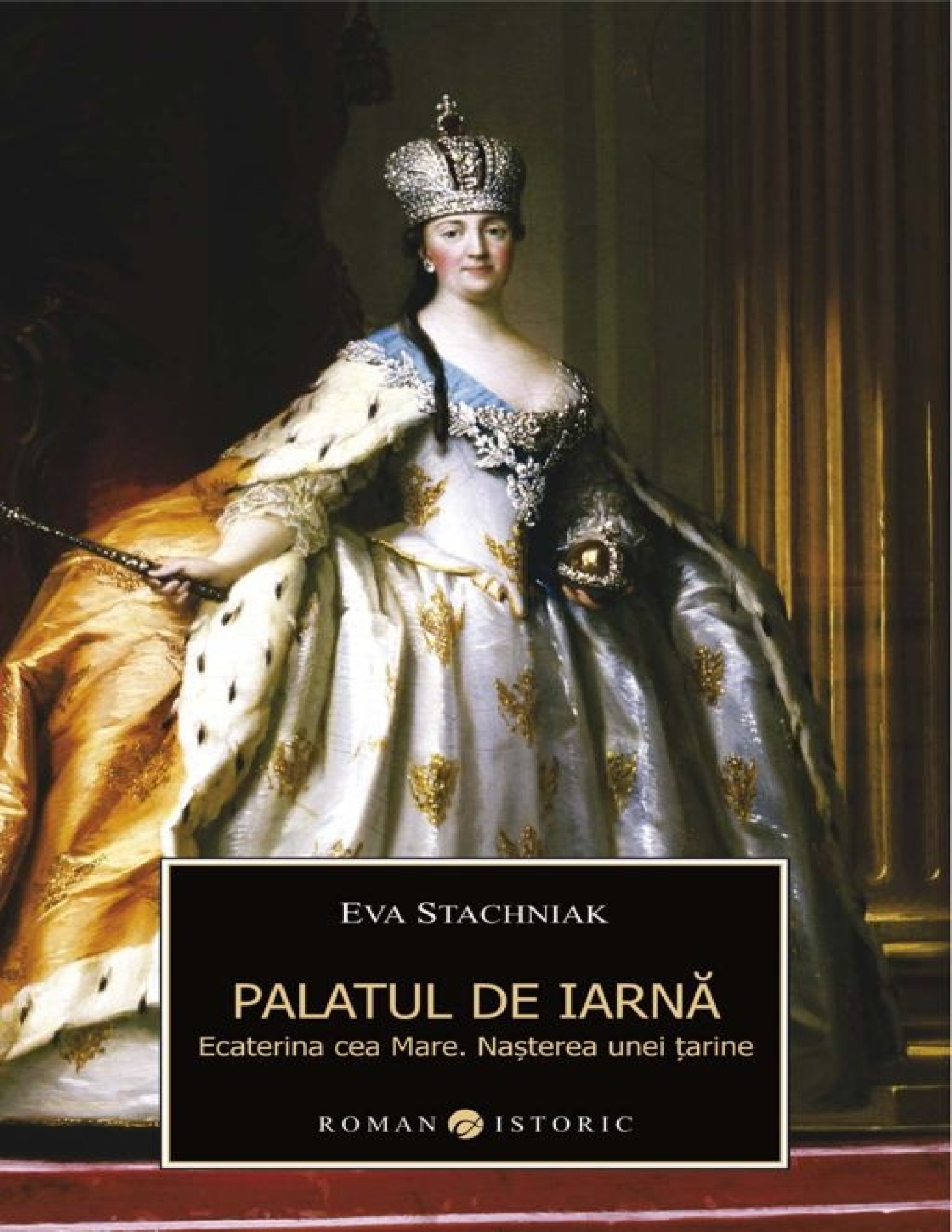

EVA STACHNIAK

PALATUL DE IARNĂ

Ecaterina cea Mare. Nașterea unei țarine

ROMAN ISTORIC

Eva Stachniak

Palatul de iarnă

Ecaterina cea Mare. Nașterea unei țarine

Traducere din limba engleză și note de
Andrei Dósa

ALLFA
2014

EDITURA ALLFA

Această carte în format digital intră sub incidența drepturilor de autor și a fost creată exclusiv pentru a fi citită utilizând dispozitivul personal pe care a fost descărcată. Oricare alte metode de utilizare, dintre care fac parte împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială a textului, punerea acestuia la dispoziția publicului, inclusiv prin intermediul Internetului sau a rețelelor de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme – altele decât cele pe care a fost descărcată – care permit recuperarea informațiilor, revânzarea sau comercializarea sub orice formă a acestui text, precum și alte fapte similare, săvârșite fără acordul scris al persoanei care deține drepturile de autor, sunt o încălcare a legislației referitoare la proprietatea intelectuală și vor fi pedepsite penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

THE WINTER PALACE.
A NOVEL OF CATHERINE THE GREAT

Eva Stachniak

Copyright © 2012 by Eva Stachniak

PALATUL DE IARNĂ.
ECATERINA CEA MARE. NAȘTEREA UNEI ȚARINE

Eva Stachniak

Copyright © 2014 Editura ALLFA

ISBN ePub: 978-973-724-886-2
ISBN PDF: 978-973-724-887-9
ISBN Print: 978-973-724-684-4

Redactare: Diana Geacăr
Tehnoredactare: Liviu Stoica
Corectură: Anca Tach
Design copertă: Alexandru Novac

Editura ALLFA
Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512, București
Tel.: 021 402 26 00
Fax: 021 402 26 10

Distribuție:
021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi:
comenzi@all.ro

www.all.ro

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

© Stanislaw Jerzmański

Născută în Polonia în 1952, **Eva Stachniak** se stabilește în Canada în 1981, unde lucrează mai întâi ca scenaristă și producătoare de emisiuni de radio, apoi ca profesoară de limba engleză. În 1994 îi apare în revista *The Antigonish Review* o povestire, *Marble Heroes*. Romanul ei de debut, *Necessary Lies*, câștigă în 2000 Premiul Amazon.ca/Books in Canada First Novel Award. Cel de-al doilea roman, *Garden of Venus* (2005), publicat în Marea Britanie cu titlul *Dancing with Kings*, a fost tradus în șapte limbi. După romanul *Palatul de Iarnă* (*The Winter Palace*, 2012; Editura ALLFA, 2014), scrie un alt volum despre Ecaterina cea Mare, *Empress of the Night*, care urmează să fie publicat. În prezent locuiește la Toronto.

Pentru Szymon și Chizuko

SANKT PETERSBURG, 17 OCTOMBRIE 1756

„Trei oameni, care nu părăsesc niciodată camera ei și nu știu unul de altul, mă înștiințează despre tot ce se întâmplă și negreșit îmi vor da de veste când va sosi momentul crucial.“

(Din scrisoarea marii ducese a tuturor rușilor – ulterior, Ecaterina cea Mare – către Sir Hanbury-Williams, ambasador britanic la curtea Reginei Elisabeta)

Spionii despre care auzi fie sunt descoperiți, fie se destăinuie. Cei din primul caz au fost suficient de nesăbuiți încât să lase în urmă o dâră de cuvinte; cei din al doilea... au ei motivele lor.

Poate că vor să se destănuie pentru că nu le-a mai rămas nimic altceva decât amintirea ștearsă a ceea ce au fost odată.

Sau poate că vor să tragă un semnal de alarmă.

Eram *o informatoare, un foileton*. Purtătoarea „adevărului spus în șoaptă“. Știam despre cărți-casetă, cufere cu fund dublu și meandrele coridoarelor secrete. Știam cum să-ți găsesc sertarele ascunse din masa de scris, cum să-ți deschid scrisoarea, lăsându-te să crezi că nimeni nu s-a atins de ea. Dacă aș fi avut acces la camera ta, aș fi legat de clanță firul de păr exact așa cum l-ai lăsat. În timp ce tu aveai încredere în liniștea nopții, eu îți ascultam secretele.

Observam urechile înroșite și obrajii îmbujorați. Bucățile de hârtie aruncate în pâlnia trompetei. Mâini nerăbdătoare să se strecoare în buzunar. Prea multe vizite făcute în grabă de către bijutier sau croitoreasă. Știam despre fustele de piele purtate pe sub rochiile elegante, care opreau picăturile de urină, despre servitoarele care îngropau în grădină cârpe însângerate, despre gâfâielile precipitate care nu puteau îndepărta moartea.

Nu simțeam mirosul fricii, dar vedeam semnalele pe care le trimite: inima bătea mai repede, ochii se măreau, mâinile deveneau nesigure, obrajii capătau o nuanță cenușie; discuțiile

se întrerupeau, tăcerile deveneau prea lungi. Am văzut-o crescând în camere în care orice șoaptă trezea bănuiala, unde fiecare gest, sau lipsa acestuia, era observat și arhivat pentru a fi folosit după aceea.

Am văzut ce-i poate face teama inimii tale.

1

1743-1744

Când prințesa asta neînsemnată, venită din Zerbst, un orășel nu mai mare decât Grădina de Vară a Sankt Petersburg-ului, când fata asta plăpândă care avea să devină Ecaterina a ajuns în Rusia, aș fi putut s-o avertizez.

Aș fi putut să-i spun: „Curtea asta e o lume nouă pentru tine, un teren alunecos. Nu te lăsa păcălită de priviri dulci și cuvinte măgulitoare, promisiuni despre măreție și glorie. În locul ăsta, speranțele se ofilesc și mor. Aici visele se transformă în cenușă.“

Țarina noastră te-a și fermecat. Cu simplitatea ei, cu atingerea delicată a mâinii, cu lacrimile pe care le-a vărsat când te-a văzut prima oară; cu vorbele și gesturile ei însuflețite, cu nerăbdarea de a trece peste etichetă. „Ce amabilă și sinceră este țarina Elisabeta Petrovna“, ai spus. Și alții au spus-o. Mulți alții. Dar sinceritatea poate fi o mască, o aparență înșelătoare, așa cum predecesorul ei a aflat mult prea târziu.

Cu trei ani în urmă, țarina noastră fermecătoare nu era decât o prințesă la curtea lui Ivan al VI-lea, copilul-rege, și a regentei, mama lui. Un logodnic a murit din cauza variolei, alți doritori au fost deturnați prin intrigi politice, astfel încât toată lumea a ajuns la concluzia că, la treizeci și doi de ani,

necăsătorită, cea mai mică fată a lui Petru cel Mare nu mai are nicio șansă de a urca pe tron. Atunci, toți o credeau pe Elisabeta Petrovna frivolă și capricioasă, preocupată doar de pași de dans complicați și de modele pentru rochii de bal –, toți în afară de o mână de oameni care au deschis bine ochii și au pariat pe puterea sângelui tatălui ei.

Francezii îi spun „Elisabeta cea milostivă“. Cu o zi înainte să-i fure lui Ivan al VI-lea tronul Rusiei, a jurat pe icoana Sfântului Nicolae, făcătorul de minuni, că sub domnia ei nimeni nu va mai fi condamnat la moarte. Ținându-se de cuvânt, în ziua loviturii de stat n-a lăsat gărzile Palatului să-i taie lui Ivan gâtul cel fraged. L-a smuls din pătuț pe copilul-rege, care plângea, i-a sărutat obrajii îmbujorați, apoi i l-a dat mamei sale și i-a trimis pe amândoi să trăiască în închisoare.

Îi place când spunem că niciun cap nu a fost tăiat din ziua în care a preluat puterea, dar ne interzice să pomenim de limbi și de urechi. Sau de spinări sfârtecate de cnuturi. Ori de prizonieri pironiți de o scândură și aruncați în râul înghețat. Și mila știe cum să fie înșelătoare.

Aici, la curtea Rusiei, aș fi putut s-o previn pe frumoasa abia venită din Zerbst că viața este un joc și că toți jucătorii trișează. Toată lumea e cu ochii pe toată lumea. Nu există încăpere în palatul ăsta în care să poți fi cu adevărat singur. În spatele acestor ziduri sunt coridoare, un întreg labirint. Pentru cei care știu, pasajele secrete îngăduie accesul acolo unde ai crede că nu este nimic. Pereții se deschid, rafturile bibliotecii glisează, sunetele călătoresc prin țevi ascunse. Orice spui poate fi repetat și folosit împotriva ta. Orice prieten în care ai încredere te poate trăda.

Cuferele tale vor fi cercetate. Cele cu fund dublu și cărțile-casetă nu-și vor mai păstra secretele mult timp. Scrisorile tale vor fi copiate înainte să fie trimise spre destinație. Dacă

servitorul se plânge că lipsește o piesă de lenjerie din garderoba ta, asta poate însemna că parfumul îți este păstrat într-un recipient etanș până când un dulău va fi trimis să-ți ia urma.

Ai grijă la buzunare. Învață arta înșelăciunii. Când ești luat la întrebări, chiar și în glumă, sau într-o doară, ai doar câteva secunde la dispoziție să-ți ascunzi gândurile, să-ți scindezi sufletul și să ascunzi ceea ce nu vrei să se afle. Ochii și urechile unui inchizitor sunt fără de pereche.

Ascultă-mă pe mine.

Eu știu.

Cel pe care nu-l suspectezi este cel mai periculos spion.

De cum a pus mâna pe tronul Rusiei, țarina Elisabeta nu și-a ascuns decizia de a stăpâni singură, fără un rege drept soț. Pentru că nu avea urmași, a cerut să-i fie adus fiul surorii sale, rămas orfan, Karl Peter Ulrich, duce de Holstein. Când tânărul duce a ajuns în fața ei – înalt și deșirat, cu ochii roșii din cauza lungii călătorii obositoare –, l-a strâns la pieptul ei.

— Sânge din sângele Romanovilor, a spus, în timp ce băiatul aștepta nemișcat în brațele ei. Nepotul lui Petru cel Mare.

S-a ocupat de convertirea lui la credința ortodoxă, l-a rebotezat Petru Fiodorovici și l-a numit prinț moștenitor. Avea paisprezece ani. Nu l-a întrebat dacă dorește să trăiască lângă ea. Nu l-a întrebat dacă vrea să conducă Rusia într-o bună zi. Și imediat după a împlinit cinsprezece ani, nu l-a întrebat dacă își dorește o mireasă.

Prințesa Sofia Frederika Augusta Anhalt-Zerbst. Portretul ei a sosit primul, și îmi amintesc marele moment în care a fost dezvelit. Astfel de portrete nu sunt menite să placă, ci să ispitească.

— Ea? l-am auzit pe cancelarul Bestujev spunând când țarina a menționat-o pe Sofia pentru prima oară. Dar de ce ea?

Cancelarul i-a atras atenția că are nevoie de relații abile și

de mize mari. A avertizat-o că Europa necesită un echilibru de putere construit cu grijă. Prusacii devin pe zi ce trece mai puternici.

— Măria Ta ar trebui să se gândească la o prințesă saxonă.

Țarina și-a ascuns un căscat.

— N-am decis nimic încă, i-a răspuns Elisabeta.

Nepotul său, Petru, stătea la picioarele ei, răsucind cu degetele albe și lungi un inel turcoaz, ca și cum ar fi strâns un șurub.

În săptămânile care au urmat i-am auzit pe cei de la curte spunând despre tatăl Sofiei că este un prinț de o nemaivăzută imbecilitate, un general prusac care nu e în stare să-și controleze soția nesăbuită, pentru care sărăcăcioasa curte de la Brunswick devenise un etalon al grandorii. Cei din familia Anhalt-Zerbst aveau legături bune, dar erau săraci, și cereau cu nerușinare atenția țarinei Elisabeta, reamintindu-i că odată fusese cât pe ce să se însoare cu unul dintre ei – această fragilă legătură cu Rusia era singura lor speranță reală de a obține însemnătate.

Când un lacheu a tras draperia de catifea roșie, am văzut portretul unei figuri subțiri și plăpânde stând lângă șemineu – o fată de paisprezece ani, întreruptă de la studiu. Am văzut corsajul verde-pal al rochiei, mâinile delicate, împreunate pe pântec. Contrar tuturor bârfelor care ajunseseră la noi, prințesa Sofia nu era schiloadă. Bolile copilăriei nu-i deformaseră coloana. Un aer de bună-dispoziție plutea în jurul ei – părea să fie pe punctul de a începe să danseze. Bărbia îi era ascuțită, buzele mici, dar frumos arcuite. Nu era chiar o frumusețe, dar era proaspătă și jucăușă ca o pisicuță care privește cum se desface un ghem de ață. Pictorul a vrut să se asigure că nu o să trecem cu vederea paloarea deosebită a feței, blândețea ochilor, culoarea albastră a pupilelor, care contrastau puternic cu părul

negru ca pana corbului. Nu puteam să nu remarcăm dorința ei arzătoare de a plăcea.

Murmure ezitante și vagi umpleau încăperea. Mormăielile și cuvintele nearticulate ale curtenilor erau rostite în așa fel încât lauda să mai poată fi retrasă, iar reproșurile, transformate în complimente voalate. „Arta înșelăciunii“, mi-a trecut prin minte – ochii de pe aripile fluturelui, salvându-se într-o clipită; lăcustele care-și schimbă culoarea odată cu anotimpul, pentru a se confunda cu frunzișul ce pălește.

Domnii și doamnele de la curte încă mai examinau portretul, dar eu știam că există ceva mai important de privit. Chipul țarinei Elisabeta, în timp ce-o evalua pe prințesa asta copilă care, dacă Măria Sa și-ar fi dorit, avea să devină mireasa nepotului ei. Chipul pe care am învățat să-l citesc.

Am remarcat un oftat și o ușoară zvâcnire a buzei inferioare a Elisabetei Petrovna. Un moment de reflecție, aceeași îngândurare care cobora asupra ei înainte de rugăciune. O lacrimă se prelingea încet pe obrazul pudrat.

Ochii mi s-au îndreptat din nou asupra portretului, și am înțeles ce remarcase țarina. În trăsăturile surprinse pe pânză se întrezărea o ușoară, dar inconfundabilă, urmă de virilitate, un ecou îndepărtat al unui alt chip, mai în vârstă. Logodnicul mort cu mult timp în urmă. O amintire care persista și încă o emoționa până la lacrimi.

— Doamne, ai milă...

Când am auzit-o pe „țarina tuturor rușilor“ șoptind rugăciunea pentru sufletele celor plecați, am știut că familia Anhalt-Zerbst obținuse prima victorie.

Corul vocilor creștea în intensitate, încă ezitante, încă nesigure. Niciun curtean nu voia să atragă asupra lui mânia Elisabetei. Ca și mine, văzuseră obiecte azvârlite spre oricine se afla în preajma ei, o pudrieră explodând într-un nor de praf alb,

o statuie a lui Amor și Psyche lăsând o adâncitură în podea. Ca și mine, văzuseră ciotul zbătându-se în gură după ce limba fusese tăiată.

— Rochia ei e verde, a spus Petru, marele duce.

În germană rostea vocalele într-un fel melodios. Cuvintele sunau ciudat și aspru numai în rusă.

Toate privirile s-au întors spre el.

Ducele era îmbrăcat într-o haină de catifea verde, brodată cu aur. La vremea aceea, fața lui nu era încă ciupită de vărsat. Era netedă și palidă, dar nu neplăcută. Cu o zi în urmă, îl văzusem holbându-se la mâna sa, examinând fiecare deget de parcă ar fi posedat vreun mister la care merita să meditezi.

— Ce părere ai, Petru? l-a întrebat Elisabeta pe marele duce.

Mă uitam la ea în timp ce-și netezea mâneca hainei, rochia fastuoasă din brocart de Burgundia, și se juca cu perlele care o împodobeau.

— Seamănă cu portretul, Petru?

— Seamănă foarte mult, a zis marele duce. Așa mi-o amintesc pe verișoara mea Sofia.

— Verișoara ta *de gradul doi*, Petru.

— Verișoara de gradul doi, a fost el de acord. Nu e schiloadă.

— Cine a spus că e schiloadă?

— Nu-mi amintesc.

— Cine ți-a spus că e schiloadă, Petru?

— Nu-mi amintesc. Servitorul meu a auzit de undeva. Dar nu e adevărat. Sofia e foarte puternică. În Eutin, de câte ori ne luam la întrecere în grădină, mă lăsa în urmă.

— O asemenea vigoare s-ar putea să nu fie cel mai bun semn, Înălțimea Voastră, a remarcat cancelarul Bestujev.

M-am uitat la el. I-am privit cârlionții gri, pudrați, ai perucii, sprâncenele groase, trăsăturile dulci ale feței netede. Am observat că vesta de catifea era nouă, cu o tăietură elegantă,

care i se potrivea. Era de culoarea sângelui uscat. De multe ori îl văzusem pe cancelar părăsind dormitorul Elisabetei în zori cu hainele boțite, nasturii descheiați, tăciunii negri ai ochilor pâlpâind.

„Un țipar alunecos? O vulpe șireată?“

Oare i-a scăpat ce tocmai văzusem eu? Încă mai spera că țarina n-a ales-o pe Sofia?

— De ce nu, dragul meu conte? s-a încruntat Majestatea Sa.

— Picioare puternice? O bărbie ascuțită? Astfel de femei tind să fie autoritare. Mi-am format această părere bazându-mă pe o considerabilă experiență personală, Înălțimea Voastră, a continuat cancelarul Bestujev cu o plecăciune elegantă.

O chicoteală înfundată a traversat fundul sălii. Soția cancelarului, renumită pentru frecventele ei accese de furie, era înzestrată cu o asemenea bărbie.

Ca un actor care se gândește la următoarea reușită, Bestujev a adăugat:

— O experiență despre care mi-ar plăcea să-i povestesc Înălțimii Voastre altă dată, într-un moment mai prielnic.

Țarina i-a întors spatele.

— Am decis s-o invit pe prințesa Sofia aici, a spus. Cu mama ei. Nimic oficial. Familia Anhalt-Zerbst a avut parte de suficient de multe favoruri din partea mea pentru a-și arăta recunoștința.

Vedeam umeri destinzându-se. Curtenii se grăbeau să-și manifeste acordul, să exprime motive prin care să arate de ce credeau că țarina făcuse o alegere excelentă.

Era foarte binedispusă în acea zi. Rochia brodată tresălta când se mișca – îmi amintesc că mă întrebam cine o va primi, căci țarina nu purta niciodată o rochie de două ori.

Portretul micuței prințese, cu un zâmbet plin de energie, a fost pus deoparte. Întinzându-se pe canapeaua pe care i-o

adusese lacheul, țarina Elisabeta i-a ordonat contelui Razumovsky să cânte. Când acesta a ciupit coardele bandurii sale preferate, ca să o acordeze, pe chipul ei nu se zărea nicio urmă de nerăbdare. Nici măcar nu l-a certat pe marele duce când și-a băgat degetul mare în gură să-și verifice gingia. Cu o săptămână în urmă îi mai picase o măsea putredă.

Dacă Bestujev era dezamăgit de hotărârea țarinei, nu lăsa să se vadă. L-am văzut aplecându-se să-i șoptească ceva la ureche Elisabetei. Aceasta l-a lovit în joacă cu evantaiul strâns. Cancelarul i-a luat mâna și i-a sărutat-o. Buzele îi întârziau pe vârful degetelor ei.

Nu mi-am întors privirea.

Aveam șaisprezece ani pe atunci, obraji roșii, eram agilă și deja despuiată de iluzii, una dintre nenumăratele fete anonime din Imperiul de Est. Suficient de drăguță ca să fie ciupită și plesnită peste fund când trecea, sau să-i fie șoptite cuvinte lascive în ureche. Știam că „a te afla sub tutelă“ era doar un termen pretențios pentru un cerșetor al cărui noroc se putea schimba în orice moment.

Prea mulți dintre noi, orfani sau abandonați, au fost lăsați la picioarele țarinei. Cerșindu-i o încuviințare din cap sau un zâmbet, șansa, oricât de mică ar fi fost, că ne va considera demni de încă o privire. Că am putea fi de folos.

Contele Razumovsky, un ucrainean, băiat de cor, ale cărui pleoape lăsate și puternică voce baritonală o uimiseră cândva pe Țarină, și-a dres vocea. „Țarul Nopții“, așa cum îi spuneam noi, era cel mai îngăduitor dintre iubiții Elisabetei. Draperiile groase fuseseră trase, lumânările aprinse. În lumina tremurătoare, chipul Elisabetei a căpătat o strălucire argintie, iar acordurile liniștitoare și triste ale dumei[1] sale preferate au invadat încăperea.

Dacă vei întâlni pe cineva mai bun, mă vei uita.

Dacă vei întâlni pe cineva mai rău, gândurile tale mă vor aduce înapoi.

Tatăl meu fusese legător de cărți. În Polonia, de unde venisem, nu prea găsise de lucru – era un tânăr cu soție, copii și ambiția de a ajunge mai sus în lumea asta.

Ar fi trebuit să ne stabilim la Berlin, unde tatăl meu fusese cândva ucenic, dacă n-ar fi intervenit prințul Kazimierz Czartoryski, castelan al orașului Vilnius, primul care îi comandase o lucrare. Impresionat de măiestria tatălui meu, prințul i-a promis că îl va ține minte. S-a ținut de cuvânt. Când țarina Ana a Rusiei a cerut să fie restaurate niște cărți vechi, valoroase, prințul i-a zis:

— Știu exact de cine aveți nevoie. Un artizan înzestrat cu deosebită pricepere și imaginație, specializat în ornamentația gofrată.

Era primăvara anului 1734. Eu aveam șapte ani, iar frățiorul meu abia se născuse.

— Spune-i să vină la Sankt Petersburg, a spus țarina. Aici oamenii pricepuți au întotdeauna viitorul asigurat.

„Orașul dorit de un singur om“ – așa-i spunea tata Sankt Petersburgului. Noua capitală a Rusiei, îmi spunea, a fost construită în ciuda valurilor imposibil de supus ale Nevei și a întunericului nemilos al iernilor nordice.

Am sosit cu vaporul în toamna anului 1734. Doar trei dintre noi. Frățiorul meu fusese îngropat în cimitirul din Varșovia. Încă un fiu care nu avea să învețe meșteșugul și să moștenească afacerea tatălui său.

— Asta-i șansa noastră, ne-a spus tata, arătând spre linia orizontului deasupra căreia, în ceața dimineții, am reușit să disting forma tremurată a clădirilor, de parcă ar fi fost desenată de mâna unui copil. În spatele nostru puteam să văd numai

siajul înspumat al vaporului.

— Să dea Domnul, a spus mama cu vocea înmuiată de speranță.

În Varșovia, o ghicitoare i-a spus mamei că va trăi suficient de mult încât să-și vadă fiica devenind mireasa unui om important și puternic.

— Un nobil, spusese femeia, uitându-se îndelung la mama.

Totul era ascuns în liniile complicate din palma mamei – pierderea care avea să vină și apoi să treacă, bucuria care avea să-i lumineze viața după o lungă călătorie. Tata s-a încruntat când a auzit aceste preziceri, dar mama era atât de fericită încât i-a dat femeii o monedă de argint.

Mama avea origine nobilă, dar familia ei era mult prea săracă pentru a beneficia de acest statut. „O casă, un grajd și câteva vaci“, obișnuia să spună tata, iar apoi râdea. „Îți dădeai seama că nu sunt niște simpli țărani, căci înainte să înceapă să are cei câțiva acri, bunicul tău își punea mănușile albe și își încingea sabia la brâu.“

Tatei îi plăcea să povestească despre ziua în care a surprins-o pe mama în salonul unei rude, stând aplecată deasupra unui metru de dantelă cu acul în mână. Fusese chemat să ridice niște cărți vechi care urma să fie legate, iar mama fusese trimisă acolo de mama ei, rămasă văduvă, cu speranța unor perspective mai bune. Simțindu-i privirea ațintită asupra ei, a șovăit și s-a înțepat.

— M-ai speriat, a exclamat, apoi și-a supt degetul.

Tata s-a îndrăgostit pe dată.

Când s-a întors, câteva zile mai târziu, i-a dat o carte legată chiar de el. *La Princesse de Clèves,* ne spunea mama, tachinându-l pentru alegerea făcută, mândră de franceza ei cizelată. „Povestea unei femei căsătorite, îndrăgostite de un alt bărbat? Un soț care își spionează soția? La ce te gândeai

atunci?“, obișnuia să-l întrebe pe tata.

Dar nu se gândea la nimic. Era prea amețit. Nu voia pe nimeni altcineva decât pe ea.

— O fată deșteaptă ca tine n-ar trebui să cârpească dantelă, i-a spus în acea zi.

Mama a luat cartea pe care i-o adusese. Tata a privit-o deschizând solemn coperta împodobită, ridicându-și privirea spre silueta lui elegantă, solidă, și totuși delicată, spre nasturii de argint pe care și-i lustruise, spre mâinile care știau cum să reînvie o carte ruptă, mâncată de mucegai. L-a ascultat când i-a povestit despre Berlin, unde văzuse coperte imprimate în relief și fusese la operă pentru prima oară.

— Soția unui legător de cărți, a spus bunica mea și a suspinat când, câteva săptămâni mai târziu, tata a venit să-i ceară mâna mamei.

Bunicii nu-i păsa de educația tatei, nici de priceperea lui. Era un negustor. Unica ei fiică urma să coboare pe scara socială. Faptul că părinții mi-au dat numele ei a avut un efect împăciuitor. A murit înainte să împlinesc un an.

„Barbara“ sau „Basienka“, așa îmi spunea mama. În poloneză, la fel ca-n rusă, numele se transformă des. Poate să se dilate sau să se contracte, să sune oficial și rece, sau moale și jucăuș. Forma lui schimbătoare poate să transforme persoana care îl poartă într-un copil neajutorat sau într-o femeie puternică. Într-o iubită sau o doamnă, într-un prieten sau un dușman.

În rusă, numele meu a devenit Varvara.

La câteva zile după ce am ajuns în Sankt Petersburg, tata a început să lucreze pentru Biblioteca Imperială. „Scrierile unor oameni înțelepți și școliți“, așa îi spunea. „O colecție demnă de un monarh.“ Petru cel Mare adunase cinsprezece mii de cărți în timpul vizitei sale în Europa. Multe dintre ele aveau neapărată

nevoie de iscusința tatăl meu.

Mama strălucea de mândrie. Mama ei se înșelase. Își alesese bine soțul. Ce a fost imposibil în Polonia avea să devină posibil aici, în Rusia. Țarina Ana ceruse să vadă noile coperte imediat ce aveau să fie terminate, și, cu ochii minții, mama mă și vedea la curte, unde vreun nobil avea să pună ochii pe mine numaidecât.

— Dar e o copilă, a protestat tata.

— Așa o să ai mai mult timp să-ți faci un nume, a ripostat mama.

Pentru ea, volumele zdrențuite și mucegăite ale Bibliotecii Imperiale erau o promisiune, semnul unor favoruri viitoare, pe deplin meritate.

Spre sfârșitul celui de al doilea an petrecut la Sankt Petersburg, aveam propria casă. E adevărat că se afla pe insula Vasilevsky, unde canalele demult părăsite erau sufocate de mâl, iar pe câmpiile împâzite de tufișuri încă mai hoinăreau lupii noaptea, dar era incomparabil mai bună față de casa pe care o avusesem în Varșovia.

Era din lemn, dar spațioasă, cu o pivniță ideală pentru atelierul tatei. Și-a luat ucenici. Aveam slujitoare și lachei, un bucătar, o caleașcă și o sanie. Mama a angajat pentru mine un educator francez și unul neamț, apoi un profesor de dans și de bune maniere, care a asigurat-o că i-a predat cândva nepoatei contesei Voronțova. Când s-a împlinit vremea, mama era convinsă că fiica ei este o partidă bună.

În fiecare zi, imediat ce lecțiile mele luau sfârșit, mă strecuram în atelierul tatei. Așezată pe un scăunel într-un colț, îi urmăream mișcările încete și chibzuite ale mâinilor în timp ce alegea bucata de piele potrivită din stiva pe care o ținea lângă ușă.

— Partea cea mai bună a unei piei este cea din preajma șirei

spinării, obișnuia să-mi spună. Restul nu are o culoare atât de uniformă.

Îmi plăcea să mă uit când așeza modelul coperții peste piele, pe care o potrivea astfel încât să evite imperfecțiunile, și la final o tăia, folosind cele mai fine bucăți din ea.

Mi-a arătat cărți care fuseseră lucrate de meșteri mai puțin pricepuți, cărți pe care acum era nevoit să le repare.

— Așa ceva n-ar fi trebuit să se întâmple niciodată, obișnuia să spună, scuturând-și capul și arătând spre locul unde foița de aur se dezlipise sau își pierduse luciul din cauza temperaturii de aplicare prea mari.

Secretele lui erau simple. „Tăișul cuțitului e mult mai important decât puterea mâinilor“, obișnuia să-mi spună. Asemeni ucenicilor lui, aveam să învăț că dacă tai pielea cu un cuțit neascuțit, o strici.

— Barbara, o să ții minte ce te învăț? se întreba tata.

Absorbeam mirosul de acid, funingine și lipici, și îi promiteam că voi ține minte.

— Să ai aspirații, așa-mi spunea mama.

Era o femeie realistă. Visele ei fuseseră întotdeauna ancorate în realitate. Nu era soțul ei un om deosebit de talentat? Țarina Ana nu îl invitase încă, dar nu fusese deja chemat la Palatul de Iarnă, de către o prințesă?

Era povestea preferată a Mamei. Într-o mică încăpere din mansarda Palatului, prințesa Elisabeta îi înmânase tatălui meu comoara ei, o carte de rugăciuni ruptă, tipărită cu litere mari, care nu-i oboseau ochii.

— E un dar din partea cuiva drag mie, îi spusese. Nici nu știu dacă poate fi reparată.

Tata a luat cu mare grijă cartea și i-a mângâiat pielea crăpată de pe copertă. A examinat rubinele și safirele așezate în formă de cruce, arătându-se mulțumit că nu lipsește niciuna. A

remarcat paginile dezlipite și cusăturile slăbite.

— Da, i-a spus prințesei Elisabeta. Poate fi reparată.

Ea îl privea în continuare.

— Nu se va pierde nicio bucățică din ea, i-a promis prințesei, a scos o batistă din buzunarul de la piept și a învelit cartea.

În următoarele două săptămâni, tatăl meu a lustruit și a fixat fiecare piatră prețioasă, a lipit paginile dezlipite și a întărit coperțile fragile. După ce a îndepărtat stratul de murdărie, a văzut că pielea este aproape în întregime în stare bună. „E piele bună de vițel, de culoarea ruginei“, spunea. „Câteva picături de ulei de mesteacăn și o să țină o veșnicie.“ Până la urmă, foița de aur era cea care suferise cel mai mult din cauza timpului și a mâinilor, dar ornamentarea cu aur era lucrul la care tata se pricepea cel mai bine. Când a fost gata, nimeni nu putea să spună unde se termină vechea ornamentație și unde începe cea nouă.

Elisabeta a luat cartea de rugăciuni și a început să-i întoarcă paginile – cu grijă la început –, minunându-se cât sunt de rezistente. Fiica lui Petru cel Mare i-a pus tatei mâna pe umăr, arătându-i lacrimile de recunoștință care-i străluceau în ochi.

— S-a mai întâmplat înainte, ne reamintea mama. Slujește-l cum trebuie pe Țar și poți să progresezi în tabelul rangurilor. Un om din popor, odată ce e promovat la rangul al paisprezecelea, ajunge nobil. E un nobil mărunt la început, dar când ajunge la rangul al optulea, statutul său de nobil se extinde și asupra soției și a copiilor.

— Și apoi? o întrebam.

— Barbara, o prințesă are întotdeauna nevoie de fete frumoase și deștepte să o slujească. Odată ce ajungi la Palatul de Iarnă, totul este posibil.

Biblioteca Imperială se afla în aripa de vest a Kunstkamerei,

muzeul Țarului, căci Petru cel Mare voia să arate lumii nu numai cărți erudite, ci și curiozitățile sale. Erau acolo pietre prețioase, fosile, ierbare cu plante din Lumea Nouă și o colecție de monștri: recipiente de sticlă cu exemplare umane și animale deformate, pe care oficialii Țarului le aduseseră de pe tot cuprinsul Rusiei, la ordinul său.

— Muzeul este templul cunoașterii, îmi spunea tata, o lampă care își trimite razele în întuneric, o dovadă a infinitei varietăți a vieții.

Petru cel Mare avea o misiune – să-și lumineze poporul. Nu exista deochi sau vrajă capabilă să transforme un fetus sănătos într-un monstru, deoarece, așa cum spunea inscripția de pe zidul Kunstkamerei, „Creatorul este Dumnezeul tuturor creaturilor, nu Diavolul“.

— Un loc blestemat, spuneau slujnicele noastre despre muzeu, făcându-și cruce de câte ori treceau pe lângă ușile grele ale Kunstkamerei.

Vorbeau despre încăperi unde ochii morților se holbau la cei vii, iar organele își așteptau proprietarii, care – credeau ele – aveau să vină să le ia și să le îngroape în pământ, acolo unde le este locul.

An după an, în fiecare dimineață de luni, tata se ducea la Kunstkamera să selecteze cărțile la care urma să lucreze în acea săptămână. Când se-ntorcea acasă, hainele lui miroseau a praf și mucegai. Înainte să le spele, servitoarele le lăsau la înmuiat peste noapte, dar, spuneau ele, tot înnegreau apa. Le-am văzut făcându-și cruce în stil ortodox, ducând trei degete mai întâi la umărul drept, înainte să atingă de hainele tatei.

— Lucrarea Satanei n-a adus niciodată ceva bun, spuneau.

— Ți-e frică de monștri? l-am întrebat pe tata odată.

Tata mi-a răspuns tot cu o întrebare:

— Cum poate să existe ceva nefiresc pe lumea asta, care să

nu se supună legilor creației?

I-am suprins în privire o urmă de dezamăgire.

— N-ar trebui să pronunți niciodată cuvântul „monstru“, Barbara.

M-am gândit mult la asta. Încă mă mai gândesc. Sunt atentă la cuvintele care ne modifică gândurile și destinul.

O informatoare.

O gazetă.

O țarină.

Un spion.

La șase ani de la sosirea noastră în Sankt Petersburg, țarina Ana a murit, numindu-l pe copilul Ivan al VI-lea succesor, iar în calitate de regent, pe ministrul ei neamț, Biron. Gărzile regale nu au fost de acord. „Străinii sunt niște trădători“, mormăiau, „vor prelua stăpânirea asupra întregii Rusii, punând mâna pe ceea ce nu este al lor. Ce vor face în continuare? Vor interzice religia ortodoxă?“ Regența a trecut rapid de la Biron la mama copilului, Anna Leopoldovna, dar zvonurile privind stăpânirea străină nu au încetat. Când, un an mai târziu, în 25 noiembrie 1741, prințesa Elisabeta, singurul copil rămas în viață al lui Petru cel Mare, a luat cu asalt Palatul de Iarnă, întreaga Rusie a jubilat. „Era și timpul“, spunea toată lumea, “ca o adevărată prințesă rusă să revendice tot ce-a mai rămas din moștenirea ei.“

Prințesa Elisabeta i-a gonit pe consilierii nemți imediat ce a pus mâna pe tron. A anunțat printr-un decret victorios sfârșitul „degradantei asupriri străine“. Printr-un alt ordin, a interzis pomenirea numelui lui Ivan al VI-lea. Toate monedele cu efigia lui trebuia returnate trezoreriei și schimbate cu altele noi. Dacă cineva sfida ordinul Elisabetei, i se tăia mâna dreaptă. Până în aprilie 1742, prințesa care l-a rugat cândva pe tata să-i lege prețioasa carte de rugăciuni a fost încoronată drept „țarina

tuturor rușilor“.

— Du-te la ea, îl îndemna mama pe tata. Adu-i aminte cine ești. Oferă-ți serviciile la curte.

Tata ezita. Munca la Biblioteca Imperială se încheiase odată cu moartea țarinei Ana, dar el devenise destul de renumit, așa că ar fi putut primi suficiente comenzi particulare.

— O ducem bine, îl auzeam spunându-i mamei. Suntem fericiți. Ce ne lipsește?

— Fă-o de dragul fiicei tale, îi răspundea ea. Ca să nu ne mai facem griji pentru viitorul ei.

Tata nu putea să refuze rugămintea mamei, dar de fiecare dată găsea motive să tragă de timp: țarina se pregătește să plece într-un pelerinaj; e slăbită din cauza postului mare; se apropie Paștele; curtea așteaptă sosirea nepotului țarinei; curtea e mult prea ocupată cu încoronarea; e o coadă mare de petiționari în fața camerei tronului.

Apoi, într-o strălucitoare dimineață de aprilie, când mama a intrat în dormitorul meu să mă trezească, am văzut că se clatină, își duce mâna la stomac și tresare.

— Nu-i nimic, Basienka, m-a liniștit, zâmbindu-mi forțat. Probabil am mâncat o scoică stricată.

Albul ochilor i se înroșise.

— Deja mă simt mai bine, a spus mama, în timp ce mă ajuta să mă îmbrac cu hainele pe care mi le pregătise servitoarea. Grăbește-te, tata ne așteaptă.

Paștele nostru trecuse, dar după calendarul ortodox pe stil vechi, mai era o săptămână până la Vinerea Mare. Servitoarele noastre posteau, însă noi serveam obișnuitul mic dejun.

În acea dimineață, bucătăria mirosea a cafea proaspătă și a pâine arsă. Spălătoreasa de vase, căreia i se poruncise să încălzească o pâine pe plită, o lăsase prea mult, așa că felia groasă din farfuria mea avea o crustă tare și neagră. Tata mi-a

spus să răzui crusta cu un cuțit pentru unt. Am făcut-o, dar tot avea un gust amar.

După micul dejun, tata a coborât în atelier, iar eu am așteptat-o pe mama să mă roage să-i citesc din unul dintre romanele ei franțuzești preferate, timp în care ea avea să brodeze la noua mea rochie. Dar n-a făcut-o. O umbră s-a lăsat peste chipul ei. A gemut.

— E o nimica toată.

Cuvintele fuseseră rostite pe jumătate, retezate de durere.

Îmi amintesc scârțâitul slab al ușilor care duceau în camera unde erau sticle pline cu infuzie de plante, așezate în rând pe rafturi, fiecare având o etichetă cu scrisul de mână al mamei. Îmi amintesc mirosul pătrunzător de mentă al dopului de sticlă pe care îl țineam în timp ce mama număra treizeci de picături ce dădeau o culoare verde cubului de zahăr care le absorbea. A așteptat să i se dizolve zahărul în gură înainte de a-l înghiți, apoi, încercând în continuare să zâmbească, mi-a aranjat lănțișorul de aur pe care-l purtam la gât, de care atârna un pandantiv cu Fecioara. În timp ce mă conducea în salon, mă gândeam la mâinile ei fine și calde, cu degete lungi, ca ale mele.

În salon, mama a zis că simte nevoia să se întindă câteva minute și că nu trebuie să-l deranjez pe tata, pentru că are treburi importante de făcut. Cu siguranță că în lipsa lui, ucenicii ar strica coperțile.

— O să mă simt mai bine înainte ca tunurile de la fortăreața Petropavlovski să anunțe miezul zilei, mi-a șoptit. Promit.

— Pot să mă întind lângă tine? am întrebat-o.

— Da, a spus, și mi-a făcut loc pe sofaua turcească.

Probabil că arătam speriată, pentru că mi-a mângâiat obrazul și m-a pus să jur că n-o să-mi fac griji. Aveam cincisprezece ani și încă nu știam de promisiuni care nu pot fi ținute și de frisoane care nu trec.

Seara era deja moartă.

În zilele ce au urmat morții mamei, am hălăduit prin încăperi reduse la tăcere, înfricoșată și pierdută. Tăcerea răsuna în ele, dar eu eram măcinată de convingerea că aș putea s-o prind din urmă dacă mă grăbesc. Câteodată puteam să-i simt prezența, sărutul fin, strânsoarea delicată a mâinii.

— Am ceva să-ți spun, Basienka, îmi promitea vocea ei moale. Ceva important. Ceva ce trebuie să știi.

Nu m-am întors în direcția din care se auzea șoapta. Nu voiam să descopăr că nu e acolo.

În zilele acelea lungi și pustii am învățat să ascult.

— Ia-i, am auzit o servitoare îndemnând-o pe alta, arătându-i ciorapii de mătase, brodați cu trandafiri, ai mamei. Stăpânul n-o să-și dea seama.

Ghemotoace de praf se adunau prin colțuri, iar servitoarele bârfeau în alcov de parcă nici nu existam. Pe stradă am văzut pe cineva purtând boneta și eșarfa mamei. Două dintre cănile ei de argint dispăruseră de asemenea.

Oamenii se demască atât de ușor în fața copiilor. Indiciile cad precum firimiturile de pâine ce trasează cărarea în pădure. Câteodată vorbeau în șoaptă, dar auzul meu a fost întotdeauna excelent. Câteodată vorbeau în altă limbă, dar întotdeauna am fost pricepută la cuvinte.

— Ce contează, a zis tata, când l-am rugat să percheziționeze cufărul servitoarei. N-o va aduce pe mama înapoi, nu-i așa?

Servitoarea care a luat ciorapii brodați s-a îmbolnăvit prima. S-a plâns de dureri de stomac, iar fața ei era roșie ca sfecla din cauza febrei.

— Nimic bun nu are să ți se întâmple dacă lucrezi pentru străini, a mormăit tatăl ei, care venise cu o căruță pentru fân să-i ia corpul.

Înainte să plece, a scuipat în țărână, apoi și-a ridicat pumnul spre tata și spre mine. După aceea, băiatul măcelarului, care stătea la numai două case de noi, s-a trezit cu spatele plin de o erupție roșie, de parcă demonii de la baia comunală i-ar fi jupuit pielea.

În zilele care au urmat, aveam să aud că este numai vina noastră. Voci veninoase și înăbușite mă urmăreau în bucătărie, în alcov și în grădina noastră împrejmuită cu un gard subțire.

Eram străini, romano-catolici, polonezi. Nu mâncam stârvuri sau coadă de castor cum făceau alte popoare latine, dar tot buni de nimic eram. Veniserăm în Rusia cu înșelăciunea tupilată în suflet și doream să-i convertim pe ruși la credința catolică.

Servitoarele și-au adus aminte de păcatele mamei. Nu zisese ea că nu e nimic rău în a reprezenta fața lui Dumnezeu Tatăl? Nu mă certase ea pe mine când – în naivitatea mea – mi-am făcut cruce în stil ortodox, așa cum o făceau ei, cu trei degete împreunate, de la dreapta la stânga? Mai era de mirare că a murit?

— Chiar în timp ce voia să apuce pâinea, le-am auzit pe servitoare bârfind. În ziua în care *noi* posteam.

Nu-mi aduc aminte când am auzit pentru prima oară cuvântul „holeră“, dar dintr-odată era pe buzele tuturor. Un cuvânt tainic, amenințător – mă gândeam –, ca un blestem, trasând în jurul tatei și al meu un cerc pe care puțini îndrăzneau să-l calce. Înainte de a ne părăsi, bucătarul a cerut ca plata pentru ultima lună să-i fie înmânată cumnatului său. Un lacheu și-a strâns catrafusele și a părăsit casa în aceeași zi. Acestuia i-au urmat două dintre servitoare. Apoi cel mai în vârstă și mai experimentat dintre ucenicii tatei s-a făcut nevăzut. Livrările erau lăsate pe treptele de la intrare; când ne zăreau, oamenii treceau pe cealaltă parte a drumului. Mulți

dintre clienți ne evitau, de asemenea, iar în scurt timp, tata a fost nevoit să-i dea afară și pe ceilalți ucenici.

— E vorba numai de frică, îmi spunea tata întruna. Trebuie să fim puternici, Barbara. O să treacă și asta.

Încercam să-l cred.

Nu ne-am îmbolnăvit de holeră, așa cum preziseseră servitoarele, și n-a izbucnit nicio epidemie. Nimeni n-a mai murit în luna următoare și nici mai apoi. Spre mijlocul verii, gura lumii a tăcut, dar, cu toate astea, situația noastră nu s-a îmbunătățit. Din moment ce nu ne mai permiteam educatori, tata mă punea să citesc pasaje din cărțile lui nemțești în timp ce lucra, corectându-mi pronunția. Descrierea diferențelor dintre diferite tipuri de piele sau scule de precizie mi se părea anostă, dar nu m-am plâns. Imediat ce terminam de citit, îmi arăta cum să țin contabilitatea, iar eu mă bucuram că îi pot fi de folos.

— Alte luni neproductive, Barbara, obișnuia să spună tata, de fiecare dată când terminam de adunat puținele lui venituri.

Seara, sorbind din băutura sa preferată – lapte fierbinte, îndulcit cu miere, peste care punea un strat gros de unt topit și presăra usturoi pisat –, mă asigura că în scurt timp se va pune pe picioare. Doar nu-și pierduse îndemânarea, nu-i așa? Noua țarină era fiica lui Petru cel Mare. În curând, cărțile aveau să fie iar importante în Rusia.

Într-o dimineață de octombrie, după ce îmi încheiasem lectura zilnică, l-am văzut pe tata aplecat peste masa de lucru, aplicând litere din foiță de aur pe cotorul unei cărți. Îmi arătase de multe ori umbra care se formează pe fiecare parte, acolo unde se îndoaie coperta. Aceste linii de umbră marcau spațiul care putea fi folosit pentru litere. Dacă ornamentarea trecea de ele, după ce deschideai cartea de câteva ori, aurul crăpa.

— Am fost la palat, a spus tata.

A făcut o pauză înainte de a continua.

— Așa cum a vrut mama.

Mi-am ținut respirația.

— Erau foarte mulți petiționari. Am stat la coadă ore întregi înainte de a fi lăsat să intru. Nu ți-am spus până acum, pentru că nu eram sigur dacă asta o să schimbe cumva lucrurile. Dar mama ta a avut dreptate. Țarina nu a uitat de cartea de rugăciuni pe care i-am restaurat-o pe vremea când era doar o prințesă.

I-a povestit Elisabetei despre moartea Mamei, despre felul în care holera i-a distrus afacerea și i-a secat economiile.

— Dar toate astea nu m-au înfrânt, Majestatea Voastră, nici pe mine, nici credința mea în Rusia, a ținut el s-o asigure.

Noua țarină era mulțumită. Într-atât de mulțumită încât i-a ordonat intendentelui ei să-i trimită tatei Arhivele Tribunalului ca să le lege. Și l-a întrebat de mine.

— Adu-o pe fata ta aici s-o văd, i-a poruncit.

Tata și-a ferit chipul când a spus cuvintele astea, așa că n-am reușit să văd expresia pe care o avea, dar gesturile lui erau neobișnuit de ezitante.

Încă îmi mai aduc aminte titlul cărții la care lucra în acea zi. Tacitus, *Anale și Istorii.* Era singurul titlu la care-mi amintesc să-l fi văzut lucrând, ale cărui litere depășeau liniile de umbră.

În mijlocul lui noiembrie, la șapte luni de la moartea mamei, într-o zi umedă, înfășurată în fumul care ieșea din hornuri, tata m-a dus la palat. Birja a trecut peste pontonul Isaakovski, care – spre sfârșitul lui decembrie – avea să fie înlocuit de drumul de iarnă peste râul înghețat. Cuibărită lângă tatăl meu, îmi imaginam cum avea să-mi zâmbească țarina, întinzând o mână pentru a fi sărutată. În interiorul birjei, învelitoarea de blană degaja un ușor miros de gudron de mesteacăn și de cvas.

Înainte de a pleca, tata m-a așezat pe genunchi și m-a sărutat pe creștet. A spus că vrea să-mi asigure viitorul, în caz că Domnul avea să-l cheme la el înainte de vreme, ca pe mama.

— Nu ai pe nimeni în afară de mine care să aibă grijă de tine, copila mea. Nu pot să dorm liniștit când mă gândesc că aș putea să mă prăpădesc și să te las singură pe lumea asta, mi-a șoptit.

Mă ținea strâns. I-am tras adânc în piept mirosul – nu obișnuitul iz de oțet și lipici, ci parfumul rar al apei de colonie și al tutunului de prizat.

Țarina Elisabeta. M-am gândit la îngeri când am văzut-o prima oară, la strălucitorii mesageri ai Domnului, la brațele lor înaripate care-i ocroteau pe copiii pierduți. O singură pană albă îi împodobea fruntea, iar ea plutea într-o rochie argintie, răspândind aroma florilor de portocal și a iasomiei.

— Vino-ncoace, copilă, a spus, iar vocea i s-a îndulcit când a pronunțat ultimul cuvânt.

Am ezitat. Nu te poți apropia de îngeri fără teamă.

— Du-te, m-a zorit tata, împingându-mă cu mâna.

Am pornit spre „țarina tuturor rușilor“ cu pași șovăitori și privirea în pământ, ațintită asupra tivului rochiei, cusut cu fir de aur și perle. Mă rugam ca reverența pe care o exersasem zile în șir să nu-mi trădeze nervozitatea.

Țarina mi-a apucat bărbia și mi-a ridicat capul pentru a-mi întâlni privirea.

— Ce zâmbet frumos, a murmurat.

I-am simțit degetele pe obraz – o mângâiere ușoară și delicată. M-am lăsat învăluită de cuvintele ei ca de căldura care radia din șemineele de teracotă alb-albastră ale Palatului. Tata îmi spusese că țarina are o inimă bună, că și ea, la rândul ei, știe ce înseamnă să-ți pierzi mama și să te temi de viitor. Nu-l adusese pe fiul orfan al surorii sale la curte? Nu-l făcuse recent

prinț moștenitor?

— Cum te numești, copilă? m-a întrebat.

— Barbara, i-am răspuns.

— Varvara Nikolaevna, Înălțimea Voastră, m-a corectat tata, prezentându-mă în stil rusesc, adăugându-și numele după al meu.

— Varvara, tatăl tău m-a rugat să am grijă de tine după ce moare. Și tu îți dorești același lucru?

— Da, Înălțimea Voastră, am zis.

— Foarte bine atunci, s-a adresat țarina tatălui meu.

I-a atins umărul cu evantaiul închis.

— O să am grijă de ea. Ai cuvântul meu.

Tata a rămas ușor încovoiat și nemișcat în timp ce țarina se îndepărta, cu toți curtenii îmbulziți în jurul ei, preamărindu-i bunătatea. Și-a plecat fruntea în momentul în care câțiva dintre ei s-au oprit și m-au examinat prin monoclu, așa cum examinezi o pasăre închisă într-o colivie. Mâna îi era rece și umedă de transpirație când a strâns-o pe a mea.

Oare ghicise ce avea să se întâmple cu mine?

Am stat lângă tata, tăcută, tremurând din toate încheieturile, până când a dispărut și ultimul curtean, iar gărzile au închis ușile poleite cu aur. Ardeam de nerăbdare să întreb care dintre ei este marele duce Petru, dar n-am îndrăznit.

A început să ningă când am părăsit palatul. Birja ne aștepta, iar birjarul ne-a salutat cu un zâmbet larg, duhnind a vodcă. Pe malul Nevei, vântul se juca cu niște gunoaie rătăcite – o pălărie de paie ruptă, o bucată de pânză și o roată de jucărie cu spițele rupte.

Ocnași cu capul ras mărșăluiau de-a lungul digului, încătușați câte doi. Mulți dintre ei aveau nările tăiate. Unora, cu ochi îngușți de tătar, le lipsea nasul sau o ureche. În timp ce ninsoarea ușoară și umedă se intensifica, capetele descoperite

deveneau albe.

Birja noastră s-a îndreptat spre podul Isaakovski. Odată ce văzusem palatul din interior, învelitoarea de blană mi se părea și mai banală, mirosul de gudron de mesteacăn și de cvas era și mai greu de ignorat.

— Asta nu înseamnă că o să te părăsesc, Barbara, a zis tata. Sunt doar prevăzător.

Atunci am izbucnit în plâns.

Nu l-am văzut pe tata murind. Într-o seară, spre sfârșitul lunii decembrie, a respins farfuria cu cașă și smântână. Nu-i era foame. Tot ce voia era obișnuita ceașcă de lapte fierbinte. O s-o servească în dormitor, mi-a spus.

Abia trecusem de primul Crăciun fără mama. Zilele păreau fragmentate, sparte în bucăți ciudate – o farfurie prea plină, niște încălțări prea stâmte, un scaun gol. Sufocanta senzație de gol mă copleșea de fiecare dată când trebuia să admit că, după atâta timp, până și șalurile ascunse în dulapul mamei nu mai miroseau a nimic altceva decât a rozmarin uscat.

În câteva zile urma să întâmpinăm noul an. Anul în care aveam să împlinesc șaisprezece ani, să nu mai fiu copil.

Noua servitoare care a dus laptele sus a țipat când a deschis ușa. Nu voia să mă lase să intru, dar a făcut semnul crucii deasupra capului meu și a încercat să mă țină în brațe, murmurând incantații împotriva sorții, la fel de inutile ca speranța. Șorțul ei încă mai mirosea a cozonaci, a stafide, vanilie și cuișoare.

— Cheamă-ți preotul, Varvara, a insistat, blocând ușa cu trupul ei. Fie-ți milă și trimite pe cineva după preot!

Am împins-o din calea mea.

Când preotul a sosit cu un ministrant, tata stătea întins pe pat, iar fața lui era cenușie și liniștită. Buricele degetelor îi erau

purpurii, ca și cum le-ar fi zgâriat în ultimele momente ale vieții. Pe masă era o foaie de hârtie cu scrisul lui. O peniță cu vârful ros era așezată lângă ea.

— I-a plesnit inima, a zis preotul, iar eu mi-am imaginat inima tatălui meu spartă în așchii transparente și ascuțite ca lama.

Ultimele cuvinte ale tatei nu conțineau niciun mesaj pentru mine. În loc de asta, notase câteva lucruri de făcut pentru a ziua următoare. De când s-a răspândit vestea că se află sub patronajul țarinei Elisabeta, comenzile pentru legat cărți începuseră din nou să curgă. Plănuia să cumpere încă două borcane de lipici. Uneltele lui necesitau reparații, cuțitele trebuiau ascuțite. Unealta lui preferată de șlefuit se stricase. Trebuia găsit un loc nou pentru depozitarea pielii, pentru că descoperise urme de mucegai pe pielea de porc. „Uleiul de migdale dulci“, scrisese el, „e cel mai potrivit pentru lubrifierea suprafeței.“

Preotul a îngenuncheat și a rostit rugăciunea pentru morți. Am îngenuncheat și eu. *Wieczne odpoczywanie*, „Pace eternă“ – am încercat să repet după el, dar limba mi s-a încurcat în cuvintele acelea, iar vocea mi s-a frânt.

„E inutil“, mi-a trecut prin minte, pentru că în acea seară de decembrie numai tăcerea și lacrimile contau.

Noile comenzi nu fuseseră suficiente. Mi s-a spus că tata acumulase prea multe datorii. A trebuit ca lucrurile care erau în atelier și casa să fie scoase la licitație. Am văzut cum au înfășurat și au luat covorul preferat al mamei. Am văzut cărțile tatei stivuite în cutii și încărcate într-o căruță. Toată moștenirea mea consta într-o boccea și câteva ruble strânse într-o bucată de pânză.

Mă tot gândeam la faptul că țarina promisese să aibă grijă de mine.

Am ajuns la Palatul de Iarnă în februarie 1743, cea mai rece lună a anului. Lacheul cu respirație acră, care mă adusese, mi-a zis să aștept și m-a lăsat în holul servitorilor. Mi s-a părut că aștept o veșnicie. Nimeni nu m-a băgat în seamă, în afară de o pisică, care se tot freca de gleznele mele. Am văzut servitori alergând de colo, colo, înfricoșați. Am auzit insulte, înjurături, picioare invizibile tropotind în sus și-n jos pe coridoarele de serviciu. Un suflu de aer rece mi-a atins obrajii. Frica îmi umfla gâtlejul.

M-am strâns în mine și am așteptat.

Când soarele a apus, o femeie cu părul blond, bătând în argintiu, a intrat în cameră. Rochia ei părea grea și probabil călduroasă, căci simțeam un iz înțepător de sudoare. Mă privea cu nerăbdare. Dându-i un picior pisicii, a început să se plângă de uși murdărite, urme lăsate pe geam și blană pe canapele. Vocalele nemțești dădeau rusei pe care o vorbea o tonalitate acuzatoare.

— Eu sunt Varvara Nikolaevna, am îndrăznit. Țarina a trimis după mine.

— Știu cine ești, m-a repezit ea, încruntând ușor sprâncenele închise la culoare și zâmbindu-mi cu indiferență.

Mă gândeam că fața ei seamănă cu cea a unei broaște țestoase, fiind mult prea mică în comparație cu trupul. Mai târziu aveam să-i aflu numele: Madame Kluge, servitoarea șefă care trebuia să se ocupe de mine.

— Hai, fetițo, mi-a poruncit, iar eu am urmat-o, strângând bocceaua în brațe, observând dalele tocite de sub picioare, lambriurile crăpate și ghemotoacele de praf adunate în colțuri.

Mi-a trecut prin minte că sunt doar o musculiță căreia i se îngăduie să se mai plimbe puțin înainte de a fi strivită.

Nu ne-am dus prea departe. În bucătăria Palatului mi s-a dat un terci subțire și o cană de cvas. Trebuia să mănânc

repede, pentru că Madame Kluge nu avea timp de pierdut. Nu aveam voie să vorbesc, pentru că pe Madame Kluge n-o interesa nimic din ce aveam de spus. Când am terminat, Madame Kluge m-a condus spre camerele servitorilor. Stăteam șaptesprezece într-o cameră care duhnea a oale de noapte și a mucegai. Pe sub paturi se furișau șoareci și se ascundeau în pantofi. Pisicile țarinei, din câte am auzit, erau prea bine hrănite ca să se mai ocupe cu vânatul.

— Să fii gata când vin după tine mâine dimineață, a spus Madame Kluge și a dispărut.

M-am așezat pe patul tare și îngust, singurul liber din toată camera. Am sărutat pandantivul cu Fecioara pe care mi-l dăruise mama. La început, celelalte fete îmi aruncau priviri curioase, dar când au văzut că îmi fac cruce în stil catolic, privirile lor au început să treacă prin mine ca prin sticlă.

Am dormit prost – zgomotele din încăpere, scrâșnetele de dinți, gemetele, vântul care izbea în geam îmi invadau somnul. Camera era rece. La un moment dat, m-am trezit speriată. Mâna cuiva se furișa pe sub pătura mea subțire. M-am ridicat în capul oaselor, cu inima bătându-mi gata să iasă din piept, și m-am uitat în jur, dar toată lumea din încăpere părea să doarmă adânc. Mi-am mușcat brațul să văd dacă nu cumva visasem atingerea aceea respingătoare. Lângă mine, o fată suspina.

Când, într-un final, am căzut într-un somn adânc, a venit la mine mama și mi-a șters mâna cu ceva umed și cald.

— Să mergem, Basienka. Țarina te așteaptă, a spus, iar eu i-am urmat silueta fantomatică și strălucitoare în întuneric.

Dimineața, când am crezut că nu se uită nimeni, am ascuns monedele pe care le adusesem cu mine sub o dală desprinsă de lângă pat. În seara aceea, când am ridicat dala să văd dacă mai sunt banii, am găsit doar cârpa flască. Moștenirea mea dispăruse.

Madame Kluge s-a întors dimineața, așa cum promisese. Găsise un loc pentru mine la Garderoba Imperială. Spera ca mama să mă fi învățat măcar să cos.

Nici n-a așteptat să-i răspund.

Mergeam în spatele ei, vocea ei era o zarvă dojenitoare în urechile mele. Le cunoștea pe cele de teapa mea. Pisici vagaboande care așteptau farfurii cu frișcă. Oamenii făceau copii în stânga și-n dreapta și apoi voiau ca alții să aibă grijă de ei. Mult prea mulți oameni profitau de mărinimia țarinei. Rublele nu creșteau în copaci. Cârnații și pâinea nu cădeau din ceruri.

La Garderoba Imperială, Madame Kluge mi-a spus să mă fac folositoare.

— Și să nu cumva să aud că se plânge cineva de tine, fetițo.

Nu mă puteam mândri cu brodatul. Cusătura mea era strâmbă și greșeam culorile. Mi se spunea că mama nu m-a crescut bine. Când mi s-au dat nasturi să-i sortez și să-i cos, mă chinuiam să bag ața în ac și făceam un nod prea mare la capăt, care nu ținea.

Lumea vorbea cu mine doar ca să-mi dea ordine. Celelalte croitorese, îndemânatice și iuți, se aplecau deasupra lucrului și vorbeau despre prințul moștenitor. Își țuguiau buzele și spuneau că e un biet orfan, care n-a avut parte de iubire maternă. Apoi am auzit că e deștept și bun la suflet. Că îi ține minte pe toți cei pe care i-a întâlnit și toate melodiile pe care le-a auzit vreodată. Nu trecuse nici un an de când venise, și rusa lui se îmbunătățise atât de mult, încât deja știa să dea ordine și înțelegea tot ce-i ziceau oamenii. Numele său ortodox, Petru Feodorovici, i se potrivea mult mai bine decât nemțescul Karl Ulrich. Îi plăceau blinele și supa de sturion. Îi plăceau cașa și ciupercile. În Palatul de Iarnă, nepotul lui Petru cel Mare devenea mai sănătos și mai puternic pe zi ce trecea.

Odată ce Rusia avea un moștenitor, croitoresele se așteptau la baluri mascate și petreceri fastuoase. Țarina va avea nevoie de multe ținute și rochii noi. Nu vor exista perioade moarte la Garderoba Imperială.

Spre sfârșitul fiecărei dimineți, picioarele ajungeau să-mi amorțească de frig, iar degetele mi se umflau umflate din cauza atâtor înțepături de ac. Nu mi se dădea de mâncare decât o felie de pâine neagră și un ceai slab.

— Asta e tot ce ai reușit să faci? mă certa *Madame* Kluge, înhățând rochia la care tocmai lucram, pe care o flutura în aer drept exemplu, declanșând chicoteli în cor.

Îmi lăsam capul în pământ și plângeam încetișor. *Madame* Kluge îmi dădea un cuțit și mă supraveghea în timp ce tăiam nasturii pe care îi cususem. Mi s-a spus că în seara aceea nu aveam să-mi primesc cina. Nu mai primeam mâncare dacă nu-mi îndeplineam norma.

În drum spre camerele servitorilor, m-am uitat prin deschizătura unei ferestre acoperite cu promoroacă strălucitoare. În curtea Palatului, un măgar trăgea o căruță mare, plină cu hălci de carne înghețată, iar cărăușul încerca să-i facă loc unei sănii imperiale. Imediat ce s-a oprit, un tânăr a sărit din sanie și a intrat în palat. Mă întrebam dacă nu cumva tânărul nu era chiar prințul moștenitor, dar nu era nimeni în preajmă să întreb.

M-am gândit la un coș plin de nasturi, la rânduri de rochii peste rânduri de alte haine, învelite în mătase și păstrate în cufere mari de piele, rochii pe care nu voi avea voie să le ating niciodată. M-am gândit la rețeaua de riduri din jurul buzelor subțiri ale lui *Madame* Kluge, la vocea ei acidă, la puroiul care i se aduna în colțul ochiului drept.

M-am strecurat în patul îngust. Pentru că stomacul îmi chiorăia, l-am apăsat cu degetele. O pisică a trecut pe lângă

mine fără să-mi arunce nici măcar o privire. Nu cred să fi adormit, deși trebuie s-o fi făcut, pentru că am visat că mănânc găluște aburinde dintr-o farfurie mare cât luna.

Croitoresele susțineau că atunci când țarinei i se face frig noaptea, trimite după douăzeci de gardieni care să-i încălzească cu respirația aerul din iatac.

Când țarina organiza baluri mascate, trebuia ca toate femeile să se îmbrace în haine bărbătești, iar bărbații să poarte crinoline și să țopăie pe tocuri înalte. Și niciuna dintre doamnele de la curte nu putea să se mândrească cu picioare la fel de armonioase și grațioase ca ale Înălțimii Sale.

În timp ce băgau acul în ață, plisau panglicile de satin și dantelă înspumată, croitoresele bârfeau despre ce avea să se întâmple cu soldatul chipeș care a jucat rolul șarpelui într-o piesă de la palat. Spuneau că țarina a întrebat deja de el de două ori. Pisicile care dormeau pe patul ei purtau jachete de catifea și pălării. Se înfruptau cu piept de pui fript și lipăiau lapte din farfurii de argint.

Eram atentă la cusut, dar însăilarea pe care trebuia s-o fac a ieșit prost. Împunsăturile mele erau prea îndepărtate. A trebuit să rup tot ce-am făcut. Rochiile erau grele și îmi alunecau din poală pe podea, umplându-se de praf. O altă dovadă a neîndemânării mele.

Și eram înceată, mult prea înceată.

— Fă așa cum ți se spune, mi se zicea când încercam să-mi apăr munca zadarnică. Nu te contrazice cu superiorii tăi.

Mă gândeam că asta vor toți de la mine. Amărăciunea mă biciuia ca o ploaie rece de primăvară. Să nu las urme pe cearșaful pe care dorm, pe cârpele considerate prosoape din camera servitorilor. Să mă fac mică, astfel încât să nu fiu observată. Voiau să dispar, să mă nărui într-o grămăjoară de praf, iar o servitoare să mă mături de pe podea, să-mi șteargă

urma și nici măcar să nu-și aducă aminte că a făcut-o.

„Odată ce-ai ajuns la Palatul de Iarnă, nimic nu mai este imposibil.“ Odată ce devenisem orfană, cuvintele mamei mă frământau. Nu era nimic frivol în a-ți dori să avansezi în lumea asta. Te făcea să nu mai fi invizibil.

În fiecare dimineață, patroana garderobei îmbrăca păpuși de lemn pentru țarină, manechine ca acelea pe care le expun negustorii în fereastră, pentru a-și etala articolele textile. La curte, acelor păpuși li se zicea „pandore“ – „pandore mici“, dacă purtau rochii de zi sau neprotocolare; „pandori mari“, dacă erau înfășurate în mantii sau rochii de seară. Madame Kluge ducea „pandorele“ în Dormitorul Imperial, pentru ca țarina să-și aleagă hainele pe care avea să le poarte în ziua aceea.

M-am gândit la aspirațiile mamei. M-am gândit la ceea ce îi promisesem tatălui meu.

Mi-am luat inima în dinți și am rugat-o pe Madame Kluge să-i aducă țarinei aminte de mine când îi va prezenta „pandorele“. Știam să citesc în franceză și în germană. Aveam o voce bună, plăcută și fermă. Știam, de asemenea, să cânt. Mâinile mele nu se pricepeau la cusut, dar scrisul meu era curat și egal. N-ar putea s-o roage pe țarină să mă lase să o slujesc?

Madame Kluge nici măcar nu m-a lăsat să termin. Am văzut-o ridicând palma, apoi am simțit o durere înțepătoare când m-a plesnit peste obraz.

— Ești un nimeni, fetițo. Asta ești. Un *nimeni*. Și o să rămâi pentru totdeauna un nimeni.

N-am așteptat următoarea palmă. M-am întors la locul meu și am luat rochia la care lucram. Obrazul mă ardea. Mi-am înțepat degetul și sângele a început să picure.

În spate le auzeam pe celelalte croitorese mormăind că țarinei nu prea-i pasă nici de cărți și nici de scris. Și chiar dacă i-ar păsa, nu are lângă ea oameni care să o ajute, mult mai

importanți decât o orfană poloneză?

Am simțit cum mi se înăsprește inima. Știam că sunt mai deșteaptă decât Madame Kluge și decât servitoarele care râdeau de mine. Mi-am imaginat că țarina intră în atelier și mă vede aplecată deasupra rochiei sale. La fel de frumoasă cum îmi aminteam că fusese în acea primă zi în care o văzusem, mirosind a flori de portocal și purtând o pană în părul pudrat.

— Ce faci aici, Varvara Nikolaevna? avea să mă întrebe. De ce nu te-a adus nimeni la mine? Ce om nesăbuit ți-a dat lucrurile astea să le coși?

Îmi imaginam că Madame Kluge se va îngrijora, buzele ei vor bâigui scuze și rugăminți de iertare.

— E sub tutela mea, îi va închide gura țarina furioasă, și o să am grijă de ea așa cum i-am promis tatălui ei.

Cu sângele scurs din obraji, cu ochii în pământ, Madame Kluge își va pleca fruntea. Iar chipul ei de broască țestoasă va fi cuprins de frică, atunci când țarina îi va ordona să plece din fața ei.

Soarta mea urma să fie asigurată. Voi purta rochii de mătase cu mâneci largi, care îmi vor face brațele să pară mai subțiri. Voi dormi într-un alcov de lângă Dormitorul Imperial. Nimeni, niciodată, nu va mai trece pe lângă mine fără să mă vadă.

Săptămânile treceau, iar eu deveneam din ce în ce mai stângace și mai înceată la Garderoba Imperială. Împunsăturile de pe degetele mele nu aveau nicio șansă să se vindece; umerii mă dureau din cauza aplecărilor nesfârșite. Alte croitorese erau lăudate pentru munca lor, în timp ce eforturile mele nu erau observate niciodată. Madame Kluge îmi arunca o privire plină de dispreț ori de câte ori trecea pe lângă mine. Eram o orfană care depindea de mila unor străini ce mă țineau departe de țarină. Dacă aș fi putut vorbi cu ea, să-i aduc aminte cine sunt și

ce i-a promis tatălui meu, soarta meu s-ar fi schimbat cu siguranță.

Într-o zi rece de aprilie, îmboldită de disperare, i-am scris țarinei un bilețel și l-am prins în interiorul eșarfei înfășurate în jurul rochiei de pe o „pandora mare“. Îi aduceam aminte de cartea de rugăciuni pe care tata o reparase pentru ea și de promisiunea că îmi va asigura viitorul. I-am scris: „Stau trează zi și noapte, gândindu-mă la ziua în care Maiestatea Voastră mi-a atins fața.“

Madame Kluge mi-a adus bilețelul înapoi cu un zâmbet superior. M-a pus să-mi citesc propriile cuvinte cu voce tare, spre amuzamentul celorlalte croitorese. Partea despre tatăl meu, în mod special. „Un artizan înzestrat cu deosebită pricepere și imaginație“, scrisesem, „un om care a crezut întotdeauna în măreția inimii ruse.“

— Ne plac cuvintele mari și excentrice, nu-i așa? a spus și mi-a zâmbit batjocoritor, înainte de a rupe bilețelul în bucățele.

Nu i-am răspuns.

— Un copil al nimănui rămâne întotdeauna un copil al nimănui, a șuierat.

Dacă voi continua cu șiretlicurile astea neobrăzate, voi avea un viitor în care voi culege rahat de cal de pe străzi.

— Îndeletnicire cu care s-ar fi ocupat acum și ilustrul tău tată, dacă nu s-ar fi grăbit să plece de pe lumea asta.

Nu știam cum să-mi ascund ura din priviri.

Madame Kluge și-a scos biciul și m-a biciuit peste fluierele picioarelor. Am simțit că mă fulgeră o durere arzătoare, iar și iar. Am văzut că pielea de pe picioare mi se albește mai întâi, apoi se înroșește.

Am strâns din dinți și m-am jurat să nu mai plâng niciodată.

La o lună după aceea, încă mă mai trezeam cu mult înaintea zorilor. Mă strecuram afară din camera rece în care dormeau

croitoresele și hoinăream pe coridoare ca pisicile de la palat. Din câte auzisem, țarina nu dormea prea mult în timpul nopții. Poate continuând să mă plimb pe coridoarele Palatului, aveam s-o întâlnesc. Pe ea sau pe prințul moștenitor. Auzisem că îndrăgise un harap pe care mătușa lui i-l dăduse ca dar de bun venit. Îl făcuse pe omul cu piele neagră aghiotantul său. Nu eram și eu la fel de vrednică? Tot ce-mi doream cu ardoare era să-i pot reaminti țarinei de existența mea.

Prima oară m-am furișat în bucătăria Palatului, ispitită de mirosul mâncărurilor bogate, care nu ajungeau niciodată pe masa servitorilor, dar cămările erau tot timpul închise, iar în camerele de depozitare, singurul lucru care se găsea din abundență erau lumânări ieftine de seu. Câteodată, gardienii mă întrebau unde mă duc sau de unde vin, dar obișnuiam să-i privesc drept în față și să le dau un răspuns obraznic – de exemplu, că nu e în firea mea să divulg secretele stăpânei mele. Câțiva gardieni mai tineri încercau de fiecare dată să-mi fure un sărut când treceam pe lângă ei, dar eram agilă, așa că nu reușeau decât să-mi atingă rochia, bâjbâind cu mâinile prin aer.

N-am întâlnit-o pe țarină, dar am descoperit încăperi în care mesele erau acoperite cu covoare, iar dulapurile, pline de instrumente muzicale ciudate, camere ticsite cu mobilă veche și tablouri stivuite lângă perete. Într-o asemenea cameră am găsit o ladă plină cu cărți vechi.

Una câte una, le-am luat și le-am șters de praf. Cele mai multe erau cărți de știință, de astronomie și medicină, cărți despre tot felul de unelte și plante pe care nu le văzusem vreodată. Copertele erau simple, fără ornamente. Tata s-ar fi încruntat la vederea cusăturilor destrămate și a petelor negre de mucegai de pe pagini.

Într-o asemenea noapte am fost găsită de către contele Bestujev, cancelarul Rusiei.

— Cine ești? m-a întrebat.

Nu l-am văzut intrând în cameră, fiind absorbită de unul dintre volumele pe care le scosesem din ladă. Pe lângă mirosul de mosc al cărții, l-am simțit pe cel de vodcă din respirația lui, căci se oprise în dreptul meu. Și mai avea un iz, un miros acru a ceva ce nu puteam încă numi.

Știam cine este, deoarece îl văzusem de multe ori trecând pe coridoare, de parcă ar fi fost stăpânul tuturor lucrurilor de pe pământ. Se spunea că toate costumele lui de catifea sunt comandate de la Paris. Mânerul bastoanelor lui erau din argint și din os de balenă. Croitoresele șușoteau că încălzește adesea patul imperial și încercau să-și închipuie cum arăta în rochie când a dansat la balul mascat al țarinei.

Mi-am dat seama că asta este șansa la care visasem. Cancelarul era un om care putea să mă ducă la țarină. Tot ce trebuia să fac era să-i intru în voie.

— Sunt o servitoare, o croitoreasă, i-am răspuns.

— O croitoreasă care citește cărți nemțești?

În semiîntunericul camerei puteam să-i simt ochii ațintiți asupra mea. Simțeam presiunea degetelor lui sub bărbie, căci îmi ridicase capul pentru a-mi examina fața.

— Știi cine sunt eu? m-a întrebat.

— Sunteți „un țipar alunecos, o vulpe șireată“, i-am răspuns pe un ton neutru.

A râs.

— De unde știi tu asta, servitoareo?

— Obișnuiesc să ascult atunci când cos.

— Și ce lucruri auzi?

Mi-a atins ceafa și a mângâiat lănțișorul cu pandantivul Fecioarei pe care mi-l dăduse mama.

— Spune-mi.

— Cavalerul Duval tânjește după grăjdari, i-am răspuns

curajoasă.

— Da? De unde știi?

— Anton a spus.

— Și cine este Anton?

— Lacheul marelui duce Petru. Cel înalt, cu dinții stricați. Lui Anton îi place de croitoreasa șefă și încearcă mereu să-i fure câte un sărut, dar ea-l consideră un pierde-vară. Zice că toată vorbăria lui e vânare de vânt.

Inima-mi bătea tare. Cartea mi-a alunecat din poală și a căzut pe podea, dar nu m-am aplecat să o ridic.

— Mesagerul saxon și-a făcut cura cu mercur, am continuat. Asta e atunci când doctorii te pun să bei plumb și să te rogi zeilor greci.

— Într-adevăr? Și spune-mi, servitoareo, urechile tale prind vreodată vorbe despre țarină?

— Câteodată.

— Și ce anume se vorbește?

— Madame Kluge spune că țarina n-ar trebui să uite de iubirea contelui Razumovsky. Cred că Madame e îndrăgostită la rândul ei de conte. Se înroșește de fiecare dată când cineva îi menționează numele. Am văzut-o ascunzându-se pe coridorul de serviciu ca să-l audă cântând.

— Madame Kluge? Nulitatea aia grasă, nemțoaica aia care își dă atâta importanță? a întrebat cancelarul.

— Își mușcă buzele ca să pară mai pline. Își îndeasă bandaje în sân.

A râs din nou – un râs moale de încântare, care venea din gât.

Cât de înșelător de simpli și de ușori sunt pașii care ne schimbă viața. Pe atunci, încă nu cunoșteam obiceiurile țarinei – faptul că schimba dormitoare și iubiți nerăbdători, care-i așteptau chemarea la miez de noapte. Credeam că șansa îl

adusese pe cancelarul Rusiei aici, în această parte uitată a Palatului. Șansa îl făcuse să vorbească cu o croitoreasă neîndemânatecă de la Garderoba Imperială. Și tot șansa avea să mă ducă la țarină.

Au mai fost și alte nopți asemănătoare în luna care a urmat. Nopți în care țineam ochii larg deschiși și plini de speranță, nopți pline de râsete ușoare și de confesiuni pe care i le acordam cancelarului de bunăvoie, recunoscătoare pentru neprețuita atenție pe care mi-o acorda.

Madame Kluge ținea ascunsă o sticlă în sertar. Ea spunea că e apă de colonie, dar le văzusem pe ea și pe stăpâna Garderobei ducând-o la gură. De multe ori.

Anton, lacheul marelui duce, a spus că i-ar plăcea să zdrobească de zid capul harapului.

Contesa Glovina ținea o roabă ascunsă sub pat noaptea, care să-i zică povești când nu poate să adoarmă.

N-a fost greu să-mi dau seama care dintre poveștile mele îl încântau mai mult pe cancelar.

— O servitoare poate să țină un secret? m-a întrebat odată cancelarul.

— Da, i-am spus.

— Varvara, sunt multe lucruri pe care voi, cei de la Garderoba Imperială, nu le știți.

Am dat din cap.

— Și există povești mult mai importante. Doar că trebuie să știi unde să le cauți.

Cancelarul Rusiei și-a pus mâna pe a mea.

Mi-am coborât privirea și mi-am ațintit-o asupra cataramele de argint ale pantofilor săi. Erau dreptunghiulare, încrustate cu pietre prețioase.

Am ascultat.

Mi-a povestit despre oameni fără niciun Dumnezeu care

complotau împotriva țarinei noastre, care n-ar fi ezitat să-și ridice mâna împotriva ei. Vicleni și agili, știau cum să-și ascundă intențiile, să le îngroape în false jurăminte de prietenie și loialitate.

Erau peste tot, dar se ascundeau. Țarina trebuia să știe cine sunt și ce lucruri rele încearcă să facă.

Nu era nici urmă de bunăvoie în vocea sa. Nu m-a lăsat din priviri cât timp a vorbit.

Cei drepți trebuia să fie recompensați, iar cei răi pedepsiți. Grâul trebuia separat de neghină. Tata mă adusese aici la Palatul Imperial cu un scop. Tata avusese încredere în țarină. Fata lui ar putea să devină mai importantă decât ar fi crezut el vreodată – putea să învețe să devină ochii și urechile țarinei.

Confidenta ei.

Foiletonul ei.

Naratorul celor mai importante povești.

— Cineva în care țarina poate să aibă încredere, Varvara, a spus cancelarul. Și cineva în care pot să am și eu încredere.

Aveam șaisprezece ani. Încă mai credeam în fantezia atât de larg răspândită printre cei lipsiți de putere, că domnitorii ar stăpâni altfel dacă ar cunoaște lucrurile ce li se ascund. Credeam în eternele povești lacrimogene despre regi și regine, sultani și împărați care se schimbă odată ce cunosc bucuriile și suferințele oamenilor simpli.

— Uită-te la mine, Varvara, a spus cancelarul.

Mâna care o acoperea pe a mea era grea, dar caldă și catifelată.

Mi-am ridicat privirea suficient de mult încât să-i pot învălui chipul proaspăt bărbierit și gropițele din colțul gurii.

Mi-a spus că mă studiase mult timp. Eram pricepută la limbi străine. Rusa mea era impecabilă. Mă auzise vorbind nemțește cu unul dintre lacheii marelui duce. Știam și franceza. Și

poloneza.

— Vrei să știi ce lucruri aș putea să te învăț?

M-am tras mai aproape de el, suficient de aproape încât să-mi văd fața reflectată în ochii lui.

Am dat din cap.

Emoția creștea în mine ca aluatul cu stafide pe care obișnuia să-l facă mama. Am crezut că e ușor, copilăresc de simplu. Tot ce aveam de făcut era să învăț de la el, și viața mea avea să ia o turnură mai bună.

Nu știam cât de periculoase pot fi poveștile – că, de exemplu, Cavalerul Duval plătea cu secretele regelui Franței în schimbul favorurilor băieților de la grajdurile imperiale, sau că Anton avea să fie interogat în curând și eliberat din serviciul marelui duce. Dar chiar dacă aș fi știut, tot nu m-aș fi oprit din spusul poveștilor care-l făceau pe cancelarul Rusiei să mă vadă.

Nu atunci.

Nu încă.

Abia se terminaseră nopțile albe, când au început lecțiile cancelarului.

Prima a fost scurtă.

Cancelarul mi-a arătat un vizor tăiat în căptușeala de lemn.

— Stai aici și uită-te, a spus. Când mă întorc, îmi spui ce-ai văzut.

Singură pe coridorul de serviciu, mă uitam cu zel prin gaura de observație. Am văzut silueta unei femei, care stătea singură la masa de scris și citea la lumina lumânării. Nu era nimic remarcabil în înfățișarea sau gesturile ei, și după un timp mi s-a părut plictisitor să mă mai uit, dar am continuat. După o oră, femeia a pus cartea deoparte, a căscat, a stins lumânarea și a ieșit din cameră.

Mă gândeam că aș putea să-mi părăsesc ascunzătoarea și s-o urmăresc, dar nu știam cum să ies din coridorul secret, astfel

că am rămas acolo unde mă aflam. Ziua fusese caldă; pe coridor era un aer apăsător. Mi se uscase gâtul din cauza prafului pe care îl inhalam. Un râu de sudoare îmi cobora de-a lungul șirei spinării. Îmi tot pișcam brațul să nu adorm.

Cancelarul m-a întrebat multe lucruri când s-a întors să mă ia. Femeia avea o aluniță? Pe ce parte a feței? S-a jucat cu brățara în timp ce citea? Poate cu brelocul? Câți nasturi avea la mânecă? Cât de des dădea pagina?

Cu fiecare întrebare la care nu știam răspunsul, speranțele mele se risipeau. Simțeam că îmi vor da lacrimile. Mă gândeam că nimic n-avea să se schimbe în ceea ce mă privește și mă pregăteam să fiu eliberată din funcție.

Dar cancelarul Rusiei mi-a ridicat mâneca hainei, scoțând la iveală urmele lăsate de ciupituri.

— Nerăbdarea este singurul defect pe care nu ți-l poți permite, mi-a spus zâmbind. În rest, pot să te învăț orice.

Acelei prime lecții i-au urmat multe altele. Curând, aveam să știu cum să deschid ușile cu un ac de păr, cum să îmi dau seama după textura lemnului unde se ascund sertarele secrete. Știam cum sunt cusute buzunarele secrete în interiorul curelelor și al ranițelor, cum se ascund scrisorile în compartimentul secret al ceasornicului sau în căptușeala pantofilor, cum sunt strecurate în hornuri sau în burlanele cuptoarelor, sub pervazele ferestrelor, în interiorul saltelelor sau în copertele cărților.

Știam cum să urmăresc pe cineva fără să fiu văzută, să deosebesc zâmbetele adevărate de cele care ascund trădarea, să zâmbesc batjocoritor la vederea ascunzătorilor prost alese, sub perne sau sub dalele desprinse din podea, locuri pe care le-ar fi putut găsi până și cel mai neînzestrat hoț.

Am învățat care sunt virtuțile amuzamentului și binefacerile rutinei. Am învățat cum să-mi pierd urma, cum să

mă topesc în fundal.

Am aflat că a fi invizibil e o virtute a spionilor.

Un pasaj secret, îngust și abrupt ducea spre încăperile cancelarului. Când voia să mă vadă, un batic roșu îmi apărea sub pernă, dar în acea noapte friguroasă de august, cancelarul Rusiei trimisese după mine pe unul dintre lacheii săi. Tremuram de emoție. Țarina tocmai se mutase înapoi în Palatul de Iarnă, după lunile de vară petrecute la Peterhof. Era oare posibil să fiu condusă în fața țarinei de către cancelar?

Cu grijă, să nu le trezesc pe servitoare, mi-am îmbrăcat cea mai bună rochie, de muselină albă, moștenită de la mama. Mi-o strâmtase croitoreasa pe care tata o angajase înainte să moară, dar când mi-am văzut pentru o clipă imaginea în oglindă, rochia arăta de parcă ar fi fost făcută pentru mine. Pantofii pe care i-am încălțat erau mai puțin comozi. Picioarele mamei erau mai mici decât ale mele și mă dureau călcâiele.

Cancelarul Rusiei mă aștepta în camera lui, așezat într-un fotoliu lângă fereastră, privindu-mă cu ochi îngustați în timp ce mă apropiam. Își scosese peruca, și mi-am dat seama că fără ea capul lui pare mai mic, mai puțin impozant. Am observat că are un început de chelie în creștet și că poartă o verighetă groasă. M-am gândit că îi stă mai bine cu haina de catifea neagră, ornamentată cu argint, decât cu cea roșie, și că gulerul de dantelă îi vine deosebit de bine.

Era el oare bărbatul puternic din visul mamei mele?

— Vino, servitoareo.

În vocea lui era o nuanță jucăușă care mă făcea să mă simt importantă, aleasă pentru a face lucruri măreațe. Timiditatea mea se desfăcea ca foile cepei. „Acum o să mă ducă s-o văd pe țarină“, am decis în gând, dar știam că trebuie să-mi ascund bucuria. N-a spus el mai demult că nerăbdarea este un defect?

Alungând răcoarea nopții de august, un buștean de

mesteacăn ardea în cămin, dar era umed, căci scotea mult fum și șuiera.

— Le-am dat liber servitorilor, a spus cancelarul, arătând spre o masă pregătită pentru două persoane. Dar n-o să pleci de aici fără să mănânci.

Am făcut un pas spre ea. Arăta ca o masă oarecare, iar farfuriile erau goale.

— E o masă mecanică, a râs cancelarul, văzându-mă nedumerită. Exact ca aceea din camera țarinei. Ar fi bine să înveți cum s-o folosești.

Mi-a făcut semn să mă așez. I-am urmat îndemnul.

— Ridică-l, mi-a zis, arătând spre un vas de porțelan chinezesc.

Sub vas era un capac de lemn.

— Deschide-l, mi-a zis.

Înăuntru erau un creion și o bucată de hârtie.

— Știu cu ce terci inconsistent le hrănește Madame Kluge pe servitoare, așa că scrie ce ți-ar plăcea cel mai mult, mi-a spus. Și să nu fii timidă.

„Supă de sturion“, am scris. „Friptură de fazan.“

— Orice-ți dorești. Continuă.

În răsuflarea lui se simțea un damf de vodcă.

„Scoici.“

„Prăjitura îngerilor.“

A tras de niște sfori, iar masa a coborât printr-o deschizătură ascunsă în podea. Scândurile pardoselii s-au închis la loc. Când podeaua s-a deschis din nou, masa era pusă, iar peste farfurii erau așezate capace de argint. Le-a ridicat pe rând.

— Mănâncă, mi-a spus. Țarinei nu-i plac fetele slabe. O fac să se simtă neîndemânatică.

Farfuria lui rămăsese goală.

Mă privea în timp ce mă chinuiam să desfac scoicile și apoi să îngif furculița în bucățelele de carne rece, aromată cu lămâie. Supa de sturion era fierbinte și, pentru că am mâncat-o prea repede, mi-am fript limba. Simțeam că îmi rămăseseră bucăți de carne între dinți. Am încercat să le scot cu limba, dar n-am reușit.

Două pahare erau așezate lângă o sticlă cu vodcă de cireșe, pe jumătate plină. Le-a umplut pe amândouă până la buză.

— Un mic dar de la țarină, a mormăit. Un semn al aprecierii și al recunoștinței imperiale.

Dacă acele cuvinte purtaseră vreo umbră de amărăciune, am decis să o ignor.

— Băutura ei preferată, Varvara. Gustă!

Am luat paharul cu mare grijă, dar tot am vărsat câteva picături pe masă. Nu avea față de masă, care le-ar fi absorbit, așa că am șters lemnul cu mâneca.

A râs.

— Haide, m-a îmboldit cu o voce mai blândă de data aceea. E foarte bună.

Am gustat lichidul rozaliu. Mi-a ars gâtlejul. Am pus jos paharul repede.

S-a aplecat spre mine, și-a ridicat paharul și l-a golit dintr-o singură înghițitură.

— Doar o sorbitură din recunoștința imperială? m-a luat el în derâdere. Trebuie să bei mai mult din ea.

Am băut mai mult. Am simțit un val de amețeală. Camera a început să se rotească și să se clatine. Mi-am înfipt furculița într-o felie groasă de prăjitură acoperită cu glazură de ciocolată și cu frișcă.

Căldura pe care o simțeam în stomac mă umplea de plăcere. Buzele mele aveau gust de sturion și de frișcă.

Unde se sfârșește puterea destinului și începe să acționeze

liberul arbitru?

Încă mă privea când am terminat de mâncat, când mi-am șters grăsimea fină de pe buze, când am savurat dulceața ciocolatei topite, când am băut din nou din vodca cu cireșe. Când a început să vorbească, avea o voce caldă, fluidă.

— Ești o fată frumoasă, Varvara, dar țarina nu e interesată de fete în felul ăla. Nici măcar nu știi despre ce vorbesc, nu-i așa? Ar trebui. Trebuie să știi că, în adâncul sufletului, e fiică de țăran. Îi plac bărbații simpli și puternici. Îi place să fie flatată și dorită, dar, mai mult decât orice, îi place tot ce e nou. Aș putea s-o conving pe țarină să te cheme, dar nu pot să-i țin interesul treaz. Va trebui să știi ce să-i spui. Iar pentru asta, vei avea nevoie de mine mai mult decât crezi.

Mă uitam la peticul de chelie de pe capul lui. Haina îi era desfăcută, gulerul cămășii la fel. Ceva mi se aduna în gât. Mi-am închis ochii. S-a ridicat și s-a apropiat de mine. I-am simțit mâinile calde alunecându-mi sub rochie, atingându-mi sânii. Am simțit piatra inelului său agățând dantela rochiei primite de la mama.

— N-o să-ți fac nimic rău, a murmurat.

L-am lăsat să mă tragă spre canapea. Am simțit că îmi ridică fusta, apoi cămașa. Simțeam prin batistul cămășii sale subțiri cât de repede și de tare îi bate inima. Îmi era frică, credeam că o să moară. Ce-o să le spun servitorilor când o să mă găsească în brațele lui neînsuflețite? Oare lacheul va trebui să le rupă ca să mă elibereze?

Mi-a strâns și mai tare încheieturile cu degetele. Ceva în mine s-a închis și s-a strâns.

Mi-a condus degetele spre cicatricea pe care o avea pe piept. Trei linii albe, chiar deasupra inimii, apoi o a patra, cea mai adâncă, în care aș fi putut să-mi bag degetul.

Mi-a condus mâna în pantaloni și mi-a strâns degetele peste

membrul lui. Mâna îmi era umedă și lipicioasă. Apoi și-a dus mâna între picioarele mele, iar eu am simțit ceva delicat și îndepărtat cedând, ca funinginea care cade prin horn.

Când s-a terminat, m-a întrebat:

— Nu ți-am făcut nimic rău, nu-i așa?

— Nu, i-am spus. Nu mi-ați făcut.

Atunci l-am crezut.

— Nu s-a întâmplat nimic. Nu am luat nimic de la tine, Varvara. Ești încă fecioară.

Vorbea greu.

Îi priveam capul rezemat de canapea și ochii injectați, îngreunați de somn.

M-am ridicat, picioarele îmi tremurau. Rochia mamei era pătată de sămânța lui. Pantofii mei erau aruncați sub masă. M-am întins să îi ridic, dar nu i-am încălțat. În timp ce mă îndreptam spre ușă, am auzit sforăitul cancelarului. M-am întors spre el. Am evitat cu privirea deschizătura pantalonilor. În lumina lumânărilor, peticul de chelie de pe cap îi strălucea ca o armură.

Odată ieșită din camera cancelarului, n-am putut să-mi mai stăpânesc greața. Am vomitat într-o vază enormă de pe coridor, dar capul încă mi se învârtea din cauza vodcii, iar gustul acru pe care îl simțeam în gură persista.

Până am ajuns înapoi în camera în care dormeam, amețeala trecuse. Mâinile îmi erau lipicioase, iar degetele-mi miroseau a vomă. Ulciorul din cameră era gol, așa că am urinat într-o oală de noapte și mi-am spălat mâinile cât de bine am putut în propria urină. Apoi mi-am dat jos rochia murdară a mamei și am mototolit-o. Aveam de gând s-o spăl când nu era nimeni în jur să mă vadă.

Am căzut într-un somn superficial, iar când m-am trezit, în toiul nopții, am văzut luna acoperită de o ceață luminoasă.

De obicei nu-mi aduc aminte ce visez. Dimineața, când una dintre servitoare a umplut ulciorul, m-am grăbit să ajung la el, făcându-mi loc printre celelalte fete. Am încercat să nu mă gândesc la mâinile cancelarului pe sânii mei, nici la rochia mamei, boțită și murdară.

„Nu s-a întâmplat nimic. Ești încă fecioară.“

Mi-am scufundat mâinile în apă și le-am spălat cu săpun. Apoi le-am mai spălat o dată. Prin fereastră se vedea Neva – crestele gri ale valurilor străluceau în soare.

— Spionajul, Varvara, avea să-mi spună mai târziu principalul spion al curții Rusiei, este arta de a folosi oameni care nu cred în loialitate, ale căror aspirații sunt disproporționate și imprevizibile, iar ale căror motivații sunt întotdeauna suspecte. Oricine poate fi cumpărat de un ofertant mai bun. Chiar dacă lucrează pentru noi. Cei mai buni spioni nu sunt cei care fac asta de frică sau pentru bani. Cei mai buni spioni sunt cei ale căror dorințe cele mai adânci sunt împlinite de stăpânul lor.

Erau atât de multe lecții! Și atât de multe nopți! Nopți pline de promisiuni, recompensate cu laude. Eram inteligentă. Deșteaptă. Frumoasă. Eram agilă și rapidă. Știam când să tac din gură și când să vorbesc. Ascultam și țineam minte tot ce auzeam.

Nu mai eram o croitoreasă, o servitoare anonimă de la palat, un copil orfan fără nimeni pe lume căruia să-i pese dacă trăiesc sau dacă mor.

Viitorul era luminos, momentul gloriei se apropia.

Cu astfel de gânduri mă încălzeam pe coridoarele Palatului de Iarnă, pe drumul de întoarcere de la camera cancelarului la Garderoba Imperială.

Vara trecuse demult, curtea se mutase înapoi la Palatul de Iarnă, dar eu mai aveam multe lecții de învățat. La prima

vedere, nimic nu era ceea ce părea. Cei care nu binevoiau să mă vadă pe coridoare aveau secrete mai murdare decât ale mele.

Dacă aveam îndoieli în legătură cu faptul că aceea era calea cea mai scurtă de a intra în grațiile țarinei, cancelarul mi le risipea:

— Țarina este înnebunită după nunți, obișnuia să-mi spună. Dacă nu te găsește de neînlocuit, te dă în căsătorie unui lacheu, unul dintre cei mai mici în rang, și va dansa cu mirele. Ai pus deja ochii pe cineva?

— Nu.

Suna ca o mângâiere, o amenințare, o promisiune. Dar convingerea că sunt importantă răzbătea de sub toate îndoielile, tocindu-mi simțurile, ducându-mă acolo unde nu m-aș fi aventurat niciodată de una singură.

— Ascultă.

— Privește.

— Ține minte.

— Minte-i pe toți, în afară de mine, și nu vei regreta.

— Întoarce-te.

Nu refuzam niciodată. Să cunoști lucruri pe care alții le cred bine ascunse este ca opiul.

Pe atunci nu știam că vocea cancelarului avea să crească în mine și să devină din ce în ce mai insistentă, sufocându-mi gândurile, insistând că este singura voce care merită să fie ascultată.

„Nu spune mai mult decât este nevoie. Ferește-te de cei care pun prea multe întrebări. Urmărește-i pe cei cu palma transpirată și privirile nervoase. Ține minte că nu există locuri sigure și nicio încăpere nu poate fi complet sigilată. Să nu te încrezi în bunătatea care ți se arată: toate darurile și zâmbetele sunt încercări de mituire.“

Pe atunci nu știam că secretele pot crea o dependență de

care este imposibil să mai scapi.

În ultima noapte a lunii septembrie, cancelarul m-a condus în Dormitorul Imperial.

Draperiile grele erau trase complet. Pe o măsuță cu tăblie de marmură, am văzut o sticlă de rachiu de cireșe, pe jumătate plină, și felii de lămâie sclipind în lichidul vărsat. Pisica pe care am văzut-o întinzându-se lângă cămin nu purta nicio hăinuță de catifea. Bastonul cancelarului era sprijinit de polița căminului, iar mânerul său de argint reflecta pâlpâitul flăcărilor.

Mi se părea că nu se află nimeni în dormitor, până când, din semiîntunericul în care se ascundea patul cu baldachin, am auzit pe cineva fluierând o melodie de bal.

— Iat-o, Majestate, a spus cancelarul. Exact așa cum v-am promis. Aceasta nu ne va dezamăgi.

— Adu-o mai aproape, a ordonat țarina, ieșind din semiobscuritate, ferindu-și ochii de lumina palidă care se strecura printre perdele.

I-am observat buzele de un roșu aprins și unghiile spoite cu ulei de trandafir sălbatic.

Ce diferită era față de silueta strălucitoare pe care mi-o aminteam din ziua în care tata mă adusese acolo, la palat, zi de la care trecuse mai mult de un an! Părul despletit părea moale și subțire, iar fața i se umflase. Neglijeul roz de muselină dezvăluia pielea ridată a sânilor. Când s-a așezat pe fotoliu, i-am văzut un papuc legănându-se pe piciorul gol.

— Tatăl tău a fost un bărbat chipeș, a spus țarina, jucându-se cu o brățară de aur pe care o purta la încheietură.

I-am simțit în respirație un miros acru de rachiu.

— Foarte chipeș. Cu ce anume spuneai că se ocupa?

— Era legător de cărți, Înălțimea Voastră.

A chicotit:

— Ai moștenit ochii lui catifelați.

Am îngenunchiat și i-am sărutat mâna delicată, care mirosea a ulei de trandafir. Mi-a atins umărul, netezindu-mi mânecile rochiei, și mi-a făcut semn să mă îndepărtez.

Din colțul în care m-am retras, am auzit-o vorbindu-i în șoaptă cancelarului. Știam că mi se hotărăște soarta. Am auzit rostindu-se cuvinte precum „marele duce“ și „doamnă de onoare“. Întrebările erau urmate de răspunsuri rapide, pe care le socoteam ca fiind garanții ale îndemânării mele. O dată sau de două ori, țarina mi-a aruncat o privire, ca și cum ar fi vrut să verifice dacă promisiunile pe care le făcea cancelarul sunt adevărate. Am așteptat cu inima bătându-mi sălbatic, cu mâinile încleștate și urechile ciulite.

Într-un final, cancelarul s-a înclinat în fața țarinei și s-a întors spre mine.

— Poți să-i mulțumești Majestății Sale, Varvara, a spus.

Fața lui era inundată de un sentiment de mulțumire.

Mi-am îndreptat privirea spre țarină. Am văzut-o dând din cap.

În acea clipă m-am grăbit spre ea și m-am aruncat la picioarele ei.

Când am părăsit Dormitorul Imperial, cancelarul mi-a zis că voi fi mutată la curtea marelui duce.

— Vei fi una dintre cameristele dormitorului, a spus.

Munca nu avea să fie prea solicitantă, din moment ce prințului moștenitor nu prea-i păsa de haine și nu le lăsa niciodată pe cameriste să-i atingă costumele militare.

— Urmărește-i cu atenție doamnele de onoare, lacheii și valeții, a spus cancelarul. Află cine îl înșală la cărți și cine încearcă să-i câștige încrederea. Nu uita că îl slujești pe viitorul țar.

Am dat din cap.

— Țarina va trimite după tine la noapte, a continuat cancelarul.

Cadența cuvintelor lui era punctată de bastonul cu care bătea în podea.

— Când o va face, asigură-te că ai ce să-i povestești. Nu ești singura lui informatoare.

Am dat din nou din cap.

I-am simțit degetele ridicându-mi bărbia.

— M-am ținut de cuvânt, nu-i așa?

— Așa-i.

— Și ești recunoascătoare?

— Sunt.

Mi-a mângâiat fața pentru o clipă, apoi mâna i-a căzut neputincioasă.

— Țarina are nevoie de poveștile ei, iar eu am nevoie de ale mele, Varvara. Eu te protejez și îți țin spatele. Tu mă asculți și te supui. În același timp, tu ești ochii și urechile mele. Ține-i deschiși. Minte-i pe toți, dar niciodată pe mine.

Mi s-a părut o promisiune atât de ușor de făcut.

Din dormitorul țarinei se auzea râsul curajos al unui om, urmat de acordurile unei chitări. Oricine ar fi fost, nu putea să fi venit decât prin coridorul secret, după ce noi plecaserăm.

L-am urmat pe cancelarul Rusiei de-a lungul coridoarelor pustii, până în dormitorul lui.

Dimineața, la Garderoba Imperială, fața lui Madame Kluge părea mai acră decât de obicei. Așezată la masa de lucru, cu ochii roșii și arzând de nesomn, am început să calc panglicile pentru noua rochie.

Madame Kluge nici nu s-a uitat la mine.

De când se întorseseră curtenii de la Țarskoie Selo, unde petrecuseră vara, croitoresele bârfeau despre faptul că țarina se încruntă ori de câte ori este menționat numele servitoarei sale

șefe, sau că o numește pe Madame Kluge „o nemțoaică netoată care nu e în stare niciodată să facă un lucru așa cum trebuie“. Diminețile în care Madame Kluge se întorcea plângând din Dormitorul Imperial, cu pandorele zdrobite și cu hainele sfâșiate pe ele, erau din ce în ce mai numeroase. În asemenea dimineți, stăpâna Garderobei ne ordona să lăsăm totul și să ne grăbim să îmbrăcăm un alt set de păpuși pe care Madame Kluge să i le prezinte țarinei.

În acea dimineață, spre ușurarea tuturor, pandorele s-au întors întregi, și toți ne-am grăbit să pregătim noua ținută a țarinei, să tăiem toate firele ieșite, să călcăm tivul rochiei, să dibuim acele de gămălie care nu au fost îndepărtate. Când rochia a fost gata, Madame Kluge a dus-o țarinei, înfășurată într-o bucată de mătase.

Am văzut-o ieșind în grabă din atelier. Am văzut-o când s-a întors pentru a-i cere uneia dintre croitorese să o însoțească pentru ultimele retușuri. Pentru o vreme, mi-a fost teamă că nu se va întâmpla nimic, că țarina a uitat de promisiunea pe care o făcuse.

Dar apoi am văzut-o pe Madame Kluge venind înapoi și spunându-i ceva stăpânei Garderobei, care a dat din cap.

Amândouă se uitau la mine.

Începusem să însăilez panglici pe o rochie purpurie. Am netezit panglica în mână, am așezat-o peste mătase și am început să bag acul într-o ață, când am văzut-o pe Madame Kluge apropiindu-se de mine.

— Țarina dorește ca tu să ai în grijă de acum înainte de garderoba ducelui.

Vocea ei era încordată și nesigură. Nu am făcut niciun efort ca să-mi ascund încântarea.

— Când ai terminat cu treaba pe ziua de azi, împachetează-ți lucrurile.

Le-am auzit pe celelalte croitorese șușotind.

Panglica și mătasea mi-au alunecat din mâini și au căzut pe podea, dar nici Madame Kluge, nici croitoreasa șefă nu m-au certat și nu mi-au spus să-mi șterg zâmbetul de pe față.

În acea seară, când mi-am terminat munca la Garderoba Imperială, Madame Kluge m-a condus într-o mică încăpere din aripa de vest a Palatului de Iarnă, învecinată cu dormitorul în care dormeau doamnele de onoare ale marelui duce Petru.

Trebuia să-mi golesc singură oala de noapte, dar puteam să am atâtea lumânări de seu câte voiam, atâta timp cât aduceam înapoi capetele arse. O spălătoreasă avea să-mi aducă în fiecare dimineață un ulcior de apă pentru igiena mea personală.

— Ai dreptul și la o etajeră, a spus, în timp ce mă conducea spre noua mea cameră.

Pe scări am observat că mâna ei apuca balustrada mai tare decât era nevoie.

— O etajeră, o masă și o ladă de lemn pentru lucrurile tale, Varvara Nikolaevna, a spus Madame Kluge când a deschis ușa.

Am simțit un val de plăcere la auzul numelui meu complet.

Camera mea era un vechi alcov, acoperit cu lambriuri subțiri. M-am uitat la podeaua goală, la plafonul pătat de umezeală, la praful gros care se adunase pe pervaz și pe o măsuță mică. Nu exista sobă. Din spatele zidului subțire se auzea râsul vesel al doamnelor de onoare, care se pregăteau pentru balul mascat, unde toate femeile aveau să se costumeze în bărbați, iar toți bărbații aveau să poarte rochii. Într-o altă încăpere cineva cânta la violină.

Madame Kluge a făcut câțiva pași nefirești, apoi s-a întors către mine. Buzele i se strânseseră într-o linie subțire și dreaptă.

Mai erau două cameriste, m-a informat, ambele aveau sarcina de a păstra ordinea în garderoba marelui duce. Nu

aveau prea multe de făcut. Doamnele de onoare aveau propriile servitoare.

— Ar fi bine să-l întrebi chiar pe duce ce anume vrea să faci pe aici, a spus. Spală-te bine dimineața și prezintă-te în fața lui.

Detectam vechea aroganță în vocea lui Madame Kluge. Dacă eu îmi doream să caute răspunsuri, să-și bată capul încercând să le ghicească, să se înfioare gândindu-se la modalitatea nerușinată a avansării mele, ea nu avea de gând să-mi facă pe plac. Țarina a vrut ca o orfană poloneză să-l slujească pe marele duce. Așa să fie. Nu era prima oară când țarina o uimea pe servitoarea șefă cu ordinele ei.

Madame Kluge mi-a aruncat o ultimă privire și a plecat.

Am șters căcărezele de șoarece cu o bucată veche de cârpă pe care o găsisem sub masă. Noul meu pat era la fel de tare și de îngust ca cel de dinainte, iar pătura la fel de jerpelită.

Chicotelile slugarnice îmi spuneau că probabil prințul moștenitor intrase în cameră. Lambriurile vechi erau suficient de slăbite încât să pot trage cu ochiul printre ele, așa că l-am văzut: era înalt și subțire, într-o rochie dantelată de mătase albă, purtând o perucă de femeie, și avea fața netedă, pudrată și fardată. Doamnele de onoare – toate îmbrăcate în uniforma albastru-închis a infanteriei Holstein – se îmbulzeau în jurul lui.

A făcut o piruetă, iar asta a declanșat o rundă frivolă de aplauze. L-am văzut făcând o reverență și ascunzându-și fața după o pană de struț. A chicotit și a zis ceva în rusește. Vocea lui pițigăiată era stridentă și foarte străină.

Când au plecat cu toții, am șters praful de pe cufărul de lemn și l-am deschis. Nu mirosea a căcăreze de șoarece. Am pus în el cele câteva lucruri care îmi aparțineau – rochia mamei, o pereche de pantofi tot de la ea și câteva cărți pe care le legase tatăl meu. Am închis capacul cufărului și am căutat cheia, dar nu am găsit-o.

În dimineața următoare, înainte de a mă prezenta în fața marelui duce Petru, harapul său m-a avertizat să n-o lungesc prea mult.

Marele duce tocmai își terminase micul dejun. Mi s-a părut mai slab decât în rarele ocazii în care îl văzusem pe coridoarele Palatului. Avea o pată albicioasă pe frunte. Părul lui blond era puternic pudrat după „moda spaniolă“, așa cum i se spunea, și recita nume de localități rusești cu aceeași voce de fată pe care o auzisem cu o zi înainte. Mai târziu aveam să aflu că era o listă a fortificațiilor de la frontiera de est.

Cărți pline de desene și imagini erau împrăștiate pe toată masa, printre farfuriile pe care fusese micul dejun, și, pentru că așchia nu sare departe de trunchi, am tresărit la gândul stricăciunilor pe care degetele lui uleioase le-ar putea aduce paginilor.

— Vorbește, mi-a spus marele duce, ridicându-și ochii din harta pe care o studia.

În germană, vocea lui suna mai puțin stridentă decât în rusește.

Am socotit că e bine să-i vorbesc și eu în germană. I-am spus că țarina dorește să-i fiu lui de folos.

— Ce știi să faci?

Nu mă așteptam să fiu întrebată, dar văzând ziarul care zăcea pe noptieră, m-am gândit că asta este șansa mea.

— Aș putea să vă citesc din ele, Înălțimea Voastră. Ca să nu vă obosiți ochii.

Ducele mi-a aruncat o privire curioasă și a clipit de câteva ori. Am observat că avea genele neobișnuit de deschise la culoare. Avea pielea ca laptele, și mai târziu am avut ocazia să văd cât de repede i se înroșește pielea de fiecare dată când se expune la soare o perioadă îndelungată.

— Trebuie să-l întreb pe profesorul Stehlin, mi-a răspuns. El

este noul meu profesor. E din Prusia.

Mă așteptam să fiu lăsată să plec, dar marele duce mi-a arătat una dintre hărțile de pe masă. Am observat că avea unghiile date cu oleină.

— Știi unde se află Prusia pe hartă?

Am dat din cap în semn că da, și am văzut că e mulțumit.

Marele duce m-a întrebat multe lucruri în dimineața aceea. Voia să știe unde m-am născut și de ce a trebuit ca părinții mei să vină în Rusia. A fost dezamăgit când a aflat că tata fusese un legător de cărți, nu un soldat.

— Polonezilor nu le place să se lupte? m-a întrebat.

Când i-am spus că nu știu, mi-a spus să nu-mi fac griji. Viața era plină de surprize. El a crezut întotdeauna că va deveni regele Suediei.

— Încă te mai poți mărita cu un soldat, mi-a spus.

Abia atunci am observat pe covor rochia dantelată, mototolită și pătată.

Spre ușurarea mea, profesorul Stehlin era de acord ca eu să-i citesc marelui duce. Și astfel, în fiecare dimineață, intram în Biroul Imperial, pregătită pentru noile sarcini.

— Fii cu ochii în patru, a spus cancelarul. Nu uita că îl slujești pe viitorul țar.

Erau multe de citit. Fragmente ale unor rapoarte oficiale străine, ziare, descrieri ale unor fortărețe din *Sila Imperii* sau din *Galerie Agréable du Monde*. Pasaje despre comportamentul diferitelor animale, descrierea amănunțită a unor plante, despre configurația canalelor din St. Petersburg și despre comorile din Kunstkamera.

Fiecare pasaj pe care îl citeam devenea tema unei lecții. O fortăreață militară atrăgea după sine explicarea unei formule matematice, un raport oficial atrăgea după sine trasarea granițelor unor pământuri străine și poziționarea diverselor

țări pe hartă. Iar dacă marele duce devenea nerăbdător sau obosit, profesorul Stehlin îi recomanda o plimbare: în grădini, pe străzile orașului Sankt Petersburg, orașul pe care faimosul său bunic, Petru, l-a ridicat din mlaștini și din mare.

Mă gândeam că viitorul țar are un profesor înțelept.

— Vorbește, mi-a poruncit țarina în noaptea în care am fost chemată în Dormitorul Imperial.

În drum spre dormitor, am văzut o servitoare plângând cu brațele strânse în jurul corpului său subțire. Ușa pe care intrasem era ascunsă de panourile decorative – se deschisese fără zgomot. *O informatoare* nu trebuie să fie văzută.

Majestatea Sa stătea întinsă pe pat și avea cataplasme pe ochi. Lângă ea dormeau duse două pisici. M-am așezat lângă pat, pe un mic taburet brodat. „Uimește-o. Spune-i poveștile pe care vrea să le audă“, insistase cancelarul. „Fă-o să-și dorească să nu te fi oprit niciodată din vorbit.“

— Profesorul Stehlin a spus că la ultimul bal mascat Majestatea Voastră a fost fermecătoare în uniforma regimentului Preobrajenski, am început.

— Și cine a observat?

Nu și-a dat jos masca de pe ochi.

— Contele Lestocq. Când v-a văzut, și-a mușcat buzele.

Părea destul de simplu – zâmbetul ușor al Elisabetei mă îndemna să continui.

Din spatele ușii se auzeau pași târșâiți. Curtenii Elisabetei își așteptau cu nerăbdare rândul.

— Nepotul meu progresează cu învățatul?

— Da, Majestatea Voastră.

— A pus ochii pe vreuna dintre doamnele de onoare?

— Nu. Fiecăreia îi acordă o atenție egală. Dar ele își imaginează că face diferență între ele. Mai ales domnișoara Gargarina.

Nu avea să fie lipsă de povești. Din micuța mea văgăună cu pereți subțiri, le-am spionat pe doamnele de onoare și le-am auzit ciripeala prostească. În încăperile marelui duce, ochii lor mă evitau de parcă aș fi fost o nălucă, dar gândurile lor erau deja ale mele. Una dintre ele încercase să-l ispitească pe marele duce dezgolindu-și pieptul. Alta s-a îmbufnat pentru că marele duce s-a plâns că e total afonă. Le-am ascultat confesiunile copilărești despre primul sărut și despre tot felul de promisiuni secrete; le-am cântărit cu grijă dorințele și fricile.

Erau o pradă atât de ușoară. Mult prea răsfățate ca să-și păzească spatele, mult prea sigure pe ele ca să observe pe cineva care nu este asemenea lor.

Țarina s-a ridicat în capul oaselor, îndepărtându-și cataplasmele de pe ochi.

— Mai aprinde te rog o lumânare, Varvara. E așa de-ntuneric aici.

M-am ridicat de pe taburet. Am aprins o nouă lumânare cu ajutorul celei aprinse și am așezat-o pe noptiera de lângă patul imperial. Am auzit o pisică torcând puternic. Țarina își plimba degetele lungi prin blana ei roșcată.

— Domnișoara Gagarina Betsky, Varvara? a întrebat ea râzând încetișor. Spune-mi: ce vrea gâsculița aia proastă?

„Marele duce a avut mulți vizitatori“, i-am spus cancelarului.

Prințul Lev Nariașkin l-a făcut pe marele duce să chicotească trăgând bășini zgomotoase și imitând cocotele de stradă. Contele Vorontsov i-a dăruit un set de călătorie de argint, încrustat cu sidef și bucăți din carapace de broască țestoasă. A zis că e exact ce-i trebuie celui mai bun soldat. Madame Kluge încerca să găsească tot felul de scuze ca să poată veni în vizită. Le găsea cameristelor tot felul de metehne, punându-le să curețe iar grătarele șemineelor. Reușea

întotdeauna să-și facă apariția atunci când marele duce era singur și îi vorbea despre Eutin, spunându-i că acolo s-a născut ea.

Țarina venea și ea în vizită. Stătea și se uita la marele duce, care era absorbit de studierea hărților, îl mângâia pe cap când el îi explica care fuseseră manevrele trupelor în nu știu ce bătălie obscură. „Bunicul tău ar fi mândru de tine“, îi spunea.

I-am zis cancelarului despre vânătoarea de urși programată pentru primăvară, cu hăitași și ogari. Și despre aținerea prințului. Despre domnișoara Gagarina, despre felul în care se fudulea, despre pașii ei afectați. „Îți caut o mireasă“, spusese țarina, „ciupind obrazul nepotului ei. Trebuie, înainte să fie prea târziu.“

La cuvântul „mireasă“, cancelarul s-a zbârlit. Nu mi-a scăpat felul în care și-a întors brusc capul, subțiindu-și buzele. M-am gândit la o pasăre care se năpustește asupra prăzii.

— A menționat numele cuiva?

— Prințesa Marianna a Saxoniei, de câteva ori. Dar marele duce nu vrea să audă despre ea. Îi spune „față de cal“. Astfel că acum țarina îi vorbește mai mult despre prințesa de Anhalt-Zerbst.

— De parcă am avea nevoie de încă un neamț! De parcă cel pe care îl avem deja nu ne-ar cauza destulă bătaie de cap. Încă-și mai udă patul?

— Da. Servitoarele se plâng că trebuie să-i schimbe des așternuturile.

Cancelarul nu își ascundea iritarea față de nepotul lui Petru cel Mare. Lumea nu era jucăria ducilor. Rusia avea nevoie de o alianță cu Saxonia sau cu Austria. Țarul Prusiei devenea prea puternic. Ar fi fost mai bine pentru toată lumea dacă moștenitorul tronului ar fi reușit să înțeleagă măcar atâta lucru.

Era o undă de silă în vocea lui. Pe masa lui, hârtiile erau întoarse cu fața în jos, aranjate două de câte două, astfel încât niciuna nu putea fi luată fără să se observe.

Cancelarul a oftat:

— Oare-i cer prea mult, Varvara?

Un spion nu trebuie să răspundă unor astfel de întrebări.

Un spion trebuie să vorbească despre scrisoarea ascunsă în sertarul secret, care se deschide numai atunci când este apăsată coloana sculptată din dreapta. O scrisoare în care Frederic al Prusiei este numit cel mai deștept monarh care a trăit vreodată. O scrisoare în care cineva se plânge despre faptul că Rusia este o țară barbară unde oamenii se închină unor idoli și le sărută tablourile, sperând că îi vor vindeca de toate bolile. O scrisoare în care moștenitorul tronului Rusiei scrie: „Dacă n-aș fi părăsit Holstein-ul, mi-aș fi îndeplinit serviciul militar în armata Majestății Voastre și aș fi învățat până acum ce înseamnă să fii un soldat adevărat.“

O scrisoare pe care Madame Kluge a fost de acord să o dea cui trebuie.

Începând cu primele zile ale lunii octombrie, profesorul Stehlin a început să marcheze pasajele din istoria Rusiei pe care trebuia să i le citesc marelui duce. Descrierea Marii Ambasade de la 1697, călătoria prin Europa a lui Petru cel Mare, în timpul căreia Țarul a învățat toate tainele construcției de vapoare și și-a cumpărat cărți și comori. Bătălia de la Poltava, din 1709, în timpul căreia trupele rusești l-au învins pe regele Suediei și a pus mâna pe pământurile care au însemnat pentru Rusia obținerea atât de mult râvnitei ieșiri la mare.

„Priviți-l“, îi citeam, „pe acest om care se aseamănă cu zeii, învăluit acum într-un nor de praf, de fum și de flăcări, scăldat în sudoare la sfârșitul unei cazne nemaipomenite. Datorită lui Dumnezeu și a Țarului, Rusia este puternică. Pentru că

Suveranul este tatăl tuturor oamenilor, așa cum Pământul este mama lor.“

— În timpul domniei lui Petru cel Mare, nimic nu era lăsat la voia întâmplării, i-a spus profesorul Stehlin marelui duce.

Marele duce nu și-a dat ochii peste cap.

Vizita la Kunstkamera – faimosul muzeu de pe insula Vasilevski – avea să fie ca un puzzle pe care marele duce trebuia să-l rezolve singur. De ce bunicul său a ales să-l deschidă publicului? De ce să-i faci pe oameni să vină să-i studieze faimoasele colecții? Ce dorea cel mai mare țar al Rușilor ca poporul lui să învețe de acolo?

Marele duce a sărit în sus și a bătut din palme când profesorul Stehlin l-a anunțat.

— O să vină și ea? a întrebat arătând spre mine.

— Dacă asta este dorința Înălțimii Voastre.

Mi se tăiaseră picioarele. Mâinile îmi tremurau. Chiar dacă insula putea fi observată și de la ferestrele Palatului, mă obișnuisem să nu mă mai uit dincolo de râu. Nu era din cauză că aș fi vrut să uit că trăisem cândva acolo. Firul care mă lega de amintirile acelea se încurcase în inima mea – dacă îl lăsam să tragă mai tare, durerea m-ar fi sufocat.

Prima oară mi-am adus aminte de vocea tatălui meu: „Puterea rațiunii... învingerea fricilor și a superstițiilor... Kunstkamera este un templu al cunoașterii.“ Apoi mi-am adus aminte că servitoarele noastre spuneau despre muzeul lui Petru că este un loc blestemat, un loc care avea să aducă numai nenorociri pe capul nostru. Să fi avut dreptate când își băteau joc de cuvintele tatălui meu?

Am alungat gândurile acelea. Mi-am jurat că n-o să plâng.

Primul lucru pe care profesorul Stehlin i l-a arătat marelui duce la Kunstkamera a fost o cupolă de sticlă care acoperea un

munte de cranii și oase. Scheletele a doi copii, susținute de bare de oțel, arătau de parcă ar urma să escaladeze muntele. Lângă ele, un alt schelet ținea un arcuș în mâini. Părea pregătit să înceapă să cânte la violină. O ghirlandă făcută din artere uscate, rinichi și inimi atârna deasupra lor cu o inscripție caligrafiată care spunea: „De ce ar trebui să tânjesc după lucrurile acestei lumi?“

— Artă anatomică, a spus profesorul Stehlin. De ce-ar trebui să ne gândim la moarte când suntem în floarea tinereții? l-a întrebat pe învățăcelul său.

Marele duce și-a frecat mâinile și a făcut o grimasă. Și-a adus aminte cuvânt cu cuvânt ceea ce îi citisem cu câteva zile înainte.

„Ca să ne facă conștienți de scurtimea vieții. Ca să ne reamintească că după moarte va trebui să răspundem pentru faptele noastre.“

Profesorul Stehlin a dat din cap satisfăcut.

În următoarea încăpere în care am intrat se aflau creaturi împietrite, care aveau pielea palidă, nefirească, și pluteau în vase de sticlă, fețele lor îngândurate părând a fi suspendate în acel lichid transparent. Două capete unite, un chip fără ochi, o coadă de sirenă în loc de picioare. Fetuși care aveau cioturi în loc de brațe, ori bebeluși cu două fețe.

„Morți care se holbează la cei vii“, șușotiseră servitoarele din casa părinților mei.

Mi-am strâns mai tare eșarfa în jurul umerilor. Marele duce își târșâia picioarele lângă mine.

— Aceștia sunt fetuși cu diformități născuți în Rusia din pântece umane și animale. Bunicul tău a poruncit să fie colectați și aduși aici, a explicat profesorul Stehlin.

Vocea lui era plină de exaltare.

— Uitați-vă la ei cu grijă, Înălțimea Voastră. Puneți-vă

întrebarea: de ce?

Marele duce se holba la vasul cu gemeni – din unul mai rămăseseră doar câteva cute zbârcite de piele. Atârna ca o broască de spatele fratelui său umflat peste măsură.

Nu spunea nimic.

Profesorul Stehlin a răspuns singur la întrebare. Petru cel Mare voia să-și educe supușii. Monștrii nu sunt decât niște fetuși cu diformități.

— Rezultate ale bolilor și al abuzului, a spus. Sau al fricii mamei.

Apoi a arătat spre o inscripție de pe perete: „Pentru că o mamă poate să imprime urmele propriei frici asupra vieții pe care o poartă în pântece.“

— Repetați aceste cuvinte, Înălțimea Voastră, a spus.

Marele duce și-a întors privirea de la vasul de sticlă la care se uitase în tot acest timp. Am văzut că își mișcă buzele, dar n-a ieșit niciun sunet. Apoi i-am auzit urletul pătrunzător, profund și întunecat, urmat de sunetul pașilor lui care se stingea treptat.

L-am privit pe tutorele marelui duce. Clipea repede, zăpăcit de efectul pe care îl avuseseră cuvintele sale.

— Nu sta acolo degeaba, Varvara, du-te după el! mi-a poruncit.

M-am dus până la capătul scărilor, unde l-am găsit pe mare duce încovoiat și tremurând. Și-a ascuns fața în palme când m-a văzut.

— O să mă omoare aici, a rostit printre suspine. Știu că o vor face.

Am încercat să-mi pun mâna pe umărul lui, dar nu m-a lăsat.

— Au fost semne prevestitoare, l-am auzit scâncind. Exact ca atunci când a murit mama. Ei nu vor ca eu să știu, dar eu am aflat.

Un fir de vomă s-a prelins printre degetele lui și a picurat pe podea.

M-am gândit la un pui de pasăre care bate din aripi în zadar, prea paralizat de frică pentru a zbura.

— Cheamă un lacheu, Varvara! a tunat vocea profesorului Stehlin în spatele meu. Grăbește-te, fetițo.

Nici nu l-am auzit când a coborât scările, dar era deja jos, ajutându-l pe marele duce să se ridice.

— Ați văzut monstrul, Înălțimea Voastră. Ați văzut ce poată să facă frica. Nu o lăsați să pună stăpânire pe gândurile dumneavoastră. Nu putem cunoaște viitorul, l-am auzit zicându-i în timp ce am ieșit afară în fugă. Dar cu ajutorul rațiunii putem să ne pregătim pentru ceea ce ar putea urma.

În tăcerea care a învăluit restul acelei zile, am analizat acele cuvinte în minte, le-am examinat încercând să le găsesc un punct slab, așa cum tata examina pielea pe care o folosea pentru coperta cărților.

Nu putem cunoaște viitorul.

Rațiunea poate învinge frica.

Dar în noaptea aceea, singură în patul meu îngust, nu am putut să ignor plânsul înfundat care se auzea din camera marelui duce.

De sute de ori era să mă ridic și să mă duc la el. Dar de fiecare dată mi-am găsit justificări. M-ar fi alungat cu siguranță. Avea să se potolească în curând. Viitorul țar trebuie să-și învețe lecțiile la fel ca toată lumea.

Lecțiile sunt dureroase.

Nu există altă cale.

Într-un final, plânsul a încetat și m-a cuprins și pe mine somnul. „Privește“, mă îndemnau în vis monștrii din Kunstkamera. „Privește degetele noastre membranate, picioarele noastre sudate, ochii noștrii lipiți. De ce nu te uiți? Ți-

e frică de faptul că s-ar putea să vezi prea multe?“

Oamenii cred că se pot ascunde în spatele feței lor, că o pot modela ca pe o mască de bal. Speră ca zâmbetul zelos sau privirea trufașă să nu dea de gol gândurile pe care ar prefera să le țină ascunse. Invidia mușcătoare pe care o simte un curtean. Disprețul simțit de o doamnă. Dorul pătrunzător trăit de un copil.

Nu eram singura informatoare a țarinei, dar reușeam să-i citesc fața mai bine decât alții. Pupilele ei se dilatau când privirea îndrăzneață pe care i-o acorda un bărbat îi făcea plăcere. O încruntare aproape imperceptibilă preceda întotdeauna nerăbdarea care o cuprindea. Felul în care își atingea brațul semnala interes. Dacă scădea, începea să se joace cu orice obiect care îi era la îndemână.

Păcatele celorlalți erau cel mai bun subiect. Măruntaiele Palatului erau adânci și întunecate ca apele Nevei. Întotdeauna se mișca ceva acolo. Întotdeauna apa aducea câte ceva la mal. Secretele erau precum cadavrele aruncate pe plajă, ca monedele îndoite, bucățile de sticlă șlefuită acoperite de mâl: inutile – pentru cei care nu știau de unde vin, comori – pentru cei care știau. Tot ce trebuia să fac era să observ și să țin minte.

Prințesa Golubev ținea vasalul care o tundea închisă într-o cușcă din dormitorul ei, astfel încât el să nu spună nimănui că ea a început să chelească. În biblioteca contelui Șeremetev, închise într-un birou, cărțile aveau titluri precum: *Venus la mănăstire sau Călugărița în cămașă de noapte*[2]. În ele se găseau și ilustrații care aveau pârghii secrete, ascunse în rame. Odată acționate, dezvăluiau privirii ciobani și ciobănițe care zburdă pe pajiști goi pușcă. O curteană rigidă care își ridica rochia pentru a dezvălui privirii un câine care îi lingea părțile intime.

Nu mi-a luat mult timp ca să devin cel mai popular informator.

În acea noapte, țarina părea fascinată de o brățară pe care o purta la mână, de sclipirea aurului în lumina lumânărilor, de clinchetul pandantivelor prinse de brățară, împodobite cu pietre prețioase.

— Știu niște lucruri legate de Madame Kluge pe care Înălțimea Voastră ar trebui să le știe, i-am zis.

— Madame Kluge? a spus țarina alene. Ce-i cu ea?

— A venit la ea o vrăjitoare bătrână.

Brățara nu s-a mai mișcat. Țarina a rămas mută de uimire când i-am zis totul: gura știrbă a babei mormăia incantații, o lumânare sfârâia și scotea fum negru chiar dacă nu era curent în cameră.

Cât de iute îmi zburau cuvintele, cât de ușor.

Rublele și-au schimbat proprietarul. Farmecele au fost făcute. Scârboase. De nerostit.

„Ia această sticluță... Umple-o cu propria urină... Mânjește cu ea cele patru picioare ale patului stăpânei tale. Asta va împiedica slăbirea dragostei ei.“

Urma să fie adunate fire de păr, bucățele de unghii, fâșii de piele. Amestecate cu poțiuni și ierburi tari. Înfășurate în hârtie veche. Legate cu o panglică albă proaspăt călcată. Puse într-un loc secret astfel încât farmecele să-și facă treaba.

Țarina a respirat adânc. Pe atunci nu știam cât de mult se teme de vrăjitorii, dar nu m-aș fi oprit din povestit nici dacă aș fi știut. Ochii i s-au mărit, m-a apucat de mână și m-a tras mai aproape. Nimeni nu mă ascultase până atunci astfel.

— Unde este? mi-a cerut cu insistență.

Am arătat spre patul ei, sperând că am auzit bine ce-am auzit. Sperând că Madame Kluge a făcut ceea ce i s-a spus.

— Arată-mi, mi-a spus țarina.

M-am dus la pat și am ridicat salteaua. N-ar fi trebuit să mă îndoiesc de puterea disperării. Era acolo – un mic pachet de

hârtie, legat cu o panglică neagră.

Țarina mi-a poruncit să-l desfac.

L-am desfăcut. Mirosea a praf și a ierburi. Înăuntru, pe lângă bucățele de unghii vopsite cu roșu, era un os, un ghem de fire de păr, un morcov ofilit și un buchet de flori uscate.

Țarina și-a făcut cruce de câteva ori la rând.

— Pune chestia aia acolo, mi-a poruncit.

Puteam să aud cum îi tremură vocea din cauza fricii.

— Ai grijă. Să nu-l scapi.

Am așezat pachetul pe o măsuță de lângă fereastră.

— Acoperă-l cu ceva.

Am acoperit pachetul cu o basma de mătase.

— Acum du-te, mi-a spus.

Am făcut câțiva pași spre ușa secretă. Dar, spre surpinderea mea, m-a oprit și mi-a făcut semn să mă apropii.

— Te-ai descurcat foarte bine, Varvara. Cancelarul a avut dreptate în privința ta. Te-ai descurcat foarte bine.

Degetele ei mi-au atins părul.

Nu m-am gândit prea mult la cancelar sau la Madame Kluge după ce m-am întors în camera mea sărăcăcioasă în acea noapte. Nu m-am întrebat ce avea să se întâmple. Am adormit cu amintirea acelei atingeri.

Majestatea Sa purta o manta de samur peste o rochie strălucitoare, iar marginea capișonului de catifea verde dezvăluia privirii o pană neagră pe care o purta în păr. De la înălțimea balconului unde stătea, țarina se uita la doi gardieni care o duceau pe Madame Kluge în curtea Palatului, proaspăt curățată de prima zăpadă a lunii noiembrie.

Marele duce nu era prezent. Țarina i-a interzis nepotului ei să-și părăsească încăperea, pentru că se trezise cu o durere de gât. Când m-am dus să-l întreb dacă vrea să-i citesc, își ținea câinele strâns între picioare, amăgindu-l cu un os.

— Lasă-mă în pace! m-a repezit cu brutalitate.

Mulțimea începuse să se adune încă din zori. Oamenii se înghesuiau pe lângă zidurile Palatului de Iarnă, băteau din picioare și se loveau cu pumnii în piept – erau nerăbdători să vadă sânge.

Fața grasă a lui Madame Kluge era palidă și încleștată, cu ochii în pământ. „Trădător neamț...“, am auzit strigându-se, „...voiai să aduci belele pe capul nostru.“

Oamenii își târau picioarele pe pământul înghețat. Se răspândeau zvonuri întunecate și amenințătoare. „Îl slujește pe cel Negru... a mușcat mâna binefăcătoare care a hrănit-o.“

Cineva a aruncat o varză stricată. A căzut într-o băltoacă plină de noroi. Din cauza fricii, ochii lui Madame Kluge s-au făcut mici.

„A fost prinsă asupra faptului“, am auzit alte voci. „Când se aștepta cel mai puțin. Își merită pedeapsa. A spionat pentru prusaci. Mâinile ei sunt murdare de aurul nemților.“

„N-a fost ea întotdeauna o ticăloasă și o netrebnică? Punea tot timpul întrebări când ar fi trebuit să-și țină gura.“

Un câine a mârâit. Am auzit o singură bătaie de tobă.

Toate privirile s-au întors spre balconul a cărei balustradă era acoperită cu un drapel pe care vulturul cu două capete al rușilor își întindea aripile. Țarina nu a schițat niciun gest.

Când tobele au bătut din nou, țarina s-a întors spre căpitanul gărzilor imperiale. Mâna ei înmănușată s-a ridicat, și pentru o clipă am crezut că ochii lui Madame Kluge, care cerșeau îndurare, aveau să înmoaie inima stăpânei noastre. Dar „țarina tuturor rușilor“ a făcut un semn din cap și a coborât mâna.

Gărzile au împins-o pe Madame Kluge pe eșafodul improvizat, încropit în grabă din câteva scânduri de lemn și un buștean. Simțeam fulgii de zăpadă care îmi cădeau pe față și pe

buze. În spatele meu, un bărbat se plângea că nu vede nimic.

Ce nimicuri sunt cele de care se agață cineva, încercând să îndepărteze sentimentul de vinovăție: amintirea unor cuvinte aspre, o față schimonosită de furie, șfichiuitul unui bici. Cât de binevenit este gândul că cineva își merită pedeapsa, că dreptatea a fost împărțită. Cât de ușor e să consideri gesturile dizgrațiaților o sfidare.

„Nimeni nu va fi condamnat la moarte în timpul domniei mele“, jurase țarina în ziua în care pusese mâna pe tron, după lovitura de la palat, cu doi ani în urmă. „Madame Kluge nu va muri“, mi-am spus, știind că moartea nu este tot ce i se poate întâmpla mai rău unui om. Sub loviturile cnutului, pielea se transformă în fâșii de carne. Mușchii se rup. Spinarea este făcută zob. Nu-i mare scofală să schilodești o femeie.

Cineva a chicotit în spatele meu. Am auzit țipătul lui Madame Kluge. Înainte de-mi desprinde privirea de pe eșafod, am văzut-o leșinând.

Țarina a făcut un nou semn din cap. Gardianul care ținea cnutul a ridicat mâna din nou, iar prima lovitură a rupt tăcerea. Au mai urmat nouă lovituri înainte ca verdictul să fie anunțat – alungarea de la curte și exilul.

Începând cu acea zi nimeni nu avea voie să pronunțe numele lui Madame Kluge.

— Joci jocul curții. Câștigi sau pierzi, avea să-mi spună în acea noapte cancelarul, mângâindu-mi sânii. Și tu, la rândul tău, te poți trezi din nou acolo de unde ai venit.

Cicatricea de pe pieptul lui fusese lăsată de mâna unui muribund, mi-a mărturisit râzând. Nici măcar nu-și mai aducea aminte numele acelui om.

— Fii cu ochii pe lucrurile care pândesc din umbră, Varvara. Un moment de neatenție și locul tău va fi luat de altcineva.

Încercam să mă conving că nu există altă cale.

În camerele mici și date uitării de la capătul îndepărtat al vechiului Palat de iarnă – încăperi întunecoase cu lambriuri de stejar, în care pașii de uriaș ai tatălui ei încă mai răsunau –, paturile erau tot timpul pregătite pentru țarină. Camera pe care o alegea era alta în fiecare noapte. Nimeni nu trebuia să știe unde urma să doarmă țarina Rusiei.

Și ei îi era frică de pumnalul unui asasin.

Aflasem suficiente secrete imperiale până atunci. Mi-am văzut stăpâna înlăcrimată – am văzut-o suferind de dorință. I-am văzut hainele rupte și aruncate într-o grămadă pe podea, sfâșiate pentru a o elibera când fusese prea beată ca să se dezbrace. În lunile care au trecut de la prima mea vizită la ea i-am servit multe povești despre prostie și trufie, despre speranțe și amăgiri.

Faptul că mi-a spus despre scrisoarea pe care secretarul ei o expediase prințului de Anhalt-Zerbst era o dovadă că țarina are încredere în mine.

Scrisoarea nu promitea nimic, dar cerea ca fiica lui să fie trimisă la curte. Țarina avea toate motivele să creadă că prințesa avea să sosească înainte de 10 februarie, la timp pentru a sărbători ziua de naștere a prințului moștenitor.

— Până atunci, vom fi cu toții la Moscova, mi-a spus, încântată de ideea unei viitoare deplasări a curții.

Șederea prea îndelungată într-un singur loc o neliniștea pe Elisabeta. Zilele erau întotdeauna mai senine în alte locuri, nopțile mai înstelate. În plus, nu-i era pe plac ideea de a-și lăsa oricare dintre palate pe mâna servitorilor prea mult timp. Dacă făcea asta, pereții se decojeau, mătăsurile își pierdeau culoarea, iar covoarele se jerpeleau.

Ochii stăpânului îngrașă calul.

Nu s-au citit rapoarte în acea noapte. În schimb, trebuia să întocmesc o listă de întrebări pentru maestrul de ceremonii. A

ajuns mobila care, conform ordinelor țarinei, trebuia să fie livrată la Moscova înaintea sosirii ei? Existau pagube cauzate de șoareci și de umezeală? A fost angajat sculptorul care trebuie să verifice starea statuilor și să le repare pe cele deteriorate? Chiar dacă erau departe de capitală, vizitatorilor nu trebuia să li se dea ocazia să se îndoiască de splendoarea curții ruse.

— Marea sală de bal a Palatului Annehof va fi perfectă pentru primul lor dans, a spus Elisabeta.

Mângâia o pisică ce torcea încolăcită în poala ei.

Pisicile nu se lăsau niciodată păcălite de toată șarada asta a schimbării dormitoarelor. Ele știau întotdeauna unde s-o găsească.

În Garderoba Imperială, cusătoresele erau ocupate cu pregătirea hainelor de călătorie. Lacheii stivuiau lăzi și cufere înainte de a le încărca în trăsuri. Coșuri împletite din paie și cutii se aliniau pe coridorul principal. Grăjdarii potriveau hamurile cailor.

De atunci înainte, trebuia să mă asigur că ceea ce-i citesc marelui duce Petru conține pasaje adecvate.

— Mai puține bătălii, Varvara, mi-a spus țarina. Poate niște romane franțuzești. Dar ai grijă să nu fie prea frivole. Nepotul meu este ușor impresionabil. Și găsește-i niște poeme de dragoste pe care să le învețe pe dinafară.

În luna ianuarie a anului 1744, odată instalată în palatul Annehof de la Moscova, țarina nu voia să audă decât despre călătoria prințesei de Anhalt-Zerbst.

— Ai vreo veste despre călătorii noșri, Varvara? m-a întrebat țarina în acea noapte, imediat ce am intrat în dormitorul ei.

Era trecut de miezul nopții, ora cea mai întunecată a nopții. Ea stătea întinsă pe pat, desculță, cu capul proptit în perne. Una dintre pisicile care fusese adusă pentru ea din Sankt

Petersburg, Pușok cel alb și mițos, se așezase lângă ea și își lingea labele.

M-am așezat la picioarele ei. Avea picioare armonioase și subțiri de dansatoare. Mi-am turnat ulei de lavandă în palme și le-am încălzit frecându-le bine.

— Prințul Narîșkin spune că prințesa nu-i prea frumoasă.

— Și ce părere are cancelarul?

— Spune că prințesa este foarte deșteaptă.

— Șireată, vrea să zică, a spus țarina, dându-și ochii peste cap. Băgăcioasă. Și de unde știe el asta?

— A primit încă o scrisoare de la Berlin.

Spionii noștri berlinezi își făcuseră bine treaba, așa că puteam să i-o descriu țarinei pe tânăra prințesă din Stettin, un punctuleț de pe hartă, întunecat și neprietenos, de lângă gura de vărsare a râului Oder, departe de orice localitate importantă. I-am spus despre fata cu părul negru, care fusese lăsată de capul ei să se joace cu copiii negustorilor pe străzi alunecoase, din piatră cubică, fiica unei mame împrăștiate, ce fusese dezamăgită că primul ei născut nu este băiat.

— Tatăl ei e bun când vine vorba de dat sfaturi, dar nu e-n stare să le și pună în aplicare. Iar toanele mamei devin, pe zi ce trece, din ce în ce mai greu de suportat.

I-am povestit țarinei despre felul în care încearcă să-și ascundă sărăcia, despre covoarele jerpelite pe care servitorii prost plătiți le spală cu zeamă de varză pentru a-și recăpăta culoarea, scaunele din care căptușeala gri amenință să iasă mereu, vesela suflată cu argint, dar cu margini de cupru sau tablă, hainele demodate care trebuia mereu cârpite și cusute.

— Astea-s lucrurile pe care le spune Bestujev despre ea? Crede că dacă aflu lucrurile astea o s-o trimit pe fată înapoi?

Am simțit cum i se încordează picioarele. Am văzut cum i se adună lumina furiei în ochi.

— Cancelarul spune că prințesele sărace nu sunt obișnuite cu puterea. Odată ridicată deasupra rangului ei, va fi recunoscătoare celor care vor face acest lucru, și astfel va deveni supusul cel mai devotat al Înălțimii Voastre.

Am simțit cum picioarele stăpânei mele se destind din nou sub apăsarea degetelor mele. I-am cuprins tălpile una câte una între degetul mare și cel arătător și le-am masat.

— Marele duce întreabă în fiecare zi de prințesă, am continuat.

Nu am fost surprinsă când am simțit că picioarele Elisabetei se încordează din nou. Văzusem deja acea zvâcnire nervoasă a buzelor când nepotul ei stâlcise un nume rusesc. Îi observasem rânjetul disprețuitor când el, fiind încălțat cu pantofi cu toc, se împiedicase și căzuse într-un mod stânjenitor la un bal mascat.

Mi-am mai turnat ulei în palmă.

— Marele duce vrea să știe de ce îi ia prințesei atât de mult timp să ajungă.

În dormitorul lui, Petru întinsese o hartă pe care o trăsură de jucărie înainta câțiva centimetri în fiecare zi. În trăsurică stăteau două păpuși, iar cea mai mare avea nasul spart – una dintre pisicile de la palat răsturnase trăsura pe podea. Nu am menționat faptul că de câte ori profesorul Stehlin îi spunea să nu-și mai frece obrajii și să nu-și mai tragă urechile, Petru era uimit, de parcă n-ar fi fost conștient de gesturile sale.

Elisabeta a închis ochii. Eu am continuat să vorbesc.

Marele duce își făcea griji că logodnica lui avea să fie slăbănoagă. Dar profesorul Stehlin i-a zis să nu-și facă griji. Prințesa va lua în greutate imediat ce va începe să mănânce din excelentele mâncăruri rusești.

— „Femeile ar trebui să fie durdulii și moi ca țarina noastră.“

— Așa a spus lingușitorul ăla bătrân? a întrebat stăpâna

mea, exact cum mă așteptam.

— Da, Majestatea Voastră.

— Și cum a reacționat Petru?

— Părea mulțumit.

Printre draperii au pătruns primele raze de lumină ale zorilor. Încercam să-mi păstrez vocea joasă și egală, sperând că țarina va adormi într-un final.

Prințul moștenitor voia să știe ce trebuia să facă cu o logodnică. M-a întrebat deja de trei ori dacă trebuie să o sărute. Când i-am zis că trebuie, s-a înroșit ca racul.

A mai întrebat și alte lucruri: trebuie să ia lecții de dans și de bune maniere și după ce se căsătorește? Sau i se va permite să se concentreze asupra treburilor militare? Va dori oare prințesa Sofia să-l vadă cum își antrenează trupele? Nu era și ea fiica unui soldat?

Țarina a închis ochii.

Toată lumea din Sankt Petersburg aștepta sosirea prințesei de Anhalt-Zerbst, am continuat. Jonglerii pregăteau noi spectacole, ghicitorile preziceau vremuri pline de fericire.

De cum i-am auzit sforăitul ușor, m-am asigurat că pătura din blană de vulpe argintie acoperă bine picioarele țarinei. Mi-am șters uleiul de pe mâini și m-am strecurat afară din cameră. Aveam destulă experiență, știam deja că nu trebuie să sting lumânarea.

Rapoartele Cancelariei Secrete privind pregătirile pentru călătoria de o lună a prințesei Sofia spre Rusia soseau în mape legate cu panglici verzi, ale căror capete erau pecetluite. Conțineau povești înjositoare despre ciorapi cârpiți și cămăși de noapte din pânză de proastă calitate. Familia Anhalt-Zerbst locuia într-un palat la care nimeni din Sankt Petersburg nu s-ar fi uitat a doua oară.

Rapoartele spuneau că atunci când tatăl Sofiei a primit

invitația venită din Rusia, de Anul Nou, a stat pe gânduri trei zile înainte de a-și da consimțământul pentru călătorie. Susținea că mariajul cu prințul moștenitor al Rusiei avea să atragă după sine convertirea prințesei.

— Cum am putea risca mântuirea fetei noastre de dragul gloriei lumești? Să-i permitem să slăvească idolii? a întrebat.

— Dacă aș fi ascultat de tine, am fi și acum în Stettin, i-a răspuns soția.

Totuși, chiar și ea încercase să-i ascundă fiicei sale faptul că Elisabeta o chemase la ea.

— Ca să nu se entuziasmeze prea tare. Nimic nu e sigur încă, i-a spus soțului ei.

Fuseseră discuții despre o logodnă secretă a Sofiei cu unchiul ei, dar cei din familia Anhalt-Zerbst nu erau proști. Știau să recunoască o partidă mai bună atunci când o vedeau. Prințesei îi plăcuse poate prea mult să stea în poala unchiului ei, dar era încă fecioară.

— Au plecat cu patru trăsuri, și chiar și această cheltuială trebuie plătită din trezoreria imperială, îi batjocorea cancelarul în timp ce-mi înmâna rapoartele primite de la spioni.

Spionii raportaseră certuri meschine care porneau de la un pieptene pierdut și de la ploșnițe. O servitoare germană a confirmat că Sofia purtase până la vârsta de șapte ani un corset special care să-i îndrepte spatele. „Dar acum nu sunt semne că ar avea probleme cu spatele“, confirmaseră spionii.

Prințesa și mama ei călătoreau în trăsuri anonime, sub numele de contesa Reinbeck și fiica ei, Figchen – „smochină mică“, moale, dulce și plină de semințe mici –, numele de alint al Sofiei din copilărie. Mama ei, prințesa Johanna, se plângea fără încetare că iarna este un anotimp nepotrivit pentru călătorii.

Drumurile erau înghețate bocnă. Dormitoarele hanurilor

erau de multe ori neîncălzite. Figchen avea picioarele umflate și trebuia purtată în brațe ori de câte ori se opreau. S-a întâmplat de mai multe ori ca cei din familia Zerbst să fie nevoiți să doarmă în camera hangiului împreună cu copiii, câinii și găinile acestuia. „Și așa ne-am lămurit în legătură cu mult lăudatul confort al hanurilor prusace“, a bombănit prințesa Johanna.

Spionilor care îi urmăreau zi și noapte niciun detaliu nu li se părea prea banal pentru a fi raportat. Fiecare detaliu picant o făcea pe țarină să chicotească de încântare.

În momentul în care călătorii au ajuns la Riga, jocul identităților false a fost abandonat. Trăsurile anonime ale familiei au fost trimise înapoi în Prusia și au fost înlocuite cu o sanie imperială – un dar rusesc. „Nu-i așa că seamănă cu un pat mare, mamă?“ susțineau ei că ar fi exclamat Sofia. „Ai văzut vreodată așa ceva?“

A învățat repede cum să urce și să coboare din ea și a declarat că, pentru prima oară, după mult timp, s-a încălzit până în vârful degetelor de la picioare. A sărutat blănurile de samur, a mângâiat plăpumile umplute cu puf și păturile de blană și a afirmat că „preaiubita noastră țarină Elisabeta“ este cea mai generoasă ființă de pe fața pământului.

— Cei din familia Anhalt-Zerbst sunt niște lingușitori șireți. Asta trebuie să recunosc, mi-a spus cancelarul, în timp ce mâna lui aluneca sub cămașa mea de noapte. Cu toate astea, micuța noastră Figchen, cu bărbia ei ascuțită, n-o să reziste aici mai mult de trei săptămâni.

Cancelarul Bestujev nu era deloc încântat de valul nesfârșit de rapoarte despre recunoștința debordantă a prințesei Sofia pentru binefăcătoarea ei, și nici de nerăbdarea crescândă a marelui duce de a-și întâlni viitoarea logodnică. În prezența țarinei, cancelarul o preamărea pe prințesa de Anhalt-Zerbst cu

toate cuvintele măgulitoare pe care și le putea imagina, dar față de mine nu-și ascundea furia.

Ceea ce îi trimiteau spionii erau ulcioare umplute cu scuipat călduț. Ce era să facă? Să bea și să-și lingă buzele?

I-am văzut ochii negri arzând de idignare și de furie înăbușită. L-am auzit spunând că durează o veșnicie până ajung rapoartele. Spionii lui se repetau, trimițând rapoarte despre aceleași incidente, cu mici variații. Cei mai mulți dintre ei nu erau de niciun folos. Conducătorii pot fi orbi și surzi în fața lucrurilor care contează, dar cei mai buni curteni nu-și permit așa ceva.

— Vezi dacă nu cumva țarina vrea să audă ceva din ce e aici, mi-a spus, aruncându-mi în brațe o grămadă de hârtii.

Tot de la el am deprins această abilitate: să pescuiesc detaliile semnificative îngropate în banalități.

Am aruncat o privire fugară asupra încă unei dări de seamă despre solemnele rugăciuni matinale ale Sofiei, în care se ruga pentru sănătatea țarinei și a marelui duce, despre ciorapi purtați trei zile la rând, unul dintre ei cârpit la degete, dar nu prea bine, despre un scaun prea moale și unul normal, despre un semn din naștere pe coapsa Sofiei. „Folosindu-mă de pretextul că trebuie să-i vindec piciorul umflat, am examinat-o pe prințesă“, scria doctorul Elisabetei. „Avusese deja menstruație. În calitate de persoană competentă, pot declara că osatura ei este foarte bună și că nu va avea dificultăți la naștere.“

Prințesa Johanna era singura pe care puteai miza că îl va însenina pe cancelar. Am înhățat cu lăcomie copiile scrisorilor trimise acasă și însemnările zilnice din jurnalul său.

„Am fost primită de către prințul Vladimir Dolgoruki. Nici nu mi-a trecut prin minte că toate pregătirile fuseseră făcute pentru sărăcuța de mine, cea care în alte locuri fusese prea

puțin băgată în seamă sau deloc“, scria Johanna despre felul în care a fost primită la Riga.

— Sărmana Figchen ar fi putut să cadă din trăsură, a mormăit cancelarul. Și nimeni nu i-ar fi observat absența!

Am chicotit.

Mă pregăteam pentru obișnuita tiradă despre așchia care nu sare departe de trunchi, despre mame vanitoase și fiicele lor, dar nu a mai urmat. Găsisem o scrisoare care l-a încântat chiar mai mult decât sunetul propriei voci.

„Fiind unul dintre generalii însărcinați cu primirea prințesei Sofia de Anhalt-Zerbst, simt că este de datoria mea să vă informez, Excelență, în legătură cu o conversație pe care am purtat-o cu ilustrul nostru vizitator.

Dorința exprimată de prințesă a fost cea care m-a determinat să vă informez în grabă, Excelența Voastră. Prințesa Sofia m-a întrebat dacă aș putea să-i furnizez detalii despre caracterele și obiceiurile principalilor curteni. Întrebările ei au fost următoarele: țarina îi place? Sunt suficient de bogați? Au soții și copii? Cine sunt prietenii lor cei mai apropiați?

«Dacă faci însemnări despre ei și mi le înmânezi, o să te țin minte, Generale», a mai adăugat prințesa.

Am pregătit însemnările știind că, dacă voi refuza această cerere neobișnuită, prințesa va găsi pe altcineva care s-o ajute în această privință. O copie exactă a acestora este atașată acestei scrisori. Așa cum și Excelența Voastră poate să observe cu ușurință, ele includ doar cele mai evidente și mai ușor de obținut informații. Dacă am adăugat și numele câinelui preferat cu două ocazii, a fost datorită faptului că prințesa mi-a cerut acest lucru în mod expres.

Prințesei îi plac *foarte* mult câinii.“

Aceasta a fost scrisoarea pe care i-am citit-o țarinei în acea

noapte, după ce servitoarele au fost lăsate să plece. Am citit-o încet, așa cum m-a instruit cancelarul. „Așa plantezi sămânța îndoielii în capul imperial“, îmi spusese el.

Țarina era așezată la măsuța de toaletă, uitându-se la ochiurile brățării de aur care-i strălucea la încheietură.

— Unde se află Sofia acum? m-a întrebat, de parcă nu ar fi auzit nimic din ceea ce îi citisem.

— În Sankt Petersburg, Majestatea Voastră. Pentru un scurt repaus înainte de a porni în grabă spre Moscova.

— Îi place acolo?

— Spune că este incomparabil mai mare și mai grandios decât Berlinul. A bătut din palme de douăzeci și cinci de ori când prințul Repnin a dus-o să vadă elefanții Majestății Voastre. Nu-i venea să creadă că asemenea bestii uriașe pot dansa atât de grațios.

— O să ajungă aici la timp pentru a sărbători ziua de naștere a lui Petru, nu-i așa?

— Da.

Am văzut-o pe țarină aplecându-se spre oglinda cu ramă de argint a măsuței, lingându-și degetul și netezindu-și sprâncenele. Mi-am dat seama că așteaptă vizita nocturnă a unui vizitator, pentru care se parfuma în spatele urechilor și pe încheieturi, cineva care avea să vină prin pasajul secret care dădea în curte.

— Du-te acum, mi-a zis.

Am lăsat mapa pe noptiera de lângă patul țarinei. Dar înainte să apuc să deschid ușa, m-a chemat înapoi.

— Cât timp a trecut de când ești la palat, Varvara?

— Aproape un an, Înălțimea Voastră.

— Câți ani ai acum?

— Șaisprezece, Înălțimea Voastră.

— Ai putea deveni prietena ei. O prietenă mai în vârstă în

care să aibă încredere.

— Dacă asta este dorința Înălțimii Voastre, i-am răspuns și am făcut o pauză, așteptând să mai adauge ceva, dar mi-a făcut semn cu mâna să plec degrabă.

Călătorii nu se grăbeau. Începând cu ziua de 6 februarie, țarina n-a mai încercat să-și ascundă nerăbdarea, nici măcar în prezența cancelarului. Ea spera că Sofia și Petru vor petrece o zi sau două împreună, înainte de sărbătorirea zilei de naștere. Cât de mult putea să dureze un scurt repaus la Sankt Petersburg? Oare nu știau că îi așteaptă?

În 9 februarie, o sanie a trecut prin fața intrării principale a Palatului Annehof și s-a oprit în față, zornăind din clopoței. O aschimodie de fată a dat la o parte blănurile în care era învelită, apoi și-a urmat repede mama spre intrarea principală, trecând de șambelanii și gărzile îngrămădite acolo pentru a-i întâmpina.

— Ce cald este aici, mamă, a gâfâit cu respirația întretăiată și bătând din palme. Mai cald decât este vara la palatul Zerbst.

În holul cel mare, oaspeții imperiali au fost primiți de către Mareșalul Brumer și cancelarul Bestujev.

— O adevărată onoare, a zis prințesa Johanna, suficient de tare încât toți cei de față s-o audă. Și un izvor de mare bucurie.

Au fost conduși în grabă spre camerele lor, pentru a se odihni înainte de a o întâlni pe țarină. Pe coridoarele Palatului, curteni, cameriste, bucătari, valeți și fochiști se furișau, lungindu-și gâtul. Reușisem să mă strecor până în spatele gărzilor, dar tot ce am putut să întrezăresc au fost câteva detalii dezamăgitoare: o blană de samur și o năframă maro.

M-am grăbit să ajung lângă țarină. Era în Camera Tronului, înconjurată de doamnele de la curte. Marele duce Petru stătea lângă mătușa lui, cu privirea ațintită asupra ușii, târșâindu-și picioarele. Cancelarul Bestujev era și el acolo, în spatele lor.

Expresia amuzată de pe buzele lui subțiri, pe care abia reușea s-o ascundă, putea fi luată drept bucurie. „Ar fi trebuit să fii mai aspră“, mă repezise când i-am spus că țarina n-a acordat prea multă atenție scrisorii pe care i-am citit-o la ordinul lui. „Nu putem s-o lăsăm pe această mică *Hausfrau*[3] să-și facă jocurile.“

— Au ajuns, Majestate, am zis, cu respirația tăiată din cauza alergatului, pentru care cancelarul mi-a aruncat o privire enervată.

— Deci ai văzut-o, Varvara?

Am dat din cap.

— Prințesa Sofia părea obosită?

— Pare obosită, am spus. Dar este nerăbdătoare s-o întâlnească pe Înălțimea Voastră.

— Nu la fel de obosită ca mama ei, presupun.

Vocea ei avusese o nuanță răutăcioasă? Detectasem o doză de gelozie înainte de a o întâlni măcar pe Johanna?

Nou-veniții au sosit la câteva momente după ce mi se spusese să mă retrag. Își schimbaseră hainele de călătorie. Amândouă erau vizibil emoționate, li se tăiase răsuflarea la vederea gazdei lor. Prințesa Sofia purta o rochie strâmtă, plisată, împodobită cu o simplă panglică galbenă; mama ei alesese o ținută modestă, dar mult prea voluminoasă, care o făcea să pară ciudată și bondoacă.

„O mișcare deșteaptă“, m-am gândit.

Splendidă, îmbrăcată într-o crinolină argintie în ape, brodată cu trei rânduri de fire de aur și cu o mulțime de diamante strălucitoare, cu o singură pană neagră prinsă în păr, țarina a așteptat cu răbdare până când prințesa Johanna și-a recitat discursul pe care în mod evident îl repetase îndelung, plin de o profundă recunoștință, despre legătura sacră dintre familiile lor și despre bucuria de a putea exprima în sfârșit acele gânduri. A solicitat în continuare protecție imperială

pentru familia Anhalt-Zerbst, dar, în primul rând, „pentru copila pe care Majestatea Voastră a binevoit să o primească împreună cu mine la curte“.

Ochii țarinei Elisabeta au strălucit de plăcere. A sărutat-o pe prințesa Johanna pe ambii obraji și a îmbrățișat-o. Au fost promise favoruri, s-au auzit suspine și laude, proteste frenetice urmate de și mai multe promisiuni și angajamente.

— Acum dați-mi voie să mă uit mai bine la ea, am auzit-o pe Elisabeta spunând.

Sofia stătea în spatele mamei ei, cu mâinile împreunate. „Nu, nu este frumoasă“, am decis, văzând cât de lungă și palidă îi este fața și cât de ascuțită îi este bărbia. Chipul nu-i era atrăgător, dar avea un ten frumos, alb ca laptele, translucid. Prințesa era slabă, mult prea slabă. Umerii osoși îi ieșeau ciudat în evidență, în ciuda eșarfei înfășurate de două ori în jurul lor. Și totuși, avea un anumit farmec, a cărui sursă nu reușeam s-o identific încă.

Sofia a zâmbit timid, ca o fetiță, și și-a coborât privirea.

— N-am fost niciodată atât de fericită, Înălțimea Voastră, a început cu o voce domoală, în franceză. Sunteți chiar mai frumoasă decât mi s-a spus.

— O, dar este fermecătoare! a exclamat țarina în timp ce o îmbrățișa pe prințesă iar și iar, sărutând-o pe ambii obraji.

Cancelarul Bestujev era agitat. L-am văzut îndepărtând scame invizibile de pe jiletca de catifea.

— Dar nepotul meu? a întrebat Elisabeta, arătând spre Petru. Este la fel de arătos ca atunci când l-ai văzut ultima oară? Sau ești prea timidă s-o recunoști?

Am observat un pic de roșeață în obrajii Sofiei.

— Destul cu aceste formalități, a anunțat țarina, mulțumită de tăcerea Sofiei. Urmează-mă în camera mea, unde putem fi singure.

Prințesele și marele duce au urmat-o spre ieșirea din Sala Tronului. Ușa care ducea spre Dormitorul Imperial s-a închis cu o bufnitură, și curtenii, inclusiv cancelarul, au început să se risipească.

Exista o mică anticameră la intrarea în Dormitorul Imperial, unde, într-o nișă împodobită cu ghirlande, era așezat un bust de marmură albă al lui Petru cel Mare. Lângă el se afla o tapiserie cu fântâni de lumină care scoteau în evidență inițialele țarinei. Zăboveam acolo. Nu știu ce anume așteptam – poate șansa ca cineva să deschidă ușa? O poruncă pe care mă puteam oferi s-o îndeplinesc? Informații pe care să i le transmit mai apoi cancelarului?

Din când în când puteam auzi râsul țarinei, cuvintele prințesei Johanna ori ale marelui duce. Doar Sofia părea să fie tăcută.

După o oră sau mai mult, ușa s-a deschis și a ieșit țarina, singură. Nu m-a băgat în seamă. S-a oprit lângă fereastră și a tras draperiile. În clipele lungi de liniște care au urmat, am văzut-o ștergându-și o lacrimă.

După primirea oficială, oaspeții imperiali au fost lăsați pe cont propriu. Postul începuse deja, era perioada mărturisirilor și a cererilor pentru iertarea păcatelor. Timp de șase săptămâni, credincioșii ortodocși nu aveau voie să se atingă de carne, de pește, de unt sau de smântână, nici măcar de cafea sau de ceai.

Da, era perioada Marelui Post, dar oaspeții erau luterani, și astfel erau absolviți de obiceiurile ortodoxe. Nu trebuia să postească, nu trebuia să se roage dimineața. Li s-a spus să se odihnească după lunga călătorie de o lună, ca să-și refacă puterile.

Între timp, eu fusesem în camera Sofiei.

Trusa ei de baie era acoperită cu un șagrin franțuzesc

scump. Înăuntru erau vase și sticle de porțelan decorate cu camee. Unele conțineau apă care mirosea a orz, altele miroseau a lapte de migdale dulci, una dintre ele era plină cu *poudre de violette* pentru păr, iar o alta conținea trei nuanțe diferite de ruj. Sticluțele cu parfum erau cele mai elaborate. Era una pe care era gravat un cupidon care ținteа cu arcul în depărtare, o alta cu o nimfă care stătea lângă un copac – toate erau daruri primite de la țarină. Le-am auzit pe cameriste spunând că prințesa nemțoaică venise doar cu patru cămăși de noapte și vreo zece perechi de ciorapi groși.

Am deschis cutiuța de argint. Unele dintre alunițele de tafta neagră erau rotunde, altele aveau formă de inimioară sau de semilună. Mi-am pus una pe obraz, dar nu voia să se lipească.

Am găsit un caiet cu o încuietoare proastă, care a cedat ușor când am încercat s-o deschid cu un ac de păr. Poate prea ușor.

„Ochii marelui duce sunt căprui și strălucitori, exact ca ai bunicului său.

Țarina Rusiei este cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o vreodată. Și cea mai bună. Nu prea-i pasă de formalități.“

M-am gândit că trebuie să fie deșteaptă. Nu exista nimic în încăperea aceea, niciun indiciu al îndoielii, sau al fricii de singurătate în acel palat străin, unde un nou venit nu are niciun prieten.

Am decis că n-avea să guste cancelarul acele relatări respectuoase despre virtuțile țarinei. Mă așteptam să-i văd privirea acră și degetele bătând enervate darabana pe masă. Și să dea peste cap mai multe păhărele de vodcă.

Gândul acela mi-a produs o plăcere neașteptată.

Prințesă au ba, Sofia era doar o fată. Nu putea să facă nimic ca să-l oprească pe cancelar, dacă el voia s-o trimită înapoi de

unde venise. Poate avea s-o lăse să primească darurile, lucruri care să-i hrănească visele deșarte, dar nimic mai mult. Avea să regrete toată viața acea pierdere, acea scurtă privire aruncată unei vieți care ar fi putut să fie a ei.

„Ai putea fi prietena ei“, îmi spusese țarina în ianuarie, în timp ce așteptam cu toții sosirea prințesei. Eram deja în prima săptămână a lunii martie, iar eu încă mai trăgeam cu ochiul pe coridoarele secrete ale palatului moscovit, o urmăream pe Sofia și pe noile ei doamne de onoare, patru fete din provincie, fiicele unor nobili de rang inferior.

Am văzut doamnele de onoare strângându-se în jurul Sofiei, întrebând-o dacă îi place în Rusia și ce crede despre rochiile și coafurile lor. Am văzut cât de grațios le răspundea prințesa la acele întrebări banale, cu cât entuziasm le lăuda gusturile și bijuteriile false.

Chiar și pentru o măruntă prințesă nemțoaică, ele se dovedeau a fi o companie mai bună decât fiica unui legător de cărți.

Câteva zile mai târziu, o spionam pe prințesa Sofia de Anhalt-Zerbst din obscuritatea unei camere de serviciu zidite. Stătea singură pe patul ei, purta o rochie argintie de muselină, prea subțire pentru iarna rusească, și un șal în jurul umerilor înguști, legănându-se înainte și înapoi.

Am urmărit-o luând o carte și începând să citească. Mi-am spus că imediat ce voi avea ocazia trebuie să verific dacă nu cumva a ascuns scrisori printre paginile ei.

Aerul stătut din camera de serviciu îmi dădea amețeli. Dintre scândurile crăpate ale podelei, se ridica mirosul de varză gătită și de ciuperci uscate. Am tras de gulerul strâmt al ținutei mele de curte, gândindu-mă la parada cu elefanți de la Sankt Petersburg pe care nu aveam ocazia s-o văd în acel an.

Când m-am uitat din nou, am văzut-o pe Sofia stând în dreptul unei uși deschise – nu era ușa care ducea în coridorul principal, ci aceea folosită de servitori. Lachei și servitoare alergau în toate părțile, ducând tăvi cu micul dejun, cești cu cafea, coșuri. Una dintre servitoare încerca să-i spună în rusește că n-ar fi trebuit să deschidă acea ușă, că alesese coridorul greșit.

— Vă rog, vă rog, Înălțimea Voastră, insista servitoarea cu obrajii roșii din cauza emoției.

Puteam să-mi imaginez poveștile pe care avea să le spună în seara aceea în camera servitorilor.

— *Spasiba*. Mulțumesc, repeta întruna Sofia, dar nu se clintea din loc.

Ușa principală s-a deschis și am văzut-o pe prințesa Johanna intrând în cameră. Sau mai degrabă dând buzna. Avea cearcăne sub ochi, pe care nu apucase încă să le mascheze cu pudră.

— Ce faci, nesăbuito? a strigat ea la fiică-sa. Închide ușa aia odată!

Prințesa Johanna a acuzat-o pe fiică-sa de indiferență, lipsă de farmec, de grație feminină. Marele duce nu prea se arătase încântat în ultimul timp, și era evident de ce.

— De ce nu te arăți mai interesată de lucrurile pe care ți le spune?

— Dar el nu vrea să vorbească decât despre Holstein, Mamă.

— Atunci vorbește cu el despre Holstein, proasto.

Au urmat alte acuzații. Fata ei nu pășea cu suficientă grație. Își neglija îndatoririle față de tatăl său, deși era imposibil să-ți dai seama care erau acelea. Sofia stătea cu capul plecat, învârtind între degete micul pandantiv pe care-l purta la gât.

S-a deschis din nou ușa principală și a intrat Bairta, plângând în hohote. Bairta era o fetiță calmucă pe care țarina i-

o dăruise prințesei Sofia la sosirea în Rusia, după ce o auzise pe fetiță cântând pe stradă. Vocea ei semăna cu sunetul clar al clopotelor. Tatăl Bairtei nu ceruse decât un cal bun în schimbul fetiței.

Văzând-o, prințesa Johanna a izbucnit:

— De ce nu poți s-o ții pe nefericita asta la tine în cameră, Sofia? Mă doare capul din cauza plânsetelor ei constante.

Bairta s-a ascuns repede într-o colț, făcându-se nevăzută.

Din fericire, prințesa Johanna s-a plictisit de propria tiradă. Cu un zâmbet forțat pe buze, s-a examinat în oglinda Sofiei și și-a ajustat o aluniță pe bărbie. Pentru câteva clipe, a rămas nemișcată, ascultând ceva ce eu nu puteam auzi.

— Să nu-mi spui că nu te-am avertizat, i-a spus Sofiei înainte de a pleca.

Imediat ce mama ei a ieșit din cameră, Sofia și-a șters ochii și și-a scuturat capul ca un câine ud. A făcut câțiva pași ezitanți prin cameră și a exersat câteva reverențe în fața oglinzii.

„Ai putea fi prietena ei“, îmi spusese țarina. „O prietenă mai în vârstă în care să aibă încredere.“

În colțul camerei, Bairta a început să scâncească. „Asta-i șansa mea“, m-am gândit.

Am ieșit în vârful picioarelor din camera de serviciu și am bătut la ușă.

— Intră, am auzit vocea ei.

Am intrat.

Prințesa Sofia a zâmbit când m-a văzut, semn că m-a recunoscut. Nu mă așteptasem la asta.

— Tu ești cea care-i citește marelui duce, nu-i așa? m-a întrebat. Cum te numești?

— Varvara Nikolaevna.

— Varvara Nikolaevna, a repetat.

Pe buzele ei, numele meu rusesc a sunat neobișnuit de

aspru.

— Ducele te-a trimis?

— Eram doar în trecere, Înălțimea Voastră, am mințit.

O umbră de dezamăgire a apărut preț de-o clipă pe fața prințesei, dar a dispărut repede.

— Mi s-a părut că aud pe cineva plângând, am adăugat.

A arătat spre Bairta. Biata copilă stătea ghemuită, cu fața îngropată între genunchi.

— Plânge tot timpul. Încerc să o întreb ce are, dar nu mă înțelege.

Bairta a scos un sunet care era jumătate scâncet, jumătate oftat. Stătea în continuare încovoiată.

— De ce plângi, am întrebat-o în rusește.

Fetița, care plângea, și-a ridicat neîncrezătoare privirea.

— Vreau să mă duc înapoi la mama, a scâncit.

Nu găseam alinare pentru ea în privirea pe care am schimbat-o atunci cu Sofia. Cum să-i spui unui copil că nici măcar o prințesă nu se poate opune voinței unei țarine?

— Spune-i că o să-i arăt ceva dacă nu mai plânge, a zis prințesa.

I-am zis.

Bairta s-a uitat curioasă, dar cu ochii încă plini de lacrimi, la Prințesă, care își umfla obrajii și își îngusta ochii. A mârâit, mieunat și scuipat ca o pisică furioasă, pregătită de luptă. Apoi au urmat țipetele încăierării, care erau atât de reale, încât, dacă aș fi închis ochii, aș fi crezut că două dintre pisicile țarinei s-au strecurat în cameră neobservate. Fața Sofiei era roșie din cauza efortului, dar s-a oprit abia când lacrimile Bairtei au încetat să mai curgă.

Încă îmi mai amintesc acea senzație de căldură care îmi învăluise inima, plutind ca parfumul.

— Cum ai învățat să faci asta? am întrebat-o uimită.

Când Sofia a început să râdă, întregul chip i s-a luminat. Ochii îi străluceau. Mă gândeam că nu arată deloc ca o micuță *Hausfrau*, iar bărbia ei nu e atât de ascuțită.

— Tata m-a învățat, mi-a răspuns.

Apoi a adăugat:

— Dar n-o să-ți povestesc despre el, pentru că mă voi întrista. Și n-ar avea niciun sens să încep să plâng acum, nu-i așa?

Profesorului Stehlin i s-a poruncit să scurteze timpul pe care marele duce îl petrece studiind. Cei doi copii ar trebui să petreacă timp împreună înainte de întorcerea curții la Sankt Petersburg, așa spusese țarina.

Mi-a spus să fiu cu ochii pe ei.

Marele duce își vizita logodnica în fiecare zi în camera ei, timp de două ore, așa cum își dorise țarina, dar nu prea aveam ce să raportez.

Sofia l-a întrebat dacă o duce la plimbare cu sania, dar el i-a răspuns că ar plictisi-o.

— Atunci ai vrea să mă înveți un dans rusesc?

— Nu-mi place să dansez.

— De ce nu?

— Pur și simplu nu-mi place.

Singura ocazie în care conversația a durat mai mult a fost când Sofia l-a întrebat pe Petru despre Holstein, așa cum o rugase mama ei.

Cel mai mare eveniment pe care a trebuit să-l raportez a fost cel în care marele duce și-a sărutat logodnica pe obraz, cam neîndemânatic, după care s-au luat amândoi la întrecere pe coridor, ca să vadă dacă-i pot face soldații gărzii imperiale să râdă.

Eram în drum spre camera de studiu a marelui duce, când

m-a oprit Bairta.

— Vino, mi-a sâsâit, luându-mă de mână. Stăpâna vrea să te vadă.

Am urmat-o pe Bairta fără să-i pun întrebări. Cu o zi în urmă, o auzisem cântând la harpă în anticamera dormitorului Sofiei. Nu am întrebat-o dacă încă îi e dor de mama ei.

Sofia mă aștepta singură, stând lângă geam cu o carte în poală. Am recunoscut încălzitorul pe care își odihnea picioarele – țarina considera că blănurile nu sunt suficiente în timpul gerului iernii rusești.

La început am fost foarte precaută, pentru că, într-o oarecare măsură, mă așteptam să-mi pună întrebări despre marele duce sau despre țarină. Mă întrebam ce i-aș putea spune fără să-mi trădez secretele. Din camera alăturată se auzea ciripitul prințesei Johanna, însoțit de râsul unui bărbat.

— Varvara este același nume ca Barbara? m-a întrebat Sofia.

— Da, i-am răspuns.

— Și ce înseamnă?

I-am spus că în greacă, numele meu înseamnă „străin“, „necunoscut“, dar că Sfânta Barbara, sfânta al cărei nume îl port, fusese o femeie învățată care se convertise la creștinism, în pofida protestelor tatălui ei. Ea îi protejează de fulgere și de furtuni pe cei care îi închină rugăciuni.

— De unde știi toate astea? m-a întrebat.

— Am citit într-una dintre cărțile tatei. A murit, am adăugat, înainte să apuce să mă întrebe.

Și-a ridicat ochii albaștri. Mi-am ațintit privirea asupra tapetului din spatele ei. Înfățișa o nimfă care se transformă în copac – crengile i se încurcau în păr, picioarele îi deveneau trunchi, acoperite pe jumătate de scoarță. În spatele ei, un bărbat încerca s-o prindă înainte să se transforme complet.

— Și mie îmi place să citesc, a spus prințesa.

Singura carte care nu-i plăcea era *Biblia*, pentru că învățătorul ei de acasă, un preot luteran, o pusese să învețe pasaje pe de rost. Dacă făcea o greșeală în timpul recitării, oricât de mică, o lovea spunându-i că „Bucuriile din această lume nu sunt pe măsura suferințelor“.

Îi studiam fața în timp ce vorbea, urmele vineții de sub ochi, părul negru prins prea strâns în ace, nepudrat. Pentru câteva clipe, mi-am reamintit concertul pisicilor și bucuria copilărească a Bairtei.

— Mă poți ajuta? m-a întrebat pe neașteptate.

Am făcut un pas în spate. Tocurile noilor mei pantofi s-au scufundat în covorul gros, turcesc, care acoperea podeaua.

— Cu rusa, a adăugat prințesa în grabă și mi-a dat o foaie de hârtie.

Era o scrisoare. Sau mai degrabă o ciornă. Copiase propoziții din exercițiile pe care i le dăduse învățătorul ei rus, dar era sigură că trebuie corectate.

Mi-a spus că, având în vedere că e o străină, nu-și poate permite să facă greșeli. Nu în rusă.

Apoi mi-a zis că orice străin care vrea să reușească în Rusia trebuie să fie ireproșabil. Rușii nu le iertă nici cea mai mică greșeală celor care nu sunt sânge din sângele lor. O preveniseră deja.

Vocea ei a ezitat, apoi s-a înăsprit.

N-am întrebat-o cine o prevenise. Nu voiam să știu.

— Amândouă suntem străine aici, nu-i așa, Varvara Nikolaevna?

— Așa este, Înălțimea Voastră.

Era o scrisoare scurtă, un bilet de mulțumire pentru cineva al cărui nume încă nu-l menționase, pentru un vin franțuzesc primit în dar, o ladă întreagă de vin de Burgundia din ultima

încărcătură care fusese livrată înainte ca apele Mării Baltice să înghețe. „Un dar binevenit, de care mă voi bucura după ce se va încheia Postul“, scrisese Sofia.

Greșelile pe care le făcuse erau minore – câteva greșeli de ortografie, câte un semn moale omis ici sau colo. Mi-a înmânat pana ei, iar eu am făcut corecturile necesare pe margine.

Ori de câte ori îi arătam o greșeală, Sofia făcea o grimasă amuzantă.

— Ce proastă am fost că nu am observat, exclama. Ce prostie!

Când am terminat, am făcut o plecăciune în fața ei, pregătită să plec, dar m-a oprit.

— Îmi pare rău că sunt așa o pacoste, a spus.

Îi priveam fața și buzele strânse.

— Nu-i nimic, am bâiguit.

S-a îndreptat spre poliția căminului și a luat de acolo un pachet înfășurat într-o pânză galbenă.

— Sper că vei accepta acest cadou – un mărunțiș, de fapt.

— Nu este nevoie, am protestat imediat, dar ea și-a scuturat capul.

I-am simțit degetele pe braț. Se uita în ochii mei.

— Te rog, Varvara Nikolaevna, a spus întinzându-mi pachetul. Dar nu-l deschide acum.

M-a oprit înainte de a apuca să desfac panglica purpurie cu care era legată.

Mai târziu, în camera mea, am dezlegat panglica. Pânza galbenă a alunecat, dezvăluind o bucată de chihlimbar așezată într-un cocon de satin alb.

Am scos-o și am ridicat-o în dreptul luminii. Era o bucată de chihlimbar superbă, care trebuia s-o fi costat pe Sofia mult mai mult decât își putea permite. În rășina de culoarea mierii, două albine mari erau prinse într-o îmbrățișare.

Am admirat piciorușele îndoite care semănau cu niște bețe, abdomenele care ascundeau acele lor îndoite.

M-am întrebat oare cum muriseră albinele. Datoria sau foamea a fost cea care le-a ademenit spre același mormânt lipicios? Sau nevoia curioasă de a descoperi ceva ce nu le era menit? Poate iubirea? Pasiunea? Dorința de a se cunoaște, chiar dacă asta însemna moarte?

„Amândouă suntem străine aici.“

Din cauza asta am făcut-o? De aceea mi-am nesocotit obligațiile? Pentru a mă agăța de această căldură dulce pe care aproape că o uitasem? Pentru ca ea să stăruie câteva momente în plus, înainte ca prudența și teama să se instaleze din nou? Sau era vorba de milă, un alt nume dat păcatului orgoliului? Oare darul pe care i-l făceam era o lecție de supraviețuire?

Pentru că ea fusese deosebit de nesăbuită în ceea ce scrisese.

Nu mă refer la maximele sau planurile ei ambițioase de autoperfecționare, nici la autocaracterizarea pe care și-o făcuse, în care se autointitula „o filosoafă la cinsprezece ani“, chiar dacă a cincisprezecea ei zi de naștere avea să fie abia în mai, ci la ceea ce a scris pe acea foaie pe care o sustrăsesem de pe fundul sertarului ei.

„Memoria unui elefant

Intri în cameră, gătită frumos, mă vezi și oftezi:

— Cât de mare este, cât de puternic, și totuși cât de docil!

Crezi că m-am împăcat cu gândul că sunt captiv. Credeți că sunteți nemaipomeniți pentru că ați reușit să subjugați un uriaș.

Vorbești despre faptul că vrei să-mi aduci o mireasă, faci planuri legate de copiii mei nenăscuți. În van, căci un elefant niciodată nu se va reproduce pentru ca tiranul care i-a furat

libertatea să profite de asta.

Tu mă observi, dar și eu te observ, și te consider mică și fricoasă, un membru al unei rase demne de milă, căruia îi ofer acest avertisment:

Acceptă virtuțile unei vieți simple, a obiceiurilor firești și modeste. Înclină-te în fața rațiunii, nu în fața fricii. Îngenunchează în fața regilor, dar nu în fața tiranilor.

Asta este înțelepciunea elefanților.“

Am ținut mult timp hârtia în mână, i-am studiat buclele elegante și egale ale scrisului de mână al Sofiei, cu literele f și l alungite. Îmi închipuiam încântarea cancelarului, laudele pe care avea să mi le aducă pentru cât de bine mă descurcasem.

Îmi închipuiam mânia țarinei.

Am aprins o lumânare pe tava pe care Sofia își ținea sticluțele cu apă de orz și lavandă.

Am dat foii foc, uitându-mă la flăcările care înghițeau cuvintele pe care n-ar fi trebuit să le scrie. Apoi am stins focul, așezând bucățile de hârtie înnegrită pe tavă.

Speram ca Sofia să înțeleagă mesajul.

Mă rugam să nu mă fi văzut nimeni.

— Cred că micuța *Hausfrau* pune ceva la cale, Varvara, m-a repezit cancelarul când i-am raportat că Sofia stă trează mult după miezul nopții, ca să studieze vocabularul rus și rugăciunile ortodoxe.

— Sunt sigur că prințesa Anhalt-Zerbst nu este o sfântă.

Încercam să nu mă gândesc la cât de slăbită și de palidă părea în ziua aceea, când mama ei venise s-o certe, ce privire rugătoare avea când îmi ceruse ajutorul. În scurt timp, avea să facă o altă greșeală: să scrie ceva nesăbuit, să își dezvăluie dezamăgirea pe care o simte față de marele duce sau chiar de țarină. Iar apoi, rănită și îndurerată, avea să fie trimisă înapoi

de unde venise.

Am ajutat-o o dată, dar nu puteam să desconsider în continuare voința cancelarului. Un cuvânt de-al lui ar fi fost suficient să mă zdrobească, și ce ar fi putut face ea ca să-l oprească?

Nu mă iluzionam. Eram ca o creatură a mării care se agață de o stâncă. Deasupra capului meu se dezlănțuiau furtuni, în timp ce eu continuam să rezist, sperând că valurile și curenții puternici nu mă vor mătura. Eu nu eram o prințesă. Dacă aș fi dispărut, cine ar fi observat?

„Chiar dacă totul se va termina“, mă gândeam, „ea se poate duce la tatăl ei, pe care încă îl mai are, dar eu nu am pe nimeni.“ Vocea șefului serviciilor secrete mă avertiza să rămân indiferentă, să nu mă implic prea tare.

Țarina afirmase că prințesa Johanna nu avusese suficientă grijă de fiica ei, care devenise prea slabă, prea osoasă. De aceea, Sofia avea nevoie de simplitatea bucătăriei rusești, de mâncărurile cu care mama Elisabetei o hrănise pe țarină în copilărie: pâine neagră de secară, *shchi* – o ciorbă cu zeamă de varză, îngroșată cu terci de ovăz – și cașă cu ciuperci înăbușite. În timpul meselor, țarina se obișnuise s-o cheme pe prințesa Sofia lângă ea, căci era tare încântată când tânăra ei invitată spunea despre un fel sau altul de mâncare că este preferatul ei, asta până când apuca să guste din următoarea delicatesă servită.

Mă gândeam că este un semn bun.

Spre sfârșitul lunii februarie, țarina a început pregătirile pentru pelerinajul anual la mănăstirea Sfintei Treimi – Sfântul Sergiu. În acea perioadă a anului nu se raportau secrete. În acele zile, Elisabeta prefera să i se povestească despre fii de nobili care trăiesc în sărăcie și năzuiesc să devină sfinți.

La mănăstire, țarina, cu capul acoperit cu dantelă neagră, cu stomacul chinuit de foame, avea să i se roage Fecioarei din Smolensk pentru iertarea păcatelor. Pentru fiecare noapte în care s-a atins de băutură, pentru fiecare străjer pe care l-a invitat în dormitorul ei, avea să sărute mâna pictată a Fecioarei și să rostească o rugăciune. Fuseseră multe asemenea nopți în ultimul an. Trebuia să spună multe rugăciuni. Trebuia ca toate treburile pământești să aștepte până la întoarcerea ei.

Toți așteptam acele zile, nu doar pentru că lipsea de la Palat.

Zilele de post și de rugăciune o obligau pe Elisabeta să se gândească la viața eternă. În primele două zile de la întoarcerea sa, țarina avea să vorbească numai despre puterea iertării și a milei. Era cea mai bună perioadă pentru mărturisiri și pentru a cere îndurare, pentru petiții și rugăminți. Servitorul care avea norocul de a se ocupa de programarea vizitelor avea să-și dubleze salariul cu ajutorul mitei primite.

În acel an însă, cancelarul Rusiei nu avea în vedere beneficiile pe care căința imperială ar fi putut să le aducă.

În ziua în care țarina a părăsit Moscova pentru a se îndrepta spre mănăstirea Sfântul Sergiu, prințesei Sofia i s-a permis să fie inițiată în tainele credinței ortodoxe.

Marele duce și-a continuat vizitele zilnice la logodnica lui, dar, din cauza absenței țarinei, între cei doi au apărut neînțelegeri. Erau, poate, ușor de trecut cu vederea, dar nu și pentru mine.

Totul a început când prințesa a poruncit să fie așezată o icoană într-un colț din camera ei. Era vorba de Fecioara din Vladimir, în fața căreia se închina de câte ori intra în cameră.

— N-ar fi trebuit să faci asta, i-a spus Petru cu o față acră. Încă n-ai fost convertită.

Erau mai multe lucruri care nu-i conveneau. Când țarina era plecată, Sofia nu mai era obligată să ceară pâine de secară și

blinii la micul dejun. Nu trebuia să bea nici cvas. Sau să încerce să vorbească în rusă atât de des.

— Ca o prostănacă, s-a plâns el.

I-am văzut de multe ori lacrimi în ochi, dar a învățat repede să nu-și arate suferința. Nu s-a plâns când Petru a învățat-o pasul de marș și prezentarea muschetei. Nu l-a mai rugat niciodată să-i dea uniforma verde a regimentului Preobrajenski, în locul uniformei albastre din Holstein, pe care Petru îi poruncea să o poarte când o învăța să mărșăluiască pe coridoare. Petru se dovedea a fi deosebit de energic:

— Mai sus! îl auzeam pe duce dând comenzi. Ridică picioarele mai sus, Sofia. Mai iute. Mai iute.

Ea se străduia. Stătea trează aproape până la venirea zorilor, ca să studieze vocabularul rus și să copieze pasaje întregi din cărți scrise în limba rusă. Dacă îi mai rămânea ceva timp după lecțiile zilnice, recita cu voce tare *Crezul Ortodox*. Puteam să-i aud vocea până târziu în noapte, poticnindu-se la unele fraze.

Pe o bucată de hârtie pergamentoasă pe care o ținea pe masa de scris notase următoarele lucruri: „Sunt trei lucruri importante. Să-i fiu pe plac țarinei, să-i fiu pe plac marelui duce și să-i fiu pe plac poporului rus.“

Țarina era plecată de o săptămână când am auzit-o pe prințesa Johanna țipând la Sofia. „Prefăcătorie“ – așa numea Johanna accesele de greață și leșinurile Sofiei.

— Încetează să te mai comporți ca un copil răsfățat, a certat-o când prințesa a rugat-o să fie scutită de obligația de a apărea în public.

În acea dimineață, prințesa Sofia s-a sculat din pat și a vomitat o mâzgă închisă la culoare într-un lighean pe care servitoarele l-au îndepărtat repede, acoperindu-l cu o bucată de pânză albă. Ochii îi deveniseră sticloși din cauza febrei.

Am văzut-o pe prințesa Johanna zgâlțâind trupul subțire al fiicei sale și îndemnând-o să se ridice în capul oaselor, să nu se mai alinte atât.

— Trebuie să-i demonstrezi marelui duce că fata unui ofițer prusac nu e o bleagă! striga la ea.

Greața a dispărut după administrarea unor purgative și o zi de post, dar febra persista. La început, medicul de la curte care a examinat-o nu s-a alarmat. Nu apăruseră bube pe piele, deci nu putea fi vorba de vărsat de vânt. Și el era convins că tot ce-i trebuie Sofiei sunt câteva zile de odihnă la pat.

„Fiica mea o va primi pe Înălțimea Voastră mâine“, i-a răspuns în scris prințesa Johanna marelui duce. „S-a emoționat când a auzit că Înălțimea Voastră se preocupă de sănătatea ei, dar o roagă insistent pe Înălțimea Voastră să nu-și facă griji.“

Dar accesele de febră au continuat, în pofida compreselor reci ca gheața pe care servitoarele le schimbau din oră-n oră. În a treia zi, prințesa n-a recunoscut-o pe mama ei.

— Vreau să ies, a insistat.

Apoi a leșinat. Cei mai buni medici din Moscova, care au fost chemați să o consulte, au căzut de acord că luarea de sânge este singurul leac.

Prințesa Johanna i-a numit „barbari, ignoranți care sunt obișnuiți să trateze țărani cu piele groasă“. Doctorii ruși i-au omorât fratele, a tunat ea, dându-i afară din camera Sofiei. Nu voia să-i lase să se atingă de fiica ei.

Nimic nu putea să-i schimbe hotărârea – nicio pledoarie, niciun argument în favoarea lăsării de sânge, care i-ar fi curățat vinele. Corpul fetei era slăbit din cauza tensiunii din ultimele săptămâni și a mâncării neobișnuite. Sofia avea nevoie de câteva zile de post în plus. Deja se simțea mai bine.

Prin gaura de observație din camera de serviciu vedeam puține dintre lucrurile care se întâmplau în spatele draperiilor

trase ale patului. Câteodată reușeam să deslușesc silueta încovoiată a cameristei germane care îi tăia unghiile.

Prințesa era destul de lucidă dimineața, dar spre seară febra se instala din nou. Servitoarele șușoteau că e prea slăbită ca să poată sta în picioare singură. L-am auzit pe medic declarând că s-ar putea n-o mai ajute nici lăsarea de sânge. Pe podeaua de marmură a holului, micuța Bairta sărea ore în șir de pe un pătrat pe altul, încercând să nu calce pe vreo linie, căci asta ar fi însemnat ghinion.

Zilele erau în continuare înghețate, aerul era aproape casant din cauza gerului. Toate invitațiile de a participa la plimbări cu sania, primite de perechea ducală, au fost refuzate politicos. Am luat bucata de chihlimbar cu cele două albine încastrate din cutiuța ei. Am tot învârtit-o în mână, apoi am pus-o înapoi de unde o luasem.

— Ce treabă ai *tu* cu ea? a ridicat vocea la mine prințesa Johanna când am vrut s-o văd pe prințesa Sofia. Ai necăjit-o destul!

— Ce putem noi, bieți muritori, să facem ca să schimbăm voința divină? a zis cancelarul Bestujev și a suspinat când i-am adus la cunoștință încăpățânarea prințesei Johanna. Dumnezeu îmi este martor că nu voiam ca fata să se ducă în felul ăsta.

— Marelui duce îi vor lipsi vizitele ei, am spus, încercând să cred în cuvintele mele.

— Marele duce o s-o uite imediat ce n-o să mai fie, a răspuns cancelarul.

Probabil că tresărisem, pentru că mi-a aruncat o privire pătrunzătoare.

— Sper că nu-ți pare rău de ea, nu?

— Nu, am răspuns poate prea repede.

Văzusem destule ca să știu că nimic nu se schimbă mai repede decât poziția ocupată de cineva la curte. Erau multe

altele la fel de determinate, așa cum fusesem și eu cândva, să ajungă sus. Fete care zâmbeau ca pisica-n cămară, se codeau când li se poruncea să se grăbească, deveneau dezordonate și nu le mai păsa de obligațiile lor.

Le-am văzut intrând în camera cancelarului, le-am auzit râsetele înăbușite. Le-am văzut plecând, netezindu-și pliurile fustelor. Le-am văzut date la măritiș, astfel încât țarina – îmbrăcată în costum național – să poată dansa la nunta lor.

A mai trecut o zi în care prințesa Johanna a ignorat rugămintea doctorilor și a respins până și cea mai neînsemnată sugestie de a trimite vorbă țarinei, cu privire la situația în care se afla Sofia. Fiica ei era puternică. Era tânără. Era doar un fleac.

În camera ei, vecină cu cea a Sofiei, prințesa Johanna se gudura cu fața boită pe lângă un anumit valet. Printr-o gaură de observație puteam să văd cum își plimbă buzele pe gâtul ei. Prințesa chicotea.

Am așteptat până și-au terminat treaba. Apoi cuvintele care au urmat.

— Fiica aia de țărani, care se simte cel mai bine în preajma servitorilor... grasă, vanitoasă și geloasă... probabil stă în genunchi acum și se roagă... întrebând-o pe Fecioară din ce regiment să-și aleagă noul amant: din cel al calmucilor sau din cel al cazacilor... din ambele, zic eu... ca să recupereze timpul pierdut.

Podeaua a scârțâit, ușa s-a deschis, apoi s-a închis.

Din întunericul irespirabil al ascunzătorii mele, am văzut-o pe prințesa Johanna, după plecarea amantului, așezându-se la masa de scris și începând să scrie în grabă, fără să se oprească, pagină după pagină. După un timp, a făcut pauză, și-a șters fruntea și a căscat, apoi a împăturit scrisoarea și a ascuns-o.

S-a ridicat și a ieșit din cameră cu un zâmbet pe buze.

Câteva momente mai târziu, am auzit-o certându-le pe servitoare în camera alăturată. Aerul era greu. Pernele Sofiei erau turtite și pătate. De ce nu fusese golită oala de noapte?

Masa de lucru și-a dezvăluit secretele fără a opune prea multă rezistență. „Aceasta este o țară barbară“, scria prințesa, aigurându-l pe regele Prusiei, „nu Imperiul care se pretinde a fi“.

Mi-am adus aminte cum tremurase burdihanul lui Monsieur Mardefeld, ambasadorul Prusiei, când îi sărutase, cu o ardoare exagerată, mâna prințesei Johanna. Oare el trimitea aceste scrisori regelui Prusiei? „Curând“, promitea scrisoarea, „foarte curând, voi putea să o informez pe Majestatea Voastră în legătură cu o serie de decizii favorabile luate în urma intervenției mele directe.“

Cine se credea nesăbuita Johanna?

„Peste tot văd nepăsare și haos, o țară slăbită și arțăgoasă, care crede că i se cuvin laude nesfârșite“, scrisese.

Am strecurat scrisoarea înapoi în ascunzătoare. Pe coridor, puteam să aud pe cineva plângând.

M-am înfiorat.

Fiica ei ar putea muri în orice clipă, dar tot ce-ar deplânge vreodată prințesa Johanna ar fi visele ei neîmplinite.

— Deci ilustra noastră prințesă se dă drept spion prusac? a spus râzând cancelarul după ce i-am povestit toate astea.

Începuse să poarte peruci mai scurte, care îi lăsau la vedere ceafa în timp ce mergea. Avea cearcăne vineții, iar obrajii îi erau scofâlciți.

— Te-ai descurcat foarte bine, Varvara.

Cancelarul și-a frecat mâinile și s-a lăsat pe spate în fotoliu.

M-am gândit la corpul rigid al Sofiei, la fața ei galbenă ca ceara din cauza suferinței, sorbind aerul printre buzele crăpate.

M-am gândit la avertismentul doctorului: „Doar lăsarea de sânge poate să-i scadă febra.“

M-am dus în vizită la marele duce.

Construia o fortăreață de lemn, unul dintre modelele din Camera Fortificațiilor pe care o primise de la mătușa lui.

Indicațiile pentru asamblarea modelului erau întinse pe jos, iar el dădea cu lipici două bucăți de lemn. Se concentra să le îmbine perfect. Se gândea la următoarea mișcare, scoțându-și limba afară.

— Înălțimea Voastră, îmi permiteți să vorbesc direct, ca un soldat? l-am întrebat.

— Vorbește.

— Dacă prințesa Sofia moare, țarina nu vă va ierta niciodată pentru faptul că nu i-ați spus.

— N-o să moară, mi-a spus, dând din umeri. E mai puternică decât crezi. O să trăiască mai mult decât mine. Și mai mult decât tine.

— Dacă țarina o să întrebe de ce n-ați făcut nimic s-o salvați?

A ezitat. Și lui îi era teamă de furia țarinei.

Adusesem hârtie, pană și cerneală.

Adusesem nisip pentru a usca cerneala.

S-a așezat suspinând zgomotos și i-a scris o scrisoare țarinei. A sigilat-o cu atenție, exact în mijloc, cu ceară roșie.

M-am gândit la țarină, îmbrăcată într-o simplă rochie neagră, cu fața acoperită de o năframă, uitându-se spre chipul aurit al Fecioarei. M-am gândit la drumul pe care avea să-l parcurgă mesagerul prin Yaroslavl, spre domurile albastre și aurii, în formă de ceapă, ale mănăstirii.

„Sunt convins că încăpățânarea prințesei Johanna stă în calea însănătoșirii fiicei sale“, a fost de acord să scrie marele duce. „Sunt convins că Sofia are nevoie de o mamă adevărată

care să-i stea alături.“

Un călăreț singuratic a părăsit palatul, un mesager care avea să ajungă la mănăstire înainte de răsăritul soarelui. Țarina avea timp să se întoarcă la palat până a doua zi seara.

„Grăbește-te“, am murmurat în noapte.

„Grăbește-te.“

„Dacă cineva o mai poate salva, aceea ești tu.“

Țarina a ajuns în puterea nopții, cu obrajii tremurând de furie. Năpustindu-se spre camera Sofiei, lăsase în urma ei un miros puternic de vulpe.

— Piei din calea mea, cățea! a șuierat spre prințesa Johanna, care s-a retras precaută în camera ei.

Servitoarele care trebuia să-i aducă mâncarea de la bucătărie și să-i golească oala de noapte aveau să râdă mai târziu, povestind că sărea ca arsă de fiecare dată când îi bătea la ușă.

O înconjurau egoismul și lăcomia, țipa fără oprire țarina. Dacă marele duce n-ar fi avut prezență de spirit, s-ar fi întors pentru a asista la o înmormântare.

Medicul curții a încercat să se justifice spunând că prințesa Johanna nu l-a lăsat să examineze pacienta, ba chiar i-a interzis să-i ia sânge.

— Și asta a fost suficient să te oprească? a mârâit țarina, înainte de a-l concedia din slujba curții.

Contele Lestocq a îndepărtat plapuma cu care era învelită Sofia. Contele, care fusese pe vremuri amantul țarinei și unul dintre părtașii principali la preluarea puterii de către Elisabeta, fusese cândva doctor la curtea țarinei Ana. În ajunul răsturnării puterii, Lestocq îi arătase două cărți Elisabetei, care era nehotărâtă. Una reprezenta o coroană, cealaltă o spânzurătoare. „Poți să alegi doar una dintre ele“, îi spusese.

Contele Lestocq și-a scos lanțeta cu mâner de fildeș, a

ascuțit-o mai întâi cu o piatră de șlefuit, apoi pe o curea de piele, ca pe brici. Imediat ce a făcut o incizie cu lama, iar sângele a țâșnit, prințesa s-a mișcat și a deschis ochii.

În ceasul care a urmat, Elisabeta a stat la căpătâiul Sofiei. I-a șters fruntea asudată.

— Sunt aici, a murmurat. O să am grijă de tine.

Când lacheul a anunțat sosirea unui preot protestant, prințesa s-a ridicat în coate și a murmurat ceva cu o voce moale și rugătoare.

Toți am văzut-o pe țarină aplecându-se deasupra Sofiei, ca să-i deslușească cuvintele.

Apoi am văzut că se întoarce spre noi. Avea lacrimi pe obraji.

— Copila asta... copila asta binecuvântată, a spus cu o voce tremurată, tocmai m-a rugat să-i zic preotului protestant să plece. Vrea să trimit după unul ortodox.

În 28 iunie 1744, la Moscova, întreaga curte a văzut-o pe prințesa de Anhalt-Zerbst intrând în capela Palatului Golovin, pentru a se converti la credința ortodoxă. Într-o rochie stacojie, împodobită cu o panglică argintie, cu o bentiță albă simplă în părul nepudrat, părea atât o făptură splendidă, cât și o fetiță. La rândul ei, țarina își aplicase pe față un strat gros de fard și își colorase buzele cu purpuriu.

Prințesa nu-și revenise încă pe de-a-ntregul după boală, dar pășea ferm în spatele țarinei, a mamei ei și a marelui duce.

A recitat *Crezul* din memorie, fără să nicio greșeală. Când a venit timpul să rostească cuvintele *Simvola veri* – „Simboluri ale credinței“ – le-a rostit aproape fără urmă de accent.

Arhiepiscopul i-a pus sare pe limbă și i-a uns cu mir fruntea, gâtul și mâinile. Am auzit bocete venind din rândul mulțimii. Ea i-a sărutat mâinile și a așteptat să se termine liturghia ca să poată primi trupul lui Hristos în Sfânta Comuniune.

Când s-a întors spre noi, nu mai era Sofia, o prințesă nemțoaică oarecare, cu ciorapi cârpiți și lenjerie jerpelită. Devenise Ecaterina Alexeevna, o credincioasă ortodoxă. În ziua următoare, avea să aibă loc logodna oficială cu marele duce în Catedrala Uspenski.

Am văzut-o pe țarină strângând-o la piept pe Ecaterina, zicându-i „draga mea“, „alinarea sufletului meu“, „fata mea neprețuită“, „păpușa mea mică“.

Ecaterina Alexeevna. Katia. Katinka.

Țarina a botezat-o după numele mamei ei. Numele tatălui prusac nu avea să-i mai umbrească dreptul asupra acelei fete pe care o considera o fiică, a cărei viață o salvase.

Am observat amărăciunea de pe fața prințesei Johanna.

Clopotele cântau, făcliile au fost aprinse. În ziua logodnei, oamenii au dansat pe străzi. Țarina a poruncit să fie puși la frigare viței pe proțapi uriași. Din fântâni a curs bere. Când a venit noaptea, au explodat artificii. Roți imense și cascade de stele căzătoare. Întreaga Rusie s-a abandonat în brațele plăcerii.

Pe străzile Moscovei am văzut înghițitori de flăcări cu limba galbenă și degetele pârlite. Am văzut un urs care dansa, având pe nas o bucată de piele însângerată. Am văzut un papagal smulgându-și penele, agitându-se și țipând în timp ce stăpânul lui cânta la flașnetă. Am văzut o fată nu mai mare de zece ani care își ținea în echilibru trupul mlădios, pe o sfoară întinsă între două case. Mulțimea care se strânsese sub ea icnea ori de câte ori se clătina fata. Se auzeau strigăte de bucurie pe străzi. „Trăiască Petru, marele duce al tuturor rușilor! Trăiască Ecaterina, ducesa noastră!“

Am cumpărat o pasăre de lemn care bătea din aripi când o apăsai. M-am gândit să o las lângă patul Bairtei, astfel încât să nu știe de unde a apărut. Avea să fie darul meu de despărțire.

Ecaterina a rugat-o pe țarină s-o trimită pe copilă acasă la mama ei, și țarina a fost de acord.

Cancelarul Bestujev a fost printre primii care au avut ocazia să sărute mâna marii ducese și să-l felicite pe marele duce.

— Majestatea Voastră a avut dreptate, i-a spus țarinei. Este fermecătoare. O alegere cum nu se poate mai bună.

La un moment dat, în mijlocul sărbătorii, am văzut-o pe Ecaterina furișându-se afară, în coridorul cu oglinzi. S-a sprijinit pentru scurt timp de perete și a închis ochii. Când am ajuns în dreptul ei, câteva clipe mai târziu, trasa litera S pe oglinda pe care o aburise. Apoi a șters-o și a suflat din nou. A scris un E în locul S-ului.

„E în viață“, mi-a trecut prin minte. „E în siguranță. Țarina o să aibă grijă de asta.“

Asta a fost tot ce-am putut să fac pentru ea, iar eu speram să fie suficient.

— Curios, unii își sapă din proprie inițiativă groapa, mi-a spus cancelarul, ridicându-și ochii din hârtii. „Țarina mă ascultă“, scrisese prințesa Johanna într-una dintre scrisorile ei prostești. „Țarina este de acord cu opiniile mele privind interesele vitale ale țării.“

Știam că mesagerul ambasadorului prusac fusese interceptat în drum spre Berlin, iar că propunerea de a primi câteva sute de ruble în schimbul tăcerii sale se dovedise a fi mult mai atrăgătoare decât întinderile înghețate ale Siberiei.

— Las-o să scrie.

Scaunul poleit cu aur a scârțâit sub trupul din ce în ce mai corpolent al cancelarului.

— Să creadă că nimeni n-o ține sub observație. Vreau să știu cine o vizitează și unde se duce.

Și-a trecut degetele pe gâtul meu, le-a ținut puțin pe claviculă, apoi le-a îndreptat spre sfârcuri.

Mă gândeam că ochii mei sunt în continuare cei mai vigilenți. Urechile mele încă mai puteau să audă ceea ce altora le scăpa. Trecuseră deja doi ani de când mă aflam la curte. Nu eram eu cea care supraviețuise, în timp ce alții pieriseră?

---

[1] Epopee veche ucraineană care descrie lupta poporului pentru libertate, momentele eroice ale cazacilor.

[2] Roman erotic francez publicat în 1683, semnat cu pseudonimul Abbé du Prat. Autorul este necunoscut.

[3] „Casnică“, „gospodină“ (germ. în original).

2

1744-1745

În Moscova, marea ducesă Ecaterina Alexeevna cumpăra cadouri: o bucată de muselină pentru contesa Rumianțeva; un ou de marmură pe un postament de aur pentru mama ei; un vas de porțelan chinezesc, figurina de porțelan a unui dansator de balet, un colier făcut din pene de păun, un set de cutii din lemn de mesteacăn, care puteau fi puse una în alta și care miroseau a ciuperci când deschideai capacul, un costum de călărie cu pulpane în formă de coadă de rândunică și manșete lungi; o muschetă pentru duce, macheta unui tun, câțiva copăcei de ghips pe care să-i așeze în jurul fortificațiilor pe care le construia în camera sa; un suport pentru coifuri.

Negustorii Moscovei stăteau la coadă în fața dormitorului ei. Ajutoarele lor erau încărcate cu baloturi și coșuri de tot felul. Îi arătau păpuși de lemn îmbrăcate după ultima modă pariziană, o ispiteau cu pene de struț, dantelărie, voaluri și bonete. I-au explicat că țarina Elisabeta consideră lumea pariziană o lume a pedanteriei. Au convins-o să atingă felurite materiale textile, i-au vorbit despre luxul perlelor, despre luciul sublim al rubinelor, comparau sclipirea subtilă a safirelor în jurul gâtului cu bătaia de aripi a unui fluture.

„Nu-i așa că marelui duce îi place albastrul-închis de Prusia

mai mult decât orice altă culoare?“ o întrebau în timp ce întindeau pe podeaua camerei ei pânze strălucitoare. Spuneau că fiecare femeie are nevoie de puțin ajutor ca să ademenească un bărbat – să ascundă și să arate. I-au oferit unguente și parfumuri, soluții care să-i facă pielea catifelată, esențe de trandafir, de narcise și de flori de portocal.

— Poporul rus este cu ochii pe Înălțimea Voastră. Nu trebuie să vă vadă purtând aceeași ținută de două ori. Mânecile simple, drepte, nu mai sunt la modă.

Nu-și putea permite să fie eclipsată și nici nu putea să-i lase să creadă că este zgârcită. Noii ei prieteni așteptau dovezi de afecțiune. Chiar și loialitatea propriilor servitori avea un preț. Dacă nu o făcea ea, avea s-o facă altcineva.

Au convins-o să cumpere săculeți pentru lucrul de mână, pămătuf pentru pudrat, alunițe de stambă, tutun pentru prizat, săculeți întregi de parfumuri și zeci de perechi de mănuși albe. „Nici vorbă de extravaganță“, argumentau. „E vorba de necesitate.“ Era adevărat că, la curtea prusacă, regele Frederic cântărea cașcavalul rămas după cină și-și nota cantitatea în carnețel? Că topea capetele de lumânări rămase și apoi le vindea?

O achiziție mare îl poate convinge pe negustor să accepte amânarea plății cu câteva săptămâni în plus. Un creditor poate fi plătit cu bani împrumutați de la un alt creditor – dar asta nu poate continua la nesfârșit.

— Bancherii se pot considera niște cetățeni fericiți în ultimul timp, mi-a spus în treacăt cancelarul. Și eu care credeam că micuța noastră *Hausfrau* ne va da mult mai multe bătăi de cap.

Datoriile pot fi transformate foarte ușor în reproșuri – țarina putea fi acuzată că a fost zgârcită cu rația marii ducese. Iar Ecaterina era logodită, dar încă nu era mireasă imperială.

M-am uitat la marea ducesă și m-am gândit: „Nu mai pot face nimic pentru tine.“

Dar apoi totul s-a schimbat.

În mijlocul lunii decembrie, pe când curtea era la Khotilovo, în drum spre Sankt Petersburg, marele duce a leșinat la cină. În camera lui, înviorat cu săruri aromate, Petru s-a plâns că-l dor brațele și picioarele. La început, toată lumea credea că e vorba de pojar, dar când a început să vomite și a făcut febră, doctorii nu mai aveau niciun dubiu. Era variolă.

Țarina Elisabeta, care pornise la drum mai devreme și ajunsese deja la Sankt Petersburg, s-a întors repede când a auzit vestea.

Toți ne țineam respirația.

De la Khotilovo veneau vești despre nopți lungi și febrile și despre dorința prințului moștenitor de a trăi. În toate bisericile din Rusia, preoții se rugau pentru Petru Feodorovici și pentru binele țarinei. Ea se comporta ca o adevărată mamă cu fiul surorii ei dragi, stătea zi și noapte la căpătâiul marelui duce și-l îngrijea. Îi spăla bubele de pe față și de pe corp. Îl hrănea cu supă și întăritoare. Îl liniștea când era cuprins de dureri.

Vocile care șușoteau pe holuri discutau situația. Moartea ar putea să amestece din nou cărțile. Ce avea să se întâmple cu celălalt moștenitor, Ivan al VI-lea, copilul care a fost aruncat în temniță în ziua în care fata lui Petru cel Mare a preluat frâiele puterii?

Acea noapte de noiembrie, în urmă cu trei ani, când gărzile imperiale au adus-o înapoi la Palatul de Iarnă, într-o sanie, pe prințesa Elisabeta – triumfătoare, dar căutând protecție, puternică, dar dornică de iubire, frumoasă ca o Madonă coborâtă dintr-o icoană, cu o cruce rusească în mână și cu o armură de piele pe umeri –, a fost adesea evocată în acele zile. Unul câte unul, soldații au îngenuncheat în fața ei, i-au sărutat

tivul rochiei și au jurat să o protejeze cu prețul vieții lor.

Elisabeta ar fi putut să-l ucidă pe Ivan atunci, dar n-a făcut-o. Cine știe ce motive o fi avut?

În timp ce marele duce se lupta pentru viața lui, șușotelile se întețeau. Țarina avea treizeci și cinci de ani, dar încă nu era la menopauză. Ce s-ar întâmpla dacă l-ar lua pe Ivan de soț? Poate că nu era prea deștept, dar probabil că ar fi în stare să-i facă un copil țarinei, un adevărat succesor al lui Petru cel Mare.

În lipsa țarinei și a marelui duce, la Palatul de Iarnă treburile oficiale erau sistate, proiectele puteau să aștepte. Ușile care stătuseră cândva larg deschise pentru a primi oaspeți erau închise, iar dinspre ferestrele deschise nu se auzea muzică. În sala de recepție, pisicile erau singurii oaspeți. Stăteau întinse pe canapele sau se alergau prin încăpere.

Lachei și servitori leneși stăteau cu orele pe treptele coridoarelor de serviciu, bârfind și chichotind, abia sinchisindu-se să le facă loc celor care încercau să treacă pe lângă ei. Gărzile se strângeau la grajduri să joace cărți. Ghiftuiți cu tutun pentru prizat și cu vodcă, încercau să le ciupească sau să le mângâie pe servitoarele care treceau pe acolo.

Toată lumea aștepta.

Ecaterinei și mamei ei nu li se dăduseră apartamente în Palatul de Iarnă, ci fuseseră nevoite să stea într-o casă de pe strada Millionnaia. Uitarea le învăluia repede, abia dacă mai erau menționate. Dacă marele duce murea, țarina nu va mai avea nevoie de ele.

Casa avea două etaje. Ferestrele ei erau mereu închise, iar draperiile trase. Spre neplăcerea lui Herr Leibnitz, un negustor neamț de mătăsuri, și a familiilor ofițerilor gărzii imperiale, care locuiau în apropiere, la ușă veneau să bată zilnic creditorii, care se blestemau pentru nesocotința de a le acorda acelor străini încrederea lor, văitându-se cu voce tare că mai

marilor acelei lumi nu le pasă nici cât negru sub unghie să-și plătească datoriile.

M-am gândit la cele două albine prinse în bucata aceea de chihlimbar pe care mi-o dăruise Ecaterina. „Amândouă suntem străine aici“, îmi spusese ea.

Avea să plece în scurt timp. Ce putea fi rău în a-i arăta puțină bunătate?

M-am dus până la casa de pe strada Millionaia și am bătut la ușă. Ziua era rece și bătea vântul, amenințând cu o nouă ninsoare. A trecut o sanie cu zurgălăi. Pe cărarea îngustă, curățată de gheață, fuseseră presărate nisip și cenușă.

Servitoarea care m-a rugat s-o urmez nu s-a putut abține și m-a întrebat dacă auzisem ceva în legătură cu mutarea marii ducese înapoi la palat.

Am dat din cap. Holul mirosea a fum și a mucegai.

— Pe aici, mi-a spus servitoarea arătând spre un mic salon la etajul întâi.

Încăperea părea destul de întunecată din cauza lambriurilor și a draperiilor de catifea trase. Am observat că e catifea ieftină din bumbac, și nu de mătase. Singura sursă de lumină era o fereastră care dădea spre curtea din spate, unde se aflau câțiva copaci desfrunziți. O sobă de teracotă ocupa un colț întreg din încăpere, emanând o căldură plăcută. Lângă o pianină, pe o măsuță, am observat o stivă de cărți cu coperte simple. Când le-am deschis, mi-am dat seama că sunt povești cu pirați, cu naufragiați și răpiri.

Am absorbit în mine totul. Fotoliul cu tapițeria roasă, o oglindă vălurită, o cutie pentru cusut, cu capac lăcuit, pe care strălucea o minunată pasăre de foc, un șal de lână care îmbrăca un scaun de lângă fereastră, două blănuri de samur așezate cruciș peste o blană de urs. Dinspre coridor se auzea zăngănit de vase și zgomot de pași și se simțea mirosul de săpun al

lenjeriei puse la fiert.

Mi-am adus aminte de casa de pe insula Vasilevski. Pașii măsurați ai tatei, vocea bine-dispusă și energică a mamei. Amintirea era atât de vie, încât simțeam că trebuie să fac numai câțiva pași, iar ea mă va îmbrățișa.

Ușa s-a deschis pe neașteptate. Un vizitator în acea casă era evident o bucurie rară.

— Ah, tu erai, a spus prințesa Johanna când a intrat în salon.

Nu încerca să-și ascundă dezamăgirea.

— Sper că nu deranjez, i-am spus.

Ecaterina era chiar în spatele ei, cu părul aranjat în grabă, pe jumătate ascuns sub o bonetă dantelată. A zâmbit și a făcut un pas în direcția mea, dar prințesa Johanna și-a ridicat brațul ca s-o oprească. „Crede că sunt o oarecare?“ mă întrebam. Sau pur și simplu credea că nu le pot fi de niciun folos?

— Vreo schimbare în ceea ce privește starea marelui duce? m-a întrebat prințesa Johanna.

I-am repetat cuvintele ultimului raport medical: i s-a luat din nou sânge, dar febra nu a scăzut.

— Soarta lui se află în mâinile Domnului, i-am spus.

Ecaterina și-a lăsat bărbia în piept.

Servitoarea a adus antreuri, felii de tartă cu fructe și ceai fierbinte cu dulceață de prune, dar fără zahăr. Prințesa de Anhalt-Zerbst nu mă considera atât de importantă.

A fost o vizită ciudată. Prințesa Johanna s-a lansat într-o relatare detaliată despre legăturile ei cu Casa Brunswick, în timp ce Ecaterina mă îndemna să beau ceai și să mănânc din prăjitură. Am observat că și-a ros unghiile până la sânge.

— Faceți progrese în ceea ce privește rusa, Înălțimea Voastră? am întrebat-o.

— Nu prea, mi-a răspuns. Sunt atât de puține persoane cu

care pot să vorbesc.

— Prostii, a sărit mama ei. Fiica mea a făcut progrese considerabile.

— Părintele Semion se roagă pentru Înălțimea Voastră în fiecare zi, i-am zis uitându-mă la Ecaterina.

De dragul ei, încercam să par veselă enumerând curtenii care se interesaseră de sănătatea ei și de condițiile în care trăia. Lista nu era atât de lungă, dar Ecaterina a roșit de plăcere.

Prințesa Johanna s-a ridicat în picioare. Începea să-și piardă răbdarea.

Și eu, la rândul meu, m-am ridicat, pregătindu-mă de plecare.

— Ar putea să vină și mâine Varvara Nikolaevna? a întrebat-o Ecaterina pe mama ei, privind-o rugător.

— Dacă asta dorești, Sofia, i-a răspuns prințesa.

Ochii ei au alunecat pe lângă mine, fără să mă vadă.

— Nu văd cum ar putea să ne înrăutățească situația.

Deja coborâsem scările, când am auzit niște pași grăbiți și am simțit brațele Ecaterinei în jurul taliei.

— Înălțimea Voastră, am oftat.

— Te rog să nu ții seama de mama, a spus Ecaterina privindu-mă în ochi ca o pasăre speriată. Te rog.

Și-a sprijinit trupul slab de mine. Tremura. Am auzit un scâncet.

— O să întorci? Te rog.

— Înălțimea Voastră... am început eu, dar m-a oprit.

— Pentru tine sunt Ecaterina, a spus.

— Da, i-am spus. O să mă întorc.

În săptămânile care au urmat, în fiecare dimineață pregăteam rezumate detaliate ale articolelor de ziar pe care profesorul Stehlin le selecta cu o zi înainte, ca să i le pot citi marelui duce odată ce avea să se întoarcă în apartamentul său

de la Palatul de Iarnă. Spre mijlocul lui ianuarie, pentru că rezumatele necitite se adunau, m-am hotărât să le aranjez în dosare, în funcție de subiect. „Biroul marelui duce va fi întotdeauna pregătit pentru lecțiile imperiale“, mi-am făgăduit. Țineam toate condeiele ascuțite, călimările erau întotdeauna pline. Am șters de praf cu mare grijă soldații de jucărie ai lui Petru, asigurându-mă că nu le schimb poziția de pe câmpul de luptă turnat în ghips.

Și în tot acel timp, mă gândeam la bucuria pe care o simte Ecaterina de câte ori mă vede. „Să vedem dacă îți stă bine în albastru“, spunea când ajungeam, punându-mă să probez una dintre rochiile ei, alergând de colo colo prin încăpere, în căutarea unor panglici și eșarfe care să se asorteze.

Resemnată cu prezența mea lângă fiica ei, prințesa Johanna ne-a lăsat în pace. Astfel că păstrez multe amintiri cu noi două în acel salon cu lambriuri întunecate, două fete care încearcă să ignore lucrurile pe care nu le pot controla. Săream pe coridor și chicoteam, până când servitoarea ne dojenea pentru prostiile pe care le făceam. Ne ghemuiam pe canapea și ne odihneam capul pe brațe, șușotind în întunericul care se lăsa peste după-amiaza de iarnă.

— Spune-mi cel mai amuzant lucru pe care l-ai făcut vreodată.

— Și cel mai prostesc.

— Și lucrul care ai vrea să se întâmple iar și iar.

— Și cel mai bun lucru care ți s-a întâmplat.

— Și cel mai rău.

Dar erau momente în care Ecaterina devenea tăcută.

— Spune-mi că o să trăiască, Varenka, îmi dădea ea ghes. Spune-mi odată.

— O să trăiască.

Speram din tot sufletul că acele cuvinte îi vor aduce

alinarea.

Ne simțeam atât de bine vorbind astfel, stând una lângă cealaltă pe canapeaua care scârțâia, sorbind din ceaiul fierbinte și mâncând castraveți unși cu miere – mâncarea ei preferată.

Ca două surori.

— Eu niciodată n-am avut o casă, Varenka, o casă adevărată unde să pot fi eu însămi. A trebuit să mă gândesc întotdeauna la felul în care sunt văzută de ceilalți. Peste tot sunt un oaspete, Varenka. O protestantă între protestanți, un ortodox între ortodocși, neamț între nemți, rus între ruși. Dar cine sunt eu când sunt singură? Nu mai știu nici eu.

M-am întors ca să-mi ascund lacrimile.

— Varenka? a spus și mi-a luat mâna într-a ei.

— Am avut o casă cândva, am început.

În timp ce rapoartele medicale de la Khotilovo deveneau mai scurte și mai pesimiste, am auzit de mai multe ori numele Ecaterinei menționat cu dispreț. Pe coridoarele Palatului de Iarnă, curtenii își aduceau aminte de zilele domniei țarinei Ana, vorbeau despre dominația germană, urâtă de toată lumea. Despre vremurile când se mai întâmpla ca unui nobil bătrân să i se poruncească să cotocodăcească ca o găină. Sau să fie nevoit să se căsătorească cu o servitoare calmucă și să-și petreacă noaptea nunții într-un palat de gheață, ca prințul Galitsin.

Cu ce ar putea fi diferită prințesa aia nemțoaică?

Ecaterina era la curent cu bârfele.

— Nu sunt dorită aici, nu-i așa? m-a întrebat.

— Rușii nu acordă încredere cuiva foarte ușor, i-am spus. Le place să observe mult timp. Vor să fie siguri.

— Mă gândesc atât de des la el, a spus. Îi plăcea să alerge cu mine până la capătul pajiștii. Nici măcar nu se supăra dacă câștigam. Dar acum, chiar dacă n-o să moară...

A tras aer adânc în piept înainte să izbucnească în plâns. M-am tras mai aproape de ea și am luat-o în brațe, dar nu s-a oprit.

Oare marele duce avea să aleagă să-și închidă ochii și să moară în acele zile întunecate de la Khotilovo? Reușise oare Elisabeta, care stătea mereu lângă el, să-l convingă să trăiască? Oare îi alunga teama când se trezea din coșmarurile în care tatăl îl respinge sau din cele în care învățătorul din Eutin îl bate și îl pune să stea în genunchi pe boabe de mazăre? A reușit oare să-l convingă că încă mai poate să fie iubit?

— Trebuie să mănânci, încerca să-l convingă Elisabeta.

Îl hrănea chiar ea cu lingura, surdă la rugămintea contelui Razumovski de a încerca să se mai cruțe, surdă până și la avertismentele privind daunele pe care vărsatul de vânt le poate aduce pielii unei femei.

— Încă o sorbitură, dragule.

— Încă o mușcătură.

— Copilul meu iubit.

— Șoimul meu.

Dacă ar fi murit atunci, în brațele mătușii sale, la Khatilovo, ar fi fost organizate funeralii și s-ar fi instalat doliu național. Întreaga Rusie și-ar fi imaginat ce ar fi făcut bunul Petru pentru supușii săi și pentru gloria Imperiului. Numele lui ar fi fost evocat cu drag în anii ce aveau să urmeze.

O trăsură le-ar fi dus pe Ecaterina și pe mama ei prin stepele Rusiei, înapoi în Anhalt-Zerbst, încărcate cu daruri și cu amintirea splendorii care trecuse pe lângă ele. Dacă Petru ar fi murit, ce ar fi ajuns Ecaterina? Soția unui prințișor, țarina unui castel în ruine și a unei turme de vaci? Și unde aș fi fost eu fără ea?

Dar Petru nu a murit.

Spre sfârșitul lui ianuarie, la șase săptămâni după ce căzuse

la pat, marele duce a făcut primii pași nesiguri, fiecare pas fiind o dovadă a grației divine, după cum spusese țarina. Îl ținea pe Petru de mână când doctorul i-a îndepărtat bandajele de pe față. I-a promis că urmele roșii și urâte aveau să se vindece în scurt timp.

În primele zile ale lunii februarie, marelui duce i s-a permis să se reîntoarcă la Sankt Petersburg și să-și reia încet o parte dintre îndatoriri. „Prințul moștenitor al Rusiei a luptat curajos“, se scria în ultimul raport despre starea lui de sănătate, „ca cei mai valoroși soldați. S-a împotrivit bolii cu aprigă determinare și curaj, până când Domnul i-a acordat victoria.“

Dar victoria nu este totul. E la fel de important de luat în seamă ce anume s-a obținut în urma ei.

Când marele duce Petru s-a întors la Palatul de Iarnă, țarina i-a ordonat profesorului Stehlin să lase deoparte, măcar pentru un timp, toate ziarele străine și cărțile de istorie militară.

— S-o lăsăm pe Varvara să-i citească ceva amuzant, a ordonat. Ceva care să-i ia gândul de la moarte.

Am pus deoparte toate cărțile cu iubiri interzise, cărțile lui Tacit, poveștile despre Roma antică. marele duce nu trebuia să se gândească la comploturi și la crime. Am optat pentru povești de călătorie. Poveștile lui Sir John Mandeville despre călătoria în insulele Andaman. Povești despre oameni fără cap, care au ochi pe fiecare umăr, și cei cu buza superioară atât de mare, încât își acoperă fața cu ea atunci când dorm în soare.

Timp de multe seri am stat într-un colț al dormitorului, la lumina unei singure lumânări, citind cu voce tare în timp ce Petru se odihnea în patul său. Draperiile erau mereu trase, luminii nu i se îngăduia să pătrundă în încăpere. De fiecare dată când ridicam ochii din carte, abia puteam să-i văd silueta lungă și subțire în întunericul dens și fața acoperită cu o bucată de tifon. Dacă mă opream din citit, bătea cu pumnul și îmi

ordona să continui.

Câteodată se trăgea de urechi atât de tare încât sângerau. Altădată l-am auzit plângând, scoțând urlete prelungi, ca de lup, care sfârșeau într-o tăcere sufocantă.

Nu-mi cerea niciodată nimic, dar refuza să mă lase să plec.

„O să se facă bine“, mă gândeam. „Pentru Ecaterina.“ Astfel încât țarina să nu fie nevoită s-o trimită acasă.

Odată, când am crezut că a adormit, m-am aplecat deasupra lui ca să-i aranjez perna.

Sub tifonul subțire abia puteam să-i zăresc pielea roșie și umflată.

Și-a deschis ochii și m-a privit. Am continuat să netezesc învelitoarea pernei. Nu m-a oprit, nici măcar atunci când l-am mângâiat pe păr.

— Logodnica dumneavoastră își face griji, Majestate, i-am spus cu o voce scăzută. Ar dori să fie lăsată să vă vadă.

— Nu vreau să vină aici.

Veninul din vorbele lui m-a uimit.

— De ce nu?

— Ea ascultă de Diavol.

— Cine vă îndrugă asemenea prostii? am întrebat. Cine îndrăznește să răspândească asemenea zvonuri mârșave?

Înainte de a mai putea spune ceva, am simțit brațele lungi și subțiri ale lui Petru în jurul gâtului meu. Plânsul îi zguduia trupul slăbit, dar nu se lăsa alinat. Nu voia să-mi spună cine i-a vorbit despre Ecaterina. Și-a scuturat capul când i-am povestit cât de abătută fusese Ecaterina în săptămânile în care el zăcuse chinuit de febră, cât de tare se îngrijorase când auzise că refuză în continuare să mănânce.

S-a agățat de brațul meu în timp ce încercam să-l liniștesc – degetele lui mi se afundau în carne. Dimineața aveam să descopăr că brațul îmi era plin de vânătăi.

— E în continuare foarte slăbit, i-am zis Ecaterinei în dimineața următoare, dar sunt sigură că ce-a fost mai greu a trecut.

Într-o după-amiază târzie, pe când îi citeam marelui duce, gărzile au anunțat sosirea țarinei.

Am închis cartea, m-am ridicat și m-am înclinat, în timp ce ea intra în grabă. Nu s-a uitat la mine. Rochia ei argintie foșnea la fiecare pas iute și grațios de dansatoare. El se odihnea în pat – avea capotul de catifea strâns în jurul trupului subțire, iar fața acoperită cu bandaje de tifon.

A bătut din palme. Voia să facă un anunț.

— Medicii spun că te-ai vindecat, i-a spus lui Petru.

— Sunt sleit, a murmurat el.

— Ești sleit pentru că nu ieși la aer, a încuviințat cu voioșie țarina. Ajunge cu întunericul ăsta, gata cu leneveala.

— Încă mă mai doare gâtul.

Dar țarina a refuzat să-l asculte. În ciuda protestelor și rugăminților lui Petru, l-a obligat să se ridice în picioare. Le-a ordonat menajerelor să tragă draperiile, pentru a lăsa să intre ultimele raze de soare ale zilei.

Soarele după-amiezii era încă suficient de puternic, așa că ne-am închis ochii pe jumătate.

Din locul în care stăteam, am văzut spatele unei oglinzi cu ramă de argint pe care o adusese lacheul. Servitoarele o țineau în fața lui Petru.

— Așa, a spus țarina și i-a ridicat tifonul de pe față. Uită-te.

— Nu vreau, a murmurat el acoperindu-și cicatricele cu mâna.

Dar țarina nu se dădea bătută. I-a îndepărtat mâinile și l-a imobilizat, astfel încât să se poată vedea în oglindă.

— Ăsta nu sunt eu! a țipat Petru.

M-am uitat pe furiș la gura larg deschisă, buzele umflate și

roz ca niște râme. Obrajii îi erau umflați, acoperiți de cicatrice lăsate de vărsatul de vânt și de bube roșii, pline cu puroi. Avea pungi mari sub ochi, făcându-i să pară mici și goi.

Am recunoscut privirea lui absentă.

Marele duce a recunoscut-o și el – era privirea goală a monștrilor bunicului său. Am auzit un țipăt lung de agonie.

— *Ăsta nu sunt eu!*

Țarina îl ținea în brațe pe marele duce, care izbucnise în plâns. „O să-ți treacă“, murmura. Roșeața și umflăturile. În curând o să se înzdrăvenească. Desigur, n-aveau să dispară toate cicatricile, dar el nu-i femeie. Ce rost avea să plângă din cauza câtorva pete? Un bărbat nu trebuie să aibă piele frumoasă. Un bărbat trebuie să fie puternic. Invincibil.

Am ieșit din cameră cât am putut de repede, fără să atrag atenția asupra mea.

M-am așezat pe un scaun în fața dormitorului marelui duce și am tras aer adânc în piept. Din spatele ușilor s-a auzit un vaiet, apoi încă unul, apoi nu s-a mai auzit nimic în afară de cântecul de leagăn pe care-l cânta țarina.

Spi mladeneț, moi prekrasnîi.
Dormi, micuțul meu, frumosul meu.

Imediat ce doctorii au anunțat că marele duce s-a vindecat, țarina le-a ordonat Ecaterinei și prințesei Johanna să se mute înapoi în Palatul de Iarnă.

Încet, activitatea de la curte a reintrat în normal. Ușile de la apartamentul țarinei s-au deschis iar pentru oaspeți, iar serile se petreceau în muzică. Se vorbea despre bal, despre un bal mascat și despre focuri de artificii în cinstea însănătoșirii marelui duce.

Ecaterina își petrecea cea mai mare parte a timpului singură, în camerele ei, sau rugându-se în capela Palatului, în

timp ce prințesa Johanna, nerăbdătoare să-și sărbătorească ieșirea din uitare, se dedicase unui șir de vizite importante. Cavalerul Bețkoi, a cărui pasiune se domolise în mod vizibil în perioada în care situația fusese nesigură, se arăta din nou interesat de ea. De fiecare dată când Johanna trecea pe lângă mine pe coridoarele Palatului, se uita în altă parte, de parcă ar fi fost sub demnitatea ei să răspundă salutului meu.

Mă întâlneam cu Ecaterina aproape în fiecare zi, deși nu reușeam să petrecem decât foarte puțin timp împreună. Țarina n-o lăsa pe Ecaterina să-și viziteze logodnicul. Ecaterina obișnuia să mă întrebe dacă marele duce a mâncat bine, din ce cărți prefera să-i citesc, dacă poate să stea în picioare fără să se sprijine de scaun.

Am asigurat-o că își recapătă forțele pe zi ce trece.

Povestea despre naufragiații care au confundat o balenă uriașă cu o insulă era preferata lui în ultimul timp.

După cină îi plăcea să asculte muzică.

Nu m-a întrebat niciodată cum arată. Și eu îi eram recunoscătoare pentru asta.

Au mai trecut încă două săptămâni până când țarina i-a permis Ecaterinei să-și vadă logodnicul pentru prima de când se îmbolnăvise.

Abia îmi terminasem lectura zilnică, când în ușă a apărut un lacheu și a anunțat sosirea marii ducese. Petru a tresărit și a început să-și muște unghiile. Puteam să văd cât de greu se abține să-și acopere fața. În acea zi purta o perucă stufoasă, care îi făcea capul să pară mai mare decât în realitate. Nu se potrivea deloc cu gâtul lui subțire.

Mi s-a părut că Ecaterina a intrat prea repede, că e prea nerăbdătoare să-l vadă.

— Ți-am adus un cadou, Petru, a spus oprindu-se brusc.

Tot sângele îi fugise din obraji. Și-a ferit privirea, cuprinsă

fiind de o repulsie pe care nu știa cum să o ascundă. Am văzut frica brută și oarbă care îi tăiase respirația.

— Ce este? a întrebat repede Petru.

— O vioară.

I-a întins cutia. Când Petru i-a atins degetele, ea și-a retras mâna.

— Îți place? l-a întrebat.

N-a răspuns.

— Eram atât de îngrijorată, Petru, a insistat Ecaterina.

Vocea ei era tensionată.

— E îngrozitor să nu știi ce se întâmplă. M-am rugat pentru tine. Eram atât de speriată. Nu voiau să mă lase să te văd.

— Cine nu te lăsa?

A deschis cutia, dar nu a scos vioara din ea.

— Țarina. Mama mea. Toată lumea. Am încercat să învăț să cânt la clavecin, dar eu nu sunt la fel de înzestrată ca tine.

Vorbea prea mult, prea repede – cuvintele erau menite să-i ascundă disconfortul, dar cum putea el să nu-i vadă tremurul buzelor și zâmbetul forțat?

— Nu poți să stai aici prea mult, a spus. Nu m-am refăcut încă.

— M-am rugat pentru tine, Petru.

— Ai mai spus asta.

Marele duce a împins cutia viorii. Și-a luat în mână unul dintre soldații de plumb.

— Încă mai pot să mor. Trebuie să am grijă.

— O să ai grijă, i-a spus. Amândoi o să avem multă grijă. N-o să mori.

„Cuvintele potrivite“, m-am gândit. Dar veneau prea târziu.

Dinspre câmpul care se întindea în fața Palatului de Iarnă se auzea un lătrat puternic. Câinii se alergau între ei, așa cum făceau deseori. Scâncetele anunțau momentul în care jocul

devenise primejdios.

În liniștea care a urmat, Petru i-a aruncat Ecaterinei o privire fugară.

— Nu te apropia mai mult, a mârâit când Ecaterina s-a apropiat de patul lui.

S-a oprit.

A dat jos un soldat de plumb de pe noptieră.

— Ridică-l.

Ea s-a aplecat ascultătoare. Când a întins mâna să-i dea soldatul, el n-a vrut să-l ia.

— Pune-l acolo unde a fost.

Ea a pus soldatul pe noptieră. Am văzut cum se ambiționează să se uite la fața lui Petru, plină de urmele lăsate de vărsatul de vânt.

— Pleacă. Nu vreau să te mai văd.

Ea nu s-a mișcat.

— Pleacă! a insistat Petru, aproape țipând.

Ea s-a înclinat.

— *Pleacă!*

Încet, s-a întors pe călcâie și a ieșit din încăpere.

În acea noapte m-am furișat în camera Ecaterinei. Stătea întinsă și nemișcată, cu ochii larg deschiși. Piciorul ei stâng, bandajat, se sprijinea pe două perne.

I se luase din nou sânge.

Nu era nevoie s-o întreb ce s-a întâmplat. Le auzisem deja pe servitoare șușotind că imediat ce ușa camerei lui Petru s-a închis în urma ei, marea ducesă și-a strâns mâinile pe stomac. Abia a reușit să ajungă la privată, unde a vomitat omleta pe care o mâncase la micul dejun. Odată ajunsă în camera ei, a vomitat din nou. Tremura toată, fața i se înroșise, în schimb mâinile îi erau reci ca gheața.

Servitoarele spuneau că mama ei îi poruncise să înceteze cu

plânsul. Pentru că nu s-a oprit, prințesa Johanna a pălmuit-o.

— Proasto, dacă te gonește acum, să știi că acasă nu te așteaptă decât rușinea! a țipat.

Marea ducesă – șușoteau servitoarele – nu s-a liniștit decât atunci când doctorul i-a deschis vena, abia după ce vasul s-a umplut cu patru uncii de sânge.

Am luat mâna Ecaterinei într-a mea. Am simțit strângerea ușoară a degetelor ei încă reci.

I-am șters cu grijă lacrimile de pe față.

S-a întors spre mine. Apoi, cu vocea ei moale și plină, mi-a spus:

— Nu știu ce m-aș face fără tine, Varenka.

În noaptea aceea am luat bucata de chihlimbar cu cele două albine. Prin crăpăturile dintre panourile de lemn ale pereților se strecura mirosul de tămâie pe care servitoarele o ardeau ca să îndulcească aerul din camera marelui duce. Un sfeșnic sfârâia. O bufniță țipa undeva pe acoperișul Palatului.

„Poate oare viața să redevină simplă? Mă voi trezi vreodată cu inima ușoară?“

M-am gândit la mâinile cancelarului, la felul în care mă mângâia cu buricele degetelor. M-am gândit la Purgatoriu, unde păcatele noastre sunt trecute pe răboj, pentru a fi puse în balanță cu faptele bune. Ce avea să apese mai greu: compasiunea sau lăcomia? Mila sau trădarea?

M-am gândit la cei vii care se roagă pentru cei morți.

Pentru mine avea să se roage oare cineva?

Nu mai știu când m-a furat somnul, dar când m-am trezit, încă mai strângeam în mână bucata de chihlimbar.

Marele Post al anului 1745 a început în prima duminică a lunii martie, anunțat de dangătul solemn al clopotului catedralei.

Preoții le reaminteau credincioșilor că *Biblia* spune că înainte de potop oamenii se hrăneau doar cu fructele pământului, obținute prin muncă istovitoare. Acesta e motivul pentru care oamenii, pentru a-și putea ispăși păcatele, trebuie să renunțe în perioada Marelui Post la mâncarea care nu este trebuincioasă pentru menținerea vieții.

Țarina, încă slăbită după boala marelui duce, a renunțat la pelerinajul ei anual și a hotărât să mănânce pește de două ori pe săptămână. Convalescentul Petru a fost scutit în totalitate de post și s-a împărtășit în dormitorul său.

Ecaterina era singura care nu mânca decât pâine și legume fierte. Bea apă în loc de vin și cafea fără frișcă. A stat lângă țarină în timpul slujbei și s-a împărtășit înainte de a le aduna pe doamnele ei de onoare pentru rugăciunea zilnică.

Încă îi mai trimitea cadouri marelui duce. Un set de soldați de jucărie pentru reconstituirile bătăliilor faimoase. O chitară poloneză cu corzi din mațe de oaie, nu din sârmă.

Marele duce refuza s-o vadă pe logodnica lui. Dacă vorbea despre ea, niciodată nu-i spunea Ecaterina. Nu folosea nici apelativul interzis, „Sofia“. Îi spunea întotdeauna „ea“.

— *Ea* este din nou aici? *Ea* nu are nimic mai bun de făcut. Spune-i că sunt ocupat cu muzica mea. Spune-i că am de scris o scrisoare importantă.

Mi-ar fi plăcut să-l pot certa, dar nu-l puteai certa pe prințul moștenitor. Nu puteai decât să-i ignori zâmbetul batjocoritor și să-i repeți:

— Marea ducesă a întrebat dacă poate reveni mai târziu. Marea ducesă a spus că nu o deranjează dacă trebuie să aștepte.

În anticamera apartamentului lui, Ecaterina aștepta răbdătoare ore întregi până când el se îndupleca și îmi spunea s-o las să intre. Când făcea asta, eu deschideam ușa ca el să-i vadă fața palidă și trasă.

Speram ca eu să fiu singura care-i observă lacrimile.

Câteodată îi întorcea spatele și refuza să-i mai vorbească. Alteori îi poruncea să se facă utilă. Asta însemna să aranjeze soldații de jucărie pe câmpul de bătălie de ghips la care tocmai lucra, sau să-i țină bucățile fortificațiilor pe care le lipea.

— Ești atât de neîndemânatică! îi striga când punea soldații într-un loc greșit.

Când i-a spus că vizita s-a terminat, Ecaterina a plecat. Avea o expresie serioasă, studiată, imposibil de citit.

— Roșeața va dispărea, obișnuia să spună când cineva o întreba de logodnicul ei. Părul va crește la loc. E viu. Asta-i tot ce contează.

Țarinei îi spunea că marele duce vorbește des despre recunoștința pe care i-o poartă.

— Majestatea Voastră i-ați salvat viața. Nicio mamă nu ar fi putut să facă mai mult pentru fiul ei.

A sărutat mâinile țarinei.

— Acum este rândul meu să-l fac fericit, i-a spus Elisabetei.

Am observat roșeața din obrajii ei, plecăciunea modestă, strălucirea ochilor larg deschiși, pătrunși de recunoștință și evlavie. Își învățase lecția: nimeni nu mai avea să-i observe dezgustul sau frica.

Dacă joci un rol mult timp, rolul devine o parte din tine.

Nu eram singura care observase schimbările din comportamentul marii ducese. Până și cancelarul încetase s-o mai numească „o micuță *Hausfrau*“, iar când îi menționa numele nu mai zâmbea condescendent.

Dar când începusem să cred că Ecaterina are o șansă, cancelarul și-a jucat atuul, cel pe care aș fi vrut atât de mult să-l uite.

Eram cu țarina într-o cameră mansardată, cu tavanul jos, din aripa de vest a Palatului, când cancelarul a venit cu

scrisorile Johannei.

— Rămâi, mi-a zis când m-am ridicat să plec.

Am înghețat.

— Majestatea Voastră ar trebui să arunce o privire peste astea, a zis, înmânându-i paginile umplute cu măzgălelile Johannei.

— Ce-i asta? a întrebat.

— Recunoștința prusacă, a răspuns.

I-a aruncat o privire iritată, dar a luat scrisorile și l-a rugat să țină lumânarea mai aproape.

A stat lângă țarină cât timp le-a citit. Avea jacheta de catifea purpurie descheiată, iar pe ochiul drept un monoclu, care licărea de câte ori mișca din cap. Țarina scotea mârâieli din ce în ce mai furioase.

„Ne dă nouă rochiile ei pătate de sudoare, de parcă am fi niște cerșetori. Ne obligă să ridicăm în slăvi palatul ăsta murdar... fiica asta de țăran... care se joacă de-a țarina, când ar fi mai fericită într-un grajd.“

— Curierul a fost oprit din drum, i-a spus cancelarul țarinei. Porcăria asta n-a ieșit din Rusia. Dar asta nu e totul. Spune-i Majestății Sale ce ai văzut, Varvara.

Mă rugam să se deschidă pământul sub mine și să mă înghită. Mai bine muream decât să periclitez viitorul Ecaterinei. Dar nu aveam de ales.

— Ce este, Varvara?

Țarina s-a încruntat, neîncrezătoare și curioasă în același timp. Îmbrăcată într-un neglijeu larg, părea enormă și fluidă. Corpul ei amenința să dea pe dinafară din moment în moment.

— Prințesa Johanna, Înălțimea Voastră... am spus.

— Ce-i cu ea?

— A venit o moașă. Am văzut-o părăsind camera prințesei Johanna cu un vas acoperit cu o pânză și cu cârpe însângerate.

— Prințesa Johanna? De unde știi că nu i s-a luat sânge?

— Moașa, Înălțimea Voastră... Am văzut-o îngropând în propria grădină ceea ce era în vas. Prințesa i-a plătit o sută de ruble și a zis că-i mai dă o sută după ce se mărită fiică-sa.

— Unde locuiește moașa asta?

— Pe strada Monetnaia, Înălțimea Voastră. Casa ei este vopsită în albastru. A îngropat chestia în spate.

Roșie la față, țarina s-a ridicat din pat și a început să umble în sus și-n jos prin încăpere. Își strângea în pumni poalele neglijeului.

— O femeie care-și ucide propriul copil! a început cancelarul. Care o lasă pe moașă să pună capăt cu cuțitul vieții pe care i-a încredințat-o Domnul!

Își impunea punctul de vedere, fără nicio subtilitate: „Fiicele sunt ca mamele lor. Cruditatea se moștenește.“

— Totul este posibil acum, Majestatea Voastră? Nu mai există nimic sfânt?

Țarina respira greu, cu ochii umflați și roșii din cauza atâtor nopți de nesomn. Se gândea la Iad, la aburii sulfuroși ai damnării eterne, la diavoli în jachete nemțești care smulgeau ochii și limbile păcătoșilor.

A luat un evantai nou, făcut din piele de lebădă și pene negre, primit în dar de la contele Razumovski. Și-a băgat capul între umeri ca o țestoasă uriașă.

Cancelarul a considerat că tăcerea ei este un semn bun. Ochii îi scânteiau de plăcere, le vedea deja pe Ecaterina și pe mama ei în lacrimi, făcându-și bagajele.

„Dizgrația scoate la suprafață scursorile“, mi-a spus de atâtea ori. „Când cei puternici se prăbușesc, dușmanii ies din întuneric.“

Țarina a rupt evantaiul în două și l-a aruncat pe podea, ca pe o aripă mutilată de pasăre, care nu mai poate fi niciodată

folosită.

În scurt timp, Rusia avea să caute alianța Marii Britanii și a Austriei, exact așa cum își dorea cancelarul. Totul avea să meargă ca pe roate în marele Imperiu din Est.

Avea să vină primăvara. Noaptea, gheața care se crăpa pe Neva urma să pocnească precum o muschetă, și bucăți mari aveau să fie purtate de valuri spre mare.

Iar eu voi rămâne fără prietenă.

Dimineața, Ecaterina s-a dus să se plimbe pe malul Nevei însoțită doar de o servitoare, departe de zidurile false, de oglinzile cu două fețe, de ascunzători și de urechile perfide ale Palatului. Ghioceii, florile preferate ale Ecaterinei, începuseră să-și scoată capul din zăpada de pe câmpuri, iar ea abia aștepta să le găsească.

Am așteptat până când servitoarea care era cu ea și-a agățat rochia în țepii unui ciulin și a rămas în urmă. M-am apropiat de marea ducesă.

— Te rog, nu am prea mult timp. N-ar fi bine să fim văzute.

S-a uitat la mine cu o privire jucăușă:

— Dar de ce, Varenka?

— S-a întâmplat ceva groaznic. Am venit să te previn.

Zâmbetul i-a dispărut de pe buze.

Servitoarea se apropia de noi, ținând în mână capul zdrobit al unui ciulin. Mi-am dus degetul la buze.

Ecaterina a întrebat-o pe servitoare dacă i-a văzut basmaua.

— Probabil că am scăpat-o pe undeva, s-a plâns ea. Cea roșie pe care mi-a dăruit-o mama.

Era o scuză subțirică, dar servitoarea n-avea de ales, așa că s-a întors s-o caute.

Am vorbit cât am putut de repede. Am fost directă.

— Mama ta i-a scris niște scrisori regelui Prusiei. Scrisori pe care țarina nu i le va ierta niciodată.

Frica a inundat ochii Ecaterinei.

— De unde știi? a întrebat.

— L-am auzit pe cancelar vorbindu-i țarinei. Un curier a fost interceptat la graniță.

Ecaterina și-a mușcat buzele. Tare.

— Țarina este furioasă. O să trimită după voi. Cancelarul este convins că o să vă trimită acasă.

Ecaterina s-a uitat repede în spate. Servitoarea era încă destul de departe, așa că mai puteam schimba câteva vorbe.

— Nu vreau să mă întorc, Varenka.

I-am simțit mâna înmănușată strângându-mă de braț, apoi dându-mi drumul repede.

— Nu acoperită de rușine.

— Țarina nu vrea să pleci și tu. Dar trebuie să-i arăți că nu ești ca mama ta.

Nu puteam să-i spun totul. Nu puteam să-i mărturisesc că sunt spion. Nu puteam decât să-i dau un indiciu; să-i arăt o cărare îngustă care s-o ducă departe de prăpastie și să mă rog că este soluția cea bună.

— Îngenunchează în fața ei, Ecaterina. Sărută-i picioarele. Plângi. Spune-i țarinei că ea este singura ta mamă. Asta vrea să audă. Dacă nu faci asta...

Ecaterina s-a înfiorat.

— Norocul nu e chiar atât de orb pe cât cred oamenii, dar trebuie să iei măsuri, am insistat.

Vocea mea era puternică și sigură, de parcă nu i-aș fi spus cu câteva clipe în urmă că trebuie să se rupă de femeia care o născuse.

Servitoarea se săturase să caute basmaua fantomă și se apropia repede. M-am înclinat.

— Trebuie să plec, i-am spus Ecaterinei.

— Îți mulțumesc, Varenka. Nu voi uita niciodată fapta ta. Te

voi răsplăti.

S-a întors către servitoare.

— Nu-ți face griji pentru basma, a strigat-o. Sunt atât de uitucă. Poate că nici n-o aveam la mine.

Am întârziat în anticameră în acea noapte, așteptând să fiu chemată, dar țarina nu avea chef de bârfe. Dinspre camera în care urma să doarmă țarina, am auzit vocea cancelarului urmată de râsul nervos al cuiva, dar nu puteam să-mi dau seama cine este.

Când clopoțelul de serviciu a sunat, am văzut un lacheu tânăr și suplu pe care nu-l mai văzusem niciodată intrând în încăpere.

— Adu-mi-le pe amândouă, am auzit-o pe țarină țipând. Imediat.

Nu a durat mult. Zgomotul pașilor se întețea, tocurile pantofilor răpăiau pe scările de lemn. Cineva a țipat. S-a împiedicat. Un alt țipăt, de data asta mai aproape.

M-am furișat în spatele perdelei. Inima îmi bătea puternic. Johanna și Ecaterina au venit în fugă, escortate de doi străjeri. Mama și fiica au fost smulse din paturile lor, cu hainele mototolite, cu cataramele și nasturii descheiați – răvășite și îngrozite, exact așa cum a poruncit Elisabeta să fie aduse.

Prințesei Johanna îi atârnau brațele pe lângă corp ca aripile unei păsări împușcate, dar pe ea am privit-o numai în treacăt. Ecaterina era cea care mă interesa. Fața i se îmbujorase din cauza alergatului și avea cearcăne roșii în jurul ochilor. Tot viitorul ei depindea de ceea ce avea să se întâmple.

Ușa s-a deschis, iar străjile le-au condus în fața țarinei.

Dincolo de anticamera în care mă ascunsesem, pașii înăbușiți ai străjerilor se întețeau. Umilirea celor puternici însemna întotdeauna o distracție pe cinste. Până a doua zi de dimineață, toată lumea avea să afle despre lenjeria de corp

murdărită într-un acces de frică, despre unghii mușcate până la sânge, despre mâini care tremurau așa de tare încât nu puteau să țină o ceașcă de cafea.

Vocea țarinei era ca un răget. „O țară barbară?... o femeie vanitoasă și înșelătoare care se crede vrednică să o stăpânească!“

Fusese înșelată. Lăsase să i se cuibărească o viperă în sân. Rusia fusese desconsiderată, calomniată, umilită. De un nimeni. De o curvă nemțoaică.

— Ăsta-i felul în care nemții plătesc pentru ospitalitate?

— Astfel îi tratează nemții pe cei care le vor binele?

— Asta înțeleg nemții din loialitate și recunoștință?

— Curvă nerecunoscătoare!

— Trădătoareo!

Apoi s-a auzit vocea Ecaterinei.

— Înălțimea Voastră, mi-ați salvat viața. M-ați tratat ca pe propriul copil. Ca pe propria fiică. Ați făcut atât de multe pentru familia mea, iar eu am încercat să fiu demnă de încrederea dumneavoastră, iar acum nu mai rămân cu nimic. Eu nu am mamă, căci n-o pot numi „mamă“ pe cea care a trădat-o pe binefăcătoarea mea. Voi pleca împreună cu ea, așa cum a ordonat Înălțimea Voastră, dar vă implor să nu mă lăsați să plec fără binecuvântarea dumneavoastră.

— Ascultă, nenorocito! am auzit-o pe țarină țipând. Ascultă cuvintele fiicei pe care nu o meriți. Dispari din fața mea! Afară!

Ceva s-a izbit de podea, apoi s-a auzit cuvântul pe care și eu îl așteptam.

— *Singură!*

Ușa s-a deschis, și prințesa Johanna s-a prăvălit afară, cu umilirea adunându-i-se în gât ca o gâlmă, ca o nucă înghițită în întregime.

Am ieșit din ascunzătoare. Inima îmi bătea puternic. Am

trecut pe lângă lachei și străjeri, ignorându-le privirele avide. M-am surprins rugându-mă: „Să fie acesta noul început, un semn al viitorului. Să fie o lecție învățată și mereu prețuită. O lecție care să fie reamintită atunci când zilele vor fi din nou negre.“

Am mers mai departe – podeaua scârțâia sub tălpile mele. Din cauza aerului uscat al iernii, lemnul își pierdea umiditatea. Până la primăvară, coridoarele lambrisate ale Palatului de Iarnă aveau să fie și mai poroase, și mai crăpate.

„Să avem atenția sporită“, mă rugam. „Să ne ascundem adevăratul caracter de cei care cred că ne cunosc atât de bine. Cei care cred că ale lor sunt trupurile și sufletele noastre.“

Nu trebuia să mă uit la fața cancelarului ca să-mi dau seama că își ascunsese cu succes dezamăgirea. Avea să strângă scrisorile nesăbuite ale Johannei, să se închine și să plece. Avea să se holbeze la flăcări în camera lui, cu o sticlă de vodcă servită pe o tavă.

Nu avea să mă mai cheme un timp. Avea nevoie de buze mai docile, de mâini mai dornice să-l aline, de gânduri cărora nu trebuia să le dea ascultare ori să le pună capăt. Voia să se vadă oglindit în niște ochi goliți de orice îndoială, într-o inimă înmuiată de frică.

„Să nu mă tragi niciodată pe sfoară“, îmi spusese. „Să nu faci pe deșteapta, Varvara.“

Nu-mi păsa. Ecaterina n-avea să fie trimisă acasă. Prietena mea era în siguranță.

Nu mai eram singură.

În noaptea aceea am așteptat ore întregi în fața camerei ei. Într-un final, după ce țarina i-a dat voie să plece, a venit. Fața îi era scăldată în lacrimi. Am legănat-o în brațe ca pe un copil, liniștind-o, mângâindu-i părul mătăsos.

— S-a terminat, am murmurat. Ești în siguranță acum,

Ecaterina. Totul va fi bine. Cancelarul a spus ceva înainte să plece?

— A spus că are încredere în judecata Elisabetei. Că știa că țarina nu se gândește decât la viitorul prețios al Rusiei. Dar continua să-i arate scrisorile.

„E înzestrat cu o șiretenie de vulpe“, m-am gândit. Se gândise la vinovăția prin asociere. Vinovăția datorită legăturii de sânge. Nu putea să se opună milosteniei pe care Elisabeta a arătat-o, dar putea să-i aţâţe furia.

— I-a spus să-și ia scrisorile murdare, Varenka, a spus Ecaterina. Le-a aruncat pe podea, iar el s-a aplecat și le-a cules. Una câte una.

Ecaterina și-a ridicat capul și a zâmbit pentru prima oară. Pentru o clipă am rămas surprinsă. Pentru că avea zâmbetul înșelător al unui copil.

Timp de trei zile, în luna aprilie a anului 1745, acompaniați de bătăile tobelor, heralzii străbăteau călare străzile Sankt Petersburgului, anunțând că nunta regală va avea loc pe data de 21 august. Curând, din ordin imperial, nobililor de frunte li se dădea cu împrumut o sumă de bani, ca să se pregătească pentru ziua cea mare. Imediat ce gheața de pe Marea Baltică s-a topit, vasele au început să aducă pânzeturi, trăsuri, articole de toaletă și vinuri din Franța. În Sankt Petersburg, doar mătăsurile englezești erau mai populare decât țesăturile de mătase din Zerbst, în special cele deschise la culoare și cele albe, decorate cu flori mari de aur și de argint. Tatăl Ecaterinei trimisese o navă încărcată cu bere din Zerbst, dar s-a ajuns la concluzia că e prea slabă și fără gust.

Țarina supraveghea fiecare detaliu și adesea se răzgândea din cauza celui mai banal pretext. O vreme, și-a dorit ca tânăra pereche să fie binecuvântată în Camera de Chihlimbar. Apoi, a decis că încăperea este prea mică. A comandat un cupeu din

Franța, cu panouri de sticlă, care avea să arate ca o uriașă cutie de bijuterii, astfel încât poporul rus să poată admira perechea ducală în timpul procesiunii de nuntă. Oare ar trebui decorată cu flori, se gândea neliniștită, sau cadrul de aur ar trebui să rămână singura decorație? Apoi, în ziua în care se pregătea să semneze comanda pentru cupeu, o pasăre s-a izbit de fereastra dormitorului, și de atunci n-a mai vorbit nimeni despre panouri de sticlă.

Cancelarul n-a mai trimis după mine de când prințesa Johanna fusese umilită, dar țarina îmi dădea atâtea sarcini, încât nu m-am mai gândit la asta decât în treacăt. Înfrângerile nu l-au afectat niciodată prea tare. Și de data aceea – cum se întâmpla de fiecare dată – și-a recăpătat repede echilibrul. Cu ocazia fiecărei vizite pe care o făcea în camera de oaspeți a Elisabetei, o ridica în slăvi pe viitoarea mireasă imperială, ca și cum nu intenționase niciodată să se descotorosească de ea.

„Tu nu ai prieteni, Varvara“, obișnuia să-mi spună. „Tu ai obiective și țeluri. Timpul schimbă totul. Învață atât de la leu, cât și de la vulpe. Pentru că o vulpe nu se poate apăra în fața unei haite de lupi, iar un leu nu știe cum să evite o capcană.“

Țarina a hotărât ca prințesa Johanna să plece abia după nuntă.

— Nu mai vreau să aud zvonuri mârșave, i-a spus.

„Nu toate fiicele s-au dovedit a fi ca mamele lor“, spuneau ochii ei de câte ori o măsura pe rivala învinsă. Trădarea nu era contagioasă.

În ceea ce o privește, prințesa Johanna făcea ceea ce i se spunea. Suporta laudele dulci ale fiicei sale și privirile aspre ale țarinei. A anulat orice vizită. De fiecare dată când treceam pe lângă camera ei, o auzeam făcându-și bagajele. Servitoarele ieșeau în grabă, încărcate cu coșuri; lacheii cărau lăzi și coșuri din paie.

Am vorbit cu ea o singură dată înainte de ziua nunții. Se aventurase în afara camerei cu un scop oarecare. Era speriată și agitată, pupilele îi erau dilatate din cauza beladonei. Când m-a văzut, s-a oprit brusc și, poate observând cei doi străjeri aflați în apropiere, a făcut un efort să mă salute.

— Ești bine? m-a întrebat cu o voce încordată.

— Da, i-am răspuns. Ce drăguț din partea dumitale să întrebi, prințesă. Bănuiesc că și dumneata ești bine?

— Sunt bine. Sunt bucuroasă că plec acasă. Am și alți copii care au nevoie de mine. Mai mult decât Sofia.

Mi-am ațintit privirea asupra aluniței sub formă de semilună, pe care și-o lipise deasupra buzei superioare, ignorând unda de ironie din vocea ei. Nu-mi păsa dacă bănuia că eu o trădasem. Femeia aceea fusese cât pe ce să distrugă viața fiicei sale. Și pentru ce? Pentru vanitatea și plăcerea ei.

Prințesa Johanna s-a uitat spre străjeri. Urmărindu-i privirea, am descoperit că ne priveau cu atenție. Cel care era mai înalt mi-a făcut cu ochiul și și-a dus mâna la inimă.

Roșeața de pe fața marelui duce a dispărut treptat. Dar după ce umflăturile s-au retras, unul dintre ochi părea să fie mai jos decât celălalt. Părea că este într-o stare permanentă de uimire. Încercam să-mi scot din minte faptul că semăna cu un clovn.

Ecaterina nu și-a ferit privirea. Și n-a tresărit când Petru s-a plâns că e prea slabă și că are bărbia prea ascuțită, sau când i-a spus că prințesa Curoniei este cea mai frumoasă femeie pe care a văzut-o vreodată.

L-a făcut să râdă mieunând iar ca o pisică. I-a desenat planul palatului berlinez al lui Frederic al Prusiei: Sala Albă, Coridorul de Aur și Camera Tronurilor. A dat din cap și i-a zâmbit când el i-a spus că uniformele prusace au o croială mai bună și că sunt făcute dintr-un material mai rezistent decât cele

rusești.

Vizitele ei la marele duce au devenit mai lungi.

O lăsa să-i citească din documentele primite din Holstein: arende care erau pe cale să expire, un tabel cu taxele percepute pentru ridicarea cadavrelor de animale, petiții în care se cerea scăderea impozitelor sau construirea unei noi fabrici de bere. Pretindea că literele gotice îi obosesc ochii. Ea s-a oferit să-i scrie scrisorile. Tot ce avea el de făcut era să le semneze și să le sigileze.

„Femeile sunt deștepte în felul lor“, i-a spus el. „Au mai multă răbdare când vine vorba de lucruri banale.“

Odată, Ecaterina i-a spus că ar trebui să-și facă cruce mai des în timpul liturghiei.

— Ca să fii sigur că oamenii te văd făcând asta, Petru. Tu vei fi țarul lor.

El a fost de acord.

Ascultând acele dialoguri, am devenit mai curajoasă. Ecaterina era prietena mea. Elisabeta n-avea să trăiască o veșnicie. Într-o bună zi, marea ducesă avea să fie soția Țarului.

Viitorul meu la curte era asigurat.

În iunie, în timp ce pregătirile pentru nuntă se intensificau, treburile obișnuite de la palat începeau să lâncezească. Țarina lăsa documente nesemnate; negocierile stagnau, diplomații străini așteptau săptămâni întregi, fără succes, să fie primiți în audiență. Nu avea timp de asemenea lucruri, i-a răspuns cancelarului, care începuse să se neliniștească. Erau liste cu invitați pe care trebuia să le definitiveze, trebuia stabilită aranjarea meselor, trebuia discutată componența cortegiului, favorurile care trebuia acceptate și cele care urma să fie refuzate.

— Strălucirea cere multă muncă, a spus țarina, oftând exasperată.

Nu am văzut-o niciodată atât de entuziasmată. Băile rusești de aburi au înlocuit căzile. În fiecare dimineață, obișnuia să se plimbe desculță, spunând că așa își îmbunătățește circulația. Insista ca ferestrele să fie lăsate deschise chiar și în zilele cele mai fierbinți, iar camera ei se umplea de miros de bălegar ce venea de pe câmpurile țarului. Vazele trebuia umplute cu flori de câmp – margarete sălbatice, sânziene și mușețel –, mirosul copilăriei ei.

Toată lumea era cuprinsă de frenezia pregătirilor. În curând, tufele și gardurile vii din jurul Palatului au fost acoperite cu pânze de in, lăsate să se albească și să se usuce la soare. Dinspre bucătărie se auzeau strigăte nervoase, oale și tigăi trântite. Servitoare cu ochi încercănați și mâini roșii alergau în toate părțile. Grădinarii de la oranjeria din Oranienbaum trimiseseră lămâi înfloriți în ghivece de argint, ca să îndulcească aerul Palatului.

Pisicile țarinei au fost izgonite în anticamere, pentru că întregul Dormitor Imperial ajunsese să fie acoperit cu mostre de pânză, de dantelă, panglici, piele și ghemuri de lână. Cei cinci lachei cărora țarina le cerea adesea să-i cânte au fost obligați să aducă o bancă lungă pe care să stea.

Pandorele care purtau modelele de hainelor de nuntă erau prezentate și respinse cât ai clipi, în timp ce noua servitoare șefă aștepta, tremurând îngrijorată. Ea nu știa că volănașele înspumate nu mai erau la modă, că prea multe pietre prețioase cusute pe rochie vor face ca rochia să fie prea rigidă? Nu se găseau nuanțe mai estompate de alb? Urmărind-o cum se înclină și se retrage din încăpere, începeam și eu să mă îndoiesc că vreo ținută ar putea fi demnă de aprobarea țarinei. Dar când nopțile au început să se scurteze, țarina i-a chemat la ea pe Ecaterina și pe Petru să le aducă la cunoștință decizia luată.

Două pandore mari stăteau pe masă. Pandora Ecaterinei

purta o rochie din pânză argintie, bogat ornamentată la cusături și pe manșete. Peste rochie plutea o dantelă subțire ca pânza de păianjen. Pandora lui Petru era înveșmântată într-un costum din același material, dar atât haina, cât și sabia erau bătute cu diamante. Țarina a înclinat cele două păpuși una spre cealaltă, mimând o îmbrățișare, și a zâmbit radios spre perechea ducală.

Ecaterina a atins materialul rochiei, exprimându-și surpriza la vederea elaboratelor cusături cu fir de argint. Marele duce a împuns cu degetul pandora lui.

— Ce părere ai, Petru? l-a întrebat țarina.

Țarina i-a ordonat să-și dea pe față și pe frunte cu o cremă care să-i mascheze cicatricele. De la distanță, fața lui părea destul de netedă, dar văzută de aproape, crema părea fărâmicioasă și uscată și îi murdărea reverele hainei.

— Întreab-o pe ea, a zis el arătând spre Ecaterina.

Ecaterina a făcut o reverență:

— Rochia este frumoasă, Înălțimea Voastră. Cea mai frumoasă rochie pe care am avut-o vreodată.

— Copiii lunii, a spus țarina. Veți arăta ca o pereche de copii ai lunii.

S-au înclinat amândoi în fața ei și au părăsit încăperea împreună, ținându-se de mână.

Țarina a scos un oftat de plăcere, dar eu eram atentă la servitoarea șefă. Tocmai își ștergea o lacrimă. Cu silueta subțire și înfățișarea proaspătă, nu semăna deloc cu predecesoarea ei, dar eu mi-am adus adus aminte deodată fața palidă și îngrozită a lui Madame Kluge, în ziua în care gărzile au târât-o spre eșafod. Ca să alung imaginea, mi-am amintit de vânătăile pe care le avusesem cândva pe fluierul piciorului și de zâmbetul ei batjocoritor, dar amintirile acelea erau ca niște vălătuci de praf care se adună sub pat.

Căderea ei în dizgrație a fost pentru mine un câștig și un avertisment. Imediat ce spatele ei se vindecase suficient de mult încât să se poată ridica, fusese trimisă înapoi în Germania. „Tot e mai bine decât în Siberia“, îmi spusese cancelarul.

În aceeași zi, ceva mai târziu, l-am auzit pe marele duce spunând în apartamentul său că i-ar fi plăcut ca mătușa lui să nu insiste ca la nuntă muzica să fie asigurată de instrumentele de suflat. Viorile erau mult superioare. De asemenea, i-ar fi plăcut ca Ecaterina să miroasă mai bine. Ar trebui să-și clătească gura cu vodcă, așa cum făcea el.

„Nu-i nimic“, mi-am zis. „Nunta o să aibă loc. Nunta o să aibă loc“, am murmurat în timp ce mă grăbeam să îndeplinesc una dintre multele mele sarcini. În ultimul timp, țarina mă chema să-i caut mostrele de material pierdute, sau să scriu în grabă bilețele după dictare, adresate bijutierului sau fabricantului de parfumuri. Cămărașul a fost prins furând potârnichi. Jumătate din transportul de vin dispăruse.

Nicio corvoadă nu i se părea prea banală. A vrut să vadă mesele lustruite și a depistat imediat zgârieturile și ciobiturile care trebuia nivelate. Ea era cea care decidea ce portret trebuie curățat cu lapte, care geam crăpat trebuie înlocuit. Îi lua la întrebări pe bucătari, pe negustorii de vinuri și pe grădinari; s-a asigurat că strugurii, ananașii, portocalele și fructele zaharisite n-aveau să lipsească. S-a enervat când a aflat că afumătorile întârzie cu livrarea de sturion afumat și de batog. Niciunui oaspete străin nu trebuia să i se dea ocazia să ia în derâdere ospitalitatea rusească.

Mai ales când era vorba de nunta viitorului țar.

Treceam în grabă pe coridor, când am auzit vocea cancelarului în spatele meu.

— Varvara, nu ți se pare că fetele tinere se emoționează

când vine vorba de nunți?

M-am oprit și m-am întors spre el.

— Marea ducesă arată splendid zilele astea, a continuat.

Simțeam ironia din vocea lui, dublată de o ușoară nuanță amenințătoare.

— Da.

— Și te-a molipsit și pe tine exaltarea, a continuat, blocându-mi calea. Ei, ei, cine ar fi crezut?

Nu mă mai chemase la el din ziua în care Johanna căzuse în dizgrație. Mascându-mi agitația, mi-am strâns buzele și am încercat să-mi dau seama ce înseamnă cuvintele lui. Dar știam deja. Șeful rețelei de spionaj al curții ruse mă ținuse sub observație și nu era prea mulțumit.

Am făcut un pas în față.

S-a înclinat batjocoritor în fața mea și a făcut un pas în spate ca să pot trece.

În timpul lunii iulie țarina trimitea în fiecare dimineață după Ecaterina, o punea să stea lângă ea și o umplea de laude. Îi împletea panglici colorate în părul închis la culoare, o punea să probeze un *kokoshnik*[4] roșu, împodobit cu perle mari, care fusese cândva al mamei ei. A pus-o să învețe dansuri rusești și să guste din mâncărurile pe care le aduceau bucătarii pentru a fi aprobate pentru nuntă. Țarina a ales locul în care avea să aibă loc ceremonia: Catedrala Kazan, care purta hramul celei înfățișate de icoana ei preferată. Fecioara din Kazan vindecase bolnavi și schimbase soarta unor bătălii aproape pierdute, zdrobind inamicii Rusiei. Elisabeta râvnea după miracole la fel de mult cum râvnea după străjerii Palatului.

În nopțile în care țarina nu avea nevoie de serviciile mele, eu și Ecaterina făceam planuri. Marea ducesă avea nevoie de cineva în care să aibă încredere.

Avea nevoie de mine.

— Imediat ce-o să mă căsătoresc, o să cer să fii adusă în fața mea, mi-a spus Ecaterina. O să spun că mă dor ochii de la lumina lumânărilor și că am nevoie de cineva care știe să citească în franceză și în rusă.

Am dat din cap.

— Imediat ce-o să pot, o să te fac domnișoara mea de onoare, Varenka. Nu știu cum, dar găsesc eu o cale. Atunci o să fim tot timpul împreună. O să mă ajuți întotdeauna, nu-i așa?

I-am dus mâna la buze.

În camera vecină, prințesa Johanna își punea la punct servitoarele:

— Nu așa, proasto, ai grijă, se auzea prin peretele subțire care separa camera ei de cea a Ecaterinei.

M-am uitat la Ecaterina.

— Hai să nu vorbim despre ea, a spus Ecaterina și și-a ferit privirea.

„Avea dreptate“, am hotărât. Mama ei era trecutul, nu viitorul. Iar trecutul conta din ce în ce mai puțin.

Devenisem lipsită de griji în zilele acelea? Ametită de gândul că după nunta imperială, eu, fiica unui legător de cărți, aveam să o însoțesc pe marea ducesă ca o servitoare cu origini aristocrate?

Mă pierdusem oare în zâmbetele și fricile copilărești ale Ecaterinei?

— Ce-o să facă atunci când o să fim lăsați singuri, Varenka?

— O să te sărute.

— Pe buze?

— Da.

— Și apoi?

— Pe sâni.

— Și eu ce trebuie să fac? Să-i întorc sărutul?

— Da.

— O să doară?

— Un sărut?

— Nu, știi tu ce! Mama mi-a spus că o să doară, dar că este de datoria mea să îndur.

— S-ar putea să te doară.

— Tare?

— Nu prea tare.

„O să se termine repede“, m-am gândit. El va scoate un geamăt de plăcere și se va descărca.

— În curând o să fie un copil acolo, i-am spus, arătând spre pântecul ei. Și atunci nimic n-o să mai conteze.

În acele zile tensionate, Ecaterina izbucnea în plâns din cauza celor mai banale motive – o panglică ruptă, un pieptene din carapace de broască țestoasă, adus din Germania, care nu mai putea fi folosit. Odată și-a mușcat mâna atât de tare, încât a țâșnit sângele.

Diversitatea era remediul pe care îl căutam pentru ea: o plimbare scurtă prin grădină, cu pași din ce în ce mai iuți, până când rămâneam amândouă fără aer; niște pisici abia fătate, găsite în pod, pe care eu le coboram în brațe și apoi, sub privirea îngrijorată a mamei lor, puneam acele mici creaturi, care se zvârcoleau, în poala Ecaterinei.

Încercam să nu mă gândesc la zâmbetul buimac al cancelarului.

În ziua nunții, vineri, 21 august, țarina a luat parte la îmbrăcarea și fardarea miresei. A întins o pată de culoare pe obrajii Ecaterinei, a așezat coroana ducală pe părul proaspăt ondulat și a îmbrățișat-o, apoi i-a dat voie croitorului să facă ultimele ajustări.

— O zi minunată, a declarat Elisabeta. Un nou început.

A fost ziua trompetelor și a timpanelor, ziua celor o sută douăzeci de trăsuri care au ieșit pe porțile Palatului de Iarnă și

s-au îndreptat spre catedrală. Străjeri în uniforme noi și strălucitoare așteptau în poziție de drepți. Ovațiile se ridicau deasupra larmei mulțimii care se îmbulzea. Ecaterina și Petru au urcat împreună cu țarina în cupeul care arăta ca un mic castel. Era tras de opt cai albi cu harnașamente aurite și pene mari în coamă.

Nunta a fost splendidă. Preotul a cântat „O, Doamne, Dumnezeul nostru, încununează-i cu glorie și onoare“, în timp ce două coroane scânteietoare au fost trecute pe deasupra capului miresei și a mirelui, coroane care aveau să fie ținute la vedere într-o cutie, deasupra patului conjugal. După ce inelele de aur curat au fost binecuvântate, mirii au făcut schimb între ei.

Mirele și mireasa au îngenuncheat pentru a cere binecuvântarea țarinei. Bubuiau tunurile, iar în toate bisericile din Sankt Petersburg răsunau clopotele. Părintele Teodorovski a vorbit despre miracolele providenței divine care i-au unit pe vlăstarele caselor Anhalt și Holstein și aveau să-i proteje în timpul domniei lor. Cancelarul i-a felicitat pe cei doi, rostind un discurs bombastic, a lăudat intuiția feminină a Elisabetei și a evocat moștenirea lăsată de celealaltă Ecaterina Alexeevna, iubita soție a lui Petru cel Mare, țarina Rusiei. A vorbit despre spiritul tenace al marelui duce, o dovadă evidentă a faptului că prin venele lui Petru curge sângele Romanovilor. „Aceasta este o zi memorabilă“, a zis cancelarul, o zi care îl umple de mândrie și speranță pentru Rusia și de profundă recunoștință pentru suveranul său.

— Lingușitor bătrân, a mormăit țarina ca pentru sine.

Radia.

Nu fuseseră semne rău prevestitoare. Mirele a fost primul care a pășit pe bucata de pânză albă pe care trebuia să stea perechea. Inelele nu au căzut pe jos; flăcările lumânărilor n-au

tremurat și nu s-au stins.

Din vârtejul amețitor al petrecerii și al distracțiilor care au urmat în acea magică noapte, îmi aduc aminte o serie de incidente ciudate: bețivul francez care tot insista asupra faptului că în timpul unei călătorii văzuse o vrăjitoare ce nu lua foc; austriacul ursuz care s-a înecat cu niște bucăți unsuroase de cârnați; mirosul de urină care venea dinspre șemineul din marele hol; mâinile neastâmpărate ale cuiva pipăindu-mi sânii; o pisică fugărită prin curte de un purcel care guița.

Îmi amintesc chipul Ecaterinei, pupilele dilatate din cauza mătrăgunei, tivul rochiei albe, strălucitoare, mânjită cu funingine. A avut un puternic acces de sughiț care nu mai voia să treacă. Și îmi amintesc protestele vehemente ale lui Petru de câte ori auzea pe cineva spunând că nerăbdarea lui de a ajunge în patul matrimonial e de înțeles.

Prințesa Johanna a ținut să facă un întreg spectacol, proslăvind cu voce tare tot ce se afla în jurul ei. „Rochia miresei îți taie răsuflarea.“ „Țarina este deosebit de milostivă și bună.“ „Fata mea este în mâini bune.“ „Rusia este o țară care va avea un viitor glorios, un Imperiu puternic, fără egal.“

A tot repetat cât este de recunoscătoare pentru timpul petrecut în Rusia, dar că acum așteaptă cu nerăbdare să ajungă acasă.

Uriașul disc de argint al lunii plutea deasupra Nevei, chiar în spatele fortăreței Petropavlovski. Aerul răcoros era doar o amintire vagă a vânturilor din nord, care aveau să întoarcă în scurt timp. Pe străzi, jonglerii schimbaseră mingile și inelele cu torțe aprinse. Artificiile explodau într-o ploaie de scântei.

Cele două coroane au fost așezate într-o cutie rezistentă, care apoi a fost țintuită în perete, deasupra patului conjugal.

Țarina a fost cea care i-a condus pe proaspeții însurăței în camera nupțială în acea noapte. Tot ea a fost cea care a închis

ușa în urma lor.

În dimineața următoare, am luat un bol cu gheață de la cameristă. Am ciocănit ușor la ușa camerei nupțiale.

— Întră, am auzit-o.

Ecaterina stătea pe jos, lângă pat. Prin deschizătura cămășii de noapte din batist i-am zărit pielea albă, luminoasă și sfârcul roz și rotund. Nici urmă de Petru.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat-o.

A dat din cap.

— Am văzut un șobolan, a zis, arătând spre colțul de lângă șemineu. De acolo a ieșit.

— Nu mai e, i-am zis.

Am luat o bucată de gheață și i-am frecat pielea umflată de sub ochi. Gheața a început să se topească, și picăturile reci mi se prelingeau sub mânecă.

— Știu, a zis Ecaterina și a oftat.

Nu s-a mișcat.

M-am folosit de pălăvrăgeala senină cu care eram atât de obișnuită în acele zile. Am flecărit despre cum se clătina contesa Golovina pe ringul de dans, despre bucuria ce inunda fața contelui Șuvalov de câte ori zărea o gleznă armonioasă.

Am fost sclipitoare.

Am râs la propriile glume.

Ea nu mă asculta.

— Parcă am un bolovan aici, mi-a zis, arătând spre piept.

Avea o voce îndurerată. Și-a adulmecat brațul, mânecile și și-a băgat nasul și în deschizătura cămășii de noapte, apoi și-a ridicat privirea spre mine. Avea fața schimonosită de durere.

Am îngenuncheat lângă ea și i-am luat mâna albă și puternică, pe care lucea verigheta.

— Avea o butelcuță de vodcă ascunsă în halat. Mi-a dat și mie să beau. Mi-a spus că femeia trebuie să asculte de bărbatul

ei, că dacă într-o zi senină bărbatul îi spune femeii sale „Uite ce întuneric este afară“, ea trebuie să-i spună „Atât de întuneric că nu se vede nimic“. Iar dacă apoi el spune „Dar suntem în plină zi“, ea trebuie să zică „Într-adevăr, ce proastă am fost că n-am observat“. Apoi a băut până a adormit.

— S-a atins de tine?

— Nu.

— Te-a sărutat?

— Nu.

— Nici măcar atunci când s-a trezit?

— Nu. Nici nu știu când a plecat.

— A fost astăzi cineva pe aici?

— Contesa Rumianțeva și prințesa Galițina. Au luat cu ele cearșafurile.

Am ridicat cuvertura patului. Salteaua era neacoperită.

A început să plângă.

— Nu-i nimic, i-am zis.

Am ridicat-o de pe podea și am pus-o să stea pe marginea patului.

— Mai mereu se întâmplă așa.

— De unde știi? a zis plângând.

— Bărbații se sperie. Se înmoaie, se neliniștesc, le e rușine de propria slăbiciune. E vorba doar de prima noapte. Nu pune la suflet, i-am spus. Nu înseamnă mare lucru.

În acel moment credeam tot ce ziceam.

Prințesa Johanna a plecat trei zile mai târziu, la apusul soarelui. Am trecut pe lângă camera ei și am văzut ușile larg deschise. În afara unui coș de paie, câteva farfurii sparte și niște bucăți de dantelă ruptă pe care nici servitoarele nu le voiau pentru ele, încăperea era goală.

Mai târziu aveam să aflu că țarina i-a dat Johannei o scrisoare adresată regelui Prusiei, în care cerea retragerea

imediată a ambasadorului Prusiei. Se zvonea că la Berlin avea să fie decapitat un spion rus. În Sankt Petersburg, un agent prusac urma să fie trimis în Siberia. Așa cum își dorise cancelarul, n-avea să se mai discute niciodată despre o posibilă apropiere între Prusia și Rusia.

Prințesa Johanna nu și-a luat rămas-bun de la fiica ei. A scris doar un bilețel de adio în care spunea că nu vrea să supere o mireasă fericită, aducându-i tristețea pe care o implică despărțirea.

Ecaterina a citit bilețelul și l-a aruncat în foc.

— Prinde-mă, Varenka, a strigat și a zbughit-o pe coridor.

Am fugit după ea.

---

[4] Bonetă tradițională purtată de rusoaice.

3

1745-1748

Imediat ce entuziasmul nunții imperiale a trecut, starea de iritare a țarinei a revenit. Vedea din nou semne peste tot, și toate aveau legătură cu ea. Un geam care se zgâlțâia, o pasăre moartă care se prăvălise prin horn, o haină de călărie care dispăruse. Vânătorile au fost amânate, rochiile au fost trimise înapoi. Scăpa de întrebări dând nervos din umeri. Doar pisicile îi mai înseninau chipul. Le purta în brațe, le spunea „copilașii mei“ și le arunca ghemuri de ață cu care să se joace.

— Voi mă iubiți așa cum sunt, am auzit-o șoptind în blana mătăsoasă a lui Pușok.

Bârfele de la Palat au sporit. Petru a zis despre mătușa lui că este „o iapă în călduri“. Apoi că e „o curvă grasă“. Vorbe lipsite de umor și de imaginație, dar ce mai aștepți din partea unui prinț moștenitor sărac cu duhul, căruia îi place să le toarne băutura în cap servitorilor? „Ce crede ea, că sunt o maimuță pe care o ține într-o cușcă?“ se zicea că ar fi urlat.

A adus o cutie cu soldați de plumb în dormitor. Trei ore i-a citit Ecaterinei despre caracterul complex al unei bătălii. S-a îmbătat și a adormit.

La o lună după nuntă, marea ducesă era încă virgină. Țarina nu era deloc amuzată.

— Ce lipsă nerușinată de recunoștință! a țipat. Am fost prea bună cu el, prea indulgentă.

Bănuiam că responsabil pentru acele cuvinte e chiar cancelarul, care își stârnea pofta încăpățânată și otrăvitoare de răzbunare. Am detectat urme ale prezenței sale zilnice în iatacul imperial: mănuși din Montpellier parfumate cu nucșoară, ochelarii cu ramă de alamă pe care-i uitase pe maldărul de corespondență pe care țarina mă rugase să i le citesc. De fiecare dată când intra în camera țarinei, își îngusta ochii și privirea lui trecea pe deasupra mea, de parcă aș fi fost o pâclă care îi îngreunează vederea.

Încă nu-mi solicitase serviciile. Nu mai avea nevoie de atingerea mea. Nu-l mai interesau poveștile mele, nici noutățile pe care i le spuneam.

„Ce contează?“ m-am gândit.

Dacă frica încerca să-mi sfideze rațiunea, o alungam.

Țarina continua să trimită după mine. Eram în continuare singura prietenă a Ecaterinei.

I-am explicat țarinei cât de harnică fusese perechea ducală în ceea ce privește obligațiile oficiale. Am lăudat răbdarea lui Petru și bunăvoința Ecaterinei. În săptămânile care trecuseră, au fost rugați să fie nași, martori la câteva nunți, invitați la liturghii și la sfințirea unor biserici.

Țarina a dat din umeri și s-a îmbufnat.

— Aseară s-a dus la ea în dormitor?

— Da, Înălțimea Voastră.

— A dormit în patul ei?

— Da.

— Și atunci de ce nu s-a culcat cu ea? Ce face de îl îndepărtează?

— E rușinoasă, am spus.

— Rușinoasă? a repetat țarina, înainte să mă dea afară din

cameră.

Vocea îi era plină de îndoială.

Afară, pe coridor, străjerii își schimbau postul. Erau din regimentul Preobrajenski; vestoanele lor verzi ca frunza erau căptușite cu roșu. Mirosul de tutun, vodcă și sudoare plutea în aer. Au bătut din călcâie, iar săbiile au zăngănit. Bandulierele de argint au sclipit.

Am trecut repede pe lângă ei, fără să ridic privirea.

— Contesa Rumianțeva vrea să știe de ce. Ce să-i spun, Varenka?

Ecaterina ronțăia un fir de iarbă. Stăteam în grădina Palatului, unde speram că nu ne aude nimeni.

În noaptea care trecuse, marele duce venise în dormitor la o oră foarte târzie. A respins-o când a încercat să-l atingă. Apoi s-a întors cu spatele și a adormit.

— Era beat?

— Puțin, a zis Ecaterina, aruncând firul de iarbă.

Ochii îi erau injectați.

Toată lumea era dispusă să-i dea sfaturi. Contesa Rumianțeva o încuraja să-și desfacă mai mult cămașa de noapte ca să i se vadă sânii. Perfumierul imperial o asigura că esențele de scorțișoară și de santal ar ajuta-o. Doar mirosul reușește să tulbure sufletul. Până și servitoarele s-au încumetat să-i sugereze să bea ceai făcut din paie uscate de ovăz.

Era timpul ca toată această vorbărie să înceteze.

I-am strecurat Ecaterinei o fiolă cu sânge de porumbel, din cele pe care le poți procura pentru câteva copeici pe aleile dosnice ale Sankt Petersburgului. O înșelăciune simplă, un truc prin care avea să câștige timp și să distragă atenția spionilor imperiali.

— Bea niște vin cu el, fă-l să râdă. i-am spus. După ce adoarme picură sângele pe așternuturi.

— Dar el o să-și dea seama, a protestat Ecaterina.

— N-o să fie prea sigur. Și n-o să spună nimănui. Și el vrea să fie lăsat în pace.

Atunci credeam că amândoi au nevoie de asta: un răgaz, o pauză în care să nu-și mai bată capul cu lucrurile care se așteaptă de la ei, cu ochii care îi țin mereu sub observație. Singurul lucru de care îi păsase vreodată țarinei fuseseră propriile dorințe, iar atunci voia un moștenitor la tron. Nu era important cum obținea ceea ce voia. Important era doar să reușească.

— Rusia nu-i uită pe cei care au avut încredere în ea, Varvara, a spus țarina când am intrat în noaptea aceea în Dormitorul Imperial și m-am înclinat în fața ei. N-am uitat de dorința tatălui tău.

Nu era singură. Cancelarul stătea lângă fereastră, într-un fotoliu poleit cu aur. În mână ținea un sul de hârtii cu care își lovea palma. S-a întors spre mine și mi-a zâmbit derutat, de parcă ar fi fost amuzat de faptul că un cățeluș încearcă să-l muște de pantof. Am simțit cum mi se încordează mușchii maxilarelor.

Țarina și-a trecut mâna prin păr. I se subția în continuare, în ciuda clătirilor cu extras din coajă de mesteacăn și a faptului că-și peria părul de o sută de ori dimineața și seara. Simțeam mirosul brandy-ului de cireșe în respirația ei. Lumânarea de lângă ea a tremurat.

Inima-mi bătea mai să iasă din piept. Era oare posibil ca țarina să mă facă domnișoara de onoare a Ecaterinei?

— Pentru o femeie nu e bine să fie singură, Varvara.

Imediat ce și-a încheiat fraza, cancelarul a bătut din palme.

N-am înțeles despre ce e vorba nici atunci când am văzut că ușa se deschide și în cameră intră un bărbat tânăr. Jacheta lui verde ca frunza avea căptușeala roșie. Un străjer.

— Ce pereche fermecătoare ați face voi doi.

Vocea țarinei părea să vină de departe – era vocea unei femei care purta un monolog într-o altă încăpere.

Probabil asta simte un animal încolțit – stânca dură și neîndurătoare la capătul unui tunel fără ieșire. Chiar dacă e în continuare acolo, există un moment în care se întrezărește speranța că acesta nu este sfârșitul. Chiar dacă sângele vuiește în continuare. Chiar dacă mintea crede în continuare în miracole: o gaură în zid sau moartea subită a vânătorului.

Locotenentul secund al Regimentul Preobrajenski, Egor Dmitrievici Malikin, avea să-mi fie soț.

— O mare onoare, a continuat țarina, fiind sigură că-i voi fi recunoascătoare.

Aveam să mă mărit cu unul dintre bravii străjerii ai lui Petru cel Mare, din trupa de elită, superioară cu două ranguri celorlalte corpuri ale armatei. Ei erau cei care decid cine este țar, cei care au înlesnit urcarea Elisabetei pe culmile puterii.

Un nobil, așa cum își dorise mama.

— E orfan ca și tine. Uită-te la el, Varvara.

M-am uitat. La părul negru, vâlvoi, la sprâncenele groase, la șirul drept al dinților dezveliți prin zâmbet. O mână se odihnea pe șold, ținând o chivără împodobită cu pene; cealaltă atârna liber pe lângă corp. M-am înfuriat la gândul că acea mână m-ar putea atinge. Mi-am imaginat cum voi evada, deghizându-mă în haine bărbătești, strecurându-mă afară din Palat ca să scap de o căsătorie pe care nu am căutat-o și nu mi-am dorit-o. Dar un fugar singuratic, fie el bărbat sau femeie, o sfârșea împușcat sau devenea sclavul unor stăpâni necunoscuți.

— E un bărbat chipeș, nu-i așa, Varvara? m-a întrebat Elisabeta.

— Da, Înălțimea Voastră.

Din umbra de nepătruns se auzea un sunet ritmat.

Cancelarul bătea o cadență veselă, lovindu-și genunchii cu sulul de hârtie. Există amintiri care nu pot fi uitate: „Eu te protejez și îți țin spatele, Varvara, tu mă asculți și te supui... Minte-i pe toți, dar nu pe mine.“

Mi-am coborât privirea în podea. Încercam să nu-mi las sentimentele să mă trădeze.

— Nu-ți aduci aminte de mine? am auzit vocea lui Egor.

Mult prea entuziastă și mulțumită.

— Nu, am spus, cu toate că îl mai văzusem la palat.

Ca și ceilalți străjeri, mă tachina și încerca să-mi blocheze calea. De ce nu am reușit să prevăd pericolul atunci când m-a prins de încheietura mâinii, când am trecut pe lângă el?

— Nu poți să scapi așa ușor de mine, a strigat odată în urma mea.

Atât de mult mă pierdusem în viața celorlalți, încât, tot umblând pe coridoarele Palatului de Iarnă, uitasem de strânsoarea sufocantă a răzbunării.

Învăluită în bunăvoința altora, dar cu inima străpunsă. Asta era pedeapsa mea. O pedeapsă demnă de un spion, o pedeapsă pentru care trebuia să cad în genunchi în fața țarinei și să-i mulțumesc. Acum trebuia să laud generozitatea stăpânei mele, să o numesc „binefăcătoarea mea“, „măicuța“ Rusiei, care știe cel mai bine ce li se cuvine celor care au fost lăsați în grija ei.

Femeia este un vas care trebuie umplut. Datoria bărbatului e s-o pună la punct dacă începe să se creadă importantă, deșteaptă, de neînlocuit.

Clocoteam de furie. Eram furioasă pe mine, pe prostească mea mulțumire de sine. Cât de ușor trebuie să-i fi fost cancelarului s-o facă pe țarină să-i îndeplinească dorința! Câteva cuvinte aruncate în treacăt, ca să-i hrănească suspiciunea, un ușor oftat de avertizare, ca senzația să stăruie. Nu-i așa că lumea e plină de oameni nerecunoscători? Nu-i așa

că loialitatea e schimbătoare, că trădarea o anulează?

Toată lumea știa cât de mult îi place țarinei să-și mărite servitoarele, doar ca să danseze la nunțile lor. În haine simple, țărănești, exact ca mama ei, care a sucit cândva capul unui țar puternic, Elisabeta se simțea cel mai bine în cazarma soldaților, printre lăptărese și grăjdari.

Dacă aș fi dat atenție acelui lucru, măcar aș fi știut ce mă așteaptă.

Dar era deja prea târziu. Aveam să fiu recompensa lui Egor pentru serviciile aduse țarinei. „Servicii excelente“, spusese. Cuvintele ei nu aveau echivoc, nu era niciun pasaj secret prin care aș fi putut să mă strecor, nu exista scăpare.

— Un băiat, Varvara.

Elisabeta mi-a întins Sfânta Icoană ca s-o sărut.

— La nouă luni după nuntă, să te întorci aici cu un băiat.

Mâinile mi-au devenit niște sloiuri de gheață, căci abia în momentul acela mi-am dat seama că va trebui să părăsesc Palatul.

S-o părăsesc pe Ecaterina.

Cât de rigide mi-au devenit buzele în timp ce articulam cuvinte de mulțumire. Cât de moi îmi erau genunchii când am îngenuncheat lângă Egor Malikin, pentru a-i mulțumi țarinei și a-i primi binecuvântarea.

Într-una dintre cărțile din Bilioteca Imperială, am găsit relatarea unui călător despre un rege indian, un maestru al artei înșelăciunii și trădării. Regele alegea dintre supușii săi pe aceia care arătau ca niște prostănaci, sau puteau să se prefacă a fi orbi sau surzi. Un ochi afectat de cataractă era considerat o comoară, o ureche pocită era un bun de preț, care îi liniștea pe cei prea proști să vadă dincolo de aparențe. Inițiați în tehnicile antice ale reamintirii, acestor spioni li se poruncea să

frecventeze prăvăliile, bâlciurire, grădinile plăcerilor și parcurile. Urma ca ei să trăiască printre cerșetori și vagabonzi, ca să observe îndeaproape slăbiciunile naturii umane.

De asemenea, regele indian trimitea în misiune spioni sfinți, pregătiți să îndure foamea și setea. Stabilindu-se la periferiile orașelor, acești oameni țineau post și se rugau, ghiceau în palmă și rosteau binecuvântări. Ca să le răspândească faima, alți spioni, deghizați în negustori și oameni bogați, le cereau sfaturi și plecau, lăudându-le intuiția și puterea divină. În scurt timp, oamenii au început să se îmbulzească în jurul spionilor regelui, ca să li se ghicească viitorul și ca să-și mărturisească cele mai ascunse secrete. „Oare există metodă mai bună“, se fălea barbarul, „de a afla cine sunt acei supuși care seamănă nemulțumirea?“

Dar pe autorul acelei relatări, femeile l-au înfricoșat cel mai tare în acel regat din Orientul Îndepărtat – nu femeile care se dădeau drept vânzătoare ambulante și vindeau mâncare otrăvită dușmanului, sau presărau prafuri letale peste bărbații adormiți. Era vorba de *Vishakanya,* fecioarele morții, care erau cu adevărat de temut: fete frumoase, hrănite din copilărie cu doze mici de otravă din plante și cu venin de șarpe și de scorpion. Încetul cu încetul, corpul lor absorbea toxinele, fără ca ele să pățească ceva. Simpla lor atingere putea să slăbească puterea unui bărbat, un sărut putea să-l facă să se zbată între viață și moarte, iar din îmbrățișarea lor pasională nu exista scăpare. Otrava care se transmitea prin piele putea să încetinească inima unui amant, îi îngroșa fierea, îi coagula sângele în vene.

Vishakanya erau niște amante demonice, pentru că o noapte petrecută cu ele însemna moartea.

Țarinei nu-i plăcea să piardă timpul. Nunta a avut loc în capela Palatului, în săptămâna care a urmat.

— E o mare onoare, am fost încredințată de către servitoarea șefă, care m-a și felicitat cu acea ocazie, într-un stil rigid și oficial, pentru „avansarea mea“.

Spunea că era de așteptat. A suspinat cu falsă voioșie înainte să pronunțe numele invitaților la ceremonie: țarina, marele duce, marea ducesă și cancelarul în persoană.

Noua servitoare șefă a ridicat în slăvi înțelepciunea Elisabetei, zestrea mea bogată și atât de generoasele cadouri imperiale. Dacă și ea știa ce știam eu, că soțul meu fusese nevoit să se împrumute în ciuda perspectivei date de căsătoria cu o „favorită a țarinei“, sumă pe care o dublase jucând cărți, s-a abținut să o spună.

Rochia de satin alb în care aveam să mă înfățișez în fața altarului era unul dintre darurile țarinei. Fusese a ei, pe vremea când încă nu se îngrășase. Trebuie să fi fost împodobită cu pietre prețioase care, se pare, fuseseră îndepărtate în grabă, pentru că materialul era rupt din loc în loc.

— Găurile se văd numai dacă știi că sunt acolo, m-a liniștit croitoreasa care a făcut în grabă câteva ajustări.

Marea ducesă a venit să mă vadă în timp ce-mi probam rochia. Avea cearcăne purpurii sub ochi. Era urmată de o doamnă de onoare nouă, cu o privire melancolică, care nu știa ce se așteaptă de la ea.

— Cadoul meu este atât de neînsemnat, Varenka, a spus Ecaterina, înmânându-mi un cilindru legat cu o panglică. Dar sper să-ți fie pe plac.

Mi-a spus să-mi deschid cadoul numai când voi ajunge în noua mea casă.

Se bucura pentru mine. „Căsătoria este o binecuvântare“, mi-a spus. „Cea mai înaltă îndatorire a unei femei. Cea mai mare fericire.“

Amândouă știam că nu putea să zică nimic altceva.

Mă întrebam dacă Egor era unul dintre amanții Elisabetei. Acel bărbat grațios și bine făcut, care zâmbea când își vedea imaginea în oglindă, ca un șoarece căzut într-o oală cu smântână, cum spune proverbul. Un om practic, zglobiu, fascinat de propria putere. Exact acele însușiri pe care ea le admira la bărbați.

Oare mă câștigase la loteria dormitorului Elisabetei, în nopțile în care era beată, buimacă și nesățioasă? Sau eram doar un premiu de consolare?

Toți străjerii visau la asta, în timp ce își lustruiau pantofii și nasturii, bărbați tineri care își clăteau gura cu vodcă și mestecau frunze de pătrunjel ca să-și împrospăteze respirația. Tura de noapte era cea mai dorită, o investiție care merita șpăgi considerabile de pe urma cărora profita comandantul.

Am văzut de multe ori ușa Elisabetei deschizându-se încet după miezul nopții. „Du-te“, își dădeau ghes străjerii, știind că pe cei care nu reușeau să o mulțumească nu îi aștepta nimic altceva decât umilirea. Auziseră povești despre bărbați goi care își strângeau uniforma la piept și se îmbrăcau în grabă în crepusculul încins al coridoarelor de serviciu, înroșindu-se până-n vârful urechilor de rușine. Dar în taverne, după câteva păhărele de vodcă, străjerii uitau de înfrângerea suferită.

— Găina bătrână face ciorba bună, susțineau. Mai jos de brâu femeile nu îmbătrânesc.

În ziua nunții mele, în timp ce-mi netezeam cu degetele satinul alb al rochiei, am promis să respect și să mă supun la bine și la rău bărbatului care stătea lângă mine. Ba chiar de două ori – o dată în fața preotului ortodox și a doua oară în fața unuia romano-catolic, pentru că țarina și-a amintit cu neplăcere, după ce m-a binecuvântat cu icoana Sfântului Nicolae, că încă mai păstrez credința tatălui meu.

Am simțit mâna soțului meu trăgând de mine să mă așez în

genunchi. L-am auzit mulțumindu-i țarinei pentru generozitatea sa.

La nuntă au venit și Ecaterina, împreună cu marele duce. Ea era îmbrăcată într-o rochie albastră ca safirul, bogat ornată cu fire de argint, iar el în uniforma verde a regimentului Preobrajenski, cerută de acea ocazie, cu peruca proaspăt ondulată și pudrată, ținând în mână un baston cu măciulie de aur. Ducele i-a zis ceva soției sale. Ea a dat din cap și mi-a aruncat o privire rapidă înainte de a lăsa ochii în pământ.

A venit și cancelarul Rusiei. Când ceremonia s-a terminat, l-am văzut bătând darabana pe cutia cu tutun pentru prizat, deschizând-o și oferindu-i lui Egor din ea.

— Whisky-ul Reginei, cu aromă de bergamote, i-a spus noului meu soț, luând și el o priză. Un cadou de la unul dintre noii mei prieteni englezi.

Pentru o clipă, mi-a revenit în minte amintirea dureroasă a mâinilor mele atingându-l, și deodată am simțit că nu mai pot să respir, ca și cum fiecare gură de aer m-ar fi adus în pragul lacrimilor. Când cancelarul a venit spre mine, mi-am ațintit privirea asupra cataramelor de argint ale pantofilor lui, strălucitoare în comparație cu pielea uzată.

— Fericire, prosperitate și succes.

Și-a rostit lista de urări de parcă ar fi purtat un monolog. Am întors capul în altă parte, dar nu am fost suficient de rapidă.

— Poți să-mi mulțumești acum, mi-a șoptit cancelarul la ureche, că nu ți-am luat mai mult decât îți poți permite.

Am simțit cum mă înroșesc până în vârful urechilor.

— Păcat că ai încălecat pe calul greșit, mi-a șoptit, apoi s-a îndepărtat.

Nu am avut parte de o nuntă adecvată la Palat, căci nu eram atât de importanți, totuși țarina a adus un lăutar ca să poată

dansa cu mirele.

— Un adevărat soț rus, Varvara, mi-a spus, gâfâind din cauza efortului, când muzica s-a oprit și apoi s-a aruncat într-un fotoliu. Exact ce-i trebuie sângelui tău polonez pentru a fi diluat.

Am văzut-o pe țarină trecându-și degetele prin părul soțului meu când el s-a înclinat în fața ei, și abia atunci am înțeles că trăisem într-o mare iluzie.

Cu doar câteva săptămâni în urmă mă consideram indispensabilă. Dar în ochii stăpânei mele valoarea mea consta într-un iubit de care trebuia să se descotorosească și o rochie pe care nu mai voia s-o poarte.

Regimentul bărbatului meu a organizat o petrecere în cinstea noastră. S-au servit vânat, un purceluș fript cu un măr înfipt în botul bine rumenit, castroane imense pline cu blinii, hrișcă, smântână și caviar, însoțite de vodca și șampania care curgeau fără încetare. Oaspeți din ce în ce mai beți cereau să ne sărutăm iar și iar, lovind paharele cu furculița. Egor s-a supus de bunăvoie, din ce în ce mai intoxicat de propriul succes, limba lui amară făcându-și loc printre dinții mei strânși, mâna lui săpând printre faldurile rochiei. Luasem în considerare și varianta de a bea vodcă până amorțesc, dar ceva din mine îmi impunea să rămân lucidă, să privesc și să ascult. Să aștept și să nu uit niciodată.

Cât de nerăbdător a fost în prima zi Egor Dmitrievici Malikin, cât de mult se încredea în imensul său noroc, un om de un optimism debordant, atât de convins că toate obstacolele pot fi depășite. Nu era el fiul binecuvântat al sorții? N-a fost el recompensat cu mărinimie pentru serviciile sale?

Camarazii lui Egor au format o coloană gălăgioasă care ne-a condus până la casa de pe aleea Apothecary, în imediata vecinătate a străzii Millionaia. Au dat buzna în camere,

înghiontindu-se și glumind. Pe drum, am trecut pe lângă casa pe care o ocupaseră Ecaterina și mama ei în timpul bolii marelui duce, și încercam cu disperare să mă gândesc la timpul petrecut acolo cu Ecaterina, cele mai fericite zile pe care apucasem să le trăiesc după moartea părinților mei. În noul nostru apartament, servitorii lui Egor așteptau aliniați pe coridor, privindu-mă cu înțelegere, întrebându-se oare ce fel de stăpână avea să fie noua mireasă. O femeie cu strabism, despre care bănuiam că e bucătăreasa, ținea întinsă o tavă cu pâine și cu sare. Un câine cu blana maronie mârâia la mine de sub masă.

Fusesem bine instruită în ceea ce privește îndatoririle mele de soție. În dormitor, am îngenuncheat să-i scot cizmele lui Egor. Așa cum cerea tradiția, într-una dintre ele se ascundea un bici care să-mi reamintească care e prețul nesupunerii. Soțul meu era stăpânul meu. Fără consimțământul lui, nu puteam să mișc un deget.

Nu eram o fecioară a morții. Trupul meu nu putea să ucidă. Gândurile mele nu puteau să otrăvească decât propria-mi inimă.

N-am putut să mă abțin și l-am întrebat pe Egor în acea noapte:

— Cum s-a întâmplat?

Mi-a spus că era de gardă în fața Dormitorului Imperial împreună cu alții, când țarina a deschis ușa. A întrebat cui i-ar plăcea să se însoare cu una dintre servitoarele ei. Mi-a menționat și numele: Varvara Nikolaevna.

N-a lăsat să-i scape o asemenea șansă.

Mă gândeam că fusesem ca o sclavă scoasă la licitație de către proprietar, care voia să-și sporească numărul de sclavi prin înmulțire.

— De ce m-ai ales pe mine? mi-a scăpat printre buze.

— Pot să recunosc un cal bun de curse când văd unul, mi-a spus soțul meu pe o voce pe care, probabil, o credea tandră.

Era vorba de felul în care treceam pe coridoarele Palatului. Țineam tot timpul capul sus. Pieptul înainte. Aveam privirea cutezătoare. Pașii siguri.

A descoperit cu uimire în acea noapte cât de aspră puteam să fiu, cât de amară putea fi recompensa care credea că i se cuvine de drept. Dar eu? Eu așteptam venirea dimineții. Atunci, imediat după ce Egor a plecat, am aruncat pe foc cearșafurile pătate și am m-am uitat la fumul gros și acru, scos de țesătura care ardea.

Am încercat să mă simt ca acasă în acel apartament cu tavan înalt și ferestre care dădeau în aleea Apothecary, care avea în total șapte camere. Soțul meu îl închiriase de la un negustor neamț care îl asigurase că avea să simtă aerul dulce, venit dinspre Grădina de Vară, și că în diminețile cele mai liniștite poate auzi maimuțele albastre flecărind în cuști. Simțeam doar miros de funingine și de varză fiartă. Se auzea doar ciocănitul cizmarului care închiria camerele înghesuite din spatele casei.

„Sunt acasă“, aveam să-mi spun, căci ce altceva mi-aș fi putut dori în afară de un loc pe care să-l pot numi „casa mea“? Dar cuvântul suna gol, ca și cum ar fi fost rostit într-o fântână. Soțul meu cumpărase mobila ornată, din lemn de mahon, canapelele și fotoliile din salon. Singurul lucru despre care puteam să spun că este al meu era vechea ladă pe care o adusesem cu mine din Palat.

Capacul scârțâia de fiecare dată când îl ridicam.

Am scos rochia de muselină a mamei și mi-am afundat fața în ea. Nu mai reușeam să-mi amintesc vocea sau atingerea mâinilor ei. Când am simțit lacrimile fierbinți inundându-mi

ochii, am clipit de câteva ori repede și des ca să le rețin. M-am uitat la pereții vopsiți în roz, la draperiile grele de culoarea purpurei, la ciucurii aurii care reflectau lumina lumânărilor. „Nu-s ale mele“, m-am gândit.

„La nouă luni de la ziua nunții tale să te întorci aici cu un băiat“, îmi poruncise țarina când m-a binecuvântat cu sfânta icoană.

În fiecare dimineață, când mă trezeam, și seara, înainte să adorm, mă gândeam la porunca ei. Era oare o promisiune că aș putea să mă întorc?

— Cât de des a trebuit să te împerechezi cu ea ca să obții toate astea? am țipat la Egor odată.

Am făcut un cerc cu mâna, arătând spre apartament și servitori, dar referindu-mă și la promovarea lui pe postul de locotenent. Am văzut că pupilele i se măresc din cauza șocului. Buzele i s-au încrețit. Dinții au sclipit. Trupul – trupul viguros de care era atât de mândru – s-a încordat.

Știam că mă va lovi.

În loc să facă asta, a râs. Un râs scurt și sec, dar în ochii i-am văzut licărul îndoielii – o dovadă a faptului că eu câștigasem.

A fost o victorie trecătoare. Îmi aduc aminte golul pe care îl simțeam în fiecare dimineață când mă trezeam cu Egor sforăind lângă mine, mormăind ceva în barbă. Am alungat amintirea atingerii lui lacome, chiar dacă era imprimată pe piept, pe pântec, pe smocul de păr dintre picioarele mele.

M-am uitat la patul conjugal, la cadrul de lemn masiv, sculptat, la draperiile care nu reușeau să ne apere de curentul rece. Trase, obloanele ferestrelor se transformau în oglinzi care făceau camera să arate ca o cușcă din care nu există scăpare.

În acele prime săptămâni ale vieții mele conjugale, mă consolam cu planuri de răzbunare. Îmi imaginam că Egor este mort, că zace străpuns de o sabie pe o alee după vreo beție, sau,

în momentele în care eram mai generoasă, mi-l închipuiam mort într-o bătălie îndepărtată. Îmi imaginam căderea în dizgrație a cancelarului – vreo eroare inexplicabilă în schemele lui diplomatice, sau o mită mult prea tentantă pentru a putea fi refuzată – și aducerea lui în fața țarinei. Îmi imaginam și revenirea mea la curte, nu în calitate de spion, de copil orfan polonez, ci în calitate de văduvă a unui nobil rus – aveam să fiu noua doamnă de onoare a Ecaterinei.

Darul de nuntă primit de la marea ducesă se afla în siguranță, într-un sertar al biroului meu. Era un desen în cerneală maro, care reprezenta un compas, un craniu, un sul de hârtie și câteva condeie, împrăștiate la întâmplare pe toată suprafața paginii, separate de o încălceală de linii curbe.

„Nu e un cadou prea potrivit pentru nuntă“, îmi scrisese, „dar e ceva ce sunt sigură că o să-ți placă.“

Am studiat îndelung desenul, intrigată de aspectul lui bizar, dar nu am reușit să-l înțeleg. Apoi, într-o zi, în timp ce mă aplecam să culeg ceva de pe podea, am văzut desenul dintr-un alt unghi. Schița era de fapt un puzzle ingenios, unul dintre multele pe care le-am văzut după aceea. Obiectele ciudate la care mă uitasem îndelung, încercând să le pătrund sensul, erau părți ale unei fețe: o femeie acoperită cu o mantie, ținând un sul de hărtie în mâna stângă și un condei în mâna dreaptă. Avea o atitudine triumfătoare, victorioasă, odihnindu-și piciorul pe craniul de la picioarele ei.

Cum trăiam? „Fericiți“, ar fi răspuns soțul meu.

Lui Egor nu i-ar fi trecut niciodată prin minte că nu-i împărtășesc entuziasmul. Rusia era măicuța lui care i-a dat toate lucrurile de care a avut vreodată nevoie. Era tânăr și puternic.

— Aș putea mânca un cal, cu tot cu copite! zbiera în fiecare seară când se întorcea acasă, încântat să audă agitația din

bucătărie.

Se bătea cu palma pe burtă după ce mânca, spre satisfacția bucătarului și a servitoarelor. Se mândrea că atunci când se trezește mahmur se drege cu cantități enorme de cvas, aduse direct din pivniță – trebuia să fie rece și spumos – și cu un ou crud pe care-l sorbea cu zgomot printr-o înțepătură făcut în coajă. Nu cred că a cunoscut vreodată o altfel durere, care să nu fi fost cauzată de gloanțe sau de săbii. Nu cunoștea durerea propriei degradări. Cicatricele dobândite în lupte și în altercații erau semne de onoare, dovezi ale repeziciunii cu care trupul său se vindeca.

— Atinge-o, obișnuia să mă îndemne.

Eram nevoită să-mi trec degetele peste o cicatrice de pe brațul său, un zigzag neobișnuit despre care jura că fusese făcut de un cuțit.

La puținele mele încercări de a-i deschide ochii asupra punctelor vulnerabile ale vieții noastre, izbucnea într-un râs neîncrezător:

— Am putea fi urmăriți? Servitorii noștri ar putea raporta tot ce vorbim în casă? Chestii din astea găsești tu în cărțile alea pe care le citești toată ziua, *kison'ka?*

Eram doar o „pisicuță"? Supărarea mea era doar un sâsâit?

El era soțul meu, stăpânul casei; el se ocupa de toate treburile importante.

— Te comporți ca o femeie, *kison'ka*. Vorbești despre lucruri pe care nu le înțelegi, mă tachina el adesea.

Mă asiguram că uniformele lui Egor sunt mereu periate și cusute, că cizmele sunt lustruite și că are întotdeauna la îndemână un teanc de batiste albe, apretate. Ceream să văd cioburile farfuriilor despre care bucătarul jura că s-au spart și că trebuie înlocuite. Am pedepsit o servitoare pentru că a lăsat cenușa împrăștiată în jurul șemineului. Dacă supa era prea

sărată, o trimiteam înapoi, la fel și friptura, dacă era prea prăjită. Servitorii mei se simțeau incomod în prezența mea, le părea rău după viața pe care o avuseseră înainte, când stăpânul mânca tot ce i se servea și nu le punea la îndoială hărnicia.

— Vine stăpâna, i-am auzit șușotind în bucătărie, grăbindu-se să-și reia cu exagerată ardoare munca.

Femeia cu strabism, care mă întâmpinase cu pâine și sare în ziua nunții, nu era bucătăreasă. Numele ei era Mașa și era menajera noastră, singura dintre cele patru servitoare căreia nu-i era frică de mine. Judecând după fața ei plină de riduri, trebuie să fi trecut bine de cincizeci, deși nimeni nu-i știa exact vârsta.

— Mașenka, *dușenka*[5], o tachina Egor, plasând un sărut zgomotos pe obrazul ei de fiecare dată când îl certa că-și distruge sănătatea bând prea mult sau dormind prea puțin.

— Dacă nu m-asculți pe mine, o să ajungi să asculți de un bici, bombănea Mașenka, de parcă Egor ar fi fost și un băiat neastâmpărat care sare peste gard, distruge aracii pe care se cațără răsadurile de castraveți și gonește potârnichile pe câmp.

Tatăl lui Egor o găsise cu mulți ani în urmă pe un drum neumblat din nord, o fată singură, numai piele și os, îmbrăcată doar în niște cârpe jegoase.

— N-aș fi apucat să văd ziua următoare, mi-a spus Mașa, copleșită încă de acea întâmplare miraculoasă care îi scosese în cale un străin milos.

Stăpânul a acoperit-o cu șuba lui și a dus-o acasă. Stăpâna, însărcinată cu cel care avea să devină soțul meu, a hrănit-o cu terci fierbinte și supă de pui, peste care plutea o grăsime fină, groasă și galbenă.

E nevoie de mult timp să scoți frigul din oase.

— Lasă-mă în pace, Mașa, i-am spus femeii care mă sâcâia cu poveștile ei.

Dar nu s-a oprit.

— Nu e bine să dormi atâta, Varvara Nikolaevna... Nu te uita în oglindă. Te poți pierde cu ușurință în ea.

În lumea în care trăisem odinioară, plină de capcane și momeli, am stat în pragul ușilor și nu m-am ferit niciodată de pisici negre. N-am acordat niciodată atenție gândului care-ți vine înainte să strănuți. Dădusem oare dovadă de încăpățânare? Prostie? Sau de o neglijență fatală?

Încercam să mă ascund de Mașa. Am îndesat o batistă în gaura cheii din ușa dormitorului meu. Am încercat să ignor sunetul pașilor târșâiți. Dar nimic din ce făceam nu reușea să reducă la tăcere cloncănitul asurzitor al avertismentelor ei.

Străjerilor li se dusese faima în toată Rusia pentru petrecerile sălbatice și jocurile de noroc cu mize ametitoare. Faraon era jocul lor preferat. Când Egor și-a amanetat cutia de tutun încrustată cu smaralde, am știut că pierduse la cărți. Când a luat-o înapoi, am știut că avusese noroc. A luat parte la dueluri, la provocări născocite la beție și la o cursă de cai, care aproape l-a costat o iapă. Nu-l întrebam niciodată unde își petrece zilele și nopțile. Nu mă deranja dacă simțeam pe el mirosul unei alte femei. Dacă nu iubești, nu poți fi înșelat.

— Nu-ți pasă, *kison'ka*? m-a întrebat el odată.

— Dacă mi-ar păsa, ar schimba situația cu ceva? i-am întors-o.

Și a venit rândul unei amintiri care mă chinuie și refuză să plece: Egor, stând pe un scaun în bucătărie, cocoșat, cu o pătură deasă peste umerii lați; apa care-i picura din păr și din nas și se aduna într-o băltoacă întunecată, lângă picioarele lui desculțe; Mașa, care le-a ordonat servitorilor să întețească focul și să umple cada cu apă fierbinte.

— Ca un copil mic... Exact ca tatăl lui... Întâi face, abia apoi

se gândește, bombănea Mașa, în timp ce usca părul lui Egor cu un prosop, deplângând maioul cel bun, rupt atunci, uniforma de oraș care se murdărise și nasturele de argint pierdut.

— Nu sunt bolnav, Mașenka, insista soțul meu. Doar un pic ud.

— Ce-ai pățit? am icnit. Ce fel de prostie...?

N-am apucat să termin. Mașa m-a avertizat, aruncându-mi o privire cu ochiul cel bun.

„Nu e un moment potrivit pentru întrebări. Trupul trebuie să se încălzească bine-bine.“

Dar nu am renunțat.

A povestit în detaliu, în timp ce sorbea grăbit din ciorba aburindă. O plimbare pe malul râului, un pariu care devenea tot mai mare. Un coleg din același regiment, care a spus că nimeni nu-i în stare să înoate până la insula Vasilevski...

„Uită-te la mine“, i-a spus bărbatul meu.

— Uită-te la asta, *kison'ka*.

Nebăgând în seamă protestele Mașei, Egor a cerut să i se aducă chivara. Înăuntru era un protofel de piele. Umflat, plin de banii pe care îi câștigase.

Vocea lui era iarăși plină de sine. Nu mai avea nevoie decât de câteva luni. Avea să părăsească apartamentul ăla închiriat și, odată cu el, aerul cețos al orașului. O să cumpere o proprietate undeva la țară. Mică la început, dar cu un iaz și o pajiște pe care caii să pască. Deja pusese ochii pe armăsarul pe care-l va cumpăra. Proprietarul era falit. Avea să-i ofere un preț bun.

În amintirea care mă bântuie, bucătăria miroase a lână și a gudron. Maioul lui se usucă lângă cuptor. Egor se uită la mine, iar ochii îi strălucesc.

— O să fie și ciuperci pe care tu o să le culegi, *kison'ka*. Potârnichi pe care o să le vânăm. Mașa ar putea avea propria ei bucătărie de vară.

— Și cum o să plătești tu pentru toate astea? îi răspund, în timp ce mă întorc să plec. Prin jocurile de noroc? Sau încă te bazezi pe faptul că țarina o să-ți deschidă noaptea ușa dormitorului ei?

În Rusia, puteai să devii nobil dacă avansai suficient de mult pe scara militară sau pe cea civilă. Tatăl lui Egor a fost cel obținuse dreptul ca ceilalți să i se adreseze cu „Domnia voastră“. Dar fiul unui funcționar din provincie nu putea să fie decât un nobil *nou*. Nu conta cât de mari erau mizele jocurilor de noroc, cât de zgomotoase acuzațiile la adresa unor moștenitori cu nume nobiliare vechi și averi ruinate, pe coridoarele Palatului de Iarnă nobilii vechi îl puneau imediat la respect.

Oare la asta se gândise Egor când mă văzuse pentru prima oară în preajma țarinei? La o soție care să fie familiarizată cu felul în care merg lucrurile la palat? O soție care l-ar putea asigura că fiul lui – dacă Dumnezeu iar fi dăruit unul – nu va fi nevoit să-și apere onoarea în dueluri?

Aș fi putut să-l întreb, dar asemenea gânduri nu-mi treceau prin minte atunci.

Cât de anost mi se părea, în schimb, totul. Vizite de onorat și vizite care trebuia să fie întoarse. Zile onomastice de reținut. Conversațiile plicticoase despre ranguri și despre trăsurile cu patru cai, zile reduse la cești de porțelan chinezesc cu ceai fierbinte, sau înghețată de pepene topindu-se în dogoarea verii. Ce știau ei despre mine? Ce-ar fi putut ei să-mi spună, acești „noi“ prieteni care lăudau croiala rochiei mele și mă întrebau cum era țarina în intimitatea apartamentului ei, departe de ochii curtenilor?

Le dădeam răspunsuri vagi. De câte ori puteam, mă sustrăgeam de la acele întâlniri, acuzând o migrenă sau o stare de leșin. Dacă nu puteam, ascultam și tăceam până când

șușotelile din jurul meu se diluau.

„Asta nu e viața mea“, stăruiam în sinea mea. „Și nimic nu va schimba asta.“

N-o uitasem pe Ecaterina.

Când Mașa s-a întors de la târgul tătarilor, am mers după ea în bucătărie, lăudând friptura și supa de pui care clocotea pe foc. Am întrebat-o despre bârfele servitorilor. Ochiul leneș al Mașei s-a retras în fundul capului când s-a uitat la mine, dar nu m-a dezamăgit.

Mi-a spus că sunt probleme la Palat. În jurul patului marii ducese roiesc prea mulți oameni. Nu știau că o oală ținută sub observație nu fierbe niciodată? De ce nu lasă tinerii în pace un timp?

Ecaterina și Petru erau păziți. Aripa Palatului în care stăteau era ca o închisoare. Cei din familia Cioglokov erau paznicii lor, a spus Mașa. Madame și Monsieur Cioglokov, amândoi cu nasul pe sus. Nimeni nu poate să treacă de ăia doi ca să ajungă la perechea ducală. Se comportă de parcă și ei ar face parte din Casa Regală, deși toată lumea știe cum și-au dobândit poziția. Cu o sumă mare plătită ca mită și cu cei opt copii ai lor. De parcă marea ducesă ar putea să rămână însărcinată având grijă de o droaie de copii mucoși.

Mașa mi-a spus că la târgul tătarilor se glumește mult pe seama Cioglokovilor. Monsieur ciupește fiecare servitoare, iar Madame asigură pe toată lumea că soțul ei n-are ochi decât pentru ea.

La sfârșitul fiecărei zile, Cioglokovii îi însoțesc pe Ecaterina și pe Petru în dormitorul lor și închid ușa după ei. Până dimineața.

— Se spune că cel răspunzător pentru toate astea este cancelarul, a spus Mașa.

Nu aveam nicio îndoială. Puteam să-mi imaginez foarte

bine argumentele lui practice.

„Supraveghere constantă, Înălțimea Voastră. Fără distracții. Li se va reaminti zilnic care sunt obligațiile tinerilor față de suveranul lor. Înălțimea Voastră a făcut deja destule.“

Eram sigură că, odată ce țarina își va vedea dorința îndeplinită, mintea îi va fi preocupată cu alte lucruri. Încă o dată, plăcerea avea s-o consume – un nou pas de dans, un nou transport de mătăsuri franțuzești, un nou favorit. „Copiii născuți sub semnul lunii“ vor avea voie să o viziteze din când în când, gătiți frumos, ca să-și arate recunoștința în fața întregii curți, înainte de a fi rugați să iasă.

Mi-o imaginam pe Ecaterina singură cu soțul ei, privindu-l în timp ce își aranjează soldații în formație, sau citindu-i, poate așa cum îi citisem și eu, din cartea despre fortărețele rusești. Oare Cioglokovii erau într-adevăr atât de stricți în ceea ce privește respectarea ordinelor cancelarului, sau ar fi fost de acord să-i ducă o scrisoare dacă i-aș fi mituit? Am început de două ori să-i scriu marii ducese, doar câteva cuvinte de încurajare, dar am aruncat ambele ciorne în foc. Eram conștientă că scrisoarea mea va fi citită de mulți, înainte să ajungă la ea.

În 3 noiembrie, duminică, m-am trezit cu senzația că din mine se prelinge un izvor cald. Am dus mâna între picioare. Când m-am uitat, era plină de sânge. Apoi am simțit o durere pătrunzătoare. Am strigat-o pe Mașa, dar când a ajuns la mine, alergând într-un suflet, tot ce mai putea să facă era să smulgă cearșafurile îmbibate cu sânge de sub mine și să le scoată din cameră. Undeva, între ele, era trupul micuț al unui băiat care nu dorise să se nască.

— Dă-mi voie să-l văd, am implorat-o pe Mașa, dar m-a refuzat.

O mamă nu trebuie să vadă fetusul nedezvoltat.

— Nu e nimic în neregulă cu el, m-a liniștit când a văzut că m-am speriat. Doar că nu era pregătit pentru lumea asta.

Dar cuvintele ei nu au reușit să mă liniștească. În timp ce zăceam chinuită de febră, îmi reveneau în minte monștrii din Kunstkamera, muzeul lui Petru cel Mare. „De ce ai venit?“ mă necăjeau vocile lor. „Ca să ne spionezi? Ca să vezi lucruri pe care n-ar trebui să le vezi?“

Laudanumul nu mă ajuta. Am slăbit, și fața mi-a devenit palidă, pentru că nu puteam să mănânc. Servitorii umblau în vârful picioarelor în preajma mea, având o expresie sumbră pe față, făcându-și cruce de parcă aș fi murit deja. Mașa încerca să mă oblige să beau niște ceaiuri amare, murmurându-mi că trebuie să-mi curăț sângele, dar eu scuipam fiertura.

Nu-mi amintesc prea multe lucruri din săptămânile care au urmat, doar șoapte, țipete îndepărtate și gust amar în gură. O dată mi s-a năzărit că o văd pe mama stând lângă fereastră, aplecată asupra cercului de brodat. S-a întors spre mine, dar când m-am ridicat în capul oaselor ca să mă întind spre ea, am văzut că are ochii lui Madame Kluge.

Auzeam câteodată vocea lui Egor pe coridor, dând ordine servitorilor. Auzeam pașii lui grăbiți și zgomotul făcut de ușile care se închideau. O dată i-am simțit prezența și m-am trezit. Stătea pe marginea patului – mă mângâia pe mână, dar mi-am ținut ochii închiși până când a oftat și a ieșit din cameră.

Mașa a fost cea care mi-a pus în mână cutia din lemn de mesteacăn.

— Stăpânul a zis să v-o dau, mi-a zis. A trimis-o marea ducesă în persoană.

— Ecaterina, am șoptit printre buzele arse.

De ziua țarinei, după ce banchetul oficial luase sfârșit, marea ducesă l-a căutat pe stăpânul Egor, a zis Mașa, și a întrebat de mine. Când el i-a zis că nu mă simt bine, ea i-a dat

cutia aceea ca să mi-o aducă în dar.

Simțeam cum mă pișcă lacrimile.

— Stăpânul a zis că o să vă placă, a continuat Mașa.

Probabil văzuse că mă încruntasem când l-a menționat pe Egor, pentru că mi-a aranjat boneta de noapte și a țâțâit dezaprobator, iar ochiul ei leneș s-a dus în fundul capului.

Încercam să-mi adun gândurile, să ies din ceața în care eram. Dacă trecuse deja ziua țarinei, însemna că era decembrie, că eram bolnavă de mai bine de o lună. Sperând că o să mă amuze, Mașa mi-a repetat ce a auzit despre banchet. Țarina, marea ducesă și marele duce fuseseră așezați în capul mesei, ca trei pietre prețioase încastrate pe o coroană din care porneau patru ciucuri lungi, fiecare dintre ei ducând spre unul dintre regimentele din care era compusă garda. Masa era plină de dulciuri făcute numai din zahăr: porți care se deschideau spre bulevarde zaharisite, minunate palate în miniatură cu terase și grădini.

— Oare cine le mănâncă după aceea? se întreba lingându-și buzele. Țarina?

Țineam cadoul Ecaterinei în mână. Degetele mi se desfătau cu coaja netedă de mesteacăn și cu modelul floral imprimat pe ea. M-am ridicat în capul oaselor cu ajutorul Mașei. Niciodată nu aș fi crezut că statul în capul oaselor necesită atât de multă forță. Am simțit o urmă de durere în pântec și dintr-odată mi-am amintit de frățiorul meu mort, îngropat într-un cimitir din Varșovia. „Nimeni“, mă gândeam, „nu va aprinde o lumânare pentru el de ziua morților, iar copilul meu născut înainte de vreme nu va avea parte nici măcar de un mormânt.“

— Deschideți-l, m-a îndemnat Mașa.

Am deschis cutia din lemn de mesteacăn și inhalat adânc mirosul de ciuperci sălbatice, mirosul unei toamne despre care memoria mea nu păstra nicio amintire din cauza bolii. Afară,

pe străzi, zăpada se aduna în nămeți, trăsurile fuseseră demult înlocuite cu sănii. M-am gândit cu nostalgie la o plimbare cu sania pe câmpurile înghețate și tăcute.

În cutie erau câteva penițe bine ascuțite și o călimară de cristal cu capac de argint. Invitația mută a Ecaterinei de a-i scrie.

— Mi-e sete, i-am spus Mașei. Adu-mi niște ceai fierbinte.

Mașa s-a întors bucuroasă spre colțul încăperii, unde, pe perete, atârna o icoană și și-a făcut cruce, aplecându-se până la podea.

— Binecuvântată fie mila Domnului, a spus.

În lunile care au urmat, am băut fierturile Mașei fără să protestez; am început să mănânc, și obrajii mei supți au început să se rotunjească. În primele zile ale anului 1746 eram în stare să mă ridic și să fac câțiva pași prin cameră. În aprilie, în catedrala Kazan, țarina avea să sărbătorească cinci ani de la încoronarea sa. Ecaterina și marele duce aveau să fie cu siguranță acolo. Eram soția unui străjer, eram îndreptățită să asist la acea mare sărbătoare; dacă eram suficient de puternică să rezist în picioare pe tot parcursul liturghiei ortodoxe.

În martie, Anna Leopoldovna, mama infantelui întemnițat, a murit. Știrea s-a răspândit în șoaptă, deoarece nu era permisă menționarea numelui lui Ivan al VI-lea. „Prizonierul numărul unu“, așa am auzit că i se spunea, sau pur și simplu „Ivanușka“, deși chiar și asemenea referințe erau riscante. Cu doar câteva luni în urmă, un negustor de vinuri fusese arestat după ce un servitor pe care-l pusese pe drumuri îl denunțase că strânge monede vechi cu chipul lui Ivan.

Știind că pentru Ecaterina noutățile însemnau probleme, l-am așteptat pe Egor să se întoarcă de la Palat. Voiam să știu dacă o văzuse pe țarină. Era supărată? Marea ducesă fusese chemată la ea din nou în acea noapte? Plângea?

Răspunsurile lui au fost frivole și indiferente. Ce-mi păsa mie dacă marea ducesă nu rămăsese încă însărcinată? Nu am propria casă de care să-mi pese?

— E vorba de viitorul Rusiei, am ripostat odată, curajoasă.

Egor și-a plesnit fruntea, ca și când ar fi vrut să omoare un țânțar.

— Rusia este mult prea puternică pentru a putea fi slăbită de un pântec sterp, *kison'ka*, mi-a spus.

În data de 25 aprilie, din spațiul aglomerat alocat publicului, m-am uitat la familia imperială intrând în catedrala Kazan. Țarina strălucea toată. Purta o pelerină din blană de hermină. Petru și Ecaterina veneau imediat în spatele ei. Mi-am lungit gâtul ca să le pot vedea fața. Petru părea și mai bolnăvicios și mai palid decât îmi aduceam aminte. Ecaterina avea o mină serioasă și calmă. Era îmbrăcată într-o rochie albastră, perlată, iar în păr avea prinse fire de argint. Nu-și lua ochii de la țarină nici măcar o clipă. Lângă ei stătea cancelarul Rusiei, ușor adus de spate, măsurând mulțimea. Privirea lui a trecut repede peste locul în care stăteam.

Am simțit că mi se învârte capul. Puncte negre îmi treceau prin fața ochilor, întunecându-mi privirea. Pe frunte mi se aduneau broboane de sudoare. Oare a fost o prostie să cred că mă vindecasem?

Am strâns din dinți. Mi-am ațintit privirea asupra razei de lumină care venea printr-un vitraliu. Un curcubeu de culori îmi dansa în fața ochilor. Senzația de sfârșeală îmi trecuse.

În jurul meu soțiile ofițerilor invitate la banchetul care urma după liturghie șușoteau entuziasmate despre mese înconjurate de ghivece cu portocali și rodii înflorite, despre fântâni instalate pe coridoarele Palatului, despre o piramidă din flăcări, făcută din ceară aprinsă, turnată din cupe uriașe de sticlă.

Nu aveam să văd nimic din toate acelea. Auzisem că marii ducese i se ordonase să-și selecteze cu mare atenție invitații. Doar mame care aveau copii sănătoși puteau să se apropie de ea.

În săptămânile care au urmat, însoțită de fiecare dată de Mașa, am început să ies din nou în oraș. Nu-mi păsa dacă umerii mi se atingeau de cei ai hoților și ai soldaților. Am trecut grăbită pe lângă palate și case de lemn strâmbe, care nu aveau să supraviețuiască următorului incendiu, pe lângă ziduri de cărămidă crăpate de ger, pe lângă biserici modeste, cărora le fusese interzis să pună în umbră clădirile statului.

N-aș fi recunoscut-o în fața nimănui, dar speram să-mi iasă în cale trăsura imperială. Visam că Ecaterina o să mă vadă și o să oprească trăsura, chiar dacă numai pentru câteva clipe, cât să-i spun să nu-și piardă speranța.

Mașa, cu picioarele umflate din cauza mersului pe jos, bombănea că nu am astâmpăr. Eram ca un vânt venit din nord, se plângea, care suflă în toate direcțiile, de parcă sunt urmărită de stafii.

— Și tu ce fel de vânt ești, Mașa? am tachinat-o supărată, dar ea m-a măsurat liniștită cu ochiul ei bun.

De când „mă răzgândisem“, cum spunea ea, mă obliga să-mi spăl părul cu cvas, ca să capete o nuanță roșcată.

— Stăpânului îi place, obișnuia să-mi repete, zâmbind șiret, atunci când încercam să protestez.

Îi făceam pe plac.

În septembrie, când la curte se sărbătorea ziua onomastică a țarinei, am reușit să vorbesc cu Ecaterina pentru prima dată de la ziua nunții.

În program, a fost inclusă și o piesă pusă în scenă de Teatrul Rus, în cinstea țarinei. *Răzbunarea lui Susanin* era genul de

dramă istorică care îi plăcea Elisabetei. Acțiunea se desfășura în „timpurile nefaste“, când Rusia se clătinase pe marginea prăpastiei, înainte de a fi salvată în al doisprezecelea ceas de către străbunicul Elisabetei, Mihail. Primul Romanov care a ajuns țar.

Ofițerii și soțiile lor au fost invitate în a treia seară în care se juca spectacolul.

În piesă, un detașament al armatei poloneze era pe cale să-l asasineze pe Țarul Rusiei și să îl înlocuiască apoi cu o sosie. Hatmanul Poloniei prezicea cu trufie căderea Rusiei, eradicarea credinței ortodoxe și propria ascensiune glorioasă. Atunci, Ivan Susanin, un țăran tânăr și chipeș, s-a oferit să le arate polonezilor drumul prin mlaștini. Înaintea pauzei dintre cele două acte, Susanin și-a dezvăluit planul într-un lung monolog. Mlaștinile aveau să sece toată puterea dușmanilor Rusiei.

Piesa mi se părea deosebit de crudă, dar m-am abținut de la comentarii, pentru că auzisem că țarinei îi plăcuse. După seara premierei, autorul fusese ridicat în rang și primise în dar o proprietate.

Ecaterina trebuie să fi ajuns după începutul piesei, pentru că abia în pauză i-am auzit vocea din loja imperială.

— Am nevoie de aer curat, i-am zis lui Egor și am ieșit în grabă.

Ușa lojei imperiale era larg deschisă, și în fața ei se îmbulzeau în număr mare binevoitorii. L-am recunoscut pe contele Narîșkin, pe contesa Rumianțeva și pe alte doamne de la curte, revărsându-și laudele la adresa actorilor, a festivităților și a marii ducese. Nici urmă de marele duce, și, spre ușurarea mea, scaunul țarinei era gol.

Am stat lângă ușă și am așteptat, dar a trecut destul de mult până când Ecaterina m-a observat.

— Bine te-am regăsit, Varvara Nikolaevna, am auzit. Ce

surpriză plăcută să văd că arăți așa de bine.

— Și eu sunt bucuroasă să o văd pe Înălțimea Voastră, i-am răspuns precaută.

Părea voioasă și plină de viață. Poate că zvonurile despre furia Elisabetei fuseseră exagerate, sau poate că Ecaterina rămăsese în sfârșit grea.

Nu puteam să întreb. Nu puteam decât să ascult și să observ.

Contele Narîșkin s-a lansat într-o poveste complexă despre culesul ciupercilor, care s-a terminat cu el și cu sora lui pierduți într-o pădure.

— Lev hoinarul, îl tachina contesa Rumianțeva. Întotdeauna reușești să-ți păstrezi sângele rece?

Ecaterina s-a apropiat mai mult de mine. Mirosea a flori de primăvară: zambile, viorele și narcise.

— Cum se simte Înălțimea Voastră? am întrebat-o nereușind să-mi ascund tremurul vocii.

— Bine, a răspuns, lăsând eșarfa să-i cadă larg peste umeri.

Contele Narîșkin, prins în povestea lui, râdea zgomotos.

— Și marele duce?

— Și soțul meu se simte bine.

Asta a fost tot: câteva minute, câteva cuvinte. Nimic care să nu poată fi auzit și raportat.

— Citesc mult în ultimul timp, Varvara Nikolaevna. Dar nu romane franțuzești. Tacit.

Zâmbetul Ecaterinei i-a dat privirii o strălucire răutăcioasă.

— Contele von Gyllenburg mi-a sugerat să încep să citesc Tacit. Și Montesquieu. Dar cărțile astea nu se găsesc ușor.

— O să le caut, Înălțimea Voastră.

— Rămân îndatorată, a spus Ecaterina, întinzându-și mâna, ca și cum ar fi vrut să mă atingă.

Și-a retras-o înainte ca cineva să observe.

Am așteptat până s-a întors să întâmpine un alt vizitator,

apoi am plecat.

Nu prea am fost atentă la restul piesei. Pe scenă, Ivan Susanin îi conducea pe invadatori spre mlaștini. Polonezii au descoperit prea târziu capcana pe care le-o întinsese și s-au decis să-l ucidă înainte de a-și pune și ei capăt zilelor. Susanin și-a întâmpinat moartea cu o listă lungă de acuzații la adresa dușmanilor Rusiei. Polonezii încercau să-i convertească pe ruși la catolicism, ca să le fure sufletele și să-i transforme în sclavi.

— Ar fi în stare să ne promită orice, ca să obțină ceea ce vor. În ochii lor, noi nu valorăm nimic! a declarat Susanin cu brațele ridicate spre ceruri.

O puternică rafală de vânt îndoia copacii de pe scenă, dând cuvintelor lui și mai multă greutate.

Am auzit murmure aprobatoare venind din sală, urmate de aplauze furtunoase. Lângă mine, Egor aplauda cu putere.

Mă gândeam la voioșia și curajul din cuvintele Ecaterinei, la mâna care aproape o atinsese pe a mea. Când piesa s-a terminat, am ieșit din clădirea teatrului pășind ca într-un vis. Am fost recunoscătoare când Egor, observând un coleg ofițer în mulțime, m-a anunțat că nu mă conduce acasă.

În zilele ce mai rămăseseră din acea săptămână am căutat cărțile lui Tacit în vechile librării de pe Nevski Prospekt. Deoarece nu am reușit să găsesc niciuna dintre lucrările lui, am trimis vorbă librarilor care beneficiaseră pe vremuri de serviciile tatălui meu. *Germania* a fost prima pe care am procurat-o, urmată de *Scrisori Persane*, *Analele* și *Istoriile*. Dacă se putea, alegeam întotdeauna coperți solide de piele, cusături puternice, cărți pe care speram ca tatăl meu să le fi atins cândva; dar nu am găsit-o niciodată pe cea al cărei titlu de pe cotor depășea liniile de umbră.

Nu aveam nicio îndoială că Cioglokovii examinau cu atenție fiecare carte pe care o trimiteam la Palatul de Iarnă. Și că

notițele de pe eleganta hârtie pergamentoasă cu margini poleite cu aur, în care își arăta recunoștința, treceau prin același proces.

Într-o întunecată zi de noiembrie, Egor s-a întors de la Palat cu știrea că marele duce și soția lui au plecat spre Oranienbaum.

— De ce? nu m-am putut abține și l-am întrebat.

— La ordinele lui Bestujev, a spus. Cancelarul e de părere că e prea multă distracție la Palat.

Și-a dat ochii peste cap, mimând oroarea.

— Ia să vedem: ce distracții l-ar putea opri pe marele duce să o lase gravidă pe soția lui? Un bal mascat? O manevră militară? Nu-mi mai vine altceva în minte. Ție, *kison'ka*?

Am ignorat vocea plină de voioșie a bărbatului meu.

Mă gândeam că între mine și Ecaterina sunt patruzeci și trei de verste de drum de țară. O călătorie de o zi, cu căruța. Acolo nu va mai avea parte nici de teatru, nici de vizite. Cancelarul avea să se asigure de asta. Ce altceva ar putea-o salva de la căderea în deznădejde, în afara cărților?

Prima scrisoare primită de la Oranienbaum era scurtă.

„Purtătorul acestei scrisori este furnizorul unor comori deosebite, care îți vor veni foarte bine. Voi aștepta cu mare nerăbdare rezultatul eforturilor lui. Să nu uiți că sunt la fel de sigură de devotamentul tău, cum sunt sigură de sentimentul meu de prietenie față de tine."

Nu era semnată, dar am recunoscut imediat scrisul Ecaterinei.

Scrisoarea mi-a fost adusă de către un bijutier, Monsieur Bernardi, sub pretextul că vrea să-și ofere serviciile. La urma urmei, eram soția unui ofițer, un tribut adus avansării în rang a soțului meu. Nu fusese Egor promovat căpitan locotenent? El nu

și-ar dori să fiu eclipsată de alte doamne. Îi dau voie lui Monsieur Bernardi să-și arunce un ochi peste bijuteriile mele?

Monsieur Bernardi n-a fost deloc surprins să descopere că multe dintre bijuterii trebuia să fie curățate sau reparate, colierele necesitau ajustări, perlele trebuia să fie înșirate din nou.

Nu a menționat nimic despre Ecaterina, nici despre vizitele lui la Oranienbaum. Dar de fiecare dată când venea, îmi strecura în mână o scrisoare din partea marii ducese, iar eu i-o înmânam pe a mea.

„Tu ești hărăzită să faci lucruri măreațe“, am scris în prima dintre ele.

„Să nu ai încredere în nimeni“, aș fi vrut să-i scriu. „Nimic nu s-a schimbat. Ești într-un tripou în care toți jucătorii trișează.“

Dar ea știa deja asta.

Știa de servitoarea care îi verifica lenjeria intimă pentru a găsi urme de sânge menstrual. Știa cine frunzărește cărțile pe care le citea, sperând să găsească vreo însemnare neglijentă. Știa cine spionează pentru țarină și cine are grijă ca secretele ei să ajungă la urechea cancelarului. Descoperise toate găurile de observație din camera ei, și niciodată nu pleca de lângă șemineu până nu vedea lucrurile care nu trebuia să fie aflate transformate în cenușă.

Ecaterina era precaută până și cu scrisorile secrete pe care mi le trimitea. Îmi scria ca și cum i-ar fi scris unui bărbat al cărui nume nu era niciodată menționat. Țarinei îi spunea *La Grande Dame*. Petru era „Soldatul“. Cioglokovii erau „Păunul și Găina“. Cancelarul era „Vulpea Bătrână“. Sarcina ei atât de așteptată a devenit „marele eveniment“ sau „veștile așteptate“.

„Îmi pare foarte rău, *Monsieur*, că a trecut atât de mult timp

fără să am plăcerea de a vă vedea. Pentru mine ar fi fost o consolare până și vederea fugară a feței dumneavoastră, până și cea mai prudentă privire îndreptată spre mine. Tânjesc după ziua în care mi se va permite să mă apropii de dumneavoastră și să exprim fericirea care mă va cuprinde atunci.

Pentru că aceste zile negre nu pot dura o veșnicie, nu-i așa?

La Grande Dame vorbește despre citit de parcă ar fi o boală incurabilă.

Valetului meu i s-a poruncit să plece, pentru că am fost nesăbuită și am ținut să-i mulțumesc în prezența Găinii pentru bunătatea arătată față de mine.

Lacheul Soldatului a fost trimis la Sankt Peterburg, și doi dintre valeții lui au fost înlocuiți, de asemenea. Ni se interzice să ne placă de cineva, Monsieur. Ni se interzice să avem prieteni. Sper să nu afle nimeni de această corespondență. Vă îndemn să ardeți fiecare scrisoare imediat ce o primiți.“

Am făcut ce mi-a cerut și le-am ars. Dar ele continuă să existe în memoria mea, de parcă le-aș ține și acum în mână; fiecare cuvânt, odată citit și recitit, își eliberează doza de amărăciune.

Scrisorile Ecaterinei continuau să sosească cu regularitate. Puii Păunului și al Găinii îl băteau la cap pe Soldat să-i lase să se joace cu machetele fortărețelor. *La Grande Dame* a sosit la Oranienbaum însoțită de un alt favorit, au împușcat douăzeci și două de potârnichi și i-au dat voie Ecaterinei să ia lecții de călărie. Erau scrisori pe care le memoram înainte de a le ascunde pe fundul cufărului meu vechi, lângă albinele prinse în bucata de chihlimbar.

Eram mulțumită s-o știu pe Ecaterina departe de intrigile de la curte. Mi-a scris că grădinile de la Oranienbaum o încântă în mod deosebit și îi oferă un sentiment de liniște crescândă.

„Veștile așteptate“ încă nu sosiseră, dar în lungile zile petrecute la țară avea mult timp la dispoziție să citească și să se gândească. Era din ce în ce mai convinsă că bunurile cele mai valoroase de care avea să dispună vreodată erau prietenia și loialitatea.

Pentru un timp, am găsit alinare în acele cuvinte.

A mai trecut un an, și cancelarul conducea în continare activitatea de supraveghere a tinerilor. Cam pe atunci, țarina a dat în vileag faptul că „prăpădiții ăia nenorociți“, cum începuse să le zică marelui duce și ducesei, câteodată chiar și în public, îndrăzniseră să nesocotească dorința ei cea mai mare.

În saloanele din Sankt Petersburg soțiile ofițerilor abia dacă mai vorbeau despre altceva. Se zvonea că țarina ar da vina pe Ecaterina.

— Am adus-o aici să facă copii, nu să citească! a țipat ca să o audă toată lumea atunci când i s-a raportat că Ecaterinei îi venise iar ciclul. Drept cine se crede?

Marea ducesă începea să devină ținta malițiozităților. Toată lumea avea o teorie despre motivul pentru care nu rămânea grea.

— Pentru că Înălțimea Sa refuză să folosească o șa pentru femei când călărește, am auzit.

— Pentru că poartă corsete prea strâmte.

De ce nu poate să zâmbească mai mult? De ce nu glumește niciodată? Ar trebui să bea vin și să înceteze să vorbească despre cărți.

Erau și alte bârfe. La ultimul bal ținut la palat, marele duce a dansat cu soția lui doar o singură dată. Oare Ecaterina nu-și dădea seama că aerele ei de superioritate îl înfurie pe soțul ei? Că Petru începuse să laude virtuțile doamnelor de onoare ale Ecaterinei, asigurându-se că ea îl aude? Prințesa Kurakina avea cele mai delicate oase. Contesa Voronțova avea cea mai bună

ureche muzicală dintre toți cunoscuții lui. Până la urmă, cărui bărbat îi place o femeie care îl eclipsează?

— Care-i rostul unui pântec sterp? se întreba lumea. Al unui pom uscat?

Tatăl meu obișnuia să spună că dacă un copac e strâmb, toate caprele vor sări pe el.

În scrisorile pe care mi le trimitea Ecaterina scria că a auzit mai mulți curteni spunând despre ea că e arogantă și rece. Spuneau că mâna ei e ca laba unui tigru, că zâmbește crud și doar cu jumătate de gură.

Aproape niciodată nu avea voie să părăsească Oranienbaum-ul. Iar când avea voie, doar pentru a o însoți pe țarină și pe marele duce în timpul celor mai importante îndatoriri ale curții, trebuia să fie precaută. „Nu încerca să te apropii de mine, *Monsieur*“, îmi scria ca să mă prevină. „Asta ar putea să pericliteze una dintre puținele consolări care mi-au mai rămas.“ Și astfel am văzut-o numai de la depărtare.

Îmi relata despre orele petrecute în singurătate, când privea țintă o carte pe care o ținea în poală, de multe ori cu filele netăiate. Țarina i se adresa rar, iar când o făcea, vocea ei era aspră și iritată. „Sunt destul de sigură că Vulpea Bătrână mă vorbește de rău în fața lui *La Grande Dame*. Dar ce pot să fac? Nu i-am dat niciun motiv să mă urască“, scria Ecaterina. De câte ori încercam să aflu ceva despre „veștile așteptate“, îmi răspundea fie tăcând, certându-mă: „Te rog, *Monsieur*, nu mă întreba despre lucrurile pe care nu le pot controla. Fericirea prietenilor este singura consolare pentru cei care nu au nicio altă mângâiere.“

Lupte cu câini, faraon, biliard. Bătăi cu pumnii, urși puși la pământ. Ore întregi petrecute la saună, discutând despre cât de capricios poate fi norocul.

Ofițerii Gărzii Imperiale se încurajau între ei.

Norocul este ca o femeie; li se dă doar celor curajoși.

Norocul se duce repede.

Ofițerii se lăudau că nimeni nu cunoaște caii așa de bine ca soțul meu. Mulți erau în stare să identifice un grumaz musculos și o crupă puternică, un cap cu nări largi și urechi bine proporționate. Mulți puteau să observe tibii prea scurte, articulații care strică proporțiile. Dar numai ochiul priceput al lui Egor putea să vadă care cal avea să se ridice la nivelul așteptărilor, ce defect avea să aducă pierderi la curse.

— Hai cu noi, Egor Dmitrievici! îl strigau din stradă, râzând și fluierând cu nerăbdare. Grăbește-te!

Mă gândeam că un bărbat, spre deosebire de o femeie, nu e nevoit să stea singur în salon, întorcând cu amărăciune cărțile într-o pasiență, nu trebuie să se uite la fața severă a reginelor, regilor și a valeților.

Ceasul a anunțat miezul nopții. Am împins cărțile din fața mea și m-am ridicat. Dinspre coridor se auzeau pași târșâiți. Bănuiam că servitorii începuseră deja să șușotească în bucătărie. Încercau să aleagă o tabără, să împartă vina între mine și soțul meu.

M-am dus la fereastră și am deschis obloanele. Aleea Apothecary, scăldată în lumina lunii, era pustie, acoperită cu un strat gros de zăpadă umedă.

În dimineața următoare, m-am dus cu o sanie pe Nevski Prospekt. Din parfumeria franțuzească am cumpărat un *eau de fraicheur* cu miros dulce de scorțișoară și cuișoare. În Hala negustorilor, am ales câteva bucăți de muselină și o pereche de ciorapi roșii de mătase, brodați cu flori de iasomie.

Doar un jucător prost nu oprește nimic pentru el.

După-amiaza, când Egor s-a întors de la Palat, i-am poruncit Mașei să ne servească cu ceai fierbinte și cu niște vodcă cu

aromă de chimen. Mi-am turnat vodcă în ceai și am băut-o. Vocea îmi devenise moale.

Am vorbit despre gerul din ianuarie, care desenase flori de gheață pe geamurile casei noastre, despre urmele de vulpe din bancurile de nisip ale Nevei, pe care mi-ar fi plăcut să le vadă.

Am închis ferestrele și am tras obloanele. Mi-am desfăcut părul.

Am râs.

„Tu ai lumea ta“, m-am gândit. „Eu o voi avea pe a mea.“

Mi-am pus mâna pe a lui Egor, închipuindu-mi cum arătăm în ochii cuiva care s-ar uita la noi atunci: soțul și soția lui iubitoare, bucurându-se de un moment de intimitate la sfârșitul zilei.

În acea noapte, după ce m-am dat cu cel mai bun parfum și mi-am îmbrăcat cămașa de noapte turcoaz, care-mi scotea în evidență ochii, l-am ademenit să se culce cu mine.

Voiam să am un copil. „Doar mamelor cu copii sănătoși li se permite să se apropie de marea ducesă“, ordonase țarina.

---

[5] „Draga mea“ (rusă în original).

4

1749-1750

Începând cu ianuarie 1749, în saloanele din Sankt Petersburg toată lumea se arunca în speculații despre cine va fi favoritul care va câștiga bătălia pentru locul din patul Elisabetei. Pentru o perioadă, țarina a fost văzută frecvent în compania actorului care îl jucase pe Susanin la Teatrul Rus. Apoi un cazac din Kiev, promovat în grabă la rangul de locotenent, a impresionat-o cu dansul lui diavolesc. După el a urmat Nikita Beketov, un dirijor de cor, despre care se zvonea că ar fi unul dintre protejații cancelarului. Poziția privilegiată a lui Beketov părea asigurată, până când a fost suficient de necugetat să accepte un dar de la contesa Șuvalova, un borcan cu cremă care avea să-i netezească pielea. Când pe față i-au erupt niște bube roșii, contesa a făcut tot posibilul ca țarina să creadă că e vărsat de vânt. Căzut în dizgrație, Beketov a părăsit Palatul.

A făcut mare vâlvă și faptul că, în Dormitorul Imperial, contesa Șuvalova îngrijea tălpile crăpate ale țarinei și îi spunea povești.

— Oare are ceva de-a face cu nasul roman al chipeșului ei fiu? l-am auzit pe soțul meu întrebând cu un zâmbet rece.

Se referea la fiul cel mai mic al contesei Șuvalova, Ivan

Ivanovici, al cărui tată, Mareșalul Șuvalov, fusese cândva unul dintre amanții Elisabetei. Erau mai mulți Șuvalovi la curte; unul dintre unchii lui Ivan era procurorul șef, iar alți doi serveau în Cancelaria Secretă.

— Deschide un cufăr și din el va răsări un Șuvalov, adulmecând partea care i se cuvine din pradă, mi-a spus Egor.

Se dusese vorba despre șarmul tineresc al lui Ivan Șuvalov despre cârlionții moi și negri care-i cădeau frumos pe frunte, despre zâmbetul distrat care apărea des pe buzele lui senzuale. „E cu optsprezece ani mai tânăr decât țarina. Întotdeauna îl vezi cu o carte în mână. A scris o piesă de teatru. Vrea ca ea să renoveze palatul. Poartă o corespondență cu Voltaire! I-a dăruit marelui duce un șoim complet alb.“ Saloanele din Sankt Petersburg răsunau de strigăte de uimire, însoțite de râsete nesigure.

„Soldatul este ca un copil“, scria Ecaterina. „El pretinde că trăiește, eu vreau să trăiesc. Crede orice i se spune și se enervează pe mine când îl previn. Câteodată îmi vine să mă arunc la picioarele lui *La Grande Dame* și să o implor să mă trimită înapoi în Zerbst.“

La Oranienbaum erau prea multe petreceri care se terminau cu beții și se țineau prea multe parade militare, adesea întrerupte de izbucnirile de furie ale lui Petru. Fuseseră rupte mai multe scaune, o sticlă fusese azvârlită pe fereastră. „Sunt convinsă că Soldatul are o inimă bună“, scria Ecaterina, „dar mintea lui slăbește de la atâta băutură, a devinit imprevizibil.“

Îi citeam scrisorile cu lăcomie, încredințându-le memoriei înainte de a le arunca în foc. Unele lucruri n-ar trebui scrise niciodată, nici măcar într-o scrisoare secretă.

„Doar de am putea vorbi“, mă gândeam.

Când gheața de pe Neva s-a subțiat, amfitrioanele saloanelor din Sankt Petersburg au preluat zvonul conform căruia țarina își schimba rochia de cinci ori în timpul zilei. Tânărul Ivan Șuvalov îi citea țarinei o piesă pe care el dorea s-o vadă pusă în scenă. Ivan Ivanovici fusese văzut plimbându-se pe coridoarele Palatului cu o înfățișare visătoare, ținând mâna în dreptul inimii, ca și cum ar fi făcut o promisiune. Țarul Nopții începuse să petreacă din ce în ce mai mult timp în Palatul Anichkov.

Singur.

— Imaginează-ți, am auzit.

Imaginează-ți Palatul de Iarnă fără obișnuitele schimbări de dormitoare, fără țipetele furioase, fără teama de întuneric. Imaginează-ți lăutari și coruri cântând balade rusești în spatele draperiilor trase ale dormitorului. Imaginează-ți o masă mecanică folosită în permanență pentru cinele târzii ale țarinei. Imaginează-ți dragostea oarbă și o femeie vrăjită de ea.

Încercam, dar nu reușeam să mă concentrez.

Spre încântarea Mașei, simțeam putreziciune peste tot și mi se făcea greață de la mirosuri: șuba de oaie udă a birjarului nostru, mirosul stătut al cizmelor de călărie ale lui Egor. Dimineața mă trezeam cu amețeli. Zile întregi n-am mâncat altceva decât pâine neagră și n-am băut decât cvas. Moașa mi-a zis să mă gândesc la lucruri frumoase.

Eram din nou însărcinată.

— Copilul nostru, spunea adesea Egor, punându-și mâna pe burta mea strânsă încă în corset. Soldățelul nostru.

Vocea lui a devenit mai moale. Mâna i s-a mutat mai sus, ca să-mi mângâie gâtul. M-am gândit la măcelarul care nu fusese plătit luna aceea. La lumânările de seu care fumegau, deoarece nu ni le mai puteam permite pe cele de ceară, nici măcar pentru salon. La colierul de perle care dispăruse din cutia mea

de bijuterii.

În Catedrala Sfânta Ecaterina de pe Nevski Prospekt, unde obișnuisem să merg la liturghie în fiecare duminică împreună cu părinții mei, am îngenuncheat în fața altarului și mi-am făcut cruce în stil catolic. Mă rugam să fie fată, o fată care să nu refuze viața. O fetiță despre care să pot spune că e a mea.

Sarcina îmi făcea bine. În timp ce copilul creștea în mine, părul îmi devenea mai des, iar pielea strălucea. Eram ascultătoare: beam toate ceaiurile pe care mi le dădea moașa; n-am ridicat niciodată mâna deasupra umerilor; n-am purtat colier în jurul gâtului. Mașa mă hrănea cu praz și cu prune coapte. Am lăsat-o să mă maseze pe pântec cu grăsime, să-mi lege o panglică roșie în jurul încheieturii și să-și murmure incantațiile.

— De data asta totul o să fie bine, mi-a spus, iar eu am crezut-o.

Cancelarul Rusiei mă aștepta pe strada Milionaia – trăsura lui se oprise la câțiva pași. I-am observat sprâncele sure, plasa de riduri de pe obraji, gușa dublă. „Toată vorbăria despre dragostea imperială nu-i e pe plac“, m-am gândit, iar pielea mă furnica de plăcere. Cei din familia Șuvalov manifestau o nepăsare fățișă față de politica anti-franceză a lui Bestujev, acuzându-l pe cancelar că a luat mită de la regele Angliei.

Mașa a văzut jacheta de catifea roșie și inelele de aur ale unui mare domn care voia să-i vorbească stăpânei sale, servitorul ce stătea lângă el, ținându-i bastonul, și a murmurat în grabă o rugăciune, jenată și tulburată în același timp.

— Bună ziua, Madame Malikini, a spus cancelarul.

Jacheta de catifea ruginie stătea să plesnească pe la cusături – îmi imaginam că va crăpa, dezvăluindu-i cămașa de batist și cicatricele de dedesubt.

— Bună ziua, Varvara Nikolaevna, și-a repetat el salutul.

Dintele lipsă îi transformase zâmbetul într-o grimasă.

Am trecut pe lângă el.

Maşa a alergat după mine de-a lungul podului Moyka. S-a agăţat de mâneca mea, gâfâind. Am refuzat să mă opresc. Nu m-am uitat în urmă, ascultând cu plăcere sunetul paşilor mei pe caldarâm.

Am auzit uşa trăsurii deschizându-se şi apoi închizându-se, am auzit tropotul copitelor pe pietrele cubice, mârâitul unui câine vagabond care fusese alungat. Când am ajuns în faţa uşii casei noastre, cancelarul era deja acolo. Maşa a ezitat un moment, dar i-am spus să intre.

A întrebat de sănătatea mea şi de a soţului meu.

— Amândoi suntem bine, i-am răspuns pe un ton rece.

Căldura verii trezise mirosul de peşte şi de rădăcini putrede ale râului Moyka. Din senin, m-am gândit la primul meu an petrecut la curte, la copila care fusesem, la singurătatea resimţită ca o durere arzătoare. „Nu te-am rănit, nu-i aşa?“, mă întrebase atunci Bestujev. Mă luptam cu un val de greaţă care pusese stăpânire pe mine.

Ochii ageri ai omului care mă învăţase cândva meserie mi-au observat dezgustul. Cancelarul mi-a aruncat un zâmbet strâmb, urmat de o încuviinţare gravă din cap, ca şi cum aş fi fost în continuare un copil care trebuie mereu pus la punct.

„Încă nu s-a terminat. Nu-ţi poţi permite să mă urăşti“, mă prevenea din priviri. Ştiam că are dreptate, dar n-am vrut să cedez.

— Aş vrea să-i transmiţi marii ducese respectele mele, a spus.

N-ar fi trebuit să mă surprindă cuvintele lui, dar am fost luată pe nepregătite. Încă o dată, vechiul joc de putere de la Palat cerea o schimbare a aliatului şi o răsturnare de situaţie, realizată fără nicio jenă. Şuvalovii voiau să-l câştige pe Petru de

partea lor, așa că Bestujev era nevoit să apeleze la marea ducesă.

— Micuța *Hausfrau* cu bărbia ascuțită? i-am zis rânjind, căci nu mă mai puteam abține.

— Am greșit. Trebuie s-o spun sincer.

— Cât de sincer? l-am provocat.

Cancelarul mi-a zâmbit îngăduitor. „Îți dau voie să ai micul tău moment victorios“, părea să spună. „Îl meriți.“

— Foarte sincer.

— Cum aș putea să-i transmit marii ducese mesajul dumneavoastră? am întrebat. Nu ne-am mai văzut de foarte mult timp.

— Masca inocenței nu ți se potrivește, Varvara Nikolaevna. Bijuteriile îți vin mult mai bine.

I-am detectat avertismentul din voce și m-am crispat, pentru că mi-am dat seama că nu voi reuși să dorm în acea noapte. Bănuiam că știuse dintotdeauna de scrisorile pe care Monsieur Bernardi mi le aducea pe furiș din Oranienbaum, dar probabil se hotărâse să nu intervină. O investiție înțeleaptă, care putea fi de folos pe viitor. Însă, de câte ori verificasem scrisorile Ecaterinei, sigiliul păruse a fi intact. Ce altceva îmi scăpase?

— Îi voi transmite marii ducesei respectele dumneavoastră când voi avea ocazia, am murmurat.

Pe stradă a trecut o căruță încărcată cu bușteni de mesteacăn. Un vânzător de ceapă, cu funii lungi de ceapă în jurul gâtului, întindea o pătură murdară pe o cutie de lemn. Stomacul mi s-a întors iar.

— Bun, a spus cancelarul când am deschis ușa. Asta e tot ce voiam să aud. Deocamdată.

În 25 noiembrie 1749, în ziua sărbătoririi încoronării țarinei, Ivan Ivanovici Șuvalov a fost numit „domnul de onoare

al Dormitorului țarinei“, titlu care i se dădea de obicei favoritului.

Prima invitație pe care a primit-o Ivan Ivanovici de la țarină a fost să o însoțească într-un pelerinaj. În saloanele din Sankt Petersburg, expresia „să ne rugăm împreună“ a devenit un sinonim pentru actul sexual.

Șuvalovii câștigaseră o bătălie, dar succesul este ceva trecător. Ivan cel Pios n-avea să reziste mult timp. Până și cea mai înflăcărată rugăciune avea limite.

În fiecare dimineață, când mă trezeam, îmi puneam mâna pe pântec, să simt loviturile viguroase ale călcâielor mici. Dinspre bucătărie venea un miros de cașă la cuptor și pâine caldă. Mașa îmi pregătea omletă cu caviar. Comandantul lui Egor, colonelul Zinovev, ne trimisese un coș plin cu bunătăți. Mierea cu care îmi îndulceam ceaiul era adusă de pe proprietatea lui. La fel și șunca maturată și sturionul afumat. „Acum, că soția locotenentului meu preferat trebuie să mănânce cât pentru doi“, scrisese pe bilețelul atașat, „trebuie să aibă parte de tot ce-i mai bun.“

M-am așezat în balansoar și am început să mă legăn încetișor. „E suedez“, îmi spunea Egor, ținând seama de lemnul lăcuit cu negru, lucios și decorat cu roșu și auriu.

A spus că-l va boteza Dmitri pe fiul nostru. După tatăl lui. Iar al doilea copil se va numi Nikolai, după tatăl meu.

Zilele întunecate ale lunii noiembrie erau foarte geroase, iar aerul mirosea a fum acru. Cireșul din fața ferestrei mele se legăna în vânt. Stoluri întregi de vrăbii aterizau pe crengile lui golașe, luându-și iute zborul când se speriau.

— Deschide fereastra, o imploram pe Mașa, dar ea refuza categoric, mormăind ceva despre curent și despre deochi.

— *Devușka*, a spus moașa. O fetiță.

Împinsă afară din pântecele mele dureros, era plină de

sânge și zbiera deja. Era sănătoasă și vie.

„E a mea“, mă gândeam, adunându-mi puterile pentru a face față dezamăgirii lui Egor.

O sanie s-a oprit în stradă. Caii nechezau. În agitația care a urmat, am auzit fluierături, huiduieli și râsete.

Așa cum cerea un vechi obicei, camarazii aveau să-l ducă pe Egor la saună și aveau să-i biciuiască spatele cu nuiele de mesteacăn. Aveau să-l tachineze în timp ce pielea i se va înroși, iar în sudoarea lui se vor amesteca mici broboane de sânge. Trebuia ca demonii saunei să se răzbune pe bărbatul al cărui întâi născut nu e băiat.

În dimineața următoare, după ziua de naștere a fetei mele, am alunecat într-un somn greu, fără vise. M-a trezit un murmur. L-am văzut pe Egor lângă fereastră, ținând-o în brațe pe Daria. Eram încă foarte slăbită, dar m-am ridicat în coate.

— Nu vei avea parte de soldatul la care visai, i-am spus soțului meu.

S-a întors spre mine și m-a întrebat:

— Dar va trăi, nu-i așa?

Vocea lui tremura de uimire. Mi-am întins mâinile și Egor a așezat-o cu grijă pe Daria în brațele mele, ca pe un vas de porțelan chinezesc.

— Da, am promis. Va trăi.

Prin ușa închisă am auzit clinchetul cești lor pe o tavă. Am simțit mirosul dulce al pâinii și stomacul meu a chiorăit. Afară, câinii lătrau și se încăierau.

Egor i-a pus numele: Daria. Darenka.

Nu-mi displăcea alegerea făcută de Egor. În poloneză, numele fiicei mele semnifică un dar somptuos, un plocon magnific demn de o regină.

Darenka și-a încrețit năsucul, apoi a strănutat.

— Prințesa mea mică, a gângurit Egor.

Mi-am seama că până la urmă s-ar putea să nu știu totul despre el.

În zilele liniștite care au urmat, pe când nopțile deveau din ce în ce mai lungi, o legănam în brațe pe fiica mea, ascultându-i respirația. Era perfectă, proaspătă, imaculată. Am atins cutele de piele care îi acopereau ochii când plângea. I-am lins palmele minuscule cu misterioase rețele de linii, plimbându-mi limba peste degetele lunguiețe. I-am sărutat tălpile netede ca obrajii ei rozalii.

M-am minunat la cât de bine se îmbină corpul meu cu al ei când stau întinsă lângă ea pe patul cu baldachin, pe cearșaful de in apretat, care părea să aibă mirosul vântului. Cât de larg își deschidea gura în căutarea sânului. Tremura de încântare când i-am pus în gură sfârcul plin cu lapte. Am simțit un fior de iubire când l-a apucat cu gingiile și a început să sugă – strânsoarea ei era la limita senzației de durere. Nu mai eram singură. Nu mai eram un voyeur care își pândește viața.

Daria. Darenka.

Mașa a rămas mută de consternare când am refuzat să angajez o doică. Am auzit-o avertizându-l pe Egor că mă voi epuiza prea tare, că ar trebui să-mi spună să-mi vină mintea la cap. „O țărancă sănătoasă“, obișnuia să laude o candidată sau alta.

— Du-te la soția ta, o auzeam îndemnându-l pe Egor. Spune-i acum.

Cu Daria stând comod în brațele mele, închideam ochii și așteptam ca ușa să se deschidă, ca să aud pașii ezitanți ai lui Egor, amortizați de covorul gros. Așteptam să simt mirosul hainelor lui, impregnate mereu de mirosul unor grajduri îndepărtate, atenuat de cel al tutunului de prizat.

Încerca să mă convingă.

— Ai nevoie de odihnă, *kison'ka*. Trebuie să te vindeci. E

spre binele tău.

Îl lăsam să vorbească, în timp ce se apleca deasupra feței adormite a Darenkăi. Cuvintele lui se transformau în șoapte, apoi mureau, și eu știam că mă va lăsa să fac cum vreau.

Când eram singură cu Darenka, și buzele ei îmi sugeau sfârcurile, am încercat să-mi aduc aminte chipul părinților mei. Nu așa cum îi văzusem ultima oară, întinși în sicrie, cu fața ofilită, de culoarea cerii, ci așa cum arătaseră în zilele neprețuite în care fuseseră în viață. Mi-am adus aminte de odaia micuță din Varșovia în care stăteam, ghemuită lângă mama, privind-o cum întoarce tivul rochițelor mele. Mi-am amintit cum strălucea, plină de speranță, când am ajuns în Sankt Petersburg și mi-a agățat la gât pandantivul Fecioarei. Mi-am amintit de tatăl meu, cojind un măr cu atâta grijă, încât coaja formase o spirală, apoi tăind mărul în patru bucăți care – chiar și în miezul iernii – miroseau ca soarele de toamnă. Cât de mult ar fi iubit-o ei pe Darenka, mă gândeam, promițându-mi că o s-o duc pe fiica mea la mormântul lor și că mă voi ruga pentru sufletul lor.

Pe atunci, timpul avea răbdare cu noi. I-am șoptit în urechile minuscule, gâdilând-o aproape, căci pe chip îi apăruse o expresie amuzată, cuvintele primei ei povești, povestea venirii ei pe lume: „Am avut dureri timp de două zile, iar tu trebuia să te întorci în mine înainte să te pot împinge afară din burtă“, i-am spus. „Moartea ne pândea pe amândouă, draga mea, dar noi am scăpat. Eu sunt mama ta, iar tu ești fetița mea. Cu mine ești în siguranță. Nu voi lăsa pe nimeni să-ți facă rău. Nu te voi lăsa să mori, nu te voi părăsi niciodată, decât atunci când vei fi pregătită.“

— N-o să poți avea alți copii, mi-a zis moașa.

Îi auzisem cuvintele, dar sensul lor nu mă lovise încă.

La vestea venirii pe lume a fetiței mele, regimentul lui Egor

ne-a dăruit un leagăn frumos sculptat. Colonelul Zinovev a asistat la botezul Dariei, în calitate de naș, alături de fiica cea mai mare a lui Madame Cioglokova, o onoare de care am avut parte la cererea Ecaterinei, pentru că țarina n-o lăsase să accepte invitația de a fi chiar ea nașa.

Cu ajutorul Mașei, am aranjat darurile de botez în salon, pe o masă acoperită cu o față din damasc alb, ca invitații noștri să le poată admira. O cruce de botez din aur de la nașul ei. Un potir și un set de linguri de argint într-o cutie de fildeș, din partea nașei. Darul Ecaterinei era un rozariu din perle negre, din atelierul lui Monsieur Bernardi. Avea atașat un bilețel: „Pentru Daria Egorovna, pe care o voi purta mereu în inimă.“

Cu Egor lângă mine, așa cum cerea obiceiul, am întâmpinat oaspeții. În mod neașteptat, exclamațiile lor pline de admirație, îmi aduceau mângâiere: „Cât de perfectă este! Cât de mică! Cât de strălucitoare!“ Zâmbeam, în timp ce oaspeții, aplecați deasupra pătuțului, încercau să identifice trăsăturile pe care le moștenise de la noi. Nasul era al meu, dar ochii negri – ai lui Egor. Plămânii puternici îi moștenise de la tata, dar zâmbetul era al mamei.

Daria Egorovna.

Să dea Domnul să fie mereu alături de cei care-o iubesc.

Să prospere și să fie mereu în siguranță.

Mi-au dat lacrimile.

— Fie ca Domnul să-i dea toate astea, am șoptit.

În apartamentul nostru de pe aleea Apothecary, toate încuietorile și balamalele au fost unse; servitorilor noștri li s-a poruncit să poarte papuci cu talpă moale și să nu ridice niciodată vocea. Leagănul se afla lângă patul meu, dar o cameră liberă fusese deja transformată în odaie pentru copil, cu pereți vopsiți în galben-canar și un cufăr de cedru. Camera mirosea a lac și a vopsea. Fiica mea avea atât de multe cămăși de batist,

încât ar fi fost suficiente pentru cinci copii, vreo șase-șapte șaluri, o blană de vulpe argintie, care să-i țină de cald iarna, și o păpușă scumpă din porțelan chinezesc, cu o bonetă de catifea.

Darul primit de la tatăl ei.

O dată, l-am văzut pe Egor aplecându-se deasupra leagănului Dariei, la lumina lumânărilor. Vocea lui urca și cobora, încercând să-i aline scâncetele. I-a răspuns cu un gângurit, o înșiruire de sunete din care nu se înțelegea încă nimic. A ridicat-o din leagăn și a apropiat-o de fața lui, zâmbindu-i încurcat și fericit – un zâmbet pe care îl cunoșteam atât de bine.

Pe stradă, un cerșetor cânta în falset un cântec despre orfani. În scurt timp avea să bată la ușa bucătăriei noastre, cerând o farfurie de supă caldă, o felie groasă de pâine cu unt și câteva minute lângă foc, pentru a-și alunga din oase gerul.

S-a auzit un nou gângurit, care s-a stins în baloane de salivă.

Egor a pus-o înapoi pe Daria în leagăn și s-a îndreptat, ținându-și mâna dreaptă la inimă, de parcă ar fi făcut o plecăciune.

Cântecul cerșetorului s-a terminat, iar eu m-am retras cu grijă, să nu fiu văzută.

„Cât de mohorâtă e vremea și ce greu trece timpul! Se întinde la nesfârșit în fața mea, ca nopțile din Sankt Petersburg, în timpul lungilor luni de iarnă, care îți pătrund până-n oase. Câteodată doar un galop nebun pe câmpuri mă ajută să nu mă sufoc“, îmi scria Ecaterina.

De Crăciun, cancelarul Rusiei i-a trimis marii ducese un vin roșu unguresc și câteva cărți vechi, aduse special pentru ea de la Paris.

Ambele daruri au fost returnate.

— Era o carte scrisă de Machiavelli – sau ăsta ar fi fost un cadou prea crud? l-am întrebat pe cancelar când a venit în

vizită în acea seară.

Nu era prima oară când mă căuta la Teatrul Rus, unde Egor insista să mergem în fiecare săptămână, de când începusem să mă simt suficient de bine încât să ies. Cancelarul aștepta întotdeauna momentul în care soțul meu se alătura celorlalți ofițeri și-mi vorbea de fiecare dată de Ecaterina. Îmi spunea că marea ducesă are un spirit rar. Era o combinație unică de calm, curaj și o minte iute. Marele duce ar face bine să asculte de sfaturile ei.

„Cuvinte bolnave“, mă gândeam. „Cuvinte de la curte.“

— Ce-ar fi să renunțăm la reproșuri, Varvara Nikolaevna? Am putea recurge la puțină diplomație. Sau chiar la mila creștină.

Am observat cât de negri erau dinții care-i mai rămăseseră și cât de lungi erau mânecile tivite cu dantelă, menite să-i ascundă petele de bătrânețe de pe mâini. Se vorbea despre tratamente cu mercur și prea multă vodcă, zvonuri confirmate de nasul roșu și de ochii injectați.

Schimbarea relației de putere dintre noi îmi provoca o plăcere dulce. M-am afundat în ea. Nu puteam să-i rezist.

— Ai început deja să-ți faci bagajele? l-am întrebat.

Potrivit bârfelor, Ivan Șuvalov a spus că Palatul de Iarnă „nu e cu nimic mai bun decât o cocioabă dărăpănată“. O casă ar trebui să fie precum montura unei bijuterii, ca să se potrivească cu măreția proprietarului. Ceea ce fusese bun pentru Petru cel Mare, pe vremea când clădise gloria rușilor, nu era suficient pentru fiica sa, care stăpânea peste un imperiu. Cum să mai suporți zidurile negricioase ale unor timpuri demult apuse? Plafoanele joase și mobila simplă pe care o putea executa orice ucenic neîndemânatic? Unde sunt strălucirea și lumina prezentului? Noile orizonturi? Noua viziune? Noua mândrie?

Țarina era de acord cu noul ei amant. Arhitectul ei italian,

Monsieur Rastrelli, își văzuse planurile pentru reconstrucția Palatului ferfenițite de mâna puterii.

— Vreau niște viziuni mai îndrăznețe, a cerut Elisabeta. Viziuni demne de Rusia *mea*.

Zâmbetul voios al cancelarului nu a fost afectat de cuvintele mele zeflemitoare.

— Bagajele? Asta se spune despre mine? Tot ce am văzut până acum sunt cataloagele cu licitații pariziene, împrăștiate prin Dormitorul Imperial. Și planuri arhitecturale care ocupă întreaga suprafață a mesei uriașe ce a fost adusă acolo. Dar încă nu s-a decis nimic.

— Tâmplarii din oraș și-au dublat salariile, i-am reamintit. Zidarii și le-au triplat. Asta nu are nimic de-a face?

Ochii cancelarului s-au îngustat. A început să bată din picior.

— Poate că ăsta e secretul din spatele succesului lui Ivan Ivanovici, am continuat. El are curajul să-și dorească mai mult. Să creadă în lucruri de care ceilalți nu știu decât să-și bată joc. Abilitatea de a trage sforile pe care ceilalți le cred rupte demult.

Îmi curgea lapte din sâni. M-am gândit la buzele Dariei pe sfârcurile mele, la felul în care îmi strânge degetul cu mâna ei mică.

— Ah, curajul de a fi mamă, Varvara Nikolaevna, a răspuns cancelarul, coborându-și vocea. Îndărătnic. Și întotdeauna infinit de emoționant. Totuși, n-ar trebui să uiți de faptul că soțul tău a împrumutat în ultimul timp sume destul de importante. Dacă și-ar alege cu mai multă grijă prietenii, i-ar putea fi ușura...

Nu l-am lăsat să termine.

— Eu nu sunt ca tine, i-am spus și m-am pregătit să plec. Eu nu-mi judec prietenii în funcție de favorurile pe care mi le pot face.

Ajunsă înapoi la locul meu, așteptând ridicarea cortinei, mă jucam cu evantaiul meu de hârtie, pe care bărcile străbăteau valurile unui râu. Lângă mine, Egor râdea zgomotos la auzul celor spuse de cel de lângă el.

I-am atins umărul. S-a întors spre mine.

— Avem cumva datorii? l-am întrebat.

— Lasă asta pe seama mea, mi-a spus.

Și-a trecut mâna peste a mea. Era rece, așa că m-am ferit.

În prima zi a anului 1750, eu și cu Egor ne-am alăturat altor curteni adunați în Sala Tronului, împodobită cu stele strălucitoare și aranjamente sofisticate din orhidee crescute în seră – mândria grădinarilor din Oranienbaum.

Oamenii din jur vorbeau știind că sunt auziți, așa că dialogurile nu-mi erau de niciun folos: urări de sănătate pentru Anul Nou, izbucniri de entuziasm la auzul noilor planuri ale lui Monsieur Rastrelli. Egor stătea lângă mine, fără să scoată o vorbă.

— Ce risipă, a mormăit în legătură cu orele petrecute la curte.

Timpul, care în orice alt loc era prețios, acolo se întindea ca smoala fierbinte.

Nu am obiectat. Nu i-am atras atenția asupra nevoii de a vedea și de a reține totul.

Elisabeta se odihnea pe tron – rochia comodă de satin era plină de diamante strălucitoare, peste al cărei alb ivoriu, de-a curmezișul pieptului, trecea o panglică purpurie și argintie. O capă aurie, tivită cu blană de hermelină și brodată cu vulturi cu două capete, îi acoperea umerii.

— O fată, Varvara? m-a întrebat țarina după ce i-am sărutat mâna, i-am recitat toate urările mele de fericire și mi-am exprimat recunoștința pentru încă un an de domnie.

Văzut de aproape, stratul dublu de ruj îi scotea în evidență

ridurile de pe față și de pe gât. Se simțea un damf de putreziciune în respirația ei, îndulcită de mirosul de vodcă și de trifoi. Ivan Șuvalov, noul domn de onoare al țarinei, lenevea pe locurile pe care ar fi trebuit să stea Ecaterina și marele duce.

— Perechea ducală a ieșit un pic la aer, am auzit pe cineva, de parcă cineva ar putea părăsi când vrea Camera Tronului.

— Da, Înălțimea Voastră, am răspuns. O fată.

Țarina mi-a aruncat o privire goală, apoi un zâmbet compătimitor.

— Soțul tău este un om răbdător.

Nu mi-am ridicat capul, dar Egor a bălmăjit ceva drept răspuns, o promisiune care nu putea fi respectată. Ivan Șuvalov, înveșmântat în catifea stacojie, mi-a aruncat o privire curioasă, ca și cum ar fi vrut să-și reamintească unde mă văzuse înainte. În spatele lui, cancelarul arbora o expresie de mulțumire deplină, de parcă toate lucrurile ar fi mers conform planului.

Nu mi-am arătat dezamăgirea pe care mi-o provocase absența marii ducese. Ecaterina primise nu cu mult timp în urmă vestea morții tatălui ei, iar țarina i-a poruncit să nu mai plângă și să nu mai poarte haine de doliu. Opt zile în care l-a plâns în intimitate erau suficiente pentru un om care nu fusese rege, îi spusese Elisabeta. „Doliul“, i-am scris Ecaterinei, „îl porți în inimă. Vor fi vremuri mai bune; trebuie doar să ai curajul să crezi în venirea lor.“

În drum spre ieșirea din Palat, în timp ce traversam al treilea hol, am fost anunțati că țarina ne invită să luăm parte la un eveniment ținut într-un cadru restrâns.

— Ești sigur că ai înțeles bine? l-a întrebat Egor pe pajul care a alergat după noi.

Băiatul a ridicat ursuz din umeri.

Am recunoscut încăperea în care am fost conduși, cu

panouri din lemn de cedru, ușor de spălat cu apă, scaune așezate pe o platformă, cu spătarul la zid, în formă de semicerc, ca la teatru. Elisabeta obișnuia să-i spună „camera nebunilor“, azilul ei privat, unde erau aduși nebunii ca s-o amuze. Tablourile și ornamentele erau agățate mai sus ca de obicei, astfel încât bolnavii să nu poată ajunge până la ele într-un acces de nebunie. Elisabeta venea des acolo în primele luni ale domniei ei. „Vorbele celor săraci cu duhul pot fi instructive uneori“, spunea ea. „Dumnezeu ne vorbește pe cele mai neobișnuite căi, așa că trebuie să ascultăm și cele mai încâlcite vorbe.“

Ne adunaserăm destul de puțini – fețe ascunse în întuneric, murmure înăbușite, întrerupte de chicoteli isterice. Afară, pe străzile troienite de zăpadă, mulțimea aclama domnia glorioasă a Elisabetei Petrovna, urându-i o viață lungă sub oblăduirea Domnului. Cârciumile din Sankt Petersburg dădeau vodcă și blinii gratis.

Pe scenă, lacheii au coborât scândurile de lemn care atârnau de plafon și au aprins lumânările. Încăperea era suficient de luminată ca să văd scena și primul rând, unde stăteau Ecaterina și Petru, a căror absență îmi arsese pieptul în timpul festivităților din Sala Tronului. Lângă ei erau așezați țarina și domnul ei de onoare.

De unde stăteam, fața Ecaterinei părea mică și îngustă, ca talia ei. Mi-am adus aminte de scrisoarea în care-mi relata despre dureri neobișnuite la încheieturi. „Clima de la Oranienbaum nu e prea sănătoasă“, îmi scrisese.

Țarina a bătut din palme. S-a deschis o ușă, mascată cu ingeniozitate de panourile de lemn. Nebunii ei au fost aduși înăuntru: călugărul care își tăiase organele genitale cu o lamă, ca să se curățe de dorința trupească, și care insista că doar o umanitate castrată ar putea construi adevăratul Regat al lui

Dumnezeu; un valet care avea spume la gură și pretindea că văzuse o femeie demon dezbrăcându-se în fața lui și ademenindu-l.

— Avea dinți negri și țâțe mari. Avea șerpi și crengi în păr, a spus când țarina l-a întrebat cum și-a dat seama că e cu adevărat demon. Șerpii se mișcau, dar crengile nu. A plesnit din degete și s-a plesnit peste buze. Apoi s-a lovit cu dosul palmei peste gură.

Ușa s-a deschis din nou și au apărut doi străjeri ținând de brațe un bărbat cu barba stufoasă. Omul era tânăr, dar avea tenul cenușiu și o privire sălbatică în ochi. Îi tot rotea în jur, ca și cum în orice moment ar fi putut să iasă ceva din umbră și să-l atace.

Era îmbrăcat într-o uniformă soioasă de marinar cu mâneci rupte. Era desculț, avea pielea îngroșată și plină de noroi. Când gărzile i-au dat drumul, a început să se rotească prin cameră și să strige:

— Faceți-i loc lui Ivanușka! Faceți-i loc lui Ivanușka!

S-a oprit brusc, și-a ridicat pumnii spre cer și a scos un țipăt. Gărzile nu au reacționat.

Am văzut că Egor și-a dus repede mâna la inimă și a uitat-o acolo.

Să fi fost chiar el? Prințul Ivan, copilul țar, care dispăruse cu mai bine de nouă ani în urmă, în acea noapte de noiembrie, când Elisabeta se dusese la barăcile unde erau încartiruiți grenadierii regimentului Preobrajensky ca să le ceară ajutorul?

— Cum te numești? l-a întrebat pe bărbos.

— Ivan.

— Cine ești tu, Ivan?

— Un prinț.

— Știi unde te afli?

— Nu.

— Ești în Palatul Imperial.

— Da. Prinții locuiesc la palat.

— Dar tu nu locuiești aici. Ai fost adus aici.

— Locuiesc aici. Asta-i camera mea.

— Dacă ești un prinț, atunci unde ți-s curtenii?

— Aici. Oamenii ăștia sunt curtenii mei. Și în afara lor mai sunt și alții. Nu poți să-i vezi, dar mai sunt și alții. Mulți alții. Pot să-i aud. Și tu poți să-i auzi. Ei îmi zic Ivanușka. Ei știu.

— Ce știu ei?

— Că Dumnezeu mă iubește.

— Ce vrei să faci acum?

Tânărul a tăcut un moment – întrebarea părea să-l încurce. Și-a dus degetele la gură și a început să le sugă zgomotos. Unul dintre străjeri s-a prefăcut că vrea să-l împingă, dar s-a întors spre el și a bătut din picioare. Străjerul a făcut un salt înainte. Țarina și-a ridicat mâna ca să-l oprească.

— Ce vrei să faci, Ivanușka? a repetat ea întrebarea.

— Vreau să mănânc.

— Ți-e foame?

A încuviințat din cap.

— Ce-ai vrea să mănânci?

— Carne. Ouă. Mai multe ouă. Vreau mai multe ouă!

— O să primești mai multe ouă.

La un nou semn al țarinei, ușa secretă din spatele scenei s-a deschis din nou cu un scârțâit. Trei lachei au adus o masă, un scaun și o tavă plină cu mâncare. Ouă fierte, un fazan prăjit și o pâine neagră țărănească.

Ivanușka nu s-a obosit să se așeze. S-a aruncat cu lăcomie asupra mâncării. Și-a îndesat-o în gură, lingându-și degetele; a rupt bucăți mari din pâine și le-a întins prin sos. Și-a pătat uniforma de marinar cu grăsimea care picura din carnea de fazan; și-a șters degetele în păr. Dar când un servitor s-a

apropiat de el cu un ștergar, l-a îmbrâncit cu o forță uluitoare. Servitorul a fost azvârlit de perete; vasul cu apă pe care-l adusese s-a făcut țăndări pe podea.

— Noi o să mergem acum, Ivanușka. Ai vrea să ne mai spui ceva? a întrebat Elisabeta.

Nu a auzit-o. A mușcat un ou fiert, despicându-l în două, și i-a scos gălbenușul cu degetele.

Oare acea prezentare publică a nebuniei fusese ideea Șuvalovilor? O încercare de a-i preveni pe cei care s-ar fi gândit să-și pună speranțele în țarul surghiunit? Ce puneau la cale? Voiau să-i arate Elisabetei că nu are motiv să se teamă de o lovitură de palat? Sau voiau să-și arate puterea?

Țarina s-a ridicat și s-a întors către marea ducesă.

— Mama lui e moartă.

Cuvintele îi ieșeau cu un șuierat printre buze – sunetul oaselor golite de măduvă.

— Dar a mai făcut doi copii după ce s-a născut Ivan. Suficient de mulți urmași, pe când tu nu ai niciunul.

Ecaterina s-a ridicat de pe scaun. N-am reușit să-i văd fața când a ieșit. „Ce ușor i-ar fi să scape de ea“, m-am gândit. Nu trebuia să recurgă la metode crude, de exemplu să o sufoce cu perna. O vizită inocentă, într-o casă unde cineva murise recent de vărsat de vânt, putea fi ușor aranjată, un loc oferit pe canapeaua unde stătuse bolnavul, primirea în dar a evantaiului care fusese folosit pentru a-i alina febra, sau ceaiul servit într-o ceașcă atinsă de buzele celui bolnav.

Cine ar întreba ce s-a întâmplat cu o soție stearpă, fără prieteni?

Prima soție a lui Petru cel Mare nu fusese obligată să renunțe la viața lumească? Nu își petrecuse zilele într-o mănăstire, ținută în permanență sub supraveghere, nu li se poruncise gărzilor să-i taie beregata dacă cineva încearcă s-o

eliberеze?

În următoarea scrisoare pe care am primit-o din Oranienbaum, nu exista nicio referire la acea seară din „camera nebunilor“. În schimb, Ecaterina îmi scrisese despre marionetele pe care marele duce le cumpărase de la o trupă de teatru ambulantă, un întreg ansamblu de figurine de lemn, pe care le dezbrăcase de cârpe și le îmbrăcase în costume create chiar de el. Piesa scrisă pentru noile jucării era despre un anume Faust, un șarlatan și-un bețiv vagabond, care încerca să treacă drept om învățat și mare magician.

„Soldatul și-a comandat un nou set de unelte de tâmplărie și s-a consultat îndelung cu păpușarii. A cioplit spinarea, încheieturile și scripeții pentru marioneta Faust, care acum poate să-și miște nasul, să-și scarpine capul și are o mimică destul de inteligentă.

I-am spus că mi se pare o distracție mult mai bună decât altele.“

M-am așezat la masa de scris și am scos o peniță nouă. În situația în care influența Șuvalovilor creștea, iar marele duce era adulat pentru puțina minte care îi mai rămăsese, Ecaterina avea nevoie de aliații ei. Străjerii? Într-adevăr, nu-i bucura prea mult ascensiunea Șuvalovilor. „Ivan Ivanovici pășește țanțoș ca un păun pe coridoare“, i-am auzit mormăind. Mâinile lui, atât de delicate și moi, n-ar fi fost în stare să țină în frâu un cal. Dar străjerii erau la Palatul de Iarnă, nu în Oranienbaum.

Doar cancelarul o mai putea ajuta. Atâta timp cât era suficient de prudentă să nu aibă încredere în el.

„Eu nu-mi aleg prietenii în funcție de ce pot ei să-mi ofere“, îi spusesem în acea seară. „Dar nici nu-i abandonez atunci când au nevoie de mine“, mi-a trecut prin minte.

„O alianță necesară“, i-am scris Ecaterinei, „care te va ajuta

să câștigi timp în aceste vremuri de grea încercare.“

În acea noapte am visat-o pe Madame Kluge, servitoarea șefă exilată.

Am văzut-o la capătul unui drum lung și sinuos, mergând singură, cu un șal negru pe umeri.

Am oprit trăsura și am rugat-o să urce.

— Te duc eu acolo unde vrei să ajungi, m-am oferit.

S-a uitat la mine cu niște ochi foarte triști. Apoi a dat din cap.

— Nu vreau să mă duc acolo unde mergi tu, mi-a spus.

Am închis ușa și mi-am continuat drumul prin întuneric, chinuită de întrebări pe care mult timp încercasem să le ignor. Fusesem un biet copil indus în eroare? Nu ascultasem de bunăvoie de cuvântul spionului curții? Nu-i dezmierdasem trupul de nenumărate ori?

Când m-am trezit, simțeam că mă sufocă plânsul. Egor se zvârcolea în somn și mormăia. Cearșafurile erau răvășite, umede de transpirație.

Deodată, m-a lovit presentimentul că Daria ar putea muri, că moartea ei va fi o pedeapsă pentru păcatele mele. Frica m-a făcut să mă ridic din pat. M-am aplecat deasupra copilului adormit. Obrajii îi erau calzi, iar respirația liniștită.

Am îngenuncheat lângă leagăn. M-am rugat până când lumina zorilor s-a revărsat în cameră.

5

1752

Când Egor și camarazii lui au intrat în salon să joace un faraon până târziu în noapte, m-am retras în dormitor. „Ogari tineri“, îi numeam în gând. Zbârlindu-și blana, arătându-și colții. Iuți și musculoși, gata oricând de luptă.

„Guvernul și armata“, îi auzeam spunând, „sunt coloana vertebrală a imperiilor.“ Și pe cine are Rusia? Pe Bestujev și pe protejatul lui, Apraxin. Cancelarul și feldmareșalul. Doi moșnegi care ratează ținta la vânătoare, prea grași să poată încăleca singuri pe cal, și care leșină la saună. Iar în urma lor veneau Șuvalovii, a căror putere înflorea din slăbiciunea celor doi. Reușiseră până atunci să-l împingă pe Ivan în patul țarinei. Mai nou își puseseră ochii pe viitorul țar, salivând la picioarele lui.

Am auzit vocea soțului meu ridicându-se deasupra larmei, imitând laudele siropoase ale contesei Șuvalova: „Nimeni nu este mai generos și mai bun, Înălțimea Voastră. Aveți o memorie uluitoare. Interesul pe care îl arătați față de treburile militare e un semn că vă curge prin vine adevăratul sânge al Romanovilor. Dacă n-ar exista soția asta nemțoaică stearpă, totul ar fi bine.“

M-am ridicat și m-am furișat în camera alăturată, unde

dormea Daria de când nu mai încăpea în leagăn. M-am dus desculță, pentru că nu voiam s-o trezesc.

În după-amiaza aceea, Egor îi adusese un pumn de castane strălucitoare și dolofane sub cojile acoperite cu țepi. Se aflau lângă patul ei, transformate în cai și soldați, mărșăluind spre o bătălie care avea să-i înfrângă pe dușmanii Rusiei.

— Ce fel de jocuri se fac în spatele nostru? l-am auzit pe soțul meu continuând, sub efectul băuturii. Îi pasă cuiva de la Palat de viitorul Rusiei?

Daria se agita în somn. Am tras draperiile și mi-am lipit fruntea de sticla rece. Respirația mea a aburit geamul. Afară, pe aleea Apothecary, zăpada viscolea.

Mă gândesc cu regret la acel moment. Regret că nu am sesizat amărăciunea din vocea bărbatului meu.

Într-o zi, fiica mea învăța să facă primii pași nesiguri – mă apuca de mână, sau încerca să-și mențină echilibrul agățându-se de faldurile rochiei mele. În următoarea, alerga spre mine chicotind, în timp ce eu băteam din palme.

„Atât de încrezătoare“, mă gândeam când o priveam, întâmpindu-i fericită pe toți cei pe care-i vedea, indiferent dacă erau prieteni sau străini. În jurul ei era o lume crudă și plină de orori. Cum puteam s-o protejez, s-o învăț în cine să aibă încredere?

Egor se înviora ori de câte ori se vorbea despre Darenka. Se minuna de grația și ușurința cu care pășea, de elanul nebun cu care se arunca în brațele lui. „Sus, sus“, scâncea până când el o ridica în aer. Pentru ea, se transforma într-un urs venit din pădure să-i înhațe cina pe care ea nu voia s-o mănânce. Invoca îngerii din umbrele de pe pereți.

— I-ai furat inima lui tăticu’, avea să-i spună Mașa în lunile următoare.

— Cum?

— Ca un hoț. Înainte să aibă timp să se întoarcă și să te prindă.

Copiii știu că pentru a apropia oamenii trebuie să-i seduci, așa cum se seduc iubiții: încet, cu răbdare, spunându-le povești și împărtășindu-le secrete. Cuibărită în poala mea, fetița mea îl chema pe Egor să stea cu noi. Purtată în brațele lui, își întindea mânuțele ca să se țină de mine.

În timpul nopții, cerea să i se zică povești despre o fetiță care venise în Sankt Petersburg cu părinții ei de foarte, foarte departe și despre un băiețel care construise cazemate din zăpadă și mâncase o farfurie întreagă de blinii cu smântână până se îmbolnăvise. Voia să audă cântecele poloneze ale mamei mele și cântecele *olumy* ale lui Egor, despre vântul din stepă și cazacii care pleacă departe de casă.

Îmi amintesc că Mașa a întrebat-o odată:

— Pe cine iubești mai mult, Darenka: pe mămica sau pe tăticul?

Fețișoara ei s-a înroșit și a izbucnit în plâns.

Dar copiii nu știu că unele secrete sunt mult prea grele pentru a fi împărtășite altora și că dorințele arzătoare nu mor niciodată.

— Ce fel de viitor vrei să aibă? îl întrebam pe Egor, blocându-i calea, fluturându-i în față o nouă poliță neplătită.

Să iubești un copil înseamnă mai mult decât să-l răsfeți cu cadouri de care încă nu are nevoie: o rochie, o chitară, un set de cești miniaturale din porțelan chinezesc pentru căsuța de păpuși, un telescop.

În aproximativ un an trebuia angajată o guvernantă, un profesor de muzică și unul de dans. Cu ce? Cu promisiuni deșarte? Cu și mai multă vorbărie despre proprietatea de la țară pe care nu ne-o putem permite?

Puteam să-mi simt în voce furia detașată, pefidă, pe care o

simțisem în noaptea nunții, când le invidiasem pe fecioarele morții, cu trupuri pline de otravă.

— Te-ai gândit vreodată ce se întâmplă cu ea dacă mori? Ce sprijin o să găsim atunci? Milă? Dragoste creștină?

Când îi spuneam asta, se holba la mine cu ochii negri ai Dariei, apoi se întorcea pe călcâie și ieșea furios.

„Să nu mă întrebi de *veștile așteptate*, te rog“, îmi scrisese, așa că nu am făcut-o. Trebuia să mă mulțumesc cu faptul că din ianuarie 1752, cancelarul adoptase niște reguli mai permisive, astfel încât Ecaterina putea să scrie despre plimbări cu sania și rochii de bal. Marele duce era ocupat cu dresarea câinilor de vânătoare și făcea o larmă teribilă, dar – îmi scria Ecaterina – îi oferise cadou un pudel englezesc îmbrăcat într-o fustiță. Fuseseră la o nuntă și dansaseră cu neîndemânare, dar măcar dansaseră împreună. Țarina îi invitase la balul ei mascat, iar Ecaterina îmbrăcase o uniformă Preobrajenski, verde cu trese roșii, comandată special pentru acea ocazie. Unul dintre nebunii curții îi oferise țarinei un arici pe care ea îl confundase cu un șoarece și aproape leșinase de groază. Un conac de la țară se prăbușise la câteva momente după ce Ecaterina ieșise din el. Mai târziu, i s-a spus că un maistru incompetent înlăturase o grindă de susținere. Se plângea că o dor dinții, apoi mi-a descris urmele albastre și galbene pe care i le lăsaseră pe față degetele medicului – după ce îi scosese măseaua, împreună cu o bucată din maxilarul inferior.

Cu ocazia zilelor noastre de naștere și a celor onomastice, a Crăciunului și a Anului Nou, Monsieur Bernardi ne aducea cadouri din partea marii ducese – un pandantiv pentru mine, o icoană veche cu lanț de argint pentru Daria, o pereche de cercei și o broșă de chihlimbar încastrată în aur. Și, ca și cum toate acelea nu ar fi fost de ajuns, de câte ori îi duceam bijuterii care necesitau reparații sau aveau nevoie să fie curățate, bijutierul

refuza să-mi spună cât am de plătit: „Este deja aranjat.“

„Te rog să te abții, dragă prietenă, de la toate aceste gesturi de recunoștință, pentru că ele nu fac decât să mă stânjenească“, îmi scria Ecaterina ori de câte ori protestam. „Lasă-mă să judec eu singură cât îți datorez.“

Nimic – nici relatările îmbucurătoare ale distracțiilor de la curte, nici felul ei înduioșător de a-și etala generozitatea – nu putea să ascundă nefericirea Ecaterinei. La șapte ani de la nunta imperială, nu se arăta niciun semn că ar putea să aibă un copil.

Treburile regimentului ocupau din ce în ce mai mult din timpul lui Egor, care încerca să fie împăciuitor, să rezolve disputele ce amenințau să iasă la suprafață și să păteze onoarea regimentului. Încă unul dintre ofițerii săi se alesese cu răni de pe urma unui duel, ca urmare a unei încăierări la beție. „N-are sens“, spunea Egor, „totul e în van.“

Aștepta o nouă promovare, o altă ascensiune în rang, dar se tot amâna. Era în continuare locotenent căpitan, în timp ce bărbați mai tineri decât el i-o luau înainte, trăgând de sforile descendenței lor nobiliare; încă o dată, nobilii vechi îi surclasau pe cei noi.

Îmi vedeam soțul învârtindu-se prin cameră – tocurile cizmelor răsunau pe podea. Scaunul din nuiele a scârțâit primejdios când, într-un final, s-a așezat.

— Supărat, tata? întreba Daria, știind că el va protesta vehement și că în scurt timp avea să-i cânte unul dintre cântecele amuzante pe care le inventase pentru ea:

Inimioara mea e plină de noroi.
Mâna mea micuță e plină de nisip.
Pătuțul meu e plin de plumb.
Dar am margarete pe creștet.

„Am primit un dar neașteptat. Aș vrea să-ți pot vorbi despre asta, dar zvonurile vor ajunge la tine destul de repede.“

În saloanele din Sankt Petersburg, menționarea numelui lui Serghei Saltikov atrăgea priviri semnificative. El era maestrul trucurilor cu cărți, din câte am auzit, al prestidigitației, al escamotării, marcării cărților, schimbării culorilor. Dat pe mâna lui Saltikov, un pachet de cărți se aranja de la sine, ieșea mereu aceeași carte indiferent cum se tăia pachetul.

Toate amfitrioanele din Sankt Petersburg erau dornice să-l aibă ca oaspete. Cu câteva luni în urmă, „divinul“ Serghei uimise întreaga curte căsătorindu-se cu una dintre doamnele de onoare ale țarinei. O văzuse pe un balansoar din grădină și simțise dorința irepresibilă de a o avea. Ea îi respinsese avansurile în repetate rânduri, până când el, disperat, i-a cerut mâna. Puțin mai târziu, după câteva scene lacrimogene, noua mireasă fusese trimisă la conacul familiei Saltikov. „M-am schimbat într-atâta?“ cei care răspândeau bârfele susțineau că ar fi întrebat ea. „Ce anume din ce au altele îmi lipsește?“

„L-ai lăsat să câștige“, m-am gândit. „O greșeală prostească.“

Am avut ocazia să-l văd de multe ori în acele zile. Era un oaspete de onoare, râvnit de toate saloanele din Sankt Petersburg – Serghei cel cu ochi afundați în orbite, cu voce aspră și păr negru ca pana corbului, pe care nu îl acoperea niciodată cu perucă. Când intra undeva, servitoarele se mișcau mai repede, ceaiul era mai dulce, compotul de vișine, pentru care avea o slăbiciune, apărea în mod miraculos pe tava de servit ceai.

Când mă întâlnea, mă saluta cu multă emfază, interesându-se apoi de sănătatea mea. „Câtă grație, ce ținută“, murmura, sărutându-mi mâna. Luam gesturile ca atare – Serghei Saltikov voia să rămână în grațiile lui Egor. Orice băiat de bani gata avea grozavă nevoie de pronosticurile lui.

La început, Serghei pretindea că este prietenul marelui duce. Se lăuda că țarina îl consideră o companie bună pentru nepotul ei, spunând că el, un rus adevărat, e „mult mai bun decât adunătura aia de proști de la Holstein“. De aceea îl obligase pe Bestujev să renunțe la restricții și să le dea voie tinerilor să-l primească oricând pe Serghei.

Saltikov n-avea niciun ban, însă, cu toate astea, în primăvara lui 1752, nu se ducea niciodată cu mâinile goale la Oranienbaum. Aducea mereu daruri: o basma brodată pentru Madame Cioglokova, o cutie de migdale zaharate pentru copiii Cioglokovilor, o ladă de vin roșu pentru marele duce, o carte pentru ducesă.

„Sunt lingușită teribil și nu cred niciun cuvânt din ce aud“, mi-a scris Ecaterina, „dar în aceste zile, orice schimbare îmi provoacă exaltare.“

Victoriile lui Serghei erau mici, dar semnificative, lăsând o urmă din ce în ce mai vizibilă în scrisorile Ecaterinei. Cioglokovii îl invitaseră a nu știu câta oară să petreacă o seară la cabana lor de vânătoare. Îl determinaseră să rămână peste noapte, pentru că începuse să plouă. Insistaseră ca Ecaterina să-l însoțească pe oaspetele lor, ca să-și mute gândul de la lecturile ei anoste.

Ea refuzase să se plimbe cu el prin grădină, iar el își dorise să știe de ce. Să fie oare din cauza lui Madame Saltikova, pe care el n-o mai văzuse de mai bine de un an? Era Ecaterina geloasă? Din ce motiv? Nu era? Atunci de ce roșise?

Apoi a urmat un galop sălbatic peste câmpuri. O călărie în care Ecaterina câștigase atât de multă distanță față de el, încât fusese nevoit să-și biciuie calul până la sânge ca s-o prindă din urmă.

Ghicisem deja despre ce era vorba. Se adunaseră prea multe semne.

— Fie îți îngheață curul în corturile armatei, fie consolezi o *Hausfrau* care se simte singură, l-am auzit pe Serghei spunându-i lui Egor cu ocazia unei serate. Poți să te gândești la altă variantă?

Cineva trebuie să-i fi șoptit țarinei că marele duce a avut mai mult decât suficient timp la dispoziție, că poate nepotul ei era cel care nu poate să facă un copil, nu Ecaterina. Oare Saltikov era singurul demn să conceapă un moștenitor? Oare ea era cea care îi dăduse acea misiune?

Mă gândeam că singura salvare a Ecaterinei era să nască un fiu.

Curând, marea ducesă a început să-mi scrie mai rar, iar scrisorile – când, într-un final, ajungeau – erau scurte și vagi. „Îmi doresc atât de mult să trăiesc“, mi-a scris într-una dintre ele. „Vreau să alerg până când voi fi atât de obosită, încât nu voi fi în stare să mai fac un singur pas.“

Soțul meu a ținut să amenajeze o mică încăpere lângă dormitorul nostru. Îl vedeam acolo în fiecare dimineață, schimonosindu-se în timp ce ridica o bară groasă de metal deasupra umerilor, sau lovind un sac de piele voluminos cu pumnii înfășurați în pânză vătuită, antrenându-se pentru meciurile de box care erau în vogă pe atunci.

Mirosul dezamăgirii plutea în jurul lui Egor ca mirosul înțepător al părului ars. „Ce risipă“, obișnuia să mormăie. „Al dracului de multă risipă.“

Cât de obosit îl făcea să arate furia aceea mocnită, înăsprindu-i trăsăturile, ascuțindu-i privirea!

„Toate ușile se deschid în fața celor care știu să măgulească“, l-am auzit pe soțul meu tunând la obișnuitele partide de faraon. Fără merit și fără muncă grea. Rusia a cedat încă o dată în fața jocurilor de încredere. În fața desfrâului și a lăcomiei. În Rusia oricine putea să fie un linge-blide, dar nimeni

nu putea să facă ceva important. „Nepăsarea absolută distruge sufletul.“ Sau: „Lucrul de care are nevoie Rusia este un război.“

Cuvinte acelea le mai pot auzi și astăzi, amestecate cu zgomot de pahare, de cărți aruncate pe masă, plutind asemenea mirosului lumânărilor ieftine și a respirației acre.

„Popoarele înecate în lux și în lene sunt ca boii duși cu frumosul la abator... Popoarele au nevoie de efort, de o voință de fier... Războiul e ca atunci când ți se ia sânge... indispensabil... singurul nostru remediu.“

Mai am o amintire din acea primăvară: Daria încercând să încalțe cizmele lui Egor.

— Vrei să fii un soldat când o să te faci mare? am tachinat-o râzând, dar ea a rămas serioasă.

— Da, mi-a răspuns. Ca tata.

— Dar tu nu poți să fii soldat, Darenka, am protestat. Tu trebuie să devii o doamnă.

S-a încruntat de parcă i-aș fi spus o ghicitoare grea.

— Când? a vrut să afle, trăgându-și cu mânuțele franjurile rochiei. Mâine?

— Nu. Nu mâine. Mâine vei fi tot un copil.

— Poimâine?

În vocea ei se simțea o nostalgie care semăna cu dangătul clopotelor rusești.

I-am aranjat părul împletit și legat cu panglici colorate. Buclat ca al meu, dar negru ca al lui Egor. Trupul ei îmi părea neterminat într-un fel atât de frumos, atât de plin de posibilități. Indiferent cât de mult îmi doream să mă întorc la Palat, știam că o să mă întristeze faptul că va trebui s-o îmbrac în rochiile țepene de la curte și că va trebui s-o văd făcând o reverență.

În primele zile ale lunii aprilie, în 1752, la ușa noastră a fost

adusă o ladă de vin de Bordeaux. Sacul care acoperea lada era ud de la ultima zăpadă a acelei ierni. „Un dar de la cancelarul Rusiei“, a spus mesagerul când lada a fost dusă în bucătărie.

În ziua următoare, lacheul cancelarului a adus un mesaj.

— Este urgent, i-a spus Mașei.

Am rupt imediat sigiliul.

Cancelarul spera că umilul său dar nu fusese acceptat din obligație. Voia să discute cu mine anumite treburi, treburi de mare importanță care aveau legătură cu cineva drag mie. Dacă eram de acord, lacheul care îmi înmânase mesajul avea să mă ducă la el numaidecât. Trăsura lui era oprită în fața porții.

Am simțit un val de furie. Nu mai eram o servitoare la Palat, nici informatoarea lui. Ce-i dădea dreptul să creadă că voi lăsa totul baltă și mă voi grăbi să ascult ce are de spus?

Țineam în mână hârtia pergamentoasă și filigranată, cu margini aurite. Cu o noapte în urmă, îl auzisem pe Egor acuzându-i pe prusaci pentru pofta lor crescândă de cuceriri. Prusia înghițise deja Silezia. Ce-ar trebui să-și propună regele Prusiei ca să intervină rușii? Cucerirea Vienei? A Varșoviei? A Sankt-Petersburgului?

„Cineva care ți-e drag.“

Afară, aerul era cețos, iar cerul, împânzit de nori grei și negri. În timpul iernii, cireșul își pierduse jumătate din crengi. Mă întrebam dacă anul acela avea măcar să înflorească.

I-am spus Mașei să-mi aducă pelerina și mănușile.

Cancelarul Rusiei mă aștepta într-un separeu lambrisat al unui restaurant italienesc de lângă râul Fontanka – un om îmbătrânit, cu respirație acră, care nu putea să-și ascundă în fața mea zâmbetul victorios.

— Despre ce e vorba? i-am trântit-o, în timp ce se ridica să mă întâmpine.

I-am simțit mâna pe cot. Mă ținea ferm, dar i-am observat

tremurul evident. În spatele ușii închise, un scripcar ciupea corzile viorii. Vocea unei fete intona un cântec despre o mamă care-și jelește fiul pierdut în război.

— O predicție, Madame Malikin, a zis Bestujev, îndemnându-mă să mă așez. A mea, desigur. În curând viețile noastre vor lua o altă turnură.

M-am așezat ușor pe scaun.

— Șuvalovii sărbătoresc deja înfrângerea mea, a continuat cancelarul. Au uitat că un înțelept proverb rusesc îi previne pe cei care vor să vândă blana ursului care cutreieră încă pădurea.

Am început să mă agit nervoasă, gândindu-mă: „De ce-ai fi tu singurul care contează?“

— Ascultă, Varvara Nikolaevna. Au loc mari schimbări. Schimbări mari în constelații, schimbări rapide care nu pot fi ignorate, atâta timp cât încă-ți mai pasă de ce se va întâmpla cu steaua norocoasă a Ecaterinei. Iar ție îți pasă, nu-i așa?

N-a așteptat să-i răspund. Știa că îmi pasă.

— Țarina nu se simte bine, mi-a spus. Asta continuă să fie un secret, dar nu pentru mult timp. Marele duce nu e altceva decât un copil prostănac, care poate fi ușor manipulat. Deja dansează așa cum vor Șuvalovii. Planul lor este glorios de simplu: Petru va conduce Rusia, iar ei îl vor controla pe Petru. Iar Ecaterina? Proștii cred că ea n-are nicio importanță.

Ușa s-a deschis. Un băiat slab a intrat cu o tavă și a pus-o pe masă. Cești pline cu ceai se zgâlțâiau pe farfurioare. Am încercat să-i prind privirea în timp ce ne servea, dar el continua să-și urmărească mișcările mâinii. În încăperea din față, fata terminase de cântat, iar scripcarului i se alăturaseră încă doi.

Cancelarul i-a făcut semn să plece celui care ne servea. Am amestecat ceaiul din care ieșeau aburi, privind cum se dizolvă bucățile de zahăr. Am luat o primă înghițitură.

— Saltikov a făcut ceea ce i s-a cerut, a continuat. Ecaterina

e însărcinată. Țarina pare dispusă să accepte bastardul lui Serghei drept moștenitor. „N-ar fi primul din familie“, au fost cuvintele ei. „Saltikov e dintr-o stirpe rusească bună.“

Probabil că mă întunecasem la față, pentru că a făcut o pauză, bucurându-se de efectul pe care cuvintele lui îl avuseseră asupra mea. Gândurile mi se învolburau. Deci presimțirile mele se adeveriseră. Ecaterina purta copilul amantului. Dar de ce nu mi-a scris despre asta? Nu avea încredere în mine? De când știa?

Vocea cancelarului și-a făcut loc printre acele gânduri. Voia să mă întorc la Palat. Nu lângă nevestele celorlalți ofițeri, ci lângă țarină, să-i șoptesc din nou la ureche, să-i semăn îndoiala în ceea ce-i privește pe Șuvalovi. Avea nevoie de mine și în apartamentul Ecaterinei, ca să-i arăt marii ducese cum îi poate sta la dispoziție cancelarul Bestujev mamei viitorului țar.

— Obscuritatea nu-i pentru tine, Varvara Nikolaevna. Jocul va fi reluat. Iar mizele sunt și mai mari acum. Nu-i așa că soțul tău așteaptă cu nerăbdare să fie promovat? Să-și cumpere o proprietate? Sunt sigur că vrea să-i asigure un viitor fetiței tale drăgălașe.

Am încercat să-i ignor sarcasmul.

— Mă asculți, Varvara Nikolaevna?

Ceasul de pe perete a bătut domol ora două.

L-am întrebat:

— De ce-ar vrea țarina să mă întorc la Palat?

— Pentru că tu o să-i spui ceva ce ea nu știe. Ceva ce soția unui străjer ar fi trebuit să afle cu ușurință.

— Despre ce-ar putea fi vorba?

I-am studiat fața, însuflețită de o strălucire care îl făcea să arate cu mult mai tânăr.

— Saltikov a jurat că marea ducesă era aproape neatinsă.

Probabil că am suspinat, pentru că el și-a dus un deget la

buze.

— Marele duce n-a apucat niciodată s-o penetreze până la capăt și n-a ejaculat niciodată în ea. Instrumentul lui e strâmb ca un cui. Doctorul se jură că o incizie va rezolva problema, dar trebuie să ne grăbim înainte ca moștenitorul să fie declarat bastard.

Oare Ecaterina nu știa? mă întrebam. În toți acești ani? Nu se găsise nimeni suficient de isteț în jurul ei care să o ajute? Oare vechea noastră înșelăciune cu cearșafurile murdărite de sânge funcționase mult prea bine?

Cancelarul îmi oferea șansa să intru din nou în grațiile Elisabetei, să locuiesc din nou la Palat, să-i fiu utilă marii ducese, care avea nevoie cu disperare de o prietenă adevărată.

Afară, păsările ciuguleau o bucată de slănină agățată sub acoperiș de proprietarul tavernei. Probabil că fața îmi trădase confuzia, căci cancelarul s-a aplecat și a insistat:

— Solicită o întrevedere cu Majestatea Sa, Varvara, și o să mă asigur că te primește între patru ochi.

S-a ridicat să mă conducă până la ușă. Mi-a spus că trăsura e la dispoziția mea. Găsește el singur drumul înapoi spre Palat.

Lumina primăverii îți arde ochii în Sankt Petersburg. Zăpada pulverizată se învolburează în aer ca niște diamante mici, scânteietoare. Trăsura cancelarului, echipată cu tălpi de lemn, aluneca pe străzi, trecând pe lângă nămeți vechi de zăpadă acoperiți cu funingine. În scurt timp, țurțurii de pe acoperișuri aveau să se topească, deși, în locurile în care soarele nu ajungea, trecătorii scoteau aburi pe gură.

M-am gândit la ochii Dariei, umezi și rotunzi ca niște pietricele negre de râu.

Dacă aș muri, ce s-ar întâmpla cu ea? Oare averea tatălui ei era suficientă pentru a-i asigura un viitor?

M-am gândit la Serghei Saltiakov, la cărțile care apăreau

acolo unde voia el. Speram ca Ecaterina să nu-l iubească, speram că singurul lucru pe care și-l dorește de la el este un copil care s-o potolească pe Elisabeta.

Un copil și câteva clipe de plăcere.

Cancelarul s-a ținut de cuvânt. În ziua următoare am primit o scrisoare de la Palat, în care mi se poruncea să mă prezint în fața intendentului șef.

— Despre ce e vorba? m-a întrebat Egor.

Întins pe podea, o ajuta pe Daria să construiască din cuburi de lemn un turn cam strâmb.

Pe atunci, eu și soțul meu găsiserăm, la capătul unui drum obositor, pacea mult râvnită. Pe măsură ce zvonurile cu privire la iminența războiului se înmulțeau, a început să fie convins că armata oferă posibilități mult superioare de avansare în grad, în comparație cu Garda Imperială. Încă nu ceruse un transfer, dar probabil că le spusese multora despre intenția sa, recâștigând astfel încrederea creditorilor. Măcelarul nu se mai uita urât la mine, ba mai mult, își scotea pălăria în fața mea și mă întreba de sănătate.

— Uite, mama, uite!

Turnul construit din cuburi se clătina, iar Daria țipa de încântare. Întrebarea lui Egor încă nu primise un răspuns când turnul s-a prăbușit. M-a încercat tentația de a-i vorbi despre așteptările mele, dar am renunțat repede.

— Nu știu, l-am mințit, aplecându-mă s-o ajut pe Daria să strângă cuburile împrăștiate pe podea. E un ordin imperial.

Am observat că-mi tremură mâinile.

Egor se uita la mine iscoditor, dar n-a zis nimic.

Ajunsă în dormitor, mi-am pudrat părul și mi-am agățat la gât pandantivul cu Fecioara. Rochia pe care am ales-o era una din bumbac, maronie, fără podoabe, al cărei tiv întors fusese cusut de curând.

— Încă o dată, tata, am auzit-o pe Daria plângând. Încă o dată!

„Nimic nu este mai dificil decât să lași ceea ce te mulțumește profund“, îmi comunicase Ecaterina în ultima ei scrisoare.

Pulsul îmi bătea puternic, îmi simțeam stomacul gol, dar în oglinda budoarului, fața mea părea luminoasă și energică, ca și cum în cameră ar fi intrat o rază de lumină vărătecă și mi-ar insuflat speranța în gânduri.

Am așteptat în anticamera cu pereții acoperiți de oglinzi. Un curent de aer rece se strecura prin crăpăturile lambriurilor și m-am certat în gând că nu-mi luasem un șal. Curtenii treceau pe lângă mine fără să se oprească. Una dintre pisicile țarinei se tot întorcea să se gudure pe lângă picioarele mele.

Încă mai așteptam când lumina începuse să scadă, iar Palatul se pregătea pentru noaptea care se apropia. Din spatele panourilor prin care se simțea curent, de pe coridoarele de serviciu, se auzeau bocănituri și târșâit de picioare. Probabil că era mutat un obiect greu. Degetele mi-au amorțit din cauza frigului și am încercat să le încălzesc suflând în ele.

Trecuse mult timp de la apusul soarelui când am fost condusă în Dormitorul Imperial, în căldura mângâietoare, degajată de lemnele care trosneau pe foc. Țarina era singură, rezemată pe perne. Avea un șal de lână peste cămașa de noapte. O pisică albă și grasă încerca să-i atingă bărbia cu lăbuța. Mă întrebam dacă era bătrânul Pușok.

— Ai vești uimitoare despre nepotul meu? m-a întrebat țarina imediat ce m-am îndreptat din plecăciunea pe care o făcusem în fața ei. Cu adevărat uimitoare?

Simțeam o undă de batjocură în vocea ei.

I-am vorbit direct.

— Coitul n-a avut loc, Înălțimea Voastră, și nici nu poate

avea loc dacă Înălțimea Sa insistă să-și nege infirmitatea. Toți străjerii vorbesc despre asta. Și dacă străjerii știu, oricine poate să pună sub semnul întrebării drepturile copilului. Înălțimea Voastră știe acest lucru mai bine decât mine.

— Infirmitate?

Ochii i s-au îngustat.

— Medicul ar putea să vă explice mai bine, Înălțimea Voastră. Este vorba despre pielița care nu permite descoperirea prepuțului. Se pare că este o problemă destul de des întâlnită. O simplă incizie ar trebui să fie suficientă. Dar marele duce nu vrea să-l lase pe medic să-l atingă.

În candelabru ardea o singură lumânare, dar puteam să văd că, în ciuda amantului ei tânăr, timpul n-o cruțase pe Elisabeta. Avea fața umflată. Când a apucat speteaza sculpată a patului ca să se ridice, mâna îi tremura de efort. Pisica albă s-a pierdut în întuneric.

— De ce nu mi s-a spus mai repede? m-a întrebat revoltată. De ce am fost nevoită să aștept degeaba în toți acești ani?

I-a înjurat pe Cioglokovi. Idioți care ar merita să fie biciuiți cu cnutul.

L-a înjurat pe marele duce.

A înjurat-o pe Ecaterina. A numit-o „curvă fără minte“. Trebuia să vină la ea demult ca să-i spună adevărul. De ce jucase proasta teatru în toți anii ăia? Ce voia să-i ascundă?

Începuse să tușească, ștergându-și gura cu o batistă, făcându-mi un semn furios cu mâna să plec.

M-am înclinat și am ieșit în grabă, știind că avea să se declanșeze o întreagă furtună.

Dimineața, cancelarul m-a înștiințat că două dintre doamnele de onoare ale Ecaterinei își făceau în grabă bagajele. Unul dintre valeții ducelui a fost de a asemenea dat afară. Bestujev m-a informat cu deosebită încântare că țarina a

poruncit să mă întorc la Palat și să mă alătur din nou alaiului ei.

„Madame Malikina: doamna care se ocupă de toaleta de seară“, a scris intendentul șef în Jurnalul Curții. Trebuia să mă prezint în fiecare seară în anticamera Dormitorului Imperial. Un apartament de la Palat fusese eliberat pentru mine și familia mea.

Entuziasmul Dariei creștea pe măsură ce se apropia ziua mutării. Îi plăcea să alerge prin camerele care se goleau, se ascundea în lăzile cu capacul ridicat, sau sărea pe grămezile de lenjerie. Mașa a învățat-o să facă plecăciuni, iar ea le executa cu o surprinzătoare eleganță, în special îmbrăcată în noua ei rochie – un dar mult prea costitistor din partea lui Egor, din mătase galbenă ca zincul, pe care erau brodate mlădițe înflorite și fluturi.

Nu l-am întrebat pe soțul meu ce crede despre acea schimbare bruscă a situației noastre. Era ofițer de suficient de mult timp ca să știe că unui ordin venit de la Palat trebuie să i te supui. N-are rost să cauți motivul unei inundații. Te agăți de primul lucru adus de ape.

În ziua în care ne-am mutat, văzând apartamentul de pe Aleea Apothecary plin de lăzi, coșuri și cutii, mă așteptam să fiu tristă, dar nu s-a întâmplat așa. Cărăușii au zgâriat cadrul ușilor și au lăsat urme pe podea. Camerele goale păreau sărăcăcioase și străine.

Ca și cum n-aș fi locuit niciodată acolo.

Pe Mașa nu o deranja că noul nostru apartament era într-o aripă îndepărtată a Palatului de Iarnă, aproape de grajduri. Nu o deranja zgomotul, mirosul de urină și de excremente fermentate, care intra în casă ori de câte ori se deschidea o fereastră. În schimb, se bucura că nu trebuie să plătim chirie, că, pe lângă cele cinci camere, primiserăm și o rezervă

generoasă de lumânări de ceară, că avem dreptul de a mânca la una dintre mesele imperiale și dreptul de a purta rochiile din Garderoba Imperială care fuseseră aruncate.

Eliberată de multe dintre sarcinile sale, Mașa și-a făcut o pasiune din a inventaria cu migală noile noastre bunuri. Imediat ce mobila a fost aranjată, lăzile și coșurile au fost golite, a început să mă urmărească peste tot cu o coală de hârtie, cerându-mi să fac o listă cu noile achiziții.

Două rochii, una de stambă și una din mătase în dungi, valorând șase ruble.

O pereche de pantaloni din postav, cinci ruble.

Douăsprezece cămăși de olandă cu manșete gofrate, zece ruble.

O haină din blană de vulpe, cu căptușeală de lână, patruzeci de ruble.

Mașa i-a arătat Dariei mobila aurită, covoarele groase, oglinzile înalte, dispozitivul care împrăștia parfum de trandafiri când era plimbat prin încăpere. Se ținea după servitoare, sperând că o să afle secretul care făcea alămurile și cristalele atât strălucitoare. Nu le-a crezut când i-au zis că și ele folosesc tot apă cu oțet.

Operația a fost rapidă. A avut loc fără știința sau aprobarea ducelui, pentru că atunci când țarina se ocupa personal de lucruri, nu-și bătea capul cu mărunțișuri.

Doi dintre ofițerii săi din Holstein i-au sugerat un concurs de urinat. Mai târziu, avea să i se explice că aceea era cauza inflamației. I s-a pus opiu în vin, deși marele duce s-a îmbătat destul de tare și fără el, și a leșinat după prima cupă golită. Contele Lestocq aștepta în camera alăturată, având pregătită geanta cu instrumente chirurgicale. Operația a durat câteva minute. Incizia l-a făcut pe duce să tresare și să mormăie ceva ce i-a făcut pe toți să râdă. „Probabil că ați tras prea tare de ea,

Înălțimea Voastră“, i-au zis ofițerii a doua zi de dimineață, când Petru s-a plâns de dureri.

Dar Elisabeta n-a mai lăsat nimic la voia întâmplării. Pentru a-și răscumpăra greșelile, Cioglokovilor li s-a ordonat să găsească o candidată potrivită pentru a-l iniția pe duce. A fost contactată o văduvă tânără, Madame Grooth, mare, dolofană, cu carnea rozalie. Medicul curții a declarat că e curată și s-a asigurat că a înțeles natura sarcinii care i se dădea. Nu trebuia să-l lase pe duce să se retragă prea devreme.

A jurat că nu-l va lăsa.

Nimic nu se răspândește mai repede decât bârfele – o răspândire încurajată tacit.

Scena a avut loc în Palatul de Iarnă. Madame Grooth a purtat o rochie agreabilă, a râs cu plăcere la glumele marelui duce, i-a dat voie să-i lingă sfârcurile, l-a ținut strâns până când a terminat în ea.

Nu era momentul potrivit pentru modestie și tăcere. Martorilor, patru ofițeri ai regimentului Preobrajenski și patru ofițeri nemți, li s-a ordonat să privească scena prin găuri de supraveghere. Nimeni nu va mai putea să susțină vreodată că marele duce nu este capabil să procreeze.

Petru a venit în Dormitorul Imperial în timpul toaletei de seară, când țarina îi primea pe ultimii oaspeți ai zilei. Părea mai înalt și mai zvelt decât mi-l aminteam, dar, în același timp, și mai neîndemânatic.

Țarina a împins-o pe coafeza care se rotea în jurul ei, încercând să ajusteze boneta ce-i ținea buclele pudrate.

— Petru, a spus, întorcându-se către el.

L-am văzut pe ambasadorul francez întinzându-și gâtul ca să poată vedea mai bine. Am văzut-o pe contesa Șuvalova făcându-i loc.

— Te rog să fii mai discret pe viitor, a continuat Elisabeta.

Marele duce a tresărit când a auzit vocea aspră a mătușii. Fața plină de cicatrice i s-a înroșit.

— Nu trebuie să știe toată lumea că ai o amantă.

Ce spectacol a fost! Elisabeta stătea în fața măsuței de toaletă – trupul încă-și mai păstra forma, grație corsetului cu cadru de sârmă; ochii îi străluceau de încântare.

— Nu-ți cer să te abții, dar puțină discreție nu strică, dragul meu băiat. Gândește-te la sentimentele soției tale. Gândește-te cât de umilită o să se simtă dacă lucrul ăsta ajunge la urechile ei.

Diamantele imperiale scânteiau în lumina lumânărilor, rochia parfumată foșnea.

— Poți să-mi promiți atâta lucru, Petru?

Prințul moștenitor al Rusiei și-a lins buzele, încuviințând din cap. I-am văzut fața cuprinsă de un sentiment de ușurare; probabil că în minte scornea deja o poveste despre acea întâlnire. Un iepure care își închipuia că a păcălit vulpea.

Drama rusească se dezvăluia în fața ochilor mei în toată splendoarea. Elisabeta cea Groaznică, Petru cel Prost și Ecaterina cea Înțeleaptă își făcuseră apariția pe scenă. Venise momentul ca spectatorii să decidă de cine să se teamă și pe cine să trateze cu dispreț.

Mi-am adus aminte cuvintele cancelarului: „Saltikov a făcut ceea ce i s-a cerut. Ecaterina este însărcinată... dar trebuie să ne grăbim înainte ca urmașul să fie declarat un bastard.“

Una dintre servitoare a început să-i desfacă părul Elisabetei, semn că oaspeții trebuie să plece.

— Du-te după ei, Varvara, mi-a spus țarina, după ce și ultimul curtean părăsise Dormitorul Imperial. Vreau să știu despre ce-o să vorbească.

La toate marile curți europene au fost trimise rapoarte secrete, codificate, cu privire la performanța sexuală a marelui

duce. Povesteau în detaliu despre zâmbetele pline de încredere ale lui Petru, despre privirile aprinse pe care le arunca oricărei femei care se apropia de el. Menționau, de asemenea, și dezamăgirea pe care a simțit-o Madame Grooth când a descoperit că a primit doar jumătate din ce i se promisese pentru serviciile ei.

Înjumătățirea plății care i se cuvenea lui Madame Grooth fusese ideea țarinei.

— Omul dezamăgit, a zis în timp ce îi masam picioarele obosite, face întotdeauna un tărăboi mult mai mare decât cel recompensat cum se cuvine.

Biroul cu pereți roșii al cancelarului mirosea a camfor și a mucegai. Și-a ridicat ochii din documentele la care lucra și m-a măsurat prin monoclu. Apoi a pus hârtiile deoparte.

— O să vezi că s-au schimbat multe lucruri aici, Varvara Nikolaevna. Suntem mai fricoși. Mai puțin răbdători. De asemenea, ne punem mari speranțe în intervenția sfinților.

Abia mă întorsesem la Palat de câteva zile, dar observasem deja că siguranța cu care Bestujev obișnuia să o abordeze pe țarină dispăruse. Avea o nuanță de servitute în voce, laudele aduse înțelepciunii și spiritul ei vizionar abundau, iar Elisabeta îl repezea nervoasă.

Ziua era caldă și însorită. Prin fereastra Palatului vedeam sloiuri de gheață plutind pe Neva, amestecate cu rămășițele iernii: pini rămași de la construcția drumului spre insulă, capra unei căruțe, cu o roată atașată.

Și eu mă schimbasem. Nu mai eram singură.

— Uită-te la asta, m-a rugat cancelarul, extrăgând un desen dintre documentele de pe birou.

Desenul pe care mi-l înmânase îl înfățișa pe Ivan Șuvalov fără pantaloni, cu membrul atârnând. Favoritul țarinei, flancat de actrițe cu pene de struț în păr, cu sâni ieșind afară din

rochiile cu decolteul adânc, se lamenta: „Cred că instrumentul meu a primit mai mult decât poate duce.“

Cancelarul a râs ușor.

— Eu niciodată nu subestimez preocupările oamenilor, Varvara Nikolaevna. Nu crezi că țarina ar trebui să dea peste asta destul de curând?

Am împăturit desenul și l-am băgat în mânecă.

Nu era nevoie de cuvinte. Jocul de la Palat nu se schimbase. Dacă marea ducesă rămăsese gravidă, asta nu însemna că pericolele nu mai existau.

M-am ridicat.

— Să știi că ai pariat pe calul care trebuie, Varvara Nikolaevna, a spus cancelarul, în timp ce mă pregăteam să plec. Până la urmă, nu te-am rănit.

Când am deschis ușa, aproape că m-am izbit de o cameristă care mi-a aruncat o privire speriată și a roșit până la rădăcina părului.

Serghei Saltikov s-a întors la Sankt Petersburg.

Îl văzusem în anticamera Elisabetei – avea părul negru dat pe spate, ochii îi străluceau de veselie, evaluând femeile care treceau. Viața la țară era plictisitoare, a afirmat. Oranienbaum era o mocirlă. Îl considera pe marele duce un prieten neprețuit, nimeni n-ar trebui să pună la îndoială decizia unui prieten, dar cum putea să stea în locul ăla mai multe luni la rând? În compania grădinarilor și a coțofenelor. Aici era viața, la Palatul de Iarnă. Sau, și mai departe, la curțile Europei. Regele Suediei, din câte auzise, avea niște cai excelenți.

De la Oranienbaum, Ecaterina îmi scria: „Spune-mi, te rog, unde este. Află de ce nu mai vine aici. Din cauza soției? Sau *La Grande Dame* a aflat despre noi? Sau Soldatul este cel care se opune vizitelor lui?“

Serghei Saltikov n-a pomenit-o niciodată pe Ecaterina.

Când l-am întrebat, mi-a răspuns că soția lui este bine. Sănătoasă.

— E fericită?

— Ce este fericirea? a răspuns Serghei. Eu încă n-am aflat răspuns la întrebarea asta. Ai aflat dumneata, Madame Malinkina?

„E aici“, i-am scris Ecaterinei, „încercând să convingă pe toată lumea că n-au niciun motiv să te învinovățească. Deocamdată nu mi-a vorbit despre planurile sale, dar îl voi asculta în continuare.“

„E atât de ușor să pierzi un copil“, m-am gândit. Odată ce va da naștere unui urmaș, voi găsi o cale să o ajut să uite.

— Marea ducesă este îndrăgostită de noua ei grădină de la Oranienbaum, răspundea țarina întrebărilor oficiale. Nu mă lasă inima să o chem înapoi în oraș, când înfloresc lalelele pe care le îndrăgește atât de mult.

Podeaua Dormitorului Imperial era în continuare împânzită cu planuri arhitecturale. Monsieur Rastrelli a fost din nou luat în derâdere pentru viziunea sa îngustă. Noile ferestre ar trebui să fie mult mai mari, fațada mai impunătoare. Cu toate astea, un lucru era cert. Înainte ca lucrările de renovare să înceapă, curtea trebuia să se mute într-o reședință temporară.

„Aproape în ultimul moment“, m-am gândit. În apartamentul nostru, prin ferestrele strâmbe intra curent, iar pereții erau plini de mucegai. La doar o săptămână de la mutare, Daria începuse să tușească, cu toate că nu avea febră; îi mai trecuse după ce Mașa i-a dat să bea una dintre infuziile ei.

— Nici nu mă mir că Șuvalov vrea să radă de pe fața pământului dărâmătura asta, a bombănit Egor când o așchie desprinsă din podea i-a intrat în talpă.

Petreceam ore lungi și plictisitoare în anticamera Dormitorului Imperial, așteptând să fiu chemată. Alți curteni

veneau și plecau, îmi aruncau priviri superficiale, de parcă urma să dispar în curând și nu meritam o cercetare mai atentă. Le auzeam vocile înăuntru, încercând cu disperare să obțină ceva – cuvintele lor de laudă erau pline de clișee, își denunțau prietenii, se milogeau pentru favoruri. Se agățau de orice mărunțiș. După ce plecau, o auzeam pe țarină numindu-i „pierde-vară buni de nimic“, sau întrebându-se cât de amuzant ar fi să-i lase să intre pe toți deodată și să-i forțeze să se audă trădându-se reciproc. Îl auzeam pe Ivan Șuvalov citindu-i un nou poem sau o piesă de teatru; de asemenea, îl auzeam când își cobora vocea ca să-i șoptească ceva ce nu voia să audă alții. Țarina îi spunea „vrăbiuța mea“. De câte ori Ivan aducea în discuție vânătoarea de primăvară, ea jura că o să organizeze o vânătoare de neuitat în onoarea amantului ei.

Când, în cele din urmă, eram chemată, asistam la dulci momente de intimitate, prezența mea tăcută făcând spectacol și mai incitant. Țarina și iubitul ei stăteau întinși unul lângă celălalt: el era gol până la brâu, își sprijinea capul pe un braț și avea părul legat cu o panglică verde; ea purta o cămașă de noapte desfăcută la piept, dezvăluind părul închis la culoare din adâncitura subrațului, și zâmbea leneș. Părea că toarce ca o pisică.

Nu mi-a fost rușine să-i privesc. Dintre toate păcatele Elisabetei, nu păcatele cărnii erau cele mai grave.

La sfârșitul celei de a treia săptămâni petrecute la Palatul de Iarnă, am observat că ușile care duceau spre apartamentul marelui duce erau larg deschise. Eram surprinsă că nu este la Oranienbaum, așa că m-am hotărât să arunc o privire.

Ducele se dădea într-un balansoar, întinzându-și picioarele în față. Se plângea că, din cauza grinzilor putrede ale Palatului de la Oranienbaum, fusese nevoit să se mute la parter și să ia mesele într-un cort.

Doi dintre câinii lui dormeau întinși pe podea – probabil visau că sunt la vânătoare, pentru că labele le zvâcneau din când în când. Cei care îi țineau companie, în mare parte doamne de onoare, deși am zărit și câteva uniforme albastre purtate de ofițerii din regimentul Holstein, ocupau toată încăperea; două doamne erau întinse pe un divan, altele stăteau pe podea. Covorul, din câte am observat, era deja rupt pe la colțuri – ros de câini, fără îndoială. Fereastra nu mai fusese deschisă de mult timp, în ciuda vremii calde de afară, iar aerul era sufocant.

— Varvara Nikolaevna, mi-a făcut marele duce semn cu mâna. Vino și alătură-te frumoaselor mele doamne.

Am intrat în încăpere și m-am înclinat.

— Unde este soțul tău?

Zâmbetul care obișnuia să lumineze fața lui Petru se transformase într-o grimasă nervoasă.

— Nu știu, Înălțimea Voastră, am răspuns. Nu-mi spune pe unde umblă.

Răspunsul meu a stârnit un fluier aprobator.

— Egor Malikin, a anunțat marele duce, este un om ambițios și norocos, un soldat bun, care ar ajunge departe dacă nu și-ar mai pierde timpul într-o gardă de doamne. Dacă, în schimb, s-ar alătura cavaleriei. Cavaleria este viitorul, a spus marele duce. Indiferent ce-ar spune o soție.

— Niciodată nu contest deciziile soțului meu, i-am răspuns.

Răspunsul meu a stârnit un nou fluierat aprobator.

— Te rog să te așezi pe cel mai bun loc, Varvara Nikolaevna.

Marele duce a arătat spre un scaun jos, acoperit cu o blană de urs. Am ezitat. Capul animalului nefericit, cu fălcile la vedere, era întins pe podea. Știam că mă așteaptă tot felul de glume nesărate dacă îl acopăr cu fusta.

— Mișka n-o să te muște, a spus cineva și a chicotit.

— Doar dacă îl lași, a adăugat o voce feminină.

Stătea în umbră și învârtea în mână o rachetă de badminton. Cu piciorul încerca să tragă spre ea fluturașul alb și roșu, aflat în apropiere, dar nu ajungea nicicum.

— Dacă ar îndrăzni, a ripostat cineva, stârnind și mai multe râsete. Dar există femei pe care până și lui Mișka îi e frică să le atingă.

O carte de joc a aterizat lângă vârful pantofului meu. Asul de romb.

— Varvara-băgăcioasa s-a dus la târg, am auzit pe cineva murmurând în spatele meu. Varvara-băgăcioasa și-a rupt nasul.

Femeia cu racheta de badminton a început să citească cu voce tare ceva ce la început mi se părea a fi raportul unei cuceriri militare. O fortăreață îndepărtată și rece, atacată în repetate rânduri; soldații luau cu asalt dealurile, dar erau respinși de cei care apărau fortăreața. „Apărători foarte inventivi“, a citit și a început să chicotească.

— Foarte inventivi, a repetat.

Marele duce a râs cu poftă.

Am recunoscut-o pe femeie. Era contesa Voronțova, dizgraioasa și șchioapa nepoată a vice-cancelarului Voronțov. *Das Fräulein*, cum i se zicea, era una dintre doamnele de onoare ale Ecaterinei. Ce minciuni sfruntate fuseseră inventate ca această femeie s-o abandoneze pe Ecaterina la Oranienbaum și să vină acolo?

Servitorii turnau imediat vin în pocalele golite. În șemineu se îngrămădeau o stivă întreagă de sticle goale, ca niște bușteni care așteptau să fie aprinși.

„Fortăreața“, și-a continuat contesa lectura, „fusese adesea numită „mândră și înghețată“. Spionii trimiși acolo vorbeau despre ziduri crestate și despre un tunel îngust.“

Nu aveam nicio îndoială că se referă la Ecaterina: o

„fortăreață“ cucerită într-un final de către soțul ei. La șapte ani de la nuntă – dacă cineva din încăpere ar fi îndrăznit să numere. Furia creștea în mine, clocotea fierbinte, iar eu mă luptam să-mi păstrez aparenta nepăsare.

Das Fräulein i-a aruncat ducelui o nouă privire diabolică, lovind aerul cu pumnul, o promisiune nu prea subtilă, pe care el a luat-o la cunoștință cu un chicotit. Asta nu era o oarecare Madame Grooth care putea fi plătită și apoi izgonită. Asta era o doamnă de la curte în căutare de pradă. *Das Fräulein,* așa șteарsă și jalnică cum era, era cunoscută pentru faptul că-i place să vâneze mistreți.

„Într-un final, fortăreața a cedat și au curs valuri de sânge, iar din bastionul din spate s-a auzit o împușcătură triumfătoare, anunțându-i pe toți cei care priveau și ascultau de la distanță că fapta cavalerească a fost dusă la bun sfârșit.“

Acele cuvinte au fost urmate de o explozie de râsete și de câteva bășini. Pocalul ducelui a fost umplut din nou, iar el l-a înclinat spre podea, vărsând jumătate din conținut pe pe jos. *Das Fräulein* a bătut din palme.

— Îmi dați voie să mă retrag, Înălțimea Voastră? l-am întrebat.

Grimasa de plăcere de pe fața lui îmi provoca greață.

— Țarina mă așteaptă.

Mi-a făcut semn cu mâna să plec.

Înainte să închid ușa, am auzit vocea ascuțită a lui *Das Fräulein* imitându-mă.

Obiceiurile imperiale nu se schimbaseră. Țarina se trezea târziu. Zilele erau plictisitoare, chin care se termina odată cu venirea serii, când începeau orele nesfârșite de flecăreală. Mai nou, contesa Șuvalova, mama favoritului țarinei, era cea care dădea tonul bârfelor. Doamnele de onoare stăteau în camera țarinei până-n zori, cu ghergheful aproape neatins în poală,

îndrugând povești de inimă albastră și speranțe călcate-n picioare. Miasma încântării și a maliţiozităţii umplea încăperile Palatului de Iarnă. Părea că cei șapte ani pe care îi petrecusem departe de curte trecuseră într-o clipită.

Sosirea favoritului țarinei era un semnal pentru doamnele de la curte, care își strângeau trusele de cusut și părăseau încăperea. În timpul vizitei lui Ivan Șuvalov, ușile Dormitorului Imperial erau mereu închise. Nimeni nu avea voie să intre. Cina era servită pe o masă mecanică, trasă printr-un sistem de scripeți din bucătăria de dedesubt. Muzicanții așteptau pe coridorul de serviciu să fie chemați de către țarină. Dacă ea dorea, cântau atât de tare încât muzica se auzea și dincolo de ziduri.

Rândul meu venea atunci când Ivan Șuvalov se întorcea în apartamentul lui, când toate pisicile care dormeau pe patul țarinei se întorceau din hoinăreala lor zilnică. Dormitorul era întotdeauna cufundat în întuneric și mirosea a fitil ars de lumânare, căci mai toate lumânările se consumau până la acea oră, exceptând cele două flăcări de veghe de sub icoana sfântă a Fecioarei din Kazan.

„Ora neliniștii împărătești“ – așa o numisem în gând. Când timpul încetinea din cauza vechilor spaime. Timpul care în curând avea să se sfărâme ca ceara între degetele mele, dacă aveam grijă să nu uit că pereții sunt subțiri, că multe urechi ar dori să-mi audă cuvintele.

Era un timp al prudenței, în care trebuia să acționez cu băgare de seamă. În care aflam lucrurile tăinuite și le dădeam în vileag pe cele ce erau de dat.

Țarinei îi plăcea în continuare să i se povestească despre grandoarea ei și să i se spună cine o consideră fermecătoare și plină de grație, mai elegantă decât Maria Tereza, regina austriecilor, sau mai sprintenă. Dar tânjea și după altfel de

povești: despre acel *dziad*[6] orb, care cânta o dumă veche despre gloria Romanovilor; despre cerșetorii de pe Nevski Prospekt, care binecuvântau inima bună a țarinei când slujitorii Palatului le dădeau de pomană.

— Tu ai o fetiță, Varvara, mi-a spus din senin țarina într-o asemenea noapte. Să mi-o aduci mâine dimineață.

— *Mais, elle est charmante*[7], a exclamat țarina când am intrat în Dormitorul Imperial de mână cu Daria, care era îmbrăcată într-o rochiță galbenă. Acum, că locuiești aici, trebuie s-o aduci mai des.

— Ca să mă joc? a întrebat Daria cu atâta încântare, că până și Ivan Șuvalov a zâmbit.

Țarina a luat în brațe un motan care torcea:

— Murka, obraznicule, i-a spus, ținându-l aproape de față. Pe unde ai umblat toată noaptea? Pe unde te ascunzi, ștrengarule?

Înainte s-o pot opri, Daria a alergat la țarină și a început să mângâie blana lui Murka, încercând să ghicească locurile în care se ascunsese motanul.

— Pe cuptor... sub pat... în trăsură... Acolo? a zis într-un final, arătând spre vaza de lângă ușă.

Iat-o pe fetița mea, care nu împlinise încă trei ani, stând lângă țarină, dând dovadă de o dezinvoltură extraordinară.

„A fost o decizie bună să mă întorc la Palat“, mă gândeam, zărind pentru o clipă viitorul copilei mele: o femeie tânără, fericită, cu doi sau trei copii frumoși jucându-i-se la picioare. În spatele ei, un bărbat cinstit, cu trăsături încă neclare.

Iubită.

În siguranță, chiar dacă muream.

Servitoarea a adus gheață într-un vas de porțelan chinezesc, ca să-i frece fața Elisabetei. În spatele ei venea servitoarea șefă, însoțită de un lacheu care ducea coșul cu pandorele de la

Garderoba Imperială.

Am luat mâna Dariei și am îndemnat-o să facă o plecăciune. Ochii mă ardeau din cauza lipsei de somn. Îmi doream să ajung în dormitor, să trag draperiile și să mă odihnesc înainte să fiu chemată la venirea nopții.

— O voi aduce de câte ori va dori Înălțimea Voastră, am promis.

Trei zile mai târziu, la ora cinei, a sosit un mesager de la Oranienbaum. Marea ducesă se trezise cu o durere ascuțită. Servitoarea care i-a dat la o parte plapuma a leșinat. Ecaterinei i s-a poruncit să stea absolut nemișcată pe cearșafurile îmbibate de sânge până când a venit doctorul și a declarat că nu mai poate face nimic. Copilul era mort.

Toți o învinovățeau pe ea. Pentru că făcea vizite prea frecvente la grajdurile care duhneau a excremente de animale, pentru că a inhalat fumul lumânărilor arse, pentru că a lăsat aerul viciat să-i pătrundă prin porii pielii. Servitoarele șușoteau între ele că, atunci când o pisică neagră i-a tăiat calea, marea ducesă a refuzat să se întoarcă, că a râs când moașa i-a adus o piatră pentru sarcină – în interiorul căreia zângăneau niște pietricele dacă era scuturată – și i-a spus să o poarte pe încheietura mâinii. Că atunci când stătea pe scaun nu-și ținea picioarele pe pământ, că s-a jucat cu pui de găină proaspăt ieșiți din găoace.

Nimeni nu vorbea despre altceva. Chiar și Daria voia să știe de ce e tristă țarina. „O doare burtica, mămico?“ mă întreba.

Încercam să-mi ascund tremurul mâinilor, vocea care amenința să se frângă.

Camerele țarinei erau înțesate de oaspeți. Doamnele din cercul de bârfă țâțâiau dezaprobator, repetau în cor aceleași cuvinte pline de ranchiună: „Flușturatică... Oare chiar nu știa... Cum *a putut*?“

Țarina stătea nemișcată, scăldată în lumină, cu fața umflată și plină de riduri din cauza extenuării. Lângă ea, Ivan Șuvalov dădea din cap mimând uimirea; jiletca lui argintie strălucea. Servitoarei care adusese o tavă cu zacuscă i s-a făcut semn să plece.

Medicul curții își prezenta raportul privind starea de sănătate a Ecaterinei. Sprijinindu-se când pe un picior, când pe celălalt, a denunțat miasmele toxice emanate de mlaștini și de malul râurilor, blestemul unor pământuri care nu erau un loc propice pentru așezările umane. Susținea că frigul și o lipsă a luminii atât de îndelungată provoacă pierderi de sarcină și malformații ale fetusului. Văzuse asta de multe ori.

— Nu pot să mai păstrez tăcerea, Majestatea Voastră, a spus. Nu mai pot.

Țarina i-a aruncat medicului o privire disprețuitoare. A smucit evantaiul pe care-l ținea în mână.

— Orașul construit de tatăl meu, a șuierat, nu omoară pruncii din pântecul mamelor. Ei mor din cauza gândurilor și a fricii mamelor.

Medicul a încercat să spună ceva, dar țarina nu mai era dispusă să-l asculte.

— Cred că poate să înceapă să-și facă bagajele de pe acum, am auzit o șoaptă.

În liniștea care a urmat, Ivan Șuvalov s-a întors către Elisabeta.

— Mlaștinile? Lipsa luminii? a întrebat el batjocoritor.

Aș fi vrut să-l pot opri. Aș fi vrut să stârpesc din față cuvintele care au urmat, să șterg răutatea arogantă din vocea lui. Cu terebentină și cu sare, așa cum servitoarele de la spălătorie ștergeau cadrul paturilor unde se ascundeau ploșnițele.

— Oare asta încearcă *ea* să ne spună ? Astea să fie

sentimentele *ei*? a continuat Ivan Șuvalov, de parcă ar fi uitat numele Ecaterinei. N-aș fi surprins.

Am ieșit din încăpere. Tremuram. La un moment dat, m-am oprit. M-am întors în Dormitorul Imperial și am strecurat sub plapumă desenul pe care mi-l dăduse cancelarul.

„Să găsească țarina asta diseară“, mă gândeam. Mi-l imaginam pe Ivan Șuvalov, cu buzele tremurând, mâinile bâjbâind și o venă zvâcnindu-i la tâmplă, în timp ce încerca să-și demonstreze inocența. Jurându-i țarinei că el n-a avut niciodată de-a face cu vreo actriță.

„Lasă-l să-și guste propria otravă“, mă gândeam. „Lasă-l să-și simtă propria micime. Lasă-l să simtă tăișul ascuțit al furiei Elisabetei.“

Câteva ore mai târziu, când am ajuns în anticamera Dormitorului Imperial, am văzut servitoarele intrând și ieșind în grabă cu ulcioare pline cu apă fierbinte, prosoape și sticle cu săruri parfumate. Un aer fetid venea dinspre fereastra deschisă.

O servitoare cu fața rotundă, cu brațul încărcat cu prosoape, care-și dădea multă importanță, m-a informat că fusese chemat contele Lestocq să-i ia sânge Elisabetei.

O sută de mililitri de sânge.

Negru. Îngroșat.

Majestatea Sa era mai calmă acum, lăudat fie Domnul.

Furtuna se domolise.

„Probleme amoroase“, șopteau servitoarele. „Nu iese fum fără foc. Lovește masa, și foarfeca o să facă zgomot. Pisica știe din ce farfurie a băut lapte.“

Din dormitor auzeam pe cineva care se apără. Vocea i se frângea în suspine.

— Nimeni nu poate s-o vadă acum, mi-a spus servitoarea. Ivan Ivanovici abia a fost lăsat să revină în cameră.

Monsieur Bernardi nu avea nicio scrisoare pentru mine. „Marea ducesă este destul de slăbită și i se interzice orice efort“, mi-a raportat. „Toată hârtia, cărțile și penițele i-au fost luate. Tot ce putem face este să ne rugăm să-și recapete forțele cât mai repede. E tânără. A fost întotdeauna sănătoasă. Probabil că răul nu e atât de mare cum le place unora să-l prezinte.“

„Prietenii tăi văd multe posibilități acolo unde înainte abia dacă erau câteva“, am scris în scrisoarea adresată Ecaterinei, blestemând cenzura care mă obliga să aleg cuvinte atât de vagi. „Soluții mai bune decât cele irosite.“

Speram că va înțelege.

Avea șansa să facă un alt copil care nu va mai putea fi numit „bastard“. Un copil a cărui naștere avea să-i aducă bucuria pe care i-o răpise acea pierdere ce atunci părea sfârșitul tuturor lucrurilor.

Am decis că e mai bine să nu-i spun despre indiferența amantului ei. Lui Serghei Saltikov i se va porunci să se ducă din nou la Oranienbaum, să termine ce-a început. Era mai bine ca ea să-l primească cu inima deschisă.

Trecuse o lună de la vestea despre sarcina pierdută de Ecaterina, și Serghei Saltikov era încă la Sankt Petersburg, jucând cărți și împrumutând bani de la toată lumea. Oare țarina îi dădea o șansă lui Petru să devină tată? Cât era dispusă să aștepte? Știam că Ecaterina e nerăbdătoare să afle vești noi, dar nu aveam niciuna pentru ea.

Sperând că țarina mă va trimite la Oranienbaum ca să fiu lângă marea ducesă, am început să fac aluzii la rapoartele pe care le-aș trimite dacă aș avea șansa să o văd. Zile în șir, țarina a răspuns printr-o tăcere îndârjită cererii mele, apoi, când mă așteptam cel mai puțin, mi-a poruncit să mă duc.

Mi-a trebuit aproape o zi să ajung la Oranienbaum. A fost o

călătorie anostă de-a lungul golfului, pe lângă Peterhof, însoțită de țipătul pescărușilor și de mirosul fetid al mlaștinilor.

În Grădinile de Jos, de-a lungul canalului care ducea spre mare, grădinarii cu pălării de paie săpau pământul, nivelând ridicăturile făcute de cârtițe. O pasăre țopăia prin iarbă, iar din cioc îi atârna un pai lung. Am făcut-o să se oprească. Paiul a căzut pe jos. L-am ridicat și l-am rotit printre degete, eliberând semințele din teaca lor și împrăștiindu-le în aer.

În acel moment, am văzut-o. Stătea pe un balansoar din nuiele așezat sub un pin siberian, cu Madame Cioglokova lângă ea. Ochii mi se umpluseră de lacrimi și eram fericită că nu mă vede nimeni.

Am văzut-o pe Ecaterina luând o carte și tăindu-i paginile cu un mic pumnal. Faldurile rochiei de culoarea porumbelului erau ușor adunate în jurul pântecului; părul negru îi era prins strâns la ceafă. Lângă ea era o măsuță pe care se aflau rămășițele unei tarte cu afine și cești cu urme de ciocolată caldă.

Madame Cioglokova, paznica de odinioară, care devenise apoi codoașa ei, broda o bucată de pânză. Copiii ei nu erau prin preajmă. La Palat, contesa Șuvalova povestea cu vădită plăcere despre felul în care Monsieur Cioglokov se plânge de acel *passage intime* al nevestei sale. „E lat ca drumul Moscovei“, îi spusese el cândva unei coriste.

Văzându-mă, Madame Cioglokova și-a dres vocea.

Ecaterina și-a ridicat ochii din carte. Era în continuare foarte palidă din cauza pierderii sarcinii, dar mai frumoasă și mai delicată decât mi-a fost dat s-o văd vreodată. Cu toate astea, nu-mi plăcea tristețea din ochii ei, tristețe care trecea dincolo de pierderea copilului, tristețe care însemna că se gândește mai des la „divinul“ Serghei decât merita.

O coțofană s-a așezat pe o creangă de deasupra, cârâind;

penele ei verzi-albăstrii străluceau în soare. „Un hoț“, mi-a trecut prin minte, „așteptând să i se ivească ocazia.“

— Varvara Nikolaevna, a murmurat Ecaterina. Iată că te-ai întors. După atâția ani. Și am auzit că ai un copil.

Madame Cioglokova a pus jos ghergheful, apoi și-a unit vârfurile degetelor.

— Da, Înălțimea Voastră, am spus, coborându-mi privirea în pământ. Am o fetiță, am adăugat, de dragul lui Madame Cioglokova, prefăcându-mă că Ecaterina nu știe nimic despre viața mea. Are aproape trei ani și deja se crede curteanul perfect.

Am început să-i spun cât de rău îmi pare că pierduse sarcina, dar Ecaterina m-a oprit.

— Nu vreau să vorbesc despre trecut, a zis.

Astfel că am început să flecărim despre detaliile revenirii mele la curte. I-am zis că țarina mi-a promis că eu și Egor ne vom muta într-un apartament mai mare în noul Palat de Iarnă, odată ce va fi gata. Când Ecaterina m-a întrebat din nou ceva despre Daria, am ezitat, gândindu-mă că subiectul îi e mult prea dureros, dar a insistat. Voia să-i povestesc despre cât de încântată fusese Daria când țarina îi făcuse cadou o păpușă cu păr lung și negru, pe care putea s-o pieptene și s-o îmbrace. Voia să-i povestesc despre gropițele din obrăjorii ei, despre pofta de viață cu care întâmpina fiecare zi.

— E atât de încrezătoare, atât de iubitoare! i-am spus. Poate mult prea iubitoare.

— Dar o are pe mama ei, care are grijă de ea, nu-i așa? a spus Ecaterina.

— Da.

— Atunci nu mai contează nimic altceva.

Am sporovăit așa o vreme – o conversație de curte, presărată cu ghicitori și aluzii indirecte. Unele sacrificii nu sunt

în van. Toți trebuie, înainte de toate, să ne îndeplinim datoria.

I-am spus că sunt bucuroasă că m-am întors la Palat, ca să le fiu de folos țarinei și vechilor mei prieteni care nu mă uitaseră. I-am vorbit despre splendoarea noului palat, care avea să-l înlocuiască în scurt timp pe cel vechi, despre planurile arhitecturale pe care le văzusem, prevestind schimbările ce ne așteptau pe toți. În tot acel timp, blestemam prezența impasibilă a lui Madame Cioglokova, care aștepta cu brațele încrucișate și se încrunta din când în când. De ce nu putea să ne lase singure?

Ecaterina asculta fără să mă întrerupă, dar uneori își freca nervoasă pleopele și dădea din cap, ca și cum îi intrase ceva în ochi.

Lângă palatul din Oranienbaum, grădinarii udau ghivecele enorme, aliniate pe terasă, în care creșteau portocali. Madame Cioglokova s-a lăsat în scaunul din nuiele – maxilarul proeminent o făcea să arate ca un mastif. Sânii amenințau să-i iasă din rochia cu decolteu foarte adânc, garnisită cu dantelă. Era hotărâtă să-și joace rolul până la capăt. Nu voia să ne lase singure. De partea cui era? Cancelarul făcuse aluzii cu privire la cooperarea ei din trecut: se asigurase că Saltikov va petrece suficient de mult timp singur cu marea ducesă. Dar bănuiam că primește mită și de la cei din familia Șuvalov.

— Ce-ar fi să servim toate niște ciocolată fierbinte? am întrebat. Am auzit că ciocolata curăță sângele mai bine decât ceaiul de urzică.

Madame Cioglokova a scos un clopoțel de sub masă. A sunat, apoi s-a întors satisfăcută la broderia ei. Mă uitam la degetele ei groase, care împingeau acul înainte și înapoi. Cosea o floare: un lujer verde cu frunze lunguiețe, care se sfârșea cu un boboc roz.

Servitorii au mai adus ciocolată și tarte. Agitația a fost o

binevenită pauză pe care am folosit-o ca să-i ating degetele Ecaterinei – o promisiune mută că nu mai e singură la curte, că m-am întors la Palatul de Iarnă să am grijă de ea.

Mi-a zâmbit scurt, ca Daria când era pe punctul de a izbucni în plâns.

— Țarina tocmai s-a întors de la vânătoarea de cocoși sălbatici și este hotărâtă să organizeze un bal mascat la Peterhof, Înălțimea Voastră, am continuat flecăreala. Artificiile vor fi magnifice. Toată lumea de la curte speră că vă veți simți suficient de bine până atunci și veți participa. Cancelarul Bestujev a zis că numai o sărbătoare publică ne va aduce aminte că binele Rusiei e obiectivul nostru comun. Și contele Șuvalov este de acord.

În ciuda prezenței constante în preajma Elisabetei, Șuvalovii nu dobândiseră atâta influență pe cât se așteptaseră. Și ei au înțeles că Elisabeta preferă mai degrabă să fie curtată, nu învinsă. Ivan putea să aibă Academia Rusă și teatrul, toată adorația poeților și a învățaților, dar Bestujev era cel căruia Elisabeta îi încredința afacerile de stat. O situație pe care țarina o prețuia: două forțe care împingeau cu aceeași putere, un echilibru precar între două contrarii. Ambele erau la picioarele ei, dar atâta timp cât ea trăia, nu aveau nicio siguranță.

Când i-am menționat pe cancelar și pe Ivan Șuvalov, Madame Cioglokova a devenit nervoasă. Politica era un subiect interzis. Hotărâtă să schimbe cursul conversației, a anunțat că Oranienbaum nu e nici pe departe un loc izolat, așa cum cred mulți dintre curteni. S-a lansat într-unul dintre lungile și anostele monologuri care îi aduseseră renumele. În timp ce sorbeam ciocolata densă și dulce, i-am aruncat Ecaterinei o privire disperată. Răspunsul ei a fost un mic zâmbet, menit să mă calmeze.

— Am citit mult în ultimul timp, Varvara Nikolaevna, a spus

Ecaterina, întrerupând șuvoiul de cuvinte al lui Madame Cioglokova.

Ochii i-au sclipit – acea sclipire nepăsătoare pe care mai târziu aveam s-o văd des; în acea după-amiază am luat-o ca pe un semn bun.

— Povești adevărate. Folositoare. Am hotărât să nu mai pierd timpul.

Istoria Rusiei era obiectul de studiu preferat al Ecaterinei.

— Poveștile care au făcut Imperiul nostru să crească, a spus.

Madame Cioglokova și-a înălțat capul, simțind că este târâtă în ape care nu-i sunt familiare. „O răzbunare pe care fostul ei paznic o merita pe deplin“, mă gândeam, pregătită să-mi joc rolul.

— Un imperiu care reușește să țină în frâu puterea mai multor națiuni nu va fi înfrânt niciodată, a continuat Ecaterina. Ești de acord, Varvara Nikolaevna?

— Cu toată inima, Înălțimea Voastră. Și la fel ar fi și țarina și cancelarul.

O pot vedea și acum pe Ecaterina în acea după-amiază târzie, înveselită de nervozitatea crescândă a lui Madame Cioglakova și de ciuda care se resimțea în vocea ei. Folosea cuvinte precum: „încleștarea cu solul“ și „credința întreținută în tapetul împărătesc“. Și apoi întreba: „N-am deveni oare ignoranți și egoiști dacă nu ni s-ar cere sacrificiul?“

Mă gândeam că fusese rănită. Suferea, dar nu se dădea bătută.

Scaunul de nuiele a scârțâit. Madame Cioglokova se zvârcolea neputincioasă – un vierme gras, uriaș, înfipt în cârlig. Având sarcina să-i repete țarinei tot ce-i ajungea la urechi, încerca din răsputeri să memoreze fiecare cuvânt al Ecaterinei.

Sosirea marelui duce – în albastra uniforma prusacă, periată impecabil, cu nasturi de alamă și cizme strălucitoare – a

salvat-o pe Madame Cioglokova de alte umilințe. Abia ajuns de la Sankt Petersburg, Petru își căuta soția ca să-i ceară sfatul despre taxa pentru bere din Holstein. Ar trebui să fie mărită sau să rămână neschimbată? Și apoi, mai era și petiția unui gâde...

— Bună ziua, Petru, a spus Ecaterina, arătând spre scaunul gol de lângă ea. Ai vrea să-ți torn niște ciocolată?

Așa cum ședea, pălăria tricorn îi arunca o umbră pe față. Harapul, care fusese înlăturat cândva de către țarină din anturajul marelui duce, stătea în spatele lui, ținând un coș plin cu documente. M-am gândit că acela e un semn că țarina este mulțumită.

Marele duce mi-a observat prezența, dând din cap și zâmbind larg, de parcă nu-i refuzasem niciodată invitația de a mă distra pe seama Ecaterinei. „Nu vede că cei de la Palat se împart în două tabere?“ mă întrebam. „Că fie sunt de partea Ecaterinei, fie de partea lui Petru? Că grupul celor nehotărâți se evaporă cu rapiditate?“

Petru a spus că judecătorul din Holstein obiectase împotriva aruncării ilegale a animalelor moarte pe străzile orașului, când, de fapt, datoria lui era să plătească pentru ridicarea lor.

— Câți oameni au semnat petiția? l-a întrebat Ecaterina.

Am observat naturalețea cu care Ecaterina i se adresa soțului, fascinația și respectul cu care îi asculta explicațiile. La urma urmei, *Das Fräulein* era destul de limitată, mă gândeam.

Madame Cioglokova m-a tras de mânecă, îndemnându-mă să plec cu ea. Ăsta era unul dintre ordinele imperiale: să lași singur cuplul căsătorit cât mai mult cu putință. Aparențele contau.

— Să ți-o citesc acum? am auzit vocea pițigăiată a marelui duce, în timp ce mă îndreptam spre trăsură. Cred că omul are dreptate.

— Prusacii vor cu tot dinadinsul să li se bage nasul în propriul rahat, mi-a spus Egor într-una dintre primele după-amiezi întunecate de toamnă.

Abia întors de la Palat, unde fusese de gardă, s-a scufundat în sofaua din salon. „Uniforma trebuie periată zdravăn“, mă gândeam. Căptușeala roșie era acoperită cu un strat de praf.

Și nu doar el credea asta. Toți cei de la baracă și cei de la saună erau de aceeași părere. Frederick al Prusiei – sau Friț, cum îl porecliseră ofițerii – putea să-i prostească pe francezi, dar nu putea să-i prostească pe ruși. Friț vorbea despre pace, căci, după ce cucerise Silezia, avea nevoie de o pauză, dar Prusia era tot înfometată. Iar Prusia cea înfometată s-a uitat întotdeauna spre est.

— Va fi război, a spus plesnindu-se peste genunchi. În curând.

Servitoarea a așezat samovarul de argint pe măsuță și a ieșit să aducă dulceața. În încăperea vecină, Mașa îi dădea Dariei cina, înăbușindu-i țipetele de protest cu povești despre copii care, după ce refuzaseră să mănânce, fuseseră luați de vânt și rămaseseră în aer, fiindcă erau prea ușori și nu mai puteau coborî. Mă jucam distrată cu cești le de ceai de pe tavă. Două dintre farfurioare erau ciobite destul de urât. Mi-am jurat că voi împacheta chiar eu porțelanul când va veni timpul să ne mutăm în reședința temporară.

M-am așezat în fața soțului meu, aranjându-mi fustele. M-a cuprins un val de oboseală și m-am întrebat câte luni voi mai rezista fără să dorm noaptea.

— Ar trebui să te odihnești înainte să ieși diseară, a spus Egor, încruntându-se când am încercat să-mi ascund un căscat. Cât e ceasul?

— Nici cinci, am spus.

În camera alăturată, Daria se liniștise, fără îndoială,

ascultând una dintre poveștile Mașei.

Egor s-a aplecat spre mine.

— Războiul înseamnă ivirea unor șanse, mi-a spus.

În vocea lui se simțea o notă de triumf. Ca și cum ar fi rezolvat o ghicitoare care îi dăduse bătăi de cap o lungă perioadă de timp. Șanse reale, nu promisiunile deșarte pe care le puteai auzi peste tot în Palat și care erau imediat uitate. O să se acorde promovări și distincții. Cei curajoși o să fie recompensați. O să fie bătălii pe care le va putea povesti nepoților. Unele dintre regimentele Gărzii vor lua parte la ele, altele vor rămâne acasă. Într-un moment de importanță istorică, este esențial să știi ce vrei să faci.

— Am putea avea un viitor, *kison'ka*, a spus soțul meu.

Deci despre asta era vorba. Gata cu aluziile și cu promisiunile. Soțul meu avea să părăsească Garda Palatului și să se alăture armatei. Perspectiva aceea de viitor îmi aducea alinare. Trebuia să se întâmple. Trebuia ca anii în care plutise în derivă să se termine. Egor se putea întoarce colonel sau chiar maior. Fiica noastră va avea zestrea pe care o merită. Ne-am putea permite să cumpărăm o proprietate.

— Când? am întrebat.

— În curând, a răspuns Egor coborându-și vocea. Dar să nu spui nimănui.

Am încuviințat din cap. Nu aveam de gând să-i contest decizia de a nu-i lăsa pe alții să știe ce visa.

— E vreo șansă să bem ceaiul ăla astăzi? a întrebat Egor uitându-se la samovar.

Servitoarei îi lua, într-adevăr, prea mult timp. Puteam să-i aud vocea pe coridor. Se certa cu lacheul.

— Serghei Saltikov a încercat să împrumute bani de la unul dintre ofițerii cei noi din regimentul Izmailovski. Îl cheamă Orlov. Omul abia a ajuns din Tver.

Egor era vesel.

— Vrea să cumpere o iapă pe care a pus ochii. De o forță și o agerime rară. Vrea să i-o verific eu.

— Cum adică „a încercat“?

— Orlov e falit, ca toată lumea de altfel. Saltikov se duce la Oranienbaum să-i ceară marelui duce un împrumut.

Aveam s-o cert pe servitoare mai târziu. Când am deschis robinetul, mi-a curs ceai fierbinte pe mână; m-am șters repede.

— Când? am întrebat.

— A zis că mâine, dar el zice multe.

— Să-l bem cât mai e încă fierbinte, am spus umplând două cești.

Deși mă șterseseem repede, ceaiul îmi lăsase o umflătură roșie.

Conversația revenise la șansa izbucnirii unui război, dar nu mai ascultam ce spune bărbatul meu. Saltikov se întorcea la Ecaterina. În sfârșit, marii ducese i se acorda o nouă șansă. Și, de data aceea, nimeni n-avea să mai pună la îndoială paternitatea copilului care ar putea veni pe lume.

---

[6] „Cerșetor“ (poloneză în original).

[7] „Dar este încântătoare“ (fr. în original).

6

1754-1755

Au mai trecut un an și încă o sarcină pierdută, dar în primăvara anului 1754, marea ducesă a rămas din nou însărcinată. Spre bucuria mea, de data aceea țarina a adus-o pe Ecaterina înapoi la Sankt Petersburg.

Ordinele erau stricte. I se interzicea efortul fizic, călăritul și dansul. Ecaterina nu avea voie să-și ridice brațele sau să facă mișcări circulare. Avea voie să se plimbe, dar doar încet, cu pași mici. Pentru a preveni căderile, urma ca servitoarele să-i frece coapsele și picioarele în fiecare dimineață și seară cu ulei de sunătoare și coniac.

Nu va mai purta corsete și nu va mai participa la baluri mascate. Nu va mai purta nici lănțișoare la gât, pentru a preveni încolăcirea cordonului ombilical în jurul gâtului fătului. Fără mâncăruri sărate, pentru că de la prea multă sare, copilul putea să se nască fără unghii sau fără lacrimi. Toată lumea trebuia să se asigure că Ecaterina este fericită, pentru că o mamă care plânge în timpul sarcinii ar putea aduce pe lume un copil melancolic.

Elisabeta i-a spus marelui duce să „se apropie“ de soția lui cel puțin o dată pe lună, ca să-i imprime masei fără formă din pântecul Ecaterinei propria amprentă.

Și Serghei Saltikov?

— N-are sens ca marea ducesă să mai facă un spectacol din perioada ei de rut, a spus Elisabeta, când i-a poruncit lui Serghei să stea departe de Ecaterina.

Ca să fiu sinceră, a fost mult mai nemiloasă de atât. Ajunsese ca simpla apariție a Ecaterinei în gândurile ei să o instige la folosirea unui limbaj de cârciumă. Dintr-odată, nu mai era vorba decât despre puli și pizde, futai și spermă. O iapă nemțoaică și un armăsar rus. Mecanica reproducerii.

O vedeam des pe Ecaterina în acele zile, dar rar era neînsoțită. Totuși, erau momente în care – fiind trimisă în căutarea unui exemplar pierdut din „menajeria“ țarinei – puteam să mă strecor în dormitorul ei singură. Întotdeauna voia să vorbească despre amantul ei.

— Lui Serghei îi e dor de mine? De ce a trebuit să plece? De ce nu-mi scrie?

Vocea îi tremura, era pe punctul de a izbucni în plâns. Nu-i venea să creadă că nu venise s-o viziteze atâta timp.

Mă gândeam la fala cu care Serghei Saltikov mergea pe Nevski Prospekt, la mulțumirea de sine pe care o afișa ori de câte ori era menționată marea ducesă.

Am vorbit despre viitorul moștenitorului și despre sacrificii.

— Serghei nu poate să vină la tine, i-am spus Ecaterinei. Trebuie să păstreze aparențele.

Dar apoi a vrut să afle adevărul.

— I-a poruncit să stea departe de mine, nu-i așa, Varenka?

— Da.

— De ce?

— Copilul... am început, dar nu m-a lăsat să termin.

— De ce vorbește toată lumea doar despre copilul ăsta, Varenka? *Eu* nu sunt deloc importantă?

Știa de ce. Purta în pântece un viitor moștenitor, stăpânul

Imperiului, băiatul care trebuia să conducă într-o bună zi Rusia Ecaterinei.

M-am întrebat de multe ori ce s-ar fi întâmplat dacă nu aș fi mințit despre amantul necredincios al Ecaterinei. Dar și eu credeam în avertismentul din Kunstkamera: gândurile și fricile unei mame îi influențează copilul. Nu voiam ca Ecaterina să fie mistuită de gelozie și îndoială. Voiam ca fătul să absoarbă speranța din inima ei.

În mănăstirile și bisericile din întreaga Rusie, poporul se ruga pentru nașterea fără complicații a copilului.

Pe măsură ce sarcina Ecaterinei evolua, țarina era din ce în ce mai încrezătoare. Episoadele ei de turbare se diminuaseră, devenind izbucniri de furie, scurte și incandescente, care se stingeau imediat. Imediat ce a aflat binecuvântata veste, Elisabeta a renunțat la insulte și înjurături și a început să-și facă semnul crucii.

Va fi băiat sau fată? Toată lumea încerca să afle secretul ascuns în pântecul Ecaterinei. Ce picior preferă? Stângul sau dreptul? Cu ce mână ridică obiectele de pe jos? Ce picior îi atingea podeaua când se așază într-o rână?

Lumea spunea că îi place mai mult partea dreaptă a corpului, partea mai puternică, mai nobilă. Va naște un băiat.

Țarina se târguia cu Dumnezeu și cu soarta. Ivan Șuvalov continua să o viziteze noaptea în dormitor, dar din ce în ce mai des, după ce el pleca, Elisabeta își chema duhovnicul. La orice oră, fie zi, fie noapte, servitorii se așteptau să fie trimiși să dea de pomană săracilor. Pentru o zi de beție, se căia ținând post o zi și rugându-se în capelă. Îngenuncheată în fața icoanei sfinte, țarina rușilor o implora pe Fecioară să se nască fără complicații copilul *ei*.

Țarina o vizita în fiecare zi pe Ecaterina. O întreba pe marea ducesă dacă a dormit bine. Se asigura că din meniul

Ecaterinei nu lipsește rubarba și prunele înăbușite; intestinele ei nu trebuia să rețină materiile fecale prea mult timp, căci asta putea să ducă la intrarea prematură în travaliu. I-a trimis Ecaterinei grăsime de gâscă ca să-și dea cu ea pe pântec, considerând-o mai bună decât uleiul de migdale sau cel de in. A poruncit ca burtiera din piele de câine să fie spălată cu apă de trandafir și să fie înmuiată cu unt proaspăt.

Nu va exista o odaie a copiilor. Țarina nu voia nici în ruptul capului să-l scape din ochi pe copilul binecuvântat. Copilul Ecaterinei va dormi în Dormitorul Imperial; mutarea în reședința temporară va fi amânată, până când copilul va fi suficient de puternic ca să suporte schimbarea. Clarvăzătorul țarinei a declarat că Dormitorul Imperial nu este încărcat cu energie negativă; o femeie bătrână era chemată în fiecare vineri să purifice încăperea, arzând tămâie și ierburi sălbatice, „ca să-l țină departe pe prințul Întunericului“.

Eram în mijlocul acelui vârtej al pregătirilor. La Palatul de Iarnă erau aduse zilnic țărănci care mai aveau puțin și nășteau, cu speranța că vor fi tocmite ca doici imperiale. Țarina făcea o selecție riguroasă. Trebuia să fie tinere, sănătoase și frumoase, răbdătoare și blânde, cu respirația dulce și sânii mari. Le-am urmărit pe fiecare în timp ce sărutau crucifixul și jurau că vor hrăni cu dragoste și blândețe copilul și că nu vor folosi niciodată ierburile și rădăcinile dracului.

Pernele, plăpumile și învelitoarele fuseseră comandate, dar nu veniseră încă, de teamă să nu aducă ghinion. Leagănul sculptat și frumos ornat avea să fie căptușit cu blană de vulpe argintie; bonețelele dantelate și rochițele de mătase erau gata; perdele noi de catifea matlasată aveau să țină curentul departe.

„Când se naște un copil“, spune vechea zicală, „trebuie să ai grijă la adierile de aer rece.“

Ecaterina devenise un vas purtător. Atunci când Daria se

cuibărea lângă mine, când îi simțeam mânuțele calde și durdulii în jurul gâtului, credeam cu tărie că, în momentul în care Ecaterina își va strânge la piept copilul, toate clipele grele vor fi răscumpărate.

De la începutul verii, când Ecaterina intrase în luna a șasea, țarina o supraveghea încontinuu. A poruncit perechii ducale să se mute cu ea la Peterhof, ca să-i poată vedea zilnic. O moașă urma să stea cu marea ducesă tot timpul.

Am petrecut o mare parte a acelei veri la Sankt Petersburg, unde Monsieur Rastrelli, căruia i se poruncise să amâne marea renovare pentru o vreme, se grăbea să termine reparațiile pe care le necesita urgent Palatul de Iarnă. Însărcinată cu pregătirea camerei de lăuzie din Apartamentul Imperial, urmăream cu neliniște crescândă evoluția lucrărilor de renovare. După săptămâni pline de zgomot și praf, tencuiala din Apartamentul Imperial cădea din tavanul plin de mucegai, iar tapetul proaspăt întins pe pereți se dezlipea din cauza umezelii. La sfârșitul lui august, când a devenit clar că reparațiile nu vor fi terminate la timp, țarina s-a răzgândit dintr-odată. Ecaterina avea să nască în micul Palat de Vară de la marginea grădinilor Palatului de Iarnă.

Egor încă mai aștepta să fie transferat în armată. Cererea lui zăcea în cine știe ce birou. Colonelul Zinovev murise în mod neașteptat într-un accident de călărie, și noul superior al lui Egor îi punea bețe în roate. O recomandare fusese pierdută. Trebuia făcută o nouă cerere pentru eliberarea documentelor de serviciu. Soțul meu cheltuise o mică avere dând mită în stânga și-n dreapta.

Pentru că toată lumea vorbea doar despre copil, Daria devenea geloasă. Voia să știe de ce nu are frați sau surori. De când Mașa îi spusese că berzele aduc bebelușii și le dau drumul prin horn, verifica în fiecare zi căminul. O dată a lăsat acolo un

măr pentru barză. Era încântată când în ziua următoare a descoperit că dispăruse.

De fiecare dată când mă duceam la Peterhof să-i dau țarinei raportul despre evoluția pregătirilor, auzeam că marea ducesă va avea parte de o naștere grea. Corpul mamei se va adapta încet. Primul copil avea cea mai grea misiune – el deschidea drumul pentru frații și surorile lui. Odată am auzit-o pe țarină spunându-i moașei că, în cazul unor complicații neprevăzute, viața copilului trebuie salvată cu orice preț.

Nu i-am spus acel lucru.

Rochiile Ecaterinei erau din ce în ce mai largi și mai comode. Fața îi era slăbită din cauza grijilor. În prezența țarinei se ridica foarte rar din șezlong. Zgomotele puternice care ar fi putut s-o sperie au fost interzise. Curtenii mergeau tiptil și vorbeau în șoaptă.

Serghei Saltikov era încă la curte, în anturajul marelui duce, cu toată că țarina amenințase că-l va goni. „Îl văd“, îmi scria Ecaterina, „dar niciodată nu e singur.“

Dar asta nu înseamnă că Serghei n-ar fi încercat, mă asigura. Moașa, „cea mai obtuză femeie pe care ți-o poți imagina“, după cum mi-o descria Ecaterina, o spiona din ordinul țarinei și niciodată n-o lăsa singură suficient de mult timp ca să intre cineva la ea, fără să fie observat.

Toamna a venit devreme în acel an. În ultima zi a lunii august vântul care bătea dinspre râu era deja tăios și rece, smulgând frunzele de pe crengi.

Eram în curtea Palatului de Vară când am văzut o trăsură oprind. Am auzit vocea Ecaterinei chemându-mă.

— N-am reușit să-ți dau de veste, mi-a spus, observându-mi surprinderea, imediat ce a coborât din trăsură, ajutată de prințul Narîșkin.

Cățelul ei alb, Bijou, sărea bucuros în jurul gleznelor ei, fericit că i s-a dat drumul.

— M-a răpit, să știi.

Ecaterina a arătat cu degetul spre prințul Narîșkin. În ochii ei strălucea un neastâmpăr poznaș, făcându-i cearcănele de sub să dispară. Îndreptându-se spre mine, și-a arcuit spatele, iar eu am reușit să-i întrezăresc rochia din mătase de culoarea piersicii de sub pelerina de lână. Era mare, voluminoasă – copilul avea să se nască în mai puțin de o lună.

— A fost ideea mea, a spus prințul Narîșkin râzând, în timp ce-mi povestea despre inteligenta manevră.

A convins-o pe țarină să o lase pe Ecaterina să plece de la Peterhof, ca să poată vedea și ea unde ajunseseră pregătirile. Apoi a invitat-o pe marea ducesă la o scurtă plimbare cu câinele, ca să scape de moașă. După care au luat în grabă trăsura.

Era zi de spălat. Ciubărele imense scoteau aburi, așezate pe focurile aprinse în curtea Palatului de Vară. Aerul mirosea a leșie. Servitorii erau peste tot, cărând coșuri cu lenjerie sortată și nesortată, scoțând scândurile pentru spălat rufe și butoaiele pentru leșia nefolosită, care avea să fie dată săracilor.

Am condus-o pe Ecaterina în camera care fusese pregătită pentru naștere: o cămăruță cu o anticameră lângă apartamentele țarinei, cu pereți acoperiți cu damasc stacojiu și o masă. Pe podea era o saltea neacoperită, umplută cu păr de cal, așa cum cerea obiceiul la curte. Bijou a adulmecat-o, ceea ce m-a făcut să mă întreb dacă nu cumva șoriceii își făcuseră cuib în ea.

— Lenjeria o să fie moale, Înălțimea Voastră, am spus, încercând să fiu veselă. Uzată. Și o să fie și un pat, pe urmă...

Ecaterina a măsurat camera din priviri, încruntându-se. După luxul de la Peterhof, știam cât de dezolantă trebuie să i se

pară. Pe coridor, cineva era certat pentru că păşise pe feţele de masă. Bijou a început să latre.

— Varenka, dacă o să mor... a spus Ecaterina.

Faţa i se făcuse brusc atât de albă, încât m-a trecut un fior.

— N-o să muriţi. Sunteţi puternică.

Prinţul Narîşkin a luat-o de braţ şi a condus-o la fereastră.

— Uită-te, i-a zis.

În Grădina de Vară, Serghei Saltikov, îmbrăcat într-un costum de catifea, făcea o plecăciune adâncă. Penele de la pălărie măturau pământul. Ecaterina a suspinat uşor şi a bătut din palme.

— A doua surpriză a zilei, a anunţat prinţul Narîşkin, deschizând larg fereastra astfel încât Serghei să poată sări în cameră. Arătaţi-vă recunoştinţa, prinţesă. Răsplătiţi-mă măcar cu un zâmbet.

Lui Saltikov i-a trebuit numai o săritură – şi-a răsucit trupul suplu, musculos –, şi era cu noi în cameră. Zâmbea triumfător.

— Serghei!

Am văzut-o pe Ecaterina cuprinzând cu braţele gâtul amantului. Am auzit-o şoptindu-i cuvinte pline de dor:

— Aştept noapte de noapte... Nu pot... te rog... sufăr atât de tare...

— Dar acum sunt aici.

Degetele Ecaterinei au întârziat pe gulerul amantului ei, după ce îi aranjaseră marginea dantelată. Lângă ei aştepta Bijou – dansa ridicat pe picioarele din spate ca să fie băgat în seamă.

L-am prevenit pe prinţul Narîşkin din priviri şi m-am retras. În timp ce mă îndepărtam, am zărit în treacăt chipul frumos al lui Serghei Saltikov, uşor umbrit de îngrijorare. I-a strâns cu delicateţe mâna Ecaterinei.

— Şşş... i-am auzit murmurul gros. Uite că am reuşit. Exact

cum am promis.

— A început.

Vestea moașei a venit la apusul soarelui. Împreună cu ea a sosit și cererea ei. Voia unt proaspăt, cenușă, compot de rubarbă, vin și oțet.

Țarina a alergat în camera de lăuzie. Moașa a anunțat cu mândrie că apa în care s-a scăldat fătul în pântecul mamei are o culoare roșiatică, semn că Ecaterina va naște un băiețel.

Doamnele de onoare de la curte s-au adunat în încăperile țarinei, ca să aștepte și să se roage. Când mi-am ocupat un loc în colț, așteptând să fiu chemată, am observat că toate sunt din anturajul Elisabetei. Doar cinci dintre doamnele de onoare ale Ecaterinei erau acolo, răsucind mătăniile în mână, cu capul lăsat. Încăperea aglomerată mirosea a iasomie și a coajă de portocale glazurate, noua slăbiciune a țarinei.

Pereții Palatului de Vară erau subțiri, așa că puteam auzi gemetele de durere ale Ecaterinei. Câteodată scotea un scheunat de durere, de parcă un câine era lovit cu o piatră. Țarina a încurajat-o de câteva ori, dar mai mult se auzea vocea moașei, care îi spunea să respire adânc, să înghită ce i se dă de băut și să împingă.

Era o noapte răcoroasă de septembrie. Neliniștită, m-am ridicat și am tras un pic draperiile. Prin crăpătură se vedeau ramurile luminate de lună ale unui strejar care se legăna în vânt.

„Să dea Domnul ca nașterea să fie ușoară“, am început să mă rog. „Să-i aducă pace în suflet.“

Sosise și marele duce. Am auzit pașii lui târșiți venind dinspre camera de lăuzie, murmurând ceva ce speram să fie o încurajare. Am auzit-o pe țarină întrebându-l unde a fost și de ce nu-și poartă uniforma rusească.

A spus că își adunase gărzile din regimentul Holstein.

Trebuia să fie pregătite pentru paradă.

— Pentru că o să fie una, nu-i așa? a întrebat-o pe un ton iritat.

Câteva minute mai târziu l-am auzit părăsind camera.

După o oră, țarina, care fusese avertizată că travaliul ar putea să dureze, a ieșit din camera de lăuzie. Contesa Șuvalova i-a ieșit în întâmpinare cu o farfurioară plină cu bomboane.

A anunțat că se retrage în dormitorul ei, strecurându-și o bucățică de coajă de portocală glazurată în gură. Avea să aștepte acolo până când travaliul va da roade.

La miezul nopții încă mai așteptam. Pentru că nu putea să doarmă, țarina le-a chemat în dormitor pe doamnele ei de onoare să se roage împreună. Doamnele de onoare ale Ecaterinei nu fuseseră chemate. Palatul de Vară nu fusese construit pentru mulțimi, a spus Elisabeta. Copilul va avea nevoie de aer ca să poată respira.

La două dimineața, mi-am luat inima în dinți și am intrat în camera de lăuzie să întreb dacă au nevoie de ceva. În jurul saltelei așezate pe podea erau zece lumânări groase de ceară – mi-am făcut cruce, pentru că îmi trecuse prin minte că seamănă cu un catafalc. Camera era scăldată în lumina lunii. În afară de moașă și de ajutorul ei, o femeie tânără cu basma, nimeni altcineva nu avea voie să rămână în cameră în timpul travaliului.

Cearșafurile curate, apretate, care fuseseră spălate și parfumate pentru ocazie, erau boțite și murdare. Ecaterina tremura pe saltea; avea capotul desfăcut și părul desfăcut și răvășit, ud de transpirație. Pielea ei avea o culoare bolnăvicioasă, iar sânii îi erau umflați.

Când m-a văzut, a oftat și a încercat să se ridice în coate.

— Nimeni nu mi-a spus că o să doară atât de tare, a spus și a suspinat, arătând spre pântecul enorm. Crezi că o să explodez?

— În câteva ore n-o să-ți mai amintești nimic.

— Când o să vină țarina?

— Foarte curând.

— Varenka, te rog. Nu mă minți în față. De la tine nu mă așteptam.

Moașa a țâțâit nervoasă, așa că nu i-am răspuns. Mâinile ei înroșite coborau cu grijă copilul prin canalul nașterii.

— Nu e niciun semn că o să iasă cu picioarele înainte, mi-a spus. Poți să-i spui asta Înălțimii Sale.

Podeaua a scârțâit când am îngenuncheat lângă saltea. Pe masă, lângă un lighean de porțelan, erau câteva fașe albe pentru scutece.

— Acum pleacă, m-a bruscat moașa.

M-am ridicat și am ieșit.

Două dintre cameristele Ecaterinei se aflau pe hol, prefăcându-se că șterg praful de pe balustradă, sau vreo pată invizibilă de pe podea. Mă întrebam care dintre ele este spioană.

— Ce faceți acolo? m-am răstit la ele.

S-au împrăștiat ca niște iepuri fugăriți de câine.

În afară de țarină, de marele duce și de cinci dintre doamnele de onoare ale Elisabetei, nimănui nu i se îngăduise să fie de față în momentul nașterii.

Când șoaptele au amuțit, am auzit primul plâns neputincios al bebelușului, acoperit de strigăte de bucurie.

Mi-am făcut cruce în Dormitorul Imperial și i-am mulțumit lui Dumnezeu. Era băiat.

Încercam să-mi imaginez ceea ce nu puteam să văd: fiul dintre picioarele Ecaterinei, înfășurat în cordonul ombilical; moașa așteptând primele țipete, ca să poată tăia și îndepărta cordonul.

Era înnodat în trei locuri, am auzit, ceea ce era un semn că

Ecaterina va mai rămâne de trei ori însărcinată. Placenta a fost eliminată cu ușurință, fără dureri prea mari. Bebelușului i s-a administrat o lingură de vin roșu îndulcit cu miere, ca să dizolve mucozitățile. A fost spălat și înfășat.

Auzeam prin perete hohotele de fericire ale Ecaterinei.

În Dormitorul Imperial draperiile au fost trase. Zorii erau lăptoși, învăluiți în ceață. Afară, chiotele de bucurie se amestecau cu împușcături și ovații. Apoi, unul câte unul, au fost trase clopotele, anunțând vestea cea bună.

Sunt atât de multe cuvinte de dragoste: „porumbelul meu“, „lumina ochilor mei“, „dragul meu“, „șoimul meu“. Țarina le-a murmurat pe toate, în timp ce se întorcea cu nou-născutul, proaspăt înfășat, în brațe, urmată de doamnele ei de onoare. Nu-mi amintesc s-o fi văzut vreodată atât de exaltată.

O față mică și roșie, ochii închiși. Un scâncet alungat de un sărut.

Hoinăream prin camere, în timp ce soseau oaspeții, care se declarau muți de uimire. Micul Țarevici, nepotul lui Petru cel Mare, era o întruchipare a puterii și a frumuseții. Marele viitor al Rusiei era asigurat. „Atât de chipeș... atât de liniștit... un bărbățel în toată firea.“

S-au strâns toți în jurul țarinei, asigurându-se că îi observă. Prinți, conți și curteni. Cancelarul Rusiei și-a dat jos mănușile, eliberându-și pe rând degetele, înainte de a face semnul crucii deasupra capului infantelui. Ivan Șuvalov, proaspăt numit în funcția de curator al Universității de la Moscova, a recitat, cu vocea gâtuită de emoție, oda *Cel drag care a bucurat-o pe Minerva*.

Mulțumită, Elisabeta le-a făcut tuturor semn să plece. Până și lui Ivan Ivanovici. În lumina gri a zorilor, leagănul acoperit în care a așezat cu grijă bebelușul părea să ocupe jumătate din încăpere. Așezându-se lângă el pe un scaun, a început să legene

ușor.

Mă pregăteam să plec cu ceilalți, dar țarina m-a oprit.

— Du-te acum la ea, Varvara, mi-a poruncit cu o voce slabă, nefirească.

M-am gândit: „Nu e-n stare să-i zică Ecaterinei pe nume. Cât de mult ne irită cei pe care i-am rănit!“

— Ce să-i spun marii ducese, Majestatea Voastră?

— Spune-i că sunt mulțumită de ea.

Am dat din cap.

— Spune-i că sunt obosită. Că m-a făcut să aștept toată noaptea.

Copilul era liniștit. Țarina s-a ridicat, iar halatul larg de catifea i-a alunecat de pe umeri. În juponul alb de batist matlasat arăta ca o molie ciudată. Din zonele umbroase ale dormitorului se auzeau șoarecii, care se furișau pe lângă perete. „Unde sunt pisicile când ai nevoie de ele?“ m-am gândit.

Apoi au urmat cuvintele de care mă temeam.

— Copilul ăsta e al meu. Trebuie să te asiguri că *ea* n-o să-mi facă probleme.

Asta înseamnă să fii țarină: iei ceea ce vrei, scapi de cei de care nu mai ai nevoie; trăiești într-o lume care îți permite să dispui de ea după bunul plac, căci, în această lume, soarta și viața celorlalți depind de capriciile tale.

Pe moment, Elisabeta părea gata să-i azvârle câteva firimituri din bunăvoința sa Ecaterinei, dar apoi copilul a scâncit în leagăn, așa că s-a întors spre el ca să-l liniștească.

Am intrat în camera de lăuzie cu inima grea. Nu mă așteptam ca Ecaterina să fie singură, dar, spre surprinderea mea, zăcea acolo părăsită până și de servitoare, tremurând de frig. Cearșaful era ud leoarcă din cauza sudorii. Până și lumânările dispăruseră.

Și-a strâns brațele goale în jurul pieptului.

I-am netezit Ecaterinei părul ud și am încercat să o liniștesc.

— O să moară, a insistat. O să moară fără mine.

— Țarina n-o să permită să i se întâmple nimic rău, am asigurat-o. E în siguranță și la căldură. Leagănul lui e căptușit cu blană de vulpe argintie.

I l-am descris pe fiul ei: fața mititică, buzele roz, ochii mari și gri.

— N-a spus când aș putea să-l văd?

Mi-am scuturat capul.

— De ce, Varenka?

— Știți de ce.

Degetele Ecaterinei săpau adânc în carnea brațelor mele. A oftat. S-a tânguit.

Copilul ei fusese răpit, iar ea fusese abandonată. Sângera, și nu era vorba de sângele femeii care trebuia să curgă, ci de sângele omului dornic de răzbunare. În lumina înghețată a dimineții, i-am zărit pentru o clipă ura din priviri.

— Îi doresc moartea, Varenka.

Mi-a dat drumul la braț. I-am acoperit buzele cu mâna, ca să înăbușesc acele cuvinte periculoase, dar ea mi-a dat mâna la o parte.

— Vreau s-o văd luând ultima gură de aer. Vreau să o privesc în ochi în timp ce o face. Vreau s-o văd luptându-se pentru încă o gură de aer, care nu-i va fi permisă.

Am făcut încă un gest s-o previn – pereții erau prea subțiri, umbra prea scurtă –, dar Ecaterina nu putea fi liniștită.

— Nu-mi pasă dacă mă aude cineva. Îi doresc moartea. Nu mai pot să trăiesc așa.

Am luat-o în brațe și am lăsat-o să plângă, până când am auzit pașii lui Madame Vladislavova, servitoarea șefă, care a spus că fusese trimisă de țarină să vadă ce face marea ducesă.

Mi-a aruncat o privire plină de reproș.

— Țarina vrea să te întorci la ea, Varvara Nikolaevna, a spus cu o voce ascuțită.

„Deja?“ mă gândeam. „Încă un capriciu? Sau mă suspectează că aș putea s-o trădez?“ Nu – eram convinsă că vrea numai să audă că dorința ei nemiloasă fusese dusă la îndeplinire.

Am decis că, dintre toate modurile în care timpul poate să curgă, timpul de la curte este cel mai grăbit. Răbdarea nu este o virtute împărătească.

Îi mângâiam părul Ecaterinei, simțindu-i moliciunea catifelată a urechii. Știam că dacă plec, nu mai are pe cine să întrebe despre copilul ei. Dacă o făcea, întrebările ei aveau să ajungă la urechile țarinei.

— Spune-i țarinei că o să vin în curând, i-am spus lui Madame Vladislavova, știind că nu voi câștiga decât câteva clipe în plus. Marea ducesă mai are nevoie de mine.

O oră mai târziu, când m-am întors din Dormitorul Imperial lângă Ecaterina, am descoperit că Madame Vlasilavova nu-mi fusese de niciun ajutor. „Moașa va veni în curând“, a fost tot ce spusese femeia aceea nenorocită. Nu a trimis pe nimeni să schimbe cearșaful ud. Mai târziu, am aflat că nu-i dăduse Ecaterinei nici măcar o gură de apă și nu o ajutase să se mute într-un alt pat care să nu fie expus curentului. Când m-am întors, am găsit-o pe Ecaterina tot pe salteaua plină de sânge, tremurând de extenuare și de durere.

Am anunțat servitoarele, le-am poruncit plină de furie să schimbe lenjeria, să aducă apă și o pătură groasă. „Unde sunt marii ei prieteni acum?“ mă întrebam cu amărăciune. Cei care se hrănau cu generozitatea ei? Unde erau Narîșkin sau surorile ei? Unde era Saltikov?

Oare toți îi doreau moartea?

Am păstrat acele întrebări pentru mine și am ajutat-o pe

Ecaterina să se ridice de pe saltea și să se spele. Pântecul ei gol era încă umflat, iar de la buric în jos se întindea o pată maronie, ca o erupție. S-a sprijinit de brațul meu, până am condus-o la un pat proaspăt așternut.

— Varenka? m-a întrebat.

— I-a pus numele Paul Petrovici, i-am răspuns, ghicind ce vrea să afle.

— Paul, a repetat.

— Ai un băiețel puternic. Nu plânge. Deși nu vrea să sugă. A adormit imediat ce doica i-a dat sânul.

Ecaterina mă privea intens, sorbindu-mi cuvintele.

— Doica e curată, am asigurat-o. N-are nicio urmă pe trup. Are lapte din belșug. Toată lumea s-a bucurat că a fost lună plină aseară. Asta înseamnă că o să fie puternic. Are degete perfecte, cu unghii rozalii.

— Perfect, a repetat.

Vocea îi tremura.

— Ai dureri? am întrebat-o.

A dat din cap în semn că nu, dar, ținând cont de pielea ei palidă, îmi dădeam seama că minte.

Mi-am adus aminte de clipa în care moașa mi-o așezase pe Daria în brațe, prima dată când îmi fusese dat să-i aud respirația ca o șoaptă liniștitoare. N-aș fi putut să-i spun că nu-i o mare plăcere să fii mamă.

— Sunt puternică, Varneka, mi-a spus cu vocea sugrumată. Pentru că te am pe tine. Nu-mi doresc nimic altceva.

Mi-a luat mâna și mi-a sărutat-o.

— Tu o să mă ajuți. Pe mine și pe fiul meu.

— Da, i-am spus. O s-o fac.

Jurnalul intendentului curții raporta că în data de 20 septembrie 1754, spre dimineață, Înălțimea Sa Imperială, Majestatea Sa, marea ducesă Ecaterina Alexeevna, a dat naștere

cu bine unui băiat. Înălțimea Sa Imperială, marele duce Paul Petrovici, a fost trimis de Domnul.

Salve de tunuri trase din fortăreața Petropavlovski anunțau nașterea moștenitorului. În tot orașul au fost arborate steaguri. Mulțimile ovaționau.

„În al unsprezecelea ceas“ – relata Jurnalul – „în prezența Majestății Sale Imperiale, copilul a fost mutat din încăperile Înălțimilor Sale Imperiale în încăperile Majestății Sale Imperiale.“

Știam că este o minciună.

Nu în al unsprezecelea ceas, ci imediat ce cordonul ombilical, care îl ținea legat de mama lui, fusese tăiat.

— Spune-mi totul, Varenka, m-a implorat Ecaterina. Nu vreau să-mi cruți sentimentele.

„Marea ducesă se face de râs... Bietul Saltikov încearcă din răsputeri să se elibereze, dar fiecare om are o limită...“

La începutul lui noiembrie, curtea s-a mutat înapoi în Palatul de Iarnă, care fusese cârpit pentru lunile ce aveau să vină, așteptând să fie reluate lucrările de renovare. Jumătate din Dormitorul Imperial a fost transformat în creșă, și acolo își petrecea timpul Elisabeta, lângă bebeluș, geloasă pe doici. Aproape că n-o mai interesa nimic altceva. Am văzut-o îndepărtând nervoasă mâna lui Ivan Șuvalov.

Când marele duce Petru a venit în vizită, țarina l-a lăsat să-și țină în brațe copilul pentru câteva momente, până când s-a auzit primul scâncet, apoi i-a zis să plece. I-a zis Ecaterinei că acel lucru nu-l deranjează. Femeile sunt cele care trebuie să aibă grijă de copii. Va veni și timpul lui. Fiul lui va deveni un soldat.

— Copilul lui, mi-a spus Ecaterina cu amărăciune în voce. De parcă eu nu contez.

— Mândria Majestăților Sale, cea mai mare realizare și speranța măreței Rusii, a spus cancelarul Rusiei despre Paul Petrovici în discursul ținut cu ocazia botezului.

În anticamera țarinei, conversațiile mele cu cancelarul se desfășurau după tipicul conversațiilor obișnuite de la curte. Ți se poate distrage ușor atenția de la ceea ce este important, dar până la urmă trebuie să te trezești la realitate. În Rusia trebuie să alegi drumul care arată cel mai rău, dar care se dovedește a fi cel mai bun.

— Am ceva pentru marea ducesă, Varvara Nikolaevna, mi-a spus când am rămas singură cu el. Propriul meu elixir de aur, tinctura „toniconervina“ Bestuscheffi. Un remediu excelent pentru năpastele provocate de dragoste și pentru nervii întinși. Indispensabil în aceste vremuri grele.

Când m-a lăsat să iau ceea ce s-a dovedit a fi o sticluță umplută cu un lichid auriu, am aruncat o privire fugară asupra biroului său. Acolo era o foaie mare, pe care scrisese titluri cu litere îngroșate:

„Serghei Vasilievici Saltikov... vârsta: 26... fizionomie frumoasă... un desfrânat care a făcut cu Madame... Contesa... Prințesa... un caracter amiabil... înclinat spre pedanterie... a primit pentru misiunea sa 6.000 de ruble de la țarină și promisiunea unei funcții la curtea Suediei.“

O vizitam pe Ecaterina în fiecare zi. Avea încă febră și se uita ore în șir la râu, pe fereastră, cu Bijou lângă ea. O asiguram că Paul o duce bine, dar nu se calma.

— Du-te înapoi la el, Varenka, mă implora Ecaterina. Ei nu mi-ar spune nici dacă ar fi pe moarte. Tu știi că așa e.

În Palatul de Iarnă, dormitorul Ecaterinei s-a nimerit să fie la trei uși distanță de Dormitorul Imperial. Spionii țarinei puteau s-o supravegheze cu ușurință. Acolo își petrecea majoritatea timpului, în compania doamnelor ei de onoare.

Uneori mă strecuram înăuntru dimineața devreme, alteori la miezul nopții. Căutam momentele în care să fiu singură cu ea, chiar și numai pentru o clipă, suficient cât să-i șoptesc câteva cuvinte de încurajare.

O dată sau de două ori, am simțit în jurul ei mirosul unui bărbat, tutun de prizat și piele udată de ploaia de pe drum.

— Serghei a fost aici. Nu l-a văzut nimeni.

Doar atât aflam de la ea.

Afară, prima zăpadă căzuse peste oraș, acoperind drumurile înghețate, acoperișurile și Neva. Soarele apunea devreme. Odată cu venirea după-amiezii, doar torțele aprinse, prinse în suporturile de pe ziduri, și focurile străjilor mai luminau curtea Palatului. Daria abia împlinise patru ani și îi plăcea să răsfoiască paginile cărților vechi, căutând ilustrațiile.

— Asta sunt eu, mămico? mă întreba dacă vedea vreun copil în ele, respirând ușurată când îi explicam că ea nu este unul dintre inocenții măcelăriți de soldații lui Irod și că mama, care își întindea disperată mâinile spre cer, nu sunt eu.

La sfârșitul lui noiembrie, cu ocazia slujbei la care i se acordase permisiunea să participe, împărtășindu-se pentru prima dată de când născuse, Ecaterina putea să stea în picioare fără să mai aibă dureri. Se vindeca, îmi spuneam. Orice otravă are un antidot. Îl va uita în curând pe Saltikov.

La începutul lui decembrie, Serghei Saltikov a plecat din Sankt Petersburg și s-a dus la proprietatea lui de la țară. În mod surprinzător, nu plecase din ordinul țarinei.

— Prea multe femei roiesc în jurul lui, mi-a spus cancelarul.

Ochii îi erau plini de răutate.

Ce îi spusesem Ecaterinei în acele ultime săptămâni din an?

Că norocul nu este pe atât de orb pe cât cred oamenii; că poți să ai noroc dacă îți alegi cu grijă pașii.

Că Șuvalovii nu au triumfat încă. Pentru că are un

moștenitor, Elisabeta s-ar putea să-i întorcă spatele lui Petru.

— Dispune de posibilități pe care înainte nu le avea, i-am reamintit Ecaterinei. Dacă îl alege pe Paul Petrovici în locul tatălui, tu vei fi regentă.

— Asta spune Elisabeta? m-a întrebat Ecaterina.

În ochi i s-a aprins un licăr de speranță.

— Nu, am zis. Dar e ceva la care merită să te gândești.

— N-am nevoie de astfel de consolări, Varenka, mi-a spus Ecaterina, încruntându-se dezamăgită. Vreau să știu ce spune țarina.

Ultimele zile din vechiul an sunt destinate reglării datoriilor. În catedrala Fecioarei din Kazan, țarina și-a exprimat recunoștința pentru anul binecuvântat care i-a adus nespus de prețiosul moștenitor.

Darurile ei au fost demne de o membră a familiei Romanov: un *oklad*[8] nou pentru sfânta icoană, bătută cu perle, diamante, rubine și safire; o cruce de altar din aur; o cădelniță gravată. În ultimele zile ale lui 1754 am fost chemați să-i admirăm ofrandele, să ne arătăm surprinși de claritatea pietrelor dolofane, de perfecțiunea mătăsii brodate, de modelul complex imprimat pe email.

Ecaterina era văzută rar în public. Susținând că este în continuare sensibilă după travaliu și că suferă de migrene, a obținut permisiunea Elisabetei de a nu se prezenta la balurile de la curte și la carnavaluri.

Servitoarele povesteau că marea ducesă plânge când crede că nu e nimeni prin preajmă. Țarina nu era îngrijorată. Tot ce voia de la mine era un singur lucru:

— Varvara, dacă cineva îndrăznește să-l numească pe marele duce Paul „bastardul lui Saltikov“, vreau să-mi raportezi imediat.

Am găsit-o pe Ecaterina în pat, legănându-l pe micul Bijou.

— Tu ești, Varenka? a întrebat când am intrat.

Vocea îi era neclară din cauza laudanumului.

— Ai ceva pentru Bijou? Dragul de el te-a așteptat.

Bijou și-a strecurat nasul umed în palma mea, să vadă dacă am ceva bun. L-am dat la o parte.

— Ce rea este Varenka cu micul Bijou, a murmurat Ecaterina, luând câinele și ridicându-l. Foarte rea.

A zâmbit la vederea piciorușelor lui Bijou, care se zbăteau neajutorate în aer. Câinele se uita la ea cu ochi mari și surprinși, așteptând cu răbdare să i se dea drumul.

— Să nu te mai duci la Varenka cea rea, îi îngâna. Rămâi cu mine.

Patul mirosea a camfor. Lângă el, fustele zăceau într-o grămadă dezordonată. Probabil că le dăduse afară în grabă pe servitoare.

— Fiul tău a dormit aproape toată ziua fără să plângă, i-am spus Ecaterinei, ridicându-i de pe jos lenjeria de corp roz.

Fusta ei era îngălbenită și ruptă în câteva locuri. Am hotărât că trebuie să am o discuție cu camerista.

Ecaterina l-a pus jos pe Bijou. Câinele a început să-i lingă cămașa de noapte, pătată de lapte. Sânii îi erau în continuare umflați. Nu l-a dat la o parte.

— Doicile sunt schimbate o dată la două ore, am spus. E luat în brațe imediat ce începe să plângă. Țarina stă lângă leagăn. Odaia copilului e foarte bine încălzită – fochiștilor li s-a ordonat să nu lase niciodată sobele să se răcească. Micul Paul e acoperit cu o plapumă de satin umplută cu vată din bumbac și cu o alta din catifea roz, căptușită cu blană de hermină.

Am pus fustele împăturite pe scaun. Mi-am trecut degetele peste noptieră să văd dacă praful fusese șters.

— Îl alintă prea mult, a murmurat Ecaterina. Nu-i bine

pentru un copil să fie mereu legănat până adoarme.

Serghei Saltikov se întorsese la Sankt Petersburg. Îl văzusem în anticamera Elisabetei, așteptând să fie chemat. Nu venise s-o vadă pe Ecaterina.

— Te rog, Varenka, se ruga de mine Ecaterina. Știe că sunt ținută sub supraveghere. Nu vrea să mă pună în pericol. Dă-i de veste că pot să ies din Palat. Trebuie să-l văd, Varenka. Du-i, te rog, un bilet. Din partea mea.

Simțeam că mi se strânge inima.

— Nu-i nevoie de un bilet. O să vorbesc eu cu el, i-am spus.

L-am găsit pe Serghei Saltikov în camera de gardă, arătându-i un truc cu cărți unui tânăr ofițer. Cu veselia lui nepăsătoare, mirosind a vodcă, zăpadă și a fum cu iz de ienupăr, Serghei arăta de parcă s-ar fi ridicat din cenușa focului făcut în timpul unei vânători de iarnă. Când am intrat, îl îndemna pe străjer să ia prima carte din pachet. La vederea unui as s-a auzit un strigăt de uimire.

— Am putea schimba câteva cuvinte, Monsier Saltikov? l-am întrebat.

Privirile ni s-au întâlnit. Simțeam că îmi scrutează decolteul rochiei.

— Mă scuzați pentru o clipă, Frigori Grigorievici? i-a spus străjerului și s-a ridicat.

— Vă așteaptă, i-am spus printre dinți când am ajuns în coridor, unde mă urmase.

— Într-adevăr?

Își coborâse mâna pe brațul meu; îi simțisem degetele atingându-mi în treacăt ceafa. Serghei Saltikov credea că nicio femeie nu-i poate rezista.

— Atunci de ce se ascunde în cameră? Credeam că o s-o întâlnesc la ultimul bal.

Ecaterina avea să mă roage să repet fiecare cuvânt pe care

mi-l spusese, fiecare scuză pe care o inventase. Voia să audă că-și mărturisise dezamăgirea, teama de a nu stârni gelozia ducelui, de a nu o pune în pericol. „Seamănă în vreun fel cu mine?“ mă tot întreba. „Crezi că ar putea cineva să spună că nu este copilul lui Petru? De asta nu vrea Serghei să mă vadă?“

Știa ce înseamnă să fie pusă la îndoială paternitatea copilului ei. Orice pretendent putea să apară din umbră și să susțină că el este Țarul scufundat în uitare, adevăratul descendent al lui Petru cel Mare. Orice pretendent putea să adune o armată și să îl declare apoi pe marele duce Paul Petrovici „bastardul lui Saltikov“. Cu toate astea, tânjea după vizitele amantului ei. Pasiunea înlocuise rațiunea, o dusese la disperare.

— E singură acum, i-am spus lui Saltikov.

Dintr-o altă cameră se auzea Egor poruncindu-le gărzilor să-și facă treaba cum se cuvine.

— O să vă duc la ea. N-o să ne vadă nimeni. Vă rog.

Serghei Saltikov m-a strâns ușor de braț. Avea încheietura acoperită cu păr fin, întunecat.

— Nu eu dispun de timpul meu, și nici de sentimentele mele, a zis. Spune-i asta, Varvara Nikolaevna. Ar fi bine ca marea ducesă să știe lucrul ăsta.

Pe străzile Sankt Petersburgului, clarvăzătorii atrăgeau atenția asupra celor două cifre cinci din anul 1755, ce avea să vină. Cinci înseamnă aventură, depășirea propriilor limite. Cinci înseamnă cele cinci simțuri. Cinci tânjește după libertate.

Înainte să înceapă festivitățile, țarina – cu rochia încărcată de diamante și fire de aur – l-a binecuvântat pe micul Paul și i-a dăruit un pandantiv mare de cristal. Atârnat la fereastră, îi va încânta ochii formând curcubeie vioaie.

Țarina hotărâse să întâmpine noul an în Salonul de Chihlimbar. Declarase că vrea să-i simtă încă o dată puterile

vindecătoare, înainte ca Monsieur Rastrelli să mute panourile de chihlimbar la Țarskoe Selo, în prima etapă a renovărilor ce aveau să înceapă în curând.

Pe pereții Salonului de Chihlimbar, un cadou primit de Petru cel Mare de la regele Prusiei, luminați de cinci sute de lumânări, tremurau pete aurii și cafenii. Aerul era saturat de miros de parfumuri, tutun și băuturi tari. O mică armată de lachei se îngrămădea în jurul ușii, ca ciorile pe stârv, năpustindu-se asupra celei mai mici urme de rumeguș adusă pe tălpi de la toaletă. Daria mă privea extaziată în timp ce mă îmbrăcam pentru bal. M-a pus să jur că o voi lăsa să pună la uscat florile prinse de corset. Stăteam lângă soțul meu, îmbrăcată într-o rochie strâmtă, dantelată, făcându-mi planuri de viitor. Cererea de transfer a lui Egor fusese, în sfârșit, aprobată – avea să primească noi sarcini în curând. Asta avea să însemne lungi absențe pe care Daria încă nu le conștientiza. Pentru mult timp, numai eu și Mașa urma să-i fim alături.

Ecaterina i-a cerut încă o dată țarinei să fie scutită de obligația de a apărea în public. Cererea i-a fost aprobată, dar însoțită de câteva comentarii caustice, referitoare la aroganța ei.

— Acum ce-o mai indispune, Varvara? m-a întrebat Elisabeta. Nu se consideră maltratată, nu-i așa?

Batjocura din vocea ei m-a făcut să mă înfior de dezgust.

Strălucitoare și somptuoasă, țarina îi măsura din priviri pe curteni. Stătea braț la braț cu Ivan Ivanovici Șuvalov, care îi șoptea din când în când câte ceva. L-am văzut sărutându-i mâna și ducându-și-o la piept cu un zâmbet triumfător. În ultimele săptămâni fusese mai retras, lăudându-l pe moștenitorul tronului, dar asigurându-se că toată lumea îl aude, batjocorindu-i pe cei care erau suficient de înguști la minte încât să creadă că steaua Șuvalovilor ar putea păli.

Spre iritarea cancelarului, Ivan Ivanovici o gonise pe frumoasa cu ochi negri trimisă de Bestujev să-l seducă.

— Nu mă poți atinge, i-a spus femeii favoritul țarinei. Și nici cel care te-a trimis.

La miezul nopții, au fost aprinse artificiile, care au explodat în tot felul de forme. Am turnat ceară topită peste apă rece pentru a ne ghici viitorul. Când ceara s-a întărit, am rotit-o pe toate părțile, căutând indicii în forma ei, sau în umbrele pe care le arunca. O sabie pentru țarină, o potcoavă pentru marele duce. Pentru mine o scrisoare.

Război? Călătorii? Vești bune? Sau rele?

Imediat după miezul nopții, țarina l-a rugat pe prințul moștenitor să inaugureze balul. S-a arătat mulțumită când l-a văzut dansând cu contesa Voronțova. *Das Fräulein* chicotea încântată de fiecare dată când Petru o privea.

Am dansat și am hoinărit prin anticamere, printre zăngănit de epoleți și hohote de râs, reținând toate bârfele pe care țarina avea să-mi ceară să i le povestesc în ziua următoare. Cine a fost nevoit să folosească săruri ca să-și revină din leșin? Cine a trebuit să-și lărgească rochia în ultimul moment? Cine continua să arate în continuare ca un țăran, în ciuda marilor schimbărilor din garderobă?

Ecaterina aștepta în camera ei, dar Serghei Saltikov nu avea nici cea mai mică intenție să treacă pe la ea. L-am văzut dansând de două ori la rând cu prințesa Lenskaia. Apoi l-am văzut strecurându-se afară cu prințul Narîșkin.

— Cred că domnii sunt cam ciupiți, mi-a șoptit o cameristă, zâmbind șmecherește.

Nu puteam să suport gândul că Ecaterina așteaptă singură, crezând că Serghei va veni în vizită. Am ieșit din sala balului, fără să fiu văzută, și i-am bătut la ușă. A deschis-o repede, prea repede – halatul franțuzesc, dintr-o mătase de un albastru pal,

s-a desfăcut, dezvăluindu-i linia sânilor. În încăpere plutea parfumul ușor al frunzelor de mesteacăn de la saună.

— Oh, tu erai, Varenka, a spus cu o voce neutră.

M-am gândit că trebuie să verific cât laudanum mai rămăsese în ultima sticluță.

Afară urla vântul. Palatul de Iarnă își merita numele în acea perioadă a anului, când toate ferestrele erau acoperite cu flori de gheață. Afară se auzeau bubuiturile tunurilor.

Mama obișnuia să spună că primul om care îți trece pragul în noul an îți prezice destinul. Un bărbat cu părul închis la culoare aduce noroc. Femeile sunt întotdeauna aducătoare de vești proaste.

„Uită-l pe Serghei. Nu te merită“, mă gândeam.

— Pot să stau aici? am întrebat-o.

— Dacă dorești, a zis uitându-se în altă parte.

Am tras-o pe Ecaterina pe covor, lângă foc. Bijou ne-a aruncat o privire obosită și s-a încolăcit lângă ea.

— Îmi tot amintesc cum arăta la prima noastră întâlnire, Varenka.

Vocea Ecaterinei era încleiată, sfârșită.

— La grajduri. Tocmai mă întorceam după o sesiune lungă de călărie. Calul s-a oprit și a nechezat. Serghei se apleca deasupra unui lucru pe care i-l arăta rândașul. Și-a înălțat capul și m-a privit. Doar o clipă, și am știut că știe.

Dragostea era ca o boală care îi răvășea trupul. Dacă, în acel moment, ușa s-ar fi deschis, și în încăpere ar fi intrat Serghei, ea nu i-ar fi putut rezista. Era suficient de intoxicată, încât să creadă orice poveste fantasmagorică despre motivul pentru care n-a putut veni. O întâlnire neprevăzută, un ordin al marelui duce căruia fusese nevoit să i se supună.

Ecaterina și-a ridicat capul. Părul bogat, negru și mătăsos, scăpat din pieptănătură, îi acoperea ceafa și umerii. Pe pereți

dansau umbre, iar valurile de căldură care veneau dinspre flăcări ne mângâiau fața.

Amândouă am auzit sunetul de pași care se apropiau. Venea Serghei, până la urmă?

Ecaterina a înghețat.

Pașii au trecut pe lângă ușa camerei și s-au îndreptat spre cea a marelui duce. Ciocănitul în ușă a fost urmat de râsete violente. Am recunoscut-o pe *Das Fräulein*.

— Știai, Varenka? a întrebat încet Ecaterina.

— Că n-o să vină în seara asta? am întrebat-o.

M-am aplecat spre ea și i-am pus o mână pe frunte. Era fierbinte.

— Știi bine ce te întreb. *Ea* i-a poruncit să mă seducă? Totul a fost conform planului ei?

Lacrimi mari i se rostogoleau pe obraji, dar Ecaterina nu se obosea să le șteargă.

Amuțisem. Pe noptieră fumega o lumânare pe jumătate arsă – camerista uitase să scurteze fitilul. E chiar atât de important să știi întotdeauna adevărul? Nu este uneori minciuna cel mai dulce răspuns?

— Uită-te la mine, Varenka. Eu sunt vaca ei. Nici măcar o vacă, pentru că nici vacii nu i se ia vițelul imediat.

Mi-a atins mâna – pielea îi era fierbinte și uscată.

— Știai?

Am încuviințat din cap.

— De ce nu mi-ai spus, Varenka?

Nu puteam să-i răspund.

— Pe viitor, mă poți lăsa pe mine să judec ce îmi face bine și ce nu? De acum încolo și pentru totdeauna.

Oare tonul vocii ei m-a rănit cel mai tare? Atât de rece și de aspru, încât părea că nu ea îmi vorbește? Sau era vorba de furia din ochii ei? S-a ridicat și s-a dus să deschidă fereastra.

Începerea a fost inundată de fluierături și ovații, focuri de pușcă și pocnetele de artificii care întâmpinau zorii primei zile din an.

— Am vrut să te protejez, am bălmăjit. Asta e tot ce am vrut să fac.

Probabil că am început să plâng, pentru că următorul lucru de care îmi amintesc este că fereastra s-a închis, și degetele Ecaterinei îmi căutau fața.

N-am avut de ales. I-am relatat povestea ei, pe care o văzusem prin gaura de observație din momentul în care ajunsese la Palat. I-am povestit de bârfele și manevrele menite să o înfrângă și despre felul în care amantul ei se lăuda peste tot. Despre hotărârea țarinei de a-l trimite pe Serghei în Suedia, imediat ce se vor termina festivitățile de Anul Nou.

Ecaterina mă asculta neclintită. Doar degetele i se mișcau, mângâind neîncetat blana lui Bijou, răsucindu-i buclele.

— Asta-i tot? a întrebat când am terminat.

— Da, i-am spus.

În lumina flăcărilor, am văzut-o mușcându-și buzele atât de tare, încât au început să sângereze.

Am încercat să-i mai spun ceva, să-i amintesc cât de departe ajunsese de la acele zile negre, în urmă cu zece ani, când ar fi putut să fie trimisă acasă în orice moment, dar m-a oprit.

— Du-te, Varenka, mi-a poruncit. Vreau să rămân singură.

M-am supus.

Nu m-am întors în sala de bal. În jurul meu, pe coridoarele reci, expuse curentului, explodau voci vesele, iar dinspre scări se auzea tropăit de pași. M-am grăbit să ajung în camera mea, surdă la avertizările Mașei, la cuvintele ei despre vrerea lui Dumnezeu, învăluită în mister. Am dormit adânc și nu-mi amintesc să fi visat ceva.

[8] „Ferecătură“ (rus. în original).

7

1755-1756

În primele săptămâni ale anului 1755, imediat după zilele geroase de la mijlocul lui ianuarie, se intensificaseră zvonurile privind războiul iminent.

În Lumea Nouă, francezii și englezii își testau puterea asupra noilor pământuri cucerite. Aceste ostilități îndepărtate își aruncau umbra și asupra Europei. Francezii se aliaseră cu Prusia, englezii cu austriecii, deși acordurile erau frecvent încălcate. La curtea Rusiei, englezii erau considerați perfizi, iar francezii, niște mincinoși. Dacă Rusia înclina în favoarea Marii Britanii, era din cauză că Elisabeta îl ura pe Frederic al Prusiei mai mult decât o detesta pe împărăteasa Austriei.

Așa cum vedea ea lucrurile, un fanfaron insolent devansa un ipocrit intrigant.

În acele zile, tot ce trebuia să facă un curtean inteligent pentru a-i atrage atenția Elisabetei era să spună despre Viena că este un oraș murdar, că străzile sale înguste sunt pline de jeg și de noroi. Sau să insiste asupra ideii că palatele berlineze fuseseră poleite cu bronz, care voia să treacă drept aur. În birourile cancelarului, funcționarii cercetau cu atenție rapoartele spionilor, să vadă dacă apar calomnii la adresa țarinei. Era foarte important când și cui îi spusese Frederic că

țarina Rusiei este „o curvă“, „o pizdă“ sau „o cățea cu pieptul plat“. Sau de câte ori afirmase Maria Tereza că Elisabeta este „o păcătoasă nerușinată care va arde în iad.“

În mijlocul intrigilor de la curte, orice reușea să ațâțe furia țarinei era de mare folos.

În ultima zi a lunii ianuarie, Egor a primit vestea că ordinul lui de încorporare este pe drum. Nu îl trimiteau în artilerie, așa cum i se promisese, ci în infanterie. Dar nu-i mai păsa. Foarte important era faptul că nu avea să-și piardă cei mai buni ani cu încâlcitele „bătălii ale budoarului“. Râdea de Saltikov, care era ținut în așteptare la curtea Suediei. Abia ajunsese și deja întreba când i se va acorda permisiunea să se întoarcă. „Armăsarul imperial a primit o lecție grea“, a spus soțul meu și a râs batjocoritor, lecție care era expresia recunoștinței în jocurile de la Palat.

Nu asta era calea lui Egor Malikin.

El își va câștiga onoarea pe câmpul de luptă, din victoriile care aveau să-i aducă Rusiei gloria, iar lui, rangul de locotenent-colonel, sau cel puțin de maior. Când harta Europei era refăcută constant, puteai fi avansat cu ușurință.

În așteptarea ordinului de încorporare, Egor se antrena la scrimă și la box. Se întorcea de la meciuri plin de vânătăi și asudat, spunând în glumă că înțepenise stând atâția ani de gardă. Avea nevoie de pantaloni de călărie și de niște cizme noi. Și-a cumpărat o trusă de voiaj din alamă, pentru articole de toaletă, și instrumente de scris, care o fascinau pe Daria atât de mult, încât i-a dat voie să păstreze una dintre călimările de cristal.

De asemenea, și-a comandat un autoportret, în uniformă completă, cu sabie, piciorul drept în față și o chivără sub braț. Eu consideram că artistul, un rob care învățase singur să picteze, reușise să-i redea cu acuratețe figura de la prima

sesiune de pozat, dar Egor nu era mulțumit.

— Adaugă niște riduri, i-a poruncit pictorului. Și îndreaptă buzele alea. Nu vreau ca nepoții să mă țină minte zâmbind ca un prost.

La Palatul de Iarnă nu se mai vorbea despre curtea tinerilor, ci despre curtea lui Petru și cea a Ecaterinei. Al lui era domeniul Șuvalovilor, dirijat de *Das Fräulein*. Ecaterina era pe cont propriu, iar eu eram informatoarea ei.

— Țarina trebuie să aibă încredere în tine, Varenka, mă sfătuia ea. Trebuie să te lase să rămâi cu ea după ce le cere celorlalți să plece. Spune-i lucrurile pe care vrea să le audă.

În Dormitorul Imperial, când Elisabeta se sătura de cei care denunțau minciunile prusacilor, eu îi raportam despre datoriile acumulate de marea ducesă la jocurile de noroc, datorii care nu dăunau achizițiilor de pandantive cu rubine și pantofi de mătase cu catarame de argint. Îi spuneam că Ecaterina este rece și calculată, că își face timp doar pentru cei care o pot ajuta. Nu era nevoie să intru în detalii, pentru că simpla menționare a numelui Ecaterinei înăsprea vocea Elisabetei. O seară pe care o petrecea jucând cărți sau absența ei de la vreun bal erau dovezi ale faptului că marea ducesă e nechibzuită sau prea mândră. Asigurările zilnice privind recunoștința Ecaterinei, laudele ei insistente la adresa creșei imperiale nu puteau s-o înduplece pe țarină. Zâmbetul era privit cu aceeași suspiciune ca lacrimile.

— Nu-i prea avem la inimă pe cei pe care i-am rănit, nu-i așa, Varvara Nikolaevna? a remarcat cancelarul.

„Vreau să știu absolut tot. Oricât de insignifiant ți s-ar părea“, îmi spusese Ecaterina.

Așa că îi raportam tot ce vedeam: respirația grea a cuiva, mâinile umflate, un coșmar întrerupt de un țipăt, sau faptul că cineva îmbrățișase cu frenezie o sfântă icoană; faptul că Elisabetei i se luase din nou sânge și că doctorul se încruntase

când văzuse că e negru și gros; o durea stomacul și că insista să poarte haine cât mai largi; leșinase; fusese cuprinsă de convulsii.

I-am povestit Ecaterinei de lungile vizite pe care țarina le făcea la capelă, murmurându-și confesiunile, târguindu-se cu Dumnezeu. O bufniță care țipa la miezul nopții fusese gonită cu împușcături. Păsările erau alungate dacă se apropiau de pervazul de la fereastra camerei ei. Un valet bolnav a fost trimis acasă și nu s-a mai vorbit niciodată despre el.

La Palatul de Iarnă a fost interzisă folosirea cuvântul „moarte“.

— Spune-mi în cuvintele lui, Varenka, obișnuia să insiste Ecaterina de câte ori venea vorba de Bestujev. Spune-mi exact ce-a spus.

„Războiul este inevitabil.“

„Vremurile de război sunt hrăpărețe, înșelătoare, nemiloase și cer măsuri extraordinare.“

„Atacul surpriză este întotdeauna preferabil războiului de uzură.“

„Un conducător înzestrat trebuie să facă mai mult decât să reacționeze, dar pentru asta trebuie să aibă planuri și țeluri bine definite.“

„Toată lumea știe că marele duce îl admiră pe Frederic al Prusiei. Dar oare Ecaterina îi este devotat tot lui?“

„Comunică-i marii ducese că vreau să îi ofer consiliere. Spune-i să aibă încredere în mine, să înceapă să mă considere un prieten.“

— Crezi că ar trebui să am încredere în el, Varenka?

Unele gânduri sunt ca umbrele, hrănite de întuneric, multiplicându-se și dansând de jur-împrejur, reapărând acolo unde nici nu te aștepți. Gânduri care devin decizii pe nesimțite.

N-am decis să-i întorc spatele lui Bestujev, n-am încercat să-l bat pe cancelarul Rusiei la propriul său joc.

„Cât de mult își dorea ca ea să plece din Rusia“, mi-a trecut prin minte, în schimb. „Țarina pe vreun câmp de verze! Crede că trădarea lui a fost dată uitării?“

I-am spus Ecaterinei despre însemnările lui Bestujev, despre cine credea că „arată ca o broască“... cine are „înfățișarea unui țăran“... cine este „un prefăcut și foarte alunecos“. Cine avea nevoie de un protector, o sinecură sau doar de o soție bogată. Cine strângea bani de pe urma proprietăților lui și cine era nevoit să fugă pe ușa din dos de teama creditorilor. Cine avea pică pe marele duce și cine își dorea în secret căderea Șuvalovilor.

„Harta dorinței“, cum o numea el, „e trasată pe pielea umană.“

— Te susține atâta timp cât e în interesul lui, i-am spus. Te trădează în clipa în care se ivește o ocazie mai bună.

Așezată la masa pe care o adusese de la palatul din Oranienbaum, Ecaterina a luat o foaie albă de hârtie și a netezit-o cu mâneca.

— Nu mi-e clar ce vreau, Varenka, mi-a mărturisit odată, dacă nu aștern pe hârtie.

Am observat că degetul arătător îi era pătat de cerneală. Văzuse și ea, pentru că și-a lins degetul și a început să frece cu degetul mare pata.

— Varenka, spune-i cancelarului că iau în considerare oferta lui. Fă-l să creadă că am nevoie de mai multe dovezi de loialitate din partea lui. Lasă-l să se arate vrednic de asta mai întâi.

Când gheața de pe lacul Ladoga s-a rupt, iar banchize enorme se vedeau plutind cu zgomot pe Neva, au început, în cele din urmă, lucrările de renovare la Palatul de iarnă. La

început, numai anumite secțiuni ale clădirii au fost înconjurate cu cordoane, departe de camerele alaiului imperial. Sculpturi noi erau împrăștiate peste tot, înfășurate în pânză groasă și paie.

O vreme, țarina a mai primit oaspeți în Sala Tronului, dar, în scurt timp, acel lucru a devenit imposibil din cauza zgomotului. Ambasadorul Marii Britanii a alunecat în curte pe o bucată de ipsos proaspăt și și-a scrântit glezna. Contesa Rumiânțeva și-a distrus pantofii când a călcat din greșeală într-un bazin cu smoală. Când până și Ivan Șuvalov a început să se plângă de dureri de cap din cauza zgomotului neîncetat, curtea a început să își facă bagajele, pregătindu-se pentru marea mutare.

Pe când flori albe împânzeau cireșii, iar un covor de flori sălbatice acoperea malurile Nevei, lucrările la palatul temporar de la intersecția dintre Nevski Prospekt și canalul Moyka se încheiaseră. Avea un singur etaj și o mansardă. Pereții erau subțiri. Tot etajul se zguduia când cineva trecea pe coridor. Era lesne de închipuit că vor fi probleme. Panourile de lemn vor îngheța când va veni gerul; ferestrele și ușile se vor bloca. Nu va fi loc suficient pentru a-i găzdui pe toți curtenii.

— E vorba doar de un an, a spus nervoasă țarina.

Nu mai tolera nicio nemulțumire legată de spațiu. Nu mai accepta nici petiții, nici plângeri. Acestea fiind spuse, a plecat la Peterhof cu doamnele de onoare. Ecaterina și Petru s-au mutat la Oranienbaum pe perioada verii. Tuturor celorlalți li s-a poruncit să dea o mână de ajutor la mutat.

„O curte în tranziție“, mă gândeam, cântărind situația.

Am descoperit că noile încăperi ale Ecaterinei erau departe de cele ale marelui duce, iar cele ale țarinei, aproape de a mea; poate că Elisabeta voia să mă răsplătească pentru că o asiguram că Ecaterina își acceptase soarta.

Însărcinată cu supravegherea mutării Dormitorului Imperial, mi-am petrecut nesfârșitele zile de vară cu miros de liliac discutând despre ce trebuie pus la păstrare și ce trebuie despachetat și aranjat în locuința temporară a țarinei. Zile tensionate, pline de bombăneli și nemulțumiri, zile în care trebuia să supraveghez munca servitoarelor și lacheilor și, când dispărea un evantai din pene de lebădă, să nu mai menționez sticluțele cu săruri venețiene sau pieptenele preferat al țarinei, din os de broască țestoasă, eram nevoită să fac investigații care smulgeau lacrimi. „Ce mai urmează?“ mă întrebam. „Pantofii ei?“

Pisicile de la palat au dispărut imediat ce au fost mutate la noua reședință. Dar, câteva zile mai târziu, au reapărut, una după alta, ba frecându-și botul de mobilă și de tocul ușilor, ba dormind în încălțămintea țarinei sau pe pernele ei.

Noul meu dormitor era prea mic ca să încapă în el și altceva în afară de pat, un dulap și un cufăr cu sertare. O mare parte din garderobă a trebuit s-o pun în lăzi și s-o duc în pod, de unde o coboram numai când aveam nevoie.

Mutarea mă obosise foarte tare. Noaptea, când închideam ochii, eram bântuită de imaginea mâinilor care înșfacă lăzi, saci și coșuri din paie.

Daria era în culmea bucuriei, oarbă la tot ce se întâmpla în jur. În imaginația fetiței mele, camerele goale ale palatului deveneau oceane, canapelele acoperite se transformau în insule părăsite. În pod, unde spălătoresele agățau lenjeria la uscat, îi plăcea să urmărească hârjoneala pisicilor din coșurile cu lenjerie proaspăt împăturită.

— Uite, mămico, obișnuia să strige, încercând să-mi atragă atenția asupra ghidușiilor pe care le făceau; în schimb, eu observam scândurile slăbite și crăpăturile din podeaua podului.

„Cât de ușor i-ar fi cuiva să-i spioneze pe cei de dedesubt“,

mă gândeam.

Dacă simțeam un gol în acele zile, refuzam să mă opresc asupra lui. Chiar înainte să ne mutăm, Egor a primit hârtiile. A plecat cât ai clipi. Iată-l în salon, îmbrăcat în noua lui uniformă – butoni de aur care strălucesc pe vesta verde –, plângându-se că gulerul este prea strâmt. Daria își pune pe cap chivăra, iar Egor se apleacă spre ea ca să-i explice că literele EPI scrise pe ea înseamnă: *Elizaveta Petrovna Imperatriza*. Mașa, fonfăind, cu ochii injectați, îi agață o icoană la gât. Sunt rostite promisiuni. Se fac glume. Îmi amintesc chipul proaspăt bărbierit al lui Egor, îmbujorat, strălucind de bucurie, în timp ce-și ajustează cureaua roșie de la sabie. Și zâmbetul acela triumfător care, fără îndoială, îmi era adresat.

Apoi a plecat.

În fiecare an, în data de 29 iunie, de ziua sfinților Petru și Pavel, curtea sărbătorea ziua onomastică a prințului moștenitor. De fiecare dată era o zi fastuoasă, plină de muzică, dansuri, parade militare, o zi care nu se mai termina, căci era urmată de o noapte albă, soarele dispărând după linia orizontului doar ca să reapară aproape imediat, transformând întunericul într-o ceață albăstruie, mov. În 1755, festivitățile dedicate zilei onomastice a lui Petru au fost mai fastuoase ca niciodată. În acel an, prințul moștenitor își sărbătorea ziua odată cu fiul său, cel care avea să moștenească tronul Rusiei.

— Du-te la Oranienbaum, Varvara, mi-a poruncit țarina.

Informatorului nu-i trebuie mai multe cuvinte.

Până am ajuns eu acolo, în curtea palatului din Oranienbaum fusese instalată o fântână din care curgea vodcă și un butoi cu bere germană. În grădină cânta orchestra, iar în curte, un cvartet de viori. Lacheii își făceau drum printre oameni, ducând tăvi cu homari și mormane de carne tocată, completând tot timpul mâncarea care dispărea imediat ce era

pusă pe masă. Pe unul dintre bufete era o fortăreață cu turnulețe, făcută din fructe și fursecuri. Marele duce era acolo, purtând o jachetă elegantă, verde ca smaraldul, cu o căptușeală aurie, în locul obișnuitei uniforme albastre a regimentului Holstein, salutând cu grație o nouă salvă trasă în cinstea lui. *Das Fräulein* era încântată că îi poate întâmpina pe vizitatori stând lângă el.

Nici urmă de Ecaterina.

Am străbătut curtea și m-am îndreptat spre palat ca s-o caut. Conversațiile lâncede din jur se animau doar atunci când se spunea ceva compromițător. Cutărească era ridicolă pentru că purta prea multă dantelă de Valenciennes. Cutărească a cheltuit cinci mii de ruble pentru o serată, și cu toate astea mâncarea a fost revoltător de proastă. Cutărică tânjea după femeia altui bărbat.

„Destulă bârfă cât să satisfacă curiozitatea țarinei“, mă gândeam.

Cancelarul stătea în holul palatului, lângă o fereastră deschisă, uitându-se în curte.

— Ce spectacol antrenant! Nu ți se pare? mi-a spus cu veselie când m-a văzut. Crema curții. Vechii și noii jucători.

Ochilor săi ageri nu le scăpa nimic. Nici râsul ascuțit al lui *Das Fräulein*, nici privirile nerăbdătoare pe care le aruncam asupra ușii din spatele căreia Ecaterina putea să apară în orice moment.

— Privește-l pe ambasadorul britanic. În ultimul timp se căznește din răsputeri s-o impresioneze pe țarina noastră.

Cancelarul s-a aplecat pe fereastră.

— Bătrânul meu prieten a adus întăriri.

Sir Charles Hanbury-Williams, ambasadorul Marii Britanii la curtea Rusiei, al cărui călcâi nu se vindecase complet, însoțea șchiopătând un tânăr într-o tunică de catifea de culoarea cireșii.

Am observat că nu are perucă. Părul tânărului era buclat și pudrat, iar pletele lui negre erau legate cu o panglică de satin.

— Contele Stanislav Poniatowski, m-a informat cancelarul. Proaspăt întors din turneul său european. El este secretarul personal al lui Sir Charles. Și protejatul lui.

Cancelarul a spus că Poniatowski face primii pași în politică. Unchii lui l-au trimis la Sankt Petersburg ca să încerce să sporească influența pe care o avea Polonia asupra curții ruse. Fusese deja primit de către cele mai bune familii. După o audiență la Peterhof, țarina i-a lăudat cu atât entuziasm gambele armonioase, încât Ivan Șuvalov s-a bosumflat.

În curte, contele Poniatowski a răspuns plin de grație unei reverențe, acceptând în același timp o cupă de șampanie de la un lacheu care trecea pe lângă el. Sir Charles îi făcea cunoștință cu feldmareșalul Apraxin.

Lângă mine, Bestujev chicotea.

— Șuvalovii îl consideră destul de periculos, Varvara Nikolaevna. Elegantul conte ar trebui să ia asta drept un compliment.

Medaliile de pe pieptul feldmareșalului Apraxin străluceau. Contele Poniatowski și-a întins mâna.

— Ar trebui să te previn, contesa Șuvalova a început deja să facă aluzii la relația nesănătoasă dintre maestru și discipol.

Cancelarul chicotea.

— Deci să nu fii surprinsă când țarina o să înceapă să se intereseze de chipeșul polonez.

„A început bârfa“, mă gândeam, ascultând restul relatării cancelarului despre primele zile petrecute de contele Stanislav la curte. Facțiunea franceză va face tot posibilul să-l discrediteze pe britanic.

Am ignorat privirea întrebătoare a lui Bestujev. „Spune-i că mă răzgândesc de fiecare dată când vorbești cu mine“, mi-a

spus Ecaterina. „Lasă-l să dispere.“

„Vremurile de război“, mi-am repetat, „sunt hrăpărețe și înșelătoare. Nemiloase.“

Când am intrat în camerele ei, Ecaterina era scăldată în lumina orbitoare a soarelui, înconjurată de doamnele ei de onoare și de zumzăitul constant al vocilor. Încă îi mai ajustau rochia. Doamnele de onoare îi atașau dantela la corset, îi ajustau crinolina și îi aranjau pliurile din jurul taliei. Una dintre doamne îi pudra părul, aranjat în bucle complicate pentru acea ocazie; o alta i-a desenat o aluniță deasupra buzei. I s-a pregătit o rochie de mătase ivorie, a cărei fustă era acoperită cu o lucrare minuțioasă din dantelă argintie.

— Varenka, a exclamat Ecaterina în timp ce eu mă înclinam în fața ei.

Mi-a făcut semn să mă îndrept.

— S-a terminat cu mutatul? Palatul cel nou e gata, așa cum se zvonește?

Mă întrebam dacă laudanumul sau mătrăguna îi făceau ochii albaștri să pară atât de mari.

Era prima zi onomastică a fiului ei. I se dăduse voie măcar să-l ia în brațe și să-l sărute? Sau trebuia să-și rețină lacrimile și să vorbească cu recunoștință despre faptul că este bine îngrijit? Oare fusese nevoită să se abțină și să nu-și atingă copilul, chiar și atunci când el își întindea mânuțele spre ea? „Băiețelul drag“ trebuie cruțat de agitația inutilă pe care i-ar provoca-o prezența mamei lui, așa poruncise țarina. Dorul după băiatul ei o să-i pregătească pântecul Ecaterinei pentru o nouă sarcină, a afirmat Elisabeta.

— Palatul așteaptă apariția Înălțimii Voastre, i-am răspuns.

Ecaterina și-a ridicat brațele, iar doamnele de onoare i-au pus jupele și corsajul. Până când a fost gata să îmbrace rochia, i-am răspuns la toate întrebările. Palatul era mic, dar curat.

Nevski Prospekt era zgomotos dimineața, dar ferestrele palatului dădeau spre canal. În plus, Monsieur Rastrelli a jurat că într-un an ne vom muta înapoi în Palatul de Iarnă.

Ecaterina s-a întors încet pe călcâie, iar rochia de mătase a foșnit ușor. Dantela argintie a sclipit. Servitoarele încercau să identifice și cele mai mici imperfecțiuni – un fir de ață care s-a desfăcut, un fald prea moale sau prea strâns, o pată de pudră de orez pe gât.

De mult timp nu mai arătase Ecaterina atât de bine.

Afară, în curtea palatului, cineva a strigat:

— Trăiască prințul moștenitor!

Ovațiile au durat mult timp. M-am gândit la cât de mult își dorea *Das Fräulein* să-i ia Ecaterinei locul lângă Petru.

S-a auzit o nouă salvă de pușcă.

M-am simțit ușurată când, după un moment tensionat și jenant de tăcere, Ecaterina mi-a zâmbit și mi-a spus că este pregătită să i se alăture marelui duce.

— Cine este ăla, Varenka? voia Ecaterina să știe.

Contele Poniatowski a ales o prună fără sâmbure dintr-un vas și și-a băgat-o în gură. Apoi a mai luat una.

Am repetat cuvintele cancelarului. „Contele Poniatowski... Protejatul polonez al ambasadorului britanic... Secretarul lui personal... Dar mai degrabă prietenul și discipolul său.“

— Se pare că-i plac prunele, a observat Ecaterina. Contele ăsta polonez, căruia îi plac prunele, are și un nume de botez?

— Stanislav.

— *Ea* l-a văzut?

I-am spus că Poniatowski îi fusese prezentat țarinei în mod oficial cu câteva zile în urmă.

— I-a plăcut de el?

— Da.

— Mai mult decât de Șuvalov al ei?

— Nu cred. A făcut o mare greșeală.

— I-a mâncat toate prunele?

Am remarcat o sclipire jucăușă în ochii Ecaterinei.

— Nu, i-am spus, încercând să nu zâmbesc. Am auzit că l-a citat pe Voltaire înainte ca Ivan Ivanovici să aibă ocazia s-o facă.

Cu colțul ochiului, l-am văzut pe Poniatowski înclinându-se în fața celei mai mari dintre fiicele prințului Kurakin și conducând-o spre ringul de dans. Pașii și piruetele contelui trădau o măiestrie îndelung exersată. Se vedea că îndemânarea pe care o avea îl încântă. De fiecare dată când se înclina în fața partenerei lui, un zâmbet cald îi atenua ridurile fine de pe față. „Nici urmă de virilitatea arogantă a lui Serghei Saltikov“, mi-am spus. Speram că și Ecaterina observă acest lucru: dezinvoltura mondenă a celui care se simte acasă oriunde s-ar afla.

Marele duce mi-a făcut semn să mă apropii.

— Nu-i place uniforma mea, Varvara, s-a plâns Petru, arătând spre *Das Fräulein*, care atârna bosumflată de brațul lui. Spune-i ce ai auzit.

Așa-mi vorbea și Daria când avea nevoie de aprobarea mea.

— Toată lumea a remarcat cât de bine arătați astăzi, Înălțimea Voastră, i-am spus. Îndeosebi marea ducesă și cancelarul Bestujev laudă opțiunea pentru jachetă.

Contesa Voronțova mi-a aruncat o privire mânioasă.

— Ce-ai mai putea zice acum? a întrebat-o încântat marele duce.

Când m-am întors, Ecaterina stătea cu contele Poniatowski lângă masa cu răcoritoare, iar alături de ei era Sir Charles. Ecaterina terminase de spus ceva, iar contele Poniatowski râdea. Buzele ei erau întredeschise; mi s-a părut frumoasă atunci, așa cum se întâmplă când o lumină aparte coboară pe un chip șters, făcându-l să strălucească.

— Dumneavoastră ați avut mai mult noroc decât mine, a zis Ecaterina. Eu am ajuns aici în plină iarnă rusească, care nu-i pentru cei slabi de înger.

Nu mă băga în seamă, dar nu m-a deranjat.

Sir Charles Hanbury-Williams s-a îndepărtat șchiopătând de Ecaterina și de Stanislav și mi-a făcut un semn să-l urmez. Din câte știam, țarinei îi plăcea să-și bată joc de alcătuirea robustă și de buzele groase ale ambasadorului.

— A fost întru totul vina mea, Madame Malikina, a spus ambasadorul când mi-am exprimat îngrijorarea cu privire la piciorul lui rănit.

Franceza pe care o vorbea, deși fluent, suna ciudat, de parcă un vorbitor de limbă engleză s-a apucat s-o învețe abia la maturitate.

— Și fusesem avertizat că nu e bine să te plimbi în zona în care se fac renovări. Trebuia să am mai multă grijă.

Mă măgulea faptul că îmi reținuse numele. Schimbaserăm câteva fraze politicoase când îl întâlnisem în anticamerele țarinei, dar aceea era prima ocazie în care vorbeam între patru ochi.

Sir Charles mi-a povestit cu înflăcărare despre discursul oficial care avusese loc în absența mea.

— L-am numit pe contele Poniatowski „protejatul meu politic“, „copilul drag inimii mele“, m-a informat, iar marea ducesă m-a felicitat cu grație pentru alegerea făcută.

În jurul nostru, zarva vocilor se transformase în râsete. În celălalt capăt al sălii, cancelarul Bestujev îi explica ceva ambasadorului austriac, punându-i mâna pe umăr, un gest prietenos menit să fie observat. Sir Charles nu ascundea deloc faptul că îi plăcea Ecaterina:

— Câtă inteligență, câtă grație, spunea suspinând. Nimic din sala asta nu se poate compara cu zâmbetul ei.

L-am lăsat pe Sir Charles să vorbească, dar gândurile mele zburau la Ecaterina și la Stanislav. Nu atât la ce își vorbeau – pentru că la mine ajungeau doar frânturi ale conversației lor –, ci la mesajul subtil care se ascundea în gesturile lor. Ecaterina și-a atins buzele cu evantaiul; ochii lui Stanislav străluceau.

— Am stat în Polonia destul de mult timp, a continuat Sir Charles, ca să-i studiez posibilitățile. O țară de două ori mai mică decât Franța, care prin natura ei ar trebui să fie grânarul Europei, putrezește în obscuritate. O astfel de pierdere nu slujește deloc intereselor Europei. Contele Poniatowski și cu mine abordăm zilnic subiectul ăsta, Madame Malikina.

Aruncându-i o privire protejatului său, care își înclina capul în fața Ecaterinei, Sir Charles a spus că pentru a ține toți jucătorii în șah e nevoie de menținerea unui echilibru de putere. Franța voia mai mult decât i se cuvenea. Franța, căreia îi plăcea să-și formeze câte o facțiune în fiecare țară, doar pentru a le abandona apoi cu nonșalanță. Polonia a învățat asta pe pielea ei. Polonia căuta mai nou să formeze alianțe mai sigure.

— Polonia și Rusia, Madame, unite de interesele și bunăstarea lor comună.

„Astea sunt cuvintele unui ambasador“, mă gândeam. Sir Charles planta semințele misiunii sale, profitând de fiecare ocazie favorabilă care i se ivea. Cui spera că îi voi relata cele spuse de el? Elisabetei? Cancelarului? Sau Ecaterinei?

În lumina nopții albe am auzit cuvintele jucăușe, de tachinare, ale Ecaterinei, amestecându-se cu chicotelile contelui Poniatowski.

Când festivitatea s-a terminat m-am dus în dormitorul Ecaterinei. La Peterhof, țarina mă aștepta să-i dau raportul despre petrecere și voiam să știu ce vrea Ecaterina să-i zic.

Dar Ecaterina refuza să vorbească despre țarină.

Cameristele lăsaseră fereastra deschisă, iar draperiile stacojii de catifea se umflau, lăsând înăuntru o briză de aer rece, în care se simțea parfumul grădinilor scăldate de soare. Mirosea a flori de liliac și a iasomie.

— L-am întrebat pe contele Poniatowski despre Paris, Varenka. Știi ce mi-a spus? Că i-a plăcut strălucirea lui. Că orașele sunt ca oamenii: din ele emană dorințele lor. A spus că Parisul este un oraș al plăcerilor.

Trăsura mă aștepta. M-am ridicat să plec, dar Ecaterina m-a oprit.

— Crezi că o să ajung vreodată acolo?

— La Paris? am întrebat prostește.

— Da.

— Dacă-ți dorești cu adevărat.

Ochii i s-au îngustat, apoi s-au mărit – păreau două iazuri luminoase.

— Nu mai pot trăi fără dragoste, Varenka. Nici măcar o oră.

Am zâmbit.

— Mi se pare că n-o să trăiești fără ea, i-am spus.

Țarina m-a trimis la Oranienbaum încă o dată înainte de întoarcerea curții la Sankt Petersburg pentru perioada iernii.

De data aceea, Elisabeta m-a trimis să mă întâlnesc cu marele duce. Oamenii se plângeau de noul regiment pe care nepotul ei îl adusese din Holstein: nu-i mai tolerau pe soldați și-i considerau enervanți, mai ales când Rusia era pe punctul de a porni un război împotriva regelui Prusiei.

— Spune-i acestui nesăbuit, acestui nepot al meu, că răbdarea mea are limite, Varvara! a izbucnit furioasă țarina.

Soldații în uniformă albastră, din regimentul Holstein, staționau la periferia Oranienbaum-ului. Erau aprovizionați cu mâncare din bucătăria palatului. Lacheii însărcinați cu transportul mâncării erau nemulțumiți că sunt nevoiți să-i

servească pe „nemții ăștia obraznici“. Până atunci, țarinei i se vorbise de câteva ori despre caz și fusese rugată să intervină.

Mă uitam la fața Elisabetei, umflată și roșie din cauza furiei. S-a învârtit de câteva ori în jurul tronului – țăcănitul tocurilor ei pe podea îi sublinia cuvintele. Trebuia să plece. Nu o interesa în ce fel.

— Asigură-te că n-o să mai aud niciun cuvânt legat de problema asta, Varvara.

Am făcut o plecăciune și am plecat.

La Oranienbaum am cerut o audiență la marea ducesă. „E important“, i-am spus servitoarei arogante care încerca să mă facă să aștept.

Ecaterina era în biroul ei, scriind, numai cu Bijou drept companie. Un buchet de trandafiri roșii se afla într-o vază de cristal pe birou, pe care se vedeau niște pete lăsate de apă, căci servitoarea nu se gândise să pună dedesubt un milieu. Când m-a văzut, marea ducesă a pus jos condeiul. Gestul ei a fost prea brusc – o picătură mare de cerneală a căzut pe pagină.

— Varenka! a exclamat presărând nisip pe pagină ca să absoarbă cerneala. Tocmai pe tine voiam să te văd!

Am încercat să-i fac un rezumat al misiunii mele și să-i vorbesc despre dezgustul Elisabetei, dar ea abia dacă mă asculta. Pielea îi era strălucitoare, iar părul nepudrat, legat cu o simplă panglică galbenă, sclipea.

— E aici, îți dai seama? a spus. Din nou!

— Contele Poniatowski?

A încuviințat din cap. Mi-a spus că Poniatowski fusese frecvent oaspete la Oranienbaum, pentru că marele duce voia să audă despre isprăvile soldățești ale tatălui său. Cu patruzeci și șase de ani în urmă, bătrânul general Poniatowski luptase alături de Charles al XII-lea al Suediei împotriva lui Petru cel mare în bătălia de la Poltava.

— Război! Nu vorbesc despre nimic altceva decât despre război, a spus Ecaterina, dându-și ochii peste cap.

Nici faimoasa victorie a rușilor asupra suedezilor, nici strategia bunicului său, nici viziunea lui politică nu-l entuziasmau pe soțul ei. Tot ce voia să afle de la oaspetele său polonez era cum reușise regele Suediei, cu ajutorul generalului Poniatowski, să-i păcălească pe ruși și să scape nevătămat de pe câmpul de luptă.

Mi-am dat seama că devenea mult prea simplu să aflu despre gafele marelui duce.

— Nu despre așa ceva ar vrea să audă țarina acum, am prevenit-o.

— De ce nu, Varenka? m-a întrebat Ecaterina cu o privire jucăușă.

S-a aplecat asupra lui Bijou și l-a strâns în brațe.

— Poate că exact asta ar trebui să audă!

Înghiontit și răsturnat, Bijou a început să latre cu entuziasm.

Veselia lor devenea prea zgomotoasă. Mi-am dus degetul la buze.

Încă râzând, Ecaterina a pus câinele jos și m-a îmbrățișat.

— Doar te tachinam, Varenka. Nu fi așa de serioasă, te rog. Să mergem la ei acum. Să ne distrăm și noi un pic, nu?

— Putem să ne alăturăm, domnilor? a întrebat Ecaterina când am intrat în biroul marelui duce.

În colț, *Das Fräulein* a sărit în sus de parcă ar fi văzut o stafie.

Marele duce trasa o linie cu degetul pe o hartă militară. Purta din nou uniforma prusacă. L-am văzut pe valetul său făcând găuri în ea cu o bucată de cărbune încins, să pară că sunt urme de gloanțe. Contele Poniatowski stătea lângă el, aprobând ceva ce abia i se spusese. Hainele lui aveau culorile

pământului, emanând căldura argilei și a ruginei, iar căptușeala jachetei elegante era presărată cu aur. La auzul vocii marii ducese, amândoi s-au întors spre ea. Două fețe: una roșie de emoție, cu cicatrice lăsate de vărsatul de vânt, iar cealaltă, serioasă și chipeșă.

Contele Poniatowski a făcut o plecăciune. Marele duce a făcut un semn cu mâna, invitându-ne înăuntru. *Das Fräulein* se uita în podea.

Mă întrebam ce îl încântă pe Petru mai mult, vizita noastră neașteptată, prin care – judecând după privirea lui triumfătoare – considera că Ecaterina își manifestă interesul, sau faptul că prezența noastră o enerva pe *Das Fräulein*.

Ecaterina s-a întors spre contele Poniatowski.

— Soțul meu îmi spune că îi povestiți tot felul de întâmplări amuzante.

— Încerc să-i fiu pe plac, a spus contele Poniatowski și s-a înclinat încă o dată.

— Povestește-i soției mele despre primarul Parisului, i-a cerut marele duce, chicotind.

Probabil că nu era prima oară când astfel de conversații aveau loc. Exista o nuanță de indulgență și de amuzament în vocea contelui Poniatowski, o promisiune că nu-și va dezamăgi gazda, chiar dacă este nevoit să se repete. Mâna lui, care se ivea dintr-o manșetă dantelată, făcea gesturi largi în timp ce vorbea.

Contele ne-a spus că primarul Parisului îl primise purtând o bonetă roz, apoi îl condusese într-o încăpere unde se aflau înșirate oale de noapte, fiecare dintre ele umplută cu nisip. Odată la câteva minute, maiorul își cerea scuze și încerca să se ușureze. De fiecare dată în altă oală de noapte.

„Șarmul călătorului“, m-am gândit, ascultând râsetele care au izbucnit după ce a terminat de povestit. Povești menite să-i încânte pe ascultători. Povești în care erau intercalate laude

calde la adresa căldurii rușilor, a ospitalității lor, a gloriei Petersburgului și a frumuseții rusoaicelor.

O oră a trecut ametitor, cu pași repezi. Lambriurile închise la culoare din biroul ducelui au fost luminate de primele raze ale soarelui de august; din grădinile din Oranienbaum se ridica fumul focurilor făcute din vreascuri.

Ecaterina a fost cea care a prins cu fermitate brațul lui *Das Fräulein* și a propus o plimbare prin grădină. Voia să-i arate contelui Poniatowski noul ei aviariu. I-a spus că are o pereche de fazani, câteva prepelițe și o pasăre pe care păsărarul din Oranienbaum a încercat toată vara să i-o prindă. Sturzi, coțofene și granguri.

— Du-te tu, a spus marele duce, ignorând privirea rugătoare a contesei. Eu le-am văzut deja.

Și eu am refuzat să-i urmez, nerăbdătoare fiind să profit de șansa de a sta de vorbă între patru ochi cu marele duce.

În ziua următoare, la Peterhof, am asigurat-o pe țarină că nu vor mai fi plângeri din partea alaiului marelui duce. Succesul meu se datora unei simple descoperiri: servitorii marelui duce nu fuseseră recompensați în niciun fel pentru faptul că livrau mâncare trupelor din regimentul Holstein. Odată ce marele duce a fost de acord să remedieze problema, fervoarea patriotică a lacheilor săi s-a evaporat, iar a-i servi pe prusaci a devenit doar una dintre sarcinile de pe lista de obligații zilnice.

Țarina era mulțumită.

Nu m-a întrebat nimic despre Ecaterina și nici eu nu am menționat-o pe marea ducesă sau pe oaspetele de la Oranienbaum. Nu m-a deranjat nici faptul că am fost chemată înapoi la Petersburg. Rezidența temporară era în continuare pe jumătate goală. Apartamentul imperial era acoperit cu învelitori de pânză. Mă neliniștea gândul că Daria este acolo

singură, neavând pe nimeni care să aibă grijă de ea, în afară de Mașa și de servitori.

La mijlocul lui August, Egor s-a întors la Sankt Petersburg pentru prima oară de când se înrolase. Era mai subțire și mai tăcut, și, măsurând din priviri noua noastră locuință, părea mai mult un oaspete decât un om de-al casei.

Prin ferestre pătrundea zgomotul străzii, al copitelor de cai ce răsunau pe caldarâm, huruitul roților de căruță, strigătele vânzătorilor ambulanți. Podelele neacoperite miroseau a rășină de pin, scârțâind la fiecare pas.

L-am urmărit pe Egor trecându-și mâna peste lambriurile din micul nostru salon, mângâindu-le cu degetele. Le-a ciocănit ca să le aprecieze grosimea.

— E vorba doar de un an, i-am spus. Asta nu-i o casă.

— Tot e mai bună decât barăcile soldaților.

Mușchii maxilarelor i s-au încordat când a rostit acele cuvinte.

În timpul zilei, Daria îl urmărea peste tot pe tatăl ei, cerându-i să-i spună povești din armată sau arătându-i ce mai învățase în absența lui: cusătura în cruce, un vers în franceză, cum să facă o reverență. Egor o lua cu el la plimbare pe Nevski Prospekt, de unde se întorceau cu sacoșe sub braț.

— Lasă-mă pe mine, tăticule, insista Daria, pescuind comorile ascunse în sacoșe ca să mi le arate: o păpușă de porțelan cu ochi negri, strălucitori, cutii din coajă de mesteacăn pline cu fructe uscate și bomboane, o bucată de satin roz sidefat, un șir de mărgele roșii.

— Pentru mine. Pentru tine, mămico. Pentru Mașa.

După-amiezele erau încă destul de calde ca să aprindem focul în sobă și prea luminoase ca să aprindem lumânări. Pe masa din salon, Mașa aranja bunătăți: blinii, găluște, castroane

cu borș aburind, felii de sturion afumat. Pentru Egor și oaspeții care ne inundau încăperile, nerăbdători să afle noutăți.

Războiul necesita pregătiri minuțioase, auzeam în jurul meu. Însemna să aduni toate forțele. Însemna loialitate, rezistență. Strategia era extrem de importantă. Nimic nu trebuia lăsat la voia sorții; trebuia să-i impui dușmanului condițiile tale.

Foștii camarazi ai lui Egor îl ascultau cu atenție. Pe mulți dintre ei îi știam de pe vremea când soțul meu făcea parte din Garda Imperială. Printre noii veniți se aflau frații Orlov din regimentul Izmailovski, Grigori și Alexei. Amândoi erau abia trecuți de douăzeci de ani, înalți și bine făcuți. Grigori era cel mai chipeș dintre cei doi, poate numai datorită faptului că Alexei avea o cicatrice mare pe față. Am aflat că după ce le muriseră părinții, se mutaseră într-o casă de pe strada Millionaia și îi aduseseră și pe ceilalți trei frați ai lor să locuiască cu ei. Egor îi plăcea pentru că erau foarte uniți.

Îl ascultau pe soțul meu, înghesuiți cu toții în micul nostru salon, tolăniți pe canapele, cocoțați pe pervazul ferestrelor ca niște uriașe păsări verzi.

Pe Egor îl iritau deciziile politice. Ordinele care se schimbau de la o zi la alta. Faptul că trebuia să le spună soldaților săi că, peste noapte, dușmanul de ieri trebuie socotit drept aliat. Soldații aveau nevoie de o lume mai simplă, de diferențe clare, de obiective ușor de urmărit. Aveau nevoie de o singură voce care să emită comenzi.

— Bine zis, bine zis, i-am auzit strigând după ce a terminat de vorbit.

Foștii camarazi ai lui Egor nu și-au coborât vocea. Nu-și ascundeau zâmbetul încordat, nemulțumirea din priviri.

„Urși într-o groapă“, m-am gândit. „Au uitat că vulpea încearcă să-i păcălească? Sau sunt atât de nepăsători încât

ignoră pericolul?“

În ultima seară înaintea plecării lui Egor, după ce Maşa o culcase pe Daria, eu şi soţul meu am avut în sfârşit ocazia să ne vorbim.

La început am vorbit despre Daria, despre faptul că vorbeşte mult mai bine franceza, că profesorul de desen îi lăudase talentul de a reda înfăţişarea animalelor şi a oamenilor. Şi despre faptul că noua slujbă a lui Egor şi traiul meu de la curte ne dădeau posibilitatea să strângem bani pentru zestrea ei.

Totul părea posibil, uşor de realizat, fără efort. Se prevedea un viitor luminos, plin de speranţă şi de aşteptări. Dar apoi a venit tăcerea, ezitantă la început, apoi crescând şi întunecându-se în amurg.

Una dintre lumânări începuse să fumege. M-am ridicat să scurtez fitilul, dar Egor m-a oprit. Mâna lui era rece şi uscată.

— Te rog, a spus, ca şi cum aş fi intenţionat să-l las singur.

M-am aşezat lângă el.

O umbră tremura pe obrazul lui Egor, făcându-l să pară istovit, ca şi cum ar fi făcut un scurt popas în timpul unei lungi călătorii pe care trebuia s-o reia în scurt timp.

În liniştea înserării, vocea lui părea dogită.

Nu era vorba numai de faptul că nu înţelege deciziile politice, mi-a spus Egor. Nu era vorba numai de aliaţele care se schimbau de la o lună la alta, de parcă Rusia n-ar fi fost condusă de nimeni.

Cingătorile săbiilor se destrămau după prima spălare. Ultima serie de noi recruţi era nevoită să se antreneze cu muschete de lemn, pentru că nu mai erau arme adevărate. Sacrificiul avea şi el limite. Ce se întâmpla la Palat? Mama Rusia a uitat de copiii ei?

M-am uitat tulburată în pământ.

— Taci, Egor. Aici nicio cameră nu este sigură, i-am șoptit. Niciodată nu ești singur.

Mi-a aruncat o privire zăpăcită, dureroasă. Ca și cum cuvintele mele ar fi fost o acuzație. Nu-l mai recunoșteam.

— Nu te-ai măritat cu un laș, a spus.

Am simțit că mă strânge de mână. Mai tare ca niciodată.

Mai târziu, după ce Egor a plecat, îmi aduceam aminte de acele cuvinte de fiecare dată când mă strecuram noaptea în pat, cuibărindu-mă în locul obișnuit, lângă trupul cald și adormit al fetiței mele. Le tot răsuceam în minte, măsurându-le greutatea.

„Laudă de sine? Sau o promisiune?“

Mai am o amintire legată de acea vară: Darenka, în aviariul din Oranienbaum, printre papagali și canari, ajutând-o pe Ecaterina să îi hrănească, întinzându-și mânuța, cu speranța că vor veni să-i ciugulească semințe din palmă. Îmi amintesc momentul în care fetița mea a întrebat-o pe Ecaterina dacă poate să le dea drumul păsărilor în grădină, unde să poată zbura în voie.

Și îmi amintesc avertismentul Ecaterinei.

Când era mică, și ea voia să elibereze păsările din aviariul mătușii ei. Așa că a lăsat ușa de la coteț deschisă.

— Și ce s-a întâmplat? a întrebat Daria.

Am înghețat, pentru că știam prea bine că Ecaterina nu-i va face pe plac fiicei mele, căreia îi plăceau finalurile fericite.

— Mie sau păsărilor? a întrebat. Eu am fost trimisă la culcare fără să-mi primesc cina. Păsările însă nu s-au descurcat la fel de bine.

Vedeam pe fața Dariei că își imaginează lucrurile spuse de Ecaterina. Papagali omorâți de alte păsări. Sturzii și vrăbiile pe care mătușa ei le salvase de la moarte – o pradă ușoară pentru pisici și copiii din vecini. O pisică ducând în bot o pasăre neputincioasă, surprinsă, poate, de faptul că reușise s-o prindă

atât de ușor.

— Dar tu n-o să faci niciodată asta păsărilor mele, nu-i așa, Darenka? a întrebat-o Ecaterina.

Fiica mea a dat din cap mecanic. Era îngândurată.

În septembrie Curtea s-a întors la Sankt Petersburg și s-a instalat în reședința temporară de pe Nevski Prospekt. Întreaga aripă de est a palatului a fost ocupată de alaiul imperial, de prințul moștenitor și de doamnele de onoare ale Elisabetei. Marelui duce și anturajului său li s-a alocat un apartament în imediata vecinătate a Dormitorului Imperial.

Petru nu era deloc mulțumit. Ofițerii lui din regimentul Holstein fuseseră încartiruiți în clădirea de peste drum. Trebuia ca doamnele lui de onoare și *Das Fräulein* să împartă aceeași cameră. Nu avea loc pentru machetele lui și pentru hărți.

Pereții erau subțiri. Țarina îl auzea chiar și când strănuta.

În rezidența temporară nu exista loc nici pentru birourile conducerii. Cancelarul și funcționarii săi au ocupat o casă de pe strada Millionaia. „E mult zgomot“, s-a plâns Bestujev când l-am întrebat de noul său sediu. Zgomotul făcut de ciocane și de fierăstraie în Palatul de Iarnă se auzea zi și noapte. Monsieur Rastrelli era hotărât să termine lucrările de la exterior până la venirea înghețului.

Apartamentul Ecaterinei era tot în palatul de pe Nevski Prospekt, în aripa de vest, aproape de al meu. Avea patru anticamere spațioase și două camere interioare cu câte un alcov. Țarina o ținea în continuare departe de copilul ei.

Odată cu sosirea curții, tihna lunilor de vară a luat sfârșit. Eram la cheremul țarinei: servitoare și spioană.

În ziua în care a sosit țarina, în curtea palatului a fost prins un hoț cu buzunarele pline cu argintărie. Sobele fumegau, podelele scârțâiau. În anticamere mișunau oaspeți și petiționari. Ambasadori, mesageri și oaspeți străini își frecau

umerii de zugravi și de tâmplari, de nobili și de negustori care sperau să primească o slujbă. *Monsieur* Rastrelii era suficient de înțelept să nu se arate.

— Dă-i afară pe toți! a poruncit țarina.

Așa am făcut.

Când m-am întors, țarina stătea în pat, sprijinită pe două perne mari. Mâinile și picioarele îi erau umflate, iar fața îi lucea din cauza sudorii. Una dintre servitoare mătura cioburi de sticlă de pe covor. O alta trăgea draperiile, să nu pătrundă prin ele nicio rază de lumină.

— Unde este bufetul meu din lemn de trandafir, Varvara? a strigat țarina. Adu-mi-l. Acum.

Nu accepta nicio explicație.

Am trimis lacheul în pod să caute bufetul. Le-am făcut semn servitoarelor înspăimântate să plece.

I-am vorbit de semne bune. Despre pisoi abia fătați, despre luna nouă, un trifoi cu patru foi. Cucul care a cântat de douăzeci de ori. I-am vorbit pe o voce moale și liniștitoare. Dincolo, în camera copilului, marele duce Paul scâncea, protestând împotriva a ceva ce nu-i convenea. Se zvonea că se sperie ușor și că se trezește țipând în timpul nopții.

Sir Charles Hanbury-Williams venea în vizită pe Nevski Prospekt la fel de des cum venea la Palatul de Iarnă. Așa cum era de așteptat, războiul colonial purtat de Marea Britanie și de Franța avea repercusiuni și în Europa, stârnind vechi conflicte, obligând la formarea unor noi alianțe. Ambasadorul britanic încerca să obțină o înțelegere între Marea Britanie și Rusia, o înțelegere pe care cancelarul Bestujev era pregătit să o susțină, dar Șuvalovii filofrancezi încercau să o împiedice.

Întotdeauna se ajungea la asta, la o bătălie pentru controlul asupra minții Elisabetei, o bătălie în care totul era permis. Oaspeții curgeau, înarmați cu fraze lingușitoare și daruri,

sperând cu toții că țarina va interveni în favoarea lor. Spre încântarea Mașei, până și una ca mine, cu o poziție măruntă, era curtată cu coșuri pline cu bunătăți și articole de toaletă, mănuși din piele de căprioară și pene de struț, dantelă și panglici luxoase. Ar fi dat orice să aibă șansa de a o întâlni pe țarină, să primească o un sfat legat de momentul în care pot veni, sau în care nu are rost să mai aștepte.

Sir Charles o lingușea pe țarină cu nerușinare, spunea că frumusețea ei îl lasă fără cuvinte, că își dorește să fie tot timpul în preajma ei; îi repeta cuvintele, susținând că sunt „de neuitat“.

Ea primea cuvintele lui ca un cățeluș credul.

Sir Charles se pricepea cel mai bine să bârfească despre curțile europene la care avusese ocazia să locuiască sau pe care le vizitase, bârfă pe care știa cum s-o întoarcă în propriul folos. L-am auzit asigurând-o pe Elisabeta că Berlinul este un biet sătuc pe lângă Petersburg. Fără garnizoana ei de paisprezece mii de soldați, capitala germană ar fi fost practic goală. Iar uscățivele femei prusace nu puteau fi comparate cu frumusețile Rusiei.

Nici vânătorile regale poloneze nu puteau fi asemănate cu cele rusești. Sir Charles le numea „vânătorile la care se stă“. În pădurea poloneză Białowiez·a, mistreții, lupii și urșii erau ținuți în cuști; regele Poloniei îi împușca atunci când li se dădea drumul.

— Fără hăituire nu e nicio distracție. Înălțimea Voastră Imperială ar găsi aceste vânători ca fiind extrem de plictisitoare.

Țarina a scos un mic fornăit de plăcere.

Odată am intrat când cei doi vorbeau despre Marea Britanie. Elisabeta era convinsă că trupele rusești pot să mărșăluiască de la Sankt Petersburg la Londra în două

săptămâni.

— Sunt de acord, a spus Sir Charles, înclinându-se adânc.

Nu avea de gând să menționeze faptul că există între orașe marea, care stătea în calea voinței Elisabetei.

După una dintre acele vizite, i-am subliniat faptul că reușește foarte bine să o distreze pe țarină.

— Încerc să fiu pe plac, Madame Malikina, mi-a răspuns, iar ochii lui de un albastru închis și monoclul au scăpărat. Deși n-aș vrea ca țarina să afle cui prefer cel mai mult să-i fiu pe plac.

Am ezitat.

— Vă rog să mă iertați că sunt direct, Madame, a spus. Dar am observat devotamentul dumneavoastră față de marea ducesă.

— Și eu, la rându-mi, încerc să fiu pe plac, i-am răspuns indiferentă.

Fața lui rotundă s-a luminat, netezindu-i ridurile din jurul ochilor, o rețea complicată de linii care îi dădeau înfățișarea unui băiețel pus pe șotii.

— Înseamnă că avem mai multe lucruri în comun decât mi-am imaginat.

Nu am fost surprinsă când, în acea seară, un mesager de la Ambasada Marea Britanii ne-a adus o ladă cu vin roșu și un coș cu borcane cu dulceață.

Până la mijlocul lui octombrie, la curte se instalase rutina recepțiilor oficiale, a seratelor și a spectacolelor Teatrului Rus, întreruptă de frecvente deplasări la Peterhof atunci când țarina voia să aibă parte de un confort sporit.

Pentru Elisabeta, aceea era perioada ghicitului în cărți. Șapte de inimă roșie: promisiuni înșelate. As de pică: vești proaste. Șase de pică: îmbunătățire treptată. Zece de treflă: un dar neașteptat. Valetul de pică se arătase de câteva ori în locuri ciudate în timpul acelor interpretări, umbrit de îndoială. Când a

trecut la cărțile de tarot, turnul era cel care i s-a arătat în mod repetat, un alt semn al tensiunilor care se acumulau – era posibil să se ajungă la o rezolvare violentă.

Ghicitori, *dziady* bărboși și babe fără dinți în gură își murmurau avertismentele cu privire la apariția unei femei înșelătoare, la viața unui copil amenințată de sabie, la zborul neașteptat al pescărușilor. Afacerile curții Rusiei depindeau de capriciile diavolului și de umbrele aruncate de aripile îngerilor. Audiențele erau anulate în ultimul moment; documentele care nu sufereau așteptare rămâneau nesemnate. O plecare era fie grăbită, fie amânată, rutele erau deviate, iar sosirile, întârziate.

Cancelarul se zbârlea când auzea de amânări. Țarina îmi spusese să-i transmit că orice hârtie i-ar fi adus, putea să mai aștepte o zi. Conducerea Imperiului devenise un joc al așteptării. Toți se năpusteau asupra Elisabetei când se simțea mai bine, calmată de o carte favorabilă sau de un vis.

De multe ori am avut ocazia să-l văd plecând, dat afară brusc de Elisabeta, cu umerii încovoiați, cu un sul de hârtie sub braț. O dată, când ne-am găsit față-n față, nu a putut să se mai înfrâneze.

— I-ai reamintit marii ducese că o respect profund? m-a întrebat.

I-am spus că da.

— Ce ți-a răspuns? m-a întrebat.

— Nimic.

Aștepta să-i mai zic ceva, dar nu i-am mai spus nimic. Anticipându-i dezamăgirea, i-am aruncat o privire șireată, dar tot ce am reușit să citesc pe fața lui a fost o ușoară urmă de dispreț.

Spre sfârșitul lui octombrie, serile au devenit vântoase și înghețate. Caii acoperiți cu pături scoteau aburi subțiri la fiecare respirație. Pe Nevski Prospekt, birjarii înfofoliți în

cojoace lungi de lână băteau din picioare și își loveau palmele una de cealaltă, aruncând priviri nerăbdătoare spre porțile palatului, așteptând apariția stăpânilor. Din când în când, scoteau o sticlă din buzunar și trăgeau repede câte o dușcă.

— Ce fac birjarii aceia? m-a întrebat Ecaterina în timp ce ne strecuram afară din palat.

— E vodcă. Le ține de cald.

„Marea ducesă are și ea dreptul la puțină distracție“, spusese prințul Lev Narîșkin. Ideea întâlnirilor care se țineau în casa de pe cheu a surorii sale îi venise imediat ce trăsura imperială plecase spre Peterhof. „Nimeni nu trebuie să știe.“

Am văzut o sclipire de bucurie copilărească în ochii Ecaterinei când prințul a venit cu propunerea. Să părăsească palatul fără aprobarea țarinei? Deghizată?

— Vrei să mă ajuți, Varenka? m-a întrebat.

I-am jurat că voi avea grijă să nu i se întâmple nimic rău.

M-am ținut de cuvânt.

Și acum zâmbesc când îmi aduc aminte că ne-am descheiat în grabă nasturii rochiilor, lăsând fustele să cadă, legându-ne corsetele și mai strâns ca să ne facem pieptul plat. Sânii ei nu se lăsau prea ușor, dar mi-am amintit de fâșia lată de pânză pe care i-o dăduse moașa să se lege cu ea după *accouchement*[9]. Reușisem să fac rost de două uniforme ale regimentului Preobrajenski și să mă strecor cu ele în camera Ecaterinei. Amândouă ne-am deghizat, îmbrăcându-ne în pantaloni albi, cizme negre, tunici ajustate pe mărimea noastră, din postav verde-închis, care ne făceau să arătăm atât de suple și ușoare.

Un ofițer și ordonanța lui, pregătiți să petreacă o seară în oraș.

Îmi aduc aminte de Ecaterina stând în poziție de drepți, lovindu-și călcâiele și spunând:

— N-aș fi crezut că lucrurile astea o să-mi fie vreodată de

folos.

Se referea, desigur, la orele în care se supusese antrenamentelor lui Petru, când învățase să prezinte arma, una imaginară, ce-i drept, când învățase să meargă ca un bărbat, cu pași mari, plini de aroganță.

Îmi aduc aminte că cineva a bătut la ușă și că amândouă ne-am speriat. Apoi s-a auzit vocea nesigură a lui *Madame* Vladislavova, întrebând din spatele ușii dacă Ecaterina mai are nevoie de serviciile ei până în dimineața următoare.

— Nu, nu. Du-te să dormi. Am tot ce-mi trebuie, a asigurat-o Ecaterina.

Ușa de serviciu, care era deja crăpată, s-a deschis cu un scârțâit asurzitor. Protejând flacăra lumânării cu mâna, am condus-o pe Ecaterina de-a lungul coridorului, trecând printr-un hol în care un valet adormit a deschis ochii, ne-a privit cu ochii încețoșați de somn, apoi și-a continuat somnul. Ne-am grăbit să ajungem în stradă, unde aerul înghețat al iernii ne-a pișcat fața. Razele lunii luminau stratul proaspăt de zăpadă.

O căruță care trecea zdrăngănind pe Nevski Prospekt i-a făcut pe cai să-și ridice capul. Unul dintre birjari, încălzit de-a binelea de vodca ce-i curgea prin vene, a început să cânte cu înflăcărare:

Fii atât de drăguță, o, bucuria mea,
Și încearcă un măr din pomul meu.

Mustățile birjarului erau albite de promoroacă.

— O seară-n oraș, domnilor ofițeri? a bălmăjit.

Se uita la cizmele noastre, neputându-se hotărî dacă îi aducem probleme pe cap sau dacă i se ivește o ocazie.

— Cât îți dau pentru câteva guri din sticla aia? i-am strigat.

Înainte s-o pot opri, Ecaterina a pescuit o monedă din buzunar. Probabil că omul a observat ce mână mică are.

Sticla a trecut repede în mâinile noastre. Era o licoare dezgustătoare. Un șarpe de foc, o viperă care ne-a țâșnit direct în creier.

Ochii Ecaterinei luceau de fericire. Mâna înmănușată a strâns-o pe a mea, tare și ferm.

Ecaterina era așteptată la palatul prințesei Narîșkina.

— Sora mea ți-a adus *podoaba*.

Prințul Narîșkin se referea la contele Poniatowski.

— Eu și Ana ne așteptăm la o recompensă pe măsură pentru puterea mea de convingere.

În camera alăturată, cineva cânta „Trezește-te, trezește-te“. Cineva cerea să i se mai aducă șampanie.

M-am pregătit să plec, promițându-i marii ducese că o voi aștepta la palat, ca să mă asigur că nimeni nu o va vedea la întoarcere.

— Nu, Varenka, a spus Ecaterina. Vreau să rămâi aici, lângă mine.

Am văzut ezitarea din ochii prințului Narîșkin. Era un avertisment adresat fiicei unui legător de cărți – să aibă grijă ca nu cumva, din nebăgare de seamă, să încalce limitele. Dar avertismentul a dispărut la fel de repede cum a apărut.

— Madame Malikina este binevenită să ni se alăture.

Am urmat-o pe Ecaterina în salonul familiei Narîșkin, observând draperiile de catifea purpurie care acopereau ferestrele, opulența covorului moale și fotoliile ornate. Pe polița căminului, un ceas de aur a bătut de nouă ori; heruvimul surâzător, cocoțat în vârful ceasului, scânteia în lumina lumânărilor.

Toți oaspeții s-au strâns în jurul Ecaterinei – doamne de onoare, prinți și conți –, au ridicat în aer cupele de șampanie și au râs când prințul Narîșkin l-a imitat pe marele duce cântând la vioară, clătinându-se, aproape să cadă din picioare.

Contele Poniatowski era invitatul lor de onoare. Purta o jacheta albă, căptușită cu fire de argint, care îi venea impecabil. Când a văzut-o pe Ecaterina, s-a ridicat. Un zâmbet i-a luminat chipul frumos.

— Înălțimea Voastră, a zis.

— Ecaterina, l-a corectat ea. Să folosim doar nume de botez în seara asta. Fără titluri. Fără ceremonie. Doar Stanislav, Ana, Lev, Varvara.

Am făcut un pas în spate și m-am retras în umbră.

— Atunci îți voi spune pe numele adevărat, Sofia, a spus contele Poniatowski, aplecându-se să sărute mâna Ecaterinei.

Să fi fost vorba de uniformă? De curajul pe care-l ni-l dădea deghizarea? De faptul că nu ne mai simțeam încorsetate de hainele noastre femeiești? De vodca care ne amețise deja?

Pocnindu-și călcâiele, Ecaterina a dus mâna lui Stanislav la buze.

El a ezitat preț de o clipă. Apoi surprinderea lui s-a transformat în plăcere pură, anulând clinchetul de vase și privirile celorlalți oaspeți care veneau spre ei, zâmbind cu subînțeles.

Gazda continua să-i cheme pe servitori, cerând să mai aducă mâncare. *Botvinia*[10] cu somon și cu pătrunjel, castraveți cu miere, blinii cu smântână, borș și ciorbă de pește, prepeliță, ciuperci la cuptor și struguri din zona Astrahanului.

Ecaterina, în uniforma ei Preobrajenski, stătea picior peste picior pe un fotoliu îmbrăcat în creton. În același timp, era un chip familiar și o necunoscută. Cel mai mult a stat de vorbă cu Stanislav.

— Și ce ai mai învățat în timpul călătoriilor tale?

— Că oamenii au mai multe în comun decât ar crede. Că toate societățile, indiferent de cât sunt de diferite, tind să considere bune lucrurile care le sunt utile pentru a supraviețui.

Întrebările ei erau cele mai insistente. Râsul ei – cel mai răsunător.

Citeau aceleași cărți; admirau aceeași filosofi. Erau de acord că războaiele pot stimula progresul. Amândoi s-au declarat fascinați de paradoxuri. De exemplu, dacă un om spune „Eu mint“, afirmația lui este adevărată sau falsă?

Adevărată.

Atunci el nu minte.

Fals.

Atunci înseamnă că minte.

Nici adevărat, nici fals? Dar cum este așa ceva posibil? Cum poate ceva să fie adevărat și fals în același timp?

Capetele lor, al lui închis la culoare și pudrat, al ei negru și lucios, s-au apropiat. Le-am ascultat murmurul vocilor și am fost atentă la pauza de tăcere. I-am văzut retrăgându-se dintre invitați, topindu-se în întuneric. Deasupra unui raft plin de curiozități, lângă fereastra care dădea spre Neva, i-am auzit schimbând vorbe care semnalau apropierea pericolului.

— Datoria trebuie să anuleze toată fericirea?

— Căsătoria e menită să fie închisoare?

Era trecut de ora trei dimineața, când eu și Ecaterina, îmbuibate cu mâncare și cu vin, am plecat spre Nevski Prospekt. Stanislav și Lev Narîșkin au insistat să ne însoțească. Pe chei, malurile Nevei erau deja înghețate, iar noaptea nordică era presărată de focurile aprinse de santinelele care căutau să se încălzească.

Ecaterina și Stanislav o luaseră puțin înainte, alungând rămășițele nopții. Lev Narîșkin, care era nevoit să mă însoțească, a încercat să mă cuprindă, cu mâinile bâjbâind prin întuneric și cu respirația mirosind a vodcă, dar l-am îndepărtat.

M-am gândit la Egor, suferind de frig într-o tabără îndepărtată. „Până acum, nimeni nu a avut urticarii sau

mâncărimi“, mi-a scris într-una dintre scurtele lui scrisori, „soldații ruși ar trebui să fie recunoscători că avem saună.“ Una dintre scrisori conținea și un desen pentru Darenka, care îl reprezenta pe tăticul potcovind un cal. „Încercând să învăț totul“, spunea nota de subsol. „Ca să fiu pregătit în caz că va fi nevoie.“

La ora aceea, strada Nevski Prospekt era pustie, nu se zărea nicio sanie, doar urmele lor în zăpadă și niște bălegar înghețat, dar am insistat ca Stanislav și Lev să ne lase să mergem mai departe singure.

— De-ai ști câte lucruri a văzut Stanislav, Varenka! mi-a spus Ecaterina în timp ce ne grăbeam să ajungem înapoi la palat. Câți oameni îl iubesc!

A văzut insula de pe Sena cuprinsă de zorii roz, aleile înflorite ale grădinii Tuileries, cocorii îmblânziți din *menagerie de Versailles*. Acolo, păsările se țin după vizitatori, pentru că vor să fie observate.

— Știi ce mi-a spus, Varenka? „Nu trebuie decât să mă rogi, Sofia“, și te voi duce să le vezi.

Ecaterina și Stanislav. Când el zâmbea, zâmbea și ea; când ea se încrunta, el cădea pe gânduri. Atunci de ce îmi amintesc și tristețe?

În fiecare zi, povești șoptite, greu de crezut, despre cutremurul din Lisabona ajungeau până la noi. O sută de mii de oameni prinși sub dărâmături. Case care cedau, zdrobindu-i pe cei aflați înăuntru. Mormane de cadavre, munți de membre amputate de medicii care încercau să oprească cangrena.

— Cum este posibil, mămico? mă întreba Daria, căreia îi era frică să adoarmă. Cum poate pământul să se miște?

O țineam în brațe, dorindu-mi să nu cunoască niciodată repeziciunea cu care viața poate să te întoarcă cu susul în jos. Am încercat s-o liniștesc, șoptindu-i că la Sankt Petersburg nu

sunt cutremure, că astfel de lucruri nu se întâmplă decât foarte, foarte departe.

— Sunt aici lângă tine, îi promiteam fiicei mele. Nu pleci nicăieri.

Am alinat-o câteva seri la rând, dar apoi a venit noaptea în care s-a trezit și a țipat:

— Tăticu' este foarte, foarte departe!

Degeaba încercam s-o liniștesc. Doar Mașa a reușit s-o potolească cu un cântec de leagăn pe care obișnuia să i-l cânte lui Egor când era mic:

Noaptea, când valurile se rostogolesc,
Noaptea, când stelele strălucesc limpede.

Toate escapadele Ecaterinei din acea iarnă începuseră cu semnale secrete schimbate în micul cerc al prințului Narîșkin. O bătaie ușoară pe umăr la operă, o aluniță pe bărbie. Cuvintele nu erau necesare. Perfecționase arta de a simula oboseala, închizând cu cheia ușa dormitorului ei, cerând să fie lăsată singură, astfel încât să se poată furișa deghizată afară din palat.

O ajutam ori de câte ori puteam. Dar, în acel decembrie, o singură dată am mai însoțit-o pe Ecaterina la palatul Narîșkinilor.

Stanislav era deja acolo când am ajuns. Am simțit o adiere de parfum de violete amestecată cu miros de tutun. Sir Charles zăbovea în spatele lui.

— Privește-i, Varvara Nikolaevna, mi-a spus ambasadorul britanic, trăgându-mă deoparte.

Ecaterina și Stanislav au traversat încăperea, căutând un loc umbros unde nu ajungea lumina lumânărilor. În acea noapte era costumată ca o simplă servitoare, cu părul strâns într-un coc – arăta atât de ștearsă pe lângă Stanislav, care era îmbrăcat într-o jachetă elegantă, de culoarea vinetei coapte.

Culoarea i se potrivea mai bine decât albul și argintiul. Capetele lor s-au atins.

„Cel puțin sunt departe de palat“, mă gândeam.

— Copiii noștri, îi alinta Sir Charles.

Nu puteai să nu te uiți.

Afară, Neva era înghețată bocnă, iar străzile erau acoperite de troieni; înăuntru, sobele emanau căldură, mirosea a lumânări topite, vocile se amestecau într-un murmur general. Nu m-a surprins deloc faptul că discuțiile au deviat rapid spre știrile care veneau de la Lisabona.

— Soarta, mi-l aduc aminte pe Stanislav zicând în acea noapte în salonul familiei Narîșkin. Planul divin căruia nu ai cum să i te opui.

— Dar cu siguranță Dumnezeu ne dă lecții, a argumentat cineva.

Stanislav și-a scuturat capul:

— Lecții pentru care nu suntem pregătiți și pe care nu le putem înțelege. În ciuda tuturor semnelor, premonițiilor și a astrologilor care încearcă să descifreze mișcarea planetelor și a stelelor.

— Hai să bem în cinstea ignoranței, a spus prințul Narîșkin cu sarcasm, ridicându-și cupa. A doua mea virtute.

În celălalt capăt al salonului, cineva a chicotit.

Ecaterina a dat din cap.

— Nu, a spus.

„Prea tare“, mă gândeam. „Prea nerăbdătoare.“

S-a făcut liniște.

— Catastrofa nu este doar o manifestare a sorții oarbe, a continuat. Iar noi *putem* să învățăm din ea.

Ochii ei s-au aprins în timp ce vorbea; vocea îi era plină de elan. Raționamentul ei era simplu: cei din Lisabona erau condamnați, dar nu de către soartă. Omenirea era în stare să

gândească în perspectivă, să fie mai pregătită pentru accidente. Dacă cei care proiectaseră orașul s-ar fi gândit la așezări mai mici, la traiul în comuniune cu natura, la case mai simple, evacuarea ar fi fost posibilă.

— Oamenilor le stă-n putere să limiteze suferința, a insistat.

— Așa este, așa este! a strigat Sir Charles.

Și ambasadorul britanic credea în puterea voinței omenești.

— Suntem înzestrați cu rațiune, a spus. Avem trăsături de caracter pe care le putem schimba.

Fața lui Stanislav s-a înroșit.

— Soarta nu ne împiedică să încercăm, dar nu suntem atotputernici, l-a contrazis. Gândește-te la glonțul rătăcit care pune capăt vieții unui soldat. Cum poate voința lui să împiedice acest lucru?

Discuția s-a încins, unii dintre ei erau contrariați, alții au rămas ferm pe poziții.

— Dacă se ferește? am auzit pe cineva întrebând.

Cineva turuia ca o moară stricată. Altcineva făcea apel la politețe.

Nu-i mai ascultam.

Voința fusese cea care mă adusese din atelierul de legat cărți de pe insula Vasilievski în acel salon monden plin de oameni, în ochii cărora tatăl meu ar fi fost doar un simplu negustor? Sau soarta? Soarta sau voința mă aduseseră în mijlocul acelor conți și contese parfumate? Ce-aș fi auzit despre mine dacă aș fi tras cu urechea prin pereții subțiri ai saloanelor lor? Pentru ei eram un nimeni care încerca să intre în grațiile marii ducese? Soția unui străjer încercând cu disperare să fie avansată? Un spion?

Salonul se micșora și se mărea, se lumina și se întuneca. Gânduri nedorite mi-au invadat mintea. Eram singura informatoare a Elisabetei din acea încăpere? Mai era și

altcineva care raporta toate indiscreţiile comise cu atâta nesăbuinţă? Cui i le raporta? Ţarinei? Cancelarului?

Într-un colţ, Lev Narîşkin îşi amuza oaspeţii imitând în mod grosolan mersul Elisabetei, ţinându-şi bărbia în sus ca să mascheze guşa dublă. Cine avea să-i raporteze pe toţi cei care râdeau?

— Eşti palidă, Barbara.

Vocea lui Stanislav mi-a risipit gândurile.

— E ceva în neregulă?

Îmi spunea Barbara. Folosea numele meu polonez.

— Ai grijă, i-am şoptit, ameţită de gânduri.

— Am grijă, mi-a răspuns.

Ştia ce i se poate întâmpla unui străin care depăşeşte limita cu marea ducesă a tuturor rusilor. Era conştient ce consecinţe putea avea furia Elisabetei. Ştia despre cnutul care îţi poate rupe spinarea. Aflase despre câmpurile îngheţate din Siberia.

Mi-a mângâiat mâna. Zâmbea.

„N-o să afle nimeni“, îi promisesem Ecaterinei. Nici ţarina, nici Bestujev. Ecaterina şi Stanislav deveniseră secretul meu.

Când mă găseam singură cu ţarina, care îl legăna pe băiatul Ecaterinei, începeam să menţionez numele lui Lev Narîşkin.

— Obişnuieşte să miaune înainte să bată la uşa marii ducese. Ăsta este semnul lor secret. Atunci ea îi deschide uşa.

Voiam s-o conving pe ţarină că Narîşkin şi Ecaterina au o relaţie. Voiam s-o fac să creadă că Stanislav nu e important. Că e doar un oaspete străin, pasionat de splendorile Rusiei. Uluit şi umilit de tot ceea ce vedea.

— Ar trebui să-i spun marii ducese că nu sunteţi mulţumită?

— Nu, Varvara. Las-o să se joace.

I-am mai spus şi alte lucruri ţarinei. Lev Narîşkin era un afemeiat. Ecaterina avea să fie din nou dezamăgită; îşi pierdea

timpul cu intrigile de budoar. Am făcut aluzii la faptul că nu va avea suficient timp ca să se ocupe de politică.

Elisabeta mă asculta, așteptând să vadă unde va ajunge discursul meu, ce detaliu sordid va mai afla de la mine. Puteam să o văd în ochii ei de un albastru apos, strălucitor, care mă studiau.

Mă gândeam cât de furioși fuseseră străjerii când au aflat că, la saună, *Das Fräulein* o numise pe Ecaterina „o curvă trădătoare“.

— Se strecoară noaptea afară din palat, îmbrăcată în uniformă de străjer... sau în haine de servitoare, i-am spus țarinei. El o așteaptă în stradă. Se duc împreună la palatul surorii lui. În ultimul timp nici nu mă mai întreabă ce mai face fiul ei... I-a spus marelui duce că o doare capul și nu îl poate vizita. Nu doarme suficient.

Elisabeta mă măsura din cap până-n picioare, chibzuind la cele spuse de mine. Iată cum stăteau lucrurile: femeile trebuie supravegheate. Cea care era scăpată din ochi se putea dovedi a fi cea mai înșelătoare.

Un chicotit ușor, malițios, condimentat cu gelozie:

— Și ce părere are nepotul meu, Petru, despre noua cucerire a lui Narîșkin?

— Petru nu știe.

— Ar trebui să știe.

— Desigur, Înălțimea Voastră, am încuviințat fără ezitare. Mă voi asigura că marele duce o să afle cât mai curând.

O altă pauză, o altă șansă să-i strecor câteva cuvinte bine alese. I-am vorbit despre semnele bune care mi se arătaseră: copilul cu coroană de aur, visat de Daria. Un copil care semăna foarte mult cu marele duce Paul. I se arătase viitorul?

— Doar ochii inocenți ai copiilor pot să vadă viitorul, a spus Elisabeta și a oftat.

Simpla menționare a prințului moștenitor aducea o schimbare în vocea țarinei. Devenea mai delicată, nesigură, aproape confuză. Țareviciul zâmbea în somn. Plângea când îl ridica.

În brațele mătușii lui, Paul făcea baloane de salivă și o trăgea de păr. Se spunea că este o fire muzicală, la fel ca tatăl lui, pentru că își mișca șoldurile pe ritmul viorii în timp ce mergea de-a bușilea și îi plăcea să bată în ușa bufetului. Era curajos, în ultimul timp nu mai țipa ca din gură de șarpe când doicile îl așezau pe căluțul de lemn care se afla în mijlocul odăii.

Ecaterina n-a fost de față când fiul ei a zâmbit pentru prima oară, nici atunci când și-a înălțat capul sau când s-a ridicat în picioare. În primii ani de viață ai lui Paul, mama lui l-a văzut doar de nouă ori, și niciodată n-a fost lăsată singură cu el. Prezența ei nu îi făcea chipul să se lumineze, căci nu o recunoștea. Vocea ei nu îl liniștea.

— N-ai ce să faci, i-am spus. Dar poți să ții minte.

A fost nevoită să accepte următorul târg. Atâta timp cât marea ducesă nu încerca să-și revendice fiul, Elisabeta avea să-i treacă cu vederea aventurile indiscrete.

În iarna lui 1755, Ecaterinei începuse să nu-i mai pese.

Într-o dimineață din prima săptămână a lui decembrie, am simțit parfum dulce de violete când am intrat în dormitorul ei. Atunci mi-am dat seama că nu prevăzusem totul.

— Stanislav a fost aici? i-am spus, simțind un nod în gât.

— Stanislav mă iubește, Varenka, a spus Ecaterina.

Era îmbătată de fericire, ochii îi străluceau.

— Și eu îl iubesc pe el.

— Of, Ecaterina! Când a fost aici?

— L-a adus Lev. Efectiv l-a împins înăuntru pe ușă.

A chicotit, punându-și mâna la gură.

— El e de vină pentru tot ce s-a întâmplat.

S-a lungit pe pat în cămașa de noapte crem cu panglici roz. Părul negru îi era despletit și răvășit.

— L-a văzut cineva?

— Nu, Varenka, mi-a răspuns. A plecat pe acolo.

A arătat spre fereastră.

Mă rugam ca Stanislav să fi purtat o manta cu glugă ca să nu fie recunoscut. Nu i-am spus nimic Ecaterinei de pod, de spațiile mari dintre scânduri, care permiteau oricui să vadă ce se întâmplă în camere. Am cercetat camera, căutând urmele lăsate de cei doi îndrăgostiți: cearșafurile pătate, mirosul dulce al apei de colonie.

Probabil că pe fața mea se întipărise teroarea.

— Era târziu, Varenka. Nimeni nu l-a văzut, Varenka. Nu-ți face griji!

Am stropit cearșafurile Ecaterinei cu parfumul ei. Am pus-o să se așeze la birou și să-i scrie un bilețel lui Lev Narîșkin. „Dragă prietene... ultima ta vizită... încă mă mai gândesc la tine.“ Ura să o lase pe birou, astfel încât servitoarele să o poată citi.

Se uita la mine amuzată, dând din cap.

— Dacă avem noroc, i-am spus tremurând, i-am putea păcăli pe spioni... De data asta. Numai de data asta.

Nimic nu poate să dezbine curtea mai mult decât frenezia războiului iminent. Prusia cea slabă și înfometată pusese ochii pe vecinii din jur. Toată lumea era de acord că situația poate să devină periculoasă pentru Rusia, pentru că dezechilibra balanța puterii. Dar înțelegerea nu era încălcată încă. Restaurarea echilibrului necesita pași diferiți, în funcție de cine asculta Rusia.

S-au iscat discuții aprinse.

În Lumea Nouă, britanicii îi asaltau fără încetare pe

francezii din colonii. Ar trebui oare Rusia să-și unească soarta cu cea a Franței – punct de vedere susținut de Șuvalovi – sau ar trebui să încheie un acord cu Marea Britanie, părere pentru care pleda cancelarul? Cine va fi dispus să-i ajute, atunci când va veni timpul, să taie aripile îndrăznețe ale prusacilor?

Camerele interioare ale Apartamentului Imperial se transformaseră în cabinet de război, fiecare facțiune încercând să sucească mințile Elisabetei. Fiind însărcinată să-i țin departe pe oaspeți, să am grijă ca nimeni să nu se apropie de cabinet, auzeam vocile înăbușite din spatele ușilor închise. A lui Bestujev, a lui Voronțov și a lui Șuvalov. Cuvinte pline de furie, amenințând, insistând, șovăind și stingându-se într-o tăcere resemnată: „O înțelegere... un acord... salvarea... trădare.“

Cancelarul câștiga. Cu ajutorul lui Sir Charles, au fost negociate condițiile tratatului dintre ruși și britanici, apoi tratatul a fost întocmit și pregătit pentru semnătura regală și cea imperială. Dar, după ce documentele au fost trimise prin mesageri la Londra, respectiv la Petersburg, o altă alunecare a plăcilor tectonice a destabilizat relația diplomatică precară dintre cele două țări. Fără preaviz, regele Marii Britanii a contramandat alianța cu Rusia și și-a oferit ajutorul lui Frederic cel Mare al Prusiei.

Orgoliul curții fusese rănit. Palatul fierbea. Înfierbântată, Elisabeta a declarat că ambasadorul britanic este un oaspete nedorit.

Șuvalovii au jubilat.

Țarina era neliniștită. „Din cauza englezilor trădători?“ mă întrebam. Sau se gândea că nu se mai poate evita războiul și că unele bătălii vor fi pierdute inevitabil? Într-un vis, un om căruia nu putea să-i vadă fața i-a înmânat un bilețel. „Ai luat ceea ce nu ți se cuvenea. Zilele tale sunt numărate. Rusia va plăti pentru păcatele tale.“

— Era el. Era Ivanușka.

Murmurase numele țarului detronat.

— Paznicii spun că îl vizitează umbrele și luminile, că poată să citească viitorul.

La miezul nopții, după ce și-a dat afară favoritul, a cerut să i se aducă mâncare: *selyodka*, heringul dolofan din Marea Albă; pâine rusească unsă cu miere de Altai; prune glazurate, înmuiate în coniac; alune trase în ciocolată.

Chinuită de insomnii, voia să audă povestea Kseniei, tânăra văduvă nefericită care își donase toate posesiunile, îmbrăcase uniforma soțului ei decedat și hoinărise pe străzile Petersburgului. Masând picioarele umflate ale Elisabetei, i-am povestit despre miracolele săvârșite de Ksenia: un brutar de pe strada Mieșcianski, care îi dăduse o bucată de pâine, a început să prospere; un birjar care se oferise s-o ducă undeva a câștigat mai mulți bani într-o zi decât câștigase într-o lună; o mamă a urmat-o pe Ksenia cu băiețelul ei, rugând-o să-l binecuvânteze, și când ea l-a binecuvântat, copilul s-a vindecat de rahitism cât ai clipi.

Ea mă răsplătea cu câte un oftat, câteva cuvinte șoptite în barbă, sau își întindea mâna ridată și umflată ca să i-o sărut, apoi îmi făcea semn să plec.

Eșecul diplomatic al cancelarului le-a adus o mare bucurie susținătorilor Șuvalovilor. Vulpii bătrâne începeau să i se tocească simțurile prin care își câștigase faima. Excesiva lui neîncredere în Franța îi întunecase discernământul politic. Unde îi erau spionii când Rusia avea nevoie de ei? Cu cât *îl plătiseră* britanicii?

Poveștile despre servitorii cancelarului, trimiși să-și caute stăpânul bețiv prin taverne, se răspândeau ca focul. O dată, un birjar îl dusese acasă în zori, pe jumătate dezbrăcat și ud, mormăind înjurături de neînțeles despre un țigan care făcea

vrăji. Unchiul lui Ivan Șuvalov spusese în prezența țarinei că Bestujev este o fosilă, dar ea se prefăcuse că nu-l aude.

Se zvonea că Vulpea Bătrână e terminată.

M-a oprit de câteva ori pe coridor, mirosind a camfor și a mosc scump, întrebându-mă dacă marea ducesă e în continuare înnebunită după Narîșkin.

M-a cuprins o stare de exaltare. Până și un mare spion poate fi păcălit.

— O, da, l-am încredințat pe Bestujev.

I-am povestit că marea ducesă și prințul Narîșkin stăteau în aceeași lojă la operă, râzând de felul în care *Das Fräulein* își leagănă fundul când merge. „Ca un cal pe care producătorii de bere din Paris l-ar aprecia“, am spus, încercând să imit cât mai bine vocea ascuțită și zeflemitoare a lui Lev.

Zâmbetul cancelarului era slab, plin de amărăciune. Pudra nu mai reușea să-i ascundă pielea umflată și roșie a feței.

— Poartă întotdeauna o jiletcă albastră când urmează să se întâlnească la operă, am continuat. Verde când se duc la Teatrul Rus. Nu-i vorba de dragoste, deși ducesei îi place să spună că-l iubește. E încă tânără. Vrea să danseze. Vrea să i se spună că e frumoasă.

I-am întâlnit privirea. Am zâmbit.

O lecție pe care am învățat-o de la însuși maestrul spionilor: cei mai buni mincinoși te privesc în ochi și îți zâmbesc.

Mă instruise bine.

— Vorbește-i despre dragoste dacă despre asta vrea să audă, Varvara Nikolaevna, dar nu uita să-i reamintești cât mai des că soțul ei nu știe ce înseamnă să fii conducător. Țarina n-o să trăiască o veșnicie. Ecaterina e un politician înnăscut, și e conștientă de asta.

— Spune-i că sunt de partea ei.

— Spune-i că n-am nevoie decât de un semn.

— Spune-i că are nevoie de mine.

În vârtejul de tul, dantele și panglici, mi-am acoperit buzele cu un evantai și mi-am rostit ceremonios promisiunile, apoi mi-am continuat drumul.

Căderea în dizgrație a lui Sir Charles mi-a adus o serie de invitații discrete la Ambasada Marii Britanii.

Sir Charles avea nevoie de un mijlocitor care să-i ducă mesaje cancelarului și Ecaterinei. Aveam nevoie de povești despre el, ca să am ce povesti țarinei. Căci, de când îi interzisese să mai calce în palat, țarina avea nevoie de bârfe care să-i justifice supărarea.

Îi spuneam „mica noastră înțelegere“, „alianța noastră“.

Puținele ore pe care le petreceam împreună erau insule de liniște în acele zile înfierbântate, pentru că ambasadorul, ca și mine, încerca cu orice preț să păstreze secretele Ecaterinei și ale lui Stanislav. În Palatul Skavronski pe care îl închiriase pe Nevski Prospekt, lachei în uniformă veneau cu răcoritoare și ieșeau, în timp ce noi stăteam de vorbă.

Aveam să descopăr că se interesase de mine, căci făcea des referiri la realizările militare și la perspectivele lui Egor.

— Cine știe, poate că într-o bună zi o să devină feldmareșal, îmi spunea, dând nonșalant din mână.

Să-l asculți pe Sir Charles era ca și cum l-ai fi ascultat pe un profet care te îndemna să-l urmezi pe vârful unui munte, să cuprinzi cu privirea locuri pe care nu le-ai văzut niciodată, să iei în considerare toate drumurile pe care ai putea s-o apuci.

— Marea ducesă n-o să rămână pentru totdeauna marea ducesă, *pani*[11] Barbara, mi-a spus.

Îmi spunea pe numele polonez, ca Stanislav.

— Dar marea ducesă o să aibă nevoie întotdeauna de prieteni.

Mi-a spus că Rusia este doar un jucător pe tabla de șah a

Europei. Ruisa era ca Lisabona înainte de cutremur – la suprafață, oamenii își vedeau de treburile lor, dar sub pământ se întâlneau forțe mari, gata să explodeze sau să se prăbușească. Consecințele s-ar putea să ne mire pe toți.

— Țara tatălui tău are nevoie de un conducător înțelept, astfel încât nimeni să nu mai fie nevoit să părăsească vreodată Polonia ca să-și facă un trai în altă parte.

Știa să găsească cuvintele care îmi mergeau drept la inimă.

Ecaterina, țarina Rusiei. Stanislav, regele Poloniei.

Unele visuri sunt mai seducătoare decât dragostea.

În tot acel timp, abia am apucat să vorbim despre noi, deși Sir Charles a reușit să mă facă să-i mărturisesc circumstanțele mariajului meu forțat, iar el a recunoscut existența unei anumite Lady Frances, cu care coresponda de parcă ar fi fost un partener de afaceri, și nu soția lui. Când am închinat în cinstea ambițiilor noastre, vinul roșu unguresc strălucea ca rubinul în cupele de cleștar.

Pentru viitoarea țarină!

Pentru viitorul rege!

Pentru prietenia lor!

Pentru iubirea lor!

Sir Charles îi spunea lui Stanislav „fiul meu politic“. Se născuse cu ascendent în Saturn. Semnul reîntoarcerii epocii de aur, al învingerii obstacolelor. Unii văzuseră o coroană pe capul lui, o coroană dublă.

— Stanislav nu este un visător. E conștient de limitele țării tale, Barbara. Vrea o domnie luminată și eradicarea corupției. Nu este singurul. Are sprijinul unchilor săi, clanul Czartoryski. De aceea a venit la Sankt Petersburg – să vadă ce poate fi făcut.

Ca să ne asigurăm că servitorii nu știu despre ce vorbim, ne referream întotdeauna la țarină ca la „Marele Obstacol“ sau „Trecutul“. Pe Ecaterina am rebotezat-o Colette, pe Stanislav *Le*

Cordon Bleu, iar marele duce era „Soldatul“. Cancelarul era „Vulpea Bătrână“ sau, pur și simplu, „Diavolul“. „Visul“ însemna o Polonie puternică și o Rusie luminată, mergând împreună mână-n mână.

În timpul acelor întâlniri între patru ochi, orice părea posibil: Ecaterina devenea țarina Rusiei și își folosea influența astfel încât Stanislav să fie ales rege al Poloniei. Amândoi, uniți întru dragoste, legați prin încredere, stăpânind peste două mari națiuni, în pace și unitate. Numele lui Petru era rareori menționat, ca și cum căderea lui în uitare era deja sigură. Câteodată, aproape că reușeam să-l văd cu ochii minții la Oranienbaum, cântând la vioară pentru *Das Fräulein*, construind macheta unei fortărețe, sau antrenându-și soldații din regimentul Holstein, aliniați în formație perfectă, ca un copil lăsat în compania jucăriilor lui.

De câte ori nu ne-am ridicat cupele în cinstea „visului“, înviorați de semnele că providența este alături de noi în acele zile geroase de iarnă. Țarina Elisabeta se stingea. Problemele ei de respirație se agravau. O dată l-am văzut pe asistentul medicului ei ieșind din dormitor cu un vas plin cu un lichid gălbui. Nu era nevoie să întreb. Burta ei umflată amenința să explodeze, așa că fuseseră nevoiți să-i facă o puncție.

Ecaterina mi-a povestit că Ivan Șuvalov s-a dus la ea și a întrebat-o de ce îl evită. „Dă-mi voie să folosesc acest prilej ca să-mi exprim admirația față de tine“, a spus amantul țarinei.

Stanislav i-a spus lui Sir Charles că regele Poloniei este pe moarte, ceea ce însemna că trebuie ales un nou rege. Unchii lui i-au scris din Varșovia că ar fi bine să se întoarcă în Polonia, „pentru că astfel de situații propice nu pot ține prea mult.“

Spre sfârșitul lui februarie, vântul a adus nori dinspre Golful Finlandei, acoperind cu un nou strat de zăpadă străzile și grădinile înghețate ale Sankt Petersburgului. Eu și Sir Charles

ne continuam discuțiile înflăcărate, discuții între doi demiurgi aplecați asupra schițelor noii lumi pe care o construiau.

Acum pot spune că erau niște iluzii periculoase, căci planurile pe care le făceam pentru cei dragi nouă erau doar încercări de a ne ascunde propria neputință.

În prima săptămână din martie, Monsieur Rastrelli a anunțat că vechiul Palat de Iarnă – care, cu doar câteva luni în urmă, făcuse parte din planul pentru noua structură – devenise un obstacol în calea măreției sale viziuni. Tavanele erau prea joase, fundația era precară. Dacă voiau să ducă la bun sfârșit ceea ce i se ceruse, vechiul palat trebuia dărâmat.

— Încă un an, a spus arătând spre macheta pe care două dintre ajutoarele lui o adusese în Apartamentul Imperial, atrăgând atenția asupra ferestrelor magnifice pe care le proiectase.

— Unii ar putea considera că amânarea asta e prea mare, Înălțimea Voastră, i-a spus Elisabetei, scrutându-i chipul cu ochii săi vigilenți. Eu aș spune că este o necesitate imposibil de evitat.

Furioasă, țarina măsura încăperea în lung și în lat.

Monsieur Rastrelli nu cerea timp. El cerea ca Palatului să i se acorde șansa să fie mai măreț decât Versailles-ul. Fiecare element al lui va atrage atenția oaspeților. Tehnicile de cuadratură vor face spațiul să pară mai mare, vor transforma suprafețele plate în domuri și galerii inundate de o lumină aurie. Sculpturile în piatră vor părea vii. Tablourile și tapetele vor ademeni privitorii cu scene atât de pasionale, încât nimeni nu va trece pe lângă ele fără să le vadă.

I-a promis că va fi o splendoare. Aurie. Luminoasă.

Lucrările aveau să continue în decursul iernii, a mai spus. Sobele vor fi instalate odată ce structura externă va fi finalizată, astfel încât, imediat ce va veni frigul, zidarii și tâmplarii să

poată să se apuce de interior.

— Bijuteria palatelor Majestății Voastre, a murmurat. Un tribut adus măreției Rusiei. Un loc care să se ridice la înălțimea victoriilor viitoare.

Tăcerea care a urmat a fost lungă și tensionată. Pe fața țarinei se vedea lupta dintre nerăbdare și promisiuni de glorie; degetele i se încleștau ca ghearele unei pisici.

Dar apoi Elisabeta a zâmbit, și în acel moment am știut că palatul temporar va fi reședința curții mult timp de atunci înainte.

Egor i-a trimis Dariei un batic brodat cu perle minuscule de ziua ei onomastică. „Ca să împodobească floarea mea cu ochi negri“, scrisese.

„E tare ca o caschetă“, mă gândeam când fiica mea și-a pus baticul, potrivindu-și-l peste părul la fel de negru și de strălucitor ca al tatălui ei.

— Mă duci la țarină? m-a întrebat Daria, ținând baticul cu mâna, ca să nu alunece. Vreau să i-l arăt.

Își răsucea trupșorul în fața oglinzii, încercând să se vadă dintr-o parte. Ecaterina îi spusese odată că are un profil grecesc.

— De ce-ar vrea țarina să-l vadă?

— Pentru că este prietena mea.

— Cine ți-a spus asta?

— Ea mi-a spus.

— Când?

— Când mă jucam în curte. M-a chemat la ea. Mi-a dat un măr dulce. Mi-a spus că pot s-o vizitez dacă vreau.

— Ea a spus sau ai întrebat-o tu?

Semnele nervozității: ochii îndreptați spre tavan, degetele mototolind poalele rochiei.

— N-am întrebat-o. Dar *voiam* să-mi spună ea.

— N-ai voie s-o deranjezi pe Înălțimea Sa, Daria. Țarina nu are timp de fleacuri.

O clipă, pe chipul ei s-au citit chibzuirea și îndoiala, care au dispărut apoi așa cum apăruseră.

— Darul lui tăticu' nu este un fleac.

— Nu, nu este. Dar tu ești doar un copil.

— Sunt mai mare decât Paul. Și nici nu plâng ca el.

— Ai plâns și tu când erai de vârsta lui.

— Asta nu-mi amintesc.

— Dar eu îmi amintesc, am spus, dorindu-mi ca Egor să fi fost acolo.

Cuvintele lui le-ar fi întărit pe ale mele.

Baticul, care fusese împachetat într-o pânză cu țesătura diagonală, a fost pus înapoi în cutia lui. Încercam să mă gândesc la o ocazie în care Daria îl va putea purta. Poate duminică, la biserică?

A trebuit să-mi ascund zâmbetul când i-am văzut fața încruntată.

— Ești doar un copil, a murmurat ridicând un deget în aer, încercând să mă imite. Tăticu' când se întoarce?

— În curând.

— Mâine?

— Nu, mâine nu.

S-a întors repede, ca să-și ascundă lacrimile. Mă strângea de mână, și deodată mi-am adus aminte de degetele prelungi ale mamei în jurul alor mele.

Ca să facă palatul temporar locuibil pentru încă un an, tâmplarii au întărit zidurile cele mai șubrede, au adăugat câțiva pereți despărțitori, au înlocuit lambriurile putrede.

Mulți au mârâit când au aflat că lucrările se prelungesc, dar eu vedeam în asta un prilej care mă ajuta să ascund relația Ecaterinei. Binecuvântate fie haosul și schimbarea neîncetată a

planurilor, abandonate și reluate! Ordinele erau uitate aproape imediat ce erau date. Ghemele de păr se adunau prin colțuri; cuferele pe jumătate pline așteptau abandonate prin pod; în câteva ore, camerele își schimbau stăpânul care dorea să scape de zidurile șubrede.

Țarina accepta întârzierile, dar asta nu însemna că era mai puțin irascibilă. Avea în continuare schimbări neașteptate de temperament, chiar dacă trecuseră câteva zile bune de la vizita lui Monsieur Rastrelli. Dăduse afară o cameristă care întârziase cu cești de ceai. Pălmuise un frizer căruia îi luase prea mult timp să-i onduleze părul.

Îi simțeam furia când nu reușeam să răspund prompt constantelor ei întrebări. Mă ciupea de braț sau mă îmbrâncea.

— E în continuare cu Narîșkin?

— Da, Înălțimea Voastră.

— Se duce la palat să-l vadă?

— Da.

— Crede că aș putea s-o numesc regentă? Clovnul ăla vrea să domnească împreună cu ea?

— Nu știu, Majestatea Voastră.

— Atunci află, proasto. Complotează împotriva mea? Trădătorul ăla englez o ajută? Vreau să știu tot ce gândește.

M-am ferit de o cutie cu tutun pe care a aruncat-o spre mine țipând.

— Ce mai stai? Nu ești singura mea informatoare!

Unele povești au darul de a liniști mai mult decât altele: grăjdari de rang inferior părăsind în zori, îmbujorați, Ambasada Marii Britanii cu farfurii de aur ascunse sub haină; Sir Charles înjurându-și propriul rege; spunând că Anglia face o mare greșeală că-l pupă în fund pe regele prusac.

Aș fi folosit orice informație ca să ascund întâlnirile despre care Ecaterina îmi povestea cu atâta entuziasm nesăbuit.

Stanislav o dusese la o plimbare cu sania. O santinelă de la Petehof îi oprise. Stanislav spusese că este un muzicant tocmit de marele duce, în timp ce ea, deghizată în haine bărbătești, se abținea să râdă. Sania lor dăduse peste un bolovan care o catapultase în zăpadă. Leșinase, iar el își pierduse cumpătul văzând că nu mișcă.

Ecaterina m-a lăsat să-i văd vânătăile de pe coaste, dobândite în acea toamnă. Avea o pată stacojie pe care am atins-o cu vârful degetelor, temându-mă că și-a rupt oasele.

Mi-a spus că nu e nimic grav.

Era puternică.

Mai puternică decât aș fi crezut.

— L-am văzut pe Stanislav plângând, Varenka, mi-a spus tot în acea zi. A spus că și-ar fi luat viața dacă muream. A jurat că n-ar putea să trăiască fără mine. A spus că, dacă ar trebui să aleagă între fericirea mea și a lui, ar alege-o pe a mea.

Apoi, la sfârșitul lui aprilie, câinele Ecaterinei, Bijou, mi-a arătat cât de ușor e să dai în vileag adevărul. Stanislav și contele Horn, trimisul regelui Suediei, au ajuns la palat ca să-și prezinte omagiile marelui duce. Nu le-a luat prea mult să găsească un motiv plauzibil ca s-o viziteze pe Ecaterina.

— Sper că nu vă deranjăm, Înălțimea Voastră, a spus Stanislav, făcând o plecăciune elegantă.

— O vizită binevenită, dragul meu conte, a venit răspunsul suav al Ecaterinei. Oricum nu avem lucruri importante de făcut pe aici.

Au vorbit un timp despre ultimul bal, despre progresul uluitor al lucrărilor de renovare – care stârneau invidia regelui Suediei, a ținut să adauge contele Horn.

Conversația dintre Ecaterina și oaspeții ei a continuat, presărată cu politețuri. Eu mă gândeam la Daria, care se juca cu Bijou în încăperea alăturată. Întrebările ei din ultimul timp mă

îngrijorau. „Ce înseamnă snob?“, m-a întrebat odată cu o expresie gânditoare pe chip, trăgând în mod repetat de șuvițele negre de păr. „De ce a spus contesa Șuvalova că ești fiica unui legător de cărți?“ Avea aproape șapte ani, era doar un copil care putea fi rănit cu ușurință.

Ușa camerei s-a dat de perete, și Bijou a plecat de lângă Darenka ca să-l salute pe Stanislav, manifestându-și bucuria debordantă. Câinele a început să-l latre sălbatic pe singurul străin din încăpere.

Contele Horn n-a zis nimic, dar zâmbetul lui subțire sugera că sesizase importanța momentului.

L-am ridicat pe Bijou și l-am scos din încăpere, luând-o și pe Daria cu mine.

Contele Horn nu se înșelase. Ecaterina mi-a spus mai târziu că i-a ținut o prelegere lui Stanislav. Bișonii italieni pot deveni spioni eficace ai stăpânelor. El însuși avea obiceiul să facă unul cadou fiecărei femei de care se îndrăgostea. Când apărea un posibil rival, tot ce trebuia să facă era să fie atent la comportamentul câinelui.

Horn l-a asigurat pe Stanislav că este un om discret, care nu i-ar aduce niciun prejudiciu lui sau marii ducese, dar nici eu, nici Sir Charles nu eram prea convinși de acea afirmație. Prea mulți oameni știau secretul. Adevărul avea să ajungă în scurt timp la urechile Elisabetei.

— Dacă i se va întâmpla ceva lui Stanislav, am prevenit-o pe Ecaterina, n-o să ți-o ierți niciodată.

M-am înarmat cu argumente. I-am reamintit că, dacă Stanislav va fi acuzat că a sedus-o pe marea ducesă, nimic nu îl va putea scăpa de Siberia. Un diplomat ar sfârși prin a fi expulzat, dar contele nu era nimic mai mult decât un secretar, un străin la curtea Rusiei. Stanislav trebuie să se întoarcă în Polonia și să vină iar în Rusia în calitate de diplomat aflat sub

protecția regelui Poloniei.

— N-ar putea să mai rămână o săptămână? m-a rugat Ecaterina. Sau măcar câteva zile?

Dar știa că nu există altă soluție.

Imediat ce Stanislav a plecat la Varșovia, Sir Charles a profitat de orice prilej pentru a alina durerea Ecaterinei. Mi-a încredințat scrisorile pe care i le scria, iar Ecaterina mi-a arătat câteva dintre ele: „Viitorul tău este luminos și la fel este și al lui. Iubește-l din toată inima, și vei găsi o cale să-l aduci înapoi.“

În mai 1756 trupele franceze au atacat o garnizoană a armatei britanice, staționată pe insula Minorca. Războiul ajunsese în sfârșit și în Europa.

Marea Britanie era aliatul Prusiei.

Regele Prusiei era dușmanul Rusiei.

Nici măcar informatoarea țarinei nu mai putea să-și riște pielea făcând vizite la ambasada Marii Britanii.

Încă o dată, bijutierul Bernardi a fost însărcinat cu transmiterea scrisorilor.

---

[9] „Naștere“ (fr. în original).

[10] Supă rece din spanac, urzici, ceapă verde, frunze de sfeclă și măcriș.

[11] „Doamnă“ (poloneză în original).

8

1756-1757

Eram toți cu sufletul la gură, așteptând intrarea Rusiei în război, sosirea scrisorilor de dragoste, așteptam ca moartea să încline balanța înșelătoare a puterii.

În vara lui 1756 m-am mutat la Țarskoe Selo împreună cu anturajul țarinei, bucuroasă că o pot ține departe pe Daria de căldura și de zgomotul orașului. În ciuda asigurărilor lui Monsieur Rastrelli, lucrările de renovare de la Palatul de Iarnă nu s-au desfășurat fără incidente. Circulau zvonuri despre furturi și despre haosul creat de ele. Tâmplarii rămăseseră fără cherestea, zidarii nu mai aveau nisip și var. Facturile erau de două sau de tei ori mai mari decât se estimase.

— Încă o neconcordanță curioasă în ceea ce privește calculele, Înălțimea Voastră, l-am auzit pe cancelar atrăgându-i atenția țarinei.

I-a adus la cunoștință faptul că materialele livrate fuseseră acceptate fără a fi verificate, în ciuda ordinelor date, că muncitorii pierd vremea din cauza lipsei de materiale, că dispăruseră foițe de aur.

„Asta e o greșeală“, m-am gândit.

Țarina nu se arăta niciodată deranjată de lipsuri. Cumpătarea era bună pentru regele prusacilor, pentru lumea

lui în care se consumau supe subțiri, lumea capetelor arse de lumânare, în care o roată de cașcaval era cântărită seară de seară. Să cerceteze grinzile? Să-i interogheze pe muncitori la ieșirea de pe șantier?

— Acțiuni meschine, demne de un monarh lipsit de viziune, a spus Ivan Șuvalov, zâmbind batjocoritor.

Dacă ar fi vrut să câștige atenția țarinei, cancelarul ar fi trebuit să facă aluzii la faptul că alaiul împărătesc era nevoit să mai petreacă o iarnă în palatul neîncăpător de pe Nevski Prospekt; că supușii ei îndrăznesc s-o lase pe țarina tuturor rușilor să aștepte; că nu se străduiesc suficient.

În grădina din Țarskoe Selo, Daria alerga după fluturi pe peticul de pajiște necosită din spatele gardului viu de caragane.

În spatele meu s-a auzit pietrișul scârțâind – cineva se apropia cu pași inegali.

M-am întors.

L-am văzut pe cancelarul Rusiei venind spre mine. Avea genunchiul drept rigid, șchiopăta. În mâna dreaptă, umflată, ținea un baston. Vocea veselă a fiicei mele s-a pierdut în depărtare. Mi-am ănăbușit dorința de a o avertiza să nu se apropie.

— Ești mândră de tine, nu-i așa, fată de la palat? a spus Bestujev pe o voce scăzută, cu o licărire întunecată în ochii albaștri ca oțelul.

„Probabil că i-a spus Ecaterina“, m-am gândit când ne-am început plimbarea pe lângă gardul viu.

— Există anumite greșeli pe care nu ți le poți permite, Varvara. Să mă subestimezi e una dintre ele.

Am savurat amărăciunea din vocea lui Bestujev. Probabil că Ecaterina nu l-a menajat. Setea mea de răzbunare mă ispitea cu tot felul de posibile scenarii: „Nu, niciodată n-a fost vorba de Narîșkin... Până și spionii cancelarului pot fi convinși să urmeze

o pistă greșită... Dacă vrei să fii prietenul meu, dovedește-o.“

Vocea cancelarului mi-a risipit gândurile.

— Îi pot fi de mult mai mare folos decât filfizonul ăla englez care crede că o poate învăța cum să devină țarină.

Mi-am grăbit pașii.

— Sir Charles vrea ca marea ducesă să fie fericită. La fel și eu.

— Aici nu e vorba de fericire, Varvara, a spus cancelarul și a chicotit. Aici e vorba de putere. Ambasadorul britanic are motivele lui să o ajute. Chiar vrei să ți le enumăr?

Bestujev gâfâia din cauza efortului; sângele îi inundase obrajii, dar nu m-a rugat să încetinesc. Ba mai mult, a continuat să vorbească.

— Ți-am spus eu cândva, Varvara Nikolaevna, că nu sunt un om lipsit de inimă. Ține minte, suntem în aceeași oală. Am venit să te avertizez. Văd că ai uitat ce te-am învățat. Ai început să ai încredere în oameni.

— Lasă-mă, i-am spus.

Furia din vocea mea l-a uimit.

— Te rog, a spus. Nu-i nevoie să țipăm. E o plimbare plăcută prin grădină, nu o ceartă pe care cineva de cealaltă parte a gardului viu ar putea s-o raporteze. Și mergi mai încet, te rog.

Daria îmi făcea semne de pe pajiște, ținând plasa de fluturi în aer, triumfătoare. M-am oprit și i-am făcut și eu semn cu mâna.

— Reamintește-i marii ducese că încerc din răsputeri să-i fiu pe plac, a hârâit cancelarul. Spune-i să aibă răbdare. Spune-i că ceea ce dorește nu este ușor de obținut.

Pe lângă noi a trecut un cârd de păuni, impunători și indiferenți; cozile lor strânse măturau pietrișul. Îmi venea să îi sperii ca să-și ia zborul.

— Vrea să-l conving pe regele Poloniei să-l numească pe

frumosul ei polonez agent diplomatic la curtea Rusiei. Asta nu e greu de obținut. Dar mai trebuie convinsă și mama lui Stanislav. Uită să menționeze lucrul ăsta în scrisorile lui, dar spionii mei de la Varșovia s-au dovedit a fi mult mai cooperanți. Contesa Poniatowska nu are încredere în marea ducesă a Rusiei.

Vocea i-a devenit ascuțită, imitând într-o manieră crudă tonul implorator al femeilor:

— „Te rog să nu te duci înapoi acolo, fiule, te rog. Te manipulează. Nu-i pasă decât de propria ei plăcere... O să te calce în picioare odată ce-o să obțină ce își dorește...“

Gândurile mele s-au îndreptat spre o anumită amintire pe care o aveam despre Ecaterina și Stanislav: momentul în care au îndepărtat farfuriile din care cinaseră, trasând pe fața de masă o călătorie imaginară pe o veche și frumoasă hartă a Rusiei. Am reușit să descifrez cuvintele de pe gravura de cupru colorată de mână: *Imperii Moscovitici*. „De ce nu fugim pur și simplu în lume?“ i-a șoptit Ecaterina iubitului ei.

— Contesa Poniatowska se înșală, i-am spus cancelarului.

— Într-unul dintre acele momente intime, când o confunzi pe marea ducesă cu sora ta, Varvara, te rog să-i șoptești în frumoasa-i urechiușă că eu, servitorul ei umil, o să fac tot ce-mi stă-n putere să-i aduc înapoi iubitul, dar că ar fi bine să lucreze cu mine în continuare, chiar dacă o să dau greș. Spune-i că până la urmă, dragostea nu este atât de importantă când vine vorba despre ordinea lucrurilor. Ea știe asta deja, chiar dacă nu este încă gata s-o recunoască.

— De ce-ar trebui să te ajut?

— Acum?

— Acum sau cu orice altă ocazie.

— Acum, pentru că fără mine nu o să reușească. Mai târziu, pentru că știu lucruri pe care tu încă nu le știi.

Mă întrebam ce urăsc mai mult la el. Schimbările care se petrecuseră în viața mea din ziua în care ajunsesem la palatul dărăpănat al Elisabetei, când eram un copil orfan care credea în puterea bunăvoinței imperiale? Sau îndoiala pe care cuvintele lui otrăvite mi-o strecuraseră în inimă?

M-am uitat la fața lui lipsită de expresie, de nepătruns, îmbătrânită.

— Mămico, a strigat Daria din spatele gardului viu. Uite ce-am prins!

În timp ce mă grăbeam să ajung la ea, cancelarul Rusiei a pornit șchiopătând înapoi spre palat. Bastonul de care se sprijinea lăsa urme adânci în pietriș.

Ce latură dramatică avea sufletul Elisabetei! Era lihnită după evlavia care lumina fața oaspeților în momentul în care ajungeau la ea, după ce trecuseră prin șirul de săli de recepție, legate una de alta prin arcade sculptate, ornate cu aur; după suspinele de uimire pe care le provocau nuanțele fine de maroniu și de galben din Salonul de Chihlimbar. Nuanțe de abanos de culoarea mierii întunecate, prin care plutea ea, regina albinelor, în haine înzorzonate și tocuri înalte, alunecând pe mozaicul lustruit al podelei.

— Cât de vulgară e, Varenka! a murmurat Ecaterina. Are gusturi de țărancă. Și-o să rămână pentru totdeauna o țărancă.

Când marea ducesă ajunsese la Țarskoe Selo, țarina o întâmpinase cu întrebări afectuoase: „Ai dormit bine? Mai ai migrene?“ Ecaterina îi răspunsese făcându-i complimente. Grația subtilă a pașilor de dans ai Elisabetei îi tăia răsuflarea. În noua rochie de bal, țarina era la fel de frumoasă ca în acea zi de iarnă rusească, atunci când Ecaterina avusese ocazia s-o vadă pentru prima dată pe Înălțimea Sa.

Elisabeta și-a reluat obiceiul de a-i numi „copiii mei dragi“ pe marele duce și pe ducesă, care i-au făcut pe plac și i-au

dăruit un prinț moștenitor. Și se aștepta ca ei să repete fapta.

Paul avea aproape doi ani și era încă se clătina pe picioare. Doicile îl îmbrăcau în salopete largi și îi legau șuvițele cu o panglică albastră. Două dintre ele erau întotdeauna în preajma lui, gata să-l prindă chiar și când se clătina. În fiecare dimineață, Elisabeta le punea să-și dezgolească sânii și le analiza. Erau date afară pentru orice imperfecțiune, fie ea cât de mică.

Pentru că marea ducesă venise la Țarskoe Selo, țarina îi dădea voie să-și viziteze fiul.

Erau vizite ciudate, chinuitoare, care nu semănau deloc cu ceea ce-mi dorisem eu pentru o mamă și copilul ei. Fierbeam de nervi. țarina impusese niște condiții: „Doar după-amiaza... nu mai mult de o jumătate de oră... niciodată când nu sunt și eu de față.“

Odaia copilului s-a transformat într-un câmp de luptă.

Momentul victoriei a fost plănuit cu grijă, rolurile au fost împărțite: Elisabeta intra în odaia copilului; doicile îi aruncau priviri neliniștite, sperând că le va observa zelul; în spatele ei venea Ecaterina, cu ochii în pământ, făcând fiecare pas cu grijă, gândindu-se de două ori înainte de a zice un cuvânt.

— *Tyotya*, țipa copilul, imediat ce o vedea pe țarină, agitându-și bucuros brațele, ca o pasăre ciudată care învață să zboare.

Paul scăpa din brațele doicilor și alerga spre ea. Elisabeta îl ridica, îi gâdila burtica și râdea când el se întindea să-i prindă perlele din păr.

Toate săruturile și toate cuvintele, măsurate și cântărite, se înfigeau în inima Ecaterinei.

— Porumbelul meu... prințișorul meu... arată-mi ochișorii... năsucul ăsta mic... degețelele de la picioare.

Ecaterina stătea nemișcată în rochia galben-pal brodată cu

flori, cu mâinile la spate, mimând un zâmbet. Am văzut-o răsucindu-și inelele de pe degete de parcă ar fi avut puteri magice care ar fi putut-o ridica în aer sau transforma-o într-un șoarece, o pisică ori un șoim; de parcă ar fi putut anula efectul tuturor otrăvurilor.

— Știi cine a venit să te vadă? O recunoști pe mămica ta? Unde este? Unde este mămica ta?

— Mămico, repeta Paul, dar cuvântul era ca o coajă goală.

A încercat să-l convingă să se uite la Ecaterina, dar el și-a îngropat fața în pieptul mătușii lui.

— Vrei să plece, nu-i așa, bărbățelule? Vrei să fii lăsat în pace.

Am reținut totul: vocea afectată a țarinei, zâmbetele de victorie. „Într-o bună zi“, mă gândeam, „s-ar putea să plătești pentru tot ce faci. Într-o bună zi, cei pe care i-ai rănit s-ar putea să te bântuie.“

În acea vară Elisabeta a comandat un portret al marelui duce Paul, îmbrăcat în uniforma regimentului Preobrajenski, stând pe căluțul de lemn, cu o sabie de lemn în mână. Pictorul a zis că nu are nevoie decât de două ședințe. „Pot picta din memorie un copil cu trăsături atât de ieșite din comun“, susținuse el.

Pe pânză, expresia lui Paul era curajoasă și hotărâtă, scoasă în evidență de verdele tunicii. Țarina, în special, era fascinată de nuanța roz din obraji și de tușele de vopsea argintie care făceau sabia de lemn să pară una adevărată.

Îi plăcea când auzea că toată lumea îl compară pe Paul cu stră-străbunicul lui. Îi plăcea să audă că în venele lui curge sângele Romanovilor.

Portretul cu ramă aurită, presărată cu diamante, a fost atârnat în dormitorul ei, lângă portretul ei de fetiță cu față rotundă, culcată pe o blană de hermelină, ținând în mâna

dreaptă, ca pe un trofeu, o miniatură a tatălui ei. Trupul ei alb și gol se unduia ușor, iar părul îi era împodobit cu floricele roz.

Doi copii, unul lângă celălalt.

Mă întrebam dacă avea să-l numească pe Paul succesorul ei la tron. Avea să-l neglijeze pe Petru?

Noaptea, când nu reușea să adoarmă, țarina mă chema la ea în dormitor.

Neștiind niciodată când voi fi chemată, mă culcam îmbrăcată, cu corsetul slăbit și cu copcile corsajului pe jumătate desfăcute.

— Unde ai fost? mă repezea țarina, indiferent cât de repede ajungeam.

De multe ori îmi era dat să-i observ lumina rece din ochi, singurul semn că băuse pe care îl recunoșteam atunci. Ivan Șuvalov nu era niciodată prezent în acele nopți. Probabil că fusese trimis în apartamentul lui.

— Cine vine s-o vadă, Varvara?

În întunericul plin de umbre, întinsă pe pat, țarina voia să audă despre o Ecaterină pierdută în labirintul geloziei și al dorinței, în sclipirile bijuteriilor, în toropeala nopților de vară. Încă mai voia să audă povești care să justifice faptul că luase copilul de lângă mama lui.

— Prințesa Galițina e acum cea mai bună prietenă a ei, Înălțimea Voastră. Am auzit că se întâlnesc în fiecare zi. Și prințesa Dașkova. Marea ducesă dă afară pe toată lumea când vin ele. Apoi intră bijutierul și se uită împreună la coliere și cercei.

— Și cumpără ceva?

— O, cum să nu. Îi plac pietrele mari. Vrea ca lumea să le vadă.

— Încă mai împrumută bani?

— Monsieur Bernardi îi dă în continuare pe credit.

— Și ce altceva mai face toată ziua?

— A început să scrie o piesă de teatru, dar ține să fie secret. O surpriză pentru Înălțimea Voastră. E despre Timpurile tulburi[12], dar eu nu cred că e cine știe ce. E mult prea lungă, și sunt prea multe monologuri. De asemenea, vrea să organizeze o mare petrecere în vara asta la Oranienbaum. Pentru marele duce. Vrea ca toate doamnele să poarte tafta albă cu tul, iar domnii catifea albastră și albă.

— Marele duce se culcă cu ea?

— Da.

— Și încă n-a rămas însărcinată?

— Nu. Dar s-a îngrășat. Servitoarele se plâng că le este din ce în ce mai greu să-i lege corsetul. Și umărul ei drept este aplecat. Au început din nou s-o doară măselele, dar refuză să fie văzută de un dentist. Spune că tot ce fac doctorii e să provoace și mai multă durere, așa că mai bine mestecă cuișoare ca să-i treacă.

— Cine mai vine să o vadă? Bestujev?

— Da.

— Ce vrea nemernicul ăla bătrân de la ea?

— Închid ușa când vorbesc, dar știu că vrea ca el să-i găsească un nou iubit.

Dintre toate vizitele marii ducese din acea vară la Țarskoe Selo, am reținut în mod special una.

În foișorul din grădină, dalii și călțunași se revărsau. Din ghivecele de piatră lujeri de viță înflorită se cățărau pe grătarele de fier forjat. În coliviile care atârnau din acoperișul foișorului, canarii și papagalii ciripeau și țopăiau, gata să izbucnească în triluri. Mesele și rafturile erau acoperite cu eșarfe brodate. Pe ele se înghesuiau cutii lăcuite, coșuri din coajă de mesteacăn și castroane cu bomboane. În colțuri, în vase mari de aramă folosite la udat înfloreau begonii. Mobila de

fier fusese înlocuită cu balansoare poleite cu aur și perne pe care erau brodate păsări de foc.

Pe tăvile aduse de lachei, vodca licărea în carafe de cristal: cu aromă de sfeclă, coacăze, lămâie, hrean, prune și cireșe. Oaspeților li se oferea *sușki*, colțunași umpluți cu varză și ciuperci sălbatice, felii de burtă de porc afumat, aranjate în formă de corn al abundenței, împodobit cu struguri.

Aceea fusese dorința țarinei. „Să fie ca-n basmele rusești“, poruncise ea. Elisabeta tânjea mereu după lumea pierdută a poveștilor în care binele învinge întotdeauna, o pisică înțeleaptă duce de nas un magician rău, o prințesă uitată de toată lumea primește drept recompensă tronul.

— O altă mare deziluzie, a remarcat sarcastic cancelarul.

După ce am reușit să mă eliberez, mi-am frecat brațul în locul în care mă prinsese. În Varșovia, Stanislav încă mai aștepta ordinele regelui. Ecaterina îmi spusese că Vulpea Bătrână nu se străduiește suficient. Ultima oară, când o rugase să-i dea mai mult timp, ea i-a spus că dacă el nu reușește să-l aducă pe contele Poniatowski la Sankt Petersburg, poate Șuvalovii vor fi mai eficienți.

Tolănită pe balansoar, mestecând o felie de burtă de porc, țarina măsura din priviri locul care fusese amenajat după placul ei. Picioarele i se odihneau pe un taburet frumos ornat; faldurile purpurii ale rochiei o încadrau ca o draperie ușoară.

— Ține-i pe toți la distanță, Varenka! mi-a poruncit.

Nu trebuia să-i vadă nimeni ochii injectați. „Până și o noapte nedormită poate deveni secret de stat“, mă gândeam.

Nu mă îndepărtam niciun moment de ea, eram spionul și câinele ei de pază. Știam că ceea ce-și dorește de la mine este o poveste pe placul ei. O mamă rea și o mătușă bună... Un prinț nesăbuit care nu-și merită moștenirea... Un prunc binecuvântat, care avea să salveze Imperiul.

Marele duce, care se așezase sub o colivie, la dreapta țarinei, a bătut o dată din palme ca să oprească zarva păsărilor. Ecaterina îl convinsese să poarte uniforma verde a regimentului Preobrajenski. O însoțise fără tragere de inimă când Ecaterina se dusese să-și vadă fiul. „Ce poate să facă tatăl cu un copil care nu este suficient de mare ca să mărșăluiască?“ îi spusese Ecaterinei.

Marea ducesă lăuda tot ce-i ieșea în cale. Florile, păsările și briza care venea dinspre grădină și aducea cu ea parfum de trandafir și de miere. Purta o rochie simplă de vară din muselină, cu panglici de satin, dar, firește, atrăgea toate privirile. Până și Ivan Șuvalov a lăudat-o cu jumătate de gură, iar Ecaterina i-a răspuns făcând o plecăciune plină de grație și fluturându-și evantaiul. Trecea de la un grup de oaspeți la altul, oferind zâmbete și plecăciuni, atingeri sau observații binevoitoare.

Doar pe cancelar îl ignora în mod flagrant – se uita prin el când se înclina în fața ei, și pleca în direcția opusă dacă încerca să se apropie.

El se încrunta. Dădea din cap. Încerca din nou, era iar umilit.

Toate deveniseră un joc, un amuzament pentru curteni: zâmbetul forțat al Ecaterinei, felul în care se întorcea pe călcâie și dispărea, stăruința cancelarului, chicotelile lui Ivan Șuvalov.

Țarina se foia în scaun. Nu-i plăcea să nu fie în centrul atenției. I-am ridicat pernele. Cea de care își sprijinea spatele era udă de transpirație.

Am simțit o ușurare când favoritul imperial s-a ridicat și, cu mâna la piept, a început să recite o odă adresată Minervei cea strălucite din nord:

Fie ca până la capătul zilelor noastre
Domnul să-ți înmulțească prețioasele zile

Spre bucuria și pentru ocrotirea lumii!

Runda de aplauze frenetice care a urmat i-a adus Elisabetei un zâmbet. Când s-a făcut din nou liniște, contele Razumovski, cu voce plină și joasă, a intonat una dintre dumele lui ucrainene pline de amărăciune, despre doi iubiți care fuseseră nevoiți să se despartă.

Țarina i-a aruncat o basma. El a sărutat-o înainte s-o strecoare în buzunarul de la piept.

Venise rândul cancelarului.

— Un discurs ar fi mult prea lung, Înălțimea Voastră, a spus, așa că o să termin repede.

N-a vorbit prea mult. Rusia era pregătită să-i dea o lecție lui Frederic al Prusiei, pe care n-o va uita prea curând. Trupele erau pregătite, țăranii se adunau la punctele de recrutare, cântând cântece care o preamăreau pe țarină. Feldmareșalul Apraxin aștepta șansa de a-și demonstra loialitatea față de mult îndrăgitul Suveran și față de Maica Rusie.

Îmi venea să râd, dar mi-am înăbușit dorința. Nu vorbise mult, dar cuvintele lui erau bine alese.

Când a auzit numele regelui Prusiei, pe care îl prețuia, marele duce și-a coborât privirea. Lângă el, Ivan Șuvalov a tresărit când cancelarul l-a menționat pe Apraxin. Încă mai spera că țarina nu-l va numi pe protejatul lui Bestujev comandant suprem al armatei ruse.

— Înălțimea Voastră, poporul este pregătit, a continuat cancelarul. Așteptăm toți comanda dumneavoastră.

Țarina a lovit cu palma brațul scaunului în care stătea. Ochii ei străluceau de o bucurie întunecată.

— Dacă Rusia va fi nevoită să intre în război, eu voi fi cea care va conduce trupele, ne-a anunțat.

Pe mâneca rochiei îi scânteiau diamantele.

A urmat un moment de liniște, născut din nesiguranță, care

a trecut la fel de repede cum apăruse. Cuvintele de laudă, generoase și pline de exuberanță, veneau din toate părțile, așa cum își dorise Elisabeta. Măreția ei avea să fie nemaivăzută. Avea să uimească lumea.

Mămica noastră.

Iubită.

Milostivă.

Virtuoasă.

Nu l-am văzut pe marele duce ridicându-se, dar vocea lui m-a făcut să mă uit la el. Era ascuțită și isterică, pătrundea până în măduva spinării. Există ceva fatal în nesăbuință, ceva care nu ține cont de chipurile îngrozite, chipuri ce se retrag în umbră imediat ce ochii tăi le întâlnesc.

— Cum poate să creadă Majestatea Voastră că așa ceva este posibil?

Țarina și-a ridicat capul nedumerită, ca și cum nepotul ei ar fi vorbit o limbă străină, iar cuvintele lui n-ar fi putut fi înțelese decât luate separat. La baza gâtului îi apăruse o pată de roșeață.

— Tatăl meu a fost comandantul trupelor sale, a spus, fierbând de furie. Crezi că nu mă ridic la înălțimea tatălui meu?

Am văzut fața plină de cicatrice a lui Petru făcându-se vânătă. Își agita brațele lungi pe lângă corp. „Atât de mare este amărăciunea unui prinț nesăbuit“, mă gândeam, „dezamăgirea celui care nu este considerat suficient de bun.“ Ca o mlaștină adâncă, înșelătoare, duhnind a frunziș putred.

— El era bărbat, iar Majestatea Voastră este femeie! a țipat Petru.

Înainte ca marele duce să apuce să mai zică ceva, Ivan Șuvalov l-a tras atât de tare de mânecă încât i-a rupt-o.

Prea târziu.

Am văzut taburetul răsturnându-se. Am văzut lovitura care l-a dat peste cap. L-am văzut pe cancelar ridicându-se și sărind

în fața Elisabetei, de parcă atingerea lui ar fi putut să-i oprească furia.

Vocea Ecaterinei a fost cea care i-a oprit pe toți.

— Vă rugăm, Înălțimea Voastră! Promiteți-ne că nu vă veți expune unor astfel de pericole. Vă implorăm să aveți milă de copiii noștri în aceste timpuri de restriște.

Avea o voce moale și rugătoare, dar căreia nu i te puteai opune.

Marele duce a deschis gura să spună ceva, dar Ecaterina nu i-a dat ocazia să vorbească.

— Poate că noi nu suntem soldații Majestății Voastre, a continuat, aruncându-se în genunchi în fața țarinei, dar avem nevoie de călăuzirea și de sfaturile voastre. Dați-le ordine generalilor care conduc trupele, dar rămâneți cu noi aici, vă implorăm.

Țarina s-a afundat în pernele ei. Din ochi i-au căzut două lacrimi. Le-a lăsat să se prelingă pe obrajii fardați.

Mi-am adus aminte că în basmele rusești, prințul nesăbuit este întotdeauna salvat de o prințesă înțeleaptă.

— E suficient, copila mea, a spus țarina. Ridică-te.

M-am grăbit s-o ajut pe marea ducesă să se ridice în picioare. Am simțit că mă strânge de mână. Dacă se aștepta ca soțul ei să-i fie recunoscător, aștepta degeaba.

— Eu nu sunt ca Doamna ingenioasă, mi-a spus Petru înainte să plece, aducându-și aminte de porecla pe care i-o pusese mai demult Ecaterinei.

Când a vorbit, i-am simțit în voce o undă îngrijorătoare de resentiment.

În acea vară, în rarele momente în care reușeam să rămânem singure, Ecaterina îmi punea întrebări despre palpitațiile pe care le avea Elisabeta și despre mirosul de putreziciune care venea dinspre pântecul ei. Era ceva adevăr în

zvonul despre leșinurile ei? Începuse într-adevăr să se teamă de scări?

— Nu e prima oară când se află într-o asemenea stare, i-am răspuns. Nu trebuie să crezi tot ce auzi.

Dezamăgirea i-a înăsprit Ecaterinei trăsăturile.

— E din cauza discuțiilor despre război, am continuat. Îi e frică.

De fapt, credeam că e vorba despre groaza pe care un țar o simte când își evaluează sufletul; despre cartea Judecății din pachetul de cărți al monarhului. Asta făcea să apară broboane de sudoare pe fruntea Elisabetei, asta îi întuneca pungile de sub ochi. Țarina considera că Dumnezeu decide soarta unui popor, cântărind păcatele celui care îl conduce. Ce avea să tragă mai mult în balanță: lenea franceză, lăcomia prusacă, sau mândria rusească? „Nu m-am arătat suficient de milostivă?“ am auzit-o pe țarină murmurând în timp ce se ruga.

Într-una dintre scrisorile pe care mi le-a arătat Ecaterina, Sir Charles o îndemna să renunțe la rolul de prietenă și să se pregătească pentru cel de moștenitoare a tronului. „Ești mult mai puternică decât îți închipui“, îi scrisese. Noaptea, în timp ce lângă mine se răsucea în somn Daria, care încă mai scrâșnea din dinți, în ciuda ceaiului de pelin al Mașei, savuram promisiunea ascunsă în cuvintele lui.

În salonul sărac mobilat în care erau primiți oaspeții care veneau la Țarskoe Selo – sugerând poziția marii ducese la curtea Rusiei –, Ecaterina continua să-mi pună întrebări.

— Reușește să doarmă noaptea, Varenka? Cât de des are dureri? Vorbește vreodată despre mine?

M-am uitat prin încăpere: două scaune poleite cu aur, o masă mică, un pat, un cufăr cu sertare; o fereastră care dădea în grădină, de unde venea un parfum neașteptat, de scorțișoară și de cuișoare, ca în preajma Crăciunului.

Ecaterina, îmbrăcată într-o rochie ușoară de vară, stătea lângă fereastra deschisă și răsucea între degete ciucurii aurii ai draperiei.

— Ți-e dor de el, i-am spus cu blândețe în voce. N-ai primit nicio scrisoare?

Și-a întors capul spre mine și am văzut lacrimile strălucind în colțul ochilor.

— Nu vreau să vorbesc despre Stanislav. Te rog, Varenka. Nu pot.

Așa că am schimbat subiectul și am vorbit despre Dormitorul Imperial, despre lăutarii țărani, despre cântăreții la bandură și despre copiii a căror voce țarina a zis că este „angelică“, despre șirurile de doamne de onoare care erau dornice să o amuze cu tot felul de bârfe înainte de ora cinei, când își făcea apariția favoritul imperial; odihnite, strălucitoare, ca pisicile ei.

— Țarina refuză să rămână singură, am continuat, mulțumită să văd că vorbele mele o făcuseră pe Ecaterina să zâmbească. Așa că am grijă să nu rămână singură.

Noaptea, după ce Ivan Șuvalov fusese trimis înapoi în apartamentul lui, când palatul se afunda în somn, am găsit-o pe țarină răsfoind paginile *Gazetei de Sankt Petersburg*, studiind cu lupa caricaturile care-l înfățișau pe regele Prusiei. Frederic al II-lea stătea pe un scăunel. Între genunchi ținea un sac. Cu o mână băga Silezia, Bohemia și Saxonia într-un sac, iar cu cealaltă ridica bucățile care căzuseră pe jos. Îmbrăcat într-o tunică sărăcăcioasă, Frederic își lingea degetele în timp ce trăgea cu ochiul printr-o gaură de observare, gaura din fundul Austriei, care era aplecată în față.

— Acum ce-au mai scris despre el? m-a întrebat țarina, dându-mi ziarul.

„Un bandit și un hoț“, îi citeam, „perfid... un trădător...

lacom... susține că armata lui de două sute de mii de oameni poate să ia gâtul inamicului în trei săptămâni.“

Elisabeta își mușca unghiile când îi citeam, apoi trăgea de ele, de parcă ar fi putut să le facă mai lungi. Sub halat, un volănaș de dantelă belgiană dezvăluia desenul venelor verzi-albăstrui de sub pielea subțire ca hârtia.

„Ca Frederic să poată jefui pe vecinul pe care mai demult jurase că îl va apăra, negrii se luptă pe coastele peninsulei Coromandel, iar pieile roșii se scalpează reciproc în zona Marilor Lacuri din America de Nord.“

Am piperat știrile esențiale cu zvonuri. Ofițerii din armata prusacă mănâncă din farfurii de tablă. Lingurile de argint sunt interzise.

— Un zgârcit, a mormăit Elisabeta. Un tâlhar la drumul mare, lipsit de conștiință.

Pe fața țarinei se citea ura, care trebuia întreținută. Nu avea să uite niciodată că regele Prusiei o numise cândva „o curvă analfabetă condusă de niște mucoși“.

În ciuda nemulțumirii Șuvalovilor, țarina îl numise pe feldmareșalul Apraxin comandant suprem al armatei ruse. Ordinele care au urmat au adus multe schimbări. Soțul meu a fost numit ofițer de instrucție. Când s-a întors la Tarskoe Selo pentru o săptămână, una obositoare, în care amândoi am alergat de colo colo, mi-a spus că pe viitor avea să-i fie mai greu să primească o învoire.

Și noi am vorbit despre război.

Prețul sării urcase de la douăzeci la cincizeci de copeici pudul. Prețul băuturilor se dublase. Trezoreria rusă aduna bani.

— Dar se mișcă prea încet, a zis Egor.

Pentru că regele Prusiei avea sprijinul englezilor, armata prusacă avea să pornească ofensiva.

— Rusia nu mai are timp la dispoziție să se pregătească, a spus.

Mașa se ocupa de lista de sarcini: uniforma stăpânului se rupsese la mâneci și trebuia cusută; buzunarele erau pătate, fiindcă ținuse în ele morcovi și bucăți de zahăr pentru cal; avea nevoie de batiste noi; avea nevoie de câteva borcane din crema ei de ghete, făcută din ceară, seu și gudron, mult mai bună decât cea oferită de armată.

Dormitorul nostru mirosea a săpun pentru obiecte din piele și a tutun. Mă întorceam din Dormitorul Imperial și auzeam mormăitul de triumf al lui Egor, care număra ultimele flotări din cele o sută pe care le făcea dimineața. În camera alăturată, unde dormea valetul lui, cuferele bărbatului meu erau aproape pline, dar lucrurile de imediată necesitate erau aliniate cu grijă pe noptieră: trusa de baie, sabia, pistoalele și husele de pânză pe care Mașa le spăla și le călca, toate legate cu șnur.

În timpul zilei, Daria îl urma peste tot. Ducea cu ea o păpușă pe care o primise de la el. Nu se despărțea de ea nici atunci când Mașa îi făcea baie.

— Florile au rădăcini care absorb apa din pământ. Păsările mănâncă semințe, tăticule, spunea pe o voce serioasă, insistentă.

Nu se oprea niciodată, niciun gând nu trebuia să rămână nerostit, fiecare mister trebuia dezvăluit.

— Mașa spune că lebedelor le pică penele primăvara și nu mai pot zbura. E adevărat?

— Da.

— Și nu pot să le găsească?

— Trebuie să aștepte să le crească altele noi.

— De ce?

— Pentru că penele au nevoie de timp ca să crească.

— Cât timp?

În prezența lui Egor, timiditatea și ezitarea dispăreau. Ori știa ceva și o spunea, ori nu știa și voia să știe. Dacă răspunsul nu-i era pe plac, insista. Răspunsurile precise și informațiile care se potriveau ca niște piese de puzzle o încântau.

— Câteodată se comportă ca un om mare, a spus Egor.

— Doar câteodată, am spus râzând.

În acel an serile de august erau reci. În ultima seară pe care Egor avea s-o mai petreacă acasă am stat împreună pe banca din grădină, uitându-ne la umbrele care se alungeau. Cu păpușa așezată lângă ea, Daria, concentrată și cu limba scoasă, desena într-un caiet pe care i-l dăduse Egor. Încerca să se obișnuiască deja cu absența lui, întrebându-l când avea să se întoarcă. „În câte săptămâni?“ îl întreba, ridicând mâna dreaptă cu degetele întinse, ținând-o pe cea stângă la spate.

Mestecenii începuseră deja să îngălbenească. În scurt timp, pământul urma să fie acoperit cu niște covoare ruginii și aurii.

I-am spus lui Egor despre intenția mea de a tocmi un profesor de dans, ca să-i ofer fiicei noastre lecții de dans și de bune maniere. Mă întrebam dacă o oră pe zi, cât o puneam pe Daria să umble pe tocuri, cu o carte pe cap, era suficientă ca să-i păstreze spatele drept.

Grădinarii arseseră frunze moarte și vreascuri, iar aerul era încărcat de mirosul înțepător al fumului.

— Nu-i drept, a spus Egor, ca și cum n-ar fi auzit nimic din ce zisesem.

Am tăcut.

Când a vorbit iar, avea o voce jooasă și se uita țintă la vârful lustruit al cizmei.

— Corupție și suflete vândute, a bâiguit.

Mâna pe care și-o odihnea pe genunchi s-a încleștat. Pe maxilarul lui încordat, firele de barbă nerasă de câteva zile au tremurat.

Mi-a spus că văzuse dezertori. Mult mai mulți decât s-ar fi așteptat să vadă. Oamenii își scoteau ochii, își zdrobeau degetele de la picioare sau își scoteau dinții. Ar fi făcut orice ca să evite serviciul militar.

Sătenii din Yaroslavl fuseseră surprinși cumpărând sclavi dintr-un alt sat, ca să-i trimită în locul lor în armată.

— Trei sute șaizeci de ruble, a continuat Egor. Cam ăsta e prețul unui recrut bun.

Sătenii care își trimiseseră recruții în armată nu le dăduseră provizii suficiente, nici măcar jumătate din cantitatea de făină de care aveau nevoie soldații pentru pâinea coaptă în cuptoare de argilă. Cât aveau să-i țină proviziile? O lună? Două? Cum să-și țină el oamenii în formă, când erau hrăniți doar cu făină și apă? Soldații aveau nevoie de legume, de carne sau pește. Armata rusă avea să moară de foame înainte să înceapă războiul.

De ce erau folosiți banii pentru construirea unui nou palat, când soldații nu aveau ce mânca? De ce îl numiseră pe Apaxin feldmareșal? Boșorogul ăla care-i interzicea ordonanței sale să-l trezească înainte de zece e feldmareșal?

Se chinuia să înțeleagă.

Și nu reușea.

Credea cu tărie că virtutea, nu norocul schimbător, face o armată să fie ceea ce este.

— Îți mai aduci aminte de frații Orlov, *kison'ka*? m-a întrebat, mângâindu-și ușor bărbia.

Sigur că îmi aduceam aminte de cei doi ofițeri tineri care îl ascultaseră cu mare atenție pe Egor în salonul nostru: Grigori, cel mai chipeș dintre cei doi, și Alexei, cel care avea o cicatrice pe față. Apoi Egor mi-a spus că frații Orlov nu mai sunt în Petersburg. Îi urmaseră exemplul, cerând să fie incluși în cadrele active ale armatei.

— Amândoi sunt niște ofițeri excepționali, dar numai Alexei îmi împărtășește temerile, a continuat soțul meu.

Alexei nu avea convingerea nestrămutată a fratelui său că în final totul va fi bine, că victoria este a celor curajoși.

— Noi fierbem, a mărturisit Egor, în timp ce Grigori alergă după fete. Timpul însă o să spună cine a înțeles cel mai bine situația.

S-a oprit pentru o clipă și m-a privit în ochi. M-am uitat la pielea arsă de soare, la buzele subțiri pe care și le ținea strâns, așteptându-se ca lucrurile să se înrăutățească.

— Nobili adevărați... nobili căpătuiți, a spus cu amărăciune.

Din prima categorie făceau parte familiile Șuvalov și Voronțov, iar din a doua, Malikin și frații Orlov. Se ținea cont în continuare de vechile deosebiri. Vechii nobili crescuseră cu povești despre marile realizări ale strămoșilor lor, al căror sânge le curgea în vene. Nobilii căpătuiți se ridicaseră în rang prin meritele lor sau prin bunăvoința altora, nu îl dobândiseră la naștere, și erau acuzați că profitaseră de pasiunile Suveranului, că folosiseră metode grosolane pentru a obține bunăvoința țarinei.

Puteau să-i imite pe nobilii adevărați, dar n-aveau să fie niciodată ca ei.

— Până într-o bună zi, când o să ne câștigăm drepturile cu forța, a spus Egor ridicându-și deodată vocea.

Daria ne-a aruncat o scurtă privire, apoi a continuat să deseneze.

Mi-am dus un deget la buze, dar Egor a dat din cap.

— Știi și tu toate astea, *kison'ka*, a spus. Ai știut dintotdeauna, nu-i așa?

Am simțit un nod în gât, care a dispărut imediat ce mi-a atins mâna.

Dimineața, după ce trăsura lui Egor a plecat, Daria a devenit

tăcută și melancolică.

— Să te ții tare, i-a spus Egor. Ești fata unui soldat.

A dat din cap nervos când am încercat s-o liniștesc, spunându-i că tăticul o să se întoarcă în curând, dar nu m-a întrebat când avea să se întâmple asta.

Îmi amintesc că simțeam lipsa lucrurilor lui Egor: noptiera era goală, mirosul de săpun pentru articole din piele și de tutun de prizat devenea din ce în ce mai slab. Îmi aduc aminte de gândul că Rusia nu era încă în război; de convingerea că nenorocirea va ocoli baza lui de recrutare.

La cinci zile după plecarea lui Egor, s-a aflat că Frederic al Prusiei trecuse granița în Saxonia și armatele lui ocupaseră Leipzig-ul, îndreptându-se spre Dresda. În septembrie, când curtea s-a mutat înapoi la Sankt Petersburg pentru perioada iernii, armata prusacă ajunsese în Dresda. În octombrie, la Pirna, armata saxonă capitulase.

Țarina aproape că nu voia să audă nimic altceva. Saxonia era un aliat al Austriei. Poate că Maria Tereza era o mincinoasă și o ipocrită, dar fusese ofensată și desconsiderată. Fanfaronul prusac întrecuse limita. Rusia trebuia să reacționeze.

Cancelarul Rusiei nu mai era lăsat să aștepte prin anticamere. Îi auzeam vocea venind din camera interioară a Elisabetei, lăudându-i deciziile înțelepte. Feldmareșalul Apraxin raporta că armata rusă este gata să se arunce în luptă. Imediat ce se termina iarna, putea să înceapă marșul spre est.

— Toată lumea așteaptă ordinele Majestății Voastre.

Ecaterina începea să se neliniștească. Cancelarul încă nu-i spusese nimic în legătură cu numirea lui Stanislav, iar invadarea Saxoniei însemna o nouă amânare.

— Vă cer foarte puține, i-a spus Ecaterina. Dacă nu puteți să faceți asta pentru mine, ce valoare are ajutorul pe care mi-l acordați? Poate că ar fi mai bine să ascult de Ivan Șuvalov? Să

iau în considerare oferta *lui*?

Nu exista nicio ofertă, Șuvalov făcuse doar câteva aluzii, dar scrisorile lui Sir Charles îi dădeau curaj Ecaterinei. Mi le arăta. Scrisori în care subliniase fraze întregi: „Revendică tronul Rusiei și ajută-l pe Stanislav să devină rege al Poloniei. Un destin demn de talentul tău.“

Răsfoiam paginile, sperând că Sir Charles nu păstrează copii ale acelor scrisori și că Monsieur Bernardi nu își pierduse îndemânarea. Grijile nu mi s-au risipit nici la vederea vechiului subterfugiu: în scrisori, Sir Charles i se adresa marii ducese cu apelativul „Monsieur“. Am decis că la următoarea întâlnire îl voi avertiza să fie mai precaut.

— Te rog să arzi scrisorile astea, am rugat-o pe Ecaterina.

Încuietoarea biroului ei putea fi deschisă și cu un ac de păr. Tot ce trebuia să faci pentru a-i deschide sertarul secret era să împingi una dintre coloanele sculptate în lemn.

— Sir Charles este convins că țarina nu mai are mult de trăit, a spus Ecaterina, ignorându-mi rugămintea. Crezi că are dreptate, Varenka?

Am ridicat din umeri.

— N-aș putea susține că mă pricep să prezic viitorul. Dar știu că se gândește la pregătirile de Crăciun. I se iau măsuri pentru o rochie de satin de culoare crem, căptușită cu blană de hermelină.

În cele din urmă, în noiembrie, cancelarul i-a adus Ecaterinei vești bune.

Regele Saxoniei și cel al Poloniei îl numiseră agent diplomatic *special* la curtea Rusiei pe contele Poniatowski. Stanislav a pornit spre Sankt Petersburg la începutul lui decembrie, promițându-i Ecaterinei într-o scrisoare că va ajunge înainte de Crăciun. Dar Crăciunul a venit, și Stanislav încă nu sosise.

Ecaterina încerca să nu-și facă griji. Iarna era aspră; întârzierile erau inevitabile.

În fiecare zi trimiteam un servitor la ambasada Saxoniei, de unde aflam doar că Poniatowski este pe drum. Apoi, în 28 decembrie, la prânz, a sosit.

Încă se mai auzea ecoul loviturii de tun care anunța ora prânzului când am alergat spre camera Ecaterinei să o anunț. Era o zi foarte rece, dar clară, iar pe marginea străzii Nevski Prospekt erau troiene înalte de zăpadă. Cu trăsura se ajungea foarte repede de la Ambasada Saxoniei la palatul temporar.

— Du-i asta din partea mea, Varenka, mi-a ordonat Ecaterina, înmânându-mi o scrisoare sigilată. Spune-i că o să fiu acolo imediat ce-o să pot.

Lacheul m-a condus în sala de recepție, care era încălzită de o sobă de teracotă albastră și de un șemineu. Ferestrele erau acoperite de draperii sofisticate. Pe perete atârnau portretele lui Augustus al III-lea, „Rege al Poloniei și Principe Elector al Saxoniei, prin voia Domnului“ – un om înalt, cu o privire arogantă, obraji cărnoși și rumeni. Vesta albastră, brodată cu fire de aur, abia reușea să-i cuprindă trupul vânjos. Mi-am adus aminte de „vânătorile la care se stă“, organizate de el în pădurile poloneze, despre care îmi povestise Sir Charles, de lupii și urșii împinși de pe un eșafod, pe care el îi împușca stând pe scaun. „Saxonia o să fie nevoită să-i suporte neamul“, mi-a spus Sir Charles odată. „Dar Polonia nu este nevoită. O țară care își alege regele are avantaje.“

Când a intrat, Stanislav încă era încotoșmănat în blănuri, de parcă nu-i venea să creadă că lunga lui călătorie se terminase cu adevărat. O perucă pudrată îi făcea fața frumoasă să pară mai slabă decât mi-o aduceam aminte. Părea mai în vârstă și mai îngândurat. I-am simțit mâna caldă când mi-a luat-o pe a mea să mi-o sărute.

— Dragă prietenă, a spus. Cum se simte?

— Mai bine. Acum că știe că ești aici.

I-am înmânat scrisoarea de la Ecaterina, apoi m-am uitat el rupând sigiliul cu mâini tremurânde. După ce a citit scrisoarea, a sărutat-o.

— Ne-ai făcut să te așteptăm, nu glumă, l-am tachinat.

— A trebuit să vin pe o rută ocolitoare.

Și-a întors fața spre flăcările care dansau în cămin.

— Fusesem prevenit că s-ar putea să aibă loc o ambuscadă... Imediat ce-o să trec granița.

— Prevenit? am întrebat îngrijorată. Cine te-a prevenit?

M-a privit ușor amuzat.

— Lasă-mă pe mine să-i aduc asta la cunoștință.

Am simțit un junghi la auzul acelor cuvinte, care păreau să-mi aducă aminte că nu trebuie să mă consider mai importantă decât sunt.

În spatele ușii, ceva greu era târât pe podea. Am auzit pași apropiindu-se. Ușa s-a deschis, și în prag a apărut unul dintre servitorii Ambasadei, întrebându-ne dacă dorim o gustare. Stanislav s-a uitat la mine, dar eu am dat din cap, refuzând. Trebuia să mă întorc repede la palat.

Stanislav i-a făcut semn servitorului să plece și s-a oferit să mă însoțească pe Nevski Prospekt.

Soarele strălucitor al iernii fusese înghițit de un nor negru, și fulgi mari de zăpadă cădeau pe fața noastră în timp ce mergeam. M-a întrebat multe lucruri, iar eu i-am răspuns la toate întrebările.

Ecaterina era bine. Își scurtase părul și-l purta nepudrat, exact așa cum îi plăcea lui. Nu, nu putea s-o viziteze chiar acum. Ar fi fost prea periculos. Avea să vină la palatul lui Narîșkin imediat ce va avea ocazia. În orice caz, nu mai devreme de unsprezece.

Ar trebui să se deghizeze și să vină prin coridorul de serviciu. În costum de lăutar ar fi cel mai indicat.

Aveam să-i spun Ecaterinei că și el este bine. Aveam să-i spun că numără fiecare minut.

I-am îngăduit lui Stanislav să mă însoțească numai câteva minute. Chiar și pe stradă exista pericolul să fim văzuți.

Când a venit timpul să se întoarcă, l-am privit îndepărtându-se încet. L-a oprit un cerșetor, și Stanislav a scos o monedă din buzunar. O clipă mai târziu, jelania cerșetorului s-a transformat într-o gălăgioasă litanie de binecuvântări.

Anticipând bucuria pe care avea să o simtă Ecaterina la aflarea veștii, mi-am amintit de starea mea de neliniște. Egor mă anunțase că primise ordin să-și ducă soldații spre vest, în direcția Prusiei de Est. Mă asigurase că frații Orlov juraseră să aibă grijă de mine și de Daria dacă i se întâmplă ceva.

În noaptea aceea, când am însoțit-o pe Ecaterina până la palatul de pe chei al lui Narîșkin, l-am văzut pe Stanislav la una dintre ferestrele de la parter. Fața lui era palidă și serioasă, părând mai mult o umbră. Ne făcea cu mâna.

Fața Ecaterinei tremura în lumina lămpașului. Nerăbdarea o făcea frumoasă. Obrajii ei, ciupiți de ger, nu aveau nevoie de fard; ochii ei nu mai aveau nevoie de mătrăgună ca să strălucească.

„S-a terminat cu singurătatea“, mă gândeam. „S-a terminat cu așteptarea.“

Ecaterina s-a uitat la mine o singură dată, apoi a disparut de poarta palatului.

— Îți mulțumesc, Varenka, mi-a zâmbit trăgând aer în piept. N-o să uit niciodată ce-ai făcut pentru noi.

Ceva mă neliniștea la ea, dar nu reușeam să-mi dau seama ce anume. Abia mai târziu mi-am dat seama că zâmbetul ei semănase în mod surprinzător cu zâmbetul egoist al mamei ei.

„Ce caraghios“, m-am gândit, „așa ceva este imposibil.“

Curtea a sărbătorit noul an cu jocuri de artificii și salve de tun. Țarina a ținut balul de Anul Nou la Peterhof. Înainte să plece din Sankt Petersburg, a îngenuncheat în fața Fecioarei din Kazan. S-a rugat să-i fie iertate păcatele. „Te rog să nu pedepsești Rusia pentru păcatele mele“, am auzit-o murmurând.

Anul 1757 avea să fie cel al victoriei.

M-am gândit la Egor, la cazarma în care se afla, la scrisorile lui simple și scurte. „Iarna este nemiloasă, dar eu sunt optimist. Spune-i Darenkăi că cel mai mult îmi place desenul cu calul.“

După încheierea petrecerilor de Anul Nou, l-am văzut des pe Stanislav în anticamera Elisabetei, așteptând să fie primit în audiență, alături de alți diplomați și ambasadori.

Elisabeta nu-l lăsa niciodată să aștepte prea mult. A fost încântată de primul lui discurs oficial, pe care l-a ținut când și-a preluat funcția de agent diplomatic. Afirmase că invazia Saxoniei nu a fost numai un act jignitor, ci și un semn al viitorului. Frederic al Prusiei e o Hidră cu multe capete. Dacă unul dintre ele era tăiat, îi creșteau alte două. Acesta era motivul pentru care Rusia nu trebuia să arate îndurare față de Prusia.

Țarinei i-a plăcut asta.

Și n-a fost singura. Mulți au spus că fusese un discurs fluid, înflăcărat. Fusese rostit suficient de tare ca să fie auzit și cu suficient calm încât să nu fie considerat o simplă izbucnire a unui tânăr. L-am felicitat pe Stanislav pentru succesul său imediat ce am avut ocazia.

— Țarina abia dacă mai vorbește și despre altceva.

— Țarina este foarte amabilă, mi-a răspuns. Urmăresc cu atenție curtea rusă, și în fiecare zi învăț o nouă lecție.

„Lecții pe măsura unui discipol-vedetă“, m-am gândit. Sir

Charles l-a implorat pe Stanislav să nu încerce să-l viziteze. Nici măcar în secret. De când Prusia invadase Saxonia, Ambasada Marii Britanii se afla sub strictă supraveghere. Toți servitorii de la Ambasadă erau spionii rușilor. „Îmi este greu să rămân departe de voi amândoi, Monsieur, dar sper că nu pentru mult timp“, i-a scris Sir Charles marii ducese. „Într-o bună zi, Ecaterina, țarina Rusiei, și Stanislav, regele Poloniei, vor domni împreună, iar eu le voi oferi cu dragă inimă ajutorul și prietenia. Dar ca acest lucru să se întâmple, nu pot să slujesc la alți stăpâni. Tocmai de aceea mi-am dat demisia și acum aștept o scrisoare de la Londra care mă va elibera de sarcinile de la ambasadă.“

Stanislav îl numea pe Sir Charles *La Sagesse* – „Înțelepciunea“ – și un adevărat prieten. Ecaterina mi-a spus că întotdeauna îl va cere sfatul, așa cum oamenii i-l ceruseră Oracolului din Delphi.

Dar eu?

M-am gândit la forța pe care le au cuvintele când sunt repetate în minte. M-am gândit la felul în care își schimbă forma, transformând ipoteza în dorință. Regina Filosof; Regele Filosof. Vanitatea înlocuită de înțelepciune; lenea, de muncă.

O lume mai bună, mai dreaptă.

Ce altceva ar fi meritat eforturile mele?

La sfârșitul lui februarie Ecaterina a rămas din nou însărcinată. Aparițiile ei la recepțiile de la curte au devenit vesele ocazii de îngrijorare. Servitoarelor li s-a ordonat să aducă perne și să i le pună sub picioare. Țarina i-a reamintit marii ducese cât de important este să aibă grijă să n-o tragă curentul și i-a vorbit despre binefacerile masajului la picioare. Sângele trebuia să circule. Corpul trebuia să prindă forță. Îi erau aduse zilnic coșuri cu tot felul de delicatese de la bucătăria palatului. Torturi de budincă cu ananas, prepelițe dezosate,

supiere de argint cu supe dense și cremoase. Nemulțumirea legată de noile datorii și de bețiile lui Petru a fost înlocuită cu laudele zgomotoase la adresa vigorii neamului Romanovilor.

„Descendența străveche o să-și spună din nou cuvântul“, i-am auzit pe unii zicând.

Am văzut-o pe țarină punându-și mâna pe pântecul marii ducese, zâmbind ca și cum ar fi putut deja să simtă bebelușul dând din picioare. Fricile și indispoziția au dispărut ca prin minune. Viața învingea moartea, o alunga printre umbre. Elisabeta n-a întrebat niciodată cine este responsabil pentru „starea delicată“ a Ecaterinei. Aparențele au fost păstrate. „Copiii lunii“ împărțeau patul conjugal. Petru nu putea să spună că nu este al lui copilul, iar la Palatul de Iarnă, asta era suficient.

Stanislav, trimisul plenipotențiar al regelui Saxoniei, lua parte la toate recepțiile și audiențele la care i se cerea să participe. În prezența Elisabetei, contele folosea orice ocazie ca să-i atragă atenția asupra condițiilor grele cu care se confrunta Saxonia: Dresda era bombardată, criminalii eliberați din închisori dădeau foc caselor și câmpiilor, Frederic emitea bani polonezi falși ca să cumpere provizii pentru armata lui.

Țarina lăuda conduita, farmecul tineresc și eleganța impecabilă a contelui Poniatowski. Dacă vreunul dintre Șuvalovi făcea aluzii la pasiunea lui pentru Ecaterina, țarina schimba subiectul. Avea probleme mult mai presante de rezolvat.

În iunie, la Kolin, Frederic a suferit prima lui înfrângere. Până la urmă se dovedea că nu este un așa mare strateg. Austriecii îl forțaseră să atace. Manevra lui de flancare eșuase. Era momentul cel mai potrivit ca Rusia să atace.

Cancelarul petrecea din ce în ce mai mult timp cu țarina. L-am văzut intrând în camera ei, ducând hărți sub braț, făcute

sul, și documente de semnat. Feldmareșalul Apraxin mărșăluia împreună cu trupele rusești spre Prusia de Est. Egor nu avea să vină în vara aceea la Sankt Petersburg. Scrisorile lui deveniseră și mai scurte: vesele relatări despre bășicile de pe picioare și despre plăcerea pe care o retrăise dormind într-o căpiță de fân. Întotdeauna desena câte ceva pentru Darenka: „Tăticul lângă focul de tabără, uscându-și nădragii. Tăticul culegând afine pentru desert.“

L-am auzit pe cancelar risipind îndoielile Elisabetei: ofițerii ruși erau cei mai buni din Europa; soldații ei aveau să moară cu numele țarinei pe buze.

În zori, după ce se îmbătase cu rachiu de cireșe, Elisabeta îmi cerea să-i povestesc despre Stanislav deghizat în veșminte de muzician, despre trăsura lui oprită de gărzile de la Oranienbaum. Trimisul regelui Saxonei se dădea drept un membru al orchestrei aflat în serviciul marii ducese.

— La ce cânți? l-au întrebat gărzile.

— La flaut, le-a răspuns el.

— Atunci arată-ne instrumentul.

Atunci mă gândeam că prin hohotele de râs își dă acordul, încheie un armistițiu.

În iulie Sir Charles a primit confirmarea oficială că demisia lui din funcția de ambasador al Marii Britanii fusese acceptată. Cel care urma să-l înlocuiască, un anumit domn Keith, avea să ajungă la Petersburg în câteva luni. Până atunci, urma să-i țină locul George Rineking, fostul secretar al lui Sir Charles.

Și-a luat rămas-bun de la curte. Era un om liber.

— Nu intenționez să plec, *pani* Barbara, mi-a spus el. Te rog s-o asiguri pe marea ducesă că o să fac tot posibilul să fiu în preajmă când are nevoie de sfaturile mele.

Sir Charles alesese taverna de sub Palatul Anicikov ca loc de întâlnire. Ferestrele erau aburite, iar podeaua, lipicioasă din

cauza scuipatului și a berii vărsate. În drum spre tavernă, am văzut câini care se luptau pentru resturi de mâncare și băieți care aruncau în ei cu pietre.

Entuziasmul lui Sir Charles era contagios. Până și în relatările despre bețiile lui Petru reușea să strecoare o undă de speranță. Depravarea scurta zilele marelui duce. Dacă murea, Ecaterina și Stanislav erau liberi să se căsătorească.

— O sfătuiesc pe marea ducesă să fie cu ochii în patru și să aștepte, să evalueze toate opțiunile, dar să-și țină ascunse cărțile, a spus Sir Charles. Ar trebui să-și îmbunătățească relația cu Șuvalovii. Să cultive prietenii cu toată lumea. Să nu-și demaște poziția prea curând.

În colțul întunecat de lângă fereastra mânjită de degete uleioase, am dat din cap, încuviințând. Pe masa groasă de lemn, cineva scrijelise o inimă străpunsă de două săgeți. În ultima lui scrisoare, Egor spusese că regimentul lui trecuse de granița cu Prusia de Est fără să întâmpine rezistență. Ratase asediul asupra orașului Memel cu câteva zile; ajunsese când se sărbătorea victoria. „În curând ne vom îndrepta spre vest“, îmi scrisese, „dar nu știu când și unde vom pleca.“

— Marea ducesă poate conta pe mine, a continuat Sir Charles. Acum, că nu mai am nicio obligație, intenționez să-mi amân plecarea până când o să fie cu adevărat nevoie de mine.

S-a aplecat spre mine; ochii îi străluceau.

— Noi nu suntem soldați, *pani* Barbara.

Vocea îi era exaltată.

— Noi doi nu luptăm în război. Dar putem să facem mai bună lumea pe care au s-o moștenească într-o bună zi copiii noștri.

În acea vară, și eu m-am socotit de neînlocuit.

Nu reușeam să văd în noi ceea ce, de fapt, eram: un fost ambasador și fiica unui legător de cărți, devenită informatoare

imperială, urzind intrigi; doi oameni care voiau să modeleze viitorul după visurile lor grandioase, în timp ce evenimentele cu adevărat importante își urmau cursul implacabil.

În Dormitorul Imperial, lumânările groase de ceară ardeau tot timpul. În acele nopți o găseam pe Elisabeta în fața oglinzii, în neglijeu, studiindu-și ridurile de pe față, aranjându-și colierul de la gât. Fără perucă, capul ei părea mic și golaș, aproape ca al unui copil. Își trecea degetele prin părul pe care și-l tăiase scurt odată ce începuse să se răărească. Pisicile ei stăteau ghemuite în umbră, se întindeau, se năpusteau asupra vălătucilor de praf, se rostogoleau pe spate sau își lingeau labele din spate întinse în aer.

Niciodată nu știam ce vrea țarina de la mine când intram în dormitor. Voia să vorbească, sau voia să asculte? Să judece, sau să se plângă? Câteodată insista să caut în cuferele servitoarelor periile de păr pierdute, o sticluță cu infuzie, un ac de păr sau un inel. Câteodată dădea ordine nemaiauzite: le interzicea doamnelor de la curte să poarte dantele și panglici roz, pentru că voia să fie singura care poartă așa ceva. Într-o noapte m-a întrebat dacă mi se întâmplase vreodată să-l visez pe tata, dar, înainte să-i răspund, și-a îngropat fața-n palme și a început să plângă. O dată am găsit-o mirosindu-și pantofii și încrețindu-și nasul dezgustată.

— Ce s-a întâmplat, Înălțimea Voastră? am întrebat-o, dar s-a uitat la mine de parcă nici nu eram acolo.

— Ce greu este să separi trecutul de prezent, a murmurat.

M-am gândit la nisipul care se scurge încet din clepsidră. „Poate că Sir Charles are dreptate“, mi-am zis. „Poate că moartea și, odată cu ea, schimbarea nu sunt atât de departe.“

Alaiul împărătesc s-a întors de la Peterhof în august. În camerele din apartamentul Elisabetei, cuferele deschise

miroseau a cedru și a rozmarin. Țarina era neliniștită, umbla în lung și-n lat prin camere, căutând orice ar putea să-i țină mintea ocupată. Aștepta noutăți din Prusia de Est. Rareori se interesa dacă tapiseriile fuseseră scoase la aer.

Abia desfăcusem o rochie de damasc roz, una dintre preferatele Elisabetei, când a intrat în cameră cancelarul. Avea un raport în mână. Țarina și-a închis ochii și și-a împreunat mâinile ca pentru rugăciune.

— Au fost zdrobiți, Majestatea Voastră! a strigat, radiind de bucurie. Decimați. Și ăsta e doar începutul. Acum, victoria absolută a Majestății Voastre este mai mult ca sigură.

Armata rusă îl învinsese pe Frederic al Prusiei într-un sat pe nume Gross-Jägersdorf.

— Feldmareșalul Apraxin a promis că va trimite un raport mai detaliat cu următorul curier. Deocamdată ne trimite un rezumat al evenimentelor.

— Citește-l! i-a poruncit țarina.

Cancelarul a citit încet, savurând fiecare propoziție ca pe un triumf. Prusacii atacaseră primii. Cavaleria calmucă și cazacii din Don îi ademeniseră în capcană, unde fuseseră întâmpinați de focul artileriei. Bătălia durase toată ziua. Satele din jur fuseseră incendiate ca să-i dezorienteze și mai mult pe prusaci. În ceața plină de fum, baionetele se dovediseră a fi mult mai eficiente decât puștile lui Frederic. Fiica lui Petru cel Mare, Elisabeta Petrovna, îi dăduse prima lecție lui Frederic. Prusia era goală și neajutorată în fața măreției Imperiului din Est.

Când cancelarul a terminat de citit, țarina le-a poruncit tuturor celor aflați în cameră să se roage împreună cu ea Fecioarei din Kazan.

Voia să-i mulțumească pentru victoria rușilor.

Eram singură în micul meu salon din palatul temporar, când a sosit un curier și m-a anunțat că Egor este unul dintre

cei 4500 de soldați ruși căzuți în luptele de la Gross-Jägersdorf.

Nu i-am răspuns, doar l-am ascultat în felul acela straniu în care astfel de vești sunt de obicei primite. Mesagerul a urmat toți pașii rolului său: înfățișare sobră, priviri pline de respect, plecăciuni și o retragere discretă. După ce a plecat, simțeam că nu mă pot ridica de pe canapea.

Am auzit zgomot de pași în camera alăturată, apoi vocea guvernantei. O ruga pe Daria, care exersa bunele maniere, să-și dea mai mult silința.

M-am ridicat și am deschis ușa. Îmi tremura mâna.

— Uite, mămico, a spus Daria când m-a văzut.

Se plimba prin cameră în pantofi cu toc înalt fără să se împiedice, cu spatele perfect drept și părul acoperit de boneta dantelată.

I-am făcut semn lui Mademoiselle Dupont să ne lase singure.

Apoi i-am spus că tăticul ei murise.

Daria a rămas țintuită locului, încruntată, încercând să înțeleagă ce-i spusesem. Știa de bătălii și de războaie. Văzuse tablouri cu soldați uciși, cu mâna încleștată pe armă, lăsați în urmă de camarazii lor care continuau să lupte curajoși.

Și-a scos cu grijă pantofii cu toc din picioare.

— Trebuie să pun pantofii la loc, a spus, nimic mai mult.

I-a luat în mână și i-a șters cu mâneca.

Am luat-o în brațe. Mă așteptam să plângă, dar nu s-a întâmplat. Prin peretele subțire o auzeam pe Mașa certând servitoarele.

— Plângi, Darenka, i-am șoptit. Plângi.

Dar nu voia. A început să plângă abia când a auzit bocetul ascuțit și profund al Mașei.

Doar atunci au început să ne curgă lacrimile. Tăcute și fierbinți.

Am stat cu Daria în acea noapte până a adormit. O mână îmbrățișa păpușa, iar cealaltă zăcea flască în mâna mea. Încăperile noastre mici miroseau dulce și înțepător a tămâie, menită să amorțească durerea.

Pe străzile din Petersburg erau multe femei în situația mea: soții, mame, surori, fiice, cuprinse toate de jale. Ne recunoșteam după hainele noi de doliu și după felul în care ne feream privirea atunci când se proclama glorioasa victorie.

— Câmpurile de luptă put ca grămezile de bălegar, mi-a spus odată Egor. Morții miros a rahat. Atât oamenii, cât și caii.

Printre lucrurile soțului meu, care fuseseră recuperate, se aflau sabia, pecetea, pistoalele și o cutie de lemn în care erau cele două borcane cu cremă de ghete de la Mașa.

L-au găsit la trei zile după ce bătălia se încheiase. Medicul armatei m-a informat că o baionetă îi spintecase lui Egor coapsa dreaptă. Pe brațul stâng avea o rană produsă de un glonte; osul era zdrobit. Dacă soțul meu ar fi supraviețuit, și-ar fi pierdut și mâna, și piciorul. Trebuia să mă gândesc bine la viața pe care ar fi dus-o, dacă ar fi trăit.

— O, Varenka, a zis Ecaterina. Scumpa mea fată.

Îmi adusese dantelă și panglici de satin negru pentru hainele de doliu. I-a agățat Dariei o cruce de aur la gât.

— N-am voie să vin nici măcar la înmormântare, mi-a spus, cu mâna pe pântecul umflat. *Ea* mi-a spus că n-am ce căuta în cimitir acum. Dar de ce-ar trebui să mă surprindă asta? Nu mi-a interzis să țin doliu după tatăl meu, doar pentru că n-a fost rege?

Am început să plâng, iar ea m-a îmbrățișat cu multă căldură.

Trupul îmbălsămat al lui Egor a fost adus la Sankt Petersburg la timp pentru ceremonia de înmormântare. Fața îi

era palidă, de culoarea cerii. Rana de pe frunte îi fusese cusută. Una dintre pleoape părea strâmbă. Gâtul arăta tensionat, de parcă și-ar fi încordat umerii și atunci, în moarte.

În *Jurnalul Curții*, numele soțului meu a fost trecut mult sub numele celui mai tânăr fiu al prințului Trubețkoi, care își pierduse viața tot la Gross-Jägersdorf. „Un nobil adevărat și un nobil nou nu vor fi niciodată egali“, m-am gândit cu amărăciune. Mi se acordase o învoire de două luni. Țarina nu voia să aibă în preajmă o femeie proaspăt rămasă văduvă. În Palatul Imperial, moartea era considerată contagioasă.

Mașa m-a ajutat să întorc toate oglinzile din apartamentul nostru spre perete, astfel încât sufletul soțului meu să nu rămână prins în această lume. Am legat o panglică neagră de satin în colțul portretului lui Egor. Așa cum cerea obiceiul, am trimis scrisori cu margini ornate cu tigve și oase încrucișate, care anunțau moartea lui Egor, invitându-i pe cunoscuți să-i aducă un ultim omagiu.

Fiica mea m-a ținut de mână tot timpul cât a ținut ceremonia. Era strânsoarea unei mâini mici, de copil. N-aveam inimă s-o cert pentru că are încheietura degetelor crăpată și unghiile roase până la sânge. Înainte de închiderea coșciugului, am sărutat pentru ultima oară fața lui Egor. Era tare și rece. Am ridicat-o pe Daria ca să-și poată săruta și ea tatăl.

— Darenka, ești fiica unui erou, i-a spus Ecaterina. Trebuie să fii curajoasă.

În cimitirul Sfântul Lazăr, plin de gropi proaspăt săpate, ne-am rugat în fața pietrei simple de mormânt, pe care scria cu litere suflate cu bronz: „Egor Dmitrievici Malikin, 15 mai, 1725-30 august, 1757. Odihnească-se întru Domnul.“

În drum spre palat, orașul mirosea a gunoaie și a rășină de brad, a cârpe ude și a fum. Pe chei, o mare parte dintre schelele din jurul noului Palat de Iarnă fuseseră demontate, dar mai

puteau fi văzuți muncitori cărând cherestea înăuntru, iar curtea era plină de cărămizi și țigle sparte.

Când am ajuns acasă, am luat în brațe și am legănat trupul firav al fiicei mele, iar ea s-a agățat de mine ca un înecat. Mai târziu am descoperit că îmi lăsase vânătăi pe brațe.

— Văduva unui soldat nu rămâne niciodată singură, Varvara Nikolaevna, m-a asigurat Alexei Orlov.

Pornise cât putuse de repede spre Sankt Petersburg când aflase vestea cea tragică. Grigori era și el pe drum. Nu luaseră parte la luptele de la Gross-Jägersdorf. Permisia lor era de scurtă durată, dar fratele mai în vârstă, Ivan Grigorievici, se oferise deja să mă ajute. Casa de pe strada Millionaia fusese pusă la dispoziția mea. Mesagerii de la palatul temporar puteau să ajungă acolo în câteva minute.

L-am lăsat pe Alexei să vorbească. Ultima oară când se întâlnise cu Egor, se duseseră toți trei la saună. Soțul meu abia primise ordin de marș. Avea o stare de spirit excelentă. A vorbit mult despre mine și despre fiica lui. S-a sfătuit cu Grigori ce cadou să-mi ia la întoarcere. A făcut glume pe seama faptului că ajunsese să-i ceară sfatul unui om cu nouă ani mai tânăr decât el.

— Dar fratele meu este cam fustangiu, Varvara Nikolaevna, a spus Alexei cu un zâmbet stins.

I-a promis lui Egor că va avea grijă de mine și de Daria. Să nu uit asta. Niciodată.

În timp ce Alexei Orlov vorbea, eu mă uitam țintă la cicatricea lui, o rană care se vindecase complet.

Înainte de plecare, Alexei Orlov mi-a cerut permisiunea să mai adauge un singur lucru: în urma cercetărilor pe care le făcuse, a aflat că nașul Dariei, Colonelul Zinovev, e mort de mai bine de trei ani.

— Ar fi o deosebită onoare pentru mine dacă de acum

înainte m-ați considera pe mine nașul Dariei Egorevna.

Am încuviințat din cap.

Mi-a strâns mâna rece ca gheața și a dus-o la piept.

Înainte să mă gândesc în ce fel mi-ar putea fi de ajutor, Alexei Orlov a adus doi străjeri să stea de pază la ușa noastră.

— O mare pierdere, l-am auzit primindu-i pe coridor pe cei care veneau să-i acorde un ultim omagiu defunctului. Coasa taie întâi cel mai lung fir de iarbă.

Fiodor și Vladimir, cei mai tineri frați din familia Orlov, îi îndrumau pe lacheii care abia mai făceau față fluxului continuu de pălării, bastoane, mănuși și cărți de vizită. Servitorii fraților Orlov serveau aperitive și ceai. Florile primite au fost aranjate în vaze; aerul din încăperi era saturat de mirosul lor.

Mierea cu care Mașa a îndulcit ceaiul provenea de pe moșia Orlovilor. La fel și brânza grasă și șunca maturată.

— În fiecare zi, la timp, spunea Mașa când coșurile pline de bunătăți, trimise de pe strada Millionaia, soseau la ușa noastră. Și de fiecare dată cu o vorbă bună.

Biletele care însoțeau coșurile erau semnate de toți cei cinci frați Orlov: Ivan, Grigori, Alexei, Fiodor, Vladimir.

Stăteam pe canapeaua din micul nostru salon, îmbrăcată în negru. Gândurile îmi erau încetinite de laudanum. Câteodată mi se părea că vizitatorii seamănă cu niște marionete – capetele pudrate li se bălăbăneau pe umeri într-un dans grotesc, fiecare repetând aceleași fraze: „Gândește-te la partea frumoasă a lucrurilor. Acceptă voia Domnului. Ciocanul sfarmă sticla, dar călește fierul. Gândește-te la puterea prieteniei și la consolarea pe care ți-o dă faptul că ești mamă.“

Mă gândeam că simt nevoia să fiu lăsată în pace din cauza laudanumului. Laudanumul mă făcea să tânjesc după somn zi și noapte. Daria stătea lângă mine; genunchiul meu îi atingea curba delicată a piciorului.

Și totuși, în ziua în care vizitele celor îndoliați au luat sfârșit, am simțit un gol insuportabil. Mașa plecase cu Daria la piață, iar eu nu aveam nimic de făcut. Am încercat să citesc ceva, dar cuvintele îmi roiau în fața ochilor.

Afară râdea cineva. Un cal a fornăit, apoi a nechezat. Am închis fereastra și am tras draperia. Grigori și Alexei părăsiseră orașul, asigurându-mă că numele soțului meu nu va fi uitat niciodată.

Stăteam în salonul gol, îmbrăcată în haine de doliu, uitându-mă la portretul lui Egor, la uniforma sa strălucitoare, verde-roșie. Figura de pe pânză semăna vag cu cea originală. Să fi fost oare din cauza ridurilor de pe frunte, trasate de pictor la cererea lui Egor? Sau poate că nasul era mai drept decât în realitate? Bărbia prea rotunjită?

M-am gândit la fata de la palat care fusesem cândva, o fată orfană, pierdută, care se îmbrățișa singură în întuneric, tânjind după atenție. M-am gândit la spionul de la palat, sedus de promisiunea că va deveni de neînlocuit, cu privirea ațintită asupra vieților pe care nu le putea trăi. M-am gândit la o mireasă tânără, orbită de gândurile măreațe pentru soarta ei, care nu reușea să vadă că fericirea e la o distanță de braț.

M-am gândit la ce ar fi putut să fie, dar nu va mai fi niciodată.

Agonia în care mă azvârlise pierderea lui era de neoprit, mă înghițea ca valurile oceanului după cutremur.

Într-o după-amiază de sfârșit de septembrie, un om mă aștepta lângă mormântul lui. Abia l-am recunoscut pe Sir Charles. Era o zi caldă încă, deși văzusem primele vârtejuri de frunze uscate, spulberate de vântul din nord.

Așezat pe o băncuță de lemn, părea un om obosit. Avea ochii injectați și urme de tăieturi de brici pe față; mantaua gri îi era șifonată și nu prea curată. Când m-am apropiat, Sir Charles

s-a ridicat și și-a întins brațele spre mine, ca și cum ar fi vrut să mă îmbrățișeze, apoi și le-a coborât în mod nefiresc.

Am simțit că mâna Dariei se încordează într-a mea.

— Este un vechi prieten, i-am șoptit. E-n regulă.

— Prietenul lui tăticu'?

— Da, i-am spus, și mi-am ridicat vălul negru de pe față. Și al nostru.

Sir Charles ne-a oferit condoleanțe și și-a cerut scuze că n-a venit să mă vadă mai devreme.

— Nu m-am simțit bine. Sper să mă pot revanșa acum.

Vocea îi era răgușită, aproape febrilă.

M-am gândit că nu pentru asta venise.

Dar abia când ne-am îndreptat încet spre trăsură, iar Daria era cu mult în fața noastră, Sir Charles mi-a spus să o previn pe marea ducesă.

— Spune-i să nu-mi mai scrie, *pani* Barbara. Scrisorile mele sunt citite de alții. Toți servitorii mi-au fost cumpărați.

Șuvalovii încercau să o întoarcă pe țarină împotriva feldmareșalului Apraxin. Victoria de la Gross-Jägersdorf ajunsese să pălească pe lângă zvonurile despre incompetența strigătoare la cer a comandantului rus. Aprovizionarea nu se făcea cum trebuie, detașamentele erau trimise în alte orașe, ordinele erau semnate cu mare întârziere, iar toate astea pentru că feldmareșalul refuza să fie trezit înainte de zece dimineața.

M-am înfiorat când a menționat bătălia de la Gross-Jägersdorf, dar Sir Charles n-a observat. Vorbea în propoziții scurte, tăioase.

— Sper că marea ducesă n-a făcut vreo imprudență, a spus.

Fusese văzută în prezența lui Bestujev de prea multe ori. La ce o împingea cancelarul? Ce voia bătrânul de la ea? Nu era atât de nesăbuită încât să-l susțină pe Apraxin, nu-i așa?

Am simțit că mă cuprinde nerăbdarea. Bârfa de la palat? Intrigile? Doar asta conta?

În fața noastră, Daria a făcut o săritură, apoi s-a oprit și m-a privit speriată. „Sufletul lui tăticu' poate să mă vadă?“ mă întrebase de dimineață.

— O să-i reamintești marii ducese că despre Apraxin se spune că este omul lui Bestujev? a continuat Sir Charles cu neliniște în voce.

Își răsucea întruna nasturii de argint ai mantalei. Am simțit mirosul de mucegai al lânii.

— Da, i-am spus, fără să încerc să-mi ascund indignarea. O s-o fac.

Lângă mine, Sir Charles s-a oprit brusc și mi-a strâns brațul. Nu purta mănuși, așa că i-am observat încheietura palidă.

— N-ați fost la palat, *pani* Barbara, așa că n-aveți de unde să știți, mi-a spus și am simțit câțiva stropi de salivă pe față. Țarina e pe moarte, și nimeni în afara Ecaterinei nu este în stare să conducă Rusia.

Mi-am dus un deget la buze, atrăgându-i atenția că trebuie să vorbească mai încet, bucurându-mă că ne mai despărțeau câțiva pași de gardul de fier forjat al cimitirului Sfântul Lazăr.

— Spuneți-i marii ducese, a continuat Sir Charles, ignorându-mi gestul, că n-o s-o las niciodată de izbeliște. O s-o ajut când o să vină momentul să acționeze. Și, dragă *pani* Barbara, acel moment se apropie.

— Sir Charles te previne să ai grijă, i-am spus Ecaterinei în acea seară.

Îi spusese servitoarei să plece; se odihnea pe o canapea din dormitorul ei, cu o carte deschisă, sprijinită de burta proeminentă, cu picioarele înfofolite într-o blană de urs. Sobele din palatul temporar nu dădeau destulă căldură.

A închis cartea.

— N-am nevoie să mă avertizeze, Varenka. Nu sunt proastă. Îmi pare rău că a trebuit să treci prin toate astea pentru mine.

M-am uitat la pântecul ei. În două luni trebuia să nască.

O imagine mi-a fulgerat în fața ochilor: un grădinar din Oranienbaum cu o găleată de soluție sărată, culegând și înecând melcii dintr-un răzor de dalii; Ecaterina, îndreptându-și spatele, plângându-se că Grădinile de Jos fuseseră infestate de melci toată vara.

„Țarina e pe moare? Când o să vină momentul?“ repetam în minte cuvintele lui Sir Charles. Ce voia să spună?

Ecaterina m-a rugat să stau lângă ea.

— Sir Charles s-a comportat ciudat în ultimele săptămâni. Nu ți-am spus, pentru că tu ai destule griji oricum.

— Ciudat?

— A devenit uituc. A poruncit ca porțelanurile lui chinezești să fie împachetate, apoi i-a acuzat pe servitori că le-au furat. Stanislav este și el îngrijorat.

Așteptam să-mi mai povestească, dar Ecaterina mi-a luat mâna și și-a dus-o la burtă, care era mult mai mare decât atunci când fusese însărcinată cu Paul.

— Moașa mi-a spus că trebuie să o țin la căldură, Varenka. Crezi că o să am gemeni? m-a întrebat cu un zâmbet.

În noiembrie curtea a sărbătorit ascensiunea la tron a Elisabetei, cei treisprezece ani de domnie. Avea patruzeci și opt de ani.

Eu împlinisem treizeci, eram văduvă de trei luni, aveam o fată de opt ani, dar nu și familie; numai câțiva prieteni și o servitoare bătrână care urma să aibă grijă de ea dacă muream.

M-am întors la curte și mi-am reluat sarcinile. Cameristelor le-a scăpat că în absența mea, Dormitorul Imperial nu funcționase cum trebuie. O domnișoară de onoare nu venise când trebuia, alta plecase prea devreme, imediat ce țarina

ațipise, și nu fusese de față când țarina se trezise. Pisicile fuseseră lăsate afară, să miaune în frig. Lumânările fumegau. Fusese prins încă un hoț ascuns în dulap, cu buzunarele pline cu mătăsurile țarinei.

— Madame Malikina, mă urmăreau vocile șoptite ale cameristelor. O pierdere teribilă, spuneau ele despre moartea lui Egor, în timp ce chipurile lor mă îndemnau să le țin minte cuvintele pline de compătimire și să le consider vrednice când avea să vină vremea să împart îndatoriri și să acord recompense.

Privirea țarinei mi-a ocolit hainele de doliu.

— Adu-o pe Daria în camera copilului, mi-a spus. Țareviciul știe că în curând o să aibă un frățior. E gelos. Daria ar putea să se joace cu el.

— Fiica mea încă nu și-a revenit, Înălțimea Voastră. Nu vrea să mănânce, i-am zis, gândindu-mă la umărul ei osos care i se vedea prin haine.

„Mă contrazici“, citeam pe fața țarinei. Mă așteptam ca vocea să-i devină aspră, dar, spre surprinderea mea, nu s-a întâmplat asta.

— Adu-o mâine, Varvara, mi-a spus cu blândețe. Copiii au nevoie de joacă.

După ce banchetul organizat în cinstea ascensiunii la tron s-a terminat, Palatul s-a pregătit pentru venirea pe lume a celei de-a doua odrasle imperiale. Nimeni nu vorbea despre motivul acelei festivități – ar fi adus ghinion înainte de naștere –, dar am văzut carcase întregi de miel, de vițel și de porc duse în casa care fusese închiriată pentru că avea pivniță încăpătoare, aflată vizavi de palatul imperial. În coșuri mari erau aduși iepuri, fazani și claponi. Butoaie cu vin și cu bere erau rostogolite înăuntru. În palat, chiar deasupra bucătăriei, mirosul de pâine coaptă umplea încăperile de fiecare dată când se deschideau

ferestrele.

Sala în care se ținea banchetul a fost curățată și lustruită. S-au reparat scaunele ciobite și crăpăturile din lambriuri. Servitoarele ardeau pastile de parfum dulce pentru a-i da camerei un parfum de trandafiri. Lacheii, purtând pâslari în picioare, se urcau pe enormele mese de banchet, le ceruiau și le șlefuiau centimetru cu centimetru.

În bisericile de pe tot cuprinsul țării, poporul rus se ruga pentru o naștere fără complicații și pentru venirea pe lume a altui nepot al lui Petru cel Mare.

— Vreau ca Stanislav să fie lângă mine când o să se întâmple, mi-a spus Ecaterina. Gândește-te la o soluție, Varenka, mi-a ordonat când m-am încruntat. Nu-i așa că asculți de toate ordinele *ei*?

— O să fie nevoit să stea ascuns.

— Atunci o să stea ascuns. Nu vreau să fiu singură. Nu și de data asta.

Dormitorul din palatul temporar unde trebuia să nască era mare și expus curentului. N-ar fi fost prea dificil s-o conving pe țarină că odaia are nevoie de un paravan să mențină căldura. Din câteva mișcări, un dulap încastrat în peretele dormitorului putea fi transformat cu ușurință într-o anticameră, în care putea fi adus un pat îngust pentru Stanislav. Aici, în dulap, în spatele paravanului, s-ar fi putut ascunde iubitul Ecaterinei, iar de acolo ar fi putut să iasă imediat ce Ecaterina ar fi rămas singură.

— A început, i-am spus lui Stanislav în noaptea de 29 noiembrie când am alergat la Ambasada Saxoniei ca să-i dau de veste.

În salonul Ambasadei, unde se afla portretul lui Augustus al II-lea, principele elector al Saxoniei și regele Poloniei, care își etala cu mândrie gușa dublă, Stanislav și-a făcut semnul crucii:

— Domnul s-o aibă în pază, a murmurat.

Și-a ațintit asupra mea ochii negri și serioși, de parcă eu știam ce aveau să aducă următoarele ceasuri. Purta un lanț de aur la gât, al cărui pandantiv se pierdea printre faldurile cămășii de batist.

— Vă rog să vă grăbiți, am insistat.

În timp ce se pregătea m-am dus la fereastră și am crăpat un pic draperia. În stradă trecea în viteză o sanie neacoperită, ai cărui zurgălăi sunau încetișor. Razele lunii străluceau pe stratul de zăpadă subțire, proaspăt căzut. Lui Egor îi plăcea să-i aducă Dariei un bulgăre făcut din prima zăpadă, care i se topea în palma mare.

N-a trebuit să aștept prea mult. În ultimele zile, Stanislav își ținuse hainele la îndemână, iar trăsura lui era întotdeauna pregătită de drum. Trebuie numai să adune câteva lucruri: cărți pe care să i le citească Ecaterinei, hârtie și instrumente de scris, săruri aromate.

— E puternică, i-am promis. A doua oară e întotdeauna mai ușor.

M-a privit cu recunoștință, dar mi-am dat seama că vorbele mele nu reușiseră să-l liniștească.

În timpul scurtei călătorii făcute cu trăsura pe Nevski Prospekt, perdeaua trasă dezvăluia în fugă scene de pe străzi: un porc guița de mama focului, încercând să scape de stăpânul său; mujici în cămăși aspre, lungi până la genunchi, aruncau baloturi de lână de la bordul unui vas; un urs dansa.

— Mi-ar fi plăcut să fim aici, a spus Stanislav în timp ce treceam pe lângă Ambasada Marii Britanii, cu fațada cafenie luminată de felinare fumegânde.

Cu o lună în urmă, în ciuda tuturor promisiunilor făcute, Sir Charles epuizase toate posibilitățile de a-și amâna plecarea. Nu mai putuse inventa nicio boală inventată. În acel moment, era

undeva în drum spre Londra. Nu lăsase nicio scrisoare.

— L-ai văzut înainte să plece? l-am întrebat pe Stanislav.

— Doar câteva clipe.

— Ți se părea că se comportă ciudat?

— Ciudat? a râs. Nu. Poate trist. Resemnat. De ce? Au ajuns la tine zvonuri răutăcioase?

Trăsura a alunecat. „Dacă zăpada n-o să se topească, în curând o să trecem la sănii“, m-am gândit. Mi-am tras pătura de blană peste genunchi, simțind căldura învăluitoare a blănii de samur.

— Întotdeauna există zvonuri, i-am zis.

Servitoarea care mi-a deschis ușa ce dădea în dormitorul Ecaterinei era foarte palidă.

— Marea ducesă vă așteaptă, mi-a spus stânjenită. Nu vrea să lase pe nimeni altcineva înăuntru.

În candelabru ardea o singură lumânare, ce arunca umbre neliniștitoare pe pereți. Ecaterina zăcea în pat cu genunchii îndoiți.

— E și el aici? m-a întrebat ridicându-se într-un cot.

Am văzut-o tresărind de durere. Contracțiile deveneau mai puternice.

— Afară, i-am spus. În trăsură. O să le trimit pe servitoare după moașă și o să-l aduc înăuntru.

Fața i s-a luminat și s-a destins, dar când mi-a strâns mâna, i-am simțit palma tare și umedă, ca o piatră de șlefuit.

Apa s-a rupt după ce moașa a obligat-o pe Ecaterina să bea un ceai de rubarbă, iar în scurt timp tot palatul a aflat despre nașterea iminentă. Elisabeta a venit înconjurată de doamnele de onoare și, după ce a schimbat câteva cuvinte cu Ecaterina, a cerut să vadă cearșafurile murdare.

— Sunt roz? a întrebat ținându-le în lumină, ca toți cei din

jur să le poată vedea. O să fie tot un băiat?

— Sunt roz, au asigurat-o doamnele de onoare pe rând, știind toate ce vrea să audă țarina.

Elisabeta a dat din cap și a întrebat în cât timp va veni pe lume noul țarevici.

— În câteva ore, Înălțimea Voastră, a spus moașa. Înălțimea Voastră ar trebui să se odihnească.

Țarina a mai pus trei întrebări. A fost informat marele duce? De ce nu este aici? Când o să vină?

În timp ce mă grăbeam să răspund s-a auzit un sunet înăbușit venind din spatele paravanului – Stanislav se împiedicase. Am spus o rugăciune în gând, sperând că e prea multă agitație în cameră și n-o să-l audă nimeni, dar țarina s-a uitat spre paravan.

Atunci Ecaterina a scos un strigăt de durere și s-a ridicat de pe saltea.

— Te rog, a îngăimat.

Dinții îi clănțăneau.

— Te rog. Mă doare.

Țarina s-a întors spre ea, încercând s-o aline. A plecat imediat după aceea, iar moașa le-a făcut semn tuturor să plece. Nu mai era aer. Marea ducesă trebuia să respire. Marea ducesă trebuia să se concentreze.

În încăperea alăturată, prinsă în îmbulzeala curtenilor neliniștiți, m-am gândit la Stanislav. Ecaterina simțea o nevoie nebună de el, care m-a umplut pe neașteptate de frică. „Dacă n-o să reușească să rămână ascuns?“

Dar a reușit.

A rămas acolo fără să scoată o vorbă când marele duce a venit să-i spună Ecaterinei că va organiza o mare paradă imediat ce va afla că are un nou fiu. O sută de tunuri vor trage simultan.

A stat acolo când a auzit-o pe moașă rostind cuvântul „șezut“ și plânsetele Ecaterinei care au urmat.

Mă întrebam dacă prezența lui o ajută; dacă atunci când o apucă durerile se uită spre paravan.

Ceasurile treceau – ceasurile lungi, pline de sudoare ale nașterii, ceasuri de durere, spaimă și nesiguranță. Era ora zece dimineața când moașa a deschis ușa și a strigat să fie chemată țarina.

Am traversat palatul în fugă până la încăperile interioare ale țarinei. Am găsit-o în pat, sprijinită de perne, acoperită cu o mantie căptușită cu blană de hermină. Brațul îi fusese proaspăt bandajat. Bandajele erau pătate de sânge.

Servitoarele mi-au dat răspunsuri evazive. Medicul a zis că nu fusese nimic grav, doar un simplu leșin. Medicul îi luase imediat sânge, iar de atunci Înălțimea Sa se odihnește. Li se spusese să nu vorbească nimănui despre asta.

M-am apropiat de pat.

— Majestatea Voastră, i-am zis.

Elisabeta s-a mișcat.

— Moașa a spus că a venit timpul, am continuat. Majestatea Voastră este în stare să meargă?

Țarina și-a deschis ochii. Obrazul ei fleșcăit se înroșise pe partea pe care se culcase.

— De ce n-aș fi? m-a întrebat.

Când s-a ridicat în capul oaselor, am văzut că servitoarele nu-i dăduseră jos rochia de seară, ci doar o desfăcuseră la spate. I-am încheiat copcile cât am putut de repede. Când am întins mâna s-o ajut să coboare din pat, Elisabeta mi-a îndepărtat-o și mi-a spus să nu mă mai agit.

Când țarina a ajuns în dormitorul Ecaterinei, bebelușul se născuse deja.

— Înălțimea Voastră. Paul Petrovici are o surioară! a spus moașa pe un ton exaltat, în timp ce îi spăla trupușorul de sânge și de mucozități.

— O surioară? a repetat țarina.

Bebelușul a scos un scâncet ușor.

Moașa n-a fost în stare să-i țină departe pe curioși. Doamnele de onoare ale Elisabetei s-au năpustit înăuntru după ea. Se înghesuiau una în alta, înălțându-și capul. Cheile, pecețile și ochelarii atârnați de cingători zăngăneau ușor.

Am auzit-o pe Ecaterina gemând.

Mi-am ținut respirația.

— Poate că e mai bine așa, a spus țarina într-un final. Paul n-are cum să fie atât de gelos pe o fată.

Au urmat aplauze în surdină și șușoteli aprobatoare.

Am aruncat o scurtă privire spre marea ducesă. Pielea îi era palidă, și ținea buzele strânse ca să nu-i mai clănțăne dinții. Părea ostenită și chinuită de febră.

Încă mai speram ca țarina s-o lase pe Ecaterina să-și țină în brațe fiica. Mi-am adus aminte de acel moment sfâșietor de dulce, când am ținut-o pe Daria în brațe pentru prima dată. Era atât de mică, și toată a mea. Dar imediat ce fetița a fost înfășată, țarina a luat-o cu ea. Un timp, gânguritul ei s-a mai auzit pe coridoare. Nici măcar n-a așteptat să iasă placenta, care a trebuit să fie scoasă cu mâna.

Au plecat și curtenii.

„Du-te cu ei, Varenka“, mă rugau ochii Ecaterinei. „Vreau să-mi povestești tot ce ai văzut.“

Am plecat.

Țarina a botezat-o Ana Petrovna pe fiica Ecaterinei și a lui Stanislav, după iubita ei soră, mama lui Petru. A poruncit ca măcar în prima lună de viață bebelușul să stea în Dormitorul Imperial.

A fost o zi fără sfârșit. Lacheii au fost trimiși în mansardă să aducă paturi pentru doici. Trebuia rearanjată mobila, găsit un loc pentru leagăn, nici prea aproape de șemineu, dar nici în curent.

Oaspeții se îngrămădeau să-l vadă pe copil, oferindu-și laudele previzibile. „Frumoasă... grațioasă... angelică... semănă cu mătușa ei.“

Elisabeta radia. În afară de brațul bandajat, leșinul nu-i lăsase alte urme.

Nimeni n-a menționat-o pe marea ducesă. M-am consolat cu gândul că, de data aceea, Ecaterina nu este singură. Stanislav avea să-i șteargă sudoarea de pe frunte. Avea s-o țină în brațe când va plânge după copilul ei.

Petrecerea de Crăciun din acel an mi s-a părut deosebit de gălăgioasă și mult prea extravagantă. Artificiile luminau cerul de decembrie, din încăperile puternic luminate se revărsau hohote de râs, iar țarina anunța că acela este ultimul Crăciun petrecut în palatul temporar și primul pentru noua mare ducesă.

Mașa a agățat o stea de hârtie în micul nostru salon și a legat crengi de brad de spătarul scaunelor. Într-un caiet cu copertă de piele, pe care i-l dăruise Ecaterina, Daria a desenat o iesle cu Mama și Pruncul, înconjurați de ciobănașii și de animalele care veniseră să-i vadă.

Era primul Crăciun de la moartea lui Egor. M-am gândit la copilul Ecaterinei, care nu va simți niciodată afecțiunea părinților ei, și la fiica mea, care va crește fără tată.

Mi-am spus că inima Elisabetei nu cunoscuse altceva în afară de capricii. Inima ei tânjea după secrete și înșelăciuni, pentru că în secrete și în înșelăciune stătea puterea ei. Atâta timp cât va domni, mai mulți soldați ca Egor vor muri, mai mulți copii ca Daria și Ana vor crește fără dragostea părinților.

„Moartea“, m-am gândit. Moartea va trebui să vină și să o ia pe țarină, oferindu-i astfel noii țarine o șansă. Va fi numai o crăpătură în întuneric, o fantă, dar noul suveran va ști cum să se strecoare prin ea. Își va găsi calea, iar eu o voi urma îndeaproape. Voi fi ajutorul ei. Prietena ei.

Dacă va reuși, eu și Daria nu vom duce lipsă de nimic.

Pentru o clipă am reușit să văd: o lume dincolo de înșelătorii și de răutate, dincolo de frică. O lume nouă, în care cuvinte precum „fiica unui legător de cărți“ sau „nobil nou“ nu ne vor mai țintui de pământ. Imaginea dispăruse, dar în ochii mei strălucea încă, precum literele aurite de pe cotorul copertelor făcute de tata.

---

[12] Anii dintre moartea Țarului Fiodor I și apariția dinastiei Romanov (1613).

9

1758

În fiecare dimineață, doamnele de onoare ale Elisabetei veneau în vizită la Ecaterina.

Se spunea că leagănul Anei era sculptat dintr-un stejar străvechi, iar hainele îi fuseseră cusute din cel mai moale batist. Când Ana plângea, țarina o purta în brațe, dezmierdând-o. „Sufletelul meu, viața mea, bucuria mea. Mărețe vor fi hainele și bijuteriile tale. Vei fi frumoasă și plină de grație.“ Favoritul imperial o însoțea tot timpul, spunând că este fascinat atât de mătușă, cât și de nepoată.

— Un înger de copil, murmurau.

— Clica *ei*, spunea Ecaterina despre doamnele din anturajul Elisabetei. Au fost trimise aici să mă spioneze, Varenka.

Până în ianuarie, își văzuse fiica numai de trei ori, și de fiecare dată copilul era ud de transpirație.

Întrebările pe care mi le punea erau pline de furie, mocnind de durere. Țarina aerisea vreodată odaia copilului? N-avea niciun curtean în preajmă care să-i dea o idee bună? Era chiar atât de greu?

De când se născuse Ana, Ecaterina n-a ieșit din dormitor, susținând că nu se simte prea bine. Stanislav stătea de multe ori cu ea. Dulapul era o ascunzătoare bună dacă apărea cineva.

Prințul Narîșkin, sora lui, Ana, și prințesa Dașkova o vizitau frecvent. Câteodată le auzeam râsetele, urmate de murmurul jos al curtenilor, care erau conștienți de faptul că sunt ascultați.

— Marea ducesă mănâncă pentru douăzeci de oameni, ziceau servitoarele, făcând cu ochiul și chicotind în timp ce strângeau farfuriile goale.

Le-am amenințat că ar fi bine să-și țină gura dacă doresc să mai rămână cu stăpâna lor.

Au jurat că așa vor face.

Monsieur Rastrelli – care fusese pedepsit de atâtea ori pentru întârzieri – a anunțat mândru că Palatul de Iarnă va fi în scurt timp gata, și curtenii se vor putea muta în noua reședință. Între timp, pentru a face așteptarea mai ușoară, i-a invitat pe țarină și pe favoritul ei să vadă lucrările.

Pe Elisabeta n-o deranja faptul că vizitele ei erau acompaniate de ciocănitul nesfârșit al tâmplarilor și al zidarilor. N-a părut deranjată nici când fragmente de ipsos i s-au lipit de pantofi, nici când doamnele de onoare au alunecat pe bucăți de țiglă și de ghips folosit pentru tencuială. Sprijinindu-se pe brațul lui Ivan Șuvalov, urmată de curteni, a explorat încăperile proaspăt finisate, suspinând de plăcere.

„Mai multă lumină!“ îi ceruse țarina arhitectului când acesta îi arătase planurile, cu zece ani în urmă. Monsieur Rastrelli se conformase, tăind ferestre mari care lăsau soarele să intre, împodobindu-le tocul cu aur și pietre prețioase strălucitoare. I-a ornat pereții albi cu aur, cu oglinzi care reflectau lumina lumânărilor, cu mozaicuri strălucitoare și chihlimbar ce arunca o scânteiere translucidă, bogată.

— Barocul rusesc, i-a spus în timp ce ea inspecta o altă încăpere strălucitoare, are o puritate pe care alții n-o cunosc. Lumina asta va fi darul trainic al Înălțimii Voastre pentru Rusia. Scânteia asta n-o să treacă neobservată nicăieri în Europa.

Țarinei îi plăcea ce auzea.

Monsieur Rastrelli a fost încă o dată numit „un geniu“, chiar și atunci când a devenit limpede faptul că până și acele încăperi pe care el i le prezentase ca fiind terminate erau departe de a fi considerate astfel. După ce țarina a plecat, echipe de zidari, tâmplari și zugravi au năvălit în săli ca să înlocuiască pereții falși, să finiseze asperitățile podelei ascunse sub covoare, sau să demonteze în grabă ceea ce nu-i plăcuse țarinei.

Ecaterina nu era impresionată de barocul rusesc.

— E țipător și demodat, mi-a spus după ce o însoțise pe țarină într-una dintre acele vizite.

Am încercat să nu mă gândesc la veninul din vocea ei.

— Stai să vezi când o să vină iarna, Varenka. Când ferestrele alea uriașe o să înghețe și o să crape.

Egor îmi spusese cândva că în stepele Ucrainei, iarna, apariția unui nor la orizont prevestește o furtună de zăpadă. Călătorul avea la dispoziție câteva ore să se adăpostească, înainte ca drumurile să dispară și trăsurile să fie transforme în grămezi ciudate, ca niște dâmburi dintr-un deșert alb, fără semne după care să te poți orienta.

În primele săptămâni ale anului 1758 veștile de pe front erau primite cu neîncredere crescândă. Victoriile spectaculoase ale anului precedent nu determinaseră armata să înainteze pe teritoriul Prusiei de Est. În schimb, odată cu prima ninsoare, feldmareșalul Apraxin ordonase sistarea tuturor operațiunilor militare pe perioada iernii.

— Susține că e din cauza proviziilor puține? a întrebat Ivan Șuvalov cu o voce dramatică. Cum poate o armată victorioasă să ducă lipsă de provizii?

I-am relatat Ecaterinei totul: când rapoartele lui Apraxin îi fuseseră citite cu voce tare țarinei, contesa Șuvalova ridicase din sprâncene; fratele ei își sugea măselele stricate. „De ce îi

acordă feldmareșalul Apraxin o pauză regelui Prusiei? Să fie vorba de incompetență sau de trădare?“ a întrebat el. „Și cine îi spune să facă asta? Bestujev și unul dintre noii săi prieteni?“

— Se referea la tine, am avertizat-o pe Ecaterina, dar nu s-a arătat îngrijorată.

M-a asigurat că nu are nimic de ascuns. Bestujev încerca tot timpul să o atragă cu planurile lui, dar ea refuza de fiecare dată să adopte o poziție.

— Lasă-i pe Șuvalovi să vorbească, Varenka, a spus. Mai mult de atât n-au ce să facă.

Mă gândeam că are dreptate. Petersburgul se pregătea pentru nunta prințului Narîșkin. Mireasa fusese aleasă de mama lui, pentru că fiului îi luase prea mult să se hotărască cui să-i ceară mâna. În Dormitorul Imperial, documentele oficiale așteptau semnătura Elisabetei. Rapoartele necitite stăteau adunate în teancuri. Țarina refuzase zeci de pandore cu modele de rochii pentru nuntă, înainte să aleagă o rochie de mătase albastră ca cerul, cu o crinolină largă, pe care scânteiau lujeri de viță din muselină și diamante în formă de ciorchine.

„Poți să te bazezi întotdeauna pe ajutorul nostru“, mă asigurase Alexei Orlov în acele zile dureroase, care veniseră după moartea lui Egor. Își repeta promisiunea de fiecare dată când trecea pe la mine, în timpul vizitelor sale în capitală.

Obișnuia să-i aducă Darenkăi cadouri: un set de ceai din porțelan chinezesc pentru casa ei de păpuși, piepteni de argint pentru păr. Apoi lua o cină simplă la noi. Daria a fost de acord să-i spună „unchiul Alexei“.

Au fost vizite binevenite, însoțite de prezența discretă a Mașei, care îmi căuta privirea de câte ori subiectul conversației devia spre lucruri pe care nu le înțelegea, atrăgându-mi atenția când considera că devin prea veselă sau prea liberă. Căci, indiferent cât de mult îl plăcea pe Alexei Grigorievici Orlov din

regimentul Izmailovski, indiferent cât de des spunea despre el că este un prieten adevărat al stăpânului Egor, nu avea de gând să mă lase să devin ținta observațiilor răutăcioase.

— Oamenii vorbesc, mormăia, refuzând să-mi spună ce auzise. Așa sunt oamenii. Ești văduvă.

Într-una dintre acele seri, Alexei Orlov a născocit cele mai stranii povești, spre amuzamentul Dariei. I-a spus fiicei mele că cicatricea de pe fața lui fusese lăsată de cornul unui unicorn. Îi dădea puteri speciale.

— Închide ochii și numără până la cinci, i-a spus. Iar eu o să mă duc până pe lună și înapoi.

Darenka încerca să-și învingă neîncrederea când oaspetele nostru îi prezenta diverse dovezi ale călătoriei selenare: o piatră, o pană, o bucată de lemn culeasă din apă.

— Este adevărat, mămico? mă întreba. Păsările pot să zboare atât de departe? Există copaci pe lună?

— De unde să știu eu, *kison'ka*? îi răspundeam eu cu o întrebare, pentru că nu voiam să sting scânteia din ochii ei. N-am fost niciodată acolo.

În mijlocul acelei veselii, așteptam ca discuția să se îndrepte spre Ecaterina. N-am uitat niciodată că străjerilor li se spunea „făuritorii de țari".

Marea ducesă își manevra calul cu eleganță. Comenzile ei în rusă atrăgeau admirația tuturor celor din jur; la fel și postura și umorul ei, mai ales când *Das Fräulein* era prezentă.

Nu era nevoie să fie mai direct decât atât. Înghețul suspendase ostilitățile, dar Rusia era în continuare în război. Nu venise încă momentul, dar timpul nu era irosit. Șuvalovii nu erau singurii care își făceau planuri. În jocurile de la curte erau implicați și aceia care aveau să fie de partea Ecaterinei atunci când urma să vină momentul.

În dimineața zilei de 13 februarie, Stanislav a venit în

apartamentul meu din palatul temporar. Părea cutremurat și zăpăcit.

— Bestujev a fost arestat, mi-a spus imediat ce i-am făcut semn Mașei să plece. Ieri. Chiar în fața Dormitorului Imperial.

Frica îi făcea vocea să tremure și să se frângă.

Nu-mi venea să cred. Fusesem la palat toată ziua. Nu văzusem pe nimeni alergând, nu observasem niciun semn de agitație care ar fi putut indica un eveniment de o asemenea amploare.

— Keith mi-a spus, a continuat Stanislav, încercând să se potolească.

Noul ambasador britanic păstrase legăturile de prietenie ale lui Sir Charles, dar nu-i dezvăluise lui Stanislav aproape nimic în afară de incident. Lui Bestujev i se retrăseseră drepturile și funcția; fusese interogat despre relația pe care o avea cu feldmareșalul Apraxin. De asemenea, fusese arestat și Bernardi, bijutierul care ducea scrisorile Ecaterinei lui Sir Charles și lui Stanislav, și Abadurov, tutorele rus al Ecaterinei.

Bătrânul spion fusese învins la propriul joc?

Simțeam o frică puternică, în timp ce mintea încerca să evalueze consecințele. Inima îmi bătea nebunește. Șuvalovii nu erau proști. Știau că sunt prietena Ecaterinei. Bernardi obișnuia să ducă și scrisorile mele.

Stanislav a continuat spunând că Ecaterina nu știe nimic despre cele întâmplate. A vrut s-o prevină chiar el, dar servitoarele ei îl informaseră că se află în compania marelui duce. În palatul temporar, camera marelui duce se afla lângă apartamentul imperial. Stanislav n-ar fi riscat să se ducă acolo în persoană. Nu voia să-i facă probleme Ecaterinei. Mi-a pus o hârtie împăturită în mână și mi-a închis degetele peste ea. Mâna lui era rece și umedă.

— Trebuie s-o previi, Barbara, m-a îndemnat. Grăbește-te, te

rog.

L-am rugat să aștepte vești la Ambasada Saxoniei.

Am strecurat bilețelul în buzunar. Daria mă chema din camera alăturată. În timp ce ne îndreptam spre ieșire, i-am făcut semn Mașei să se ocupe de ea.

Înainte să ne despărțim, Stanislav și-a pus o mână pe brațul meu.

— Spune-i Sofiei că în cele din urmă totul o să fie bine.

Mă plimbam pe coridor cu pași măsurați, încercând să-mi ascund propriile temeri. Mi-am adus aminte de disprețul arătat de Șuvalovi față de rapoartele lui Apraxin. „Lasă-i să vorbească“, îmi spusese Ecaterina. Greșea. Acum știam asta. Țarina asculta de Șuvalovi.

În timp ce mergeam pe coridor, treceam pe lângă tapiserii vechi, care înfățișau scene obișnuite de vânătoare: un cerb străpuns de o săgeată, un urs ridicat pe picioarele din spate, plin de sânge, încercând să se smulgă dintre câinii care-i săriseră la piept. Pe fereastră am văzut un sacagiu care rostogolea un butoi cu apă pe aleea curățată de zăpadă și fluiera un cântec vesel. O cerșetoare cu fața bandajată, cu două găuri în dreptul ochilor, aștepta răbdătoare în fața bucătăriei palatului pentru a-și primi porția de plăcinte râncede și de pâine uscată.

Mi-am adus aminte de fața cuprinsă de teroare a lui Madame Kluge, de țipetele ei puternice, de trupul ei flasc târât spre eșafod.

Când aveau să vină gărzile după mine? În zori, să nu vadă nimeni? Nimeni în afară de fetița mea.

Înainte să intru în apartamentul marelui duce, mi-am ciupit obrajii ca să dau puțină culoare feței pe care o zărisem în treacăt în oglinda bogat ornamentată.

Marea ducesă lua micul dejun împreună cu marele duce.

Documentele la care lucrau acopereau o parte din masă. La vederea mea, fața i s-a luminat.

— E Varenka, Petru! Ce surpriză plăcută.

— Ți-am spus eu că o să vină.

Marele duce și-a scuturat firimiturile de pe jiletca de mătase.

— Tocmai vorbeam despre petrecerea de nuntă a lui Lev Narîșkin. Știai că mama miresei a comandat douăzeci de butoaie de scoici?

— Douăzeci și cinci, a spus Ecaterina răzând.

M-am apropiat de ea. Când Petru i-a făcut semn unui lacheu să mai aducă niște cafea, i-am strecurat în mână bilețelul lui Stanislav.

— Iarăși mi s-au rupt ștrampii, s-a plâns Ecaterina și s-a aplecat, ascunzându-se sub masă de privirea soțului ei.

A despăturit bilețelul și l-a parcurs repede, apoi și l-a strecurat în jartieră. Fața i-a rămas neschimbată.

— Ce mai face Darenka, draga de ea? m-a întrebat. Vara asta o lași să stea cu mine în Oranienbaum? Spune-i că poate să mă ajute să am grijă de păsări. O să-i placă.

Servitorii mi-au adus și mie o farfurie. Doream blinii cu caviar? Castraveți cu miere? Nici urmă de grabă în vocea Ecaterinei, nicio undă de teamă.

Abia când am ajuns în camera ei, i-am văzut încheieturile albe ale degetelor, pumnii încleștați.

În ora care a urmat, în deplină liniște, i-am aruncat în foc hârtiile, toate hârtiile, indiferent cât de inofensive păreau: scrisori, rețete, pagini de jurnal, însemnări despre lecturi. A deschis pe rând toate sertarele și mi-a înmânat conținutul lor.

Am recunoscut scrisul lui Stanislav, dar mai ales pe cel al lui Sir Charles. Multe dintre scrisorile lui aveau câteva pagini. Ecaterina nu le distrusese, așa cum o îndemnasem.

„Cât de încet ard hârtiile“, mă gândeam cuprinsă de neliniște, în timp ce flăcările lingeau marginile foilor, iar cuvintele arse se făceau maronii, apoi negre, devenind flori de funingine pe care le-am spulberat apoi cu vătraiul, până când a rămas doar cenușa.

Am căzut de acord că planurile nu trebuie să se schimbe subit. Ecaterina și Petru se vor duce la nunta lui Narîșkin. Lui Stanislav nu i se va trimite nicio scrisoare. Doar un mesaj pe care i-l voi transmite personal, cu maximă discreție: „Să nu vorbești, orice-ar fi.“ Trebuia să nege totul, până când ea avea să afle mai multe; până când ea avea să-l cheme lângă ea.

— Spune-i că nu are cum să mă ajute. Spune-i să nu facă nimic fără încuviințarea mea. Spune-i să aibă încredere în mine, Varenka.

M-am grăbit să ajung în Dormitorul Imperial. Mi s-a părut că străjerul aflat în fața ușii îmi aruncase o privire absentă, dar iritată, ca și cum s-ar fi chinuit să-și aducă aminte cine sunt.

Am încercat să nu-i acord nicio atenție.

Cameristele m-au informat că țarina fusese plecată toată ziua și că luase și copilul cu ea. Era însoțită de Ivan Ivanovici Șuvalov. Mai mult de atât nu puteau să-mi spună.

Așteptând întoarcerea țarinei, nu-mi găseam astâmpărul. Cuprinsă de neliniște, am poruncit curățarea minuțioasă a șemineului din Dormitorul Imperial. Am trimis un lacheu să strângă covoarele și să le bată afară, în zăpadă.

Mă rugam ca țarina să mă lase să stau cu ea în acea noapte, ca s-o amăgesc cu poveștile mele. Aveam să-i spun povestea unei femei de pe strada Moskovskaia, ai cărei sâni umflați se mișoraseră – tumoarea urâtă dispăruse după ce Ksenia cea binecuvântată o atinsese. Aveam să-i povestesc că aceeași Ksenia, care dăduse săracilor tot ce avusese, umbla desculță pe străzile orașului, îmbrăcată în zdrențe. Apoi urma să menționez

numele lui Bestujev și să studiez fața Elisabetei, încercând să-i interpretez încruntarea.

Dar țarina nu s-a întors. Seara, una dintre doamnele ei de onoare a trecut să ia pieptenii și periile de păr. Le-am aranjat pe o tavă de argint, punând lângă ele un borcan din crema preferată a Elisabetei împotriva răcelii. Domnișoara de onoare a luat tava și a spus că țarina avea să-și petreacă noaptea în apartamentul contelui Șuvalov.

După ce a plecat, m-am așezat în fața măsuței de toaletă a țarinei. Îmi simțeam trupul greu, ca de piatră. Din oglinda cu ramă de aur mă privea un chip sălbatic și ciudat. Rochia mea neagră de doliu era pătată pe alocuri de cenușa căminului.

M-am gândit la cancelar, închis într-o cameră, răspunzând sau refuzând să răspundă la întrebări. M-am gândit la calmul afișat de Ecaterina și la pumnii ei încleștați.

Când m-am ridicat, scaunul a gemut sub mine.

M-am întors în grabă în apartamentul meu, pe coridoarele lungi ale palatului temporar. Silueta mea înveșmântată în negru se reflecta în oglinzi, în timp ce treceam pe lângă ele.

Unele zvonuri erau ridicole, altele erau plauzibile. Acuzațiile erau vagi, dar serioase: denaturarea ordinelor imperiale, uneltirea cu dușmanul, trădare. Cele mai grave susțineau că Bestujev îi poruncise generalului Apraxin să oprească atacul împotriva regelui Prusiei. Cineva îl auzise spunând că țarina mai are numai câteva săptămâni de trăit, că viitorul Rusiei depinde numai de tânărul cuplu.

În funcție de vocea căreia-i dădeai crezare, cancelarul acționase la cererea Ecaterinei, sau mânat de propriile convingeri. A fost torturat, sau n-a fost torturat. S-au găsit documente incriminatorii, sau nu s-a găsit nimic. A mărturisit, sau a susținut cu tărie că este nevinovat.

Zvonurile deveneau din ce în ce mai fanteziste, dar alte

arestări n-au mai avut loc.

Nu aveam altă opțiune decât să considerăm acea perioadă una de încercare.

Eram ținuți sub observație. Trebuia să ne jucăm rolurile.

Stanislav stătea acasă, pretinzând că este bolnav. Ecaterina și Petru s-au dus la nunta lui Lev Narîșkin, unde ea a râs din toată inima când contele Nebalsin s-a bucurat că nu mai trebuie să-i plătească lui Bernardi pentru colierul pe care bijutierul i-l livrase cu o zi înainte de a fi arestat.

Țarina s-a întors în Dormitorul Imperial două nopți mai târziu. N-a dat nicio atenție covoarelor curate. Nu m-a chemat să-i masez picioarele. Odată cu venirea serii, m-a trimis înapoi în apartamentul meu.

De atunci înainte, în timpul nopții avea să stea cu ea contesa Șuvalova.

Mi-am văzut de îndatoririle zilnice; adormeam cu fetița mea în brațe în fiecare noapte. Atunci când mă întâlneam cu marea ducesă, aveam conversații scurte și banale. O săptămână mai târziu, am văzut-o pe coridor cu una dintre doamnele ei de onoare. Când am trecut pe lângă ea, mi-a șoptit:

— Nu-i chiar așa de rău cum am crezut, Varenka.

M-am oprit.

Ecaterina i-a făcut semn servitoarei să înainteze.

Veștile erau vagi, dar uneori și ele pot aduce liniște în suflet.

Ecaterina l-a întrebat pe prințul Trubețkoi, Procuratorul General însărcinat cu elucidarea cazului, care sunt capetele de acuzație ridicate împotriva cancelarului. Bătrânul prinț avea o slăbiciune pentru marea ducesă de când aflase că Ecaterina plânsese moartea fiului său cel mai mic, ucis la Gross-Jägersdorf.

— Șuvalovii au ordonat arestarea lui Bestujev. Acum trebuie să aflu de ce, i-a spus.

Mesajul de la cancelar a venit ascuns într-o cutie cu tutun. Mesagerul care l-a adus a insistat să i-l dea personal marii ducese. Ea nu era în cameră, și el n-a vrut să le întrebe pe doamnele ei de onoare unde ar putea să fie. Persoana care îi încredințase bilețelul menționase numele meu, așa că a venit la mine.

L-am condus în capela palatului. Ecaterina se închina în fața icoanei Fecioarei din Kazan, atingând pământul cu degetele de la mâna dreaptă, în stil ortodox.

Mesagerul i-a dat cutia. Imediat ce a plecat, a deschis cutia și a scos un bilețel din capacul dublu, citindu-l în grabă.

Fața i s-a destins.

— Cancelarul a reușit să-și ardă toate hârtiile înainte să vină să-l aresteze, Varenka, a murmurat. Șuvalovii n-au nimic în afară de bârfe.

A făcut bilețelul sul și a aprins cu el o lumânare, în semn de recunoștință pentru favoarea care i se făcuse.

Am dat din cap, dar nu am reușit să-mi ascund zâmbetul. În dormitorul Elisabetei, bârfele aveau o putere foarte mare.

— Înveselește-te, Varenka.

Ecaterina mi-a strâns mâna.

— Acum știu ce trebuie să fac.

În acea seară, toți cei care treceau pe lângă apartamentul marii ducese, puteau să audă plânsetul ei sfâșietor. Doamnele ei de onoare veneau și plecau, aducând laudanum și săruri aromate. Se spunea că marea ducesă a leșinat. Marea ducesă a cerut să-și vadă duhovnicul.

Când Părintele Semion a venit s-o vadă, Ecaterina a spus printre suspine că cineva încearcă să-i distrugă reputația, cineva încearcă să semene discordie între ea și Înălțimea Sa, Binefăcătoarea Ei.

Vocea i-a tremurat, apoi s-a curmat:

— De-ar putea să mă audă acum Majestatea Sa... Nu pot să mai trăiesc așa... Vreau să adorm îngropată în nămeți... Am auzit că nu doare dacă mori de frig.

Părintele Semion a făcut semnul crucii deasupra ei, apoi a ieșit din încăpere și le-a poruncit doamnelor de onoare să se roage pentru marea ducesă.

La miezul nopții, în data de 13 aprilie, la o lună după ce Bestujev a fost arestat, am aflat că țarina își eliberase din funcție doamnele de onoare și servitoarele.

M-am gândit la Ecaterina, care era pe punctul de a fi chemată. M-am gândit la puterea pe care o au bârfele. M-am uitat la tavan. Tâmplarii nu fuseseră meticuloși nici în apartamentul țarinei. După canicula verii, crăpăturile dintre scânduri se lărgiseră. Prin ferestrele podului, luna lumina suficient încât să pot vedea pe unde calc.

Pe coridorul de serviciu, am înmuiat o batistă într-o găleată cu apă. Apoi mi-am scos pantofii și am urcat treptele înguste ce duceau spre pod.

Mi-am acoperit nasul cu batista udă, ca să nu strănut, și m-am întins pe podeaua plină de praf. Nu m-am mișcat. Puteam să văd dedesubt tăblia de marmură a mesei, luminată de două candelabre, iar între ele, hârtii desfăcute pe masă. Țarina stătea în fotoliul ei. Ținea un evantai în mână. Puteam să-mi dau seama că mai este cineva în încăpere. În întuneric, în spatele paravanelor aduse special pentru ocazie, se târau siluete întunecate. „Să fie vreun Șuvalov?“ am încercat să ghicesc. „Marele duce?“

N-a trebuit să aștept prea mult. Ușa s-a deschis, iar străjerul a anunțat sosirea marii ducese.

Înainte ca marea ducesă să aibă timp să-și rostească în grabă complimentele, Elisabeta i-a arătat hârtiile desfășurate pe masă.

— Ce ai de zis despre astea? a întrebat-o.

Ecaterina a făcut un pas spre masă. Fustele i-au foșnit.

— Astea sunt scrisorile mele, a răspuns o clipă mai târziu.

În vocea ei nu se simțea nici ezitare, nici teamă.

— Adresate cui?

— Generalului Apraxin.

— Nu ai niciun drept să-i trimiți scrisori generalului meu. Îți interzic în mod clar să-ți bați capul cu politica.

— N-am făcut decât să-l felicit pe general pentru victoria obținută, Majestatea Voastră. I-am urat o campanie fructuoasă.

— Bestujev spune că mai sunt și alte scrisori.

— Cancelarul se înșală. Alte scrisori nu i-am trimis.

— Crezi că ar trebui să-l torturez pentru că minte?

— Dacă Majestatea Voastră dorește.

Mi-am ținut respirația. În pivnițele Cancelariei Secrete se găseau multe căi de a smulge o mărturisire. Unul dintre Șuvalovi, care se afla la conducerea acelei instituții, se lăuda cu lovituri care nu lasă urme pe piele. Elisabeta putea să ordone, dacă voia, ca Ecaterina să fie și ea torturată. Putea, așa cum procedase cândva Petru cel Mare cu fiul său, să smulgă cnutul din mâna călăului și să dea chiar ea primele lovituri.

În spatele unui paravan, cineva s-a mișcat.

Am auzit vocea lui Petru.

— N-o credeți, Majestatea Voastră. Știe să denatureze adevărul și să-i facă pe toți să creadă că are dreptate.

Deci fusese chemat și marele duce. Ce îi promiseseră Șuvalovii *lui*? Că va obține o victorie în fața soției lui? O victorie care simțea că îi scapă printre degete?

Marele duce a ieșit din ascunzătoare. Mișcările îi erau spasmodice, agitate.

— *Elle est mechante*, a bâiguit și a bătut din picior.

Susținea că soția lui este meschină și înșelătoare.

Ecaterina a căzut în genunchi.

— V-am supărat, Binefăcătoarea mea. L-am supărat pe marele duce, soțul meu. Înălțimea Voastră poate să constate asta și singură. Aici nu mă mai așteaptă nimic. Niciun curtean de la această curte nu-mi mai vorbește. Nimeni nu are încredere în mine. Tot ce fac este greșit. În fiecare zi mă rog pentru sănătatea Majestății Voastre și pentru sănătatea copilașilor mei. Mă rog pentru victoria Rusiei în acest război. Nu știu cum altfel aș putea să fiu pe plac Înălțimii Voastre și soțului meu. Lăsați-mă să mă întorc la familia mea. Lăsați-mă să fac ceva bun cu viața care mi-a mai rămas.

Oare impulsivitatea și neîndemânarea lui Petru au înclinat balanța? Sau gestul suprem, de renunțare, al Ecaterinei, gest căruia Elisabeta nu putea niciodată să-i reziste?

Vocea țarinei s-a înmuiat.

— Cum aș putea să te trimit înapoi? Din ce-o să trăiești?

— Din puținul pe care familia mea mi-l poate da. Nu am nevoi prea mari. Aici nu mă mai așteaptă nimic.

— Ai doi copii.

— Copiii mei sunt în mâini bune, Majestatea Voastră. Oricum, nu mi se îngăduie să-i văd. Vă rog să mă lăsați să plec. Ar fi cea mai bună soluție pentru mine.

— Nu pleci nicăieri. Asta e casa ta.

Petru gemea neîncrezător. Podeaua scârțâia sub pașii lui târșâiți. „S-a terminat“, mă gândeam în timp ce o priveam pe țarină făcându-i semn Ecaterinei să se ridice, apoi întinzându-i mâna ca să i-o sărute. Ecaterina câștigase. Avea să fie iar binevenită în Dormitorul Imperial, invitată la serate și la partide de cărți.

În spatele paravanului, cineva a încercat să-și înăbușe tusea.

— Poți să-ți vezi copiii... a spus Elisabeta, apoi a făcut o

pauză, încercând să pună o stavilă generozității. O dată la două zile.

Sufletul liniștit e ușor de distras. Am observat praful de pe mâneci, mi-am simțit mâna amorțită de frig. Am auzit ceva mișcându-se, furișându-se pe lângă perete, pe sub cearșafurile albe atârnate pe sfori ca niște melci uriași.

Marelui duce i s-a făcut semn să plece. Sub mine, Ecaterina îi explica ceva țarinei, dar nu puteam să-i deslușesc cuvintele. O dată sau de două ori mi s-a părut că a rostit numele lui Stanislav.

De fiecare dată, țarina a izbucnit în râs.

A chemat-o de multe ori noaptea în Dormitorul Imperial – erau chemări neașteptate, urgente și imprevizibile. Elisabetei nu-i plăcea să-și anunțe intențiile din timp. Avea încredere în lacrimi, în confesiuni la lumina lumânărilor, în cei care jurau pe sfânta icoană.

Ecaterina s-a obișnuit să doarmă îmbrăcată, cu pantofii pregătiți lângă pat și un lighean cu apă rece ca să-și alunge somnul.

N-am îndrăznit să mă mai urc în pod. Nici n-am căutat compania Ecaterinei în zilele care au urmat, dar când se întâmpla să o văd, părea calmă și serioasă. Nu vorbeam despre nimic altceva în afară de copiii noștri și de cărți, deși îl menționa și pe Sir Charles. Nu-i scrisese. Aflase că ajunsese la Londra dintr-o scrisoare de mulțumire trimisă de fiica lui. Darurile pe care marea ducesă a Rusiei i le trimisese lui Lady Essex prin tatălui ei erau splendide, iar ea se arătase foarte recunoscătoare când le primise. Îi scrisese că Sir Charles nu se simte bine, fiind cam epuizat după lunga călătorie și incapabil să țină pana în mână.

Nici eu, nici ea n-am menționat numele lui Stanislav.

Nu știam dacă Stanislav încercase s-o vadă sau măcar să-i

trimită pe furiș o scrisoare. Odată, când am trecut pe lângă Ambasada Saxoniei, mi s-a părut că îl văd la o fereastră de la etaj. Am oprit trăsura și i-am spus birjarului să aștepte, crezând că Stanislav va trimite un servitor după mine, dar nu a venit nimeni.

Am fost din nou chemată în Dormitorul Imperial să masez picioarele Elisabetei. Mi-am spus că ăsta este un semn bun. După ce îi relatam țarinei cele mai bune bârfe de la palat, o desfătam cu zvonurile străzii. Soarta cancelarului era sursa celor mai nebunești speculații. Era un spion prusac plătit de Frederic? Un lingușitor al britanicilor? Un curtean bătrân, trecut de floarea vârstei, care încerca să forțeze mâna țarinei?

Țarina abia mă asculta. „Nu-s atât de umflate pe cât ar fi sperat el“, spunea privirea ei batjocoritoare, în timp ce-și învârtea inelele de pe degete. Și-a scos apoi un inel de smarald, ținându-l în palmă ca pe un zar, gata să fie aruncat.

Într-o zi mi-a poruncit să stau lângă fereastră și să-i spun ce văd. Gărzile Palatului mărșăluiau în formație. O trăsură trecea în grabă.

— Nimic altceva?

— Nimic, Înălțimea Voastră.

Câteodată mi se părea că nu suntem singure, că în spatele unuia dintre paravanele care se aflau de ceva vreme în dormitor se ascunde cineva și ascultă tot ce spunem. Dar n-am văzut niciodată pe nimeni.

În scurt timp, veștile de pe frontul prusac au înlocuit zvonurile despre soarta cancelarului. După ce Apraxin fusese arestat, soldații ruși au început să-i învingă iar pe prusaci, demonstrând în fața întregii Europe că Rusia nu trebuie ignorată.

Ecaterina era din nou în grațiile Elisabetei, și curtea se conforma noi situații. Plecăciunile care îi erau adresate

deveniseră mai adânci, zâmbetele erau mai largi, cei care o întrebau de sănătate își ridicau vocea ca să-i audă toată lumea.

La începutul lui mai, într-o dimineață liniștită și gri, am intrat în camera ei. Frigul neașteptat din acea zi vestea ruperea gheții de pe lacul Ladoga. În câteva zile, întregul oraș avea să iasă ca să vadă sloiurile de gheață lovindu-se unele de altele zgomotos, înghesuindu-se în drum spre mare.

Ecaterina îl ținea pe Bijou în brațe, lăsându-l să-i lingă mâinile. Bătrânul și credinciosul Bijou șuiera, mirosea urât și era tot mai nesigur pe picioare.

Avea vești proaste.

Două scrisori de-ale lui Stanislav fuseseră găsite printre hârtiile fostului cancelar. Erau scrisori oficiale, insignifiante, dar îi reamintiseră țarinei de insistența cu care cancelarul Bestujev îi ceruse ca Poniatowski să fie adus înapoi la Sankt Petersburg în calitate de agent diplomatic al Saxoniei.

Lui Stanislav i se poruncise să plece.

— Când? am întrebat.

— Înainte de sfârșitul lui august.

— N-ar putea să demisioneze din funcție și să rămână? am întrebat, știind că era imposibil.

În gândul meu începusem deja să-l numesc „bietul Stanislav“.

Ecaterina s-a uitat la mine fără să mă vadă și l-a pus jos pe Bijou, lăsându-l să se așeze pe perna lui de catifea.

Și-acum pot să aud vocea ei, repezită și cumva rigidă, ca și cum repetase acea replică atât mult timp încât se plictisise de ea.

— Țarina nu poate să facă altfel, Varenka. Țarina trebuie să se gândească la viitor.

Primăvara, stucaturile noi care împodobeau tavanul noului Palat de Iarnă au început să se sfărâme, așa că trebuia înlocuite.

Mult promisa mutare a fost amânată încă o dată. Țarina era furioasă. Rastrelli a fost declarat „un mincinos incompetent“, iar muncitorii lui au fost numiți „o șleahtă de hoți ordinari“. A trebuit să pășim în vârful picioarelor în preajma ei săptămâni întregi și să fim atenți la fiecare vorbă pe care o rostea. Ecaterina și Petru s-au simțit ușurați când a venit vremea să se mute în palatul lor din Oranienbaum pe timpul verii. Eu însă n-am fost la fel de norocoasă. Când țarina a plecat spre Țarskoe Selo, mi s-a poruncit s-o însoțesc.

Urmările căderii lui Bestujev au fost simțite în Sankt Petersburg o vreme, chiar dacă interogatoriul n-a dat niciun rezultat. Bestujev n-a fost torturat. „Ar fi spus mai multe decât s-ar fi dorit“, spuneau gurile rele.

Interogarea lui Apraxin a durat câteva luni bune, dar, deși nu s-a putut dovedi că trădase cauza rușilor, nu a fost achitat. Suspiciunile iscate în jurul lui au fost lăsate să circule. Apoi, la începutul lui august, feldmareșalul a avut un infarct. Bestujev a fost îndepărtat din funcție și a fost exilat pe moșia sa de la țară. Nu avea voie să contacteze pe nimeni din capitală.

A părăsit Sankt Petersburgul în a doua săptămână a lunii august. Nimeni n-a îndrăznit să-și ia la revedere de la el. Numele lui avea să nu mai fie niciodată menționat în prezența Elisabetei. Nu era prima exilare de acel fel. Și nici n-avea să fie ultima.

După câteva amânări puse pe seama bolii, în a treia săptămână din august, trimisul plenipotențiar al Saxoniei și-a prezentat raportul final în fața țarinei, la Țarskoe Selo, și și-a arătat recunoștința profundă față de ospitalitatea rusească.

Țarina i-a dăruit contelui Poniatowski o cutie de tutun cu portretul ei pe capac, presărat cu safire și rubine, și i-a urat drum bun. În aceeași zi, Stanislav s-a dus la Peterhof. Ecaterina a plecat pe furiș de la Oranienbaum, ca să mai petreacă un timp

cu el. Au stat lângă mare, în Pavilionul Monplaisir. Singuri.

L-am văzut pe contele Poniatowski la Ambasada Saxoniei din Sankt Petersburg, în dimineața zilei în care a plecat.

Era ultima zi din luna august. Ziua promitea să fie frumoasă, în ciuda răcorii aduse de vântul care bătea din nord. În curtea Ambasadei Saxoniei, doi servitori verificau curelele care țineau cuferele și lăzile. Un altul întindea un pled peste bancheta trăsurii.

Am trecut de ei și am intrat în clădire.

Stanislav mă aștepta în salon. Portretul lui Augustus al II-lea era în locul lui obișnuit, dar pete mai întunecate de culoare marcau locurile în care se aflaseră tablourile din colecția lui Stanislav.

— Nu așa-mi imaginam plecarea, a spus.

— Nu, i-am răspuns, luptându-mă cu impulsul de a-mi pune mâna pe fruntea lui, așa cum făceam când voiam să văd dacă Daria are febră.

Purta cămașa de batist pe care i-o dăruise Ecaterina când se întorsese din Polonia în decembrie. Avea brodată litera S pe guler. Nimeni altcineva nu-i mai spunea Sofia.

Îi adusesem cadouri: un coș plin cu borcanele de dulceață ale Mașei și un desen făcut de Daria pentru el – o pisică îmbrăcată în catifea, făcând o plecăciune în fața unei regine.

— Spune-i Dariei că o să-l pun într-o ramă de aur când ajung în Varșovia.

Vocea lui Stanislav era încordată.

— O să-i spun.

— O să mă întorc, Barbara. O să fiu lângă ea atunci când o să aibă cea mai mare nevoie de mine. Să n-o lași să uite asta, te rog.

L-am condus până în curte. Caii au nechezat când l-au văzut. Avea o bucată de măr pentru fiecare.

Ușa trăsurii era deschisă, iar scara coborâtă.

„Cum ai putea s-o ajuți?“ mi-am spus. „Ce poți să faci pentru ea? Ce să facă ea cu dragostea ta? Du-te. O să-i fie mai ușor dacă n-o să fii în preajmă.“

Stanislav a pus piciorul pe scara trăsurii – îi vedeam vârful lustruit al cizmei negre, ornamentat cu fir de argint. Am observat că în trăsură era un cufăr deschis, plin de cărți, pentru lunga călătorie care-l aștepta.

Până la urmă n-a mai putut să se abțină. Unele gânduri sunt ca niște măsele dureroase pe care le tot atingi cu limba.

— Ea vrea să mă întorc, nu-i așa?

— Da, am mințit.

Nu era treaba mea să dezvălui intențiile Ecaterinei.

— O să-mi dai de știre dacă se schimbă ceva?

— Desigur.

Am așteptat până când trăsura s-a pus în mișcare și a ieșit în strada aglomerată, apoi m-am îndreptat spre palat. M-am gândit că n-o să-l mai revăd niciodată. Nimic altceva – niciun alt viitor – nu părea să aibă sens.

Pe străzile Petersburgului, cerșetorii care cântau balade de război și cântece simple își umpleau buzunarele cu monede. „Bătrânul Friți, care și-a pierdut mințile. Nu poate să-i bată pe ruși, asta spun cărțile.“ În piața tătarilor, negustorii vindeau tablouri pe care nici nu se uscase bine vopseaua, cu scene de război în care zăreau noii eroi de război în miniatură – în 1758, odată cu venirea toamnei, Grigori Orlov se număra printre ei. Un erou căzut în timpul bătăliei de la Zorndorf.

— Orlov? a întrebat țarina. E chipeș?

— Da, Înălțimea Voastră.

— Și înalt?

— Da.

— Un erou?

Războiul nu se terminase încă, dar cariera Orlovilor în cadrul armatei rusești se dovedise a fi o dezamăgire. „E în continuare locotenent, cu toate că alții au fost deja avansați în grad și au devenit maiori și colonei“, îmi spusese Alexei, fratele lui, cu amărăciune în glas, când îmi făcuse o vizită la palat. „Se ascunde de creditori și își linge rănile.“ Îi expirase mandatul și fusese nevoit să se întoarcă la Petersburg, la regimentul Izmailovski. N-avea să încerce să mai obțină unul. Se întorsese să-și reia obligațiile de la palat.

— Locotenentul Orlov l-a capturat pe aghiotantul regelui, i-am spus țarinei. A refuzat să părăsească câmpul de luptă, în ciuda celor șaptesprezece răni provocate de sabie. Dar apoi a izbucnit un scandal.

— Ce-a făcut vulturul nostru?

— A sedus-o pe amanta comandantului său, prințesa Kurakina. A fugit cu ea, dar apoi și-a pierdut toți banii la jocurile de noroc, și prințesa s-a întors la părinții ei. Fratele lui a fost nevoit să-i plătească datoriile.

— Povestește-mi mai multe, a spus țarina, izbucnind în râs.

— E un soldat tânăr și nesăbuit, atât de puternic încât poate să oprească un cal nărăvaș cu mâna goală. Toți ochii strălucesc de bucurie când intră într-o încăpere și sunt umbriți de groază atunci când pleacă.

Era exact ceea ce voia să audă țarina despre un bărbat.

— Dă-i asta.

Elisabeta și-a scos un mic inel de pe deget și mi l-a dat. Am remarcat că rubinul de pe inel nu valora mai mult de două sute de ruble – generozitatea limitată a țarinei.

„În armata rusă nu se avansează prin merite“, îmi spusese Alexei. „Se face fie printr-un favor, fie prin mită.“

10

1759-1761

În dimineața zilei de 8 martie, marea ducesă Ana Petrovna s-a trezit cu țipând asurzitor. N-a vrut la sân. N-a vrut să se oprească din plâns când doicile au ridicat-o și au legănat-o, iar când au pus-o înapoi în leagăn, a început să dea din brațe și din picioare ca o gâză căzută pe spate.

Avea un an și trei luni.

Țarina a venit în grabă în odaia copilului, dar nici cântecul ei de leagăn preferat nu a reușit s-o liniștească mai mult de câteva clipe – o pauză dureroasă între două hohote de plâns. Doctorul a cerut să i se aducă ceai de mușețel, dar copilul a vomitat tot ceaiul. Ochii îi erau sticloși din cauza febrei. Se scărpina până la sânge; fața îi era plină de răni deschise.

Când pisica din odaia copilului a început să țipe, țarina a ordonat să fie verificată toată camera. Nu s-a găsit nimic – nici oase, nici gheme de păr –, dar una dintre doici a început să plângă și a recunoscut că visase un șarpe înghițind o broască. Broasca încerca să se agațe cu lăbuțele de orice reușea să apuce – un băț, o creangă –, dar șarpele nu voia să-i dea drumul.

Țarina o privea uimită pe doică, trăgându-se de mânecă; fața i s-a crispat, plină de groază.

Ploaia bătea-n fereastră. Apa se scurgea prin cadrul crăpat

al ferestrei, pătând tapetul alb. Mă gândeam la Ecaterina, care se afla la Oranienbaum, făcându-și planuri pentru noua ei grădină, pregătindu-se pentru mutarea la țară a tinerilor, ce avea loc în fiecare an. În liniștea cenușie, am văzut mânuța Anei zvâcnind – degetele ei micuțe se încleștau și se descleștau.

— Trimite pe cineva s-o aducă pe marea ducesă, Varvara, am auzit vocea încordată a Elisabetei. Spune-i să se grăbească.

Nu-mi amintesc foarte bine ce s-a întâmplat apoi. Probabil că m-am grăbit să ajung în camera gărzilor, căci îmi amintesc ușurarea pe care am simțit-o când am recunoscut fața brăzdată de o cicatrice a lui Alexei Orlov. Era o senzație atât de amețitoare de ușurare, aproape de bucurie, de parcă un singur om putea să oprească moartea, de parcă un singur om putea să îndrepte lucrurile. Probabil că am îngăimat ceva incoerent, pentru că m-a rugat să repet ce spusesem, ca să priceapă.

— Mesager, îmi aduc aminte că am zis, repede.

— Mă duc chiar acum, s-a oferit Alexei Orlov.

A mai spus ceva, dar mi se părea că buzele i se mișcă fără să scoată vreun sunet. M-am lăsat pe pieptul lui și am început să plâng.

Când m-am întors în odaia copilului, țarina stătea lângă leagăn, înmuia bucăți de pânză în apă rece ca gheața pe care le punea pe fruntea micuței Ana și îi dădea să miroasă ulei de trandafir. Legăna încet pătuțul. I-a promis îngerașului ei că-i dă un diamant mare cât ochii ei dacă se face bine.

Copilul n-a dat niciun semn că ar fi auzit-o.

Doicile și doamnele de onoare se rugau în fața icoanei Fecioarei din Kazan. M-am alăturat și eu lor.

Ana a murit trei ore mai târziu. A închis ochii pentru totdeauna înainte ca Ecaterina să intre în odaie, cu mantaua udată de ploaie. Nu era nevoie de cuvinte. Marea ducesă s-a uitat la fața împietrită a țarinei și a început să plângă.

Se apropiau zorile când am trecut din nou prin fața camerei gărzilor. Înăuntru, Alexei Orlov măsura în lung și-n lat încăperea; trupul lui masiv era rigid din cauza tensiunii acumulate. Alți trei străjeri stăteau înghesuiți pe o bancă de lemn, uitându-se la furia descătușată a lui Orlov.

M-am sprijinit de cadrul ușii; ochii îmi ardeau din cauza plânsului și a orelor nedormite, petrecute în rugăciune.

Alexei a venit clătinându-se spre mine. Am simțit că podeaua tremură. I-am simțit mirosul acru, înțepător al transpirației. Mi-a venit în minte o istorioară, o veche poveste despre familia Orlov pe care o auzisem odată. Bunicul lui Alexei, condamnat la moarte pentru un act de rebeliune, pășește pe eșafod și lovește cu piciorul capul celui care fusese executat înaintea lui, ca să-și facă loc. Petru cel Mare îl grațiază.

— Trebuia să fie chemată mai devreme. Cine ține mama departe de copilul ei în asemenea momente, Varvara Nikolaevna?

Privirea mi-a zăbovit pe cicatricea care-i traversa obrazul, pe gulerul descheiat al tunicii, pe pumnii lui încleștați. Preț de o clipă, am tânjit și eu după o lume mai simplă, în care toate relele pot fi răzbunate. Ochi pentru ochi – rapid și sigur.

— Am convins-o pe marea ducesă să renunțe la trăsură și să pună șaua pe un cal. Am biciuit calul până la sânge. Și tot am ajuns prea târziu.

Am simțit ceva mișcându-se în spatele meu, la capătul coridorului. O servitoare care încerca să afle secretele dimineții? Mi-am dus un deget la buze.

— Nu mi-e frică, și-a ridicat Alexei vocea.

În cameră, unul dintre străjeri a zâmbit. Un altul a bătut din palme.

— Trebuie să plec, i-am spus.

Îmi simțeam inima grea. Imaginea feței de ceară a Anei îmi

stăruia în fața ochilor. Ce copil perfect era! Simțeam nevoia să-mi țin fetița în brațe. Dar înainte să apuc să fac vreun pas, Alexei Orlov m-a prins de manșeta mânecii.

— Marea ducesă are mulți prieteni, Varvara Nikolaevna. Te rog să-i aduci la cunoștință lucrul ăsta.

Fata Ecaterinei și a lui Stanislav a fost îngropată în Mănăstirea Alexander Nevski, care fusese dăruită poporului rus de Petru cel Mare. Țarina a asistat la ceremonia de înmormântare într-o rochie simplă de tafta neagră, fără bijuterii. Doi dintre cei mai puternici lachei stăteau lângă ea s-o sprijine în caz că se clatină.

Ecaterina își ascunsese fața în spatele unui văl gros, negru. L-a ridicat o singură dată, când a sărutat mâna rece a Anei, înainte ca preotul să închidă capacul micului coșciug. După înmormântare a rămas tăcută și gânditoare, absorbită de propria durere. Am încercat s-o consolez, dar nimic nu putea să-i risipească amărăciunea din suflet.

În săptămânile care au urmat de la moartea Anei, veștile proaste n-au încetat să vină. Întâi a sosit o scrisoare de la Paris care o informa pe marea ducesă că prințesa Johanna murise. Ecaterina corespondase cu mama ei în ultima vreme, așadar știa că era bolnavă și că avea datorii din ce în ce mai mari; cu toate astea, vestea a fost o lovitură neașteptată.

Apoi o altă scrisoare, dar de la Londra, anunța moartea lui Sir Charles Hanbury-Williams. „Iubitul meu tată“, scria fiica lui, „nu și-a mai găsit liniștea după ce s-a întors din Rusia. Nimic din ce-i oferea viața de aici nu putea să-l satisfacă; nimic nu se compara cu ceea ce lăsase în urmă.“ Bârfele din anticamere erau mai puțin rezervate – „O minte răvășită“, am auzit, „confuzie provocată de sifilis... a atacat o actriță cu un cuțit.“

„Vechile speranțe au murit“, mi-am spus. A fost dureros, dar necesar – ca un purgativ, ca lăsarea de sânge. Dar numai așa

putea să înceapă vindecarea.

După înmormântarea Anei, Monsieur Rastrelli a poruncit să fie atârnate perdele groase de canava, ca să acopere părțile neterminate ale Palatului de Iarnă. Zi și noapte, muncitorii lui zugrăveau, montau draperii și mutau mobile. Sobele erau umplute cu lemne până la refuz, ca să se usuce mai repede vopseaua. Când țarina a fost chemată să-și vadă noul dormitor, doar un ușor miros de var mai amintea de agitația care domnise în acel loc cu numai câteva ore în urmă.

— Iată, Înălțimea Voastră. O bijuterie demnă de dumneavoastră și de noua Rusie. Fie ca acest loc să vă aducă bucurii veșnice.

În sala mică de bal, așteptau încă sculpturi îngrămădite și acoperite cu pânză groasă. În zona în care aveau să fie camerele servitorilor, tâmplarii depozitau scânduri și geamuri. Dar Monsieur Rastrelli avusese grijă ca țarina să-și îndrepte privirea spre neprețuita podea de lemn, pereții poleiți cu aur și tapițeria rubinie.

Țarina i-a zâmbit stins arhitectului.

„Nu mai e mult“, mi-am spus.

Respira greu, iar fiecare gură de aer îi provoca durere. Mâinile îi erau prea umflate ca să mai poarte inelele preferate. Picioarele nu-i acceptau nici cele mai confortabile încălțări.

Când țarina s-a mutat în noul ei apartament, dintre cele douăsprezece doamne de onoare numai cinci au urmat-o. Cameristele dormeau în alcov, pe paturi de campanie. Toți ceilalți părăseau Palatul de Iarnă când își încheiau tura.

În marele dormitor, patul imperial părea mic – un vapor în derivă pe mare.

Când am știut că țarina Rusiei este pe moarte?

Să fi fost în 1761, de *Kanun*, o perioadă de post și de

rugăciune după gerul lunii ianuarie, când oamenii se pregătesc pentru Botezul Domnului? Cu o zi înainte, poslușnicii care îi slujeau pe călugării de la Mănăstirea Nevski au îndepărtat zăpada de pe râul înghețat și au tăiat un *Iordan* – o copcă în formă de cruce, în care credincioșii aveau să se arunce dezbrăcați, pentru a-și spăla păcatele.

— Tăcere! a strigat țarina când am încercat să o convingem să nu se ducă la *Iordan* în acel an.

Stătea în gerul aspru în timp ce clopotele băteau, iar călugării conduceau procesiunea spre copcă.

Din profil părea la fel de rigidă ca efigia ei ștanțată pe monede.

Unul câte unul, credincioșii ieșeau din măruntaiele înghețate ale Nevei, cu țurțuri în păr, și se alăturau tremurând celor care spuneau rugăciuni în cor. Înfofolită în blănuri, învelită în întuneric, Elisabeta Petrovna, fiica lui Petru cel Mare, a șoptit:

— Doamne, iartă greșelile mele, așa cum eu îi iert pe cei care mi-au greșit.

În preajma Masleniței – ultima săptămână înainte de Postul Mare, când carnea este interzisă, dar smântâna și untul sunt permise –, țarina nu mai reușea să doarmă.

Pisicile ei preferate, aduse din palatul temporar, stăteau întinse lângă ea pe pat, luându-i forma trupului, și torceau când le mângâia. Când Bronia a dat semn că este gestantă, Elisabeta a poruncit să i se pregătească o cutie lângă sobă.

În timpul nopții, în fiecare încăpere prin care trecea, trebuia să ardă tot timpul douăzeci de lumânări groase. Era lăsată rar singură – oaspeții, curtenii, amanții vechi și noi continuau să vină. Dacă îi dădea afară, una dintre doamnele de onoare era întotdeauna pregătită să le ia locul. Dacă flecăreala o obosea, cerea să vină cântăreții cazaci.

Pentru un timp, a existat speranța că noile remedii vor avea efect: rădăcinile de kalgan, care semănau cu un făt uman; apele minerale marțiene din Karelia, care vindecaseră cândva pântecul sterp al țarinei Ksenia; sau pietre din Shungit, negre și catifelate. Elisabeta a mestecat rădăcinile, a băut apa minerală și a ținut pietrele în mână. S-a rugat. În zilele în care se simțea mai bine, cerea să i se ajusteze o nouă rochie sau să-l vadă pe bijutierul curții. Își îngropa degetele în grămezi de pietre prețioase, mângâia inele și coliere, aducându-și aminte de petrecerile și balurile mascate la care le purtase.

Când au venit țigăncile și clarvăzătorii, țarina nu voia să mai audă nimic despre viitorul ei. Voia să știe însă care va fi destinul Țareviciului.

În vârstă de șapte ani, marele duce Paul era mic și fragil, dar nimeni nu îndrăznea să-i spună asta țarinei. Vizitele lui erau programate după-amiaza târziu, când ea se simțea mai plină de viață. Ochii lui cenușii alunecau peste lucrurile din încăpere, fără să se oprească la ceva anume. Câteodată voia să-și ducă degetul mare la buze, dar se răzgândea înainte ca mâna să-i ajungă la gură. Țarinei îi spunea „mătușico“, și fugea repede să se ascundă între brațele ei dacă îl speria ceva – o ușă trântită sau țipătul unei ciori.

Cărțile au fost scoase din învelitoarea de mătase neagră și așezate în semicercuri și în cruce.

— Scuipați în palmă și atingeți cartea asta, Înălțimea Voastră. Puneți o monedă pe aia de acolo. Ciocăniți în ea. Atingeți-o cu arătătorul.

Cărțile nu dădeau un răspuns clar. O țigancă îl vedea pe Paul însurat și cu copii; o alta îl vedea pornind într-o călătorie lungă, care avea să-i dezvăluie lucruri ascunse. De cele mai multe ori, cărțile nu arătau mai mult decât drumuri bifurcate, promisiuni nesigure, perioade pline de pericole.

— Ce fel de pericole? întreba Elisabeta.

— Pericole care vor trece, îi răspundeau cu prudență ghicitoarele.

Și eu îmi măsuram cuvintele.

Nu i-am spus țarinei că am găsit toți puii Broniei morți în cutia de lângă sobă. Servitoarea se jura că fuseseră în regulă în urmă cu câteva ore. „Doar unuia părea să-i curgă nasul“, a spus ea, plângând speriată.

Nu i-am spus țarinei că Ksenia cea Binecuvântată dispăruse. Birjarii nu au mai zărit silueta cocoșată, învești mântată în cârpe roșii și verzi, pe care obișnuia să le poarte de câte ori o luau cu trăsura. N-a mai fost văzută nici la intrarea în Biserica Apostolul Matei, și brutarii o așteptau degeaba cu chiflele ei preferate, presărate cu scorțișoară. Nimeni nu putea să spună unde dispăruse, până când un călugăr novice a zis că o văzuse pe câmpurile din afara orașului, făcându-și cruce și căzând în genunchi pentru rugăciune.

În schimb, îi povesteam despre miracole. I-am spus țarinei despre oamenii sfinți a căror atingere făcea tumorile să se resoarbă, despre călugări a căror binecuvântare curăța sângele, despre icoane sfinte a căror simplă prezență îi făcea pe paralitici să-și arunce cârjele, să se ridice din pat și să se îndepărteze plini de recunoștință. Mi-am spus că trebuie să-i fiu pe plac, așa cum fusesem dintotdeauna. Și de ce să n-o fac, având în vedere că nu m-a întrebat niciodată despre pisoii Broniei?

Apoi, într-o noapte fără lună, străbătută de vântul din nord, țarina mi-a poruncit să-i aduc hainele și jucăriile Anei. A sărutat faldurile rochițelor, a netezit dantela albă a cămășuței de botez, a ridicat păpușile pe rând și s-a uitat în ochii lor lipsiți de viață.

— Câteodată e atât de greu să înduri voința Domnului, Varvara, a spus.

Mi-am plecat fruntea în tăcere.

Țarina a rămas nemișcată câteva minute, cu mâinile împreunate, murmurând o rugăciune pentru cei morți.

M-am rugat și eu cu ea. M-am rugat pentru iertarea păcatelor mele și pentru sfârșitul vieții. M-am rugat pentru părinții mei, apoi m-am rugat pentru Egor. Am continuat să mă rog, până când țarina m-a rugat s-o ajut să se așeze în pat.

Curând, cuibărită între cele mai fine mătăsuri împărătești, Elisabeta părea să fi adormit. M-am ridicat să ies din cameră, dar am auzit o voce slabă, înfricoșătoare:

— Chiar nu contează că i-am cruțat viața? Nu e suficientă iertarea?

Mi-a luat câteva momente să înțeleg că se referea la Ivanușka, copilul țar pe care îl dezmoștenise cu douăzeci de ani în urmă. Prințul nebun, închis în celula lui, era încă în stare să tulbure somnul împărătesc.

În acele zile întunecate de primăvară a început *la revolution de palais* a Ecaterinei – mai întâi cu pași bine supravegheați, cu vorbe aruncate drept momeală, cu vizite neașteptate care se terminau cu degetul la buze, un îndemn de a păstra tăcerea.

Marele duce a revendicat fostul apartament imperial din palatul temporar. Acolo unde fusese amplasat cândva patul Elisabetei, și-a instalat o machetă a bătăliei de la Zorndorf, pentru care *Das Fräulein* făcuse din *papier-mâché* copacii și colibele țăranilor, respectând cu strictețe modelele din realitate.

— O victorie rusească destul de controversată, îi informa marele duce pe oaspeți, frecându-și mâinile în timp ce le prezenta cifrele. Prusacii au pierdut 12800 de oameni, în timp ce rușii au pierdut mai mult de 18000. Cu toate că în ziua următoare rușii dominau câmpul de luptă, ei s-au retras primii.

„Cum poate prințul moștenitor să rostească asemenea cuvinte?“ mă întrebam atunci. De partea cui era? Era un

prostănac, sau un trădător?

Nu eram singura care își punea întrebări.

— Varenka, îți aduci aminte cum mă punea Petru să mărșăluiesc ca unul dintre soldații lui? mă întreba Ecaterina. Îți aduci aminte că nici măcar nu mă lăsa să ating păpușile cu care se juca toată ziua? Îți aduci aminte cum își biciuia câinii până când începeau să urle? Îți aduci aminte când a executat un șobolan, pentru că îndrăznise să-i deranjeze jucăriile?

Asta e o altă amintire pe care o am din acele zile: râsul plin de cruzime, ascuțit ca o lamă, în care izbucnea Ecaterina de câte ori menționa numele soțului ei.

„Marea ducesă are mulți prieteni, Varvara Nikolaevna“, îmi spusese Alexei Orlov. Dar în acea dimineață de mai, Grigori Orlov a fost cel care ne-a ieșit în întâmpinare în grădina Palatului de Vară, în care Ecaterina îl născuse pe Paul cu șapte ani în urmă.

Grigori fusese plecat atât de multă vreme, încât aproape uitasem cât de mult semăna cu Alexei: aceeași siluetă masivă, același păr rebel, negru ca pana corbului, aceleași gesturi largi – avea o mână la piept, iar cu cealaltă își ținea mantaua plină de praf peste tunica de un albastru oțelit a regimentului Izmailovski. Iar acolo unde obrazul fratelui său era traversat de cicatrice, pielea lui era umbrită de barba puțin crescută.

— Ascultați-mă, Înălțimea Voastră, a implorat-o Grigori cu voce tare.

Ochii îi străluceau.

— Nu sunt un străin. Varvara Nikolaevna, aici de față, poate să confirme lucrul ăsta.

Am încuviințat din cap.

— E un prieten, i-am spus Ecaterinei. Locotenentul Orlov și frații lui au fost foarte buni cu mine după moartea lui Egor.

— Atunci lasă-ne singuri, Varenka, mi-a poruncit Ecaterina.

Din cauza curiozității, obrajii îi prinseseră culoare. A dat din cap și a zâmbit.

I-am lăsat singuri.

Din locul în care mă retrăsesem, puteam să-l văd pe Grigori Orlov – un uriaș în genunchi, care strângea mâna Ecaterinei. S-a ridicat, apoi s-a aplecat puțin spre ea ca s-o audă mai bine, a dat din cap și și-a repetat rugămintea.

Cuvintele care ajungeau până la mine erau doar niște fragmente disparate: „Soțul dumneavostră... nu merită... Dacă dumneavostră nu vreți, o s-o facem noi.“

M-am uitat în jur, dar în afară de o pasăre care sărea de colo colo pe gardul viu cu o omidă în cioc, n-am văzut pe nimeni. Am smuls o frunză din gard și am rupt-o în bucățele. Pe degete mi-a rămas un miros de mosc.

Când Ecaterina mi-a făcut semn să mă întorc lângă ea, locotenentul Grigori Orlov din regimentul Izmailovski dispăruse. În urma lui, rămăsese numai o adâncitură în pietrișul de pe alee, în locul în care îngenunchease.

— Dacă întreabă cineva, mi-a spus Ecaterina, acest erou al bătăliei de la Zorndorf a vrut să-și prezinte omagiile.

Zvonurile se întețeau, din ce în ce mai imprudente, din ce în ce mai îndrăznețe. Cine va fi succesorul Elisabetei la tron: Petru sau fiul său, Paul? Ecaterina va domni împreună cu Petru? Sau va fi numită regenta tânărului ei fiu?

În timp ce țarina Rusiei zăcea bolnavă, Șuvalovii și Voronțovii strângeau rândurile ca să-l susțină pe Petru. La recepțiile la care trebuia să fie prezentă soția lui, *Das Fräulein* a început să apară la brațul iubitului ei. Ecaterina a ignorat acele scăpări, până în ziua mult așteptatei premiere de la Teatrul Rus, când Petru a anunțat că nu mai are loc și pentru ea în trăsură.

— Tu poți să te duci mâine, i-a spus soției lui, răzgândindu-se atunci când marea ducesă l-a amenințat că o ia pe jos.

Când, la cererea țarinei, am adus-o pe Daria în vizită în camera bolnavei, doamnele de onoare m-au privit cu o ură fățișă.

— Fiica turnătoare a legătorului de cărți, am auzit-o pe contesa Șuvalova mormăind, și copilul ei obraznic.

— De ce nu mă place, mămico? mi-a șoptit la ureche Daria când contesa a trecut grăbită pe lângă noi, cu fustele largi foșnind.

Cu mâna plină de nestemate o împinsese pe fiica mea din drum.

— O să-ți spun când o să crești mare.

— De ce nu-mi spui acum? m-a întrebat Daria strângându-mă nerăbdătoare de mână.

I-am explicat că doar atunci va putea să înțeleagă, dar știam că nu reușisem să o conving.

Niciun spion nu poate să ignore masca indiferenței forțate, ori momentul de gândire, atunci când un simplu răspuns este cel mai potrivit. Am văzut totul: ezitarea abia perceptibilă din vocea Ecaterinei când a rostit numele lui Grigori Orlov, clipa în care s-a uitat afară pe fereastră și a făcut semn cu mâna cuiva, apoi zâmbetul pe care și l-a acoperit cu degetele.

— Un soldat valoros și un prieten adevărat. Dar, spre deosebire de fratele lui mai mic, el a fost cam nesăbuit, am prevenit-o pe marea ducesă.

I-am spus despre amanta lăsată de izbelișteși datoriile pe care Alexei fusese nevoit să i le plătească.

— Toți suntem nesăbuiți câteodată, Varenka, a spus Ecaterina și a zâmbit.

Bârfele circulau cu repeziciune. Grigori câștigase o mie de ruble la faraon. Îi cheltuise pe toți într-o singură seară, făcând cinste cu vodcă tuturor celor care erau dispuși să bea în cinstea marii ducese. Susținea că este înconjurată de „târâturi

mizerabile, fătălăi și papă-lapte“, secături care ar cădea pe jos dacă i-ar împinge cu degetul și ar tremura de frică dacă ar bate o dată din picior.

— De ce este unchiul Grigori grăbit de fiecare dată când vine să ne vadă? m-a întrebat Daria când locotenentul Orlov s-a uitat nerăbdător la ceas.

„Unele fețe nu trebuie studiate prea mult“, mi-am spus. Vorbesc prin fiecare por al pielii. Vocabularul lor este simplu, iar cuvintele lor directe formulează concluzii de netăgăduit: „Acționează acum, gândește mai târziu.“ Forța subjugă și asigură puterea. Pofta cere eliberarea cea dulce.

— Unul dintre Orlovi? a spus încruntată prințesa Daşkova, dând din cap. Țărănoi vulgari, care uită unde le e locul, Înălțimea Voastră.

Am văzut-o pe Ecaterina încuviințând din cap.

Prințesa Daşkova a declarat fățiș că este de partea Ecaterinei. „Pentru mine tu ești deja țarină“, i-a spus.

Dar puterea nu se obține prin declarații publice. Trebuie smulsă din mâinile oamenilor cu sufletul mic, al căror apetit pentru putere este nemărginit. Puterea are nevoie de umbra coridoarelor de serviciu, de gesturile făcute de mâini pe ascuns.

Are nevoie de soldați și de spioni, nu de marionete.

Pe străzile dosnice ale Petersburgului, patimile deveniseră ca fierul încins, cumplite ca urșii care izbeau câinii de pereți, rupându-le membrele și sfărâmându-le craniul. Gărzile îi provocau la luptă pe soldații nemți. În repetate rânduri, se auzea câte un ofițer întrebând cu voce tare unde era prințul moștenitor când eroii ruși mureau pe câmpul de luptă.

În palatul temporar, apartamentul Ecaterinei fusese întotdeauna departe de cel al marelui duce, însă atunci, când odată cu începerea mutărilor se declașase haosul, îi era și mai ușor să rămână nevăzută. Porțiuni întregi ale coridoarelor de

serviciu, mascate de panouri de lemn, trebuia să fie numai puțin modificate pentru a fi create căi secrete de acces. În încăperi mucegăite prin care se alergau șobolanii, oaspeții Ecaterinei puteau să vină și să plece după placul inimii.

De câte ori intram în dormitorul Ecaterinei simțeam miros de cizme ude și de sudoare a soldaților.

— Te rog, Varenka, îmi murmura Ecaterina. Ai grijă să nu afle nimeni.

I-am văzut zâmbetul ușor, secretos, nerăbdarea pe care o arăta față de toate lucrurile care o încetineau.

Am făcut ce-ar fi făcut orice prieten. Am schimbat cearșafurile pătate, ca să nu ajungă pe mâna servitoarelor. Am deschis fereastra, ca să îndepărtez mirosul de mosc al sudorii amantului ei. Am șters noroiul lăsat în urmă de cizmele lui. Am strâns tot ce lăsase în urmă din neatenție: o curea, un nasture de alamă, un pinten.

— Îți spune că e gata să-și dea viața pentru tine? am întrebat-o râzând pe Ecaterina. Sau măcar că renunță la cărți?

De fiecare dată roșea de plăcere.

— Deci, până la urmă, îți place nesăbuința lui? mă tachina.

Stanislav era în Varșovia. Sir Charles fusese îngropat într-un cimitir londonez. În urmă cu douăzeci de ani, Elisabeta devenise țarină, ajutată de Gărzile Palatului, care o purtaseră în brațe până în fața tronului.

Insubordonarea le stătea bine gărzilor. Nu erau străjerii supranumiți „făuritorii de țari“?

Doi dintre frații Orlov dețineau controlul asupra tuturor regimentelor.

În Dormitorul Imperial al noului Palat de Iarnă, ferestrele nu erau niciodată acoperite. Țarina voia să vadă barjele care pluteau pe Neva, turelele aurite ale Fortăreței Petropavlovski și turnul pătrat al Kunstkamerei de pe insula Vasilevski.

— Ce se întâmplă? întreba pe un ton plângăreț de fiecare dată când auzea lovituri de ciocan sau zgomot de fierăstrău.

Servitoarele trimise să afle ce se întâmplă se întorceau să-i povestească despre candelabrele agățate în Marea Sală de Bal, despre balustradele de marmură montate de-a lungul palierelor, sau despre sculpturile care erau transportate pe roți spre destinația lor finală.

— Arătați-mi, le cerea Elisabeta.

Patru lachei îi duceau scaunul. Oameni robuști și puternici, cu perucă pudrată, cu față imobilă, luau pe umeri cele patru bare de susținere și o purtau pe țarină pe noile și vastele coridoare, placate cu mozaicuri cu modele complicate, ca să admire o nouă încăpere, strălucitoare ca interiorul unei cutii cu bijuterii.

În Dormitorul Imperial, oaspeții se îngrămădeau în jurul țarinei pe taburete, canapele și fotolii, îi aduceau daruri și îi spuneau cele mai noi bârfe. Ivan Șuvalov stătea pe pat, lângă țarină; Contele Razumovski ocupa locul de la picioarele ei. Amândoi aveau grijă să nu-i atingă brațele și picioarele, pline de vânătăi din cauza frecventelor lăsări de sânge. Ecaterina venea să-i povestească despre vizitele în odaia copilului: Paul mai crescuse câțiva centimetri; îl găsise întins pe podea, fluturându-și sabia de lemn; o întrebase dacă arată ca un soldat neînfricat.

Doar marele duce Petru rămânea tăcut și stingher, jucându-se cu tivul mânecii. În cârciumile din Petersburg, gărzile lui nemțești spuneau că armata rusă nu este decât un caraghioslâc. Robii recrutați în armată erau lași, și doar teama de a nu fi biciuiți îi determina să lupte. Ca răspuns, gărzile imperiale își băteau joc de tricornul purtat de soldații nemți. Iar prințul moștenitor al Rusiei semăna cu Frederic al Prusiei așa cum seamănă un urangutan cu un om, le mârâiau ei în față.

— Ce-i cu fața asta tristă? îl întreba Elisabeta. Poți măcar să te prefaci că îți face plăcere compania noastră?

Niciodată nu știa ce să spună. Protestele lui erau jalnice și nesigure, iar el era o pradă ușoară pentru cei care aveau chef de glume.

— Pot... Adică nu mă prefac...

— Atunci nu te mai foi atâta. Stai drept. Nu te mai holba la mine cu rânjetul ăla stupid pe față.

Când contele Panin, profesorul marelui duce Paul, îl aducea pe băiat la vizita zilnică, Elisabeta se arăta întotdeauna veselă. Mai mereu avea câte un cadou pentru „copil“: un măr siberian, o jucărie, o pasăre pe o sârmă. Îi cerea să-și spună pe de rost lecțiile și să-i arate desenele pe care le făcuse. Câteodată îi spunea să se joace în liniște, cât timp ea vorbește cu contele Panin.

Nu știu despre ce vorbeau. Noul Dormitor Imperial era mare, iar ei vorbeau încet. Se zvonea că țarina își schimbase testamentul și îl numise pe Paul succesorul ei la tron. Unii spuneau că-l va numi pe Petru regentul fiului său; alții erau de părere că o alesese deja pe Ecaterina.

Nimeni nu îndrăznea s-o întrebe. Nimeni nu îndrăznea să vorbească despre moarte.

Eu nu credeam în zvonuri. În ochii Elisabetei vedeam ezitare, nu determinare. Copilul trebuie să crească mai întâi. Era de-ajuns un copil-țar închis în fortăreața Schlüsselburg; nu voia încă unul.

Calculele ei erau simple. Considera că Petru este un idiot care nu poate fi de folos nimănui. Pe Paul îl iubea din toată inima. Nu-i păsa de Ecaterina, dar Paul avea nevoie de ajutorul ei.

Paul era singurul motiv pentru care Elisabeta nu voia ca Ecaterina să fie distrusă.

— Ajută-mă, Varenka, mi-a spus Ecaterina în toamna lui 1761, punându-și o mână pe pântec. Am nevoie de tine mai mult ca niciodată.

Grigori Orlov o lăsase însărcinată.

Nu mai avusese ciclu de o lună. Se trezise că se simte bolnavă, la fel cum se simțise când fusese însărcinată cu Paul și cu Ana. Dar, de data aceea, Petru n-avea să mai creadă că el este tatăl. De la plecarea lui Stanislav, *Das Fräulein* avusese grijă ca marele duce să nu calce nici măcar o dată în dormitorul soției sale. Contesa Voronțova nu intenționa să rămână pentru totdeauna amantă.

Ecaterina nu trebuia să-mi explice primejdiile care o păsteau. Surprinsese o dată o cameristă verificându-i lenjeria de pat. Niciun informator al Șuvalovilor nu trebuia să-i afle secretul. Sub nicio formă nu trebuia să-i dea marelui duce ocazia s-o dizgrațieze.

N-am blestemat indiferența lui Grigori Orlov, convingerea pe care o avea că Ecaterina *lui*, Katinka *lui*, știe să găsească o rezolvare. Dar revoluția de la palat nu putea să aibă loc atâta timp cât Ecaterina era însărcinată. Încă o dată, viitorul atârna de un fir de ață din cauza secretelor. Totul depindea de un pântec umflat și de îndemânarea moașei.

Am mângâiat părul negru al Ecaterinei. I-am șters lacrimile de pe obraji. I-am promis că o voi proteja. M-am ținut de cuvânt.

În fiecare lună, ajutată de două servitoare de încredere, îi înmuiam lenjeria intimă în sânge proaspăt, astfel încât spionii Șuvalovilor să creadă că are menstruație. Ștergeam urmele grețurilor matinale, o ajutam să-și ascundă sarcina în spatele faldurilor cămășilor de batist. Îi duceam noaptea, pe furiș, murături și pâine neagră în dormitor, îi modificam halatul ca să camuflez rotunjimea pântecului și luciul argintiu al sânilor

umflați.

Am trimis pe cineva să aducă flori proaspete din grădinile de la Oranienbaum, pe care servitoarele le-au așezat apoi într-o vază lângă patul Ecaterinei – boboci înmiresmați care acopereau mirosul de sulf din aer, din cauza căruia avea grețuri. După ultima fumigare, perdelele baldachinului fuseseră în sfârșit deparazitate.

Odată cu venirea lui noiembrie, Ecaterina și-a început plimbările matinale pe malul Nevei, ca să-și relaxeze nervii, să-și întărească organismul și să scape de privirile nepoftite. Iarna care bătea la ușă promitea o pauză – avea să poarte șaluri mari de lână și mantale îmblănite. „Când ghioceii, atât de iubiți de Ecaterina, o să apară iar pe malurile Nevei, totul o să fie demult terminat“, mi-am spus.

Când rămâneam singure, îi povesteam despre sângerările țarinei, despre leșinurile și despre coșmarurile care o făceau să țipe. I-am povestit de ziua în care țarina mă întrebase:

— Deja au dat foc miriștilor, Varvara?

— Da, Înălțimea Voastră, i-am spus, dar răspunsul meu n-a mulțumit-o.

— Atunci ce-i cu focurile astea? voia să știe.

M-am aplecat pe fereastră, dar nu vedeam altceva în afară de apele cenușii ale Nevei.

— Grădinarii, Înălțimea Voastră, au dat foc frunzelor de anul trecut, am mințit-o.

S-a uitat la mine ca și cum ceea ce îi spusesem n-avea niciun sens.

— Cu ce l-am supărat eu pe Domnul, Varvara? m-a întrebat.

Am ezitat.

„Dacă mă mai întreabă o dată, înseamnă că vrea să știe cu adevărat“, mi-am spus. Dar n-a repetat întrebarea.

Prințesa Daşkova s-a dus în Sankt Petersburg, îndrugând

verzi și uscate despre nevoia de o nouă Rusie, o Rusie care să nu mai fie guvernată cu biciul și călăul prusac. Avea nouăsprezece ani și credea că este salvatoarea Rusiei, o femeie tânără care îi va conduce pe marea ducesă și pe poporul ei spre o revoluție glorioasă.

— Nu trebuie decât să ne poruncești, și noi o să te urcăm pe tron, am auzit-o spunându-i marii ducese.

Nu putea să înțeleagă de ce Ecaterina, „cea mai bună prietenă a ei“, care avea „mare încredere“ în ea, o ruga să mai aștepte.

„O îndemânare împărătească“, mi-am zis, și gândul acela m-a umplut de plăcere. Nu le dezvălui secretele, dar fă-i să creadă că le-ai dezvăluit.

— Bădăranul ăla, spunea tare Ecaterina, ca să o audă toată lumea, ori de câte ori era menționat în public numele lui Grigori Orlov.

Își netezea cu palma faldurile rochiei. Încă mai putea să-și ascundă burta, dar nu pentru mult timp.

Țarina abia reușea să mai facă pași prin cameră, strângând mânerul de fildeș al bastonului, făcut din colțul unui elefant mort demult. Erau din ce în ce mai dese nopțile în care se uita la mine cu acea privire iscoditoare, străină, pe care o au oamenii ale căror gânduri se îndreaptă tot mai mult spre lumea de apoi, dar niciodată nu uita să mă întrebe despre Ecaterina.

— Mai primește scrisori de la contele Poniatowski, Varvara? Ea îi răspunde?

— Contele îi scrie. Ducesa îi răspunde la scrisori. Dar nu imediat. Îl face să aștepte.

— Îi scrie și despre mine?

— Nu, Înălțimea Voastră. Îi spune că trebuie să aibă răbdare. Când contele îi scrie că vrea să vină aici, ea îl imploră să nu vină.

— Mi se spune că are un nou amant. Este adevărat?

— Da, Înălțimea Voastră. Locotenentul Orlov. Mănâncă pătrunjel și ananas înainte să vină la ea, pentru că vrea ca sperma lui să aibă un miros dulce.

— Contele Poniatowski știe?

— Nu, Înălțimea Voastră. Îi e teamă că s-ar putea reîntoarce în Rusia dacă află. Dar ea vrea ca el să-i scrie în continuare. Nu vrea ca Orlov să fie prea sigur pe el.

În fiecare dimineață, Ecaterina își trimitea servitoarele la Palatul de Iarnă ca să afle noutăți despre starea de sănătate a țarinei și ca să ceară permisiunea de a o vizita. În fiecare dimineață, i se mulțumea pentru grija pe care o arăta, dar i se spunea să aștepte.

În primele zile ale lunii decembrie, Monsieur Ratrelli a anunțat că acea aripă a Palatului de Iarnă care va găzdui tânărul cuplu fusese finalizată. Marele duce stabilise deja ziua mutării, dar Ecaterina încă nu. Susținea că nu va putea urca scările înalte al lui Monsieur Rastrelli din cauza durerii ascuțite de spate.

Das Fräulein își făcuse obiceiul de a trece grăbită pe lângă marea ducesă pe coridoarele palatului, făcând o reverență imperceptibilă. Marele duce a întrebat-o pe prințesa Dașkova de ce o vizitează atât de des pe soția lui.

— Marea Doamnă Ingenioasă te pune să te rogi în fața icoanelor ei? a întrebat-o.

Fostul cancelar Bestujev, exilat pe moșia sa din Goretovo, mi-a trimis un coș cu miere, însoțit de un bilețel pe care spera să i-l transmit Ecaterinei. Îl semnase: „Un om care a ajuns să rezolve disputele iscate din cauza verzelor călcate în picioare și a oilor măcelărite.“

Țarina continua să se agațe de viață cu lăcomie, așa cum o și trăise.

— Nu încercați s-o contraziceți, m-a avertizat doctorul Rogers. Încercați să faceți orice ca s-o liniștiți.

Îmi aduc aminte de cei care fuseseră chemați s-o distreze: jonglerul care învârtea panglici colorate, o fetiță cecenă care se lăsa pe spate până-și atingea gambele cu creștetul capului și o maimuță îmbrăcată într-o redingotă roz, purtând o umbrelă și un ceas de buzunar.

În a doua săptămână din luna decembrie, țarina a început să vomite decoctul de degetariță ce altădată reușea s-o scape de durerea care-i săgeta pieptul. Vești despre victoriile repurtate pe frontul prusac – vești cu care s-ar fi delectat cu o lună în urmă – abia reușeau să-i aprindă o scânteie slabă în ochii rătăciți.

Refuza mâncarea pe care i-o aduceau servitorii, dar golea pahare întregi de cvas rece, spumos.

Treizeci de lumânări groase ardeau în dormitorul ei zi și noapte. Ksenia cea Binecuvântată fusese văzută din nou pe străzile orașului, spunându-le oamenilor să facă blinii și chisel pentru că urmează o mare înmormântare.

Într-una dintre acele nopți de decembrie, când vântul mătura gheața de pe Neva, ridicând nori de zăpadă pulverizată, am văzut-o pe țarina tuturor rușilor ducându-și mâinile umflate la ochi. Le-a mișcat la dreapta, apoi la stânga, dar ochii i-au rămas nemișcați.

M-am gândit că începuse să orbească.

Mâinile au căzut înapoi pe pat. Pușok, motanul alb care dormea culcușit în curbura gâtului ei, a început să sforăie. L-am luat ușurel de acolo, iar sforăitul a încetat. Camera părea să fi înghețat, în ciuda sobei umplute cu bușteni și a draperiilor groase. M-am aplecat să-i aranjez perna.

— Mă urăști, Varvara? am auzit-o pe țarină șoptind răgușit.

— Să vă urăsc, Majestate?

— Nu-mi mai repeta cuvintele.

— N-o urăsc pe Măria Sa.

— Pentru că sunt pe moarte?

— Măria Sa nu este pe moarte.

— De ce mă minți, Varvara? Știu la ce te gândești. Că te-am măritat cu un străjer. Că meritai mai mult de-atât.

— Toate astea s-au întâmplat în trecut, am spus luând o gură mare de aer ca să-mi liniștesc bătăile inimii.

— Trecutul nu poate fi șters atât de ușor...

A apucat-o un acces de tuse, așa că n-a mai reușit să termine. I-am dat un pahar cu apă ca să soarbă câteva înghițituri. Am ținut-o de umeri, în timp ce tusea îi zgâlțâia trupul, și fața i se schimonosea de durere. După ce a băut, i-am șters gura cu o batistă.

Ura poate fi la fel de fragilă ca un iadeș.

După ce i-a trecut tusea, nu-mi mai puteam trezi amintirile despre accesele ei de furie, despre vanitatea ei, despre durerea arzătoare pe care o simțisem de câte ori mă alungase. Resentimentul meu față de ea se făcuse fărâme. „O femeie bătrână care se pregătește să moară“, mi-am spus. Capul i-a alunecat înapoi pe pernă. La sfârșit, ne aflăm singuri în fața fricii noastre.

Știa. Văzuse în ochii mei compasiunea. În liniștea care a urmat, Elisabeta a arătat spre peretele pe care se afla cel mai vechi portret al ei, micuța prințesă goală, aflată la curtea tatălui ei.

— Au vrut să mă omoare, dar eu am trăit. Vreau ca și el să trăiască. Trebuie să-mi promiți că o să ai grijă de nepotul meu. Jură-mi că după moartea mea n-o să lași pe nimeni să-i facă vreun rău.

M-am foit.

— Cine sunt eu să fac astfel de promisiuni?

— Tu ești informatoarea ei.

Am început să protestez, dar țarina mi-a închis gura cu un gest iritat.

Încă mă întreb ce știa atunci, în acele ultime zile de viață. Oare o informaseră spionii despre planul de detronare al lui Petru? Despre sarcina Ecaterinei?

— Dă-mi, te rog, icoana, Varvara.

I-am pus în mână sfânta icoană a Fecioarei din Kazan.

— Juri pe viața fiicei tale că o să ai grijă de el?

Ochii de un albastru spălăcit mă implorau.

Am sărutat sfânta icoană. Am promis că îl voi proteja pe marele duce Paul Petrovici.

Țarina a închis ochii, epuizată. Când și-a întins din nou mâna, i-am simțit degetele fierbinți și umflate atingându-mi obrazul și coborând spre bărbie – mângâierea unei fantome.

— Spune-i marii ducese că o primesc acum, a murmurat.

Nimeni nu avea voie să mai rămână în Dormitorul Imperial după sosirea Ecaterinei. Înainte ca ușile să se închidă în spatele meu – uși largi, aurite, încununate de vulturul rusesc cu două capete –, am reușit s-o văd pe Ecaterina înclinându-se și pe Elisabeta binecuvântând-o.

O oră mai târziu, când marea ducesă a ieșit pe ușă, ochii îi erau umflați de plâns.

Mă întrebam dacă și ea jurase să aibă grijă de fiul ei.

Începând cu acea zi, Ecaterina a refuzat să mai părăsească Dormitorul Imperial, chiar și numai pentru o clipă.

— Locul meu este lângă Majestatea Sa, a spus când o îndemnam să se odihnească.

De câteva ori am reușit s-o conving să tragă un pui de somn pe șezlong, dar sub nicio formă nu voia să se întoarcă în apartamentul ei din palatul temporar. Când a venit preotul să-și rostească rugăciunile, a îngenuncheat și ea pe podea, lângă toți

cei care se strânseseră în jurul patului.

Marele duce venea în fiecare dimineață, stătea puțin lângă patul mătușii lui, ascultând ce avea de raportat doctorul, apoi ieșea în grabă din dormitor.

Din anticamere se auzeau voci agitate. Șuvalovii se adunaseră acolo, primindu-i pe petiționarii care sperau să obțină funcții noi. Cu rugăciunile care umpleau camera Elisabetei se amestecau alte zgomote: cineva cerea să se mai aducă mâncare, un pahar fusese spart, cineva lovise un câine care începuse să schiaune.

„Linia care separă un prost de un țar este una subțire“, mi-am spus.

Sfârșitul care a venit fost unul înecat în sânge.

La început, din gura țarinei a țâșnit un șuvoi de sânge care nu mai voia să se oprească. Părintele Theodorski a rostit o rugăciune. Îl ruga pe Dumnezeu să aibă milă de fiica Lui, s-o elibereze de durerea acelei lumi. O clipă mai târziu, țarina se sufoca, scuipa sânge și încerca cu disperare să ia o gură de aer; fața și sânii îi erau mânjiți de sânge.

Ecaterina nu s-a ferit. Cu mâinile și hainele pline de sânge, a poruncit să se aducă mai multe lumânări, apă și cârpe. L-a rugat pe doctor să-i mai dea țarinei câteva picături de laudanum. Am privit-o cu atenție, să văd dacă nu i se făcuse rău, dar părea să nu aibă nimic.

Trecuse o oră, și Elisabeta încă se mai lupta. Și-a smuls pansamentul din nas, a răsturnat vasul plin de sânge și de fiere pe covor.

„Nu-i ușor să mori“, mă gândeam atunci. Marea țarină a tuturor rușilor se agita, se agăța de tot ce putea – de brațul doctorului, de un prosop, de cearșafuri. Puterile o părăseau. S-a prăbușit înapoi între perne, uitându-se la noi ca la niște străini – o față palidă, lividă și umflată, cu ochi copleșiți de durere.

Apoi, după agitația nebună iscată de ultimele eforturi de a-i ușura pe cât posibil suferința Elisabetei, în cameră s-a așternut tăcerea. Cineva a fugit să-l anunțe pe prințul moștenitor. M-am dus la fereastră ca să aerisesc încăperea. Voiam doar s-o crăp puțin, dar vântul a izbit-o de perete. O rafală de aer înghețat a stins lumânările.

— Închide-o! am auzit vocea ascuțită a lui Petru. Vrei să mă îmbolnăvești?

Își freca mâinile ca un negustor care încheiase o afacere mult râvnită. „Țarul tuturor rușilor“, m-am gândit.

Am închis fereastra și am tras draperiile.

Țarul s-a aplecat deasupra patului. Mușchii feței pline de urme lăsate de vărsatul de vânt s-au contractat.

— Chiar a murit? a întrebat chicotind nervos, în timp ce toți ceilalți, inclusiv Ecaterina, au căzut în genunchi în fața lui.

Cu colțul ochiului, am zărit una dintre pisici arcuindu-și spatele și frecându-se de piciorul lui.

În zorii zilei de Crăciun, în 25 decembrie 1761, la ora patru, Procuratorul General, prințul Trubețkoi, cu dâre de lacrimi pe fața pudrată, plină de riduri, a deschis larg ușile ce dădeau în anticameră și a anunțat:

— Majestatea Sa Imperială a adormit întru Domnul. Domnul să-l binecuvânteze pe milostivul nostru suveran, țarul Petru al III-lea.

În acea sufocantă cameră mortuară, am simțit deodată dorința ciudată de a fugi afară, în frigul aspru al străzilor. Nu Nevski Prospekt era cea care mă atrăgea, ci străduțele lăturalnice și aleile dosnice, cu case de lut și animale care mugesc în țarc după o zi lungă de muncă, acolo unde oamenii se îngrămădesc după zidurile subțiri ale caselor și oftează.

„Ăsta-i drumul ei“, m-am gândit, cu mintea alergând printre cârciumile afumate de lângă râul Fontanka, unde se adună

scripcarii; unde cazacii dansează, arătându-și îndemânarea; unde bătrânii spun povești despre caii mongoli, cărora li se tăiau nările ca să poată respira mai ușor. Acela era drumul pe care hoinărea sufletul țarinei înainte de a părăsi definitiv acea lume, în timp ce trupul ei stătea întins pe pat, cu ochii închiși și brațele încrucișate – un trup care se rigidiza, absent și indiferent, în sfârșit.

În Marea Sală a Tronului din Palatul de Iarnă, Petru, purtând uniforma regimentului Preobrajenski, primea omagiile Arhiepiscopului din Novgorod, care îl invita să urce pe tronul străvechi al Romanovilor. Nimeni nu fusese trimis să-l aducă pe marele duce Paul din odaia copilului; nimeni n-o luase pe Ecaterina de lângă patul Elisabetei.

Noul țar era singur.

În Palat, curtenii se îmbulzeau și se aliniau ca să-și aducă omagiile. Afară, în curtea luminată de torțe, se adunau toate regimentele trupelor de gardă, așteptând jurământul de credință, momentul în care aveau să-și coboare steagul și să dea onorul.

În dimineața zilei de 26 decembrie, când ceasul a bătut ora șase, salvele de tun trase din Fortăreața Petropavlovski anunțau începutul unei domnii noi.

11

1762

Morții se întorc, mă ating, îmi invadează somnul, mă trezesc cu bătăi în șemineu, făcându-mi inima să-mi sară din piept. Numai morții nepoftiți și nedoriți mă vizitează; cei pe care-i iubesc nu vor să se arate.

„Întoarceți-vă în lumea de apoi“, le spun umbrelor.

Dar nu vor să plece. Știu ele că nu pot rezista în fața rugăminții lor. Îmi simt pielea crudă, îndoielile foarte serioase, știu că și eu privesc cu suspiciune trădările pe care noi, cei care pretindeam că suntem prietenii Ecaterinei, le-am săvârșit în primele șase luni de la moartea Elisabetei.

Pe coridorul Palatului de Iarnă, unde fusese așezat trupul îmbălsămat al Elisabetei, îmbrăcat în argint și încoronat cu aur, în timp ce supușii îndurerați treceau pe lângă coșciugul deschis, mă simțeam ca un cartofor care pariase totul pe o singură aruncare de zar: „Să se termine repede, ca să înceapă tot ce este nou.“

Dar până a început, a mai trecut o perioadă chinuitoare și tensionată. Cei care fuseseră îngroziți de bufoneriile lui Petru pe vremea când fusese mare duce se dădeau în vânt după el. După mai bine de un secol, Rusia era din nou condusă de un bărbat! De parcă toate lucrurile care merseseră prost în ultimul

secol puteau fi puse pe seama femeilor și ale lor capricii.

Nu s-a organizat o ceremonie fastuoasă, iar încoronarea n-a avut loc în Catedrala din Moscova. Încadrat de Șuvalovi, Petru al III-lea, noul țar al tuturor rușilor, și-a prezentat legile în fața Consiliului Senatului: de atunci înainte, niciun nobil nu va mai fi obligat să-și servească țarul împotriva voinței lui; niciun soldat nu va mai fi biciuit; să vorbești împotriva țarului nu va mai fi considerat o crimă, și nu va mai fi raportat.; Cancelaria Secretă va fi dizolvată, căci țarul cel bun și milostiv, adevăratul tată al Rusiei, nu simte nevoia să-și spioneze copiii.

Nicio zi nu trecea fără un anunț oficial, o proclamație, un ordin și o nouă numire în funcție.

Ivan Șuvalov, care nu se mai mulțumea să fie doar un biet curator al Universității din Moscova, a fost numit în fruntea infanteriei, artileriei și a marinei din Sankt Petersburg. Doi dintre unchii lui au devenit feldmareșali, deși niciunul dintre ei nu scosese vreodată sabia din teacă și nu simțise mirosul prafului de pușcă. Cele mai multe doamne de onoare ale Elisabetei s-au retras la moșiile lor, iar cele care au rămas au fost incluse în cercul lui Petru. Din câte am auzit, țarul voia să le asigure un viitor tuturor celor care îi fuseseră de ajutor *iubitei* lui mătuși.

Așteptam în palatul temporar să fiu chemată, dar se pare că nimeni nu avea nevoie de mine.

— Cere-i lui Petru permisiunea să te alături anturajului meu, Varenka, mă îndemna Ecaterina. Imploră-l dacă e nevoie.

Îmbrăcată în haine de doliu de tafta, cu capul acoperit cu un batic, Ecaterina nu vorbea niciodată despre faptul că și ea aștepta să fie chemată.

— Prietenii mei nu m-au părăsit, Varenka, mi-a spus o dată, când i-am adus o scrisoare de la Stanislav. Chiar dacă n-am reușit să le fiu tot timpul credincioasă.

Intendenta Curții mi-a aruncat o privire neîncrezătoare când i-am enumerat slujbele anterioare: lectorul marelui duce, servitoarea șefă a Dormitorului Imperial. I-am vorbit pe un ton neutru, nu prea insistent. Biroul mare, sculptat, care mă despărțea de ea, era acoperit cu documente legate cu panglici verzi. În spatele ei, un asistent cu fața cenușie își lua notițe.

— Am fost de folos, am spus.

Noul Palat de Iarnă încă mai mirosea a vopsea, a var și a tencuială umedă. *Das Fräulein* revendicase apartamentul lui Ivan Șuvalov, care se afla chiar deasupra Dormitorului Imperial, de unde putea ajunge în apartamentul țarului coborând niște scări private, acoperite de un covor. Anturajul ei era de două ori mai mare decât al Ecaterinei, care nu fusese încă invitată să-și aleagă propriile doamne de onoare. Favorita oficială a noului țar fusese văzută purtând bijuteriile Elisabetei din prima zi ce a urmat ceremoniei de înmormântare.

Intendenta Curții a oftat și a zis să mă întorc într-o săptămână. Dar când m-am întors a zis că nu are timp de mine. Asistentul ei m-a trimis la Garderoba Imperială. Bâlbâindu-se, i-a zis că are nevoie de ajutor croitoreasa șefă. Țarina defunctă lăsase în urmă nu mai puțin de cincisprezece mii de rochii de bal. Rămăseseră de sortat pantofi și ciorapi de mătase, poșete, umbrele, mănuși, cocoșnice și evantaie.

— Numai dacă sunteți de părere că vi se potrivește, Madame Malikina, mi-a spus pe un ton aspru.

— Sunt extrem de recunoascătoare, i-am răspuns.

Asistenta a aruncat o scurtă privire asupra însemnărilor ei, evitându-mi privirea. Mi-a spus că eu și fiica mea putem să rămânem momentan în palatul temporar, dar că în scurt timp va trebui să caut chirie. Apartamentele din Palatul de Iarnă nu erau pentru toată lumea.

Amintirile legate de zilele care au urmat se pierd printre

brocarturi, catifea imprimată cu modele și mătăsuri brodate. Iau forma caftanelor, sarafanelor și a voalurilor de tul, a crinolinelor și perucilor, a fustelor și paltoanelor. Multe cufere cu rafturi fuseseră umplute cu aplicații pentru mâneci, trene, corsaje, gata să fie asamblate într-o rochie în mai puțin de o zi. Coșurile erau pline ochi cu cămăși de mătase. Mirosuri acre se amestecau cu parfumurile discrete de apă de trandafir și de lapte de migdale. Toată lumea spunea povești despre noul Țar.

Seara traversam coridoarele, îndreptându-mă spre camera Ecaterinei, înarmată cu vorbe grele.

— Inspecțiile neașteptate și neanunțate, insista țarul, sunt esența noii guvernări.

Pe neașteptate, poposea în cazărmi ca să verifice uniformele soldaților; în monetărie, ca să cântărească monedele; la birourile guvernului, ca să vadă ce funcționari de vază își prețuiesc mai mult somnul de dimineață decât îndatoririle.

— N-aș fi crezut că au atâta dragoste pentru mine, a spus despre Gărzile Palatului, care-l salutau când trecea cu trăsura.

S-a strâmbat la ciorile care se roteau deasupra câmpurilor acoperite de zăpadă. Și-a scos limba în fața preotului care ținea liturghia. A spus despre Rusia că este „o țară blestemată“. S-a aruncat în genunchi în fața portretului lui Frederic cel Mare al Prusiei, jeluindu-se: „Fratele meu, vom cuceri universul împreună!“ Le-a aruncat pe unele dintre cele mai frumoase doamne de onoare în aceeași cameră cu ambasadorul Prusiei, îndemnându-l să „amelioreze rasa asta barbară cu niște sânge superior“.

„E ca o molie atrasă de flacără, care nu are ochi pentru nimic altceva“ – așa gândeam despre el atunci. Așa era Țarul nostru. Acela era viitorul care ne aștepta, dacă nu se găsea cineva să-l oprească.

Ecaterina mă asculta, ridicându-și din când în când privirea din cărțile și hârtiile ei. Faldurile ample ale rochiei negre îi ascundeau burta. Reușea să-și păstreze secretul cu îndemânare, susținând că din cauza migrenelor trebuie să stea întinsă, cu draperiile trase. Pretindea că doar pe bătrânul Bijou îl poate suporta în preajma ei.

— Vorbește vreodată despre mine, Varenka?

— Am auzit c-ar fi spus că doliul tău nu este decât „prefăcătorie“. Întreabă pe toată lumea: „Pe cine crede că păcălește soția mea cu șalurile ei negre? Cât are de gând să stea în capelă ca o cioară urâtă și neagră, făcându-și cruci?“

— Și nu râde nimeni de el?

— Câțiva.

Știam că erau foarte puțini cei care râdeau, dar nu-i spuneam.

Șuvalovii își aruncaseră momeala departe. Trimiseseră vorbă peste tot: „Alătură-te nouă, și vei fi răsplătit.“ Imediat ce a devenit clar că Petru nu-i va cere niciodată sfatul soției sale, cei care afirmaseră că sunt susținătorii ei au început să-și piardă încrederea.

La noul Palat de Iarnă, numele Ecaterinei cerea un efort de concentrare, ca și cum amintirea ei trebuia scoasă la lumină de undeva din adâncuri. „Soția înstrăinată a țarului se ascunde“, spuneau gurile rele. „Ce-o așteaptă? Vreo moșie îndepărtată? Sau chilia unei mănăstiri?“

Spuneau că e bolnavă, uitată, vizitată numai de câțiva.

Suferințele ei nu interesau pe nimeni. Nici prietenii ei. De ce anume trebuia ei s-o apere? De povești despre gafe, repetate din disperare?

Așa avea să se termine?

Pentru a doua oară în viața mea, i-am mulțumit Domnului

că există frații Orlov.

Grigori și Alexei m-au asigurat că Gărzile Palatului nu își uitaseră principiile. Băgaseră de seamă că țarul purta în public uniforma albastră de colonel prusac, în locul celei verzi, a regimentului Preobrajenski, că înlocuise Ordinul Sfântului Andrei cu Ordinul Vulturului Negru – un cadou neprețuit, primit de la regele Prusiei.

— Vremea noastră se apropie, Varvara Nikolaevna. După ce se naște copilul. Imediat ce Katinka se întremează.

„Vremea Orlovilor“, am botezat-o în gând, „impetuoasă, plină de pericole și grăbită.“ Grigori și Alexei nu stăteau locului: strângeau aliați, făceau promisiuni, amenințau, amăgeau, căutau sprijin. Ivan, Fiodor și Vladimir așteptau în casa cea mare de pe strada Millionaia să primească ordine.

Cei cinci Orlovi, prieteni la cataramă, o susțineau toți pe Ecaterina, care purta în pântece copilul unuia dintre frați.

Lui Grigori și lui Alexei nu le păsa dacă cineva îi spionează. În palatul temporar, care era cu fiecare săptămână ce trecea tot mai gol, podelele tremurau sub pașii lor mândri. În fiecare seară aduceau știri despre încă un ofițer iritat, încă un membru al unei familii de nobili care le făgăduia sprijinul. Când vocea Ecaterinei șovăia, când făcea o pauză, sau când mâna ei întârzia prea mult pe pântec, cei doi frați schimbau câteva priviri și alungau atmosfera serioasă cu parodiile lor: „Urangutanul și stăpânul său prusac“, „Ultimul ospăț la Oranienbaum“. Nu era decât o distracție copilărească, dar reușeau s-o facă pe Ecaterina să râdă.

— O să-l punem să stea în genunchi... O să-i dăm o lecție pe care n-o s-o uite.

Nici eu nu mă puteam abține când Grigori Orlov, cu voce pițigăiată, își flutura mâna ca un nebun, sau mărșăluia cu picioarele drepte, imitând pasul de gâscă al soldaților prusaci.

De când Cancelaria Secretă fusese dizolvată, oameni care pretindeau că sunt foști spioni colportau zeci de acuzații, sau făceau comerț cu povești meschine. Păcate confesate cândva preotului erau vândute cu sacul.

— Dacă nu ți le cumperi, șopteau negustorii, o s-o facă altcineva.

Fostul cancelar Bestujev nu se mai plângea din exil că singura lui distracție sunt ciorile care se luptă pentru niște hoituri. Îi scrisese noului Țar, implorându-l să-i dea permisiunea de a se întoarce la curte, dar scrisoarea lui rămăsese fără răspuns. Mie îmi împărtășea înțelepciunea proverbelor strămoșești, despre care era sigur că o vor încânta și pe marea ducesă: „Când pisica nu-i acasă, joacă șoarecii pe masă. Când se cântărește recolta, o varză poate să încline balanța.“

I-am aruncat scrisoarea în flăcări. Pentru mine, timpul luase forma pântecului Ecaterinei, a pielii ei întinse, a loviturilor ferme de picior ale fătului.

Pentru o femeie timpul trece altfel, plin de speranță, dar cu o finalitate nesigură.

Spre sfârșitul lui februarie, Ecaterina se ducea la Palatul de Iarnă numai ca să-și vadă fiul.

Paul avea să împlinească opt ani în septembrie. Făcea pe el în timpul nopții și începuse să-și sugă din nou degetul. În ziua în care contele Panin îi spusese că tatăl său a devenit țar, Paul n-a făcut decât să clipească și să întrebe ce s-a întâmplat cu Pușok, motanul mătușii lui.

Noua odaie a copilului, cu vedere spre drumul de iarnă ce trecea peste Neva cea înzăpezită, era la depărtare de trei coridoare de apartamentul țarului, iar Ecaterina putea să vină și să plece fără să fie văzută de nimeni în afară de contele Panin, educatorul lui.

Când eram singure, îmi povestea cu durere în glas despre acele vizite. „Ai dormit bine?“ obișnuia să-și întrebe fiul. „Ți-a plăcut cartea pe care ți-am adus-o? Vrei să-mi arăți ce-ai desenat?“ Paul își ascundea fața în șorțul doicii lui și dădea din cap, refuzând-o. Dacă Ecaterina îl implora să se uite la ea, își întorcea fața numai puțin, cât să apuce Ecaterina să-i vadă obrajii îmbujorați, apoi se ascundea din nou.

— Aici e mâna lui Petru, Varenka, spunea Ecaterina, clocotind de furie. Vrea să mă îndepărteze de propriul meu fiu.

Îi ardeau ochii și își frângea degetele, iar asta mă neliniștea. Avea un copil în pântec. Gândurile mamei puteau influența copilul, puteau să-i facă rău.

Tot ce spunea sau făcea Ecaterina în odaia copilului era în zadar. Când o vedea, pe fețișoara băiatului ei apărea o grimasă îndărătnică. Ce putea să facă altceva, decât să plece plângând?

— Poți să te duci la Paul, Varenka? m-a întrebat după una dintre vizitele ei dezastruoase. Și ai putea s-o iei și pe Daria cu tine?

Gândul acela a mai liniștit-o, luminându-i fața.

Strângându-mi mâna și ducând-o la inimă, Ecaterina mi-a spus că o va liniști asta: simplul gând că odraslele noastre o să se joace împreună; șansa, oricât de infimă, pe care o aveam eu sau Daria, de a-i ajuta băiatul să își dea seama că are o mamă care îl iubește.

Încă mai aud și astăzi rugămințile Ecaterinei – pline de o speranță arzătoare.

— Suntem prietene de atâta timp, Varenka. Amândouă am fost martore ale puterii răului. Știm câte daune au reușit deja să provoace. Știm care este miza.

Cum puteam să nu fiu de acord?

În martie au început coșmarurile: vise despre pântece care plesnesc, despre ape care inundă camera.

— Parcă sunt trimise de Diavol, Madame, mi-a spus servitoarea de încredere care fusese trimisă să mă aducă.

Am trecut în grabă pe coridoare, ca să ajung în dormitorul Ecaterinei. Dinții îi clănțăneau; buzele îi erau livide. A bâiguit ceva despre bebeluși prinși în pânze de păianjen, bebeluși cu aripioare de pește și pielițe atârnând, copii fără gură și fără ochi.

Fusese și ea în Kunstkamera. Văzuse și ea monștrii lui Petru cel Mare.

După ce am trimis-o pe Mașa pe strada Millionaia ca să-i anunțe pe frații Orlov, i-am dat să bea ceai îndulcit cu miere albă și un pahar de *malinovoi*, cvas de zmeură. Când nici ele n-au ajutat-o, i-am sugerat să facem o plimbare de înviorare pe coridoarele goale.

Când ne-am întors în camera ei, Grigori Orlov se afla deja acolo și ne aștepta.

— Prostuțo, a murmurat, luând-o pe Ecaterina în brațe dintr-o mișcare, de parcă era ușoară ca o pană.

Am așteptat până când ușile dormitorului ei s-au închis, apoi am plecat.

În prima săptămâna a lunii aprilie, Petru al III-lea, țarul tuturor rușilor, a venit la Garderoba Imperială, într-una dintre binecunoscutele sale inspecții. Purta o uniformă prusacă. Împreună cu el a venit și *Das Fräulein*, agățată de brațul lui. Ochii ei negri studiau rochiile întinse pe mese, evaluându-le valoarea.

— Toate astea au fost ale ei? a exclamat.

Pe deget îi strălucea un inel cu rubine: roșu ca sângele, încastrat în aur alb; preferatul Elisabetei. Privirea ei a trecut prin mine de parcă nu existam.

Țarul Rusiei și-a scos peruca. Scalpul subțiat îi era plin de răni supurânde, căci le tot scărpina.

— Deci aici ai ajuns, Varvara, a spus, întorcându-se spre mine. Chiar mă întrebam ce s-a întâmplat cu tine. Ai fost tratată cum se cuvine?

Și-a pus peruca înapoi pe cap, uitându-se în oglinda să vadă dacă e dreaptă, dar privirea i-a căzut imediat pe un coș plin cu păpuși de lemn – pandorele Elisabetei. A luat una dintre ele, goală, cu membrele răsucite, și a scuturat-o deasupra capului ca pe un trofeu.

— Da, Înălțimea Voastră, i-am răspuns. Am fost tratată foarte bine.

— Bun, a spus, aruncând pandora înapoi în coș. Atunci arată-mi inventarul.

Croitoreasa șefă mi-a înmânat inventarul cu coperte grele și s-a retras, plină de resentiment că fusese trecută cu vederea. Celelalte croitorese trudeau aplecate asupra stofelor, uitându-se pe furiș spre Țar. Îmi închipuiam deja ce aveau să spună după plecarea lui, oftând: „Ce chipeș, ce elegant, ce splendid, ce caracter.“

Am deschis registrul la întâmplare, arătându-i listele de rochii de seară, de rochii de zi și de costume pentru balurile mascate ale Elisabetei.

Das Fräulein a căscat, dar Petru nu i-a acordat nicio atenție. Și-a lins degetul mare și a răsfoit paginile, stăruind asupra unora dintre ele. Mă întrebam ce anume îi atrăgea atenția. Descrierile? Numele noilor proprietari, trecute lângă rochiile dăruite de Elisabeta?

A închis registrul încruntat.

— Totul e scris în rusă, s-a plâns.

N-am spus nimic. Oare avea să ne poruncească să ținem inventarul în limba germană? Sau poate-n franceză?

N-a făcut-o. În schimb, mi-a înmânat un teanc de hârtii. Erau scrisori și petiții. Într-una dintre ele, un negustor de

țesături din Sankt Petersburg, un domn Porter, se plângea că nu fusese plătit pentru ultimele comenzi livrate. Într-alta, o servitoare de la garderobă cerea o cămașă de mătase pe care țarina i-o promisese înainte de moarte.

I-am spus că le voi citi de îndată.

— Bun, a spus Petru.

Pe față avea un rânjet larg. *Das Fräulein* s-a aplecat spre el, culegându-i ceva invizibil de pe umeri. Un fir de păr? Un fir de ață?

Inspecția luase sfârșit.

Mă așteptam ca țarul să plece, dar s-a întors încă o dată spre mine.

— Ai fost cândva prietena mea, a spus, pe o voce supusă, băiețească, de care îmi aduceam aminte de pe vremea când obișnuiam să-i citesc.

— Sunt în continuare prietena dumneavoastră, Majestate, i-am spus, încercând să-mi mențin vocea fermă și calmă.

Se uita la mine intens, pătunzător, ca și cum îmi evalua răspunsul, dar următoarea lui întrebare nu avea nicio legătură cu mine.

— Am auzit că marea ducesă încă mai corespondează cu contele Poniatowski. Să fie oare adevărat, Varvara?

Am bâiguit câteva cuvinte de protest, dar el m-a întrerupt pocnind din degete. Când ochii i s-au îngustat, inima mi s-a oprit pentru o clipă. Apoi, când a vorbit din nou, vocea îi era schimbată. Era usturătoare, tăioasă:

— Unii spun că sunt un prost, Varvara. Dar e mai bine să ai de-a face cu un prostănac sincer decât cu un mare geniu. O să te stoarcă soția mea ca pe o portocală și o să te arunce la gunoi.

Al treilea copil al Ecaterinei a venit pe lume fără probleme.

— Încep să mă pricep la asta, Varenka, a murmurat Ecaterina, în timp ce moașa se grăbea să înfașe nou-născutul.

Într-o zi de joi, 11 aprilie, am ținut în brațe bebelușul lui Grigori Orlov. Avea fața roșie, îmi sugea degetul, dar a adormit imediat ce l-am pus în brațele mamei lui. Era primul dintre copii pe care Ecaterina avea voie să-l țină în brațe.

Grigori Orlov umbla în lung și-n lat prin fața camerei de lăuzie, așteptând.

Am deschis ușa. Grigori a venit repede spre mine și mi-a strâns mâna.

— Katinka? a întrebat cu respirația tăiată. Se simte bine?

Am încuviințat. Am încercat să-i spun că are un băiat, dar amuțisem din cauza ușurării pe care o simțeam. M-am retras și l-am lăsat să intre, apoi am rămas în prag, așteptând un semn de la Ecaterina.

Nu aveau mult timp la dispoziție, dar era de ajuns pentru a se îmbrățișa și a-și spune câteva cuvinte. Scrisorile pe care Ecaterina le scrisese în eventualitatea în care ar fi murit în timpul nașterii ardeau în șemineu, cu sigiliul intact.

Alexei Orlov promisese că ne va proteja și s-a ținut de cuvânt. Cu câțiva tovarăși de-ai lui – toți făcând parte din conspirația menită s-o urce pe Ecaterina pe tron –, a dat foc unei case abandonate de lângă palatul temporar, ca nimeni să nu audă țipetele Ecaterinei. A fost un incendiu mare, din câte am auzit mai târziu de la alții. Flăcările se extinseseră peste ziduri și răbufniseră prin ferestre. Plafonul căzuse, grinzile se prăbușiseră cu scântei și trombe de fum. Niște găini zburaseră de pe acoperișul unui coteț cu penele pârlite de foc; porcii guițaseră îngrozitor și alergaseră înnebuniți prin curte. Gloata curioasă care se strânsese i-a permis unei femei să plece din palatul de pe Nevski Prospekt cu un pachet în brațe, fără să se teamă că ar putea fi urmărită.

Ecaterina l-a botezat pe copil Alexei Grigorievici.

Și-a sărutat al doilea fiu pe buzele-i dulci înainte să mi-l dea,

apoi s-a întors spre perete. L-am învelit într-o blană de castor și l-am dus cuplului care se oferise să aibă grijă de el. Fostul valet și nevasta lui stearpă s-au bucurat nespus când le-am pus copilul în brațe.

— Doar până când mama lui o să-l poată lua înapoi, le-am spus. Doar până atunci.

Imediat ce nașterea s-a încheiat cu bine, toate gândurile noastre s-au îndreptat spre revoluția de la palat.

Frații Orlov avuseseră dreptate. După cinci luni de la începutul domniei lui Petru, conspirația luase o amploare mai mare decât ar fi crezut vreodată Gărzile Palatului.

În mai, armata rusă condusă de Suvorov a cucerit Fortăreața Kolberg. Victoria era considerată una decisivă. Toată lumea vorbea despre zdrobirea armatei prusace și despre ocuparea Prusiei de Est.

La început, Petru nu și-a ascuns dezamăgirea față de înfrângerea prusacilor, dar apoi a făcut ceva mult mai rău: i-a propus lui Frederic pacea. regele Prusiei avea s-o numească „Miracolul Casei de Brandenburg“. O pace fără condiții, fără revendicări, o răsturnare de situație care a salvat regatul șubred al lui Frederic.

Sankt Petersburgului nu-i venea să creadă.

„Asta e răsplata pentru soțiile, fiii și frații noștri măcelăriți pe câmpurile de luptă de la Gross-Jägersdorf și de la Zorndorf?“ se întreba lumea.

În timp ce în țară soseau întruna vești noi despre bucuria care îi cuprinsese pe prusaci în urma norocului neașteptat care dăduse peste ei, lunile de lingușiri și de promisiuni ale lui Alexei au început să dea roade. Contele Kiril Razumovski, fratele Împăratului Nopții, a făgăduit că o va susține pe Ecaterina. La fel au făcut și prinții Trubețkoi și Repnin. Doar contele Panin, profesorul marelui duce, a ezitat. A spus că o

admiră pe marea ducesă, dar că nu dorește ca Rusia să fie condusă din nou de o femeie.

— Nici măcar în calitate de regentă a fiului ei? l-a ispitit Alexei.

De fiecare dată când veneam să-i aduc vești, Ecaterina părea din ce în ce mai strălucitoare. Nu conta că se trezea în zori și se culca târziu în noapte. Își abandonase lecturile și începuse să trimită cereri de împrumut, negocia garanții, dându-le asigurări celor nerăbdători și promițându-le recompense. Un tipograf de pe insula Vasilievski, care ținuse minte numele tatălui meu și îmi promitea discreție absolută, a tipărit proclamația Ecaterinei: „Eliberarea de sub toată mizeria și ofensa... eliberarea de sub forța opresivă și de sub frică.“ Promisiunea că Rusia ei va fi o Rusie în care va domni rațiunea și legea.

Fiica mea petrecea fiecare luni după-amiază în odaia copilului, jucându-se cu marele duce Paul. O duceam eu sau Mașa până acolo, iar servitoarele ne lăsau să intrăm fără să obiecteze. Contele Panin, convins în sfârșit că marea ducesă va domni în calitate de regentă a lui Paul, s-a alăturat conspirației puse la cale de Ecaterina.

Daria era încântată de acele vizite. Trebuia să rezolve ghicitori, învârteau titirezul, fluierau, se urcau pe un cal mare de lemn care se legăna. Ea și Paul alergau pe coridoare sau se jucau de-a v-ați ascunselea în camerele goale de lângă odaia copilului. Câteodată, Paul o ruga să-i citească o poveste; altădată, îi arăta un pas de dans pe care îl învățase de curând.

— I-ai spus marelui duce că mămicii lui îi e dor de el? o întrebam pe Darenka de fiecare dată.

Îi spunea, dar el nu făcea decât să dea din umeri sau să o privească încurcat.

Nu mă surprindea.

„Paul nu are nevoie de cuvinte, ci de timp“, mi-am spus. Timp cu mama lui. Timp petrecut împreună. Timp petrecut în liniște, cu distracții copilărești. Timpul aduce alinare.

Dar n-avea rost să-i spun Ecaterinei ceea ce știa foarte bine.

În iunie, odată cu venirea nopților albe, s-a instalat neliniștea. Pe cheiul scăldat de lumina soarelui, chiar și la miezul nopții, cutreierau câini vagabonzi – aerul răsuna de mârâielile și scheunatul lor. Pe Nevski Prospekt, mirosul unturii prăjite persista, amestecat cu aroma pâinii proaspăt coapte și a malțului de orz.

În Garderoba Imperială, rochiile Elisabetei care nu fuseseră revendicate de *Das Fräulein* sau de doamnele de onoare erau desfăcute și transformate în suluri de materiale. Croitorii din Sankt Petersburg veneau cu oferte, cumpărând cele mai bune panglici, bucăți de dantelă și broderii pentru creațiile lor. Ce nu era cumpărat dispărea. Resturile de materiale erau scoase la vânzare în piața tătarilor, iar în scurt timp, rozul preferat de Elisabeta avea să strălucească la tivul rochiilor purtate de soțiile negustorilor la slujba de duminică.

În palatul temporar, servitoarele Ecaterinei au început să împacheteze, dar nu se pregăteau pentru mutarea la țară ce avea loc anual. În acel an, țarul și-a anunțat intenția de a se duce la Oranienbaum cu *Das Fräulein* și cu fiul său. Dacă marea ducesă ținea neapărat să scape de căldura orașului, putea să stea în vechiul Pavilion Monplaisir, care aparținea Palatului Peterhof. Iar în august, imediat ce curtea se va înapoia la Sankt Petersburg, Ecaterina va trebui să se mute în cele patru camere din Palatul de Iarnă, care-i fuseseră destinate, la cinci coridoare depărtare de Apartamentul Imperial.

Palatul temporar fusese prea mult timp un spin în ochi. Avea să fie dărâmat.

În camerele noastre, Mașa a învelit portretul lui Egor în

niște cearșafuri vechi; a adunat jucăriile și hainele vechi ale Dariei, ignorându-mi rugămintea de a le dărui servitoarelor de la spălătorie pe cele care nu-i mai erau bune.

— Niciodată nu se știe la ce pot fi de folos, a mormăit, iar ochiul ei leneș mi-a evitat privirea.

În plus, nu trebuia să ne facem griji de spațiu. Auzise că în noul Palat de Iarnă până și servitoarele lui *Das Fräulein* aveau camere de două ori mai mari decât cele în care locuiam noi.

— Nu acolo mergem și noi? a întrebat. La Palat?

Nu i-am răspuns.

Provocarea sorții nu mi se părea o idee bună.

Știam că revoluția de la palat e un lucru riscant, ca toate jocurile de la curte.

„Care avea să fie rezultatul: victorie sau dezastru?“ mă întrebam când mă uitam la fiica mea, care își făcea lecțiile sau se juca. În ultimele luni, trupul ei începuse să se maturizeze. Totuși, de cele mai multe ori avea o privire blândă și maleabilă, de parcă era tot un copil mic. Pe noptiera de lângă patul meu se afla o carte cu povești, legată minunat, lucrată în aur, pe care o primisem în dar de la contele Poniatowski. Spera să primească vești, oricât de banale, și mă întreba dacă i-am reamintit Sofiei de promisiunea lui: că se va întoarce. „Unele vise“, îmi scria, „nu pot fi abandonate fără să ne pierdem odată cu ele o parte din suflet.“

M-am cutremurat și am alungat năluca viitorului.

Nu voiam să mă gândesc că fiica mea ar putea ajunge să trăiască numai cu amintirea atingerii mele.

Apoi, în ajunul plecării curții la Oranienbaum, a avut loc un eveniment tulburător.

Petru a inaugurat banchetul oficial cu un toast închinat în cinstea familiei imperiale. Toți cei aflați la masă s-au ridicat în picioare cu un entuziasm nestăpânit, pregătiți să bea. Toată

lumea, în afară de Ecaterina.

— Pentru sănătatea familiei imperiale, a repetat Petru toastul, privindu-și insistent soția.

Oaspeții și curtenii au înghețat, neștiind ce văd în fața ochilor. Oare Țarul voia ca Ecaterina să se ridice în picioare, când el stătea jos? Toastul nu se referea atât la ea, cât și la el? Oare voia să sugereze că Ecaterina nu aparține familiei imperiale?

Tăcerea care s-a lăsat a fost lungă și neliniștitoare.

— Pentru sănătatea familiei imperiale, a repetat țarul toastul pentru a doua oară, luând până la urmă o gură de vin.

Ceilalți și-au dus paharul la gură ușurați.

Banchetul a continuat – cupele alunecau pe tăvi, pe masă zăceau șervețele pătate cu unt și sos de ciuperci, buzele luceau pline de grăsime. Dar imediat după toast, *Das Fräulein* s-a întors spre țar. A dat din cap și l-a mângâiat pe braț. El s-a aplecat spre ea, întinzându-și gâtul.

Câteva momente mai târziu, unul dintre generalii țarului și-a făcut loc printre meseni până a ajuns lângă Ecaterina. A vorbit suficient de tare încât să-l audă toată lumea:

— Majestatea Sa vrea să știe de ce Înălțimea Voastră nu s-a ridicat în picioare.

— Nu cumva familia imperială este compusă din Majestatea Sa, eu și fiul nostru?

Ecaterina devenise foarte palidă, dar nu era nici urmă de ezitare în vocea ei. În sală s-a lăsat liniștea.

— *Dura!* a strigat țarul.

„Proasto.“ Țarul o făcuse pe soția lui „proastă“.

Am aflat totul de la Alexei Orlov, câteva ore mai târziu, în odaia Ecaterinei din palatul temporar. Alexei mă implora să-l ajut pe fratele lui să o calmeze pe marea ducesă.

— O să plătească pentru asta, Katinka, ți-o jur!

Vocea furioasă a lui Grigori Orlov acoperea hohotele de plâns ale Ecaterinei.

— N-o să-l las să te umilească în halul ăsta.

Era îmbrăcată în aceeași rochie de doliu pe care o purtase la banchet – umerii albi contrastau puternic cu dantela neagră. Pieptul lat al lui Grigori i-a înăbușit plânsul.

— Lașul ăla. Un papă-lapte.

Vocea iubitului ei răsuna între zidurile abia lăsate fără draperii.

— O să-și ceară iertare în genunchi. O să te roage să ai milă. O să vezi, Katinka. O să vezi.

Am încercat și eu s-o încurajez.

— Toți prietenii te susțin, i-am spus Ecaterinei. Nimic nu ne scapă. N-o să uităm.

Dar Ecaterina nu putea fi consolată.

— Te duci la Peterhof, Katinka. Aștepți acolo până când punem totul la punct. Îți aduc vești o dată pe săptămână.

Mâna mare a lui Grigori mângâia spatele Ecaterinei, alunecând pe taftaua lucioasă a rochiei de doliu, întârziind la baza corsetului.

— La sfârșitul lui august, când el o să se întoarcă la Sankt Petersburg, o să-l arestăm în fața porții. O să-l aducem înaintea ta în lanțuri.

Văzând că tot nu-și ridică privirea, m-am rugat să nu fim nevoiți să așteptăm până atunci.

În dimineața zilei de 28 iunie, în ajunul zilei Sfinților Petru și Pavel, ziua onomastică a Țarului și a fiului său, Alexei Orlov a dat buzna în salonul meu din palatul temporar, cu vestea că locotenentul nostru, Passek, fusese arestat.

Țarul era la Oranienbaum, cu *Das Fräulein* și marele duce. Ecaterina se afla în Pavilionul Monplaisir de la marginea grădinilor de la Peterhof, unde în ziua următore avea să se

sărbătorească ziua sfinților.

Purtând pantaloni de călărie uzați și o jachetă strânsă pe corp, Alexei arăta ca orice tânăr veteran, întors din războiul cu Prusia, care nu știa ce anume să facă mai departe. Răsuflarea îi mirosea a vodcă.

— Nu mai avem timp, Varvara Nikolaevna, mi-a spus.

Passek știa unde sunt ascunse copiile manifestului care anunța ascensiunea Ecaterinei la tron. O singură sesiune de torturi ar putea fi de ajuns pentru divulgarea secretului. Ecaterina trebuie adusă în capitală imediat. Trebuia să revendice tronul atunci, cât timp țarul nu știa nimic.

Sudoarea îmi uda rochia la subraț și sub sâni. Prin crăpătura draperiei, lumina dimineții pătrundea în cameră ca în celula unei închisori.

Am studiat fața lui Alexei, forma crestăturii care îi traversa obrazul. Mi-au venit în minte explicațiile lui haioase legate de proveniența rănii: o sabie prusacă, împunsătura unui unicorn.

— L-am dus într-un loc unde este în siguranță, a spus Alexei.

Se referea la fiul lui Grigori, nepoțelul lui, care gângurea de plăcere când mă aplecam asupra lui. Ultima oară când îl vizitasem, o auzisem pe doică alintându-l „Țareviciul nostru de aur“. Avea o durere nespusă în priviri când i-am zis să aibă grijă ce spune.

Am observat sclipirea mândriei în ochii lui Alexei când a pronunțat numele nepotului său: Alexei Grigorievici. Fiul lui Grigori.

Să fi intuit bine? Era vorba despre ambiția Orlovilor? Se gândiseră oare la cât de mult le avea să le datoreze ea? Chiar dacă intuisem, n-aș fi recunoscut în fața nimănui că am asemenea gânduri. Nici măcar față de mine însămi.

Mi-am adus aminte de Egor, de amărăciunea cu care se

plângea că intrigile de la curte slăbesc puterea armatei. „De parcă Rusia n-ar avea destui dușmani adevărați“, îmi spusese. Mașa mi-a dat calendarul curții în mână, să caut numele acelor soldați din regimentul lui Egor care fuseseră decorați sau promovați. Erau tare puțini. Ce puteam să-i spun servitoarei mele, care se întreba ce rang ar fi avut stăpânul dacă ar fi scăpat cu viață? Tot locotenent? Tot plin de datorii?

M-am gândit la Paul, care se afla la Oranienbaum, și la haosul febril care avea să fie declanșat de lovitura de stat – coridoare pustii, doici distrate. „Promite-mi că o să ai grijă de el“, îmi spusese Elisabeta pe patul de moarte. „Jură pe viața fiicei tale.“

— O să mă duc la Oranienbaum, i-am spus lui Alexei Orlov. O iau pe Daria cu mine. Paul ne știe bine. O să vină cu noi când o să fie cazul.

Alexei mi-a aruncat o privire pătrunzătoare.

— Nu ți-e frică?

— Nu, am mințit. Grigori unde este?

Grigori era cu camarazii lui, asigurându-se că regimentul Izmailovski ne sprijină. Ceilalți trei Orlovi erau pe strada Millionaia, așteptând ordinele lui.

În camera de alături, Daria o întreba pe Mașa:

— E unchiul Alexei? Atunci de ce nu am voie să-l văd și eu?

— Trebuie să plec, Varvara Nikolaevna, a spus Alexei. Spune-i Darenkăi că mă întorc.

I-am spus Mașei să ne pregătească hainele pentru călătorie.

— Repede, am îndemnat-o. Plecăm imediat.

Am calculat distanța: douăzeci și opt de verste de la Sankt Petersburg până la Peterhof; de acolo, încă cincisprezece până la Oranienbaum; șase ore cu trăsura, dacă schimbam de două ori caii.

În ochiul cel bun al servitoarei mele bătrâne stăruia o

neagră îngrijorare. Știa ce se întâmplă, căci fusesem nevoită să-i împărtășesc toate secretele. Dacă lovitura de stat avea succes, îl aduceam pe fiul cel mare al Ecaterinei la Palatul de Iarnă. Străjerii vor avea grijă de el acolo. Dacă lovitura de stat dădea greș, eram arestată, Mașa trebuia să plece cu Daria spre vest, spre Varșovia. Ascunsă într-un cufăr cu fund dublu, lângă câteva ruble de aur, pusesem o scrisoare adresată contelui Poniatowski, în care îl rugam să aibă grijă de fetița mea.

Mașa a murmurat o binecuvântare. Mi-a așezat o mână pe frunte. Degetele servitoarei mele începuseră să se încovoaie. O văzusem chinuindu-se să bage acul în ață.

Daria presimțea că nu va fi o călătorie obișnuită.

— Unde ne ducem, mămico?

— La Oranienbaum, i-am răspuns, încercând să par veselă. Să-l vizităm pe marele duce Paul.

Dar mă gândeam la altceva: „Să îndeplinesc o veche promisiune, un jurământ pe care l-am făcut pe viața ta.“

Când am ajuns la palatul din Oranienbaum, l-am rugat pe birjar să ne ducă în fața intrării din spate. Speram să nu observe nimeni o trăsură nemarcată, care avea să plece odată ce intram în palat.

Imediat ce am coborât din trăsură, i-am netezit rochia Dariei și am luat-o de mână.

— Încet, i-am spus. Acum nu trebuie să ne grăbim.

Am trecut prin holul de serviciu și am ajuns la scările secundare care duceau la etajul al doilea. La capătul scărilor, m-am oprit să cercetez coridorul lung pe care trebuia să o luăm. Era pustiu.

Am trecut pe lângă portretul ecvestru al lui Petru cel Mare, străpungând un urs cu lancea, pe lângă tapetul umflat de curent care îi înfățișa pe Adam și pe Eva în Paradis. În jurul lor țopăiau lei și miei.

Din spatele ușii de la odaia copilului se auzea râsul lui Paul, urmat de un scâncet vesel și un tropăit de picioare. Apoi, deodată, ușa s-a deschis, și țarul a fugit afară, ținându-se cu mâinile de cap. O pernă a zburat după el, dar a căzut pe podea. Inima stătea să-mi explodeze.

— Nu m-ai nimerit, a zis Petru cu o voce cântată, ca la operă.

Ușa s-a închis cu o bufnitură puternică. Paul țipa înăuntru:

— Ba te-am nimerit! Ba te-am nimerit!

Am ezitat, dar era prea târziu să ne întoarcem fără să fim văzute, și nici nu aveam unde să ne ascundem. Mai ales că era și Daria cu mine, anticipând deja ce încântat va fi Paul când o să ne vadă.

Țarul, într-o jachetă albastră, ponosită, pe care o purta doar în casă, fără perucă, încă mai râdea când ne-a văzut.

— Varvara Nikolaevna. Ce cauți *tu* aici?

Am făcut o plecăciune și am tras-o pe Daria de mână, iar ea mi-a urmat exemplul. Dar țarul și-a fluturat mâna.

— Să lăsăm eticheta. Aici nu suntem la Palatul de Iarnă.

I-a făcut cu ochiul Dariei, îndemnând-o să se apropie. I-am dat drumul, iar ea a făcut un pas nesigur în față.

— Marea ducesă m-a trimis, Majestate, am spus arătând spre ușa odăii copilului.

De dincolo de ușă se auzea cineva alergând prin încăpere.

— Cu un cadou de ziua onomastică, am adăugat imediat.

Apoi am blestemat în gând prostia pe care o spusesem. Oricine putea să vadă că nu am nimic în mână.

Mă întrebam dacă țarul mă auzise, pentru că îi tot făcea semne Dariei spre buzunarul său. Daria și-a băgat mâna în buzunar și a luat de acolo un pumn de bomboane.

— E un secret, a ciripit Daria. Promie-mi că n-o să spui nimănui că suntem aici.

Și-a aruncat bomboanele în gură înainte să zic ceva.

— Majestatea Voastră... am corectat-o.

Țarul a chicotit și și-a dus mâna la inimă.

— Promit.

Apoi s-a întors spre mine.

— Deci Ingenioasa Doamnă s-a gândit să-i facă o surpriză fiului ei?

— Da, am spus.

— Atunci intră, a spus nepăsător și a plecat.

Când a plecat, am aruncat o ultimă privire siluetei greoaie și ciudate, care-și flutura brațele, vorbind în barbă.

Înainte de a bate la ușa odăii copilului, mi-am scos mănușile. Abia atunci mi-am dat seama cât de umede și reci îmi erau palmele.

În ajunul loviturii de stat, Daria se juca cu Paul, ajutându-l să construiască fortificații din plăpumi și perne. După cină, care a constat în ananas și înghețată, a luat cu asalt o fortăreață, pretinzând că este un soldat, în timp ce Daria se prefăcea că e o prințesă capturată, salvată din ghearele unor urși.

— Nu te mișca! a țipat Paul, prevenind-o. Prefă-te că ești moartă.

M-am uitat la fața lui îmbujorată din cauza efortului, cu ochi prea îndepărtați, buze subțiri, nas scurt și cârn. Mă gândeam că sunt trăsăturile lui Petru. Ca să-mi înving neliniștea crescândă, mi-am adus aminte de noaptea în care se născuse, cu opt ani în urmă, și de durerea pe care o simțise mama lui, când nici măcar nu avea voie să-l atingă.

Probabil că grădinarii de la Peterhof, care făceau pregătirile pentru sărbătoarea din ziua următoare, mutaseră ghivecele enorme cu lămâi din oranjerie și le aliniaseră pe alee. Onomastica din acel an avea să fie deosebit de somptuoasă.

După ce servitoarele l-au pus în pat, Paul m-a rugat să stau cu el. Și-a închis ochii și a rămas așa multă vreme, fără să spună nimic, dar, când am crezut că adormise și m-am ridicat să suflu în lumânare, a spus:

— A venit la mine în vis.

Se referea la Elisabeta Petrovna, mătușa lui.

— Mi-a spus să nu-mi fie frică.

— De ce să-ți fie frică? l-am întrebat.

— Nu știu. Îmi e câteodată.

— Tuturor ne e câteodată.

— Până și locotenentului Orlov?

— Chiar și lui.

Mă întrebam cine și când îi spusese despre Orlov.

În grădinile de la Oranienbaum înfloriseră liliecii, îngreunând aerul cu mirosul lor îngrețoșător de dulce. Undeva departe, cineva cânta la chitară.

— Vrei să te rogi cu mine pentru sufletul țarinei Elisabeta? l-am întrebat pe marele duce.

Paul mi-a aruncat o privire piezișă și a dat din cap. În ochi îi străluceau lacrimi.

— Fie ca sufletul roabei tale, plecată dintre noi, să-și găsească odihna, Doamne...

Am rostit rugăciunea pentru cei plecați, dar, de fapt, mă rugam pentru ispășire și pentru speranță – speranța că tot ce distrusese Elisabeta poate fi îndreptat, că tot ce ascunsese poate fi luminat de adevărul noii domnii.

În timp ce vegheam la Oranienbaum asupra celor doi copii adormiți, la două ore distanță, în curtea Pavilionului Monplaisir, aștepta o trăsură oarecare cu doi cai de poștă. În crepusculul argintiu al nopții albe, Ecaterina a început să se îmbrace în grabă; pașii neliniștiți ai lui Alexei se auzeau în fața ușii. Servitoarele îi pregătiseră hainele: corsete, cămăși, fuste,

ciorapi, pantofi și rochia de doliu.

— Totul este pregătit pentru proclamație. Trebuie să mergem, i-a spus Alexei, ciocănind la ușă.

— Acum? a întrebat. De ce?

De cealalată parte a grădinii, câinii adulmecaseră mirosul unui străin. Lătratul sălbatic îi făcuse pe oameni să iasă cu lămpașele. Cineva a fluierat cu putere. Un scheunat dureros a fost urmat de un scâncet.

— Passek a fost arestat. Nu mai avem timp. Vocea lui Alexei era ascuțită și tensionată.

Sub privirile servitoarelor, Ecaterina și-a făcut cruce și s-a închinat în fața icoanei. Cu douăzeci și unu de ani în urmă, într-un moment asemănător, Elisabeta jurase că dacă Dumnezeu o ajută să ajungă țarina tuturor rușilor, nimeni nu va fi condamnat la moarte în timpul domniei ei.

Ecaterina nu mi-a spus niciodată dacă făcuse vreo făgăduială în acea dimineață. Le-a poruncit servitoarelor să se culce la loc și a luat câteva înghițituri de apă. Trăsura ei trebuia să plece înainte să observe cineva prezența lui Alexei.

Kozlov, coaforul ei, i-a aranjat părul în timp ce trăsura gonea spre Sankt Petersburg. Două ore mai târziu, Grigori i-a ieșit în întâmpinare cu doi cai odihniți, la jumătatea drumului, când caii ei începuseră să dea semne de oboseală. Au gonit spre cazarma gărzilor.

Alexei și Grigori și-au făcut bine treaba. Când Ecaterina a ajuns la cazarmă în zorii zilei, Gărzile Palatului o așteptau.

A coborât din trăsură și s-a oprit în fața lor. Rochia neagră îi dădea un aer solemn; în plus, era un semn că, spre deosebire de soțul ei, nu intenționa s-o dea uitării pe fosta țarină. Vocea ei n-a ezitat, fața nu i-a tresărit.

— Țarul, s-a adresat ea gărzilor, ascultă de dușmanii Rusiei. A dat ordine să fiu arestată. Mi-e teamă că vrea să ne ucidă pe

mine și pe fiul meu.

Cuvintele ei au fost urmate de un val de strigăte furioase. Ecaterina a așteptat ca gărzile să se potolească, apoi a continuat.

— Țarul refuză să ne recunoască statutul, mie și fiului meu. Voi, cei mai buni fii ai Rusiei, știți de ce are nevoie iubita noastră mamă. Am venit la voi pentru că am nevoie de protecție. Îmi las soarta pe mâinile voastre.

Cât de multe lucruri pot conține câteva cuvinte: asigurări date de un suveran, rugăminți ale unei femei.

Cuvintele ei au fost întâmpinate cu ropote puternice de aplauze; din cazarmă au izbucnit ovații.

— Cât timp trăim noi, nimeni nu te poate atinge! au strigat străjerii.

Când s-a auzit primul „Vivat!“, Ecaterina a știut că obținuse victoria dorită. Cu fața luminoasă, strălucitoare, a așteptat mândră și triumfătoare până când regimentele Izmailovski, Semionovski și Preobrajenski au jurat pe rând că-i vor fi alături. Soldații i-au sărutat mâinile și tivul rochiei de doliu, acoperit de praful de pe drum. Au căzut la picioarele ei, tremurând ca argintul viu în palma unui copil, numind-o *matușka*, mămica lor. Țarina lor.

Stăteau în genunchi, cu fața aprinsă de emoție, cu ochii ațintiți asupra ei, de parcă ea era singura speranță a Rusiei.

— Se spune că oamenii sunt cuprinși de o bucurie frenetică, Varvara Nikolaevna, mi-a spus contele Panin când a ajuns la Oranienbaum la amiază, ca să ne escorteze până în Sankt Petersburg. Țarul Paul...

Se referea la marele duce, crezând că Ecaterina avea să fie numai regenta lui, nimic mai mult.

„Vezi numai ce vrei sa vezi“, mi-am spus. „Crezi numai ce vrei să crezi.“

Contele Panin era insistent și nu încerca s-o ascundă. Trebuia să plecăm degrabă, până să ajungă vestea despre lovitura de stat la Oranienbaum. Era deja unu. Ne aștepta un drum de cel puțin șase ore cu trăsura.

Mi-am făcut cruce.

„S-a înfăptuit. Ecaterina e în siguranță“, mi-am spus. „Fiul ei este în siguranță. Toți suntem în siguranță.“

M-am dus la fereastră. Afară, fântâna din grădină fusese pornită. Razele de soare țeseau curcubee printre jeturile de apă. O mică orchestră așezată pe o bancă de lemn interpreta o piesă muzicală festivă. Dinspre ferestrele deschise ale apartamentului lui Petru se auzeau țipete vesele. Probabil că *Das Fräulein* îi oferise amantului ei încă un cadou de ziua lui onomastică. Preț de o clipă, l-am văzut pe Petru aplecându-se pe fereastră, o siluetă neclară fluturându-și mâna.

Țarul Rusiei nu știa că fusese deja detronat.

„O să fie un om mai fericit acum, când nu mai e țar“, mi-am spus. „Până la urmă, exilul o să-i facă plăcere.“

În curtea palatului, caii scormoneau pământul cu picioarele. Trăsurile aliniate așteptau plecarea spre Peterhof. S-a auzit țipătul unui pescăruș.

— Acum mergem să-l vedem pe tăticu’? m-a întrebat Paul, ușor îngrijorat, când l-a adus servitoarea.

Educatorul care îi preda dimineața îl pusese să învețe o poezie pe care trebuia s-o recite în timpul sărbătoririi onomasticii sale, dar încă se mai încurca la unele versuri.

— Nu, Înălțimea Voastră, i-am răspuns. Mergem să ne plimbăm.

— E o surpriză?

Paul făcuse ochii mari de curiozitate.

— Da, a spus contele Panin pe un ton vesel. Bine zis, Înălțimea Voastră. O să fie o surpriză minunată.

Paul a râs.

— Este o surpriză, a zis, făcându-i cu ochiul Dariei. Pentru ziua onomastică a lui tăticu'.

Daria a început să sară în sus și-n jos. Paul a început și el să sară.

— Dar este și ziua dumneavoastră, Înălțimea Voastră, s-a amestecat Panin, încercând să-l facă atent pe elevul său.

Vocea lui era ușor iritată pentru că se simțea ignorat. Simțeam că ar fi trebuit să-i acord mai multă atenție. Trăiam la curte de prea mult timp, nu puteam să subestimez semnele de avertizare ale geloziei.

— Trebuie să repet poezia.

Paul se uita în continuare la fiica mea.

— O să te ajut, s-a oferit Daria.

Am văzut uimirea înflorind în ochii Dariei când contele Panin i-a poruncit să tacă. Roșeața i-a cuprins obrajii.

— Ce am făcut, mămico? a început ea.

Dar n-aveam timp s-o calmez.

În timp ce micul nostru echipaj se grăbea să ajungă la trăsura contelui Panin, am binecuvântat acel du-te-vino care precede chiar și cea mai scurtă călătorie întreprinsă de membrii familiei imperiale: croitoresele erau ocupate cu ultimele ajustări ale rochiilor; lacheii trăgeau după ei cufere și lăzi; pisicile se furișau pe lângă ziduri, câinii scheunau.

A deveni țar

Domnul a luat puterea muntelui
Măreția unui arbore...

Acestea erau versurile pe care marele duce a început să le recite în timp ce goneam pe drumul ce ducea spre Sankt Petersburg. Vocea îi era nesigură, stinsă.

— „A adăugat echilibrul...“ l-a îndemnat Daria, dar contele

Panin nu a lăsat-o să termine.

— Vă rog, Majestate, a zis, și și-a așezat mâna durdulie pe umărul osos al marelui duce.

Paul i-a aruncat o privire încurcată.

— Am făcut vreo greșeală? a întrebat.

— Nu, Majestate.

Panin a adoptat vocea solemnă, afectată, a unui curtean.

— Nu avem timp de poezii acum. Trebuie să vă spun ceva foarte important.

Am încercat să-l previn.

— Poate că mama lui e mai în măsură să-i spună, i-am spus cu o voce domoală.

— Nu credeți că ar fi mai bine să mă lăsați pe mine să decid? a sărit Panin.

„Fiica legătorului de cărți trebuie să-și cunoască locul“, părea să spună privirea lui.

Am tăcut.

Paul și-a lăsat umerii în jos. S-a uitat la mine. Un copil nu înțelege tăcerea, nu poate să sesizeze lucrurile rămase nespuse.

M-am uitat în altă parte. Înmărmurită, Daria s-a retras și mai mult în umbră.

Trăsura gonea spre Palatul de Iarnă. Lângă mine, Panin îi explica marelui duce ce înseamnă o lovitură de stat și care este diferența dintre un țar și un regent.

Trecuse de ora șase când trăsura noastră a ajuns pe străzile Petersburgului, făcându-și loc prin mulțimea veselă. Ovații ca „Victorie!“ și „Trăiască țarina!“ răsunau în acea seară, în acea noapte albă, la fel de luminoasă ca ziua. „O maree“, mi-am spus când mi-am adus aminte de promisiunile lui Alexei. Odată pus în mișcare, un val atât de puternic ia cu el orice și pe oricine îi iese în cale.

Privirea neliniștită a contelui Panin a alunecat pe deasupra

mulțimii. Copiii nu mai scoseseră o vorbă de câteva ore bune. M-am bucurat când am ajuns în curtea Palatului de Iarnă. Venise timpul să ne despărțim.

Ușa trăsurii s-a deschis. Paul s-a întors spre mine.

— Mergeți, Înălțimea Voastră, i-am spus. Mama dumneavoastră vă așteaptă.

A coborât din trăsură. A făcut un pas, apoi încă unul. Ezita în continuare, dar nu se mai putea întoarce. Contele Panin l-a urmat repede, de parcă se temea că îl întrec.

În câteva minute, marele duce avea să ajungă în camera lui, păzită zi și noapte de stăjeri din patru regimente. Urma să fie în siguranță.

Am simțit un nod mare în gât și mi-am dat seama că ochii mă ustură din cauza lacrimilor. Eu și Daria ne-am dat jos din trăsură. Aerul era rece – m-am înfiorat.

În Mănăstirea Fecioarei din Kazan, Ecaterina era unsă țarină și unic domnitor. N-avea să fie regenta nimănui. Marele duce avea timp să crească înainte de a prelua tronul, ceea ce avea să se întâmple numai după moartea mamei lui. Așa trebuia să se întâmple.

Stăteam în curtea Palatului când, dintr-odată, n-am mai știut ce trebuie să fac.

— De ce plângi, mămico? m-a întrebat Daria.

Am strâns-o în brațe atât de tare încât a început să se zbată.

O oră mai târziu, am văzut-o pe Ecaterina, pe Nevski Prospekt, purtând uniforma verde a regimentului Preobrajenski. Ținea o sabie în aer, iar tricornul pe care-l purta pe cap era împodobit cu frunze de stejar. Trecea călare pe Briliant, armăsarul ei cenușiu, venind dinspre Mănăstirea Kazan și îndreptându-se spre Palatul de Iarnă, făcându-și loc prin mulțimea care ovaționa.

Când ea trecea, oamenii cădeau în genunchi, îi cereau

binecuvântarea, își ridicau copilașii deasupra capului, ca să fie mai aproape de țarină și să-i atingă cizmele negre. Bătrânii și bolnavii erau ajutați de alții să ajungă la fereastră, ca să vadă și ei miracolul noii domnii.

Am îngenuncheat pe caldarâm, aducându-mi aminte de ziua în care o văzusem pentru prima oară, o copilă de paisprezece ani care ajungea la Moscova, neștiind nimic despre viitorul ce o aștepta. M-am gândit la femeia tânără care devenise, însemnată de nedreptate și durere, supusă umilirilor. A îndurat multe lipsuri, și totuși inima ei a rezistat. „Țarina mea“, mi-am spus.

Vocea puternică și rezonantă a Ecaterinei inunda aerul:

— Jur în fața Dumnezeului Atotputernic că voi face din Rusia o țară mai puternică decât a fost ea vreodată.

Alexei și Grigori Orlov o urmau îndeaproape, în uniformele de un albastru metalizat ale regimentului Izmailovski, împodobite cu panglici aurii. Doi camarazi, vânjoși, tăcuți și vigilenți, care măsurau neîncetat mulțimea cu o privire iscoditoare.

În jurul meu, mâinile se ridicau, fluturând și lovind aerul:

— Trăiască *matușka* noastră! Trăiască țarina!

Plânsul meu se pierdea printre strigătele din jur.

Pe străzile Petersburgului pluteau arome ademenitoare de porci la proțap, de cârnați înăbușiți cu ciuperci sălbatice, de plăcinte cu cartofi, prăjite în untură. În cârciumile din oraș vodca și vinul erau din partea casei. În scurt timp, petrecerea din timpul zilei avea să se transforme în noaptea albă a dansului și a dragostei, noaptea în care erau concepuți mai mulți copii decât atunci când Postul lua sfârșit.

„Copiii din iunie“, le spuneau oamenii, luni mai târziu.

— Marele războinic s-a ascuns după fusta amantei, a spus Alexei Orlov râzând când a aflat veștile.

Lui Petru, care nu mai era țar decât cu numele, nu-i venea să creadă ce se întâmpla chiar sub ochii lui. Cu o enervare crescândă, a măsurat cu privirea foișorul orchestrei, rândurile de ghivece cu lămâi aliniate pe alei, lămpașele atârnate de crengi. Era ziua lui onomastică. De ce nu venise Ecaterina să-l întâmpine?

Și-a trimis lacheii la Pavilionul Monplaisir, ca să o anunțe că ar fi bine să se grăbească. Când lacheii s-au întors și i-au spus că marea ducesă îl roagă să-i mai dea puțin timp să se pregătească, Petru stătea pe terasa palatului și se uita la fântâna din care țâșnea apa ca dintr-o cascadă.

O jumătate de oră mai târziu, când a văzut că Ecaterina tot nu apare, s-a hotărât să meargă chiar el.

Alexei și-a subțiat vocea tunătoare, imitând strigătele lui Petru, țarul detronat: „Unde ești? Unde *ești*?“ Alerga dintr-o cameră în alta a Pavilionului Monplaisir, înjurându-le pe servitoarele care se chirceau de frică, uitându-se pe sub paturi, în dulapuri, chiar și în baie, de parcă Ecaterina era un copil care se joacă de-a v-ați ascunselea.

Toți cei adunați în Sala Tronului încercau să câștige atenția Ecaterinei. Oglinzile enorme reflectau jachetele de mătase și rochiile brodate, uniformele, pădurea de mâini fluturânde, gâturile întinse ale celor ce încercau s-o vadă măcar pentru o clipă pe noua țarină.

„Victorie“, am auzit din mulțime. „O zi binecuvântată.“

Ecaterina a II-a, țarina tuturor rușilor, purta o rochie simplă de mătase ivorie, decorată cu panglica albastră a Crucii Sfântului Andrei, rezervată Suveranului. Marele duce Petru, care stătea lângă ea, își freca manșeta uniformei Preobrajenski, arătând nefericit și confuz.

Am fost vrăjită de răbdarea pe care Ecaterina o arăta când primea plângerile detaliate care îi erau înmânate. O coadă

interminabilă de curteni se înghesuiau să-i sărute poalele rochiei. Când Grigori Orlov a încercat să-i împingă, Ecaterina i-a spus să nu-i împiedice pe prietenii care doresc să-și exprime bucuria.

Și eu am îngenuncheat în fața ei.

— Varenka, a spus.

Ochii îi scânteiau de triumf. Părul îi strălucea, iar obrajii îi luminau.

În spatele meu, o mulțime de oameni se îngrămădeau, încercând să ajungă mai aproape.

— Varenka, a repetat.

M-a ajutat să mă ridic și mi-a sărutat obrajii, apoi și-a așezat mâna pe a mea și m-a întrebat:

— De-acum înainte o să-mi fii de și mai mare ajutor?

Am încuviințat din cap numai, căci îmi pierdusem vocea. Următoarele cuvinte ale Ecaterinei au acoperit zarva:

— Datorită unor prieteni precum *contesa* Malikina, s-a adresat ea mulțimii, am reușit să salvez Rusia de riscurile autocrației.

S-a auzit un strigăt de bucurie, apoi încă unul.

Mă numise contesă, iar eu nici nu avusesem timp să-i mulțumesc, pentru că simțisem o împunsătură nerăbdătoare din spate, cineva mă trasese de mânecă, reamintindu-mi că mai sunt și alții care vor să se apropie de noua țarină. Lângă mine, Alexei Orlov îi repeta Ecaterinei rugămintea de se arăta oamenilor.

Pe străzile Petersburgului circulau tot felul de zvonuri: că Petru se deghizase și venise în oraș ca să adune susținători, că țarul Prusiei își trimisese trupele ca să-l ajute, că plănuia s-o răpească pe Ecaterina, sau că o răpise deja.

— Chiar acum, Înălțimea Voastră, continua să repete Alexei Orlov cu vocea răgușită din cauza efortului, dar încă puternică.

Te rog, *matușka*. Trebuie să te vadă împreună cu marele duce. Ca să știe că sunteți amândoi teferi. Că n-a reușit să pună mâna pe voi acest *monstru*.

Îmi amintesc cât de aspru sunase și cât de inutil fusese ultimul cuvânt. Un moment, chiar m-am așteptat ca Ecaterina să-l pedepsească, dar apoi fericirea efervescentă a victoriei noastre mi-a furat gândurile.

O lovitură de stat este o datorie care atrage după sine alte datorii.

Ecaterina, îmbrăcată în uniforma regimentului Preobrajenski, apărea peste tot. Abia dacă mai dormea; mânca pe fugă, în drum spre o inspecție militară, sau ca să întâmpine a nu știu câta delegație. Era fermecătoare și milostivă, împărțea recompense, acorda distincții și medalii, aproba petiții și îi rechema în capitală pe cei exilați.

„Să vii cât de repede te pot aduce caii“, i-a scris fostului cancelar Bestujev. Contele Panin, care se împăcase până la urmă cu ideea că Ecaterina nu va fi regenta fiului ei, purta panglica roșie cu margini argintii a Ordinului Sfinta Ecaterina, ce îi fusese acordat cu puțin timp în urmă.

Grigori Orlov a fost numit aghiotant general. Toți cei cinci frați Orlov au fost ridicați la rangul de conte. Cei care au fost direct implicați în organizarea loviturii de stat au primit șase sute de mujici și o pensie de 2.000 de ruble sau 24.000 de ruble în loc de pământ. Puteam să aleg și eu, fiica unui legător de cărți, ridicată la rangul de contesă.

Pe coridoarele Palatului de Iarnă, curtenii erau într-o agitație continuă, iar numărul lor era dublat și triplat de oglinzile cu ramă aurită. Făceau plecăciuni de câte ori îmi întâlneau privirea, așteptând șansa de a-mi vorbi despre vechea devoțiune pe care mi-o purtau. Contele Panin umbla pe coridoare cu pași hotărâți, energici, rânjind cu buzele rujate.

Oare ce poziție i se promisese? De cancelar? „Avea să-l înlocuiască pe Voronțov?“ îi auzea pe curteni șușotind.

Dar nici cele mai generoase recompense nu s-au dovedit a fi suficiente. Nu trecea nicio zi fără ca măcar un străjer să nu înapoieze ordinul Sfântului Alexandru, cu care fusese decorat, spunând că este cel mai nefericit om de pe lume, refuzând orice fel de consolare, până când Ecaterina nu lua petiția pe care omul i-o încredința și nu promitea că va modifica decizia luată în trecut sau că îi va acorda iar privilegiile luate.

— Orice străjer poate să zică, atunci când mă privește în ochi: „Eu am ajutat-o pe femeia asta să ajungă aici“, mi-a spus Ecaterina într-unul dintre acele momente rare în care reușeam să ajung suficient de aproape de ea și să-i vorbesc. Cât timp o să mai treacă până când o să înceapă să spună „Pot s-o distrug“?

Nu-mi spunea: „Vreau să fii cu ochii pe ei, Varenka. Vreau să știu tot ce vorbesc.“

Nu avea nevoie.

Iată ce mi-a fost dat să aud în acele zile febrile:

De la Oranienbaum, spionii raportau că văzuseră un vas cu provizii care aștepta acostat la mal. Ne preveneau că gărzile din regimentul Holstein plănuiau s-o apuce pe cel mai scurt drum spre Prusia.

— N-o să pățească nimic.

Aud și acum promisiunea lui Alexei, căzând ca un tunet, pe care a făcut-o când a plecat să-l aresteze pe fostul țar și să-l însoțească apoi până la închisoarea Schlüsselburg, locul în care Petru avea să aștepte să i se hotărască soarta.

— Și n-o să vă mai aducă niciun prejudiciu, Majestate.

Rapoartele oficiale curgeau, aduse de mesageri cu fața radioasă, care intrau și ieșeau din sălile de recepție. Fiecare se considera eroul poveștii pe care o purta.

Celula de la Schlüsselburg nu era încă pregătită, așa că

Alexei l-a dus pe Petru la Palatul Ropșa, aflat la treizeci și sase de verste de Sankt Petersburg. A jurat că se va strădui să-i ofere fostului țar tot confortul.

Dar Petru nu era mulțumit. Camera lui era prea mică, patul, prea îngust. Nu avea unde să-și facă plimbările de dimineață, iar dacă nu se mișca, i se umflau picioarele.

Bea tot timpul, refuzând să-și mănânce micul dejun și cina. Plângea și cerea s-o vadă pe *Das Fräulein*.

„O să plec și n-o să mă mai întorc. Am nevoie doar de câine, de fluier, de harap și de amanta mea“, i-a scris Ecaterinei. „Renunț la tronul Rusiei. Îmi declar de bunăvoie loialitatea față de țarina Ecaterina a II-a. O rog să mă ierte pentru toate lucrurile pe care le-am făcut greșit.“

În timpul acelor prime zile de domnie ale Ecaterinei, pline de promisiuni nechibzuite, am încercat să-mi scot din minte silueta lui singuratică, fără perucă, îmbrăcată într-o jachetă albastră jerpelită, plimbându-se pe coridoarele de la Oranienbaum.

„Petru s-a predat“, mi-am spus. „E mai bun ca om decât ca țar.“ Cele câteva luni de detenție aveau să treacă repede. Până la urmă, avea să fie mulțumit.

Refuzam să admit că „justiția“ poate fi un alt nume pentru reglarea de conturi.

În cea de-a treia zi după lovitura de stat, la cinci dimineața, o așteptam pe țarina mea cu o cană de cafea proapătă, privilegiu mult râvnit pe care mi-l revendicasem. Din noul ei dormitor se auzea vocea lui Grigori Orlov:

— Nu te gândi la asta, Katinka. Scoateți-o din minte.

Ecaterina ocupase Apartamentul Imperial din Palatul de Iarnă: dormitorul și alte șase camere alăturate, toate cu pereți îmbrăcați în alb și auriu. Grigori Orlov se mutase în apartamentul aflat chiar deasupra celui în care stătea

Ecaterina.

Am auzit scheunatul unui câine. Bătrânul Bijou nu mai era. Sir Tom Anderson, un ogar italian, alunga pisicile de la Palat, cele câteva pisici zdrențăroase care mai veneau încă s-o caute pe Elisabeta. Nu reușeam să le mai recunosc, dar unele aveau blana cenușie ca Bronia și ochi ca ai lui Pușok.

Sir Tom a început să latre.

— Taci! a strigat Ecaterina.

Câinele a scâncit, apoi a tăcut.

Ecaterina a zis ceva, dar n-am reușit să-i deslușesc cuvintele.

Zgomotul făcut de pașii ei iuți, care măsurau camera, era urmat de bocănitul pașilor lungi ai lui Grigori.

— Trebuie să pui capăt zvonurilor, Katinka, l-am auzit îndemnând-o. Alexei spune că o să-ți întoarcă spatele și-o să-ți muște mâna.

Am netezit tapetul din anticamera Dormitorului Imperial. Am cules o mănușă murdară de sub un scaun. Mirosea a flori de iasomie și a transpirație.

Am așteptat.

Era cinci și un sfert când a intrat Ecaterina. Un zâmbet palid i-a apărut pe față când m-a văzut. Mi-am dat seama că plânsese.

— Toată lumea vrea ceva de la mine, Varenka. Nu pot să le fiu pe plac tuturor.

Înainte să spun ceva, și-a dus un deget în dreptul buzelor.

Scrisoarea de la Ropșa a sosit în a cincea zi de la preluarea puterii de către Ecaterina. Țarina era în Sala Tronului, înconjurată de curteni. Mesagerul s-a aruncat la picioarele ei, aducând cu el mirosul acru al drumului, mirosul stătut al mlaștinilor și al ploii.

Ecaterina a rupt pecetea și a citit repede misiva, în tăcere. Și-a strâns buzele. Am văzut-o ștergându-și degetele de faldurile

de mătase ale fustei. A mototolit scrisoarea.

— Sunt șocată și îngrozită, a spus, ridicându-și privirea.

Nu voi uita niciodată cuvintele scrise pe foaia boțită: „*Matușka*, soțul tău nu mai trăiește.“ La Ropșa avusese loc o altercație, una pe care nu și-o dorise nimeni. Mult prea repede pentru a mai putea fi controlată, disputa se transformase în conflict. Toți cei care se aflaseră în acel moment în preajma fostului țar se făceau vinovați și meritau să fie condamnați la moarte. Alexei, contele Orlov, cel care îi scrisese, cerșea mila Ecaterinei, cerând grațierea sau o moarte rapidă.

„Viața nu mai merită trăită, pentru că te-am dezamăgit.“

Tocul bătut cu pietre prețioase al Ecaterinei a bătut în podea. Am auzit voci care urcau și coborau.

Nu eram atentă.

„Petru este mort“, mi-am spus. „Asasinat.“

Nu știu cum am reușit să ajung în camerele noastre din palatul temporar. Când am văzut privirea înspăimântată a Dariei, am reușit să zâmbesc și să născocesc niște minciuni. „Nu s-a întâmplat nimic“, am liniștit-o. „Sunt doar obosită. Trebuie să mă odihnesc.“

Când fiica mea a plecat, m-am simțit extenuată, de parcă aș fi urcat un munte. Aveam broboane de sudoare pe frunte. Simțeam că până și aerul pe care-l respir îmi face rău. Lumina era prea puternică. I-am spus Mașei să nu tragă draperiile.

Dar ea s-a dus să cheme medicul.

Mi s-a luat sânge. Apoi încă o dată. Mi s-au dat purgative. Mi s-au aplicat vezicatoare. Probabil că am dormit o zi și o noapte, pentru că servitoarea care mi-a adus o cană de supă fierbinte de vită m-a întrebat dacă știu în ce zi sunt. Am încercat să răspund, dar când am deschis gura, n-am reușit să articulez niciun cuvânt.

Am ratat tot ce se întâmplase în acel timp: anunțul public în

care se susținea că moartea lui Petru survenise „din cauza unei colici hemoroidale și a durerilor violente de stomac, de care suferea de mult timp“; n-am văzut nici trupul îmbălsămat al fostului țar, expus pe un catafalc în Mănăstirea Alexandre Nevski, cu o eșarfă groasă legată în jurul gâtului; șoaptele despre copilul țar de odinoară, ce se presupunea că este în continuare închis în Fortăreața Schlüsselburg. Ce țarină își putea permite să țină în viață *doi* domnitori detronați? Cât timp ar trece până când vreun excentric ar încerca să-l elibereze pe unul dintre ei?

Ecaterina îmi scrisese: „Să te faci bine cât mai repede, Varenka. Am nevoie de sprijinul tău.“

Mesajul mi-l adusese chiar Grigori Orlov.

— Katinka este îngrijorată, Varvara Nikolaevna. Mă întreabă în fiecare zi de tine.

S-a afundat în fotoliul de lângă patul meu. Fața lui frumoasă era serioasă și tensionată.

L-am ascultat: „Un accident teribil... Alexei n-ar fi trebuit să bea... n-ar fi trebuit să se lase provocat... Știe foarte bine asta... Și Katinka știe... Lovitura de stat a fost un joc de noroc... Nu putem să le prevedem pe toate...“

Afară, un băiat care împărțea ziare striga:

— Noutăți incredibile în *Gazeta de Sankt Petersburg*!

O femeie a început să cânte o baladă pe care nu reușeam s-o recunosc. S-a auzit o trompetă.

Din cauza febrei, simțeam un gust acru în gură. Mă durea piciorul acolo unde îmi făcuse medicul incizia.

— E aici, Varvara Nikolaevna. Așteaptă afară. Mâine o să plece din Petersburg.

Grigori Orlov și-a dres vocea.

— Fratele meu te imploră să-l asculți.

Când am încuviințat, mi-am simțit inima bătând mai tare.

Probabil că Alexei aștepta chiar lângă ușă. A intrat imediat ce Grigori l-a strigat. A făcut un pas nesigur spre mine, apoi și-a netezit tunica albastră ca oțelul a regimentului Izmailovski.

— Sunt vinovat, Varvara Nikolaevna.

În timp ce Alexei vorbea, cicatricea care-i traversa fața zvâcnea. Din când în când, vocea i se frângea. Repeta de mai multe ori aceleași cuvinte. Ecaterina îi poruncise să-i protejeze soțul, iar el dăduse greș. N-avea nicio scuză. Ceea ce se întâmplase se întâmplase sub comanda lui. Nu putea să dea timpul înapoi.

Podelele nelăcuite ale palatului temporar scârțâiau de câte ori Alexei își se lăsa când pe un picior, când pe celălalt. Lângă el, Grigori își ținea mâinile încleștate și dădea din cap energic, întărind spusele lui Alexei.

— Sunt pregătit să mor. Sunt un soldat. Soldații mor. Dar iubita noastră *matușka* a refuzat să mă pedepsească. „Crezi că moartea ta o să ajute domniei mele?“ m-a întrebat. Așa că am rugat-o să mă exileze. Nu trebuie să-și amintească de prețul teribil pe care a fost nevoită să-l plătească de câte ori mă vede.

Avea vocea puternică, și totuși rugătoare, a unui soldat. Erau cuvinte simple, imposibil de combătut, cuvinte la care aveam să mă gândesc mult în zilele ce aveau să vină.

— S-a întâmplat ceva îngrozitor, dar ar putea să iasă și ceva bun de aici.

— Pentru țarină.

— Pentru Rusia.

— Pentru noi toți.

Am chemat-o pe Mașa imediat ce Alexei și Grigori au plecat. Katinka, ziceau amândoi, are un întreg imperiu de condus. Trebuie să îndrepte multe lucruri după atâția ani de neglijență. Trebuie să le îndrepte și să le clarifice.

— Adu-o pe Daria, i-am spus Mașei cu o voce răgușită.

Draga mea Darenka s-a apropiat de mine în vârful picioarelor.

— Ce-ai făcut tu astăzi? am întrebat-o.

— Nimic.

— Cum așa?

— Am spart o cană.

— Care?

— Cea cu trandafiri roșii pe fund.

— Cumpărăm alta.

— Nu ești supărată?

— Nu.

— Știam eu că n-o să fii. Dar domnișoara Dupont a zis că am fost neglijentă.

— Ai fost?

— Un pic. N-am fost atentă la ce făceam.

— De ce nu?

— Ascultam ce spunea doctorul. Că se apropie o criză. Dar nimeni n-a vrut să-mi spună ce-i aia o criză.

În ochii mari și negri îi citeam frica; am simțit un junghi de vinovăție.

— Mă simt mai bine, *kison'ka*. Nu mai trebuie să-ți faci griji.

A zâmbit, lumina i-a inundat fața, iar durerea a dispărut fără urmă. Mi-a cuprins gâtul cu brațele. S-a lipit strâns de mine.

— Nu-mi place cum miroși, a zis, încrețindu-și nasul, râzând.

În august, când mă refăcusem suficient și puteam merge, intendentul șef al Ecaterinei mi-a trimis vorbă că noul nostru apartament din Palatul de Iarnă este pregătit. Patru camere spațioase și o anticameră, la numai două coridoare distanță de Dormitorul Imperial, mobilate și redecorate după dorința Majestății Sale. Odată evacuat, palatul temporar urma să fie

demolat, făcându-se astfel loc pentru un mic parc.

Încă nu primisem un anunț oficial, ci numai o invitație de a mă alătura anturajului Majestății Sale. Țarina se trezea la cinci și lucra singură în birou până la opt. Oaspeții și petiționarii începeau să curgă imediat ce se îmbrăca și se coafa. De solicitările zilnice se îngrijeau cinci secretari de stat. Trebuia citite și îndosariate petițiile, confirmată primirea darurilor, refuzate cu diplomație cererile imposibile și pregătit pentru inspecție tot ce merita atenția ei. După-amiezile erau rezervate lecturii, iar serile celor mai apropiați prieteni.

Intendenta șefă a Majestății Sale spera că, începând de atunci, contesa Malikina se va asigura ca acea nouă rutină să nu fie perturbată în mod inutil.

Era o după-amiază întunecată și ploioasă de octombrie, când un mesager de la Ambasda Marii Britanii a adus o scrisoare adresată lui Madame Malikina. Cineva tăiase „Madame“ și scrisese „Contesa“.

Scrisoarea venea din partea contelui Poniatowski.

Fusese din cale afară de îngrijorat. Nu primise nicio veste de la Ecaterina de paisprezece săptămâni. Se temea că scrisorile lui anterioare se pierduseră.

În plic era și un bilețel sigilat pe care scria „Pentru Sofia“ și rugămintea de a i-l preda personal.

A doua zi, când am intrat în biroul privat al Ecaterinei, cu cafeaua de dimineață, încă mai ploua. Era un moment prețios, oricât de scurt, când puteam fi sigură că voi fi singură cu ea.

Abia am avut timp să aprind focul în sobă, când a intrat Ecaterina, urmată de Tom, care dansa pe picioarele din spate, așteptându-și recompensa. Avea fața tensionată. Vârtejul continuu al obligațiilor imperiale își arăta semnele. Până atunci, chiar și după-amiezile pe care Ecaterina își dorea foarte mult să le aibă libere pentru lectură, fuseseră întrerupte

constant.

Am pus tava cu cafetiera la locul obișnuit, lângă condeiele ascuțite și teancul neînceput de coli albe. Am turnat cafea într-o ceașcă de porțelan chinezesc și am așteptat până când Ecaterina a luat prima înghițitură, apoi i-am înmânat scrisoarea lui Stanislav. A deschis-o, a citit-o repede și mi-a dat-o înapoi. Atunci am observat că era cifrată.

— Arde-o, Varenka, a spus. Înainte s-o vadă cineva.

Am aruncat-o în foc.

Ecaterina mi-a făcut loc pe biroul ei.

— Scrie, Varenka, mi-a poruncit.

Am scris ce mi-a dictat: că rațiunea ne cere să ne împăcăm cu circumstanțe pe care nu le putem controla; că trebuie să aibă grijă de ea la fiecare pas; că îi părea tare rău, mai mult decât putea să exprime, dar acela era adevărul. „La revedere, prieten drag. Viața ne aduce adesea surprize nebănuite, dar te asigur că voi face tot ce voi putea pentru tine și pentru familia ta.“

Ecaterina a făcut o pauză, de parcă se gândea dacă e cazul să mai adauge ceva.

— Nu merită să te opui lucrurilor care nu pot fi schimbate, Varenka, a fost tot ce a spus, strecurându-mi în buzunar scrisoarea împăturită și sigilată.

De lângă biroul ei, îl auzeam pe Sir Tom lovind cu coada o pernă verde de catifea.

Înainte de a expedia scrisoarea Ecaterinei către Ambasada Marii Britanii, cu rugămintea de a fi transmisă contelui Poniatowski, am adăugat și eu câteva cuvinte în ea: „Să nu crezi tot ce ți se spune. Când ești îndurerat, tinzi să te gândești la ce e mai rău.“

Mai târziu, când în sfârșit s-a oprit ploaia, am dus-o pe Daria la o plimbare pe care i-o promisesem demult.

Am urcat scările ce duceau spre Fortăreața Petropavlovski

ca să vedem orașul de la picioarele noastre – splendidele palate înșirate de-a lungul fluviului, zidurile albe și galbene, luminate de razele calde ale soarelui. Apele adânci ale Nevei fuseseră îmblânzite, căci marmura roșie finlandeză de pe chei ținea în frâu furia apelor.

— Încă mai vorbesc cu tăticu', a spus Daria.

Îi tremura vocea.

— Despre ce? am întrebat-o, dar n-a vrut să-mi spună, așa că am strâns-o la piept și am lăsat-o să plângă.

Fostul cancelar Bestujev se întorsese la curte de mai bine de două săptămâni, dar reușisem până atunci să-l evit. Într-o zi, a venit la mine. Împuținat și cocoșat de anii de exil, studia cu ochii injectați draperiile de Burgundia cu ciucuri aurii, covoarele groase, portretul lui Egor de deasupra poliței căminului.

Nu-mi plăcea zâmbetul lui; nu-mi plăcea nici voioșia din glasul lui, pe care nu se obosea să o ascundă.

— Am câștigat, contesă Malikina. Tu și eu am pariat pe cine trebuia.

Mi-a sărutat mâna. L-am îndemnat să se așeze, observând peruca ce-i acoperea neglijent capul chel și pata de gălbenuș de ou de pe vestă.

Noul titlu de feldmareșal era o slabă consolare pentru lipsa unei funcții oficiale. „Feldmareșalul plantațiilor de varză", spusese Grigori Orlov, bătându-și joc de el.

Fostul cancelar a deschis o cutie cu tutun și a luat o priză destul de sănătoasă. Mi-a oferit și mie, dar am refuzat.

— Ciudat, a remarcat. Doctorul meu se jură că e bun împotriva mahmurelii, dar eu nu am simțit niciun efect. Consum cinci livre în fiecare lună, și singurul lucru de care mă scapă sunt banii.

A pus tutunul între degetul mare și arătător, l-a prizat și a

așteptat ca praful să-i excite nările. A strănutat, apoi a examinat pata maronie de pe batistă. A început să vorbească.

— Foarte inteligente numirile Ecaterinei, considera Bestujev. Să-l lase pe Voronțov să-și păstreze titlul de cancelar, dar să-i dea lui Panin afacerile externe. Să-l numească pe Grigori Orlov la șefia poaspăt înființatei Cancelarii Externe. Să-l grațieze pe Alexei, dar să-l trimită înapoi în cazarma armatei. S-a asigurat că nimeni nu devine prea puternic, ca să dețină controlul asupra lor.

M-am uitat spre fereastra salonului nostru. Soarele de deasupra Nevei era palid și ezitant.

Bestujev a oftat adânc și s-a încruntat.

— Nimic nu s-a schimbat, Varvara Nikolaevna. Ai de ales în continuare între două variante: să fii indispensabilă, sau insignifiantă. Am încercat să duc o viață simplă. Dar e destul de lipsită de farmec, crede-mă.

— Nimic nu s-a schimbat? am întrebat neîncrezătoare. Când ai văzut ultima oară o țarină care să muncească atât de mult?

Bestujev mă privea iscoditor, ca un doctor care încearcă să stabilească un diagnostic.

— Ai uitat tot ce te-am învățat, Varvara Nikolaevna? Sau te-ai lăsat vrăjită de noul tău titlu? Oare trebuie să-ți reamintesc că titlurile nu au nicio valoare în zilele noastre? O casă de pariuri nu se transformă într-o mănăstire doar pentru că proprietarul este nou.

S-a aplecat spre mine; rânjetul îi deforma fața.

— Știi cum îți spun unii dintre noii tăi prietenii? Varvara cea băgăcioasă, căreia trebuie să i se taie nasul.

M-am ridicat.

— Ar fi bine să pleci, am spus. Trebuie să mă ocup de niște sarcini care nu suferă amânare.

Fața i s-a înroșit când a auzit cuvântul „sarcini“. La

marginea perucii i-au apărut picături de sudoare.

— Să-i duci scrisorile amantului ei polonez e una dintre ele? a spus pe un ton batjocoritor. Mă întreb ce-i spune. Că are nevoie de un taburet polonez pentru picioarele ei obosite?

— Nu văd de ce ar trebui să te preocupe pe tine lucrul ăsta.

— Dar mă preocupă, mi-a răspuns cu un licăr metalic în privire. Îmi place la nebunie s-o văd pe Ecaterina noastră determinându-i pe alții să-i îndeplinească ordinele.

— Domnul să te ajute, i-am spus tremurând. Întotdeauna vezi răul în oameni.

— A ajuns în vârf datorită oamenilor care i-au acordat sprijin, dar toți au avut propriile lor motive. Acum o să înceapă să creadă că totul s-a întâmplat datorită ei. O să-și alunge prietenii. Foarte curând, o să devină foarte urât, draga mea contesă. Întotdeauna se întâmplă așa, iar tu nu mai ești sub protecția umbrei. În curând, o să ai dușmani reali, și o să-ți dorești să ai ceva mai mult decât niște amintiri frumoase cu ea, care să te protejeze. Ești chiar atât de sigură că nu mai ai nevoie de mine?

— Pleacă, i-am spus întinzând mâna spre clopoțel, ca să-mi chem servitoarea.

Voiam să plece din camera mea. Nu mai puteam să-i aud vocea.

12

1763-1764

În cârciumile din Sankt Petersburg, bătrânilor cu față ridată le plăcea să-și amintească de neîncrederea cu care primiseră în tinerețe vestea că întinderile vaste de pământ neted, locuite doar de câțiva pescari finlandezi, aveau să devină un oraș puternic și înfloritor.

Bătrânii îl mai țineau minte pe Marele Țar. Ei vorbeau despre pașii uriași ai lui Petru cel Mare, care, în timpul plimbărilor sale, îi punea pe fugă pe oamenii simpli, despre dexteritatea mâinilor sale, despre lemnul pe care îl cioplea, despre icoanele pe care le picta, despre încălțările pe care le făcea și măselele pe care le-a smulgea.

— Amânarea aduce moartea, spuneau ei, repetând cuvintele preferate ale Marelui Țar.

Cu sângele încălzit de vodcă, oamenii care văzuseră cu ochii lor un oraș ridicat pe locul unor mlaștini cețoase vorbeau despre craniile și oasele soldaților și robilor, dezgropate în fiecare an, când se întăreau fundațiile șubrede ale orașului.

Nu era nicio urmă de amărăciune în vocea lor.

Soldații și robii ăia ar fi murit oricum. Nu era mai bine să mori, dacă moartea ta făcea viitorul posibil? Să mori pentru ceva care o să dureze mai mult decât o viață de om?

În coșurile și cuferele care fuseseră aduse în noul nostru apartament din Palatul de Iarnă, am găsit multe comori: desenul Dariei, care înfățișa o casă păzită de un străjer, atât de înalt, încât era mai mare decât casa; bilețelul pe care îl găsisem pe tava cu micul dejun în dimineața în care fiica mea împlinise unsprezece ani. Îmi scrisese: „Mămico, la ce vârstă ai avut propria ta cameră? La ce vârstă ai început să porți rochii lungi? Acum am voie să fac baie în baia ta?“ Începuse să imite gesturile doamnelor de la curte, pașii lor legănați și nepăsători.

— Țarina este îndrăgostită de fiica dumitale, dragă Varvara Nikolaevna, mi-a spus odată prințesa Galițina.

„Blănurile și rochiile primite în dar, invitațiile la balurile mascate al copiilor și lecțiile de balet, alături de marele duce, n-au trecut neobservate“, spuneau ochii contesei. Înainte de lovitura de stat, nu meritam mai mult de-o privire aruncată peste umăr.

„Unde erai când marea ducesă, fără niciun viitor, avea nevoie de o prietenă?“ mă întrebam.

Imediat după ceremonia de încoronare din catedrala de la Moscova, marele duce a leșinat, epuizat după atâtea ore în care fusese nevoit să stea lângă mama lui și să salute mulțimile jubilânde. Când trupul lui fierbinte și asudat a fost dus în cameră, a țipat că i se târăsc șerpi pe tot trupul. Piciorul drept i se umflase și căpătase o culoare purpurie.

M-am așezat pe marginea patului lui Paul. I-am pus o compresă rece pe frunte. I-am șters sudoarea de pe piept. Când apa rece ca gheața a început să-i picure pe tâmple, a deschis ochii și mi-a strâns mâna cu putere.

— O să mor? m-a întrebat.

Avea o voce foarte slabă, îngrozită.

— Nu, i-am răspuns. Mămica ta n-o să te lase să mori.

Și-a deschis gura să mă întrebe ceva, dar n-a spus nimic.

În ziua în care marele duce s-a simțit suficient de întremat ca să se arate în fața poporului, o țărancă s-a aruncat la pământ în fața lui, cu capul înfășurat într-o basma neagră, și a țipat:

— Trăiască țarul Paul Petrovici! Trăiască *batușka*[13] al nostru!

Doi străjeri au fost nevoiți să-și facă loc prin mulțime, ca să-i împrăștie pe cei care se strânseseră în jur.

Când s-a împlinit un an de la urcarea pe tron a Ecaterinei, vigilența gărzilor a devenit inutilă. Noaptea a fost luminată de artificii și roți pirotehnice; preț de-o clipă, în care lumea aștepta cu sufletul la gură, pe cer s-a văzut litera E, gigantică și strălucitoare. Mulțimile au aplaudat, au băut cu lăcomie din fântânile din care curgea vodcă și icneau când acrobații mai făceau un pas nesigur pe sfoara întinsă între cele două rânduri de case de pe Nevski Prospekt.

În marele salon din Palatul de Iarnă, pe lângă pereții auriți, se aliniau mesele decorate cu emblema vulturului imperial. Copiii alergau de la o masă la alta, în căutarea bunătăților. L-am văzut pe marele duce ascunzându-se în spatele contelui Panin și fluturându-și brațele ca o insectă enormă. Contele Panin se prefăcea că nu-l vede. Am văzut-o pe Daria, gătită într-o drăgălașă rochie de satin verde, aruncându-și o privire într-una dintre oglinzile enorme ale lui Monsieur Rastrelli.

— De-ar mai trăi stăpânul să ne vadă acum, a spus Mașa, apoi a oftat.

La târgul tătarilor, măcelarii păstrau cea mai bună marfă pentru contesa Malikina, iar negustorul de pești punea deoparte cele mai alese bucăți de sturion afumat.

În Apartamentul Imperial, servitoarele mă trăgeau deoparte ca să-mi vorbească despre o mamă bolnavă care avea nevoie de bani, despre un iubit care nu voia să se căsătorească până nu avea binecuvântarea țarinei. „Vă rog să puneți o vorbă

bună pe lângă *matușka*, micuța noastră mamă,“ se rugau ele. „Ea o să vă asculte.“

Continuam să o aștept pe țarină în fiecare dimineață la ora cinci, cu cafeaua fierbinte și cu corespondența, pe care le așezam pe biroul ei. Uneori, seara, Ecaterina îmi dădea voie să stau în Dormitorul Imperial până când Grigori cobora cu mare zgomot pe scara interioară. Și mai erau acele momente de neprețuit, când doamnele ei de onoare erau prea departe ca să ne audă, sau când făceam o plimbare prin grădină în zori.

Ce poate să spună omul în asemenea clipe?

Mai bine ascultă.

— Orice-aș face, Varenka, întotdeauna rănesc pe cineva.

— Mă doare teribil când văd că până și vechii mei prieteni mă privesc îngroziți, de parcă sunt capul Meduzei. Prietenia îi ocolește întotdeauna pe suverani, Varenka?

Grigori Orlov încă mai dădea peste lucruri de-ale lui *Das Fräulein* în apartamentul său: un ciorap de mătase, un arcuș de vioară, un pantof deformat de șchiopătatul ei. I le aducea Ecaterinei ca pe niște trofee. L-am văzut așteptând-o în dormitorul mare, tolănit pe sofa, amestecând un pachet de cărți ca să mai treacă timpul. Când venea, o ridica și o învârtea prin cameră, până când își pierdea răsuflarea. În timp ce ea scria, îi mângâia părul, alunecând spre ceafă.

Feldmareșalul Bestujev se plimba cu bastonul în mână pe coridoarele de marmură ale Palatului de Iarnă, în căutarea oricui era dispus, sau suficient de ghinionist, să-i asculte lungile și sinuoasele discursuri. Scuzele politicoase nu foloseau la nimic; indiferent dacă era beat sau treaz, fostul cancelar părea să nu bage de seamă pașii grăbiți sau rânjetele nervoase ale interlocutorilor. Ecaterina dăduse ordine stricte să nu fie lăsat în camerele ei. Lacheii de la Ambasada Marii Britanii primeau un bacșiș dublu dacă reușeau să anunțe din timp apariția lui.

Toată lumea aștepta ca înclinația lui Bestujev pentru băutură să câștige în fața ambițiilor sale – să fie prea beat ca să-și mai facă vizitele.

— Doar câteva vorbe, contesă Malikina. Doar câteva vorbe! striga după mine cu o voce răgușită de câte ori mă vedea.

Mânerul de aur al bastonului său, încrustat cu pietre prețioase, strălucea în lumina care intra prin ferestrele uriașe ale lui Rastrelli.

Dar eu învățasem până atunci să mă uit, dar să nu văd.

— Nu pleca încă, Varenka. Vreau să te întreb ceva în legătură cu Darenka. Dar dă-mi voie să termin întâi asta...

Printre scrisorile pe care i le înmânasem în acea dimineață friguroasă de octombrie era și una semnată de contele Panin – sau Nikita Ivanovici, cum îi spunea Ecaterina mai nou –, pe care îl numise în fruntea politicii externe.

Stăteam în biroul Ecaterinei lângă foc, pe un taburet, ascultând scrijelitul peniței pe hârtia pergamentoasă care-i plăcea foarte mult.

Cum mi se întâmpla des în acele zile, am început să mă gândesc la Darenka. Se întâmpla de multe ori să mă întorc în camerele noastre din palat și să n-o găsesc acolo. „A fost chemată din nou“, îmi explica guvernatoarea, arătând cu degetul spre tavan, de parcă ordinele veneau chiar de la Dumnezeu.

Când fiica mea se întorcea, cu fața îmbujorată de emoție, avea întotdeauna multe de povestit. I se dăduse voie să ducă evantaiul Ecaterinei. Fusese rugată să citească un pasaj dintr-o veche carte de rugăciuni. Sir Tom fugărise o pisică pe coridorul de serviciu, dar ea îl adusese înapoi.

— Cine mai era acolo cu țarina? am întrebat-o, uitându-mă la fericirea pe care o simțea când îi descria pe vizitatori.

Daria mi-a povestit despre contele Panin, care își târa

picioarele când mergea, despre unchiul Grigori, care o făcuse pe țarină să râdă, jucându-se cu umbrele pe perete.

— Și ce-a spus?

— Că țarina ar trebui să-mi găsească un soț bun. Cu o casă mare la țară.

— Ești prea tânără să te gândești la un soț, i-am spus fiicei mele, râzând. N-ai știi ce-ar trebui să faci cu el.

Dar mi se făcuse un pic frică.

În timp ce așteptam ca Ecaterina să-și termine scrisoarea, flăcările dansau și pâlpâiau. M-am uitat la ele, gândindu-mă la momentul în care fetița mea o să mă părăsească. Anul următor avea să împlinească paisprezece ani, vârsta pe care o avea Ecaterina când venise în Rusia să se mărite.

Am auzit zgomotul de hârtie îndoită, am simțit mirosul cerii topite la flacăra lumânării.

— Balet, Varenka, a zis Ecaterina după ce a pus jos condeiul și s-a întors spre mine. Vreau să-i văd pe copiii noștri dansând împreună.

Am simțit o asemenea ușurare, încât ochii mi s-au umplut de lacrimi.

— O să-ți spun mai multe, m-a tachinat Ecaterina, dacă încetezi cu plânsul.

Herr Gilferding, profesorul austriac de dans pe care Ecaterina îl adusese din Viena, a fost cel care avusese ideea unui spectacol organizat la curte. Era vorba despre un balet regizat de el, *Acis și Galateea*, povestea unui păstor îndrăgostit de o frumoasă nimfă. La sfârșit, Acis, ucis de gelosul ciclop Polyphem, avea să fie transformat într-un râu de către Galateea, iar Hymen urma să încheie baletul cu un dans funerar.

Marele duce Paul trebuia să joace rolul zeului Hymen, iar Daria, al nimfei.

— Dacă mama ei plângăcioasă o s-o lase, bineînțeles, a continuat Ecaterina să mă tachineze în timp ce îmi căutam neputincioasă batista, încântată de imaginea fiicei mele dansând pe scena teatrului Palatului de Iarnă, aplaudată de întreaga curte.

— Atunci rămâne stabilit, a spus Ecaterina, ignorându-mi recunoștința și concentrându-se asupra scrisorilor pe care i le adusesem.

A luat una dintre ele și i-a rupt sigiliul. Înainte să ajung la ușă, a sărit de pe scaun și a început să țopăie ca o fetiță. Sir Tom s-a ridicat de pe pernă și a început să latre, apoi a început să alerge înnebunit după coada lui.

— Regele Augustus al II-lea al Poloniei a murit, a strigat. Adu-l încoace cât mai repede pe Nikita Ivanovici.

Dar când am pus mâna pe clanță să deschid ușa, m-a oprit și mi-a spus să nu-l deranjez încă pe contele Panin. Trebuia să-și adune gândurile în singurătate. Vocea ei, care fusese atât de veselă cu câteva momente în urmă, a devenit serioasă:

— Acum, că pot în sfârșit să-mi plătesc datoria față de un prieten drag, Varenka, n-aș vrea să fac vreo greșeală, mi-a spus.

Două săptămâni mai târziu, contele Keyserling a plecat spre Varșovia, instruit să asigure victoria lui Stanislav în alegerile care aveau să aibă loc în Polonia. Pe la mijlocul lui noiembrie, a fost urmat de prințul Repnin, care aducea și mai multe garanții că Rusia își acordă sprijinul. De asemenea, i-au fost încredințate și câteva cadouri de Crăciun pentru Stanislav: o cutie cu trufe negre, o statuetă de bronz a Minervei și o cutie cu tutun de prizat, bătută cu pietre prețiose, având pe capac profilul Ecaterinei sculptat în fildeș.

Îmbătată de fericire, repetam cuvintele lui Sir Charles: „Stanislav, regele Poloniei; Ecaterina, țarina Rusiei. Uniți de încrederea reciprocă pe care și-o poartă, domnind peste două

mari națiuni, în armonie și pace.“

„Un vis vechi“, mi-am spus, și totuși atât de îndreptățit, de binevenit și de plin de promisiuni.

În ultima noapte din noiembrie, nereușind să adorm, am stat singură în salon. Am încercat să citesc o carte, dar mă dureau ochii din cauza luminii lumânărilor, și gândurile mele se întorceau mereu la obligațiile neduse până la capăt: un tablou adus cu ultimul transport de la Paris, care nu era de găsit; rezervele în scădere de fire de mătase pentru noua pasiune a Ecaterinei – împletea panglici de ornament, care deveniseră un cadou mult râvnit.

Ceasul din hol a bătut miezul nopții când am auzit un zgomot venind din anticameră. Pentru o clipă, am crezut că Bestujev a reușit să treacă de lacheul de la ușă. În ultima săptămână începuse să mă asalteze cu scrisori, toate fiind versiuni ale aceleiași rugăminți: să-l ajut să obțină o audiență privată la Ecaterina.

Dar nu era Bestujev.

Omul care a dat buzna în salonul meu, cu hainele răvășite, puțind a vodcă și a usturoi, era Grigori Orlov. În mână ținea un bol cu înghețată.

— Pentru Darenka, mi-a spus. Lumina ochilor lui Egor.

— Unde ai găsit înghețată la ora asta, Grigori Grigorievici?

— Bucătarul mă place, a bâiguit. Nu știu de ce.

Am râs.

— Fiica mea doarme, i-am spus.

Canapeaua a gemut când s-a prăbușit pe ea cu brațele întinse; darul lui s-a transformat într-o băltoacă lipicioasă.

Mașa a auzit zgomotele și s-a furișat în salon. Și-a ațintit ochiul bolnav spre tavan.

— Du-i asta Darenkăi, a spus Grigori, abia reușind să articuleze cuvintele, iar Mașa i-a luat cu îndemânare bolul din

mână și a ieșit din salon.

S-a ridicat clătinându-se.

— De ce vrea să fie *el* regele Poloniei, Varvara Nikolaevna? Ca să se poată mărita cu el?

„Deci asta l-a rănit“, mi-am dat seama dintr-odată, în timp ce vorbele curgeau ca un torent din gura lui Grigori, înjurături dizolvate în plânsete și amenințări: „Papă-lapte... laș... urzește planuri să fie din nou cu ea.“ A făcut un gest obscen cu mâna.

— El îi mai scrie?

— Asta trebuie s-o întrebi pe țarină.

— N-o să-mi spună nimic despre el.

Grigori Orlov mi-a aruncat o privire nesigură, începătoșată. În spatele lui, o lumânare se stingea. Am stat să-l ascult, simțind oboseala apăsându-mi umerii, întrebându-mă cât mai ține tirada aceea a geloziei.

— Alexei m-a anunțat că piticul ăla polonez încă-i mai scrie și că vrea să se întoarcă... Alexei spune să am grijă... că toată lumea complotează împotriva noastră...

Grigori stătea nesigur pe picioare, legănându-se – un impunător munte de carne. Apoi a căzut grămadă pe podea.

M-am aplecat peste el să văd dacă pățise ceva. Sforăia.

Mașa a adus o pătură și o pernă. Grigori a mârâit când i-a scos cizmele din picioare.

— Nu, Katinka. Nu acum.

Așa l-am lăsat până la urmă, întins pe covor, învelit cu o pătură, sforăind.

Speram să nu fi trezit pe cineva, dar când m-am furișat în pat, din întuneric s-a auzit vocea Dariei, întrebându-mă ce se întâmplase. Stătea în capul oaselor – o siluetă subțire într-o cămașă de noapte, cu brațele strânse în jurul genunchilor. Nu mai avea boneta pe cap, iar părul negru îi era răvășit.

— Nimic, am spus. Hai, dormi acum, *kison’ka*.

— Niciodată nu-mi spui nimic.

S-a auzit un oftat plin de resemnare.

— Era unchiul Grigori?

— Da.

— Chiar mi-a adus înghețată?

— Da. Dar hai să păstrăm secretul. A băut un pic cam mult.

— Știu, a spus căscând. Nu mai sunt un copil.

Am tras-o spre mine. Părul ei avea un miros stătut, deși fusese spălat cu o zi în urmă. M-am hotărât să-i spun Mașei ca data viitoare să nu mai economisească gălbenușurile de ou.

„Te rog să-mi accepți cele mai sincere scuze și acest mic cadou pentru Darenka“, mi-a scris Grigori Orlov pe un bilețel pe care l-am primit a doua zi. „Și te rog să nu-i spui nimănui. N-aș vrea ca a mea Katinka să știe cât de prost pot să fiu uneori.“

Împreună cu bilețelul, a sosit și un coș plin cu cadouri: un set de mere din lemn de santal, ascunse în mod fermecător unul într-altul, și o cutie lăcuită pe al cărei capac era o prințesă cu o coroană din pene de păun.

„Buzele-mi sunt pecetluite“, i-am scris, „iar darurile tale sunt mult prea generoase pentru o fetiță căreia îi place înghețata.“

Răspunsul a venit imediat. Grigori Orlov insista să-i accept cadourile. „În amintirea lui Egor“, a scris. „O dovadă a vechii noastre prietenii.“

În lunile care au urmat, nu prea m-am gândit la cele întâmplate în acea noapte. Am înțeles accesul de gelozie al lui Grigori, chiar dacă era neîntemeiat. Patul unei țarine înseamnă putere. O văduvă poate să se mărite din nou. Un moștenitor poate oricând să moară.

N-am păstrat nici bilețelul lui Grigori. De ce s-o fi făcut?

În agitația constantă a orelor și a zilelor, mintea mea era ocupată de dansul Dariei.

— O să fiu o nimfă, se lăuda Daria tuturor, strălucind de încântare, întotdeauna pregătită să arate ultimul gest învățat, sau să interpreteze un pasaj.

Nu voiam să-i vorbesc despre invidie.

— Dacă îi lași pe toți să vadă scenele de dans ale piesei înainte de spectacol, i-am explicat, în schimb, n-o să mai fie nicio surpriză.

Pentru prima repetiție, Herr Gilferding s-a instalat în camera de jocuri cu pereți albaștri din Apartamentul Imperial, astfel încât țarina să poată trece oricând să vadă repetiția copiilor. Nimănui altcuiva nu i-a fost îngăduit accesul.

Din acele zile de iarnă în care mă duceam s-o iau pe Darenka de la repetiții, păstrez în amintire următoarele lucruri: cât de încântat era Paul de costumul lui, peruca pe care ezita toată ziua să și-o pună pe cap, felul în care Daria mă întâmpina, rotindu-se prin încăpere cu cei mai ușori și mai agili pași, cu mâinile în jurul feței, vocile excitate, privirile strașnic de încruntate din cauza concentrării, poveștile despre succese ratate și despre dezastre neprevăzute, evitate în ultimul moment, un călcâi sucit, o proptea ruptă.

La sfârșitul lui martie, Herr Gilferding a anunțat că de atunci înainte repetițiile vor avea loc în teatrul curții și că i se va permite unei audiențe selecte să participe la ele.

Am observat că Daria nu era atât de încântată de vești pe cât m-aș fi așteptat, dar am pus asta pe seama tracului. Așa că am fost surprinsă când a venit în salon în acea zi de primăvară.

— Mămico, ai fi foarte supărată dacă n-aș dansa în piesă?

Îmi evita privirea.

— De ce nu vrei să dansezi? am întrebat-o.

Cu doar o zi în urmă, Herr Gilferding lăudase grația, rezistența și expresivitatea fiicei mele.

„O avea ea doar treisprezece ani, dar are mai mult stil decât

dansatoarele de la Școala Teatrală Imperială“, s-a lăudat el.

— Mie poți să-mi spui, am încercat s-o conving. Îți faci griji că nu ești suficient de pregătită?

A dat din cap. A văzut-o mușcându-și unghiile. Până atunci nu mai făcuse asta.

Am bătut ușurel cu palma locul de lângă mine de pe canapea. A ezitat, dar până la urmă s-a așezat.

I-am spus că nu are de ce să fie timidă. I-am promis că, odată ce va fi acolo, pe scenă, îi va dispărea toată teama. Tatăl ei ar fi fost atât de mândru s-o vadă dansând cu marele duce, admirată de întreaga curte. Până la urmă, n-a zis țarina de atâtea ori că vrea s-o ajute cât mai mult? Și nu avea să fie și Ecaterina printre spectatorii din acea seară?

Atunci am observat pandantivul de aur pe care-l purta la gât. Nu-l mai văzusem până atunci.

— De unde ai asta? am întrebat-o, luând pandantivul între degete ca să studiez mănunchiul de pietre prețioase aranjate în formă de flori de nu-mă-uita.

— E de la țarină, a bâiguit.

Continua să se uite în pământ.

— Ți l-a dat drept recompensă pentru ceva ce-ai făcut? Nu trebuie să-ți fie rușine să recunoști că țarina a fost mulțumită de tine.

A dat din cap, dar atât de ușor încât, dacă nu eram atentă, n-aș fi observat.

— Ai primit-o pentru că ai dansat frumos?

— Da, a spus în mare grabă și obrajii i s-au înroșit.

— Atunci de ce te rușinezi, dragostea mea? Trebuie să te obișnuiești și cu laudele. Dacă n-ai mai sta așa de cocoșată, ai fi cea mai frumoasă nimfă.

Și-a îndreptat imediat spatele.

— De-acum încolo n-o să mai ai trac, nu-i așa? am întrebat-

o.

M-am liniștit când Daria a dat din cap.

M-am uitat la ea ieșind din salon, cu spatele drept, umerii trași în spate, capul sus. Sub supravegherea lui Herr Gilferding, toate mișcările ei deveniseră mai elegante și mai fluide. „E un profesor remarcabil“, mi-am spus. Nu era de mirare că Ecaterina încerca să-l țină la Sankt Petersburg cu orice preț. Ar fi fost încântată să afle că începuse să-și caute o casă în oraș. Deocamdată cu chirie, dar cu posibilitatea de a o cumpăra, raportase valetul lui.

Tot nu știu cum reușise Bestujev să intre la mine în salon.

Mai târziu, Mașa m-a asigurat că nu auzise nimic. Servitorii au jurat pe sfânta icoană că nu îl văzuseră intrând și că nu acceptaseră nicio mită pentru a-mi nesocoti ordinele, dar nu-i credeam. Nu-i prea greu să convingi o servitoare sau un lacheu. O făcusem și eu de multe ori în trecut.

Fostul cancelar abia putea să stea în picioare. Gura îi puțea a vodcă. Ochii umflați îi erau sticloși.

— N-ai răspuns rugăminților mele, contesă Malikina, a îngăimat. Ai rugat-o pe țarină să mă primească?

I-am spus că am prea multe petiții de care trebuie să țin cont.

— Țin minte că în trecut erai mult mai dispusă să-mi fii pe plac.

Pentru o clipă mi s-a părut că n-am auzit bine. Apoi, văzându-i zâmbetul superior, mi-am dat seama că nu e nicio greșeală la mijloc.

Mi-a fugit tot sângele din obraji.

— Ieși afară! am reușit să șuier printre dinți, întinzând mâna după clopoțel ca să-mi chem lacheul.

Dar Bestujev a fost mai iute decât mine.

— De ce ești atât de încăpățânată? m-a întrebat cu răceală.

Ești chiar atât de sigură că are nevoie de tine? Crezi că ești un prieten vechi în care a avut mereu încredere? Încă nu știi, nu-i așa?

— Ce să știu?

M-am uitat țintă la fața lui roșie și asudată. Mă uram pentru curiozitatea mea, care mă împinsese să-l întreb ceea ce Vulpea Bătrână își dorea cu tot dinadinsul.

— Că niciodată n-ai fost singura ei informatoare, Varvara. Chiar și atunci, în dormitorul Elisabetei, mai erau și alții.

Și-a lovit cu degetul tâmpla, îndemnându-mă parcă să mă gândesc mai bine. Mulți alții.

— M-am întrebat adesea când o să afli, dar n-ai aflat niciodată.

Genunchii mi s-au înmuiat. Am simțit un fior pe șira spinării.

— Pleacă, înainte să te dau eu afară, am spus, apoi am sunat din clopoțel.

— I-ai îndeplinit toate ordinele. La fel o faci și acum. Nu ești nimic mai mult. Ai fost o ființă banală, Varvara. Un alt spion care poate fi schimbat oricând. Singura diferență este că tu ai crezut că ești *specială*.

A clipit și și-a întors privirea.

„De ce nu vine odată nenorocitul ăla de lacheu?“

Dar fostul cancelar era deja la ușă, făcându-l pe lacheu să tresară speriat.

După ce a plecat, am vrut să rămân singură. Când a venit Mașa și m-a întrebat dacă am nevoie de ceva, i-am făcut semn să plece.

M-am consolat amintindu-mi de cuvintele indiferente cu care Ecaterina respingea rând pe rând planurile de reformă propuse de Bestujev. Ultimul pachet se referea la politica externă, ceea ce îl enervase pe Panin. Apoi, planul în care

propunea reforma armatei îl făcuse pe Grigori Orlov să zâmbească batjocoritor.

„Ăsta-i el“, mi-am spus. „O fosilă. Un învins care nu suportă înfrângerea. Încearcă să otrăvească fântâna din care el nu mai poate să bea apă.“

Mi-am închis ochii și am așteptat ca bătăile inimii să încetinească.

Spectacolul *Acis și Galateea* a fost programat să aibă loc la sfârșitul lui mai. La sfârșitul lui aprilie, Ecaterina mi-a arătat modelul pentru invitații, în care urma să apară și o listă a celor care aveau să joace în spectacol.

M-am grăbit să ajung în apartamentul nostru, ca să-i comunic Dariei ultimele noutăți, dar nu a venit când am chemat-o, așa că am căutat-o pe Mașa. Am găsit-o în cămară, unde aranja proviziile deznădăjduită, pentru că șoarecii reușiseră să facă ravagii și acolo. Sacul cu făină era ros, iar peste tot se vedeau căcăreze.

— Unde este Daria? am întrebat-o.

— Doarme, a spus.

— La prânz? E bolnavă?

Mașa nu era sigură. Daria se retrăsese în dormitor, spunând că vrea să se odihnească puțin.

— De când e în dormitor?

— De când au tras cu tunul, a spus Mașa, referindu-se la tunul din Fortăreața Petropavlovski, care anunța prânzul. Imediat ce a plecat învățătorul. *Kison'ka* noastră e obosită de la atâta dans.

— A dormit destul, am spus și m-am îndreptat spre dormitor.

Am apăsat clanța, dar ușa nu se deschidea. Era încuiată.

— Daria, am strigat-o. E mămica. Deschide ușa.

Am bătut ușor la ușă, apoi mai tare, pentru că nu primeam

niciun răspuns.

— Darenka! Ești trează?

Niciun răspuns.

Inima a început să-mi bată mai tare.

Mi-am lipit urechea de ușă, dar nu reușeam să aud nimic. Apoi am bătut cu pumnul.

Mașa s-a aplecat și s-a uitat prin gaura cheii cu ochiul ei sănătos.

— Nu este în cameră, a spus.

M-am uitat și eu prin gaura cheii. I-am văzut patul gol, scăldat de lumina care pătrundea prin draperiile trase.

Preț de câteva clipe teribile m-am gândit că leșinase și că zace inconștientă lângă pat.

Am smucit clanța.

Încă o dată. Nimic.

Imediat după aceea au venit în fugă servitoarele. Mi-au spus că șalul Dariei dispăruse. La fel pantofii și pelerina ei cu glugă. Într-un târziu, Mașa a găsit cheia dormitorului în tăvița în care se țineau cărțile de vizită.

I-am smuls-o din mână, am alergat la ușa dormitorului și am descuiat-o.

Înăuntru, nimic nu părea nelalocul lui. Lenjeria de pat fusese netezită cu grijă. Papucii Dariei erau așezați frumos lângă taburet. Apoi am văzut că vechiul meu cufăr din lemn de cedru era deschis. Probabil căutase ceva acolo, pentru că rochia albă de muselină a mamei fusese împinsă la o parte.

Apoi le-am văzut. Panglica roșie cu care legasem scrisorile lui Egor era dezlegată, aruncată cât colo. „Încă mai vorbesc cu tăticu'...“ Mi-am adus aminte de cuvintele fiicei mele și de fața ei palidă, marcată de tristețe.

Am ghicit unde putea să fie.

Am trimis servitoarea să aducă trăsura. I-am poruncit

birjarului să mă ducă la cimitirul Sfântul Lazăr.

— Grăbește-te, l-am îndemnat.

În timp ce trăsura gonea spre est, peste râul Fontanka, ochii mei studiau drumul în căutarea unei fetițe grăbite. Mi-am amintit de acel episod în care Daria a venit la mine să-mi spună că nu vrea să danseze în piesa de balet de la curte. Mi-am adus aminte cum o făcusem să se răzgândească.

Când trăsura s-a oprit în fața porții cimitirului, am coborât, mi-am ridicat fusta și am început să alerg pe aleea pietruită. Alergam greoi în pantofii cu tocuri și în hainele de la curte. Am alergat până când am zărit-o pe fiica mea, o siluetă care stătea ghemuită lângă mormântul tatălui ei, cu fața îngropată în palme. La ordinele contelui Orlov, piatra simplă de mormânt a soțului meu fusese înlocuită cu un monument de marmură: figura impozantă a unui soldat sprijinit de o muschetă, stând pe o grămadă de cranii și de oase.

Fața netedă și frumoasă nu semăna deloc cu cea a lui Egor.

— Darenka, am strigat.

Și-a ridicat capul și m-a privit. Era plânsă toată.

Am murmurat niște cuvinte de alinare, am mustrat-o. Toată lumea fusese îngrijorată. O căutasem peste tot. Mașa era ca scoasă din minți.

— Nu fi supărată, mămico, a spus Daria.

— Nu sunt supărată, i-am zis eu.

Am luat-o în brațe și i-am mângâiat părul negru, strălucitor. „Copilul meu nu merită să sufere pentru niciun privilegiu acordat de curte“, mi-am spus.

— Nu vrei să dansezi balet? am întrebat-o, fiind pregătită să-mi recunosc greșeala. Nu te obligă nimeni, *kison'ka*. O rugăm mâine pe țarină să găsească pe cineva care să te înlocuiască.

Dar Daria plângea în continuare; cuvintele mele nu reușiseră s-o liniștească.

— Ce-i, dragostea mea? am întrebat-o.

„Spune-mi, te rog“, mi-am zis. „Te rog să nu-mi ascunzi nimic.“ Am luat-o în brațe, gândindu-mă la viteza cu care pieptul ei, atât de plat și de îngust cu ceva timp în urmă, se împlinea.

— E doar vina mea, a spus printre bocete.

Încetul cu încetul, am scos la iveală adevărul.

Totul începuse cu lucruri mărunte. Privirea Ecaterinei o făcea să se simtă inconfortabil, deși nu-și dădea seama de ce. Poate că era din cauza acelei prostii pe care o zisese Paul, că atunci când va ajunge el să fie țar, pe Daria avea s-o facă regina Poloniei. Ea chiar a asigurat-o pe Ecaterina că marele duce vorbește prostii, nu știe ce spune. Iar țarina i-a spus că știe asta și că nu e supărată deloc.

Apoi țarina a început să vină în fiecare zi să vadă repetițiile. Îi aplauda și îi lăuda pe amândoi, iar fiica mea nu mai putea de fericire. Dar într-o zi, după încheierea repetițiilor, Ecaterina a luat-o deoparte și a început să-i pună întrebări. Îi plăcea piesa în care urma să joace? Herr Gilferding era într-adevăr mulțumit de progresele făcute de marele duce, sau îi spunea asta doar ei? Credea că Paul va fi pregătit pentru ziua cea mare?

Herr Gilferding era de părere că marele duce dansează foarte bine, a liniștit-o Daria pe țarină. I-a mărturisit de asemenea că îi place foarte mult povestea lui Acis și a Galateei, povestea unei nimfe îndrăgostite de un cioban, dar nu-i plăcea felul în care se termina piesa.

— Ce nu-ți place la sfârșit? a întrebat-o Ecaterina.

— Că ciobanul trebuie să moară, i-a răspuns fiica mea.

Țarina a dat din cap și i-a spus Dariei că are o inimă bună. Dar marele duce n-a mai avut răbdare și a început să strige după ea, așa că Daria a plecat în fugă să se alăture celorlalți dansatori.

Țarina s-a întors a doua zi, apoi a treia zi, și de fiecare dată o întreba pe Daria ceva. Erau întrebări ciudate: are propriul ei pat, sau doarme în același pat cu mine? Se întâmplă să se trezească în toiul nopții? Are voie să stea seara până târziu? Până la ce oră? Într-un final, Ecaterina a întrebat-o:

— Vine cineva în vizită la mama ta în timpul nopții?

Fiica mea i-a răspuns că ea se culcă devreme și că doarme neîntoarsă, așa că n-are de unde să știe. Nu mă auzea nici când mă trezeam în zori, așa cum făceam de obicei.

— Deci n-ai auzit nimic? a întrebat țarina. Niciodată?

Atunci Daria și-a adus aminte de înghețata pe care n-o mai primise, așa că i-a povestit Ecaterinei de unchiul Grigori, care venise la miezul nopții să-i aducă o cupă cu înghețată, despre Mașa, care fusese nevoită să arunce înghețata pentru că se topise toată, și despre frumoasele cadouri pe care le primise în ziua următoare de la unchiul Gigori.

Țarina a mai întrebat-o multe alte lucruri atunci. Cum arăta contele Orlov? Ce purta? Ce anume a spus? Ce fel de cadouri i-a trimis? Și de ce nu știa ea nimic despre toate astea?

„Pentru că mămica m-a rugat să nu zic la nimeni“, i-a răspuns Daria, amintindu-și abia atunci ce-mi promisese.

Trebuie să fi arătat îngrijorată și nefericită, pentru că țarina a liniștit-o, spunându-i că nu e nicio problemă. Apoi i-a dat pandantivul și a rugat-o să nu pomenească nimănui despre micuța lor discuție. A spus că va rămâne secretul lor.

Așa că Daria i-a promis. S-a simțit îngrozitor când a trebuit să mă mintă în legătură cu pandantivul. Apoi unchiul Grigori a început să o privească într-un mod ciudat, deci probabil și el știa și era supărat pe ea.

— Și azi am găsit asta, a zis fiica mea printre suspine, scoțând ceva din buzunarul hainei.

Era o bucată de hârtie îndoită. Am crezut că luase din cufăr

una dintre scrisorile lui Egor și că voia să mi-o dea înapoi, dar m-am înșelat. Era un desen plin de cruzime, care înfățișa două siluete. Un om mare și solid, cu fața schimonosită, zâmbind nemilos, stătea întins gol pe un pat și se întindea după coroana imperială cu al ei vutur cu două capete. În patul lui se suia o femeie cu nasul tăiat.

— Asta nu înseamnă nimic, am încercat s-o calmez și am rupt hârtia în mici bucățele.

Cu un mare efort, am reușit să-mi mențin vocea neschimbată.

Daria mi-a mărturisit că găsise desenul ascuns sub perna mea. A crezut că îi lăsasem un mesaj secret, așa cum tăticul ei lăsa în diverse locuri când era mică, indicii care o ajutau să găsească o surpriză.

— Nu sunt supărată pe tine, i-am spus ștergându-i lacrimile de pe obraji.

I-am promis că voi vorbi cu țarina.

I-am promis că totul va fi bine.

Când ne-am întors la Palatul de Iarnă, am întrebat-o pe Mașa și pe servitoare dacă intrase cineva în dormitorul meu în acea zi. Mi-au jurat toate că n-avusesem niciun musafir. Cu o zi în urmă, lacheul marelui duce venise să o ducă pe Daria la repetiții, dar omul așteptase pe coridor și nu ne călcase pragul.

Le-am făcut semn să plece.

Suspiciunea e un sentiment neplăcut. Blestemul care planează deasupra tuturor spionilor. Minutele nesfârșite în care examinezi pecetea scrisorilor primite. Vocea care suspectează orice zâmbet vesel, vocea care se aprinde în fața manifestărilor de curiozitate. Ține sub observație tot ceea ce este neobișnuit și pune la îndoială tot ceea ce este rutină.

Ce căuta camerista singură la mine în cameră? De unde acea dorință neașteptată de a curăța grătarul căminului?

Am studiat pereții, căutând intrări secrete. N-am găsit nimic.

„Păienjenii țes două feluri de plase“, mi-am spus. „Una netedă pe care poți să pășești în voie și una lipicioasă, care te prinde în capcană.“

După ce am reușit s-o culc pe Daria în acea noapte, cu ochii roșii de plâns, dar mulțumită, am străbătut în grabă coridoarele Palatului de Iarnă. Silueta mea se multiplica, reflectată în oglinzile aurite. Am trecut de aripa încă neterminată, pe lângă încăperile rămase nefinisate. Monsieur Rastrelli se simțise ofensat de ordinul Ecaterinei de a înlătura unele dintre panourile aurite din Apartamentul Imperial și plecase la Kurland.

Inima îmi bătea cu putere. Capul mi se învârtea din cauza atâtor întrebări. „Sentimentul de prietenie îi părăsește pe suverani?“ m-am întrebat cu amărăciune. „Sau suveranii sunt cei care renunță la ea?“

M-am gândit la ziua încoronării în catedrala de la Moscova, când Ecaterina, îmbrăcată într-o haină argintie de ceremonie, tivită cu blană de hermină și brodată cu vulturi cu două capete, luase coroana și și-o așezase pe cap.

Vocea lui Bestujev îmi acapara gândurile: „Începe să aibă impresia că ea singură a făcut totul să fie posibil... Ești chiar atât de convinsă că are încredere în tine?... Un spion oarecare de care te poți lipsi oricând... Ai crezut că ești specială.“

Fața speriată a Darenkăi se strecura printre acele cuvinte. Fetița mea fusese făcută să sufere, fusese constrânsă să trădeze. Era un suflet inocent, care se învinovățea pentru malițiozitatea otrăvitoare a curții.

„Asta-i doresc eu fiicei mele?“

Am trecut în grabă pe lângă lachei, care sforăiau cu capul sprijinit pe masă, și pe lângă străjeri, care jucau cărți și se

certau. Mi-am adus aminte de poveștile din încăperile gărzilor, despre luptele izbucnite din nimic, capetele sparte, membrele rupte, tăieturile de cuțit. Din câte auzisem, Orlovii erau cu ochii pe toți nechibzuiții care credeau că-l pot înlocui pe Grigori în patul Ecaterinei.

De cât timp mă amăgeam? „Ce altceva mi-a mai scăpat? Ce anume am pierdut pentru totdeauna?“

Pisici speriate de zgomotul pașilor mei alunecau pe lângă pereți. Servitoarele spuneau că Murka se sălbăticise. O mai vedeau câteodată pe pisica bătrână a Elisabetei. Hoinărea prin grădini, înlemnind la vederea unei vrăbii, și dispărea imediat în spatele gardului viu dacă cineva încerca să se apropie de ea.

Ceasul arăta aproape ora cinci când m-am întors în camerele noastre. Am găsit-o pe Mașa așteptându-mă.

M-a ajutat să-mi schimb hainele murdare și s-a întristat când mi-a văzut mătăsurile boțite. M-a certat, spunându-mi că o să-mi găsesc moartea dacă mai alerg așa, că o să atrag o nenorocire asupra casei.

— Țarina trebuie să se fi trezit deja, mi-a spus.

— Aici erai, Varenka! a exclamat Ecaterina când am pășit în Biroul Imperial, cu tava argintie în mână. E prima oară când întârzii. Mi-am făcut griji. Uită-te la tine, îți tremură mâinile.

Era atâta îngrijorare în vocea ei încât, pentru o clipă, mi s-a părut că tot ce aflasem era pură născocire, că sigur mă înșelam, că Daria interpretase greșit intențiile Ecaterinei. Gândurile acelea erau atât de ispititoare și ademenitoare, încât am rămas nemișcată, pierdută în ceață, iar cuvintele pe care aș fi vrut să le rostesc mi se opreau în gât.

— Daria este foarte nefericită, am reușit până la urmă să spun. Nu vrea să mai danseze în piesa de balet.

Ecaterina a împins un teanc de hârtii și mi-a făcut semn să mă așez lângă ea.

— E din cauza finalului? m-a întrebat cu o voce delicată când a văzut că ezit. Dar nici mie nu-mi place. Spune-i Darenkăi, sărmana, că am vorbit deja cu Herr Gilferding. De ce să stârnești asemenea sentimente triste cu o poveste? i-am spus. Nu avem și așa destule necazuri în viața noastră?

Am simțit un scurt acces de panică. Ceva clocotea în mine, curenții negri ai neliniștii mă înghițeau și mă respingeau în același timp.

— Nu-i vorba de sfârșit, am murmurat.

Nu mă așezasem, dar Ecaterina nu băgase de seamă. Îmi spunea ce schimbări făcuse în poveste: Hymen îl va opri pe Polyphem în ultimul moment; Polyphem, cuprins de remușcare, nu va mai îndrăzni să se arate în lume, dar până la urmă va fi iertat. Va fi un balet comic. Herr Gilferding spusese că schimbările sugerate de ea erau geniale. Apoi, când și-a dat seama că sunt încă în picioare, m-a întrebat:

— Dar de ce nu te așezi, Varenka?

— Nu-i vorba de balet, am spus.

Ecaterina a lăsat condeiul din mână.

— Atunci despre ce este vorba?

Privirile ni s-au întâlnit. Era în continuare îngrijorată, dar părea că mă îndeamnă să continui.

I-am spus tot. Cuvintele mele nu erau chiar cele pe care intenționasem să i le spun, ci într-o variantă brută:

— Chiar ai crezut că aș putea să te trădez? N-am fost întotdeauna o prietenă bună? Cum ai putut s-o întrebi pe fiica mea asemenea lucruri despre mine?

Ecaterina s-a încruntat, dar nu mă mai puteam opri.

— Daria nu este așa cum eram noi la vârsta ei. E doar un *copil*.

Ecaterina se uita țintă la mine, de parcă vorbeam în dodii. Oricât de incredibil mi se părea, tot mai speram să se justifice în

fața mea pentru tot ce se întâmplase, să distrugă amintirea acelei întâmplări neplăcute, așa cum eu distrusesem desenul obscen găsit de Daria. Dar cuvintele ei au fost tăioase și reci.

— Nu crezi că uiți care ți-e locul, Varvara Nikolaevna? Ce anume te deranjează atât de tare?

Ochii mă usturau din cauza lacrimilor.

— Ai vrut ca fiica mea să mă *spioneze*!

— N-am făcut decât s-o rog să-mi povestească ce s-a întâmplat. Pentru că *tu* nu ai făcut-o.

Era atâta forță în vocea ei încât, spre surprinderea mea, am început să mă apăr în fața ei, explicându-i motivul inofensiv pentru care alesesem să tac.

— Grigori este gelos pe Stanislav. Băuse prea mult, a venit să mă întrebe dacă Stanislav îți mai scrie. A adormit la mine în salon. Când s-a trezit, și-a cerut scuze și m-a rugat să nu spun nimic despre vizita lui. Îi era rușine.

— Mai ai bilețelul pe care ți l-a dat? a spus aplecându-se spre mine.

Privirea ei nu mă slăbea nicio clipă.

— Nu l-am păstrat. Am considerat că nu este important.

— Ți-am spus cândva să mă lași pe mine să decid ce este important, Varenka.

Mi-am amintit atunci de biciul care îmi șfichiuise cândva gambele, de durerea ascuțită, de rănile provocate; și de gustul amar al neputinței.

— Tu ești țarina, i-am răspuns. O să procedezi cum crezi de cuviință.

Ecaterina a oftat ca mama unui copil recalcitrant, ce o adusese în pragul disperării, dar care este convinsă de victorie.

— N-am timp de acuzații. Știu că n-ai fost întotdeauna fericită aici. Dar n-are rost să faci o dramă din orgoliul tău rănit. Să nu mai vorbim despre asta. Spune-i Darenkăi că o să

fie o nimfă minunată.

— Darenka n-o să danseze, m-am trezit spunând.

Ecaterina mi-a aruncat o privire iritată.

— Foarte bine, Varenka, a spus. Daria n-o să danseze în piesa de balet, dacă asta vreți amândouă. Iar acum trebuie să mă ocup de niște treburi importante și trebuie să te calmezi dacă vrei să mai discuți cu mine.

Am făcut un pas spre ușă. Apoi n-am mai putut să mă abțin.

— Câți ai avut? am întrebat-o deodată.

Și-a ridicat privirea din hârtii.

— Câți ce? a întrebat.

— Informatori. În dormitorul Elisabetei. Câți, în afară de mine?

I-am văzut expresia feței – zâmbetul ei avea o urmă de milă. Am căutat ușa orbește.

Câteva clipe mai târziu, goneam oarbă pe treptele late de marmură ale Palatului de Iarnă, blestemându-mi lacrimile.

---

[13] „Tătic“ (rusă în original).

Epilog

1764

Varșovia, Polonia

Ceasul Duval îmi arată că a trecut demult miezul nopții. Carcasa îi este acoperită cu diamante în formă de petală; e unul dintre darurile Ecaterinei.

Scrisorile Ecaterinei încep cu „Dragă Varenka“, iar eu mi-o imaginez așezată în zori la masa de scris, iar lângă ea, pe masă, e un ibric aburind, pe o tavă de argint.

Lumânarea pâlpâie și sfârâie. O molie și-a pârlit aripile și se zbate într-o băltoacă de ceară topită. Mă asigur că toate condeiele sunt bine ascuțite, că cerneala nu s-a îngroșat și că am destule foi de hârtie simplă, căci cea lucioasă îmi deranjează ochii. Cerneala emană un miros dulce, deși un pic cam prea puternic. Afară, întunericul lunii noiembrie este impenetrabil, străpuns uneori de lămpașul unui trecător și de lătratul câinilor. La Sankt Petersburg, Stanislav obișnuia să spună despre aceste ore că sunt „nepăzite“. Acele lungi ierni nordice, când noaptea venea devreme și ținea mult, erau perfecte pentru confesiuni și pentru împărtășirea secretelor.

— Varenka, n-o să las ca această nefericită ieșire, a spus Ecaterina când m-a chemat în Dormitorul Imperial mai târziu,

tot în acea zi, să distrugă anii lungi de prietenie dintre noi.

Fustele ei de mătase foșneau în timp ce se plimba prin încăpere; tivul rochiei aurii mătura podeaua.

Mă uitam la fața ei în timp ce vorbea – ochii albaștri îi scânteiau, zâmbetul îi era cald, de parcă nu se întâmplase nimic, de parcă totul era produsul imaginației mele.

— Cred că o călătorie ți-ar prinde bine, Varenka. O călătorie pe care aș fi vrut s-o întreprind chiar eu. Du-o pe Daria la Paris, la Berlin, la Varșovia. Ar trebui să vadă lumea și i-ar prinde bine să petreacă o perioadă de timp departe de locul ăsta. Las-o pe fiica ta să se întoarcă la curte când o să fie o doamnă.

— Mămico, ce scrii? m-a întrebat Daria în dimineața aceasta.

Poloneza pe care o vorbește e prea alunecoasă și melodioasă, se simte clar influența limbii ruse.

Mie îmi vorbește în franceză.

Mi-am adus aminte de vremea când fiica mea avea cinci sau șase ani și, înarmată cu un sac de firimituri de pâine, ne ruga să o ducem la canalul de lângă Palatul de Vară, ca să hrănească rațele. Era noiembrie, și lângă mal se formase o crustă de gheață. Daria arunca firimiturile, iar rațele, care se grăbeau lacome să ajungă la ele, alunecau pe gheață. Credea că rațele fac pozne ca s-o amuze pe ea.

— Îmi scriu gândurile, i-am răspuns.

— Ce fel de gânduri? a întrebat.

— Gânduri pe care n-aș vrea să le uit.

Ne-am dus la Paris și la Viena. Ne-am plimbat pe bulevardele largi, am văzut tablouri superbe, palate de o splendoare inimaginabilă, unde am fost primite de curteni amabili și curioși. Mă amuzau zvonurile care circulau despre mine: o contesă rusă rămasă văduvă, prietenă apropiată a

țarinei Rusiei și drăgălașa ei copilă, căci semnele favorurilor imperiale sunt greu de ascuns.

La Paris, să fii prietena Ecaterinei e o distincție mult râvnită. Monsieur Voltaire se străduiește să fie considerat un prieten al țarinei. Scrisorile adresate Ecaterinei, în care o numește Regina Filosof, Semiramida din Nord și Steaua Nordului, care le arată călătorilor drumul, au fost copiate, bucurându-se de o largă circulație.

Monsieur Voltaire este fermecat de faptul că Ecaterina răstoarnă Rusia barbară, ștergând urmele deceniilor de „corupție și neglijență fără precedent“, de parcă Franța este lipsită de orice cusur. A anunțat că Ecaterina seacă mlaștinile rusești, săpând canale și defrișând păduri de pini. A deschis un spital și un orfelinat. Senatorii ruși n-au muncit niciodată atât de mult în viața lor.

— Deviza este „Utilitate“, le spune celor care îl urmează cu venerație. Emblema ei este o albină.

Eram la Paris când știrea a apărut în toate ziarele. Ivan al VI-lea, copilul-țar care fusese timp de patru decenii prizonierul numărul unu al Fortăreței Schlüsselburg, a fost găsit mort într-o baltă de sânge. Ziarul o cita pe Ecaterina: „Periculoasa conspirație a fost stârpită.“ Însă pamfletele împărțite trecătorilor de niște băieți costelivi, trepădușii tipografilor, erau mai puțin îngăduitoare. „Moartea atât de convenabilă a unui țar, la nici un an de la moartea altuia. Câte *accidente* tragice pot surveni la curtea Rusiei?“ Autori anonimi vehiculau suspiciuni și mai sinistre: „Regina Filosof, sau Messalina, cea care îi omoară pe cei care au trădat-o când i se năzare?“

— N-o cunosc pe țarină atât de bine, le răspundeam celor care mă întrebau.

La puțin timp după aceea, speculațiile au fost suprimate de alte vești venite din Rusia. Ecaterina începuse să cumpere

tablouri. Colecții întregi care zăceau în castele părăsite erau vândute pe bani peșin. Agentul țarinei plătea foarte bine și nu punea întrebări. Singura restricție era că Ecaterina, stăpâna lui, înzestrată cu o inimă blândă, nu dorea să cumpere nimic care să sugereze moartea sau pierderea.

„Cât de înduioșător“, am auzit în jur. „Și cât de rusesc.“

Mi-am adus aminte: „Să guvernezi înseamnă să înțelegi slăbiciunile firii umane. Și să folosești slăbiciunile astea în favoarea ta.“

Mi-am spus: „N-ai dreptul să te aștepți la nimic altceva.“

N-ai fost și tu prietena ei? N-ai fost tu o păstrătoare iscusită a secretelor ei?

Am ajuns aici, în Varșovia, în prima săptămână din luna septembrie, imediat după alegerea regelui. Stanislav e acum regele Poloniei, așa cum și-a dorit Ecaterina.

Era o după-amiază albastră, geroasă; se întuneca încet, iar noi ne apropiam de râul Vistula, traversând un labirint de străzi întortocheate. Când am deschis fereastra trăsurii să las un pic de aer înăuntru, am auzit zumzetul vocilor de afară, dar n-am reușit să deslușesc niciun cuvânt.

Fusesem plecată timp de aproape treizeci de ani, dar, pe măsură ce ne apropiam de centrul orașului, am fost în stare să-i arăt fiicei mele turlele catedralei profilate pe cerul înroșit și acoperișul castelului regelui. Eram uimită de cât de mic mi se părea totul. Când am ajuns pe strada Senatorska, unde închiriasem un apartament, întunericul era străbătut numai de lumina lămpașelor care pâlpâiau ca niște licurici.

— Străzile sunt pline de noroi, se plângea Daria. Și atât de întunecate.

Acum, o lună mai târziu, tot nu pare impresionată de Varșovia. Aici palatele n-au lungimea unei străzi, nu există canale, parcurile sunt neîngrijite și aglomerate, podurile sunt

înguste.

Le-am auzit șușotind în rusă. Mașa îi destăinuia fiicei mele poveștile ei pline de dor.

Nu îi era dor de Sankt Petersburg, nici de viața de la curte, ci de Rusia, unde vântul din nord mătura nesfârșitele taigale, de nopțile de ianuarie, albe nu din cauza soarelui care nu voia să se arate, ci din cauza luminii argintii a lunii, de sloiurile de gheață care scârțâiau când se loveau unele de altele. Îi era dor de stâncile în care pietrele prețioase străluceau ca picăturile înghețate de sânge, de locurile sfinte unde, în momentele solemne care veneau când le așteptai mai puțin, puteai să arunci o privire în lumea cealaltă.

Ochiul cel bun al Mașei se uită în gol; în respirația ei se simte mirosul dulceag al vodcii. Se apără de întrebările mele rânjind.

— Când o să ne întoarcem? vrea ea să știe.

Îi spun că nu știu, și bătrâna mea servitoare pleacă nefericită, târșâindu-și picioarele.

— Ar vrea să moară în Rusia, îmi spune Daria. Vrea să fie înmormântată în satul în care a copilărit. Lângă mama ei.

Mașa vorbește despre moarte ca despre o reîntoarcere dintr-o lungă călătorie. Vrea să fie îngropată cu fața spre mare, în pământul nisipos al nordului, unde trupurile nu putrezesc. Își dorește un mormânt simplu, pe fundul căruia să fie așternute crengi verzi de pin, astfel încât frânghiile să poată fi scoase mai ușor de sub coșciug; un mormânt deasupra căruia bătrânele din satul ei vor împrăștia firimituri de pâine, unde vor veni să stea și să se întrebe pe ce cărări îndepărtate a purtat-o viața pe Mașa și dacă a reușit să vadă în lumea de dincolo.

— Barbara, îmi spune Stanislav pe numele polonez de

fiecare dată când vine să ne vadă.

Uite un prieten care s-a întors dintr-un trecut pe care-l prețuiesc nespus.

Aici, el își poartă părul negru legat la spate. Timpul este mai blând cu bărbații: la treizeci și doi de ani, nu pare nicio zi mai bătrân decât în ziua în care a plecat din Sankt Petersburg, cu patru ani în urmă.

Nu mă întreabă de motivul călătoriei mele.

Prințul Repnin tocmai a adus anunțul oficial al Ecaterinei: Polonia și-a ales bine noul rege. Țarina tuturor rușilor îi prezice un viitor măreț lui Stanislav, familiei și țării acestuia.

— Ai văzut-o în urmă cu câteva luni, spune Stanislav. A spus ceva despre mine?

— Desigur, mint.

Nu vreau să-l rănesc.

În salonul meu, Stanislav nu scoate o vorbă; profilul lui frumos este luminat de o rază palidă de soare. La ce s-o fi gândind? La visul lor? La două mărețe popoare slavice conduse de rațiune, de o Regină Filosof și de un Rege Filosof muncind împreună pentru binele supușilor?

Nimeni nu vorbește în șoaptă în țara asta. Negustorii se plâng de clienții care nu-și plătesc datoriile; medicii și farmaciștii sunt nerăbdători să dezvăluie leacurile pe care le-au dat pacienților. Toată lumea are multe de spus despre Stanislav: veniturile încasate din moșii nu depășesc 50.000 de zloți; un anume Szydlowski încearcă să-l determine să-i facă curte fiicei lui. Până și blazonul familiei Poniatowski – *ciołek*, un taur tânăr – este sursă de haz. Glumele, cam previzibile totuși, sunt despre curajul vitelor, sau despre transformarea curții poloneze într-un grajd.

Aici, lumea n-o place pe Ecaterina.

Trupele rusești staționate în Varșovia, invitate de unchii lui

Stanislav să „asigure pacea“, nu sunt învinuite doar pentru faptul că fură găini și că rup gardurile. Oamenii spun că rușii sunt ca lăcustele. Calcă totul în picioare. Lasă fetele de la țară însărcinate.

Banii rusești, sprijinul armatei ruse și diplomația rusă l-au făcut rege. El ce va da în schimb?

— Țarina nu-și poate permite să-și asculte inima, îi spun lui Stanislav.

Tresare la cuvintele „nu poate“.

— Lucrul ăsta e bine știut, spune cu vocea galantă a unui curtean. Dar sunt multe feluri de a rămâne loial față de lucrurile în care crezi.

— Da, îi spun. Sigur că sunt.

Nu pot să trec pe lângă o prăvălie fără să ating cărțile ascunse printre tutun franțuzesc, tonifiante pentru refacerea energiei și pentru stimularea bunei-dispoziții, pe care negustorii de aici le comercializează. Iau în mână vechi volume, le răsfoiesc paginile, le studiez coperta. Remarc lucrarea în aur făcută cu îndemânare, pielea rară care a fost folosită. Câteodată îi întreb pe negustori de unde provin. Ei îmi spun că, dacă vreau să dau de urma acestor cărți, trebuie să o iau pe urmele morții. Cel mai bun moment să te apropii de o familie este imediat după înmormântare, îmi mai spun ei. Pot număra pe degete moștenitorii nerecunoscători, care vând cărțile vechi pentru bani.

Îmi fac o bibliotecă – un sprijin pentru lungile seri, pe care mă aștept să le petrec în singurătate. Biblioteca mă va ajuta să înțeleg semnificația lucrurilor pe care le-am trăit și îmi va întări hotărârea. Ultima mea achiziție a fost *Candid sau optimismul*. Din câte mi s-a spus, a fost adusă pe furiș în Varșovia și oferită doar celor mai chibzuiți și mai de încredere clienț. Autorul ei, alunecosul *Docteur* Ralph, este, desigur, nimeni altcineva decât

Monsieur Voltaire.

Serile mă adâncesc îndeosebi în cărțile lui Tacit. Citesc despre decadență, menită să-i seducă și să-i slăbească pe cei învinși, despre favoruri pentru care își vând sufletul. Citesc despre spioni trimiși să studieze durerea celor aflați în doliu – căci jalea ne trădează, de asemenea.

Am citit că a te agăța de putere seamănă cu a te agăța de un lup.

Pan[14] Korn, care are o librărie mică, dar prosperă, pe strada Krakowskie Przedmiez·ce, are mari așteptări de la noul rege.

— Un om luminat, spune despre el. Un om care nu doar ia cărți, ci le și citește.

Aș putea spune că e chiar chipeș: are păr castaniu-închis, cu cărare pe mijloc, sprâncene negre și groase, ochi calmi; zâmbește de fiecare dată când apar cu Daria.

„Un negustor de cărți“, îmi spun. „Nu-i mare diferență între el și fiica unui legător de cărți.“

Ne oferă ceai îndulcit cu miere și felii de ștrudel cu alune și stafide. O lasă pe Daria să hoinărească prin magazin, să împrumute cărțile de aventuri pe care a ajuns să le îndrăgească. Ieri i-a oferit cadou *Robinson Crusoe*, din care a citit deja jumătate, pierdută în descrierea insulei părăsite și a zilelor pline de sarcini utile.

Ca și ceilalți locuitori ai acestui oraș, lui *Pan* Korn îi place să-mi povestească despre propria viață. Familia lui trăia în Germania, dar a plecat când era foarte tânăr, așa că nu prea a apucat să învețe limba strămoșilor săi.

— De ce?

— Gândurile care-l fac pe un om să-și facă bagajele și să-și părăsească țara sunt întotdeauna aceleași, îmi spune zâmbind.

Mă întreabă despre Rusia. A citit câteva povești de călătorie, dar l-au dezamăgit. Îmi spune că un călător vede numai ce este

ciudat și diferit. Exemple care pot fi sau nu importante.

— Ai trăit o viață acolo, îmi reamintește. Povestește-mi.

Am trăit o viață întreagă acolo, dar și eu îi ofer numai fragmente: crivățul care oprește creșterea copacilor, mirosul de tămâie care plutește în jurul icoanelor, mult timp după Paște, felul în care gheața se întunecă odată cu venirea primăverii, crăpând ca pământul ars de soare.

— Niciodată nu-mi povestești despre oameni, precizează el.

— N-aș vrea să mint.

Încoronarea lui Stanislav va avea loc în 25 noiembrie, de ziua Sfintei Ecaterina. Prezența trupelor rusești și alegerea zilei sunt considerate exagerări.

Un trotuar de lemn acoperit cu pânză roșie va duce spre Catedrala Sfântul Ioan, locul în care Stanislav va fi uns rege. Sper ca ceremonia solemnă să mai calmeze spiritele.

Varșovia este nerăbdătoare să înceapă sărbătoarea. Drumul dintre Catedrala Sfântul Ioan, unde contele Stanislav Poniatowski va deveni Stanislav August, rege al Poloniei, și centrul orașului a fost decorat cu pini și obeliscuri. În Piața Mare, unde oamenii îl vor primi pe noul rege, tronul a fost așezat cu fața spre Arcul de Triumf sprijinit de statuile Iubirii, Păcii, Curajului și Dreptății. Într-o zi sau două, portretul lui Stanislav, încoronat cu vulturul alb polonez, va fi ridicat deasupra statuilor, căci acesta este locul în care regelui îi vor fi înmânate cheile orașului.

Remarc ceva ce ar mulțumi-o pe Ecaterina: aici, în inima Poloniei, aș putea cu ușurință să conduc un salon care să corespundă modei pariziene – distins, cultivat, frecventat chiar și de rege; un loc în care să se discute despre cele mai noi cărți; locul de întâlnire al celor mai strălucite minți și al celor mai atrăgătoare femei. Aici oamenii vorbesc prea mult, oricum – nevoia de a părea important va provoca și mai multe

indiscreții.

— Sunt conștient de slăbiciunile mele, Barbara, îmi spune Stanislav. Dar îmi cunosc și forța. Sunt flexibil și răbdător, nu pot fi jignit prea ușor. Știu ce este și ce nu este posibil.

Mă gândesc la râuri, la curgerea ireversibilă a apelor.

— Petru cel Mare ar fi vrut ca Polonia să fie un amortizor între Rusia și restul Europei, continuă Stanislav. Dar un amortizor slab este nefolositor. O Polonie puternică este în interesul Rusiei.

Ne plimbăm prin camerele goale din castelul regal, neglijat ani de-a rândul de regii saxoni, care, ani de-a rândul, au avut reședința departe, în Dresda. Pașii noștri răsună între pereții scorojiți și tavanele pline de pete de mucegai. Mă gândesc la vechiul Palat de Iarnă, cu podelele lui scârțâitoare, care fuseseră înlocuite cu plăci de marmură din Munții Ural.

Curtea de la Varșovia are nevoie de pictori și de arhitecți de renume, de o orchestră potrivită nevoilor ei și de un capelmaistru. Pasionat de subiect, îmi spune că palatul trebuie să fie unul în care regele să-și poată distra oaspeții, fără să aibă un sentiment de jenă, unde adversarii se pot întâlni și își pot găsi interese comune. Mesajul pe care Stanislav vrea să-l trimită lumii este că Varșovia, Polonia și regele polonez sunt competenți, moderni și devotați unei stăpâniri ferme.

— Rămâi aici în Varșovia, Barbara, am destui dușmani și oameni care îmi vor răul. Îmi dau seama că ceea ce-ți pot eu oferi nu se compară cu splendorile Sankt Petersburgului, dar aici o să fii printre prieteni.

Îl las să-mi sărute mâna.

Mă gândesc la spionii care au trecut de partea cealaltă, care au slujit un stăpân alegând ce să raporteze celuilalt. Trădarea este posibilă numai dacă ești pregătit pentru o nouă luptă, numai dacă crezi că un monarh poate să schimbe națiunea pe

care o conduce.

— Pot să-ți ofer...

Îl opresc înainte să mai continue.

— Mi-ai oferit deja mult prea multe, îi spun.

Pe strada Senatorska, pe tufa desfrunzită, sprijinită de gardul nostru, s-a așezat un stol de păsări. Noul meu servitor îi spune *Samosiejka* în poloneză, pentru că tufa s-a sădit singură. Nu știu cum se numește, dar știu că este greu de distrus și crește repede la loc după ce-i sunt curățate crengile. Fructele ei îți încântă ochii, fiind de un portocaliu deschis, iar în vârf roșu, ofilite acum, din cauza frigului.

Îmi place scârțâitul condeiului pe hârtia pe care scriu, hârtie bună, filigranată; penița este bine ascuțită, iar cerneala neagră se usucă pe măsură ce umplu pagina.

Încă mai am surse în Petersburg. Corespondenții mei, al căror nume îl voi ține secret, nu-mi oferă nimic în afară de descrierea unor evenimente și tot felul de observații. Sunt înțelepți. Ei nu fac presupuneri.

Curiozitatea este cea care mă constrânge să primesc astfel de rapoarte – curiozitate față de oamenii pe care i-am iubit și i-am urât cândva, a căror viață o urmăresc acum de la distanță. Dar este și o doză de egoism în această activitate. Pentru că doar un prost poate să ignore vremea din larg care poate trage o ambarcațiune mică înapoi în furtună. Grigori Orlov aleargă după o altă doamnă de onoare. Fratele lui e în continuare cu ochii pe orice tânăr chipeș care încearcă să se apropie de Ecaterina. Alexei a fost implicat într-un duel urât cu un anume Grigori Potemkin, un cavaler care i-a înmânat Ecaterinei ciucurele sabiei în ziua loviturii de stat, iar Potemkin și-a pierdut un ochi în duel.

Darurile generoase ale Ecaterinei – sturion afumat din

Astrahan și o carte scrisă de Brantôme – au sosit învelite într-o pânză strălucitoare și legate cu panglică verde, sigilate la capete cu emblema ei: o albină, un vas cu miere și un stup. Dariei, care a împlinit cincisprezece ani luna aceasta, i-a trimis o colivie cu un bilețel prins de o pernă brodată – un ordin adresat prințului Repnin, ambasadorul rus de aici, care trebuie să-i dea în schimbul bilețelului doi papagali ale căror trucuri vor cuceri inima fiicei mele.

„Când te vei întoarce“, îmi scrie Ecaterina, „Daria va fi o doamnă de onoare splendidă, pregătită pentru un mariaj deosebit. Rusia nu-și uită prietenii.“

Mă gândesc la ploaia care cade în întunericul din jurul Palatului Ropșa, la picăturile care izbesc geamurile. Văd copaci îndoiți de vânt, împovărați, văd câmpurile absorbind apa, care transformă pământul în noroi.

În acea noapte, în a cincea zi de la lovitura de stat, nu avusese loc nicio încăierare, nicio ceartă stârnită de alcool, niciun accident.

Ușile s-au deschis. Omul cu cicatrice pe față, care a intrat în camera lui Petru, nu era înarmat. Nu avea nevoie de armă. Mâinile lui puteau să îndoaie și o potcoavă de cal.

Nu avea nevoie de ordine. Știa ce-și dorește țarina. Știa care e prețul prieteniei imperiale.

Mi-l imaginez pe Petru căzând în genunchi, plângând, cerându-i omului să-i cruțe viața. „De ce să se teamă ea de un prost ca mine? Tot ce vreau e să trăiesc o viață obișnuită.“ Îmi închipui vocea lui aspră și ascuțită din cauza fricii, crescând în intensitate, înnebunitoare.

Mă rog ca Petru să fi fost prea beat ca să conștientizeze momentul în care mâinile lui Alexei Orlov i-au cuprins gâtul. Sper că Alexei a fost iute, pentru că în final, când nu-ți mai rămâne nimic, o moarte rapidă e de preferat.

Iau de pe masă un anunț pe care mi l-a găsit *Pan* Korn – o hartă simplă, un desen al unui conac cu două coloane care susțin cerdacul. „O mică moșie cu un grajd, o remiză pentru trăsuri și o livadă cu pomi de bună calitate, la zece mile distanță de Cracovia.“ Proprietarul murise, n-avea moștenitori direcți. Vărul îndepărtat consideră moștenirea o povară. Preferă bani.

Moșia se numește Vișin, iar eu am cumpărat-o.

„E departe de granița cu Rusia“, îmi spun. „Viitorul este mult mai important decât trecutul.“

„Să fie predat personal țarinei“, încep să scriu ciorna pe care o voi transcrie mai târziu cât mai frumos. „Ecaterina va primi cu bucurie vestea“, îmi spun. Nu va trebui să mă mai privească în ochi niciodată. Sunt întruchiparea a ceea ce au fost cândva visurile ei.

Timpul a fost de partea mea.

După câteva luni de călătorie, am pierdut contactul cu lucrurile care contează pentru țarină. M-am adaptat la viața de la țară, la tihnă și la singurătate. Contez numai pentru o mână de oameni.

Daria nu va fi domnișoara de onoare a Ecaterinei. O voi face pe Daria să înțeleagă de ce. Voi rămâne la Varșovia până la încoronarea lui Stanislav, iar apoi voi pleca spre noul meu cămin. Vreau să dispar. Vreau să fiu uitată.

„N-am fost singura ei informatoare“, îmi spun. „Să fii nesemnificativ aduce cu sine anumite avantaje.“

Am plătit pentru Vișin cu banii pe care i-am adus din Rusia, recompensa primită pentru participarea la conspirația Ecaterinei. Până acum, doar *Pan* Korn știe că ne vom muta imediat după încoronare, și nu a vorbit nimănui despre asta.

Îmi încep scrisoarea cu un citat din Monsieur Voltaire, știind cât de mult îl stimează Ecaterina în ultimul timp. Există un pasaj spre finalul lui *Candide*, în care un om bătrân din

popor declară că, din moment ce toți cei care se amestecă în treburile publice ajung să o termine mizerabil, tot ce-și dorește este să-și cultive grădina.

„Am găsit acele rânduri extrem de emoționante și irezistibile“, îi scriu Ecaterinei, cerându-i să fiu eliberată din funcție.

Cuvintele care îmi vin în minte sunt simple, dar va trebui să le ascund în scrisoare: „Știu ce-i face puterea inimii tale. Știu care este prețul fricii. Lumea ta nu este lumea pe care o doresc pentru fiica mea.“

Clopotele bisericii au început să bată. De trei ori. Aici i se spune *Na Anioł Pański* – rugăciunea de seară. Daria s-a întors de la plimbare. În hol, în timp ce-și scoate haina și mănușile, vocea ei este veselă și vioaie.

— Mămico, ești aici? mă strigă. Le-am găsit!

Își pierde treptat accentul străin, îmbogățindu-și vocabularul. Odată, un bătrân le-a înjurat pe ea și pe Mașa pentru că vorbeau rusește pe stradă, o greșeală pe care fiica mea nu o mai face. Într-un an, nimeni nu va mai ști că nu s-a născut aici.

Nu se mai plânge că nu-i place Varșovia. Daria doarme bine și se trezește hotărâtă să supravegheze desfacerea bagajelor. În scurt timp, va trebui să strângă totul din nou.

Acum intră la mine în cameră cu acea grație naturală pe care Stanislav nu mai prididește s-o laude. Mânecile ei nu ating niciodată brațele scaunului; pantofii cu cataramă nu se încurcă niciodată în faldurile feței de masă.

— Ce-ai găsit, *kison'ka*? o întreb.

Fata mea se așază pe canapea și se întoarce spre mine. Un fior îmi reamintește că are ochii negri ai lui Egor.

— Păsările care îmi plac.

După ce a văzut o duzină de papagali roz, galbeni și verzi,

Darenka și-a ales în cele din urmă cadoul pe care Ecaterina i-l promisese pentru ziua ei. Cele două păsări sunt din Indii – verzi, cu gâtul negru. Încă nu vorbesc mult, dar știe cum să le învețe. Lecțiile vor avea loc seara, întotdeauna la aceeași oră. Întâi va trebui să le dea o bucățică de pâine înmuiată în vin, să acopere colivia cu o pânză, să întunece încăperea și să repete cuvintele. Apoi, în lumină, va repeta cuvintele ținând o oglindă în fața papagalilor, pentru a-i face creadă că le vorbește o altă pasăre.

Mă uit la trăsăturile animate ale fiicei mele, la obrajii netezi și lumina care-i strălucește-n ochi.

— Îți aduci aminte de ziua în care țarina a crezut că vrei să-i eliberezi păsările? o întreb.

— Ce prostioare îți amintești despre mine! spune fiica mea și râde luminoasă.

Se ridică și mă sărută pe creștetul capului – un nou obicei, care mă face să mă simt mică.

Îmi iau inima în dinți.

— Trebuie să-ți spun ceva, îi spun.

Împung butucul de mesteacăn din șemineu. Se desface în tăciuni aprinși.

— Ce este, mămico? mă întreabă Daria. E vorba de-o surpriză?

Dau din cap.

Își încrețește nasul ca un iepure. E adorabilă, și dintr-odată mă întristez.

— Ascultă-mă, îi spun. Vreau să-ți spun o poveste.

— E o poveste adevărată?

— Da, îi spun. E o poveste adevărată.

[14] „Domnul“ (poloneză în original).

Curtea Rusiei

1744-1765

Țarina Elisabeta Petrovna, fiica mai mică a lui Petru cel Mare și Ecaterinei I, cea de-a doua soție a acestuia;

Marele duce Petru Fiodorovici, (Karl Ulrich), mai târziu, țarul Petru al III-lea;

Marea ducesă Ecaterina Alexeevna, (Sofia), prințesă de Anhalt-Zerbst. După lovitura de stat, devine țarina Ecaterina a II-a;

Prințesa Johanna de Anhalt-Zerbst, mama Ecaterinei;

Alexei Bestujev-Rhumin, cancelarul Rusiei în timpul țarinei Elisabeta, înlocuit mai târziu de către vice-cancelarul Voronțov;

***Das Fräulein*, contesa Voronțova**, una dintre doamnele de onoare ale Ecaterinei, nepoata vice-cancelarului Voronțov și una dintre surorile prințesei Dașkova; de asemenea, favorita imperială a lui Petru;

Prințesa Dașkova, o curteană;

Ivan Ivanovici Șuvalov, un curtean și favoritul imperial al Elisabetei;

Serghei Saltikov, un curtean.

Sir Charles Hanbury-Williams, ambasador Britanic la curtea Rusiei;

Contele Stanislav Poniatowski, agent diplomatic la curtea Rusiei; ales rege al Poloniei în 1764;

Frații Orlov, Grigori și fratele său mai mic, Alexei, ofițeri ai Gărzilor Izmailovski;

Francesco Bartolomeo Rastrelli, arhitectul imperial al țarinei Elisabeta;

Contele Alexei Razumovski, Țarul Nopții, favoritul imperial al Elisabetei;

Contele Lestocq, medic francez, numit conte de către țarina Elisabeta;

Mulțumiri

Palatul de Iarnă este o operă de ficțiune care a fost inspirată și a devenit posibilă datorită unor biografii excelente despre Ecaterina cea Mare și curtea ei. Simt că datorez deosebit de mult următoarelor cărți: *Catherine the Great: Love, Sex and Power*, de Virginia Rounding, *Catherine the Great*, de Simon Dixon, *Catherine the Great: Life and Legend*, de John T. Alexander, și *Catherine the Great: A Short History*, de Isabel de Madariaga. Țarina a scris despre tinerețea ei în memorii și scrisori, pe care le-am consultat des, folosind pe tot cuprinsul romanului frazele și expresiile ei.

Am avut parte de o excelentă consiliere editorială din partea lui Kate Miciak, de la Editura Bantam Books, și Nita Pronovost, de la Editura Doubleday Canada. Entuziasmul și încrederea lor în romanul meu au fost de neprețuit, sfaturile și discernământul lor au reprezentat un colac de salvare. Nu-mi pot imagina editori mai buni și mai generoși.

Agentul meu, Helen Heller, a însemnat pentru mine o sursă inestimabilă de încurajări, inspirație și sfaturi înțelepte.

Primii mei cititori, în care am mare încredere – Shaena Lambert și Zbyszek Stachniak –, au citit manuscrisul în diverse etape ale scrierii lui și mi-au adus atât laude, cât și observații importante, perfect dozate.

Diane Paget-Dellio mi-a atras atenția asupra pisicilor de la Palatul de Iarnă.

Le sunt recunoscătoare tuturor.